

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**ROMA İMPARATORLUK ÇAĞI KÜÇÜK ASYA’SINDA
ÖZEL ŞAHİS İSMİYLE ANILAN AGON’LAR**

DOKTORA TEZİ

Recep ALTIN

BURSA 2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**ROMA İMPARATORLUK ÇAĞI KÜÇÜK ASYA'SINDA
ÖZEL ŞAHİS İSMİYLE ANILAN AGON'LAR**

DOKTORA TEZİ

Recep ALTIN

Danışman:

Doç. Dr. Kamil DOĞANCI

BURSA 2022

ÖZET

Yazar adı soyadı	Recep ALTIN
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim dalı	Tarih
Bilim dalı	Eskiçağ Tarihi
Tezin niteliği	<i>Doktora</i>
Mezuniyet tarihi/...../2022
Tez danışmanı	Doç. Dr. Kamil DOĞANCI

ROMA İMPARATORLUK ÇAĞI KÜÇÜK ASYA’SINDA ÖZEL ŞAHIS İSMİYLE ANILAN AGON’LAR

Bu araştırma, esas olarak epigrafik belgeler ve yansıdıkları ölçüde -ki çok kısıtlıdır- edebi, numismatik ve arkeolojik kaynaklar ışığında, Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde düzenlenen ve özel şahıs ismiyle anılan *agon*’ların bir araya getirilip farklı boyutlarıyla incelenmesini konu alan tematik corpus çalışmasıdır.

Tezin ilk bölümünde agonistik sahaya ilişkin genel tanımlar yapıldıktan sonra, antik kaynaklar ve Jakob Burckhardt’ın görüşleri ışığında *agon*’ın doğası hakkında bilgi verildi. Ardından Arkaik Dönem’den başlayarak Roma İmparatorluk Çağı’na uzanan yaklaşık 1000 yıllık zaman zarfında Eski Yunan ve Roma dünyasındaki agonistik festivallerin genel durumu özetlendi. İkinci Bölüm’de yaklaşık olarak 340 yazıt incelenip Küçük Asya bölge ve kentlerindeki özel şahıs isimli (Romalı *magistratus*’lar dahil) *agon*’lar tespit edildi ve bölge-kent-festival silsilesiyle alfabetik olarak listelenerek her bir festival kapsamlı bir şekilde değerlendirildi. Üçüncü Bölüm’de, bir önceki bölümde tespit edilip değerlendirilen şahıs isimli festivaller çeşitli kriterlere -ki bunlar bölüm başlıklarını oluşturmaktadır- göre tasnif edilip hem kendi içindeki hem de diğer *agon* türleriyle olan benzerlikleri, farklılıkları ve istisnai durum arz eden noktaları ortaya çıkartılıp yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Agon, Themis, Festival, Euergestes, Yerel Elit, Küçük Asya*

ABSTRACT

Name & surname	Recep ALTIN
University	Bursa Uludağ University
Institute	Institute of Social Sciences
Field	History
Subfield	Ancient History
Degree awarded	<i>PhD.</i>
Date of degree awarded/...../2022
Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Kamil DOĞANCI

THE AGONES NAMED AFTER PRIVATE INDIVIDUALS IN ASIA MINOR DURING THE ROMAN IMPERIAL PERIOD

This dissertation is a thematic corpus study discussing various dimensions of the *agones* named after private individuals and held in cities of Asia Minor during the Roman Imperial Period mainly in the light of epigraphical documents along with - though they offer very limited information- literary, numismatic, and archeological sources.

In the first chapter of the thesis, after dealing with general descriptions related to the agonistic field, information is presented about the nature of *agon* in the light of ancient sources and Jakob Burckhardt's views. Afterwards, general situation of the agonistic festivals in the ancient Greek and Roman world over the course of 1000 years reaching from the Archaic Era to the Roman Imperial Period is summarized. In the second chapter the *agones* named after private individuals (including Roman *magistratus*) in regions and cities of Asia Minor detected by an examination of approximately 340 inscriptions and each festival put to a comprehensive evaluation being listed in alphabetic order in a series of region-city-festival. In the third chapter, the *agones* named after private individuals detected and evaluated in previous chapter are classified according to a series of criteria - which also constitute the chapter titles- and their similarities, differences, and exceptions both between themselves and with other types of *agones* are revealed and interpreted.

Keywords: *Agon, Themis, Festival, Euergestes, Local Elite, Asia Minor*

ÖN SÖZ

Bu araştırma esas olarak epigrafik belgeler ve yansıdıkları ölçüde -ki çok kısıtlıdır- edebi, numismatik ve arkeolojik kaynaklar ışığında, Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde düzenlenen ve şahıs ismiyle anılan *agon*'ların bir araya getirilip farklı boyutlarıyla incelenmesini konu alan tematik *corpus* çalışmasıdır.

Yüksek Lisans tezimi referans alarak tarafıma agonistik sahadaki araştırmalarımı sürdürmemi tavsiye eden danışman hocam Doç. Dr. Kamil Doğan'ya, gerek doktora eğitim-öğretimim boyunca gösterdiği manevi yakınlık gerekse de tez çalışmamı yapmış olduğu maddi katkılar için, teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans döneminde beni agonistik saha araştırmalarıyla tanıştıran bu alanda çalışmaya yönelten ve şahsım için her zaman yol gösterici olmuş kıymetli hocam Prof. Dr. Abdurrahman Uzun'la hem bugüne kadar tarafıma hem de başından itibaren tez çalışmamı kattıkları için minnettarım.

Tez izleme ve savunma jürimde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Cafer Çiftçi, Doç. Dr. Abdullah Yavuz Akıncı, Doç. Dr. Nilüfer Alkan Günay ve Dr. Öğr. Üyesi Serkan Gündüz'e tez aşaması boyunca tarafıma sağladıkları kolaylıklar ve yardımlar için çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamın isim babası olan kıymetli hocam Doç. Dr. Burak Takmer'e ve çalışmam boyunca her zaman desteklerini gördüğüm değerli öğrencileri, sevgili arkadaşlarım Dr. Yadigar Doğan ve Dr. Selda Yeni'ye içtenlikle teşekkür ederim. Doktora süresince yapmış olduğumuz tartışmalarda ufuk açıcı görüşlerini her fırsatta benimle paylaşan kıymetli dost, Arş. Gör. H. Nezih Bamyacı'ya tez çalışmamı yaptığı maddi katkılar için teşekkür ederim.

Son olarak bu tez çalışmasını lisansüstü bursuna layık gören Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na tarafıma sağladığı finansal katkılar için çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO VE ŞEKİLLER.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AGONİSTİK SAHAYA İLİŞKİN GENEL TANIMLAR

1.1. AGON'UN TANIMI VE DOĞASI HAKKINDA.....	20
1.2. ESKİ YUNAN'DA AGON (FESTİVAL) GELENEĞİ.....	27
1.2.1. Hellenistik Dönem'de Festivallerin Durumu.....	35
1.2.2. Roma Egemenliğinde Hellen Tipi Festivaller.....	38
1.3. FESTİVALLERİN (AGON) ADLANDIRILIŞI ÜZERİNE.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL ŞAHIS İSMİYLE ANILAN AGON'LAR

2. IONIA.....	50
2.1. EPHESSOS.....	51
2.1.1. Balbilleia.....	51
2.1.2. Marianeia (Pythia-Isthmia-Megala).....	62
2.2. MILETOS.....	71
2.2.1. Prokleia.....	72
2.2.2. Capitoneia.....	74
2.3. SMYRNA.....	77
2.3.1. Balbilleia (<i>Koina Asias</i>).....	77
3. KARIA.....	80
3.1. APHRODISIAS.....	80
3.1.1. Adrasteia.....	81
3.1.2. Attaleia (Gordianeia / Capitolia).....	82
3.1.3. Hossideia Iulianeia.....	87
3.1.4. Kallikrateia.....	89

3.1.5.	Lysimakheia	90
3.1.6.	Lysimakheia & Tatianeia	93
3.1.7.	Philemoneia	95
3.2.	ANTIOKHEIA AD MAENDRUM.....	97
3.2.1.	Kharmideia	97
3.3.	ATTOUDA.....	99
3.3.1.	Adrasteia	99
3.3.2.	Andrianteia	99
3.4.	HERAKLEIA SALBAKE.....	102
3.4.1.	Sebasta Cornelianeia Artemaia	102
3.5.	MYLASA	104
3.5.1.	Censorineia	104
3.6.	NYSA/NEISA	106
3.6.1.	Diogeneia	107
3.7.	KNIDOS	109
3.7.1.	Artemidoreia	109
3.8.	TRALLEIS	112
3.8.1.	Nikerateia	112
4.	KILIKIA	113
4.1.	ADANDA LAMOS.....	113
4.1.1.	Leonideia	114
4.2.	ANTIOKHEIA AD KRAGUM.....	116
4.2.1.	Leonideia	116
4.3.	KASTABALA-HIERAPOLIS	119
4.3.1.	Herakleideia	119
4.4.	KORAKESION	121
4.4.1.	Indemis Themisi	122
4.4.2.	Neon Themisi	123
4.5.	LAERTES	124
4.5.1.	Mousaeia	125
4.5.2.	Nestor & Phrontinus & Taius & Indus Themisi	126
4.6.	SYEDRA	127

4.6.1.	Khrestos & Theodora Themisi	128
4.6.2.	Laodikeia	130
4.6.3.	Mousoniea	133
4.6.4.	Tydianeia	136
5.	LYDIA	138
5.1.	TRIPOLIS.....	138
5.1.1.	Megala Attalianeia Olympia	138
6.	LYKIA	140
6.1.	ARYKANDA.....	141
6.1.1.	Embromianeia	141
6.2.	BALBOURA.....	142
6.2.1.	Meleagreia	143
6.3.	KADYANDA.....	148
6.3.1.	Phanianeia (<i>alias</i> Ammia)	148
6.4.	KSANTHOS.....	151
6.4.1.	Agrippeia	151
6.4.2.	Antipatreia	155
6.5.	OINOANDA.....	160
6.5.1.	Androbeia (<i>Antipatrianeia</i>)	160
6.5.2.	Artemon & Polykleia	162
6.5.3.	Demostheneia	164
6.5.4.	Euaresteia	169
6.5.5.	Meleagreia	175
6.6.	OLYMPOS.....	178
6.6.1.	Artemeia (<i>alias</i> Paua)	178
6.7.	PATARA.....	180
6.7.1.	Casseia	180
6.8.	PHASELIS.....	184
6.8.1.1.	Eukratideia	185
6.9.	TELMESSOS.....	187
6.9.1.	Agrippeia	187
6.9.2.	Prokleianeia	188

7. MYSIA	191
7.1. PERGAMON.....	191
7.1.1. Balbilleia	191
8. PAMPHYLIA.....	194
8.1. ATTALEIA	194
8.1.1. Tuesianeia	194
8.1.2. Zizyphos Panegyrisi.....	195
8.1.3. Agrippineia	196
8.2. PERGE	198
8.2.1. Demetrieia	199
8.2.2. Tertulleia.....	201
8.2.3. Vareia	203
8.3. SIDE	206
8.3.1. Tuesianeia	207
9. PHRYGIA	209
9.1. HIERAPOLIS.....	210
9.1.1. Valenteia	210
9.2. METROPOLIS.....	211
9.2.1. Menneanea	211
10. PISIDIA	213
11. TROAS.....	216
11.1. ALEKSANDREIA TROAS	217
11.1.1. Smintheia Pauleia.....	217

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHIS İSİMLİ AGON'LARIN DEĞERLENDİRİLMESİ: BENZERLİKLER, FARKLILIKLAR VE İSTİSNAİ DURUMLAR

3.1. AGON'LARIN STATÜSÜ VE DİĞER NİTELİKLERİ	225
3.1.1. Şahıs İsimli Agon'ların Statüsü ve Diğer Nitelikleri.....	229
3.2. YARIŞMA TÜRLERİ VE YAŞ KATEGORİLERİ.....	238
3.2.1. Şahıs İsimli Agon'lardaki Yarışma Türleri ve Yaş Kategorileri	242
3.3. FESTİVAL GÖREVLİLERİ.....	250
3.3.1. Şahıs İsimli Agon'lardaki Festival Görevlileri	254

3.4. FESTİVALLERİN FİNANSI.....	260
3.4.1. Şahıs İsimli Agon'ların Finansmanı	262
3.5. ŞAHIS İSİMLİ FESTİVALERİN KURULUŞ ŞEKLİ VE KUTLANMA SÜRELERİ.....	271
3.6. ŞAHIS İSİMLİ FESTİVALLERİN KURUCULARI	281
3.7. ŞAHIS İSİMLİ FESTİVALLERİN KATILIMCILARI	291
SONUÇ	296
TESTIMONIA	307
Edebi Kaynaklar	307
Papirüsler.....	307
Epigrafik Belgeler	309
Nümismatik Kaynaklar.....	411
KAYNAKÇA KISALTMALARI	422
ANTİK KAYNAK EDİSYONLARI	428
MODERN KAYNAKÇA	435
ÖZGEÇMİŞ	467

TABLO VE ŞEKİLLER

Tablo 1: *Agones Lysimakheia: Yarışma Programı ve Denarius Cinsinden Verilen Ödüller*

Tablo 2: *Dionysii Ailesinin Soy Ağacı*

Tablo 3: *Demostheneia'nın Yarışma Programı ve Ödül Listesi*

Tablo 4: *Pisidia Bölgesi'nde Şahıs İsmiyle Anılan Agon'lar*

Tablo 5: *Şahıs İsimli Agonların Statüsü ve Diğer Nitelikleri*

Tablo 6: *Şahıs İsimli Agon'lardaki Yarışma Türleri ve Yaş Kategorileri*

Tablo 7: *Şahıs İsimli Yarışmalarda Agonothetes Haricindeki Festival Görevlileri*

Tablo 8: *Şahıs İsimli Festival Kurucuları (ya da adına festival izafe edilen kişiler)*

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız	lev.	Levha
böl.	Bölüm	nr.	Numara
C.	Cilt	res.	Resim
ca.	Circa	s.	Sayfa
çev.	Çeviren	S.	Sayı
dp.	Dipnot	ss.	Sayfa Sayısı
ed.	Editör	str.	Satır
et al.	Et alii	tab.	Tablo
fig.	Figür	vac.	Vacat
hrsg.	Herausgeber	vb.	Ve benzeri
Ibid.	Ibidem	v.d.	Ve devamı
İÖ.	İsa'dan Önce	vol.	Volume
İS.	İsa'dan Sonra	yak.	Yaklaşık
km.	Kilometre	yy.	Yüzyıl
karş.	Karşılaştırınız		

GİRİŞ

Jacob Burckhardt'ın antik Yunan "agonal toplum" olarak nitelemesine benzer şekilde, Walter Burkert de bir bütün olarak Eski Yunan ve Roma kentlerini "festival topluluğu" (*Festgemeinschaft*) şeklinde tanımlar¹. Gerçekten de Eski Yunan ve Roma dünyasında festivaller/bayramlar/gösteriler antik kent yaşamının merkezindedir. O kadar ki yılın her döneminde çeşitli vesilelerle kentlerde kutlanan çok sayıda kamusal bayram (*heorte*) bulmak mümkündür. Ancak bu savı güçlendirmek için özel günlerde gerçekleştirilen irili ufaklı bütün organizasyon ve kutlamaları bayram ya da festival olarak nitelemek doğru değildir. Örneğin; kent seçkinlerinin verdiği şölenler-ziyafetler (*symposia*), bir çocuğun doğumu için yapılan kutlamalar (*amphidromia*, *genesia*) veya bir düğün eğlencesi, bir anlaşmanın imzalanması veya yeni bir binanın açılışı için yapılan şenlikler, bir yolcunun güvenli bir şekilde memleket topraklarına geri dönüşü ya da yabancı elçilerin ve bir hükümdarın huzura kabulü (*apantesis*), iyi haberlerin veya bir zaferin duyurulması (*euangelia*), bir hükümdarın kendi egemenliğini vurguladığı törenler vs. çok görkemli ve hatta -bazen- doğrudan gerçek bayramların ritüellerini içeriyor olsalar bile yine de gerçek bir festival (*heorte*) olarak tanımlanamazlar². Zira bir organizasyonun festival olarak tanımlanabilmesi için hem programında bir dizi ritüelin (kurban sunumu -*thysia*-, geçit töreni -*pompe*-, yeme-içme şöleni -*deipnon*, *demothoinia*- türüne göre atletik/müzikal/atlı müsabakaları -*agon*- yer alması³ hem de kendine has belli başlı genel özelliklerinin bulunması gerekirdi (bkz. başlık 1.3).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde esasında ne tümenden dini festivaller ne de bu festivaller bünyesinde gerçekleştirilen atletik/atlı/müzikal yarışmalar Eski Yunan'a özgüdür. Zira hem dini bayramların hem de bu bayramlar kapsamında düzenlenen söz konusu yarışmaların ilk örneklerini Eski Anadolu, Girit, Mezopotamya ve Eski Mısır

¹ Walter Burkert, "Die antike Stadt als Festgemeinschaft" in: (eds. P. Hugger, W. Burkert, E. Lichtenhahn) *Stadt und Fest: zu Geschichte und Gegenwart europäischer Festkultur*, Unteraegi: W&H Stuttgart Metzler 1987, s. 25-44.

² Angelos Chaniotis, "Festivals and Contests in the Greek World", in: (eds. A. Hermay-B. Jaeger) *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum VII (ThesCRA)*, Los Angeles 2011, s. 6.

³ Bunların yanı sıra katılımcılar, dualar, çeşitli dini ritüeller de festivallerin önemli unsurları olarak görülmelidir bkz. Chaniotis 2011, s. 7, 27; Jon W. Iddeng, "What is a Graeco-Roman Festival? A Polythetic Approach", in: (eds. J. R. Brandt-J. W. Iddeng) *Greek and Roman Festivals Content, Meaning, and Practice*, Oxford 2012, s. 21-24.

medeniyetlerinde bulmak mümkündür⁴. Buna karşın, Eski Yunan uygarlığı ise bu festivalleri kurumsallaştırarak bilhassa atletik müsabakalar özelinde “mükemmeliği” yakalamış -deyim yerindeyse- modern yarışmaların ilk örneklerini sunmuşlardır⁵. Söz konusu bu yarışmaların (=müsabaka türleri) tamamına yakını dini bayramlar kapsamında ortaya çıkıp gelişmiştir⁶. Fakat -her ne kadar çeşitli hipotezler olsa da- dini festivallerle atletik/atlı/müzikal yarışmaların ne şekilde bir araya geldiği tam olarak aydınlatılamamış bir konudur⁷. Ancak şuna şüphe yoktur ki Arkaik Dönem’le (İÖ. 800-480) birlikte atletik/atlı/müzikal yarışmalar dini bayramların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir⁸.

Bu tip örgütlü, karma ve kayıtları tutulan organizasyonların ilk örneği *Olympia Festivali (Olympiakoi agones)*’dir. Genellikle Hellen mitolojisinin yüce tanrısı Zeus’la ilişkilendirilen bu festival, Yunanistan’ın Peleponnessos yarımadasında (bugünkü Mora) *Olympia Kutsal Alanı*’nda (*altis*) kutlanıyordu⁹. İlk kez İÖ. 776 yılında¹⁰ düzenlenen *Olympia* şenlikleri, kendisinden sonra ortaya çıkan agonistik festivallerin birçoğuna hem program hem de standart ritüeller açısından tam bir örnek teşkil etmiştir¹¹. Hem bu bakımdan hem de Hellen toplumları arasındaki kültürel öneminden dolayı, *Olympia Festivali* -antik dönemde- tüm bayramlar arasında en saygın olanıdır¹². Bugün Müslüman

⁴ Ingomar Weiler, *Der sport bei den Völkern der alten Welt*, Darmstadt 1981, s. 53-77; Wolfgang Decker, *Sport in der griechischen Antike vom minoischen Wettkampf bis zu den Olympischen Spielen*, Münih 1995, s.15-26; Wolfgang Decker, “Sport in Ancient Egypt and The Ancient Near East”, in: (eds. A. Futrell-T. E. Scanlon) *The Oxford Handbook of Sport & Spectacle in Ancient World*, Oxford 2021, s. 31-46; Kendall Blanchard, *The Antropolgy of Sport: An Introduction*, Westport 1995, s. 99-100.

⁵ Abdullah Yavuz Akıncı, *Eskiçağlarda Atletler (Sporcular): Antrenman, Beslenme ve Sporcu Yetiştirme Geleneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2018 Isparta, s. 249.

⁶ Sarah C. Murray, “The Role of Religion in Greek Sport”, in: (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle) *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, Malden-Oxford 2014, s. 310.

⁷ Murray 2014, s. 313 vd.

⁸ Murray 2014, s. 315.vd.

⁹ Christian Mann, “People on the Fringes of Greek Sport”, in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (ed. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014, s. 279; Murray 2014, s. 313.

¹⁰ Bu geleneksel tarih İÖ. 5. yüzyılda yaşamış olan Elisli Hippias’ın oluşturduğu galibiyet listelerine dayanmaktadır. Fakat ilgili galibiyet listeleri ve tarihleri günümüze ulaşması Hippias’tan yaklaşık yedi asır sonra yaşamış olan Eusebius’un aktarımıyla mümkün olabilmiştir (bkz: E. M. Plummer, *Athletics And Games Of The Ancient Greeks*, Cambridge 1898, s. 17; Paul Christesen, *Olympic Victor List and Ancient History*, Cambridge 2007, s. 146 vd.). Söz konusu tarihe rağmen ilk agonistik festivalleri İÖ. 7. veya 6. yüzyıldan önce başlatmak mümkün değildir. Çünkü arkeolojik bulgular açık bir şekilde İÖ 700’den önce agonistik aktivite olmadığını gösterir (bkz: Christian Wacker, “The Record of the Olympic Victory List”, *Nikephoros* 11, 1998, s. 49-50).

¹¹ Abdurrahman Uzunbaş, “Aphrodisias Agonları”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, 2005, s. 37.

¹² Esasında günümüz için de böyledir. Zira günümüzün en önemli sportif organizasyonunun adı (Olimpiyat Yarışmaları=Olimpiyat Oyunları) antik *Olympia* şenliğinden gelmektedir.

alemi için Mekke (Kâbe) ne anlam ifade ediyorsa antik çağda *Olympia* da Hellenler için aynı anlama gelmekteydi¹³.

İÖ. VI. yüzyıla gelindiğinde *Olympia*'nın yanına *Pythia*, *Isthmia* ve *Nemeia* yarışmalarının eklendiği görülür. *Panhellenik Festivaller* olarak anılan bu dört büyük organizasyondan üçü (*Olympia*, *Isthmia*, *Nemeia*) adlarını düzenledikleri yerlerden, (coğrafi terimlerden) almaktadır. Buna karşın Delphoi'da kutlanan *Pythia*'nın adı bir tanrı *epithet*'inden (Apollon Pythios'tan) türetilmiştir. Benzer şekilde Atina'daki *Panathenaia* şenliğinin adı da şehrin koruyucu tanrı(ça)sına dayanır. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere festivallerin genel özelliklerinden biri de müstakil bir isme sahip olmalarıdır. Eski Yunan ve Roma'da festival isimleri genellikle bir tanrı, bir kahraman veya -tezin konusunu da oluşturan- fani bir kurucuyla olan ilişkiyi açıklar ya da festival için karakteristik olan bir ritüel aktiviteye bir gıda maddesine ya da yemeğe atıfta bulunurdu. Fakat bazen bu isimler çeşitli tanrı *epithet*'lerinden; yapıldığı yer adları ya da coğrafi terimlerden de türetilbiliyordu. Tarihi açıdan önemli bir gün ya da bir olay veya tarımsal faaliyetle tanımlanan yılın belli bir dönemi de festivaller için isim olabilmekteydi.

Hellenistik Dönem'e gelindiğinde festival isimlerinde önemli bir kırılma yaşanır. Bu tarihten itibaren kral, hükümdar ve imparator unvanlarıyla anılan ve "hayata olan" monarkların isimleri de festivallerin adlandırılmasında önemli bir kriter olur. Esasında bu kırılmanın ilk emareleri Aigospotamoi Savaşı'nın (İÖ. 404) muzaffer generali Spartalı Lysandros nezdinde çoktan açığa çıkmıştır. Zira uzun yıllardır devam eden Peloponessos Savaşı'nı Sparta ve müttefikleri lehine olacak şekilde nihayete erdiren ünlü komutan Lysandros "yaşarken" tanrısal onurlara (*isotheoi timai*¹⁴) layık görülen ilk fani olmuştur¹⁵. Öyle ki bu büyük zafer neticesinde Hellen kentlerinde Lysandros adına sunaklar dikilip kurbanlar adanmış; Samoslular ise kentte kutlanan *Heraia* festivalinin adını *Lysandreia* olarak değiştirerek düzenlemeye devam etmişlerdir¹⁶. Dolayısıyla bu

¹³ Nigel B. Crowther, *Sport in Ancient Times*, Westport-Connecticut-London 2007, s. 49.

¹⁴ Kavram için bkz. Duncan Fishwick, *The Imperial Cult in the Latin West*, Volume 1 *Studies in the Ruler Cult of the Western Provinces of the Roman Empire Part 1* (2 vols.), 1993, s. 21-31; Chaniotis 2005, s. 433; Alvaro M. Moreno Leoni, "En torno al culto al gobernante y a Dea Roma en el Mundo Helenístico: Las póleis y la política de la reciprocidad", *Anuario de la Escuela de Historia Virtual* I/1, 2010, s. 132-150.

¹⁵ Angelos Chaniotis, "The Divinity of Hellenistic Rulers", in: (ed. Andrew Erskine) *A Companion to the Hellenistic World*, USA-UK-Australia 2005, s. 434.

¹⁶ Plut. *Lys.* 18; (Samoslu Duris'e atıfla).

örnekle birlikte daha Hellenistik Dönem öncesinde önemli şahsiyetlerin hayattayken tanrısal onurlandırma almalarının ve onların adıyla anılan festival kurulmasının önü büyük ölçüde açılmıştır. Nitekim Hellenistik Dönem'e gelindiğinde önce kraliyet (*royal*) ve takiben hükümdar (*rular*) kültü ve de kralların kentlere yaptıkları bağışlarla (*euergesia*) ilintili bir şekilde¹⁷ Hellenistik Dönem hükümdarlarının isimleriyle adlandırılan (ὕπερ τοῦ βασιλέως) bir dizi festival; Ephesos ve Smyrna'da Ἀλεξάνδρεια, Atina ve Aleksandreia'da Πτολεμαῖα, Erythtai'da Σελεύκεια, Eretria'da (Euboia) Δημήτρια, Sardes'te Εὐμένεια, Kyzikos'ta Φιλεταίρεια, Delphi'de Ἀττάλεια, Sikyon'da Ἀντιγόρεια karşımıza çıkar¹⁸.

Roma'nın İÖ. II. yüzyıl itibariyle Doğu Akdeniz'de siyasi ve askeri bir figür olarak ortaya çıkıp Helen kentlerini himayesi ya da hâkimiyeti altına almasıyla birlikte Romalı *magistratus*'lar Helenistik hükümdarların yerini alır ve bu dönemde Romalı üst düzey yöneticilerin ismiyle adlandırılan (*Titeia, Marcelleia, Sulleia, Mucieia, Flakkeia, Luculleia* vs.) *agon*'lar karşımıza çıkar¹⁹. G. Thériault festival adlandırılmasında yaşanan bu değişim ve dönüşümü “euergetes kültü” nosyonuyla açıklar. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde ise artık sivil vatandaşların (özel şahısların) ismiyle adlandırılan *agon*'lar karşımıza çıkar. Nitekim çalışmamız kapsamında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında fani bir kurucuyla ilişkisi olan ve bu bağlamda adlarını onlardan alan festivaller (*agon*'lar) epigrafik, nümismatik ve edebi kaynaklar ışığında ele alınıp değerlendirilecek ve festival isimlerinin tanrı katından giderek insani düzeye inmesi ya da aksine fanilerin tanrı katına çıkarılmasının arka planı ortaya konacaktır.

Çalışmanın Tanımı, Sınırları ve Amacı

¹⁷ S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, (çev. Taylan Esin), İstanbul 2004, s. 63 vd.; Chaniotis 2005, s. 434 vd.

¹⁸ Emil Reisch, “Agones”, *RE* I, 1, Stuttgart 1893, s. 858-859; Hermann Bengston, *Die Hellenistische Weltkultur*, Stuttgart 1988, s. 134; Chaniotis 2005, s. 434 vd.; Uzunaslan 2005, s. 40 ve dp. 11; Kostas Buraselis, “The Coordination and Combination of Traditional Civic and Ruler Cult Festivals in the Hellenistic and Roman East”, in: (eds. J. R. Brandt-J. W. Iddeng) *Greek and Roman Festivals Content, Meaning, and Practice*, Oxford 2012, s. 248-265.

¹⁹ Reisch 1893, 858-9; Dirk Erkelenz, “Keine Konkurrenz zum Kaiser-Zur Verleihung der Titel Κτίστης und Σωτήρ in der römischen Kaiserzeit”, *SCI* 21, 2002, s. 72 vd.; Gaéten Thériault, “Culte des évergètes (magistrats) romains et agônes en Asie Mineure”, Dans K. Konuk (dir.). *Stephanéphoros de l'économie antique à l'Asie Mineure: hommages à Raymond Descat*, Bordeaux 2012, s. 377-387; Katherine E. Cupello, *Reconstructing Marcus Antonius: Rethinking the Representation of a Roman Triumvir in the Hellenistic East*, (Unpubl. Diss.), Emory University, Atlanta 2018, s. 36-39.

Bu araştırma, esas olarak epigrafik belgeler ve yansydıkları ölçüde -ki çok kısıtlıdır- edebi, numismatik ve arkeolojik kaynaklar ışığında, Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde düzenlenen ve şahıs ismiyle anılan *agon*'ların bir araya getirilip farklı boyutlarıyla incelenmesini konu alan tematik corpus çalışmasıdır. Bu bağlamda tespit olunan festivallerin coğrafi ve kronolojik olarak tasnif edilerek bölgesel farklılıkların ortaya konulması; her bir bayramın yapısı, işleyişi, periyodu, prestiji, müsabaka türleri, ödül miktarları ve diğer özelliklerinin belirlenip kritik edilmesi; şenliklerde görev alan memurların yetki ve sorumluluk alanlarının belirlenmesi ve bu memurlar arasındaki ast-üst ilişkisinin incelenmesi; festivallerin finans biçimlerinin (sermayeleri, gayrimenkul ya da para tahsis edilen şenlik vakıfları) incelenmesi; *agon*'ların antik kent yaşamı üzerindeki sosya-kültürel, dini, siyasi ve ekonomik etkilerinin açığa çıkarılması ve bu ilişki yumağının çözümlenmesi; merkezi otoritenin (imparator ya da ilgili Roma makamlarının) onay-ımtiyaz-destek (*dorea/donatio*) vs. çeşitli şekillerde bunlara karşı takındığı tutumun incelenmesi; şahıs adıyla anılan bu *agon*'larda yaşanan isim değışikliklerinin tespiti ve bunun nedenlerinin ortaya çıkarılması; festivallere ismini veren kent eşrafının “*euergesia* kurumu ve *euergetes* kültürü” açısından prosopografik olarak incelenmesi tezin genel çerçevesini oluşturmaktadır. İmparator ismiyle adlandırılan *agon*'lar (*Augusteia*, *Claudieia*, *Traianeia*, *Hadrianeia*, *Anton(in)eia*, *Commodeia*, *Severeia* vs.) şayet özel şahıs ismiyle birlikte festival adına yansıyor ise (*Antoneia Euaresteia*, *Severeia Aleksandreia Euaresteia*, *Megala Gordianeia Attalea* vs.) teze dâhil edilmiştir. Aksi hem tematik açıdan uygun değil hem de yazıt sayısının fazlalığı bakımından –doktora tezi için- olanaksızdır.

Çalışma coğrafi olarak Küçük Asya bölge ve kentleriyle, kronolojik olarak ise Roma İmparatorluk Çağı ile sınırlandırılmıştır. İlgili çerçeve kapsamlı bir literatür taraması ve alanın gereksinimleri doğrultusunda belirlenmiştir. Aşağıda özet halinde tez kapsamının bilimsel arka planı ve dayanakları sunulmuştur.

Küçük Asya coğrafyası agonistik sahaya ilişkin sunmuş olduğu arkeolojik, numismatik ve bilhassa epigrafik belgeler itibariyle eşsiz bir nitelik taşımaktadır. Θέμις ya da Θέμιδες terimi, agonistik literatürde genellikle “kurucu şahsın ismiyle adlandırılan” yerel nitelikli ve para ödüllü küçük festivalleri refere eder. İlgili festivaller ise epigrafik açıdan sadece Küçük Asya'da (Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia)

kanıtlanabilmektedir. Küçük Asya’da düzenlenen *agon*’lar eğlencenin çok ötesine geçerek gymnasiumlarda düzenli eğitimi teşvik eden bir “spor kültürü” ve daha da önemlisi bu coğrafyada yaşayan insanlar için “yurttaş kimliği” inşa etmiştir. Kökeni itibariyle Helenlere özgü bir değer olan agonistik festivaller Anadolu coğrafyasında hem politik ve kültürel değişimin lokomotifi hem de toplumlar arası kaynaşmanın ana unsurlardan biri olmuştur. Bu öncüller ışığında çalışma alanı olarak Küçük Asya tercihiyle aşağıda sıralanan konulara cevap aranabilecektir:

- Θέμις veya θέμιδες olarak adlandırılan ve Küçük Asya’ya özgü bir tür olan yarışmalarının genel organizasyon yapısının ve finans biçiminin incelenmesi,
- agonistik festivallerin hem Yunanların (Helen kimliği) hem de diğer topluluklar üzerindeki etkisi,
- *agon*’ların kültürel kaynaşmaya başka bir ifadeyle toplumsal homojeniteye ve barışa katkısı (yurttaş kimliği),
- bölge halklarının merkezi otorite (imparator ya da ilgili makam) ile ilişkisinin ortaya çıkarılması (*agonistik imtiyazlar/dorea-donatio*),
- demografik yapının festival çeşitliliği ve trafiğine etkisi (bölgesel-kentsel farklar).

Kronolojik olarak Roma İmparatorluk Çağı tercihinin temel ve en önemli sebebi tez kapsamında değerlendirilecek olan I. Elden Kaynakların (yazıt-sikke-arkeolojik malzeme) ilgili dönemden gelmesi ve kendi içinde muazzam bir bütünlük arz etmesidir. Ayrıca İS. III. yüzyıl sonu itibariyle Küçük Asya agonistiğini değerlendirmeye imkân verecek yeterli belge de yoktur. Roma İmparatorluk Çağı’nın başından -Augustus’tan- itibaren Grek tipi festivaller imparatorluk kültürüyle ilişkilendirilip yeniden şekillendirilmiş ve böylece festivallerin sayı ve çeşitliliğinde “agonistik patlama” olarak nitelenen muazzam bir artış yaşanmıştır. Dolayısıyla ilgili zaman aralığı araştırmacılara agonistik sahadaki problemlerin incelenmesi noktasında adeta bir laboratuvar ortamı sağlamaktadır.

İS. I ve III. yüzyılın ilk yarısı arasında Küçük Asya’da *euergesia* (hayırseverlik) faaliyetleri doruk noktasına ulaşmıştır. Küçük Asya’da şahıs ismiyle anılan *agon*’ların da *euergesia* kurumu ile doğrudan bağlantılı olduğu ve de bahsedilen dönemde yoğunlaştıkları hesaba katıldığında tez konusu itibariyle ilgili zaman aralığının bir tercihten ziyade zorunluluk olduğu kendiliğinden açığa çıkmaktadır. Üstelik kent

eşrafının euergesia faaliyeti olarak neden agon'ları tercih ettiği hala açıklanamamıştır. Nitekim bu durum tezin açıklamayı hedeflediği temel problemlerden biridir.

Pax Augusta ile Akdeniz dünyasında siyasi ve ekonomik istikrar sağlanmış; iki yüzyılı aşan bir süre boyunca Helen-Roma dünyası barış içinde yaşamıştır. Bu bağlamda ilgili kronolojik tercihle hem agonistik festivallerin toplumsal barışa hem de barış ortamının agonistik sahaya katkısı incelenebilecektir. Yukarıdaki maddeye tezat oluşturacak şekilde barış ortamının bozulması, sınır zafiyetinin artması da Küçük Asya agonistiğini yakından ilgilendirmektedir. Özellikle İS. III. yüzyıldan itibaren imparatorluğun doğusunda yaşanan gelişmeler Roma makamlarını ordunun ve donanmanın geçiş güzergâhlarındaki, lojistik açıdan önemli kentlere karşı daha hayırsever ve eli açık bir tutum içerisine girmeye zorlamıştır. Bahsedilen özellikleri taşıyan kentler imparatorluktan para ve tahıl yardımının yanı sıra agonistik imtiyazlar (*dorea-donatio*) da elde etmişlerdir. Dolayısıyla tez kapsamında ilgili dönemdeki “askeri kaygıların” da Küçük Asya agonistiğine etkisi incelenebilecektir.

Bu çalışmanın amacı, Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde organize edilen ve şahıs ismiyle anılan *agon*'ları bir araya getiren ve bir anda pek çok *agon*'un incelenmesine imkân veren tematik bir corpus oluşturmak; bu tür festivaller ile diğer festivaller arasındaki farklılıkları mukayese etmek ve somut veriler ışığında tespit edilen *agon*'lar üzerine değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu amaca uygun olarak sırasıyla şu problemlerin çözüme kavuşturulması hedeflenmektedir:

- Esas olarak onurlandırma yazıtlarından ve agonistik içeriğe sahip diğer yazıt türlerinden hareketle Küçük Asya kentlerinde düzenlenen ve şahıs ismiyle anılan festivallerin tespit edilmesi,
- Tespit olunan şenliklerin coğrafi ve kronolojik olarak tasnif edilmesi ve bölgesel farklılıkların ortaya konulması, (*agon-themis-panegyris*)
- Her bir festivalin yapısı, işleyişi ve diğer özelliklerinin [yerel ya da oikoumenik karakteri, türü (*agones gymnikoi / hippikoi / mousikoi*), niteliği (*agon hieros-thematikos*), yaş kategorisi (*paides- ageneioi- andres* vs.), periyodu (triatrik-penteterik-ennaeterik) vs. belirlenip kritik edilmesi,

- Festivallerde görev alan memurların (*agonothetes*, *panegyriarkhes*, *agoranomos* vs.) belirlenmesi ve bu memurlar arasındaki ast-üst ilişkisinin incelenmesi,
- Şenliklerin kimler tarafından, ne şekilde finanse edildiğinin tespiti, gelir kaynaklarının ortaya konulması (para ve gayrimenkul bırakılarak oluşturulan şenlik vakıflarının yapısı ve işleyişi,
- Kent elitlerinin hayırseverlik faaliyeti olarak festival tercihinin sebeplerinin ortaya konulması,
- *Agon*'ların antik kent yaşamı üzerindeki soysa-kültürel, dini, siyasi ve ekonomik etkilerinin açığa çıkarılması ve bu ilişki yumağının çözümlenmesi,
- Festivallerde yaşanan isim değişikliklerinin tespiti ve bunun siyasal-ekonomik-dini nedenlerinin ortaya çıkarılması,
- Festivallere ismini veren kent eşrafının prosopografik olarak incelenmesi [ilgili şahısların coğrafi kökenleri, Roma vatandaşlık durumları, üstlendikleri memuriyetlerin statüsü (kent-eyalet), imparator ile ilişkileri v.s.],

Son olarak da elde edilen verilerin modern kaynaklar ışığında yorumlanarak kaleme alınması ve bu alandaki boşluğun doldurulması hedeflenmektedir.

Tezin Yöntemi ve Tez Kurulumuna İlişkin Teknik Notlar

Çalışmanın temel kaynaklarını agonistik ve agonistik içeriğe sahip diğer yazıt türlerinin oluşturduğu yukarıda belirtilmişti. Bu tür yazıtlardan; festival isimleri, festivalin hangi tanrı ya da kişi onuruna kurulduğu ya da kutlandığı, festivalde mücadele eden yarışmacıların ve vatandaşı olduğu şehirlerin isimleri, festival bünyesinde yer alan müsabaka ve yaş kategorileri, finans kaynakları, organizasyonda yer alan görevliler, *eponym* memurlar gibi çok çeşitli bilgilere ulaşılabilmektedir.

Dolayısıyla çalışmanın amacını belirleyen problemler doğrultusunda ilk olarak kütüphane araştırması yapılarak ilgili literatür bir araya getirilmiştir. Eldeki belgelerden maksimum fayda sağlamak ve mevcut yayınları kendi arasında önem sırasına koyabilmek için yoğun bir şekilde tematik okumalar yapılmıştır. Bu süreç gereğinden fazla uzun sürmüş olsa da tezde işlenmek üzere somut olarak on'larca sayfa not çıkarılmıştır.

İkinci aşamada yayımlanmış yazıt corpusları ve tekil epigrafi çalışmalarının yer aldığı önemli dergiler taranmıştır. Ayrıca araştırmacıların yayın paylaşımı yaptığı *academia* ve *researchgate* gibi sitelerden ilgili *topic*'ler takip edilerek mümkün olduğunca atlamadan agonistik temalı yazıtlar tespit edilmiş ve bunlar içinden de doğrudan şahıs ismiyle anılan festivaller “bölge-kent-festival adı” şeklinde alfabetik olarak tasnif edilmiştir. Çevirisi yapılan belgelerdeki veriler ham halde olsa da ilgili festivalin altına bu bilgiler aktarılmıştır.

Yazıt çevirileri tamamlanıp eksik kaynaklar da temin edildikten sonra çalışmanın başında çıkarılan notlar ve yeni okumalarla birlikte, mukayeseli ve eş zamanlı bir şekilde hem veri analizi yapılmış hem de tezin yazımına geçilmiştir. Tez yazımı ve veri analizi epigrafi ve sosyal bilimlerin yöntem ve esaslarına uygun bir şekilde bilimsel etik kuralların dışına çıkılmadan yapılmıştır.

Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında Şahıs İsmiyle Anılan Agon'lar adlı tez çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde agonistik festivallerin antik kent yaşamındaki merkezi rolü ve şahıs isimli festivallerin ortaya çıkışının arka planı üzerine genel bir değerlendirme yapılır; tezin konusu, sınırları, amacı açıklanmıştır. Yine aynı bölümde tezin yöntemi, kuruluş düzenine ve agonistik kaynaklara ilişkin kapsamlı bir literatür analizi yapılmıştır. **Birinci Bölüm** olan *Agonistik Sahaya İlişkin Genel Tanımlar* kendi içinde üç ayrı başlığa ayrılmıştır. 1.1 *Agon'un Tanımı ve Doğası Hakkında* başlığı altında, *agon* kavramının kapsamlı bir tanımı yapıldıktan sonra; *agon*'un doğası, Eski Hellenlere etkisi ve bir bütün olarak Hellenleri *agon* kavrayışı Jacob Burckhardt'ın görüşleri ışığında ele alındı. 1.2 *Eski Yunan'da Agon (Festival) Geleneği* başlığı altında önce Panhellenik Festivallerin ortaya çıkışları, programları, işleyişleri, görevlileri vs. tarihsel gelişimlerine ilişkin özet bir bilgi verilmiş; ardından Hellenistik Dönem ve Roma egemenliğinde Grek tipi festivallerin (*certamina Graeca*) tarihsel serüveni özetlenmiştir. Birinci bölümün son başlığında 1.3 *Festivallerin (Agon) Adlandırılması Üzerine* ise Eski Yunan ve Roma'da agonistik festivaller ve diğer bayram adlarının türetildiği referans noktaları değerlendirilmiştir. Çalışmamızın *Şahıs İsmiyle Anılan Agon'lar* adlı **İkinci Bölüm**'ünde Küçük Asya bölge ve kentleri alfabetik olarak (Bölge-Kent-Festival silsilesiyle) sıralanarak bu kentlerdeki şahıs isimli festivaller tespit edilmiştir. Ardından bu festivallerin programları, katılımcıları, periyotları, işleyişleri,

görevlileri ve kurucuları hakkında detaylı bir değerlendirme yapılmıştır²⁰. Çalışmamızın *Şahıs İsimli Agon'ların Değerlendirilmesi: Benzerlikler, Farklılıklar ve İstisnai Durumlar* adlı **Üçüncü Bölüm**'ü 10 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar altında İkinci Bölüm'de tespit olunan şahıs isimli agonistik festivallerle diğer festivaller arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve istisnai haller mukayese edilmiş ve somut veriler ışığında bu *agon*'lar üzerine sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal bağlamlarda değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bölümün son iki başlığında ise şahıs isimli festivallerin kuruluş şekli, kutlanma süreleri ve kurucuları hakkında genel bir analiz yapılmıştır. **Sonuç** kısmında ise, önceki bölümlerde açığa çıkarılmış somut bilgiler ışığında genel bir değerlendirme ve analiz yapılarak istatistiki veriler ortaya konulmuştur. **Testimonia** bölümünde, tezin I. Elden Kaynakları olan yazıtlar (ve kısıtlı sayıdaki) sikke, papirüs ve edebi belgeler yayım yerleri belirtilerek listelenmiştir Son olarak kaynakça kısaltmaları, antik ve modern eserlerin listelendiği Kaynakça ile tez sona erdirilmiştir.

Bu çalışmanın I. Elden Kaynaklarını her ne kadar epigrafik belgeler oluştursa da tez kapsamında klasik *yazıtibilim* formatının dışına çıkılarak kitabelerin birebir tercüme istisnai haller dışında teze dahil edilmemiştir. Bunun yerine Grekçe asılları *Testimonia* kısmında -T(itulus)-yazıt/(T)estimonia-kanıt kelimelerine referansla **T** ve takiben numara şeklinde (ör: **T1**, **T100**, **T200**)- verilen yazıtların içerikleri (festival adı, periyodu, görevlileri, katılımcıları vs.) yazıt dilinin dışına çıkılarak kompozisyon şeklinde değerlendirilip kritik edilmiştir. Söz konusu yazıtların bir kısmında festival adları açık bir şekilde yer alırken büyük bir kısmında ise festival adlarına ilişkin doğrudan bir bilgi bulunmaz. Ancak biz biliyoruz ki *θήμυς* türü festivaller genellikle kurucusunun ve/veya finansörünün ismiyle anıldığı için²¹, bu tip yarışmaları sermayedarlarına izafeten adlandırmak mümkündür. Özel şahısların festivallere yaptıkları somut maddi katkılar veya özel şahısların festivalle olan ilişkisi yazıtlarda yer alan çeşitli terimsel ifadeler aracılığıyla dolaylı olarak kanıtlanabilmektedir. Epigrafik belgelerde yer alan bu ifadeler

²⁰ Pisidia Bölgesi'ndeki tüm festivaller 2015 yılında tarafıma hazırlanan *Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agon'ları* adlı yüksek lisans tezinde kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu nedenle Pisidia Bölgesi'ne ait festivallere ilişkin çıktılar yalnızca genel değerlendirmelere ve tablolara yansıtılmıştır.

²¹ Andrew Farrington, "ΘΕΜΙΑΔΕΣ and the Local Elites of Lycia, Pamphylia and Pisidia", in: (eds. A. D. Rizakis-F. Camia), *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire Proceedings of the International Workshop held at Athens, Scuola Archeologica Italiana di Atene, 19 december 2005.* (Tripodes 6). Atina 2008, s. 244.

şunlardır²²: ἐκ τῶν ἰδίων, ἐξ οἰκείων/ἐξ ἰδίων/ ἀπὸ χρημάτων, ἐξ ὑποσχέσεως, ἐκ διαθήκης / δοθείσης, καταλείπειν, λείπω, συστησάμενον, ἀχθεῖσαν ὑπὸ ..., τῆς ἀρείστης μνήμης ἀξίων, ἐκ φιλοτειμίας, ἐκ/ἀπὸ δωρεᾶς / ἀπὸ οὐσίας. Dolayısıyla şahıs isimli bir festival belirlenirken bu ifadeler önemli bir kriter olmuştur. Ancak kimi durumlarda bu ifadelerin, hatta *agonothetes* adınının yer aldığı yazıtlar teze dahil edilmemiştir. Örneğin; Tymbrida'da Marcus Aurelius Abas'ın kendi cebinden *agonothetes*'liğini üstlendiği²³; Pogle'daki Publius Caelius Lucianus'un²⁴, Pednellisos'ta Iullas Tydeus'un²⁵; Panemoteikhos'ta Gaius Iulius Sempronius Visellius'un²⁶ *agonothetes* olarak nitelendiği yazıtlar kesin olarak şahıs isimli bir festivale referans yapmadıkları için teze dahil edilmemiştir. Tezin 1. Elden bir diğer kaynağı olan sikkelerin görseli ve lejandları nümismatik kaynaklar başlığı altında tiplerine göre Sikke 1, Sikke 2 şeklinde sıralanmıştır.

Tez kapsamında kullanılan Eski Yunanca ve Latince terimsel ifadeler büyük ölçüde aslına uygun olarak tercüme edilip tez içinde italik olarak yazılmıştır. Aynı şekilde özel isimler de bu bakış açısıyla orijinal yazıma sadık kalınarak dilin sınırlılıkları ölçüsünde tercüme edilmiştir. Tezde faydalanılan modern literatür, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na (2016) uygun olarak; yazar soyadı, eser yılı, atıf yapılan sayfa ve varsa yazıt numarasının belirtilmesi şeklinde oluşturulmuştur. Aynı yazarın, aynı yılda basılan birden fazla eseri mevcut ise, eserin basım yılının yanına parantez içinde a, b, c (...) şeklinde küçük harfler konulmuştur. Antik yazarların adları, eserleri, standart ve süreli yayınların kısaltmaları, *Brill's New Pauly* (eds. Christine F. Salazar-David E. Orton) adlı eserin 1. Cildi ve Supplementum

²² Karl G. Lanckoronski, *Staedte Pamphyliens und Pisidiens II*, Viyana 1892, s. 34, dp. 2; Rudolf Heberdey, "Gymnische und Andere Agone in Termessus Pisidae", in: (eds. W. H. Buckler, W. M. Calder), *Anatolian Studies Presented to Sir William Mitchell Ramsay*, Manchester-Londra-New York 1923, s. 200; H. W. Pleket, "Mass-Sport and Local Infrastructure in the Greek Cities of Roman Asia Minor", *Stadion* 24/1, 1995, s. 156; Nurşah Çokbankir, "Pamphylia, Lykia, Kilikia ve Pisidia'da Epigrafik Verilerle Roma İmparatorluk Dönemi'nde Atletik Oyunların Finansı", *Olba* 19, 2011, s. 320-326; Recep Altın, *Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agonları*, (Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2015, s. 116-118.

²³ Durmuş Kaya-Stephen Mitchell, The Sanctuary of God Eurymedon at Tymbrida in Pisidia, *AS* 35, 1985, s. 51-52, nr. 1.

²⁴ *IGR* III, nr. 409.

²⁵ *CIG* III, nr. 4373n.

²⁶ Stephen Mitchell, "Three Cities in Pisidia", *AS* 44, 1994, s. 139-140.

Epigraphicum Graecum (*SEG*) içinde yer alan kısaltmalar cetvelleri esas alınarak oluşturulmuştur.

Agonistik Literatür Analizi ve Tezde Kullanılan Kaynaklar

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Küçük Asya bölge/kentlerinde kutlanan ve özel şahısların (*euergetes*/hayırsever) ismiyle anılan festivalleri konu alan çalışmamızın ana kaynağını epigrafik malzemeler (agonistik ve onurlandırma yazıtları) oluşturmaktadır. Epigrafik kaynakların yanı sıra tezimizde kısıtlı da olsa edebi, numismatik ve arkeolojik kaynaklardan da yeri geldikçe istifade edilmiştir. Edebi kaynaklardan devrin genel yapısı hakkında bilgi edinilirken; numismatik kaynaklardan ise ilgili festivallerin ait olduğu dönemi hatasız olarak tespit edip tarihlemek mümkün olmaktadır. Arkeolojik malzemeler ise agonistik sahada daha çok sportif altyapıları (*gymnasium, palaestra, stadion*) ve araç-gereçleri incelerken işlevsellik kazanmaktadır. Fakat I. Elden kaynak niteliği taşıyan epigrafik malzemeler araştırmacılara çok detaylı bilgiler sunmaktadır. Yazıtlar sayesinde festivalin yapısı, işleyişi, programı, periyodu, statüsü, müsabaka türleri, yaş kategorileri, ödül miktarları tespit edilip incelenebilmektedir. Festivalin hangi tanrı ya da kişi onuruna kurulduğu ya da kutlandığı, festivalde mücadele eden yarışmacıların ve vatandaşı olduğu şehirlerin isimleri, organizasyonda yer alan görevlilerin belirlenmesi ve bu memurlar arasındaki alt-üst ilişkisinin incelenmesi de yazıtlar aracılığıyla mümkün olabilmektedir. Ayrıca festivallerin finans biçimlerinin tespit edilip incelenmesi de yazıtlardan yararlanılarak yapılmaktadır. Tüm bunların dışında agonistik ve onurlandırma yazıtlarından festival katılımcıları (hem yarışmacı hem de seyirci bağlamında) da öğrenilmektedir.

Büyük Yunan ozanı Homeros'un *Ilias* ve *Odyseia* adlı ünü çağları aşan eserleri hem agonistik yazın hem de Eskiçağ araştırmalarının geneli için çok önemli kaynaklardır. *İlyada*'nın 23, *Odyseia*'nın 8. bölümü agonistik saha araştırmacılarına konu hakkında hayati öneme sahip bilgiler sağlar. Zira ilk eserde Patroklos'un onuruna (ölümünün ardından); ikinci eserde Odysseus onuruna (yaşarken) bir *agon* tertiplendiği anlatılır. Eserlerin yazıldığı dönem ve içeriği tartışmalı olsa da bu eserlerde anlatılan festivaller, ilki yaklaşık dört asır sonra kurulacak olan periyodik yarışmaların prototiplerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla her iki eser de agonistik saha için son derece kıymetli eserlerdir. Panhellenik festivaller olarak adlandırılan *Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea*

yarışmalarının kurulup yaygınlaşmasıyla birlikte agonistik sahaya ilişkin edebi eser sayısında artış yaşanır. *Pindaros*, *Simonides* ve *Bakkhylides* adlı şairlerin eserlerinin konusu söz konusu festivallerde zafer kazanan muzaffer yarışmacılardır. Yaşadığı çağda lirik şairlerin en büyüğü olarak anılan Pindaros'un *Olympia* yarışmacıları için 14, *Pythia* yarışmacıları için 12, *Nemea* yarışmacıları için 11 ve son olarak *Isthmia* yarışmacıları için yazmış olduğu 8 kasidesi günümüzde kadar ulaşmıştır. *Bakkhylides*'in ve *Simonides*'in eserleri edebi anlamda Pindaros'un gerisinde kalmakla birlikte onlar da aynı türe (*epinikion*/zafer şarkısı) ait eserler ortaya koymuştur. Söz konusu eserler başarılı atletlerin yanı sıra devrin agonistik yaşamına ilişkin önemli ipuçları içermesi bakımından da son derece kıymetlidir. Periyodik *agon*'lar ve atletler hakkında önemli bilgiler veren eserler yukarıdaki edebi eserlerle sınırlı değildir. Eskiçağın en önemli gezginlerinden biri olan Pausanias tarafından kaleme alınmış *Perihegesis tes Hellados* adlı eserde hem Panhellenik festivallerin yapıldığı merkezler hem de buralarda galibiyet elde etmiş yarışmacılar uzun uzadıya anlatılmıştır. Bu bakımdan Pausanias'ın eseri agonistik yazın için paha biçilmez bir öneme sahiptir. İS. III. yüzyılda yaşamış olan diğer bir antik yazar Philostratos'un *Peri Gymnastikes* adlı eserinde Yunan atletizmi oldukça teferruatlı bir şekilde anlatılmış olsa da eserin güvenilirliğinden bir hayli kuşku duyulmaktadır. Samsatlı Lukianus, *Anakharsis* adlı eserinde Yunan devlet adamı Solon ile İskitli filozof Anakharsis arasında gerçekte olduğu varsayılan diyalogta Eski Yunan atletizmi hakkında çok önemli bilgiler verilir. Bunların yanı sıra *paidotribes* ya da *paidomonos* gibi spor hocalarının (Aleksandreialı Theon, Selymbrialı Herodikos, Tarentli Ikkos vs.) yaşadıkları dönemlerde yazmış oldukları çeşitli uzmanlık eserleri de agonistik yazın için değerli antik kaynaklar arasındadır. Spor eğitmenleri tarafından yazılan bu eserler genelde; sağlık, beslenme, antrenman, dinlenme, uyku hijyen, masaj gibi atletleri başarıya ulaştıracak teknik konular ele alınmaktadır. Ancak bu eserlerin büyük bir bölümü günümüze ulaşmamıştır. Söz konusu eserlerin varlığından ve içeriklerinden, çağdaş veya daha sonraki bir dönemde yaşamış yazarların aktarımları vasıtasıyla haberdar olunmaktadır. Panhellenik Festivallerde kazanan atletlerin kayda geçirildiği "galibiyet listeleri" de agonistik yazın için önemli eserler arasında sayılmaktadır. Kronikçi olarak anılan bu şahısların en önemlileri: Elisli Hippias (ilk kronikçi), Stageiralı Aristoteles, Eratoshenes (*Olympia*'nın ilk düzenleniş tarihini yak. 100 yıl geri çeker), Trallesli Phlegon ve Sextus Iulius Afrikanus (son kronikçi) bu tür galibiyet listeleri oluşturan yazarların en önemlileri

arasında sayılmaktadır²⁷. Yukarıda bahsedilen kaynakların yanı sıra Antik Dönem devlet adamlarının, filozoflarının, tarihyazıcılarının vs. kaleme almış oldukları klasik eserler de agonistik saha araştırmacılarının başvurduğu kaynaklar arasında sayılabilir. Ancak söz konusu eserler doğrudan Eski Yunan ve Roma'daki atletleri ve atletizm konularını ele almamaktadır. Bu eserlerin çeşitli pasajlarından agonistik yaşama ve yarışmacılara dair önemli bilgilere ulaşılabilir. Yine bu eserler ışığında *agon*'un ve agonistik festivallerin Eski Yunan-Roma toplumlarında nasıl ve ne ölçüde yer tuttuğuna ilişkin önemli ipuçları elde edilebilir. Herodotos, Thukydides, Ksenofon, Platon, Aristoteles; Cicero, Suetonius, Cassius Dio, Plutarkhos, Dio Khryostomos gibi birçok eski çağ yazarının eserleri bahsedilen türe ait kaynakların öne çıkanlarıdır.

Modern kaynaklara gelindiğinde ilk olarak iki önemli ansiklopedik eserden bahsetmek gerekir: *Real Encyclopaedie der classischen Altertumswissenschaft* ve *Der Neue Pauly enzyklopädie der Antike*. Antik Çağ araştırmacılarının başvuru eserleri olan bu iki ansiklopedik eser (*RE*, *DNP*) eskiçağ tarihine ilişkin çok sayıdaki konuyu kısa kısa ele alıp tanımlayarak ilgili madde sonunda araştırmacılara çeşitli okuma önerileri sunmaktadır. Dolayısıyla bu eserler araştırmacılar için adeta kılavuz niteliği taşımaktadır.

Agonistik sahaya ilişkin ilk modern araştırmaların 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başladığı görülmektedir. Alman bilim insanı Johann H. Krause tarafından yapılan çalışmalarda²⁸ *Olympia* festivali başta olmak üzere Panhellenik festivallere ilişkin çok önemli bilgiler edinilmektedir. Bu araştırmacıyı takiben Gustav H. Förster eskiçağ kronikçilerine benzer şekilde *Olympia* yarışmalarında zafer kazanan atletlere ilişkin "galibiyet listelerini" konu alan bir çalışma yapmıştır²⁹. Julius Jüthner bu iki araştırmacıyı takiben agonistik sahaya çok ciddi katkıda bulunmuştur. Jüthner *RE* ansiklopedisinin birçok agonistik maddesini yazmasının yanı sıra Antik Dönem'de Philostratos tarafından yazılan *Peri Gymnastikes* adlı eseri tercüme ederek modern okuyucuya tanıtmıştır³⁰. Yine aynı yazarın agonistik araç-gereçleri konu alan çok önemli bir eseri daha bulunmaktadır³¹.

²⁷ Altın 2015, s. 10.

²⁸ J. H. Krause, *Olympia*, Viyana 1839; 2- *Die Gymnastik und Agonistik der Hellenen*, Leipzig 1841; 3- *Pythien, Nemeen, Istmien*, Leipzig 1841.

²⁹ G. H. Förster, *Die olympischen Sieger bis zum Ende des 4. Jahrhunderts v. Chr.*, Zwickau 1891.

³⁰ Philostratos, *Peri Gymnastikes* (=Philostratos, *Über Gymnastik*), (trans. by J. Jüthner), Sammlung Wissenschaftlicher Kommentare zu Griechischen und Römischen Schriftstellern, Leipzig-Berlin 1909.

³¹ J. Jüthner, *Über Antike Turngeraete*, Viyana 1896.

Jüthner'i takiben Julius Blintz³² ve Wilhelm Richter'in³³ eserlerinde Eski Yunan ve Roma dönemindeki agonistik konular ele alınmıştır. Martin Persson Nilsson'un *agon*'ların dini boyutunu (hangi festivalin hangi tanrı onuruna kutlandığı vs.) ele aldığı eserinden agonistik saha araştırmacıları hala faydalanmaktadır³⁴. Nilsson'un çalışmalarını Gardiner ve Klee ve Schröder'in eserleri takip eder. Theophil Klee eserinde³⁵ Panhellenik festivalleri konu alırken; E. N. Gardiner ise eserlerinde Greek atletizminin genel yapısını ele alır³⁶. Bruno Schröder ise coğrafi kapsamı çok geniş olan eserinde eskiçağın spor anlayışını genel olarak ele alır³⁷.

Agonistik sahanın epigrafi temelli araştırmalarına bakıldığında ilk olarak 20. yüzyılın en büyük epigrafistlerinden biri olan Louis Robert ve eserlerinden bahsetmek gerekir. Agonistik sahada çok sayıda çalışması bulunan Robert alana çok önemli katkılar yapmıştır. İrili ufaklı çok sayıda eseri bulunan Robert'in çeşitli makaleleri *OMS*³⁸ ve *Hellenica*³⁹ olarak kısaltılan eserlerde bir araya getirilmiştir. Epigrafi temelli olan bu çalışmalar hala en çok atıf alan eserler arasındadır. Bu sahada ün yapmış bir diğer araştırmacı İtalyan bilim insanı Luigi Moretti'dir. Epigrafi temelli çalışmaları⁴⁰ konuları itibariyle çok kıymetli olmakla birlikte bu eserlerde ayrıca agonistik belgelerin ne şekilde anlaşılıp yorumlanması gerektiği de anlatılmaktadır. Bu yönüyle her iki eser de agonistik saha araştırmacıları için başvuru kaynağı mahiyetindedir. Bu alanda öne çıkan bir diğer araştırmacı olan Joachim Ebert çalışmaları da agonistik saha için son derece kıymetli eserlerdir⁴¹.

Fransız araştırmacı Jean Delorme'nin 1960 yılında yayımlanan ve bütün yönleriyle sportif alt yapıları konu alan eseri basılmasının üzerinden yıllar geçmesine

³² J. Bintz, *Die Gymnastik der Hellenen*, Gütersloh 1878

W. Richter, *Die spiele der Griechen und Römer*, Leipzig 1887.

³³ W. Richter, *Die spiele der Griechen und Römer*, Leipzig 1887.

³⁴ M. P. Nilsson, *Griechische Feste von religiöser Bedeutung*, Leipzig 1906.

³⁵ T. Klee, *Zur Geschichte der gymnischen Agone an griechischen Festen*, Leipzig 1918.

³⁶ E. N. Gardiner, *Greek Athletic Sports and Festivals*, Londra 1910; 2- *Athletics of the Ancient World*, Londra 1930.

³⁷ B. Schröder, *Der Sport in der Antike*, Berlin 1927.

³⁸ L. Robert, *Opera Minora Selecta I-VI*, Amsterdam 1969

³⁹ L. Robert, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique, et d'antiquités grecques* (12 vols.), 1940 60 Paris.

⁴⁰ L. Moretti, *Iscrizioni Agonistiche Greche*, Roma 1953; 2- *Olympionikai i vincitori negli antichi agoni olimpici*, Roma 1957.

⁴¹ J. Ebert, *Griechische Epigramme auf Sieger an gymnischen und hippischen Agonen*, Berlin 1972; 2- *Olympia. Mythos und Geschichte moderner Wettkämpfe*, Viyana 1980.

karşın hala güncelliğini koruyan son derece kıymetli bir kaynaktır⁴². 1960 ve 70'li yıllarda Harold Arthur Harris tarafından yayımlanan iki kıymetli eserde gymnik müsabaka türleri, sportif altyapılar ve Eski Yunan Roma dünyasındaki atletizm konuları incelenmektedir⁴³. Avusturyalı bilim insanı Ingomar Weiler agonistik sahada nadide eserlere⁴⁴ sahip olmasının yanı sıra *Nikephoros Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum* adlı agonistik sahanın en önemli süreli yayınlarından biri olan derginin de kurucusudur. Weiler ayrıca, geniş bir ekiple *Quellendokumentation zur Gymnastik und Agonistik im Altertum (QGAA)* adlı projenin mimarlarından biridir. Sonuçları yedi kitap halinde yayımlanan bu seride eskiçağ sporuna ve agonistik sahaya ilişkin kaynaklar bir araya getirilmiştir. Spor tarihi üzerine yazılan evrensel niteliğe sahip makale formatındaki eserlerin yayımlandığı bir diğer dergi de *Stadion (=Arena) Internationale Zeitschrift für Geschichte des Sports* adlı süreli yayındır.

Hollandalı bilim insanı H. W. Pleket yayınlamış olduğu çok sayıdaki makalesiyle agonistik sahaya kayda değer ölçüde katkılar yapmış bir araştırmacıdır. *SEG*'in baş editörlerinden biri olan Pleket agonistik yazıtların neredeyse tamamına hakimdir. Bu özelliği dolayısıyla neredeyse bütün çalışmaları -son yıllardaki çalışmaları hariç- alana yön veren çalışmalar olmuştur. Aynı yazarın Finley ile birlikte kaleme almış olduğu eserde Olimpiyat yarışmalarının 1000 yıllık tarihi özet halinde anlatılmıştır⁴⁵. Geçtiğimiz yıl hayatını kaybeden Wolfgang Decker hem Eski Yunan sporuna hem de eskiçağın diğer uygarlıklarına ilişkin çok önemli eserler ortaya koymuş ve bu eserlerde agonistik sahada tartışmalı olan bir noktaya açıklık getirmiştir⁴⁶. Michael Poliakoff 1982'de yayımlanan eserinde *pankreas*, boks, güreş gibi ağır müsabaka türlerine ilişkin agonistik terminolojiyi ele almış⁴⁷; ikinci eserinde ise ağır spor müsabakalarını ve şiddet/mücadele kültürünü konu alıp değerlendirmiştir⁴⁸. İtalyan bilim insanı Maria Letizia Caldelli'nin çalışmasında ise Roma kentinin en önemli agonistik festivali olan *Capitolia* yarışmaları ele alınmıştır⁴⁹.

⁴² J. Delorme, *Gymnasion Étude sur les monuments consacrés à l'éducation en Grèce*, Paris 1960.

⁴³ H. A. Harris, *Greek Athletes and Athletics*, Londra 1964; 2- *Sport in Greece and Rome*, Londra 1972

⁴⁴ I. Weiler, *Der Agon im Mythos*, Darmstadt 1974; 2- *Der Sport bei den Völkern der Antike*, Darmstadt 1981.

⁴⁵ M. I. Finley-H. W. Pleket, *The Olympic Games The First Thousand Years*, Londra 1976.

⁴⁶ W. Decker, *Sport in der Griechischen Antike*, Münih 1995.

⁴⁷ M. Poliakoff, *Studies in the Terminology of Greek Combat Sports*, Königstein 1982.

⁴⁸ M. Poliakoff, *Combat Sports in the Ancient World. Competition, Violence and Culture*, Londra 1987.

⁴⁹ M. L. Caldelli, *L'Agon Capitolinus: storia e protagonisti dall'istituzione domiziana al IV secolo*, Roma 1993.

Tez kapsamında yalnızca bir papirolojik belgeden faydalanılmış olsa da papirüsler de agonistik saha için çok değerli kaynaklar arasında yer almaktadır. Ancak belgelerde kullanılan hammadde dolayısıyla papirüsler genellikle fazlaca tahrip olmuş halde günümüze ulaşmaktadır. Peter Frisch tarafından 1986 yılında yayımlanan ve türün ilk örneklerinden biri olan eserde⁵⁰ Mısır Oxyrhynchos'ta ele geçirilen ve agonistik içeriğe sahip on farklı papirüs belgesi teferruatlı bir şekilde incelenip değerlendirilmiştir.

Michael Wörrle'nin 1988 yılında yayımlanan eserinde, agonistik sahada ünük bir belge olan Demostheneia Yazıtı en ince ayrıntısına kadar incelenip değerlendirilir⁵¹. C. Iulius Demosthenes tarafından kurulan agonistik vakfın ve Demostheneia şenliğinin programının anlatıldığı bu eser agonistik festivallerin özellikle yerel festivallerin anlaşılması noktasında alanda adeta çığır açmıştır. Ruprecht Ziegler tarafından 1985 yılında yayımlanan eser ise sikkeler ışığında İS. II ve III. yüzyıllarda Kilikia bölgesinde düzenlenmiş olan festivaller ele alınır. S. R. F. Price tarafından 1984 yılında yayımlanan eserde, agonistik sahayla yakın ilişkisi bulunan "kült" konusu ele alınır ve bu çalışma sayesinde alandaki büyük bir boşluk doldurulur⁵². Stephen G. Miller'ın 1991 yılında ikinci baskısını yapan eserinde Eski Yunan ve Roma'daki festivaller ve bu festivaller kapsamında tertip edilen müsabaka türleri ayrıntılı bir şekilde anlatılır⁵³. Donald G. Kyle tarafından 1987 yılında yayımlanan eserde Atina'da düzenlenen sportif yarışmalar ve bu yarışmaların kent-devleti üzerine olan etkisi incelenir⁵⁴.

2000'li yılların başından itibaren agonistik sahada yazılan eser sayısında inanılmaz bir artış yaşanır. Bunlar arasında ilk akla gelen eser Mark Golden'ın 1998'de yayımlanan çalışmasıdır⁵⁵. Bu eserde Antik Yunanda spor ve toplumu konu alan Golden'ın bir de antik dönem sporunun kavramlarını açıkladığı bir sözlük formatında bir eseri daha vardır⁵⁶. David C. Young tarafından 2004 yılında yayımlanan eserde Olimpik

⁵⁰ P. Frisch, *Zehn agonistische Papyri*, (Pap. Col. 13), Opladen 1986.

⁵¹ M. Wörrle, *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*, (Vestigia 39), Münih 1988.

⁵² S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar. Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, (çev. Taylan Esin), Ankara 2004 (1984).

⁵³ S. G. Miller, *Arete: Greek Sports from Ancient Sources*, (İkinci Baskı), Berkeley-Oxford, 1991.

⁵⁴ D. G. Kyle, *Athletics in Ancient Athens*, 1987. Araştırmacının bir diğer önemli eseri ise şudur: D. G. Kyle, *Sport and Spectacle in the Ancient World*, Malden-Oxford-Carlton 2007.

⁵⁵ M. Golden, *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998.

⁵⁶ M. Golden, *Sport in the Ancient World from A to Z*, Londra/New York 2004.

yarışmalar, atletler, yarışma turleri 6zet bir şekilde ele alınır⁵⁷. Bir yıl sonra Zahra Newby tarafından kaleme alınan eserde Roma d6nyasındaki (Doğu-Batı olarak ikiye ayrılarak) Yunan atletizmi konu alınır⁵⁸. Nigel B. Crowther'ın agonistik sahaya ilişkin 6ok sayıda makalesi bulunmasının yanı sıra iki de 6nemli kitabı bulunmaktadır. 2004 yılında yayımlanan eserinde⁵⁹ Eski Yunan atletizmi; 2007 yılında yayımlanan eserinde ise bir6ok eski6aç medeniyetinin (Roma'dan-6in'e) spor anlayışı 6zet şeklinde deęerlendirilmiřtir⁶⁰. Paul Christesen'in 2007 yılında yayımlanan 6alışmasında Panhellenik *agon*'larda galibiyet elde etmiş atletlerin listelendiği antik edebi kaynakları (kronikler) ve bunları yazan kronik6iler ele alınmaktadır⁶¹. Sofie Remijsen tarafından doktora 6alışması olarak hazırlanan ve 2015 yılında yayımlanan eserde agonistik hayatın Ge6 Antik 6aç'daki durumu ve Eski Yunan atletizminin ne şekilde sonladığı ele alınmaktadır⁶². Araştırmacının bu eser dışında bir6ok makalesi de bulunmaktadır. Zinon Papakonstantinou tarafından 2019 yılında yayımlanan eserde Eski Yunan agonistik yaşamı ekonomi-politik yaklaşımla ele alınmaktadır⁶³. Bu eser dışında araştırmacının agonistik sahaya ilişkin 6ok sayıda makalesi bulunmaktadır. Son olarak derleme eserlerden bahsetmek gerekir. 2010'lı yıllardan sonra yaygınlaşan bu eserlerde bir tema se6ilerek ilgili konunun farklı boyutları 6eşitli araştırmacılar tarafında kaleme alınıp yazılmaktadır. Bu bağlamda agonistik sahada tek kişi tarafından yazılan kitap sayısı azalırken; bir6ok araştırmacının katkı verdiği derleme eser sayısı artmaktadır.

Yukarıda ifade edildiği 6zere tezimizin ana kaynağını epigrafik belgeler oluşturmaktadır. Bu belgeler 19. y6zyılda batılı bilim adamlarının K66uk Asya kentleri 6zerine başlatıkları bilimsel araştırma ve kazı 6alışmalarına paralel olarak toplanmaya başlamıştır. Ancak K66uk Asya kentlerinde keşfedilen ilk d6nem epigrafik malzemeleri 6ok farklı eserde, dilde ve formatda kaleme alınmıştır. Bu durum agonistik saha araştırmalarını son derece zorlaştırdığı gibi literat6r 6zeti sunulmasını da olanaksız hale getirmektedir. Fakat daha sonraki tarihlerde oluşturulan 6eşitli yazıt *corpus*'ları bu

⁵⁷ D. C. Young, *A Brief History of the Olympic Games*, UK, USA, Australia 2004

⁵⁸ Z. Newby, *Greek Athletics in the Roman World. Victory and Virtue*, Oxford 2005.

⁵⁹ N. B. Crowther, *Athletika: Studies on the Olympic Games and Greek Athletics*, (Nikephoros Beihefte 11) Weidmann 2004.

⁶⁰ N. B. Crowther, *Sport in Ancient Times*, Westport 2007.

⁶¹ P. Christesen, *Olympic Victor Lists and Ancient Greek History*, Cambridge 2007.

⁶² S. Remijsen, *The End of Greek Athletics in Late Antiquity*, Cambridge, 2015.

⁶³ Z. Papakonstantinou, *Sport and Identity in Ancient Greece*, London-New York, 2019.

zorluğu aşmamıza imkân sağlamaktadır. Söz konusu yazıt corpuslarının en önemlileri şunlardır: Corpus Inscriptionum Graecorum (*CIG*), Corpus Inscriptionum Latinarum (*CIL*), Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes (*IGR*), Supplementum Epigraphicum Graecum (*SEG*) Monumenta Asiae Minoris Antiqua (*MAMA*), Tituli Asiae Minoris (*TAM*), Inschriften griechischer Staedte aus Kleinasien (*IK*). Bunlara bir de Bean-Mitford 1964-8, Heberdey-Kalinka 1897, Heberdey-Wilhelm 1896, Lanckoronski 1890-3, LBW, Ramsay 1895-7, Sterrett 1883-5 vs. özel koleksiyonları ve münferit olarak farklı dergilerde yayımlanan eserleri eklemek gerekir. Şanslıyız ki yukarıda adları zikredilen yayınların birçoğunun içeriğine (tam haliyle olmasa da) online olarak erişilebilmektedir. Özellikle 1987 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan ve kâr amacı gütmeyen The Packard Humanities Institute (*PHI*) adlı vakfın online sitesi -her ne kadar eserlerde adı zikredilmese de- epigrafi temelli araştırma yürüten tüm bilim insanlarının istifade ettiği faydalı bir araçtır. *Jstor*, *Perssee*, *Archieve*, *Academia*, *ResearchGate*, *Liddell Scott* (online sözlük), *RPC* (online sikke arşivi) kaynak ve bilgi erişimi sağladığımız diğer önemli web adresleridir. Bu adreslere ek olarak legal olarak erişim sağladığımız daha nice *e-corpus* ve *e-kitap* sitesinin mevcut olduğunu belirtmekte fayda var.

Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya'da düzenlenen *agon*'lara ilişkin olarak gerek belli bir kent gerekse de belirli bir bölge özelinde çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Fakat spesifik olarak özel şahıs isimli festivalleri konu alan tematik bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Ancak çalışmamızı oluştururken esinlendiğimiz, konuyu değerlendirme biçimlerini birebir olmasa da kendimize model aldığımız önemli bir eser bulunmaktadır: A. S. Hall-N. P. Milner, "Education and Athletics. Documents illustrating the Festivals of Oenoanda", şurada: (ed. D. French) *Studies in the History and Topography of Lycia and Pisidia in Memoriam A.S. Hall*, Ankara 1994. Bu eser hem içerik ve problemleri hem de konuyu ele alış yöntemi bakımından tezimizin prototipi mahiyetindedir. Tezimizde olduğu gibi agonistik araştırmalar genellikle yazıt temelli çalışmalardır. Dolayısıyla çalışma kapsamında da sıklıkla *epigrafistlerin* ve eskiçağ tarihçilerinin değerli görüşlerine başvurulacağı muhakkaktır. Agonistik bağlamda bunların en önemlileri; L. Robert, H. W. Pleket, M. Wörrle, J. Nollé, A. Chaniotis, J. Y. Strasser, N. P. Milner, O. van Nijf, S. Mitchell, A. Uzunaslın ve S. Remijsen'dir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AGONİSTİK SAHAYA İLİŞKİN GENEL TANIMLAR

1.1. AGON'UN TANIMI VE DOĞASI HAKKINDA

Eski Yunanca kökenli olan ἀγών (*agon*) sözcüğü, Antik Dönem'de kullanım alanına göre çok farklı anlamlar ifade etmiştir. İlk ve asıl anlamı “toplantı” ya da “toplanma”⁶⁴ olan *agon*'un aynı zamanda; rekabet-çekişme⁶⁵, davaların savunulması⁶⁶, hatiplerin söylev vermesi⁶⁷, müsabaka alanı⁶⁸, müsabaka izlemek için bir araya gelme⁶⁹, savaş⁷⁰ gibi yan anlamları da bulunmaktaydı. Agonistik literatürde ise *agon* (çgl. *agones*), en yalın haliyle “yarışma” anlamına gelmektedir⁷¹. Fakat modern Yunanca hariç neredeyse diğer tüm dillerde *agon* sözcüğü genellikle “oyun” şeklinde (“Antik” Olimpiyat Oyunları) yanlış tercüme edilip yorumlanmaktadır⁷². Bu yanlış kullanım -spor tarihçileri için belki normalken- maalesef Eskiçağ araştırmacıları arasında son derece yaygınlaşarak adeta agonistik sahaya bütünleşmiştir. Dilimizde yer alan “galat-ı meşhur lügat-ı fasihadan evladır” sözüne rağmen, *agon* eşittir *oyun* tercümesini kabul etmek mümkün değildir. Bu konuda gösterilecek özen, entelektüel bir hassasiyetten ziyade bilimsel zorunluluktur. (VIII. Uluslararası Grek ve Latin Epigrafisi Konferansı'nda bizzat Louis Robert'in kendisi de bu duruma dikkat çekmiştir⁷³.) Zira hem Türkçe'de hem

⁶⁴ Hom. *Il.* 23. 258; 24.1; Hom. *Od.* 8. 200.

⁶⁵ Soph. *Trach.* 159; Aesch. *Lib.* 584; Hdt. 7. 11; 8. 102.

⁶⁶ Antiph. 6. 21; Aesch. *Eum.* 677; Plat. *Ap.* 24c; Plat. *Resp.* 494e; Xen. *Lac.* 8.4.

⁶⁷ Pol. 9. 32. 4.

⁶⁸ Hom *Il.* 23. 685; Hom. *Od.* 8. 260.

⁶⁹ Hom *Il.* 23; Aesch. *Ag.* 845; Hdt. 6, 127.

⁷⁰ Thuc. 2. 89.

⁷¹ Bunların yanı sıra agonistik literatürde; θέμις (*themis*), πανηγύρις (*panegyris*) ve Latince kökenli sözcük olan *certamen*'in de *agon* (=yarışma) ile aynı anlama geldiğini belirtmek gerekir bkz. Altın 2015, s. 21. Ayrıca *themis* için bkz. Longperier 1869-70, s. 39; H. Gaebler, *Die Losurne in der Agonistik*, *ZfN* 39, 1929, s. 286-288; W. Pleket, “Games, Prizes, Athletes and Ideology: Some Aspects of the History of Sport in the Greco-Roman World”, *Stadion (=Arena)* I, 1975, s. 56; *DNP* 11: 851; Farrington 2008, s. 241 vd; Uzunaslan 2008, s. 124; *Panegyris* için bkz. Hdt. 2. 59; *DNP* 11: 850; *Certamen* için bkz. Verg. *Aen.* 5. 603.

⁷² Nigel B. Crowther, “The Spirit of Competition (Agon) in the Olympic Games: From the Ancient to the Modern World”, in: *Cultural Imperialism in Action Critiques in the Global Olympic Trust Eighth International Symposium for Olympic Research*, Nigel B. Crowther, Robert K. Barney, Michael K. Heine (ed.) Londra, Ontario, Canada 2006.

⁷³ Louis Robert, “Discours d’ouverture”, in: *Actes du VIII Congrès international d’Épigraphie grecque et Latine à Athènes, 3-9 October 1982*, Atina 1984, s. 38 = Louis Robert, “Opening Address: Eighth International Congress of Greek and Latin Epigraphy”, (translated by M. Lianou), in: *Greek Athletics* (ed. J. König), 2013, s. 108.

de diğer dillerde oyunun tek, ortak ve *agon*'un ruhunu yakalayan bir tanımı yoktur⁷⁴. Buna karşın yarışma (=agon) ise hem dilimizde hem diğer dillerde “rekabetçi ruhla üstün gelmek için yapılan zorlu müsabakalar bütünü” olarak tanımlanır⁷⁵. Nitekim ancak bu haliyle *agon* kavramının ruhu anlaşılabilir olmaktadır. Bu bağlamda araştırma konumuzu esas alarak *agon*'un daha kapsamlı bir tanımını yapmak gerekirse *agon*; kökeni itibariyle tanrı ve kahramanlara ithafen kurulmuş, düzen ve programları bizzat kurucu kentler tarafından belirlenmiş olan büyük festivaller -ki bu festivaller de *agon* olarak değerlendirilmektedir- kapsamında yapılan ve amansız bir mücadelenin sergilendiği atletik, müzikal ve atlı yarışmaların tümüne birden verilen genel bir addır⁷⁶. Bahsedilen bu yarışmalar ise *agon*'un (=rekabet) sebebi değil sonucu⁷⁷. Zira Antik Yunan'da *rekabet alışkanlığı* zamanı ve mekânı çepeçevre kuşatmıştı: Toplumun her alanında göze çarpan çekişmeci bir zihniyet söz konusuydu. Nitekim Homeros'un ölümsüz eserleri başta olmak üzere birçok edebi kaynakta bu “yarışmacı ruhu” ve onun fiili ifadesi olan pratik uygulamaları görmek mümkündür. Eski Yunan'ın bu özelliğini ilk keşfeden olmasa bile ilk kavramsallaştırmayı yaparak ve onları “*agonal* toplum” olarak tanımlayan İsviçreli sanat ve kültür tarihçisi Jakob Burckardt'tır⁷⁸. Fakat Burckardt ve diğer araştırmacıların konu hakkındaki düşüncelerine geçmeden önce *agon*'un Eski Yunan'daki köklerine bakmak gerekir.

⁷⁴ Dilimizde oyunun 10 farklı tanımı vardır: **1.** Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan “eğlence”. **2.** Tiyatro veya sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi. **3.** Müzik eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü. **4.** isim Seslendirilmek veya sahnede oynanmak için hazırlanmış eser, temsil, piyes. **5.** isim Bedence ve kafaca yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan, çevikliğe dayanan her türlü yarışma. **6.** isim Şaşkınlık uyandırıcı hüner. **7.** Kumar. **8.** Güreşte rakibini yenmek için yapılan türlü biçimlerde şaşırtıcı hareket. **9.** Teniste, tavlada taraflardan birinin belirli sayı kazanmasıyla elde edilen sonuç. **10.** Hile, alicengiz oyunu, düzen, desise, entrika *bkz.* Türk Dil Kurumu Sözlükleri “oyun” maddesi.

⁷⁵ Türk Dil Kurumu sözlüğünde yarışma: **1. Yarışmak işi, müsabaka.** **2. Üstünlüğünü göstermek** için yarışmak **3. Üstünlük kazanma çabası, rekabet.** **4. Başkalarından üstün olmaya çalışma** *bkz.* Türk Dil Kurumu Sözlükleri “yarışma” maddesi.

⁷⁶ Ruprecht Ziegler, *Staedtisches Prestige und kaiserliche Politik: Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.*, Düsseldorf 1985, s. 9; Abdurrahman Uzunbaslan, “Kent, Festival ve Atlet: Adada'lı Olimpiyat Şampiyonu Marcus Aurelius Abas”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, Isparta 2003, s. 40; Dietrich O. A. Klose, “Festivals and Games in the Cities of the East During the Roman Empire”, in: (eds. C. Howgego, V. Heuchert, A. Burnett) *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, Oxford 2005, s. 125.

⁷⁷ Jacob Burckhardt, *Yunanlar ve Yunan Medeniyeti*, (çev. İsmail. H. Yılmaz), İstanbul 2019, s. 240.

⁷⁸ Ingomar Weiler, “Αίέν ἀπίστεύειν: Ideologiekritische Bemerkungen zu einem vielzitierten Homerwort”, *Stadion* 1, 1975, s. 203; Christopher Ulf, “Ancient Greek Competition-A Modern Construct?”, in: *Competition in the Ancient World*, (eds. N. Fisher-H. van Wees), Swansea 2011, s. 94.

“Her zaman en iyi ve diğerlerinden üstün olmak” Homeros destanlarındaki kahramanların karakteristik özelliği⁷⁹ olduğu gibi aynı zamanda kabaca “rekabet” kavramının da tanımıdır. Dolayısıyla tüm insanlığa has olan bu duygunun yalnızca Eski Yunanlara ait bir özellikmiş gibi zikredilmesi söz konusu değildir. Fakat konuya daha yakından bakıldığında Eski Yunan rekabetinin (=agon) kendine has bazı özelliklerinin olduğu görülür. Bunları bir bütün olarak *agon*’un henüz kurumsallaşmadığı Kahramanlık Çağı olarak adlandırılan dönemde bulmak mümkün değildir⁸⁰. Ancak Arkaik Çağa gelindiğinde bu duygu (rekabet=*agon*) Yunan hayatının temel ilkesi olmuş ve spordan sanata, felsefeden hukuka (...) toplumsal hayatın her alanına nüfuz etmeye başlamıştır⁸¹. *Agon*’un yaygınlaşması kurumsallaşmayı da beraberinde getirmiş ve İÖ. 776’da *Olympia Yarışmaları (Olympiakoï agones)* düzenlenmeye başlamıştır. *Olympia* yarışmaları ve diğer *Panhellenik* festivaller Eski Yunan rekabetinin (=agon) düşünsel arkaplanını ve onun ayırt edici özelliklerini göstermesi bakımından çok önemlidir. Bahsedilen bu düşünsel arkaplanın en açık ifadesini -Samsatlı Lukianus’un aktarımıyla- Yunan devlet adamı Solon ile İskitli filozof Anakharsis arasında gerçekleştiği varsayılan diyalogta bulmak mümkündür. İskitli Anakharsis *Hellas*’ta bulunduğu bir zamanda, çamur ve kum içinde birbiriyle kavga edip boğuşan ve bunun sonucunda da kan revan içinde kalan gençlerin hareketlerine anlam veremeyerek muhatabı Solon’a sorar⁸²:

ANAKHARSIS: “*Bu gençler, tüm bunları neden yapıyor Solon? ... Morlar içindeki yaşlı adam kavgayı ayırmak şöyle dursun, onları yüreklendirip devam etmeye teşvik ediyor... Açıkçası bana delilik olarak gözüken tüm bu saçmalıkların hikmeti nedir bilmek isterim... Ayrıca bu yapılanları nasıl adlandıracağız? Ey Solon!*”⁸³

Muhatabının şaşkınlığını ve şahit olduğu şeylere anlam verememesini anlayışla karşılayan Solon tüm sorulara da birer birer cevap verir:

⁷⁹ Gerek Peleus oğlu Akhilleus (Hom. *Il.*, 11. 784-785) gerekse de Hippolokhos oğlu Glaukos (Hom. *Il.*, 6. 205-210) babaları tarafından bu öğütle savaşa gönderilmişlerdir.

⁸⁰ Burckhardt 2019, s. 242.

⁸¹ Burckhardt 2019, s. 245; Jean-Pierre Vernant, *Myth and Society in Ancient Greece*, New York 1990, s. 29; Alasdair MacIntyre, *Erdem Peşinde: Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, (çev. M. Özcan) İstanbul 2001, s. 208.

⁸² Aşağıdaki diyalog birebir tercüme olmasa da esas metnin bağlamı dışına çıkmamıştır. Fakat anlamlı bir bütün oluşturmaya imkân verdiği ölçüde metinden kimi cümleler çıkartılmış; kimi paragraflar ise birleştirilip kısaltılarak aktarılmıştır. İlgili diyalogun tamamı için bkz. Lucian, *Anach.* 1-17.

⁸³ Lucian, *Anach.* 1-5

SOLON: “Bu yapılanların size saçma görünmesi son derece normal, zira bunlar İskit geleneğine çok aykırı şeyler. Fakat, emin olunuz yapılanlar delilik değildir. Aksine çok keyifli ve faydalı işlerdir. Hatta bizimle burada kalsanız çok geçmeden siz de kendinizi kumun ya da çamurun içinde bulabilirsiniz... Biz tüm bu yapılanlara genel olarak cimnastik diyoruz. Kumda ve çamurda yapılanı güreştir. Güreşin yanında pankration, boks, disk atma, atlama gibi müsabakalar da var. Bunları kazananlar “en iyi olarak” ödülleri de kazanıyor.”⁸⁴

ANAKHARSIS: “Peki ödüller nedir, Solon?”⁸⁵

SOLON: “Olympia’da zeytin dalından, Isthmia’da çam yapraklarından, Nemea’da kerevizden yapılmış taçlar; Pythia’da Apollon için kutsal olan elmalar, Panathaneia’da ise kutsal zeytinlerin yağı ödül olarak verilir... (Anakharsis’in müstehzi tebessümüne binaen) Ödülleri önemsiz bulduğun için mi gülüyorsun Anakharsis?”⁸⁶

ANAKHARSIS: “Ödüller aslında son derece etkileyici (!) Solon... fakat öyle bir anlatıyorsunuz ki sanki bu saydıklarınızı insanlar çamura girmeden; biriyle kavga etmeden elde edemezmiş gibi! ... Bir de onca mücadeleye rağmen yalnızca bir kişinin ödül kazanması hayret edilecek bir şey doğrusu.”⁸⁷

SOLON: “Ama sevgili Anakharsis, onları sadece basit birer ödül olarak düşünme! Onlar zaferin nişanesi, **zaferle gelen itibarın, onurun simgesidir**... Bu yüzden onları kazanmak için bütün zorluklara göğüs germeye değer... Hele bir de coşkulu kalabalığı görüp onların alkışlarını duysanız inanın sizin de fikriniz değişir. Tüm bunların yanı sıra **muzaffer yarışmacıların tanrılara eşit sayıldığını** da ifade etmem gerekir sevgili Anakharsis.”⁸⁸

ANAKHARSIS: “Bu söyledikleriniz bana hiç mantıklı gelmiyor Solon! İfade buyurduğunuz gibi bu çetin mücadeleler bir de kalabalıklar önünde yapılıyorsa o daha da acınası... Ben hala bu yapılanlara anlam veremiyor ve özellikle de yarışmacılar için çok üzüldüğümü belirtmek istiyorum. İnsanların birbiriyle kavga etmesini organize etmek

⁸⁴Lucian, *Anach.* 6-8

⁸⁵ Lucian, *Anach.* 9.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ Lucian, *Anach.* 9, 13.

⁸⁸ Lucian, *Anach.* 10.

yetmezmiş gibi bir de koca koca insanların işini gücünü bırakıp olanı biteni izlemek için bir araya gelmesi nasıl bir zevktir anlamak mümkün değil!”⁸⁹

SOLON: “Sevgili Anakharsis, bir festival gününe şahitlik etseydiniz bunu anlar; tüm olan bitenin değerini siz de takdir ederdiniz. Orada; **erkeksi mükemmellik, fiziksel güzellik, güç, beceri, yılmaz kararlılık** ve de **zafer için tarif edilemez bir tutku vardır**⁹⁰. Bunu görseydiniz siz de alkış tutmaktan, tezahürat etmekten ve övgü dolu sözler söylemekten kendinizi alamazdınız.”⁹¹

ANAKHARSIS: “... saydığınız tüm bu şeyler Solon, bence, ortada gerçekçi bir amaç olmaksızın boşa harcanıyor; zira ne ülkeniz tehlikede ne bağınız bahçeniz yağmalanmış ne de eşiniz dostunuz öldürülmüş. Bana kalırsa onca övgü dizdiğiniz yarışmacılar bir hiç uğruna kendini harap ediyor...”⁹²

Konuşma biraz daha devam edince Anakharsis atletik yarışmalar özelinde, Eski Yunan rekabetinin (=agon) düşünsel arkaplanını ve onun ayırt edici özelliklerini büyük ölçüde kavramış gözükür. Benzer bir metni Herodotos’un *Historia*’sında da bulmak mümkündür. Thermopylai Savaşı sonrasında aç ve perişan durumdaki Arkadialı bazı asker kaçakları Pers karargahına gelerek iş istemişlerdir. Tabii ki bu kişiler derhal sorguya alınarak kendilerine Hellenler hakkında çeşitli sorular yöneltilmiştir. Cevaben; “Yunanların *Olympia* yarışmalarıyla uğraştıkları ve cimnastik ve binicilik müsabakaları yaptıkları” bilgisini almışlardır. Ödülün ne olduğu sorulunca “galip gelene zeytin dalından bir taç verildiği” yanıtını almışlardır. Bu cevabı duyan Artabanos oğlu Tigranes, herkesin ortasında Mordanos’u: “Ah Mordanos! Bizi bak nasıl insanlarla savaşa soktun. Bunlar para için değil, kazanmanın ihtişamı için mücadele ediyorlar” diye paylamıştır⁹³.

Her iki diyalogda da görüldüğü üzere iki yabancı da Hellenler arasındaki rekabeti şaşkınlıkla karşılamıştır. İskitli filozof Anakharsis bu rekabeti ilkin manasız ve gülünç bulurken; mesleği askerlik olan Pers komutan Tigranes ise Yunanlar arasındaki rekabet anlayışı karşısında adeta korkuya kapılmıştır. Çünkü bu rekabet anlayışında ne para ne de başka bir maddi menfaat söz konusuydu. Amaç düşmanlık olmadan soylu bir zafer

⁸⁹ Lucian, *Anach.* 10-11.

⁹⁰ *Kalokagathia* ve *arete* vurgusu.

⁹¹ Lucian, *Anach.* 12.

⁹² Lucian, *Anach.* 13

⁹³ Hdt. 8. 26.

kazanmak ve şahitler (toplum/seyirci/hakem) önünde kişisel mükemmeliği (*arete*) sergileyip; şiirle, heykelle ve yazıtlarla ölümsüzlüğe erişmekti⁹⁴. Erdem, beceri, cesaret, asalet, yiğitlik mükemmellik tanımlarının hepsini birden kapsayan *arete* hem her Yunan'da kısmen bulunan bir özellik hem de her Yunan için ulaşılmaması gereken nihai bir hedefti⁹⁵. *Arete*, esasında bileşik bir sözcük olan *kalokagathia* idealinin her bir yarımını (*kalos*/iyi ve *agathos*/güzel) temsil eder⁹⁶. Nitekim şair Pindaros eserlerinde sürekli *kalokagathia* idealini vurgulayarak; bunun, Yunanların ayırt edici bir özelliği olduğunu belirtir⁹⁷. Bu ideallerin tümü birden Eski Yunan insanını hastalık derecesinde şan-şöhret düşkünlüğüne sevk eder: Zaferin, övgünün, itibarın yegâne kaynağı da *agon*'dur⁹⁸. Dolayısıyla Hellen toplumu için yaşam bir *agon*'dan; yani dur durak bilmeyen bir mücadeleden, sonu gelmez bir yarıştan ibarettir⁹⁹.

İşte Eski Yunan'ın bu özelliğini ilk keşfeden olmasa bile ilk kavramsallaştırmayı yaparak onları “*agonal* toplum” olarak tanımlayan -yukarıda da bahsedildiği üzere- İsviçreli sanat ve kültür tarihçisi Jakob Burckardt'tır.¹⁰⁰ Fakat Burckardt'tan önce, Alman arkeolog ve tarihçi Ernst Curtius da Hellenlerin *yarışmacı* karakterinin ayırt edici bir özellik olduğunu tespit etmiştir. Hatta E. Curtius -doğrudan *agon* kelimesini kullanmasa da- söz konusu “yarışmacı ruhun” dinle eşit oranda Hellen toplumuna nüfuz ettiğini belirtir¹⁰¹. Kuşkusuz Burckhardt, E. Curtius'un çalışmalarından haberdardı ve Eski Yunan uygarlığının anlaşılmasına yönelik yaptığı büyük katkı biraz da Curtius'un

⁹⁴ Thomas Davidson, *Greklerde Eğitim Düşüncesi*, (çev. A. Aydoğan), İstanbul 2008, s. 22; David J. Lunt, *Athletes, Heroes, and the Quest for Immortality in Ancient Greece*, (Unpubl. Diss.), The Pennsylvania State University The Graduate School College of the Liberal Arts, Pennsylvania 2010, *passim*.

⁹⁵ Stephen G. Miller, *Arete Greek Sports from Ancient Sources*, (3. Baskı), Berkeley Los Angeles London 2004, s. ix- x.

⁹⁶ Egon Friedell, *Antik Yunan Kültür Tarihi*, (çev. Necati Aça), İkinci Baskı, Ankara 2004, s. 101-102; Thomas Davidson, *Greklerde Eğitim Düşüncesi*, (çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul 2008, s. 22; İbrahim Yıldırım, “Fair Play: Etimolojik, Semantik ve Tarihsel Bir Bakış”, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 16/4, 2011, s. 7-8 karş. Ulrich Popplow, *Leibesübungen und Leibeserziehung in der griechischen Antike*, Stuttgart 1972, s. 103.

⁹⁷ Burckhardt 2019, s. 239; Julius Bohus, *Sportgeschichte: Gesellschaft und Sport von Mykene bis heute*, Münih-Viyana-Zürich 1986, s. 17 vd.

⁹⁸ Friedell 2004, s. 48.

⁹⁹ Waldo Sweet, *Sport and Recreation in Ancient Greece*, Oxford 1987, s. V; Jennifer M. Gagnon, *Agonistic Politics, Contest, and the Oresteia*, (Unpubl. Diss.), University of Minnesota, Minneapolis 2012, s. 1; Çiğdem Dürüşken “Asia Minor'da Olimpiyat Ruhü”, şurada: *Anadolu Uygarlıklarında Spor*, (eds. İ. Yıldırım-T. Gültekin), Ankara 2012, s. 76; Recep Altın, *Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agonları*, (Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2015, s. 22.

¹⁰⁰ Weiler 1975, s. 203; Ulf 2011, s. 94.

¹⁰¹ Ulf 2011, s. 94. E. Curtius, *agon* yerine “Wettkampf” (=yarışma) ifadesini kullanır bkz. Ernst Curtius, “Der Wettkampf,” in: *Alterthum und Gegenwart. Gesammelte Reden und Aufsätze*, Bd. 1, Berlin 1875, s. 132-147.

açtığı yolda ilerlemesiyle mümkün olabilmıştır. Ancak Burckhardt, *agon*'u yorumlarken hem izinden gittiği E. Curtius hem de kendi izinden gelen öğrencisi Friedrich Nietzsche'den büyük ölçüde ayrılmaktadır. Burckardt'a göre *agon*'un “aydınlık ve ilerlemeci” bir yanı olmakla birlikte bir de “karanlık ve yıkıcı” tarafı bulunmaktadır¹⁰². İkinci tespit, Burckardt'ı E. Curtius'tan ayırır ve alana yaptığı katkı tam da bu çıkarımından ileri gelmektedir¹⁰³. Burckardt'ı takiben birçok araştırmacının (Moses Finley, Helmut Berve, Oswyn Murray) eserinde *agonal* zihniyetin zorlu ve kaygı verici yanı vurgulanmaya başlar¹⁰⁴. Dolayısıyla maksimum güç ve çaba gerektiren *agon* (rekabet), Burckhardt'ın isabetle belirttiği gibi, her zaman Hellenler arasındaki yaşamı canlı kılmıyor aynı zamanda yaygın bir mutsuzluğa da neden oluyordu¹⁰⁵. Kaldı ki yine agonistik sahaya ait bir kavram olan *athlos* (=müsabaka, emek) sözcüğünden türetilen *athlios* sıfatı da “acı çeken”, “sefil”, “mutsuz” gibi anlamlara gelmekteydi¹⁰⁶. Bu tanımın özünü ve edebi ifadesini de filozof Epiktetos'un *Olympia* yarışmaları (*Olympiakoi agones*) özelinde *agon*'ların zorluklarını aktardığı aşağıdaki pasajda bulmak mümkündür¹⁰⁷:

*“Olympia’da kazanmak istiyorum diyorsun. Ama bekle. Başına geleceklere bir bak... Kurallara uyacak, tatlılardan uzak duracak, yaz kış demeden sadece belli saatlerde yiyecek; soğuk su ya da istediğin zaman bir kadeh şarap içemeyeceksin. Ve yarışmada oyacak, oyulacaksın; bileğini burkacak, ağız dolusu kum yutacak ve kırbaçlanacaksın. Ve bütün bunlardan sonra, kaybettiğin zamanlar da olacak...”*¹⁰⁸

Agon'lar (=festivaller) yalnızca sporcu ve sanatçılar için değil, aynı zamanda seyirciler için de birçok zorlu koşulu (uzun ve meşakatli yolculuklar, boğucu sıcaklar, konaklama ve yeme-içme problemleri, yankesicilik ve gasp vs.) ihtiva ediyordu. Bu şartlar o kadar

¹⁰² Dion. Chrys. 28.7-8; Yine Burckardt söz konusu “agonistik zihniyeti” belirli bir zaman aralığıyla (Dor Göçleri'nden İÖ. 6. yüzyılın sonuna kadar) sınırlandırırken Nietzsche böyle bir kısıtlamaya gitmez bkz. Burckhardt 2019, s. 239 vd.

¹⁰³ Alain Douplouy, “La cité et ses élites. Modes de reconnaissance sociale et mentalité agonistique en Grece archaïque et classique”, in: *Aristocratie antique: modele et exemplarité sociale*, (eds. H. Fernoux et Chr. Stein), Nov 2005 Dijon France, 2007, s. 75.

¹⁰⁴ Tobias Joho, “Burckhardt and Nietzsche on the Agōn: the dark luster of ancient Greece”, in: *Conflict and Competition: Agon in Western Greece: Selected Essays from the 2019 Symposium on the Heritage of Western Greece*, (eds. Heather L. Reid, John Serrati, Tim Sorg), 2020, s. 274.

¹⁰⁵ Burckhardt 2019, s. 255, 303.

¹⁰⁶ Güler Çelgin, *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*, İstanbul 2011, s. 25, bkz. *athlos* ve *athlios*.

¹⁰⁷ Epikt. *Ench.* 29.

¹⁰⁸ Çeviri için bkz. Judith Swaddling, *Antik Olimpiyat Oyunları*, (çev. B. Gürün), İstanbul 2000, s. 38.

caydırıcıydı ki efendileri tembel kölelerine kaba ve fiziksel şiddet uygulamak yerine, onları bir “ceza” olarak *Olympia* yarışmalarına götürmekle bile tehdit edebiliyordu¹⁰⁹. Tüm bu olumsuzluklara rağmen ne şehirler *agon* düzenlemekten geri durmuş ne de seyirci ve yarışmacılar *agon*’lara katılmakta bir an olsun tereddüt etmişlerdir. Çünkü *agon*, mikro ölçekte bireylerin makro ölçekte ise kentlerin tanınmasında hayati bir öneme sahipti. Şahsi ihtiraslar *polis*’in menfaatiyle birleşince *agon* bir sınıf (aristokrat) düşüncesi olmaktan çıkıp Eski Yunanlar için ayırt edici kültürel bir özellik olabilmıştır¹¹⁰.

Burckardt ve diğer araştırmacıların konu hakkındaki düşüncelerine geri dönecek olursak; Burckhardt gibi F. Nietzsche de *agon*’un (rekabetin) doğasında birey için üzüntü ve zorluk olduğunu kabul eder. Ancak Nietzsche’ye göre bu, varoluşun anlamlı olması için ödenmesi gereken bir bedeldir. O’na göre eylemler doğal olarak engellerle karşılaşır. Fakat süreç zorlu da olsa engelleri aşmak beraberinde ilerlemeyi getirir. Nietzsche bu düşüncesini: “Her yetenek savaşıarak gelişmelidir” diye özetler¹¹¹. Nietzsche’nin *agonal* zihniyet çözümlemesi, Hesiodos’un övülmeye layık gördüğü *eris*’le¹¹² (mücadale, kavga, çekişme) özdeşir¹¹³. Nasıl ki Hesiodos’un iyi *eris*’i en tembel insanı bile çalışmaya, üretmeye, (iyi) rekabete ve en iyi arayışına sevk ediyorsa; karanlık yanına rağmen *agon* da Nietzsche’nin anlayışında insanı nihai olarak mükemmelliğe taşıyan araç olarak görülür. Dolayısıyla konuyu sonlandırırken bir kez daha *agon*’un bir tanımını yapmamız gerekirse, Eski Yunan’da *agon*, mükemmellik için girişilen eylemlerin tümüne verilen bir addir. Atletik, atlı ve müzikal yarışmalar da söz konusu “mükemmeliği” hem sınamak hem de sergilemek için her anlamda en ideal vesile ve platformdur. Bu nedenle *periyodik* yarışmalar (*agon*’lar) olmadan tek başına rekabet duygusu asla bir toplumu bu denli ele geçirmez; onların ayırt edici bir özelliği haline gelemezdi¹¹⁴.

1.2.ESKİ YUNAN’DA AGON (FESTİVAL) GELENEĞİ

Yaşadıkları çağda Eski Yunan toplumunu diğer milletlerden ayıran ve onları farklı kılan *agonal* zihniyetin düşünsel arka planı bir önceki başlıkta incelendi. Başlangıçta

¹⁰⁹ Ael. *VH.*, 14.18.

¹¹⁰ Duploux 2007, s. 77.

¹¹¹ Joho 2020, s. 272.

¹¹² Hes. *Op.* 16-27.

¹¹³ Friedrich Nietzsche, “Homeros’un Yarışı”, şurada: *Yunanların Trajik Çağı’nda Felsefe*, (çev. G. Aytac), İstanbul 2015, s. 35-44.

¹¹⁴ Burckhardt 2019, s. 239-247.

kahramanlara has bir özellik olan yarışmacı ruhun, toplum içinde giderek yaygınlaşarak tabana sirayet etmesi ve hatta kentlerin sınırlarını aşarak tümünden bir ulusu birleştirecek hüviyet kazanması ancak *agonistik festivaller* aracılığıyla mümkün olabilmiştir¹¹⁵. Bu tip festivallerin (*panegyris*) genel programı kurban kesilmesi (*thysia*), geçit töreni yapılması (*pompe*), yemek içme şöleni (*deipnon*, *demothoinia*) tertiplenmesi, türüne göre atletik-müzikal-atlı müsabaka düzenlenmesi (*agon*) ve ödül seremonisinden oluşuyordu. Bu bağlamda değerlendirildiğinde esasında ne tümünden dini festivaller ne de bu festivaller bünyesinde gerçekleştirilen atletik/atlı/müzikal yarışmalar Eski Yunan'a özgüdür. Zira hem dini bayramların hem de bu bayramlar kapsamında düzenlenen söz konusu yarışmaların ilk örneklerini Eski Anadolu, Girit, Mezopotamya ve Eski Mısır medeniyetlerinde bulmak mümkündür¹¹⁶. Buna karşın, Eski Yunan uygarlığı ise bu festivalleri kurumsallaştırarak bilhassa (atletik) müsabakalar özelinde "mükemmeliği" yakalamış -deyim yerindeyse- modern yarışmaların ilk örneklerini sunmuşlardır¹¹⁷. Söz konusu bu yarışmaların (=müsabaka türleri) tamamına yakını dini bayramlar kapsamında ortaya çıkıp gelişmiştir¹¹⁸. Fakat -her ne kadar çeşitli hipotezler olsa da- dini festivallerle atletik/atlı/müzikal yarışmaların ne şekilde bir araya geldiği tam olarak aydınlatılamamış bir konudur¹¹⁹. Ancak şuna şüphe yoktur ki Arkaik Dönem'le (İÖ. 800-480) birlikte atletik/atlı/müzikal yarışmalar dini bayramların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir¹²⁰.

Bu tip karma, örgütlü ve kayıtları tutulan organizasyonların ilk örneği *Olympia Festivali* (*Olympiakoi agones*)'dir. Genellikle Hellen mitolojisinin yüce tanrısı Zeus'la ilişkilendirilen¹²¹ bu festival, Yunanistan'ın Peleponnessos yarımadasında (bugünkü

¹¹⁵ Burckhardt 2019, s. 247.

¹¹⁶ Weiler 1981, s. 53-77; Decker 1995, s.15-26; Decker 2021, s. 31-46; Blanchard 1995, s. 99-100.

¹¹⁷ Abdullah Yavuz Akıncı, *Eskiçağlarda Atletler (Sporcular): Antrenman, Beslenme ve Sporcu Yetiştirme Geleneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2018 Isparta, s. 249.

¹¹⁸ Murray 2014, s. 310.

¹¹⁹ Murray 2014, s. 313 vd.

¹²⁰ Murray 2014, s. 315.vd.

¹²¹ E. N. Gardiner, *Athletics of the Ancient World*, Oxford 1930, s. 32 vd. Fakat aslında *Olympia* festivalinin hangi tanrı ya da kişi onuruna kutlandığı tartışmalı bir konudur (Pindar *O.* 10. 24-25; Paus. 5.7. 9; 13.1-3). Kimi araştırmacılar *Olympia*'nın yerel kahraman Pelops'a ithafen kutlandığını belirtir ve buna kanıt olarak da *Olympia* kutsal alanındaki Pelops tapınımını referans ederler (bkz: Weiler 1981 Darmstadt, s. 105; Swaddling 2000, s. 4). Ancak *Olympia*'daki Pelops kültü Zeus tapınımından çok sonra ortaya çıkmıştır (bkz. Murray 2014, s. 311.)

Mora) *Olympia Kutsal Alanı*'nda (*altis*) kutlanıyordu¹²². İlk kez İÖ. 776 yılında¹²³ düzenlenen *Olympia* şenlikleri, kendisinden sonra ortaya çıkan agonistik festivallerin birçoğuna hem program hem de standart ritüeller açısından tam bir örnek teşkil etmiştir¹²⁴. Hem bu bakımdan hem de Hellen toplumları arasındaki kültürel öneminden dolayı, *Olympia Festivali* -antik dönemde- tüm bayramlar arasında en saygın olanıdır¹²⁵. Bugün Müslüman alemi için Mekke (Kâbe) ne anlam ifade ediyorsa antik çağda *Olympia* da Hellenler için aynı anlama gelmekteydi¹²⁶.

İÖ. 776 yılında düzenlenmeye başlayan *Olympia* yarışmaları hiçbir kesintiye uğramaksızın İS. IV. yüzyıl sonuna kadar (İS. 393) devam etmiştir. Dört yıllık periyodlarla yaz aylarında¹²⁷ (Temmuz sonu Ağustos başı) kutlanan *Olympia* yarışmalarının organizasyonunu başlangıçta Pisa kenti, ardından Elis kenti üstlenmiştir¹²⁸. İlk 13 festival boyunca *Olympia* festivalinin süresi yalnızca 1 gün; atletik yarışmalar ise sadece *stadion* koşusu denilen 185 metrelik kısa mesafe koşusu ile sınırlıydı. Başlangıç aşamasında festivalin programı ağırlıklı olarak dini ritüellerden oluşsa da bir süre sonra *stadion* koşusuna önce diğer koşu türleri (*diaulos*, *dolikhos*) ardından da güreş, boks, *pankration*, disk atma, cirit atma gibi çeşitli yarışma disiplinleri eklenerek hem yarışma programı zenginleştirilmiş hem de festivalin süresi uzatılmıştır¹²⁹.

¹²² Christian Mann, "People on the Fringes of Greek Sport", in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014, s. 279; Murray 2014, s. 313.

¹²³ Bu geleneksel tarih İÖ. 5. yüzyılda yaşamış olan Elisli Hippias'ın oluşturduğu galibiyet listelerine dayanmaktadır. Fakat ilgili galibiyet listeleri ve tarihleri günümüze ulaşması Hippias'tan yaklaşık yedi asır sonra yaşamış olan Eusebius'un aktarımıyla mümkün olabilmiştir (bkz: E. M. Plummer, *Athletics And Games Of The Ancient Greeks*, Cambridge 1898, s. 17; Paul Christesen, *Olympic Victor List and Ancient History*, Cambridge 2007, s. 146 vd.). Söz konusu tarihe rağmen ilk agonistik festivalleri İÖ. 7. veya 6. yüzyıldan önce başlatmak mümkün değildir. Çünkü arkeolojik bulgular açık bir şekilde İÖ 700'den önce agonistik aktivite olmadığını gösterir (bkz: Christian Wacker, "The Record of the Olympic Victory List", *Nikephoros* 11, 1998, s. 49-50).

¹²⁴ Abdurrahman Uzunaslın, "Aphrodisias Agonları", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, 2005, s. 37.

¹²⁵ Esasında günümüz için de böyledir. Zira günümüzün en önemli sportif organizasyonun adı (Olimpiyat Yarışmaları=Olimpiyat Oyunları) antik *Olympia* şenliğinden gelmektedir.

¹²⁶ Nigel B. Crowther, *Sport in Ancient Times*, Westport-Connecticut-London 2007, s. 49.

¹²⁷ S. G. Miller, "The Date of The Olympic Festivals", *MDAI (Athenische Abteilung)* 90, 1975, s. 231; Pleket 1975, s. 54.

¹²⁸ Nurşah Çokbankir, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya Agonları ve Sporcuları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2010, s. 13; Aliye Erol Özdizbay, *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus-Bithynia Eyaleti'nde Agon'lar ve Agonistik Sikkeler*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD/ Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2011, s. 43.

¹²⁹ Bruno Schröder, *Der sport im Altertum*, Berlin 1927, s. 25; Mark Golden, *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998, s. 20-21; Ulrich Sinn, *Das Antike Olympia: Götter, Spiel und Kunst*, Münih 2004,

Olympia yarışmalarının programının zenginleşmesine paralel olarak festival sayısında da artış yaşanmıştır. *Olympia* festivalini takiben; İÖ. 582’de Delphi’de tanrı Apollo onuruna *Pythia*, aynı yıl içinde Korinthos’ta tanrı Poseidon onuruna *Isthmia*, İÖ. 573 yılında tanrı Zeus’a adanan *Nemeia* düzenlenmeye başlamıştır¹³⁰. *Panhellenik* yarışmalar olarak adlandırılan bu dört büyük festivalden *Olympia* ve *Pythia* dört yıllık aralıklarla (*pentaeterik*), *Isthmia* ve *Nemeia* yarışmaları ise iki yılda bir olacak şekilde (*trieterik*) kutlanmaktaydı¹³¹. *Olympia* ve *Pythia* yarışmaları *andres* (yetişkinler) ve *paides* (çocuklar) olmak üzere iki yaş kategorisinden; *Isthmia* ve *Nemeia* yarışmaları ise bu iki yaş kategorisine *ageneioi* (gençler) yaş grubu da eklenerek toplamda üç yaş kategorisinden yarışmacıların katılımıyla gerçekleştiriliyordu¹³². Yukarıda bahsedilen bu dört büyük festivalde kazanan yarışmacılara ödül olarak para yerine *Olympia* yarışmalarında kutsal “zeytin dalından”, *Pythia* yarışmalarında “defne ağacından”, *Isthmia* yarışmalarında “çam ağacından”, *Nemeia* yarışmalarında ise “yabani kereviz yapraklarından” yapılmış manevi değeri olan taçlar/çelenkler veriliyordu¹³³. Bu nedendir ki söz konusu festivaller ἀγῶνες ἱεροὶ καὶ στεφανῖται “kutsal ve taç agonları” diye de adlandırılmıştır¹³⁴. Bu *Dört Büyük Festival*’in yanına *panhellenik* karaktere sahip olan ve ilk İÖ. 566 yılında kutlanmaya başlanan *Panathenaia* yarışmalarını da eklemek gerekir. Atina antik kentinde, tanrıça Athena onuruna her yıl (*annual*) düzenli olarak kutlanan bu festival dört yılda bir daha görkemli olacak şekilde kutlanıyor ve *Megala* (Büyük) *Panathenaia* adını alıyordu. Roma İmparatorluk Çağı’na gelindiğinde

s. 125-173; Abdurrahman Uzunbaş, “Side’de Agonistik Festivaller”, *Arkeoloji Dergisi* 11, İzmir 2008, s. 117-118.

¹³⁰ Plummer 1898, s. 1-2.

¹³¹ Pleket 1975, s. 56; Weiler 1981, s. 18.

¹³² I. L. Pfeijffer, “Athletic Age Categories in Victory Odes”, *Nikephoros* 11, 1998, s. 21-22; Stephen G. Miller, *Ancient Greek Athletics*, New Haven-London 2004, s. 14.

¹³³ Luc. *Anach.*, 9; Reisch 1893: 848; Horst Buchmann, *Der Sieg in Olympia und in den anderen panhellenischen Spielen*, Münih 1975, s. 53, dn. 4; Weiler 1981, s. 105-128; C. Meier, “Das Grosse Fest Zu Olympia im klassischen Altertum”, *Nikephoros* 6, 1993, s. 70 vd.

¹³⁴ Bu yarışmalar için bkz. Luigi Moretti, *Iscrizioni Agonistiche Greche*, Roma 1953, s. 195; Pleket 1975, s. 56-57; Weiler 1981, s. 103; Christian Wallner, *Soldatenkaiser und Sport*, Grazer Altertumskundliche Studien 4, (hrsg. H. Aigner), Frankfurt-Berlin-New York-Paris-Viyana 1997, s. 33; O. van Nijf, “Local Heroes: Athletics, Festivals and Elite self – fashioning in the Roman East”, in: (ed. Simon Goldhill), *Being Greek and Rome. Cultural Identity, the Second Sophistic and the Development of Empire*, Cambridge 2001, s. 310.

Panathenaea yarışmalarının festival statüsü yükseltılarak (*eisalastikos*) prestij açısından Dört Büyük *agon*'la aynı seviyeye gelmiştir¹³⁵.

Panhellenik karaktere sahip söz konusu *agon*'ların organizasyondan sorumlu olan kentler, bu yöndeki hazırlıklarını yaklaşık bir yıl öncesinden başlatarak kendi üstlerine düşen tüm sorumluluklarını büyük bir itinayla yerine getirirlerdi¹³⁶. Yaklaşık bir yıllık bu süre zarfında kentler; yalnızca kutsal alanların/mabetlerin ve agonistik alt yapıların bakım ve onarımını yapmaz aynı zamanda gerekiyorsa yeni (ahşaptan geçici) konaklama tesisleri, mabetler, çeşmeler, umumi tuvaletler vs. inşa ederek şehri yarışmalara mümkün olduğu ölçüde hazırlardı. Fakat tüm iyi niyete karşın yapılan hazırlıklar talebi karşılamayarak her zaman yetersiz kalıyordu. Yarışmaların başlangıç tarihinden yaklaşık 2-3 ay önce festival merkezlerinden yola çıkan *spondophoroi* denilen haberciler hem *kutsal barış*'in (ἐκεχειρία/*ekheiria*¹³⁷) başladığını tüm ahaliye duyurur hem de onları festivale katılmaya davet ederdi. Kutsal barışın hüküm sürdüğü bu zaman diliminde kentler birbiriyle savaşmayı bırakır; seyahat güzergahları da olabildiğince güvenli hale getirilirdi. Barışı ihlal edenler ister kişi isterse de tümünden bir kent olsun ya cezalandırılıyor ya da yarışmalardan men ediliyorlardı¹³⁸. Festival duyurularının yapıldığı yarışma *mütakeresi*'nin başlamasıyla birlikte Yunan dünyasının dört bir yanından insanlar yarışmaları izlemek üzere festival merkezine doğru yola koyulurdu¹³⁹. Birçok insanın (40.000'den fazla) festivalin düzenlendiği merkezlere ulaşmasıyla beraber şenlik alanları son derece kalabalık olurdu¹⁴⁰. Dolayısıyla festivalin devam ettiği süre boyunca tüccarlar, yerel satıcılar, sanatkârlar ellerindeki malları karlı bir fiyattan satabilir; zanaatkarlar, tamiciler, arabacılar, fahişeler vs. meslek gruplarının tamamına yakını müşteri bulurak boş kalmazlardı¹⁴¹.

¹³⁵ Dyfri Williams, "The Panathenaic stadium from the Hellenistic to the Roman period: Panathenaic prize amphorae and the Biel thrones", in: *The Panathenaic Games Proceedings of International conference held at the University of Athens, May 11-12, 2004*, (eds. O. Palagia, A. Choremi-Spetsieri), Oxford 2007, s. 152; Julia L. Shear, "Hadrian, the Panathenaia and Athenian Calendar", *ZPE* 180, 2012, s. 159 vd.

¹³⁶ Suat Karaküçük, *Tarihi ve Politik Yönden Olimpiyat Oyunları*, (İkinci Baskı), Ankara 1989, s. 12; Swadding 2000, s. 43.

¹³⁷ Thuc. 8. 9. 1; Paus. 5. 2. 1; Mark Golden, *Sport in the Ancient World from A to Z*, Londra-New York Golden 2004, s. 169; Uzunaslan 2008, s. 120.

¹³⁸ Thuc. 5. 49; Swadding 2000, s. 5; Crowther 2007, s. 48.

¹³⁹ Recep Altın, *Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agonları*, (Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2015, s. 24.

¹⁴⁰ M. I. Finley – H. W. Pleket, *The Olympic Games: The First Thousand Years*, New York 2005, s. 26.

¹⁴¹ Dion. Chyrs. 27. 5-6; Price 2004, s. 188; Stephen Mitchell, *Cremna in Pisidia: An Ancient City in Peace and in War*, Londra 1995, s. 212-213; Onno van Nijf, *The Civic World of Professional Associations in the*

Panhellenik festivaller kuruldukları ilk dönemlerde uluslararası (*oikoumenik*) değil, bölgesel ya da kentlerarası (Eski Yunan kentleri koloniler dahil) bir statüye sahipti. Bu nedenle Arkaik Dönem festivallerine yarışmacı olarak katılma kriterleri de son derece katıydı. Bu dönemde düzenlenen festivallere katılımda yarışmacılarda aranan genel kriterler şunlardır: Erkek olmak, özgür olmak, Hellen soyundan gelmek, kanlı suça karışmamış olmak, Yunan tanrılarına karşı saygılı bir vatandaş olmak¹⁴². İlerleyen çağlarda siyasi ve ekonomik gerekçelerle bu şartların bir kısmı aranmaz olmuş ve yarışmalara çok farklı kent ve milletlerden sporcu ve performans sanatçıları katılabilme fırsatı yakalamıştır. Festivallere katılacak olan yarışmacılar da tıpkı festival düzenleyen kentler gibi yaklaşık bir yıl öncesinden kişisel hazırlıklarını başlatıyordu. Katılacakları müsabakalarda başarı elde etmek isteyen yarışmacılar -özellikle sporcular- bu süreç boyunca zorlu antrenman planlarını aksatmadan uygular; sıkı bir diyet programına girerek vücutlarının formunu atletik şekle sokarlardı. Festivalin başlangıç gününden yaklaşık 30 gün önce atletler ve onların eğitmenleri festival merkezlerine gelerek *Yunan Hakimleri*'nin (*Hellanodikai*) gözetiminde bir ay sürecek olan yoğunlaştırılmış bir kamp dönemi geçirirler; ardından yapılan seçmeler (*dokimasia*) neticesinde de yarışmalara katılmaya hak kazanıyorlardı¹⁴³. Yapılan idmanlar ve alıştırmaların tümü hem atletin beden sağlığı hem de yarışacağı müsabakalarda başarı kazanması için son derece önemliydi. Zira yarışmalarda ikinciye, üçüncüye ödül verilmez yalnızca birinci ödül kazanırdı¹⁴⁴. Bunu bilen yarışmacılar, kendi hazırlıklarının yanı sıra tanrılara dua edip adaklar adayarak müsabaka anında rakiplerinin elden ayaktan düşmesi için lanet yazıtları bile diktirmişlerdir¹⁴⁵. Yukarıda ifade edildiği üzere *Periyodik* festivallerde kazanan yarışmacılar yabani bitkilerden yapılan basit taçlarla ödüllendiriliyordu. Manevi ve simgesel değeri olan bu taçlar aslında tek ödül değildi. Yarışmacılar esas ödülü memleketlerine döndüklerinde dolaylı olarak alırlardı. Bu ödüllerin ilki muzaffer

Roman East, Amsterdam 1997, s. 139-146; van Nijf 2001, s. 330 ve dp. 100. Ayrıca Apameia Kelenai'da iki yılda bir toplanan mahkemeler de dolaylı olarak festival günleri hakkında genel bir fikir verir: Dion. Chyrs. 35, 14-16;

¹⁴² Philostr. *Gymn.* 25; Finley-Pleket 2005, Bölüm 5- Rules and Officials; Abdurrahman Uzunslan, *Antik Hellenlerde Bedensel Agonlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, İstanbul 1998, s. 12; Erol-Özdizbay 2011 s. 45; *karş.* (özellikle Hellen soyundan gelme bağlamında) Sofie Remijsen, "Only Greeks at the Olympics? Reconsidering the Rule against Non-Greeks at 'Panhellenic' Games" *C&M* 67, 2019, ss. 1-61.

¹⁴³ Crowther 2004, s. 65-70; Finley-Pleket 2005, Bölüm 5 – Rulers and Officials; Crowther 2007, s. 47.

¹⁴⁴ Lucian, *Anach.* 9-13.

¹⁴⁵ Crowther 2007, s. 49.

yarışmacının memleketine surlarda açılan bir kapıdan büyük bir tören alayıyla girme hakkı (εἰσελαστικός = *eiselastikos*) kazanmasıydı¹⁴⁶. Bu şatafatlı karşılamının ardından galip yarışmacıların adlarına şiirler yazılması, kamusal alanlara heykellerinin dikilmesi, isimlerinin taşlara kazınması çok yaygın bir uygulamaydı. Bu uygulamalar neticesinde muzaffer yarışmacılar büyük bir üne ve saygınlığa kavuşurlardı. Bunların yanı sıra galip yarışmacılar kent tarafından azımsanmayacak bir para (*obsonia*), tiyatrodada önde oturma hakkı (*proedria*), savaşta liderlik etme, *prytaneion*'da ömür boyu bedava yemek (*sitesis*) gibi çeşitli ödüllerle ödüllendirilip toplum içinde ayrıcalıklı bir konuma yükselip ve hayatlarının geri kalan bölümünü refahın yanında büyük bir saygınlıkla idame ettirebiliyordu¹⁴⁷.

Festivallerin başlangıç gününe gelindiğinde tüm paydaşlar için her şey en az kusurla hazır olurdu. Panhellenik festivallerde görev almak dönemden döneme farklılık göstermekle birlikte; ya zorunlu kamusal hizmet (*leitourgia*) olarak ya da daha çok gönüllü olarak yapılıyordu. Göreve başlayan festival memurları festivallerden herhangi bir maddi kazanç elde etmiyor; bilakis, yapılan harcamalara bizzat kendi ceplerinden katkı sağlıyorlardı. Bu nedenledir ki yarışmalardaki memurlar genellikle zengin, hayırsever ve seçkin vatandaşlardan oluşmaktaydı. Söz konusu bu görevliler festival organizasyonundan -her ne kadar- maddi kazanç elde edemeseler de festivallerde görev almak; yarışmacılara ve misafirlere yardımcı olup onların masraflarını karşılamak görevliler için özel bir övünç ve itibar kaynağıydı¹⁴⁸. Panhellenik karaktere sahip *agon*'ların en kıdemli ve yetkili sorumlusu, kura ve yeminle göreve gelen *Hellanodikai* (Yunan Hakimleri)'dir¹⁴⁹. Başlangıçta yalnızca organizasyonların tertiplenmesinden sorumlu olan hakemlerin (*hellanodikai*) zamanla yükümlülükleri ve buna paralel olarak da sayıları artmış; İlk festivallerde 2 olan hakem sayısı önce 9'a sonra 10'a çıkmıştır¹⁵⁰. *Agonothetes* ya da *athlothes* denilen festival başkanının görev tanımı da aşağı yukarı

¹⁴⁶ Plin. *Ep.* 10. 118.

¹⁴⁷ Buhmann 1975, s. 104-136; Peter Frisch, *Zehn agonistische Papyri* (Abhandlungen der Rheinisch-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, Papyrologica Coloniensia 13), Opladen 1986, s. 8-13; William Slater, "Paying the pipers", in: (ed. B. Le Guen) *L'argent Dans les concours du monde grec*, 2010 2010, s. 268-271; H. W. Pleket, "Inscriptions as Evidence for Greek Sport", in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014a, s. 103.

¹⁴⁸ Price 2004, s. 188.

¹⁴⁹ Hugh M. Lee, *The Program and Schedule of the Ancient Olympic Games*, (Nikephoros Beiheft 6), Hildesheim 2001, s. 30-31; Crowther 2004, s. 53 vd. Golden 2004, s. 78; Crowther 2007, s. 52.

¹⁵⁰ Paus. 5. 9. 4-6; Lee 2001, s. 30-31; Golden 2004, s. 78; Crowther 2007, s. 52.

hellenodikas'larla aynıdır. Fakat *hellenodikas*'lar *Olympia* ve *Nemeia* yarışmalarında *agonothetes*'ler ise diğer yarışmalardaki festival başkanlarıdır¹⁵¹. Festival başkanlarının emrinde; organizasyonun aşayışından, *gymnasion*'un işleyişinden, sporcuların eğitiminden, pazar fiyatlarının denetlenmesinden, binaların denetlemesinden, kazanan sporcuların heykellerinin dikilmesinden sorumlu çok çeşitli görevliler (*mastigophoros*, *alytarkhes*, *gymnasiarkhos*, *agoranomos/panegyriarkes epimeletes*, *paidotribes* vs.) bulunuyordu. Zaman içinde yarışmaların çeşitlenip yaygınlaşmasına paralel olarak ihtiyaca göre yeni memuriyetler ihdas edilmiş ve böylece yeni yeni görevliler festival organizasyonunda yer almaya başlamıştır.

Yunan atletizminin ayırt edici özelliklerinden biri de bedensel yarışmaların çıplak olarak yapılmasıdır¹⁵². Sporcular çıplak vücutlarını güneş yanıklarından korumak, vücudun esnekliğini sağlamak ve tozun-toprağın deri gözeneklerine girmesine engel olmak gibi çeşitli nedenlerle hem hazırlık aşamasında hem de yarışma esnasında tüm vücutlarına zeytinyağı sürerlerdi. İlk kez Spartalılar tarafından başlatılan bu uygulamanın¹⁵³ bir diğer amacı da güneşte parıldayarak atletlerin fiziki güzelliklerine dikkat çekme isteğidir. Zira Eski Yunan toplumunda ruhsal ve bedensel olmak üzere iki tip güzellik anlayışı bulunuyordu. Yetenek, güç ve becerinin yanı sıra fiziki güzele de verilen önem¹⁵⁴ nedeniyle Panhellenik festivallere katılan sporcular atletik müsabakalarda çıplak olarak yarışarlardı. Bu nedenle, istisnai haller dışında (evli) kadınlar yarışmalara seyirci olarak dahi katılamıyordu. Zira erkek egemen Eski Yunan toplumu, kadınların atletik mükemmellik dışındaki nitelikler karşısında aşırı coşkuya kapılması endişesi taşıyordu¹⁵⁵. Kadınların yarışmalara katıldığı tespit edilirse en ağır şekilde -ölümle- cezalandırılıyorlardı. Bu durum ünlü Yunan gezgini Pausanias eserine şu şekilde yansımıştır¹⁵⁶:

¹⁵¹ Golden 2004, s. 78; Çokbankir 2010, s. 70.

¹⁵² John Mouratidis, "The Origin of Nudity in Greek Athletics", *Journal of Sport History* 12/3, 1985, s. 213-232; Crowther 2007, s. 58-59. Atletik müsabakalarda çıplaklığın kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, antik dönem yazarlarının bu konuda farklı önerileri bulunmaktadır. Pausanias Megaralı koşucu Orsippos'a (Paus. 1. 44. 1); Halikarnassoslu Dionysios ise Spartalı atlet Akanthos'a atfeder (Dion Hal., *Ant. Rom.* 7.72. 3).

¹⁵³ Thuk. 1. 6.

¹⁵⁴ Mauratidis 1985, s. 231-232, özellikle dp. 51.

¹⁵⁵ Burckhardt 2019, s. 257.

¹⁵⁶ Paus. 5. 6-7.

“*Olympia yolunda heybetli kayalarda yükselen sarp bir dağ var... adı Typaion. Elis kanuna göre Olimpiyat Oyunlarına katıldığı ortaya çıkan her kadın bu dağdan baş aşağı atılacaktır.*”¹⁵⁷

İÖ. 650-550 yılları arasında Yunanlar tarafından başlatılan Büyük Koloni hareketleri, bir yandan Akdeniz dünyasının dört bir yanında yeni yeni birçok Yunan kentinin oluşmasına zemin hazırlarken; diğer yandan Hellen kültür öğelerinin ve dininin Akdeniz çevresinde konumlanmış kentlerde yayılmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla bu süreci takiben önce Yunan halkının yoğun olduğu kentlerden Panhellenik merkezlere akın akın seyirci ve yarışmacılar gelmiş; ardından bizzat bu kentlerde devrin en önemli dini, kültürel ve sosyal aktivitesi olan agonistik festivaller -*Panhellenik* şenlikler örnek alınarak- düzenlemeye başlamıştır.

1.2.1. Hellenistik Dönem’de Festivallerin Durumu

Arkaik Dönem’de sınırlı bir coğrafyada kutlanan agonistik festivaller, Büyük İskender’in Asya seferiyle birlikte -Hellenistik Dönem’de- kendine geniş bir yayılım alanı bulmuştur. Zira Büyük İskender’in başrolde olduğu Hellenistik Dönem (İÖ. 336-31) Hellen siyasal, sosyal ve kültürel yaşam biçiminin Makedonya ve Hellas’tan Mezopotamya, Mısır, İran ve Hindistan gibi uzak bölgelere ihracı şeklinde tezahür etmiştir¹⁵⁸. Günümüzün küreselleşme sürecini andıran Doğu-Batı arasındaki bu kaynaşma döneminin en karakteristik özelliği, geniş coğrafyalar üzerindeki halkların dini ve kültürel açıdan yoğun bir etkileşim içerisine girerek homojen hale gelmeye başlamalarıydı¹⁵⁹. İran, Mezopotamya ve Hindistan gibi uzak bölgelerde etkili ve kalıcı bir Hellenleşme görülemez de Mısır’da, Anadolu’da ve yakın bölgelerde son derece yoğun ve kalıcı bir dönüşüm (Hellenleşme) yaşanmıştır. Ancak bu durumun -agonistik bağlamda- yaygın somut sonuçları ancak Roma’nın egemenliğinde ortaya çıkabilmiştir. Zira İÖ. 323’te Büyük İskender’in ölümü üzerine, ardılları arasında başlayan iktidar kavgası barış ortamını bozmuş ve büyük bir coğrafyada kaos hâkim olmuştur. İktidarın sık sık el değiştirdiği bu çalkantılı dönem başlangıçta agonistik festivalleri son derece

¹⁵⁷ Çeviri için *bkz.* Swaddling 2000, s. 35

¹⁵⁸ Uzunaslan 2005, s. 39

¹⁵⁹ *Ibid.*

olumsuz etkilemiş¹⁶⁰ fakat iç huzurun sağlanmasıyla *agon* ve diğer bayramların sayısında yeniden gözle görülür bir artış yaşanmıştır.

Hellenistik Dönem’de önce kraliyet (*royal*) takiben hükümdar (*rular*) kültüyle ve de kralların kentlere yaptıkları bağışlarla (*euergesia*) ilintili bir şekilde¹⁶¹ Hellenistik Dönem hükümdarlarının isimleriyle adlandırılan (ὕπερ τοῦ βασιλέως (*CIG* 6819, 21) bir dizi festival; Ephesos ve Smyrna’da Ἀλεξάνδρεια, Atina ve Aleksandreia’da Πτολεμαῖα, Erythtai’da Σελεύκεια, Eretria’da (Euboia) Δημήτρια, Sardes’te Εὐμένεια, Kyzikos’ta Φιλεταίρεια, Delphi’de Ἀττάλεια, Sikyon’da Ἀντιγόνηα karşımıza çıkar¹⁶². Hellenistik kralların adlarıyla anılan söz konusu bu *agon*’ların tamamına yakını politik kaygılarla - krallar açısından yönettikleri toplulukların rızasını kazanmak için; kentler açısından kralın himayesini, maddi desteğini alabilmek için- düzenlenmiş festivallerdir¹⁶³. Bu festivaller genellikle ya ilgili hükümdarın doğum gününde ya da önemli bir olayın (tahta çıkma, önemli bir askeri zafer vs.) yıl dönümlerinde kutlanıyordu¹⁶⁴. Organizasyonların arkasındaki politik ve ekonomik güç saray ve hükümdar olunca; bu festivaller gösteriş ve şatafat açısından kolaylıkla *Panhellenik Agon*’ları geride bırakmıştır. Zira saray ve hükümdar için bu organizasyonlar dosta ve düşmana karşı siyasi/askeri/ekonomik gücü göstermek için bulunmaz bir fırsattı. İlgili festivallerin halk üzerindeki etkisi o kadar kalıcı olmuştur ki krallar öldükten hatta hanedan yok olduktan sonra dahi bu festivallerden bazıları kutlanmaya devam edilmiştir¹⁶⁵.

Hellenistik krallar kendi adlarını taşıyan festivaller dışında Yunan *pantheon*’unun önde gelen tanrı ve tanrıçaları onuruna kutlanan yeni organizasyonlara da öncülük etmiş ve böylece agonistik şenlikler daha geniş yayılım alanı bulmuştur¹⁶⁶. Hellenistik Dönem’de tanrı ve tanrıçalar onuruna kutlanan bayramların sayı ve çeşidi artmışsa da festivallerin başlangıçta sahip olduğu dini anlam ve işlevi giderek zayıflamış ve organizasyonlar

¹⁶⁰ Gardiner 1930, s. 146-162.

¹⁶¹ Price 2004, s. 63 vd.; Angelos Chaniotis, “The Divinity of Hellenistic Rulers”, in: *A Companion to the Hellenistic World*, (ed. Andrew Erskine), USA-UK-Australia 2005, s. 434 vd.

¹⁶² Reisch 1893, s. 858-859; Bengston 1988, s. 134; Chaniotis 2005, s. 434 vd.; Uzunaslın 2005, s. 40 ve dp. 11; Buraselis 2012, s. 248-265.

¹⁶³ Christian Mann, “Könige, Poleis und Athleten in hellenistischer Zeit”, *Klio* 100/2, 2018, s. 467-468.

¹⁶⁴ Chaniotis 2005, s. 438.

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ Robert 2013 (=1984), s. 109-110; Angelos Chaniotis, “Sich selbst feiern? Städtische Feste des Hellenismus im Spannungsfeld von Religion und Politik”, in: *Stadt und Bürgerbild im Hellenismus*, (eds. M. Wörrle and P. Zanker), Münih 1995, s. 152-153; Uzunaslın 2005, s. 40.

günden güne daha da sekülerleşerek başka amaçlar uğruna düzenlenir hale gelmiştir. Ancak bu yeni durumdan sosyal rant gruplarının ve halkın bir şikâyeti yoktur. Zira kendi kendilerine yetemeyen Hellenistik Dönem kentleri için, dönemin krallarının himayesi ve maddi desteği hayati bir öneme sahipti. Dolayısıyla Hellenistik Dönem’de yurttaş ve kent bayramlarının yerini daha çok “monarşik karakterli festivallerin” aldığını söylebiliriz. Bahsedilen bu festivallerin birçoğu *hieros agon* (kutsal yarışma) statüsüne sahip olup hem program hem de prestij açısından *Dört Büyük Agon*’a denktir¹⁶⁷. Mannheim Üniversitesi bünyesinde S. Scharff, C. Mann, S. Remijsen tarafından yürütülen bir proje kapsamında yapılan araştırmalar, yukarıda bahsedilen Hellenistik Dönem festivallerinin tümünde 2000’den fazla yarışmacının zafer kazandığını kesin olarak ortaya çıkarmıştır¹⁶⁸.

Hellenistik Dönem hükümdarları yeni festivaller organize etmenin yanı sıra halihazırda düzenlenen festivallere de bizzat katılmışlardır. Krallar güç, yetenek, beceri ve sıkı bir ön hazırlık gerektiren atletik ve müzikal yarışmalardan uzak durmuş; fakat atlı yarışmalarda tekel oluşturacak noktaya gelmişlerdir¹⁶⁹. Zira atlı yarışmalardaki kazananı belirleyen en önemli etken yetenek ve beceriden daha ziyade ekonomik gücü ve ayrıca bu müsabakalarda yaşanan mağlubiyetler şahsi bir yenilgi olarak değerlendirilmiyordu. Dolayısıyla devrinin en iyi atlarını bulup satın alan ya da yetiştiren krallar atlı yarışmalarda öne çıkmıştır. Örneğin, Büyük İskender’in babası II. Philippos’un oğlunun doğum gününde *Olympia* festivalindeki atlı araba yarışmaları kazanmanın¹⁷⁰ yanı sıra Kleopatra ile (ikinci) evliliği sırasında -Aegea’da- programında atletik ve müzik yarışmalarının yer aldığı bir festival de düzenlemiştir¹⁷¹. Kendisi üzerine yapılan bütün araştırmalarda “diplomasi bilgisine” vurgu yapılan II. Philippos’un yukarıda bahsedilen eylemleri tesadüf değil -tıpkı *imperator* Augustus gibi- bilinçli bir aklın ürünüdür. Bunun yansımalarını (erken yaşta hayatını kaybeden) oğlu Büyük İskender’de¹⁷² görmek

¹⁶⁷ Bu denkliği agonistik yazıtlarda yer alan *isolympia* ve *isopythia* gibi sıfatların varlığından anlıyoruz bkz. Uzunbaş 2005, s. 41 ve dp. 15-17.

¹⁶⁸ Mann 2018, s. 449.

¹⁶⁹ Mann 2018, 450 vd.

¹⁷⁰ Plut. *Alex.* 3, 4-5.

¹⁷¹ Gardiner 1930, s. 154.

¹⁷² Büyük İskender’in *agon*’lara bakışı babası kadar bilgece değildi. Ancak bu durum İskender’in agonistik festivalleri desteklemediği anlamına gelmemelidir. İyi bir koşucu olduğu bilinen Büyük İskender buna rağmen atletler arasında yapılan koşu yarışmalarını sevmezdi. Büyük İskender daha çok müzikal ve dramatik yarışmalardan av ve kılıç gösterilerinden hoşlanır ve genellikle bu tür yarışmaları organize eder; ağır spor yarışmalarından (boks, *pankration*) uzak dururdu. Plutarkhos İskender’in kendisine yönetilen koşu müsabakalarına katılıp katılmayacağı sorusuna, “Krallar ile olacaksa niçin olmasın” diye cevap verdiğini aktarır bkz. Plut. *Alex.* 4, 5; Altın 2015, s. 119-120.

mümkün değilse de Hellenistik hükümdarlar II. Philippos'un izinden giderek agonistik festivallere gereken özeni gösterip yenilerinin kurulmasına da ön ayak olmuşlardır. Ptolemaios ve Attalos hanedanına mensup hükümdarlar ise festivallere ve yarışmacılara yaptıkları maddi manevi desteklerinin¹⁷³ yanı sıra -tıpkı II. Philippos'un gibi- bizzat bu müsabakalara katılarak yarışmışlardır¹⁷⁴. Diğer hükümdarlar ise muhtemelen Büyük İskender'i taklit ederek (*Alexander-Imitatio*) yarışmalara bizzat katılmamışlardır¹⁷⁵.

Hellenistik Dönem'in agonistik karakterini monarşik sistem belirlemişse de bizzat kentlerin ve hayırsever vatandaşların finansını üstlenerek kurduğu yeni festivaller de bulunmaktadır¹⁷⁶. Ancak *euergetes*'lerin düzenlediği bu festivaller kayda değer sayıda olmadığı için ilgili organizasyonlar bu başlık altında kritik edilmeyecektir. Zira *euergetes*'lerin (hayırhah) agonistik sahaya esas etkisi Roma İmparatorluk Çağı'nda olacaktır.

1.2.2. Roma Egemenliğinde Hellen Tipi Festivaller

Roma hakimiyetindeki Grek tipi festivalleri (*certamina Graeca*) incelerken hem kronolojik (Roma Cumhuriyet Dönemi/Roma İmparatorluk Dönemi) hem de bölgesel (Doğu/Batı) ayırım yapılması bilimsel bir gereklilik olmasının yanı sıra konunun anlaşılması için de son derece önemlidir. Zira hem bölgesel hem de kronolojik olarak aynılık söz konusu değildir. O kadar ki Cumhuriyet Dönemi'nde hâkim olan geleneksel Roma anlayışı ve ahlakı, Hellen tipi festivaller şöyle dursun genel olarak Hellen kültürüne düşmandır. Ancak İmparatorluk Dönemi'nin başında *princeps* Augustus'la birlikte bu anlayış tümenden terkedilmemişse de maksimum fayda için oldukça esnetilmiştir. Nitekim Augustus ve halefleri tarafından bir bütün olarak Yunan kültürü “devlet çıkarı” meselesi haline getirilerek desteklenmiş; hatta büyük ölçüde teşvik edilmiştir¹⁷⁷. Bahsedilen bu dönemsel farklılık coğrafi olarak da geçerlidir. İmparatorluğun batısı hiçbir zaman doğusu gibi “aşırı” bir biçimde Yunan kültürüne ilgi göstermemiştir. Kuşkusuz bunun en

¹⁷³ Sofie Remijsen, “Challenged by Egyptians: Greek Sports in the Third Century BC”, *The International Journal of the History of Sport* 26/2, 2009, s. 246-271.

¹⁷⁴ Mann 2018, 459 vd.

¹⁷⁵ Mann 2018, s. 458.

¹⁷⁶ Chaniotis 1995, s. 164 vd;

¹⁷⁷ A. N. Sherwin-White, *Roman Citizenship*, Oxford 1996, s. 403-404; Tony Spawforth, “Kapetoleia Olympia: Roman Emperors and Greek Agones”, in: *Pindar's Poetry, Patrons, and Festivals From Archaic Greece to the Roman Empire*, (eds. S. Hornblower-C. Morgan), New York 2007, s. 384.

önemli sebebi bölgeler arası demografik farklılıklardır. Yoğun olarak Latin kökenli halkların yaşadığı imparatorluğun batısında Roma eğlence anlayışı (*ludi*¹⁷⁸ ve *munera*¹⁷⁹) hakimken; imparatorluğun doğusunda Hellen kültür havzasında Grek tipi festivaller (*agon*'lar) daha revaçtaydı.

İÖ. III. yüzyıl sonunda (İkinci Kartaca Savaşı'ndan sonra) Batı Akdeniz'de büyük ölçüde kontrolü sağlayan Roma, yüzünü artık Akdeniz'in doğusuna dönmüştür. Zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip olan Doğu Akdeniz er ya da geç Roma egemenliğine girecekti. Hellen *polis*'lerinin tüm endişe ve şikayetlerinin çözümü için sürekli olarak Roma'nın yardımına ya da arabuluculuğuna başvurması bu süreci biraz daha hızlandırmıştır. İlyria, Makedonya ve Seleukos'lara karşı Hellas ve Küçük Asya'daki Yunan kent-devletlerinin yanında yer alıp onları himaye eden Roma, kısa sürede bu topraklarda yaşayan halkların ilgisine mazhar olmuş; onların sevgi ve saygısını kazanmıştır. Roma'nın Doğu Akdeniz'de siyasi ve askeri bir figür olarak ortaya çıkışı - birçok alan gibi- agonistik sahayı da büyük ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda İÖ. II. yüzyılın başından itibaren "bölgede" Romalı *magistratus*'lara adanan ve onların adını alan agonistik festivalleri görmek mümkündür.

İÖ. 197'de Teselya'da Kynoskephalai mevkinde yapılan savaşta (İkinci Makedonya Savaşı) General Titus Quintctius Flamininus komutasındaki Roma ordusu Makedon ordusunu yenilgiye uğratıp bu kralığının Hellas'taki hakimiyetine son vermiştir. Ertesi yıl (İÖ. 196) gerçekleşen *Isthmia Festivali* sırasında Flamininus Hellen kentlerinin özgürlüğünü ilan etmiştir¹⁸⁰. Bölge halkı tarafından büyük bir sevinçle

¹⁷⁸ Roma'nın geleneksel eğlence anlayışının merkezinde -birçok araştırmacının belirttiği üzere- gladyatör dövüşleri (*munus* çğl. *munera*) değil *ludi*'ler vardır (bkz. Abdurrahman Uzunaslın, "Antik Roma'da Gladyatör Oyunları", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12, 2005, s. 16-17). "Okul", "egzersiz" gibi farklı anlamları bulunan *ludi* terimi, agonistik literatürde "oyun" anlamına gelmektedir. Özel şahıslar tarafından organize edilen oyunlara *ludi privati*, kamusal kaynaklardan düzenlenenlere ise *ludi publici* deniyordu (bkz. Erol-Özdizbay 2011, s. 66). *Ludi* ile *agon*'un eş değer kavramlar olup olmadığına ilişkin tartışmalar için bkz. Jean Yves Strasser, "Études sur les concours d'Occident", *Nikephoros* 14, 2001, s. 113-114.

¹⁷⁹ Tekil hali *munus* kelimenin çok farklı anlamları olmakla birlikte agonistik literatürde "gladyatör oyunları"nı ifade etmektedir.

¹⁸⁰ Pol. 18. 46. 6; Plut. *Flam.* 10-12.

karşılanan bu karar sonucunda Flamininus; *soter* (kurtarıcı)¹⁸¹, *euergetes* (hayırsever)¹⁸² gibi birçok övgü dolu, yüceltici sıfatla -Hellenistik hükümdarlara denk şekilde- taltif edilmiştir¹⁸³. Bunun yanı sıra Titus Quinticius Flamininus'a ithafen Argos'ta *Titeia* adında yeni bir festival kurulmuştur¹⁸⁴. Bu yarışmaların ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmese de İS. II. yüzyılda hala Flamininus'a kurbanlar adanarak onun adına ilahiler söylendiği (tapınım gördüğü) Plutarkhos aracılığıyla bilinmektedir¹⁸⁵. Roma'nın bölgede tek hâkim güç olduğu İÖ. I. yüzyılda bu tür festivallerin sayısı giderek artmış ve çok sayıda Romalı *magistratus*'un (C. Claudius Marcellus¹⁸⁶, Lucius Mummius, Manius Aquilius, Marcus Annius, Quintus Mucius Scaevola, Lucius Cornelius Sulla, Lucius Licinius Lucullus, L. Valerius Flaccus) onuruna yeni festivaller kurulmuştur¹⁸⁷. Bu bağlamda Titus Quinticius Flamininus'a ithafen Argos'ta kurulan *Titeia* yarışmaları ve kültü daha sonra kurulacak bu tip festivallere birçok yönden tam bir örnek teşkil etmiştir¹⁸⁸.

Kişiye özel bu festivaller ve kültürler esasında Hellenler için son derece masraflı ve yorucuydu. Zira yeni efendi Roma'nın yöneticileri ne Hellenistik hükümdarlar gibi ömür boyu tahtta kalıyor ne de onlar gibi devletin tamamını temsil ediyorlardı. Kısa sürede bunun farkına varan Hellenler, bütün olarak Roma otoritesini *bir'e* sabitlemek istemişlerdir. Bunun sonucunda soyut bir varlık olan -Roma- nezdinde Roma devleti kişiselleştirilmiş ve Hellenistik Dönem hükümdar kültürünün devamı niteliğinde *Dea Roma* (tanrıça Roma) kültü ortaya çıkmıştır¹⁸⁹. Son derece işlevsel olan tanrıça *Roma* kültü,

¹⁸¹ Bu unvan fani birine verilirse, bundan o kişinin tanrılaştırıldığı anlaşılmalıdır *bkz.* Ferit Baz, *Roma İmparator Kültü*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 1998, s. 11.

¹⁸² Bu unvan tek başına bir kişinin tanrısallığını değil esas olarak ona duyulan derin saygı ve sevgiyi gösterir *bkz.* Baz 1998, s. 11.

¹⁸³ Cupello 2018, s. 36.

¹⁸⁴ *SEG* 22, nr. 266 str. 14; Georges Daux, "Concours des Titeia dans un décret d'Argos", *BCH* 88, 1964, s. 569-576.

¹⁸⁵ Plut. *Flam.* 16, 4.

¹⁸⁶ Marcellus, kendisi onuruna Grek tipi bir festival düzenlenen ilk Romalı *magistratus*'tur. Ancak bu festival imparatorluğun batısında İÖ. 212'de Syrakusailılar tarafından kurulmuştur (*bkz.* Cic. *Verr.* 2. 2. 51; 4. 67; Plut. *Marc.* 23. 7).

¹⁸⁷ Reisch 1893, s. 858-859; Erkelenz 2002, s. 72 vd.; Gaéten Thériault, "Culte des évergètes (magistrats) romains et agônes en Asie Mineure", Dans K. Konuk (dir.). *Stephanéphoros de l'économie antique à l'Asie Mineure: hommages à Raymond Descat*, Bordeaux 2012, s. 377-387; Cupello 2018, s. 36-39.

¹⁸⁸ Leoni 2010, s. 143.

¹⁸⁹ Baz 1998, s. 22.

kişisel olarak Romalı *magistratus*'ların toplamından daha fazla alaka görmüş ve bu kültle bağlantılı olarak birçok kentte *agon Rhomaia* kutlanmaya başlanmıştır¹⁹⁰.

Roma, yukarıda bahsedilen festivaller aracılığıyla yavaş yavaş Hellen tarzı eğlenceleri daha yakından tanımaya başlamıştır. Bu bağlamda Titus Livius'un aktardığına göre Roma'da "ilk kez" (?) *consul* Marcus Fulvius Nobilior tarafından İÖ. 186'da Grek tipi atletik yarışmalar düzenlenmiştir¹⁹¹. Halikarnassoslu Dionysos ise Nobilior'dan çok daha önce -İÖ. 217'de¹⁹²- Aulus Postumius tarafından Roma'da Grek tipi yarışmaların düzenlendiğinden bahseder¹⁹³. Polybios ve Athaneus'un aktarımları sayesinde İÖ. 167'de ise *praetor* Lucius Anicus tarafından düzenlenen başka bir yarışmadan (programında boks ve müzik müsabakaları olan) haberdar oluyoruz¹⁹⁴. Bahsedilen bu yarışmaların tümünde boy gösteren atlet ve performans sanatçıları Yunanistan'dan getirilmiştir. Dolayısıyla bu dönemde düzenlenen "ilk yarışmalar" Romalılar için Afrika'dan getirilip arenaya atılan hayvanlar gibi egzotik/ithal bir eğlence biçimidir¹⁹⁵. Yaklaşık bir asır sonra, Romalılar Grek tipi festivallerin önemini gerçekten anlamış gözükür. Nitekim İÖ. I. yüzyılda Lucius Cornelius Sulla, *Olympia Yarışmaları* kapsamında düzenlenen müsabakaları -çocuklar yaş kategorisindeki koşu yarışmaları hariç- Roma şehrine taşımıştır¹⁹⁶. General Sulla'nın büyük olasılıkla amacı *Olympia* festivalinin kalıcı olarak Roma şehrinde kutlanması ise de birkaç yıl sonra ölümü üzerine bu düşünce hiçbir zaman gerçekleşmemiştir¹⁹⁷. Ancak İmparatorluk Çağı'na gelindiğinde hem *Olympia*'ya hem diğer *Panhellenik Festivaller*'e denk olan yeni yarışmalar kurulacak ve yedi büyük yarışmadan (*Olympia-Pythia-Isthmia-Nemea-Aktia-Heraia-Capitolia*) oluşan bir *periodos* ortaya çıkacaktır.

İÖ. 31'de Augustus'un (Octavianus) Actium Savaşı'nı kazanmasının ardından başlayan *pax Augusta/pax Romana* (Roma Barışı)'yla birlikte Akdeniz dünyasında siyasi ve askeri istikrar sağlanmış; iki yüzyılı aşkın bir süre boyunca Helen-Roma dünyası barış

¹⁹⁰ Baz 1998, s. 23.

¹⁹¹ Liv. 39. 2.

¹⁹² Nigel B. Crowther, "Greek Games in Republican Rome", *L'Antiquité Classique* 52, 1983, s. 268-269; Crowther 2004, s. 381-382; Hugh M. Lee, "Greek Sports in Rome", in: *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity*, (eds. P. Christesen-D. G. Kyle), Chichester 2014 s. 535.

¹⁹³ Dion Hal., *Ant. Rom.* 7. 71-73.

¹⁹⁴ Pol. 30. 22. 2, 10-12; Ath. 14. 615; Lee 2014, s. 535.

¹⁹⁵ Spawforth 2007, s. 384.

¹⁹⁶ App. *B Civ.* 1, 99.

¹⁹⁷ Gardiner 1930, s. 165.

içinde yaşamıştır. Roma himayesinde tesis olunan barış ve güven ortamı ekonomik refahı da beraberinde getirmiştir. Kentlerin güvenlik ve kısa vadeli geçim kaygılarının sona ermesi, kent eşrafını dolaylı olarak şehirlerini ve kamusal yaşamlarını güzelleştirmeye sevk etmiştir. Ayrıca, Roma İmparatorluk Çağı'nın başında Augustus tarafından siyasi, askeri, idari ve dini alanlarda çok önemli değişikliklere gidilerek Roma *imparatorluk ideolojisinin* zemini hazırlanmıştır. Bu bağlamda atılan adımlardan biri de -yukarıda bahsedildiği gibi- bir bütün olarak Yunan kültürünün “devlet çıkarı” meselesi haline getirerek desteklenmesi; hatta büyük ölçüde teşvik edilmesidir. Bu iki durum kuşkusuz agonistik sahaya son derece önemli bir katkı yapmış ve festivallerin sayı ve çeşidinde muazzam bir artış yaşanmıştır. L. Robert, Roma İmparatorluk Çağı'nda yaşanan bu sıradışı artışı haklı olarak “agonistik patlama” olarak nitelemiştir¹⁹⁸. Nitekim arkeolojik, nümismatik, edebi ve hepsinden önemlisi epigrafik kaynaklar Roma İmparatorluk Çağı'nda Grek tipi festivallerin -özellikle Küçük Asya'da- hiç olmadığı kadar popüler olduğunu doğrulamaktadır¹⁹⁹.

Roma İmparatorluk Çağı boyunca yeni bir festivalin kurulup kurulmayacağına, önceden var olan şenliklerin statüsünün yükseltilip yükseltilmeyeceğine karar veren tek yetkili otorite Roma *imperator*'ları olmuştur²⁰⁰. İmparatorların elinde bulunan bu güç “imparatorluk kültü” olgusuyla birleşince²⁰¹; büyük ölçüde araçsallaşarak doğrudan *imparatorluk ideolojisinin* tesis edilmesine hizmet etmiştir. Zira imparatorlar bu organizasyonları akılcı bir politikayla adeta yönetim mekanizmasına dönüştürerek bunu kentlere ödül/ceza şeklinde yansıtmışlardır²⁰². Dolayısıyla *agon*'lar aracılığıyla hem kentlerde *imperator*'un (imparatorluk ideolojisinin) siyasi temsili hem de bizzat Yunan kentlerinin imparatorluğa bağlılığı sağlanmıştır. Geç Cumhuriyet Dönemi itibariyle yavaş yavaş şekillenmeye²⁰³ başlayan bu süreci esas olarak *princeps* Augustus tamamlamış ardılları da büyük ölçüde onun izinden (*imatatio Augusti*) gitmiştir²⁰⁴. Augustus'un

¹⁹⁸ Robert 1984, s. 38 = Robert 2013, s. 108.

¹⁹⁹ Onno van Nijf, “Local Heroes: Athletics, Festivals and Elite self-fashioning in the Roman East”, in: *Being Greek und Rome. Cultural Identity, the Second Sophistic and the Development of Empire*, (ed. S. Goldhill), 2001, s. 310.

²⁰⁰ Fergus Millar, *The Emperor in the Roman World (31 BC – AD 337)*, Worcester-London, 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (Bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

²⁰¹ Sherwin-White 1996, s. 403.

²⁰² Klose 2005, s. 131.

²⁰³ van Nijf 2001, s. 320.

²⁰⁴ Spawforth 2007, s. 384.

Yunan tipi festivallere ilgisinin sahici mi yoksa siyasi mi olduğu tam olarak bilinmese de hem imparatorluğun doğusunda hem de batısında bu tür organizasyonlara her zaman destek olduğu somut bir gerçektir²⁰⁵. *Olympia* festivaliyle aynı statüde olan ve Yunanistan'ın kuzeybatısında Nikopolis antik kentinde kutlanan *Aktia* yarışmaları O'nun döneminde kurulmuş ve (staüsü yükseltildikten sonra) kalıcı olarak *periodos*'a dahil edilmiştir²⁰⁶. Yine Neapolis'teki *Sebasta*, *Olympia* festivalini örnek alarak Augustus onuruna kutlanmış; Augustus da şahsen bu festivale katılarak yarışmaların başkanlığı görevini de bizzat ifa etmiştir²⁰⁷. Yukarıda bahsedildiği gibi, Iulius-Claudius hanedanına mensup *imperator*'lar da Augustus'un izinden gitmiş ve bu dönemde *Caesareia*, *Augusteia*, *Tiberiea*, *Claudeia*, *Neroneia/Neronia* gibi yeni festivallerin kurulmasını sağlamışlardır²⁰⁸.

Flaviuslar Dönemi'nde eyaletlerde az sayıda festival (*Vespasianeia*) ortaya çıkmışsa da Domitianus tarafından kurulan *Capitolia/Kapitolia* yarışmaları *periodos*'a dahil edilerek İS. III. yüzyıla değin kutlanmıştır²⁰⁹. *Hellensever imperator* Hadrianus döneminde (İS. 117-138) hem çok sayıda yeni festival (*Hadrianeia*, *Panhellenia*, *agon Mystikos*) kurulmuş hem de bazı kentlerde *Panatheneia*, *Olympia* gibi eski festivaller yeniden canlandırılmıştır²¹⁰. Yine bu dönemde *imperator* Hadrianus tarafından sayısı artan festivallerin sırasıyla kutlanabilmesi için katı bir yarışma takvimi oluşturulmuştur²¹¹. Agonistik festival düzenlenmesine *Hellensever* babası *imperator* Hadrianus kadar sıcak bakmayan Antoninus Pius²¹², yine de o'nun izinden giderek babası onuruna *Eusebeia* festivalini kurmuş²¹³; Balboura'da düzenlenecek *Meleagreia*

²⁰⁵ Suet. *Aug.* 45; Cass. Dio 53. 1. 4-5.

²⁰⁶ Strab. 7. 7. 6; Robert 2013, s. 111

²⁰⁷ Suet. *Aug.* 98; Vell. Pat. 2. 123. 1; Cass. Dio 56.29. 2.

²⁰⁸ Robert 2013, s. 111.

²⁰⁹ Robert 2013, s. 111-112.

²¹⁰ Çokbankir 2010, s. 27 dp. 81.

²¹¹ Bu konuda detaylı bilgi (yazıtların çevirisi dahil) ve festivallerin sırasına ilişkin yapılan tartışmalar için bkz. Georg Petzl-Elmar Schwertheim, *Hadrian und die dionysischen Künstler. Drei in Alexandria Troas neugefundene Briefe des Kaisers an die Künstler-Vereinigung*, Bonn 2006; Christopher P. Jones, "Three New Letters of the Emperor Hadrian", *ZPE* 161, 2007, s. 145-156; W. J. Slater, "Hadrian's letters to the athletes and Dionysiac artists concerning arrangements for the 'circuit' of Games," *JRA* 21, 2008, s. 610-620; Patrick Gouw, "Hadrian and the Calendar of Greek Agonistic Festivals. A New Proposal for the Third Year of the Olympic Cycle", *ZPE* 165, 2008, s. 96-104; Jean-Yves Strasser, "'Qu'on fouette les concurrents...'" À propos des lettres d'Hadrien retrouvées à Alexandrie de Troade", *REG* 123/2, 2010, s. 585-622.

²¹² Christina Kokkinia, "Games vs. buildings as euergetic choices", in: *L'organisation des Spectacles Dans le Monde Romain, Vandoeuvres-Genève 22-26 aout 2011*, 2012, s. 107.

²¹³ Robert 2013, s. 112.

yarışmalarını -*Demosthenia* yarışmalarının kutlanmasına müsaade eden babasına benzer sözlerle- onaylamıştır. Bu izin dolayısıyla söz konusu festival önceleri “*Antonineia Meleagreia*” şeklinde anılmıştır. İmparator Commodus Dönemi’nde (İS. 180-193) agonistik sahada yeniden bir canlanma görölür ve birçok kentte imparator onuruna *Commodeia* adındaki festival kutlanmaya başlar²¹⁴. Benzer canlanış Severuslar Dönemi’nde de devam eder: *Severeia*, *Antonineia* ya da *Antoneia* bu dönemde kurulan ve *hieros* stasüne sahip festivallerin ilk akla gelenleridir²¹⁵. İS. II. yüzyılın sonu itibariyle agonistik festivaller kent harcamalarında imar faaliyetlerinin önüne geçerek kentlerin en önemli gider kalemi olmuş; kentlerin bütçeleri festivaller lehine geri dönülemez şekilde deęiřmiřtir²¹⁶. İS. III. yüzyılın ortalarında *Hellensever* imparatorların hükümranlığında agonistik sahadaki canlanış hız kesmeden devam eder. Bu dönemde imparatorluğun doğusunda yaşanan gelişmeler Roma makamlarını ordunun ve donanmanın geçiş güzergâhlarındaki, lojistik açıdan önemli kentlere karşı daha hayırsever ve eli açık bir tutum benimsemeye zorlamıřtır²¹⁷. Bahsedilen niteliklere haiz olan kentler imparatorluktan para ve tahıl yardımının yanı sıra agonistik imtiyazlar (*dorea-donatio*) da elde etmişler ki bu da birçok yeni festivalin kurulmasına zemin hazırlamıřtır²¹⁸.

Roma İmparatorluk Çağı’nda, agonistik sahayı doğrudan etkileyen bir diğer unsur da kent elitleri vasıtasıyla sistematik/yaygın bir hayırseverlik (*euergesia*) modelinin geliřtirilmesidir²¹⁹. En genel manada zengin vatandaşların onursal unvanlar (*soter*=kurtarıcı, *kedemon*=koruyucu, *prostates*=önder, *patronus*=hami, *ktistes*=kurucu, *euergetes*=hayırhah, *pater / meter / hyios / thygater poleos* = kentnin annesi/babası/oğlu/kızı²²⁰) ve yüksek memuriyetler karşılığında kentlere yaptıkları maddi

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ Stephen Mitchell, “Festivals, Games, and Civic Life in Roman Asia Minor, *JRS* 80, 1990, s. 190.

²¹⁷ *SEG* 42, 1209 (Pleket); Uzunaslın 2008, s. 120. Bu konudaki iki önemli çalışma için bkz. Ruprecht Ziegler, *Städtisches Prestige und kaiserliche Politik: Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.*, Düsseldorf 1985; Christian Wallner, *Soldatenkaiser und Sport*, Frankfurt 1997.

²¹⁸ Uzunaslın 2008, s. 120 vd. dp. 25.

²¹⁹ Stephen Mitchell, *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I*, 1993, s. 206-211.

²²⁰ N. Giannakopoulos, “Remarks on the Honorary Titles *hyios boules*, *hyios demou* and *hyios poleos* in Roman Asia Minor”, in: (eds. A. D. Rizakis-F. Camia), *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire Proceedings of the International Workshop held at Athens*, Scuola Archeologica Italiana di Atene, 19 december 2005. (Tripodes 6). Atina 2008, ss. 251-268; B. İplikçiöğlü-G. Çelgin-A. V. Çelgin, *Epigraphische Forschungen in Termessos und seinem Territorium IV*, Viyana 2007, s. 77-78; Mustafa Adak, “Pamphylia ve Pisidia’da Kent Eşrafi ve Resmi Unvanları”, şurada: *Tarih Boyunca Anadolu’da Hayırseverlik. Birinci Uluslararası Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Sempozyumu 26-29 Mart Antalya*, (eds. O. Tekin, C. H. Roosevelt, E. Akyürek), Antalya 2020, s. 49.

yardımları ifade eden *euergesia*'nın bir kurum olarak ortaya çıkışı Hellenistik Döneme uzansa da esasında sistem doruk noktasına İS. II ve III. yüzyıllarda, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ulaşmıştır²²¹. Zira Hellenistik krallıklarla birlikte yavaş yavaş demokratik rejimleri dejenere olan Hellen kentleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nde tamamen oligarşik (ya da seçkinci demokrasi) düzene dönüşmüşlerdir. Roma'nın da etkisiyle Yunan kentlerinde demokrasinin azaltılıp yok edilmesi hem zenginliğin hem de gücün ayrıcalıklı bir zümrenin elinde yoğunlaşmasını sağlamış ya da başka bir değerlendirmeye buna neden olmuştur. Adaletin ve eşitliğin olmadığı bu düzenin uzun yıllar sağlıklı bir şekilde (sınıf çatışmasına ve toplumsal kalkışmaya neredeyse hiç rastlanmamıştır²²²) devam ettirilmesi -Roma'nın tahakkümü dışında- biraz da kent eşrafının kuşaklar boyunca kentlere yaptıkları maddi yardımlarla mümkün olabilmıştır²²³. Küçük Asya özelinde bu yardımların yarısından fazlası imar ve bayındırlık faaliyetlerine harcanırken; yaklaşık %30'luk bölümü de kamusal festivaller ve dağıtımlara (para, zeytin yağı, buğday, şarap) ayrılmıştır²²⁴. Kamusal festivallerin ise yaklaşık %65'lik dilimini *agonistik* yarışmalar oluşturmuştur²²⁵. Dolayısıyla *euergetes* (hayırsever) olarak nitelenen kent eşrafının kamusal eğlencelere yaptıkları bağışlar Roma İmparatorluk Dönemi için son derece önemlidir. Zira L. Robert'in "agonistik patlama" olarak nitelediği festival sayı ve çeşidindeki yaşanan artış, ancak *euergetes*'lerin bu alandaki katkıları değerlendirildiğinde anlaşılabilir olmaktadır. Esasen tez kapsamında da büyük ölçüde bahsi olunan *euergetes*'lerin doğrudan ya da aileleri vasıtasıyla dolaylı olarak kurdukları ve bu nedenle kurucularının adını alan festivaller konu alınmaktadır.

1.3.FESTİVALERİN (*AGON*) ADLANDIRILIŞI ÜZERİNE

Agonistik literatürde *agon*'un hem yarışma (müsabaka) hem de festival anlamına geldiğine yukarıda değinildi. Ancak konunun daha iyi anlaşılması için bu bölümde festival/bayram kelimesinin karşılığı olarak *heorte* (ἑορτή) sözcüğü; atletik, dramatik, müzikal ve atlı yarışmaları ifade etmek için ise yukarıda olduğu gibi yine *agon* sözcüğü kullanılacaktır. Dolayısıyla bölüm özelinde festival ve bayram sözcükleri *agon*'un cinsi

²²¹ Nitekim, A. Heller de Roma İmparatorluk Dönemi'ni *euergetes*'lerin (hayırseverlerin) "altın çağı" olarak nitelendirmektedir *bkz.* Adak 2020, s. 48-50, dp. 50'yle birlikte.

²²² Mitchell 1993, s. 206-211.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ Zuiderhoek 2009, s. 77, *bkz.* Şekil 5.1.

²²⁵ Zuiderhoek 2009, s. 88, *bkz.* Şekil 5.4.

durumunda olacaktır. Başka bir deyişle *agon* kavramı -bu bölümde- festival kavramının kapsamı içerisinde yer alacaktır²²⁶.

Jacob Burckhardt'ın antik Yunanı “*agonal* toplum” olarak nitelemesine benzer şekilde, Walter Burkert de eski Yunan-Roma kentlerini “festival topluluğu” (*Festgemeinschaft*) olarak tanımlar²²⁷. Gerçekten de Eski Yunan ve Roma dünyasında festivaller/bayramlar/gösteriler antik kent yaşamının merkezindedir. Zira yılın her döneminde çeşitli vesilelerle kutlanan çok sayıda bayram (*heorte*) bulmak mümkündür. Fakat özel günlerde gerçekleştirilen bütün organizasyon ve kutlamaları bayram ya da festival olarak nitelemek mümkün değildir. Örneğin; kent eşrafının verdiği şöenler-ziyafetler (*symposia*), bir çocuğun doğumu için yapılan kutlamalar (*amphidromioia*, *genesia*) veya bir düğün eğlencesi, bir anlaşmanın imzalanması veya yeni bir binanın açılışı için yapılan şenlikler, bir yolcunun güvenli bir şekilde vatan topraklarına geri dönüşü ya da yabancı elçilerin ve bir hükümdarın huzura kabulü (*apantesis*), iyi haberlerin veya bir zaferin duyurulması (*euangelia*), bir hükümdarın kendi egemenliğini vurguladığı törenler vs. çok görkemli ve hatta -bazen- doğrudan gerçek bayramların ritüellerini içeriyor olsalar bile yine de gerçek bir festival (*heorte*) olarak tanımlanamazlar²²⁸. Zira bir organizasyonun festival olarak tanımlanabilmesi için hem programında bir dizi ritüelin (kurban sunumu -*thysia*-, geçit töreni -*pompe*-, yeme-içme şöeni -*deipnon*, *demothoinia*-, türüne göre atletik/müzikal/atlı müsabakaları -*agon*- yer alması²²⁹ hem de kendine has belli başlı genel özelliklerinin bulunması gerekirdi. Angelos Chaniotis -büyük ölçüde Robert Parker'ın eseri ışığında oluşturduğu çalışmasında- sekiz maddelik bir çözümlemeyle bunları şöyle sıralar²³⁰:

- Festivaller, insanüstü varlıklar olan tanrı ve kahramanlara tapınmayla ilişkili dini organizasyonlardır; tamamıyla “seküler” olan bir bayram yoktur.

²²⁶ Bu ayırım -Angelos Chaniotis “Festivals and Contests in the Greek World”, in: A. Hermay-B. Jaeger (eds.) *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum VII (ThesCra)*, Los Angeles 2011, s. 1-43 ve 160-172- adlı çalışması ışığında oluşturulmuştur. Bu konuda ayrıca bkz. Jon D. Mikalson, “The Heorte of Heartology”, *GRBS* 23, 1982, s. 213 vd.

²²⁷ Burkert 1987, s. 25-44.

²²⁸ Chaniotis 2011, s.

²²⁹ Bunların yanı sıra katılımcılar, dualar, çeşitli dini ritüeller de festivallerin önemli unsurları olarak görülmelidir bkz. Chaniotis 2011, s. 7, 27; Iddeng 2012, s. 21-24.

²³⁰ Chaniotis 2011, s. 7-21 Ayrıca bkz. Robert Parker, *Polytheism and Society at Athens*, New York 2005, s. 155 vd. (Bölüm 8); Iddeng 2012, s. 21-24.

- Festivaller, toplumsal ve kamusal etkinliklerdir. Dolayısıyla son tahlilde yalnızca bir şahsa veya bir aileye ait festival olamaz.
- Festivaller, belirli özel gün ya da dönemlerde periyodik olarak yinelenen ve süreklilik arz eden kutlamalardır.
- Her festivalin arkaplanında bir yapılaş nedeni, amacı ve hikayesi (*aition*²³¹) vardır. Bu bağlamda bütün festivaller esasında birer “anma” törenidir.
- Festivallerin genel özellikleri aynı olsa da esasında tüm bayramların birbirinden farklılaştığı bir dizi özel (karakteristik) ritüelleri bulunur.
- Festivaller çoğu zaman -her zaman değil- kamusal yaşamı (meclis toplantıları, davaların görülmesi, anlaşmaların imzalanması vs.) belirli süreliğine askıya alan olağanüstü ve kutsal süreçlerdir (*hieromenia*). Fakat bütün bayram günleri aynı zamanda tatil demek değildir.
- Festivaller, başta faniler ile tanrılar arasındaki iletişimin sağlanması gibi, çok çeşitli işlevleri olan çok yönlü organizasyonlardı.
- Genellikle her festivalin/bayramın bir “ADI” olurdu.

Yukarıda da görüldüğü üzere, festivallerin genel özelliklerinden biri de müstakil bir isme sahip olmalarıdır. Örneğin, Magnesia ad Maendrum’da, Artemis onuruna yeni bir bayram kurulma kararının alındığının duyurulduğu *decret*’te “festival gününün tüm zamanlar için *kutsal gün*/bayram günü ilan edilmesini ve de festivalin *Isiteria* olarak adlandırılmasını” şart koşuyordu²³². Dolayısıyla bu örnek ışığında, daha kuruluş aşamasında tüm festivallerin bir isme sahip olduklarını söylemek mümkündür.

²³¹ Noel Robertson, “The Origin of the Panathenaea”, *RhM* 128, 1985, s. 240. 231-295.

²³² “... Magnesiyalılara hayırlı uğurlu olsun! Onların eşlerinin ve çocuklarının sağlığı için boule ve demos şu kararı verdi: Tapınak bekçisi ve Artemis rahibesi, Artemision ayının altıncı günü tanrı heykelinin Parthenon’da yeniden dikilmesi sırasında olabildiğince görkemli kurbanlar sunulmalıdır. **Bundan böyle bugün bayram günü ilan edilmeli ve Isiteria adını taşımalıdır.** Tüm insanlar için kutsal barış geçerli olmalıdır. Kadınların katıldığı ve tapınağa doğru giden dini bir geçit töreni düzenlenmeli, tapınakta tapınım töreni yapılmalı ve külte layık olduğu şekilde bu işlere özen gösterilmelidir...” Yazıt için bkz. I Magnesia, nr. 100; Yazıt çevirisi için bkz. Orhan Bingöl, *Beyaz Kaşlı Artemis’in Kenti Menderes Magnesia-Magnesia ad Meandrum*, İstanbul 2007, s. 74-75; Hüseyin Üreten, “Magnesia ad Maeandrum ve Artemis Leukophryene: Hellenistik Dönem Kraliyet Mektuplarının Katkılarına Bir Bakış”, *History Studies International Journal of History* 4/2, 2012, s. 381-382.

Eski Yunan ve Roma’da festival isimleri genellikle bir tanrı²³³, bir kahraman²³⁴ veya -tezin konusunu da oluşturan- fani bir kurucuyla²³⁵ olan ilişkiyi açıklar ya da festival için karakteristik olan bir ritüel aktiviteye²³⁶ bir gıda maddesine ya da yemeğe²³⁷ atıfta bulunurdu²³⁸. Fakat bazen bu isimler çeşitli tanrı *epithet*’lerinden²³⁹, yapıldığı yer adları ya da coğrafi terimlerden (*Olympia*, *Capitolia*, *Nemea* gibi) türetilbiliyordu²⁴⁰. Tarihi açıdan önemli bir gün ya da bir olay da festivaller için isim olabilmekteydi²⁴¹.

Hellenistik Dönem’den itibaren ise önce kral, hükümdar ve imparator²⁴² unvanlarıyla anılan monarkların, ardından ise Romalı *magistratus*’ların²⁴³ isimleri de festivallerin adlandırılmasında önemli bir kriter olmuştur²⁴⁴. Bir festivalin adını belirleyecek diğer bir özellik de tarımsal faaliyetle tanımlanan yılın belli bir dönemidir: Tarlaların ekiminden önce kutlanan *Proerosia* ya da asmaların budandığı zamana atıf yapan *Klaudeteria* bunun en güzel örnekleridir²⁴⁵. *Agon*’lar özelinde bakıldığında festival isimleri kimi zaman yazıtlarda yalnızca kutlanma aralığı (*periodos*) belirtilerek de karşımıza çıkmaktadır: *themis ennaeterikos*²⁴⁶, *agones ennaeterikos*²⁴⁷, *agon trieterikos* (**T103**). Fakat periyodu vurgulanan festivallerin adları -kutlandığı dönemde- insanlar

²³³ Örneğin, *Heraia* tanrıça Hera’nın, *Dionysia* tanrı Dionysos’un festivaliydi bkz. beş sonraki dipnot.

²³⁴ Örneğin, *Herakleia* Herakles’in; *Sarpedonia* Sarpedon’un onuruna kutlanıyor, adlarını ilgili kahramanlardan alıyordu bkz. bkz. dört sonraki dipnot.

²³⁵ Örneğin yaklaşık bir buçuk asır kesintisiz olarak kutlanan *Demostheneia* festivalinin kurucusu Oinoandlı hayırsever Gaius Iulius Demosthenes’tir bkz. üç sonraki dipnot.

²³⁶ Örneğin, *Daphnephoria* defne dalı taşımaya / φέρειν δάφνας, *Plynteria* yıkanmaya / πλύνω, *Hekatombaia* yüz öküzü kurban etmeye / ἑκατόμβη) bkz. iki sonraki dipnot.

²³⁷ Örneğin, *Pyanophia* fasulyeden hazırlanan özel bir çorbaya / ἔπειν τὸν πόννον bkz. bir sonraki dipnot.

²³⁸ Parker 2005, s. 164; Chaniotis 2011, s. 14; Fritz Graf, “Festivals in Ancient Greece and Rome”, in: *Oxford Research Encyclopedia of Religion*, 2016, s. 4/25.

²³⁹ Örneğin, *Pythia* adını Apollon Pythios’dan, *Elaphebolia* Apollon Elaphebolos, *agon Phoibeios* ise adını Apollon Phoibeios’tan almaktaydı.

²⁴⁰ Graf 2016, s. 4/25.

²⁴¹ Örneğin, *regifugium* ya da *fugalia* “kralın kaçıışı” - Tarquinius Superbus’un Roma’dan kaçışının anısına kutlanıyor ve adını buradan alıyordu bkz. Parker 2005, s. 155 vd.; Chaniotis 2011, s. 14; Graf 2016, s. 4/25.

²⁴² Örneğin, Ephesos ve Smyrna’da Ἀλεξάνδρεια, Atina ve İskenderiye’de Πτολεμαῖα, Erythtai’da Σελεύκεια, Eretria’da (Euboia) Δημήτρια, Sardes’te Εὐμένεια, Kyzikos’ta Φιλεταίρεια, Delphi’de Ἀττάλεια, Sikyon’da Ἀντιγόρεια; *Caesareia*, *Augusteia*, *Tiberiea*, *Claudeia*, *Neroneia/Neronia*) bkz. iki sonraki dipnot.

²⁴³ Örneğin, Titus Quinticius Flamininus’a ithafen *Titeia*, C. Claudius Marcellus – *Marcellia*, Quintus Mucius Scaevola - *Moukieia*, Lucius Cornelius Sulla - *Sulleia*, Lucius Licinius Lucullus - *Lukulleia*, L. Valerius Flaccus – *Flakkeia* gibi bkz. bir sonraki dipnot.

²⁴⁴ Reisch 1893, s. 858-859; Bengston 1988, s. 134; Chaniotis 2005, s. 434 vd.; Erkelenz 2002, s. 72 vd.; Uzunaslın 2005, s. 40 ve dp. 11; Chaniotis 2011, s. 14; Thériault 2012, s. 377-387; Cupello 2018, s. 36-39.

²⁴⁵ Chaniotis 2011, s. 14.

²⁴⁶ *I Perge* 315.

²⁴⁷ İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 1998, 374; İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, 78-84, nr. 19; *SEG* 47, nr. 1771 = *SEG* 57, 1444.

tarafından muhtemelen biliniyordu ve bu nedenle sadeleştirilerek yazıtlara yansıtılıyor ya da başka bir sorunun çözümü noktasında böylesi adlandırma yapılıyor olmalıdır. *Agon*'ların adlandırılmasındaki başka bir özellik de festivalin finansına ve katılımcılarına atıf yapılmasıyla gerçekleşmektedir: Kente ait *agon*'lar için *politikoi agones* (πολιτικοὶ ἀγῶνες); Birliğe ait *agon*'lar *koina* (κοινά) ya da *koinon* (κοινόν).

Eski Yunan ve Roma'da *agonistik festivaller* ve diğer bayram adları genel olarak ortak dilsel yapıyı paylaşıyordu²⁴⁸. Neredeyse her zaman festival adları *neutrum-plural* (cinsiz-çoğul) halde ifade edilirdi²⁴⁹. Pek tabii ki yazıtlarda bunun istisnai örneklerine *maskülen-singular* (eril-tekil) rastlamak da mümkündür: *Agon Demetrios*, *Agon Tertulleios*²⁵⁰. Festival isimlerinin türetildiği noktalar yukarıda birbirinden bağımsız ve ayrı ayrı olacak şekilde aktarılmışsa da Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında bazen bunlar bir araya gelerek festivallere "çift isim" olarak yansımışlardır. Örneğin; Samos'ta (Sisam) önceleri *Hereia* adıyla anılan festival daha sonra *Sebasta Heraia*, Ankyra'daki *Asklepieia/Asklepieia Antonineia*, Adada'ki *Tykheia/Epinihia Tykheia* vs. (...) olarak anılır olmuşlardır²⁵¹. Çift isimli festivallerin genellikle birbirinin devamı olan aynı festivali ifade ettiği bilirse de kimi zaman aynı anda kutlanmış iki farklı festivale gönderme yapılmış da olabiliyordu²⁵². Çift isimli bayramların esprisi aynı anda hem tanrıya ve imparatora hem de kurucusuna hürmet göstermek²⁵³ ya da tek seferlik önemli bir olayı (*Megala Pythia Epinihia*²⁵⁴) anmaktı. Yukarıda görüldüğü üzere, Eski Yunan ve Roma'da festivaller çok farklı şekillerde adlandırılmıştır. Tez kapsamında ise Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında fani bir kurucuyla ilişkisi olan ve bu bağlamda adlarını onlardan alan festivaller (*agon*'lar) epigrafik, nümismatik ve edebi kaynaklar ışığında ele alınıp değerlendirilecektir.

²⁴⁸ Hdt. 1. 148'de, İstisnasız tüm Greek festival adlarının tıpkı Pers adları gibi "α" harfiyle bittiği belirtilir.

²⁴⁹ Parker 2005, s. 159-160; Chaniotis 2011, s. 14; Graf 2016, s. 4/25.

²⁵⁰ Chaniotis 2011, s. 14.

²⁵¹ Ronald Mellor, *ΘΕΑ ΡΩΜΗ (Thea Rome) the Worship of the Goddess Roma in the Greek World*, (Hypomnemata 42), Göttingen 1975 s 176-177; Price 2004, s. 183-184; Altın 2015, s. 42-43.

²⁵² Mellor 1975; 176-177; Price 2004, s. 183-184.

²⁵³ *Ibid.*

²⁵⁴ Ephesos'taki *Pythia* festivali, İmparator Maximinus Thrax'ın oğluyla birlikte İS. 235'te Germen kabilelerine karşı kazandığı askeri başarıya ithafen geçici olarak *epinihia* (zafer kutlaması/*ludi triumphales*) olarak kutlanmış ve bu şekilde adlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL ŞAHIS İSMİYLE ANILAN AGON'LAR

Tez çalışmasının bu bölümünde, esas olarak epigrafik belgeler ve yansıdıkları ölçüde -ki çok kısıtlıdır- diğer kaynak çeşitleri ışığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında düzenlenen ve özel şahıs ismiyle anılan agonistik festivaller bölge, kent, *agon* adı silsilesiyle alfabetik olarak sıralanarak değerlendirilecektir. Az sayıda olmaları sebebiyle Romalı *magistratus*'ların adıyla anılan festivaller de tezin kapsamına alınırken; imparator ismiyle adlandırılan *agon*'lar (*Augusteia, Claudieia, Traianeia, Hadrianeia, Anton(in)eia, Commodeia, Severeia* vs.) şayet özel şahıs ismiyle birlikte festival adına yansıyor ise (*Antoneia Euaresteia, Severeia Aleksandreia Euaresteia, Megala Gordianeia Attaleia, Antonineia Meleagreia* vs.) teze dâhil edilmiştir. Aksi hem tematik açıdan uygun değil hem de yazıt sayısının fazlalığı bakımından -doktora tezi için- olanaksızdır. Ayrıca Pisidia Bölgesi'ndeki özel şahıs isimli festivaller de başlık altında derinlemesine kritik edilmemiş; yalnızca adları, hangi kentte düzenlendikleri, tarihleri ve kaynak referansları tablo halinde aktarılmıştır. Zira 2015 yılında tarafımda hazırlanan "Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agon'ları" adlı yüksek lisans tezinde Pisidia Bölgesi'nde düzenlenen tüm festivaller detaylı bir şekilde incelenip değerlendirilmiştir. Ancak bütünlük arz etmesi için Üçüncü Bölüm'de Pisidia Bölgesi festivallerinden gelen istatistiklerden büyük ölçüde faydalanılmıştır.

2. IONIA

Antik Çağ'da doğuda Lydia, kuzeyde Aiolis, güneyde Karia ve batısında *Aigaion Pelagos* (Ege Denizi) ile çevrenlenmiş olan Ionia Bölgesi, günümüzde İzmir ve Aydın illerininin Ege Denizi kıyısındaki tüm batı kesimi ile Yunanistan'ın Sakız (Khios) ve Sisam (Samos) adalarını kapsamaktadır²⁵⁵. Ionia Bölgesi ismini, İÖ. 2. Bin yılın sonlarında Hellas'tan Küçük Asya'nın batı kıyılarına gelen göçmen topluluklardan almaktadır²⁵⁶.

²⁵⁵ Hülya Boyana, "İonialılar ve İonia'daki Kabile Teşkilatlanması, *Tarih İncelemeleri Dergisi* 26/1, 2011, s. 35; Sevin 2016, s. 96-98.

²⁵⁶ Boyana 2011, s. 36 ve özellikle dp. 1.

2.1. EPHEOS

Yerleşik hayatın başlangıcının tarih öncesi çağlara uzandığı Ephesos antik kenti ve çevresine ilişkin ilk araştırmalara, Küçük Asya'nın çoğu bölgesinde olduğu gibi, XVIII. yüzyılın başından itibaren batılı gezginler ön ayak olmuştur. 19. yüzyılda arkeolojik çalışmaların başlamasına paralel olarak kente ilişkin ilk sistematik bilgiler de toplanmaya başlar. Günümüzde antik kent, İzmir'in Selçuk ilçesinin sınırları içerisinde Küçük Menderes (Kaystros) deltasının verimli toprakları üzerinde yer almaktadır. Antik Dönem'den günümüze kalmış en önemli ve etkili kentlerden biri olan Ephesos'ta bugün için şahıs ismiyle anılan yalnızca iki festivalin (*Balbilleia – Mariana*) kutlandığı bilinmektedir. *Balbilleia* festivali, birlik yarışmaları olarak Pergamon'da ve başka bir İonia kenti olan Smyrna'da da kutlanıyordu.

2.1.1. Balbilleia

İonia Bölgesi'nde kutlanan *Balbilleia* -yazıtlarda kimi zaman *Barbilleia* olarak da anılan- festivaline ilişkin olarak bugün elimizde İtalya, Yunanistan, Anadolu ve Ege adalarında kayıt altına alınmış kırkın üzerinde yazıt bulunmaktadır. İS. I. yüzyıl sonundan III. yüzyılın ortalarına uzanan geniş bir zaman dilimine tarihlenen bu yazıtların tamamına yakını *Balbilleia* yarışmalarında farklı müsabaka türlerinde zafer kazanan sanatçı ve sporcuların galibiyet listeleridir. Yazıtların yanı sıra, kısıtlı olsa da antik kaynaklarda da *Balbilleia* yarışmalarının kuruluşuna ve Tiberius Claudius Balbillus'un şahsına ve ailesine ilişkin çok önemli bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca, festival takvimi (?) olduğu düşünülen bir adet papirüs bulunmaktadır²⁵⁷. Tüm bu kaynak zenginliğine rağmen, *Balbilleia* yarışmalarının başlangıç tarihi, yeri ve aynı zamanda şekli hala çok tartışmalıdır. Bütün bu tartışmalar başlığın son bölümünde ele alınacak olup ilk olarak

²⁵⁷ BGU 20, 2875. Mısır'da kesin olarak belirlenemeyen bir tapınak takviminde, Pharmuthi/Baramouda (Nisan) ve Pachon/Bashans (Mayıs) aylarında düzenlenen festivaller -*Epimakheia*, **Barbilleia** (*Balbilleia*), Lykhokaia, Elpidia- kronolojik olarak listelenmiştir. Bu belgenin, Arsinoite *nom*'unun (=Fayyum) başkenti olan Arsinoe (önceki adı Crocodilopolis ve Ptolemais Euergetis) gibi önemli bir şehrin festival takvimi olabileceği düşünülmektedir bkz. Laurent Capron, "Un calendrier de festivités du Fayoum?", in: (ed. Fabian Reiter) *Dokumentarische Texte der Berliner Papyrussammlung aus ptolemäischer und römischer Zeit zur Wiedereröffnung des Neuen Museums*, (Berliner Griechische Urkunden 20), Berlin/Boston 2014, s. 236-242. Ancak papirüste geçen *Barbilleia*'nın; Ephesos, Pergamon ve Smyrna'da kutlanan *kutsal, ekümenik* ve *eisalastik* niteliğe sahip esas festivalle olan bağlantısı açık değildir. Söz konusu bu festival muhtemelen, Ephesos'taki *Balbilleia*'nın, yerel karaktere sahip küçük ölçekli bir taklidi olmalıdır bkz. Capron 2014, s. 240-241. Dolayısıyla ilgili belgenin çalışmamızla doğrudan bir ilgisi olmadığını söylebiliriz. Ancak yine de ilginç ve istisnai bir kaynak olması hasebiyle *testimonia*'da bu belgeye yer verilmiştir.

yazıtlara yansıyan bilgiler ışığında festivalin yapısı ve işleyişi, müsabaka türleri ve yaş kategorileri, muzaffer sanatçı ve sporcularla birlikte festivale başkanlık (*agonothetes*) etmiş hayırsever kişiler tanıtılacaktır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Ionia Bölgesi'nde kutlanan *Balbilleia* yarışmalarına ithafen dikilmiş kırkın üzerinde yazıt vardır. Bu yazıtlardan ikisi (**T60-T61=T205**) Smyrna ve Pergamon antik kentlerinde kutlanan *Balbilleia*'yı geri kalan diğer tüm yazıtlar ise Ephesos'taki *Balbilleia*'yı belgelemektedir. Bu yazıtlardan *agon* adıyla birlikte müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu-sanatçı ve *agonothetes* isimleri, festivalin kutlanma aralığı (periyodu) hakkında çok önemli bilgilere erişilmesinin yanı sıra, bu belgelerden festivalin zaman içinde yaşadığı isim değişiklikleri de kolaylıkla izlenebilmektedir. Yazıtların büyük kısmını oluşturan galibiyet listelerinin yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzese de bütün yazıtlar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla, *Balbilleia* festivalinin programında çocukların (*παῖδες*), gençlerin (*ἀγένοι*)²⁵⁸ ve yetişkinlerin (*ἄνδρες*) katılımına açık olan hem atletik (*agones gymnikoi*) hem de müzikal müsabaka (*agones mousikoi*) türleri yer alıyordu. Yapılan bu müsabakalar neticesinde; Titus Flavius Artemidoros²⁵⁹ çocuklar arası *pankration* müsabakasını (**T1**), Titus Flavius Ari[stonos(?)]²⁶⁰ çocuklar arası *dolikhos* müsabakasını (**T3**), Titus Flavius Hermogenes²⁶¹ beş kez yetişkinler arasındaki çeşitli koşu (*stadion-diaulos-hoplites*) müsabakalarından bazılarını (**T4**), Titus Flavius Arkhibios²⁶² aynı gün içerisinde yetişkinler kategorisinde güreş, boks ve *pankrtation* müsabakalarını (**T5**), *auletes* Tiberius Claudius Kallimorphos²⁶³ art arda dört kez yetişkinler arasında müzik yarışmalarını (**T6**), tellal/münadi (*keryks*) Publius Aelius

²⁵⁸ Stephen Brunet, "The Date of First Balbillea at Ephesos", *ZPE* 117, 1997, s. 137.

²⁵⁹ Abdurrahman Uzunslan, *Olympioniken in Kleinasien*, Karl-Franzens-Universitaet, Institut für Alte Geschichte und Altertumskunde (Unpub. Diss. / Basılmamış Doktora Tezi), Graz 2004, s. 112 vd. nr. 78; Patrick Gouw, *Griekse atleten in de Romeinse Keizertijd (31 v. Chr.-400 n. Chr.)*, Amsterdam 2009, s. 400, nr. 155.

²⁶⁰ Gouw 2009, s. 398, nr. 154.

²⁶¹ Uzunslan 2004, s. 98 vd., nr. 74; Gouw 2009, s. 403, nr. 157.

²⁶² Gouw 2009, s. 396, nr. 153.

²⁶³ Tiberius Claudius Kallimorphos, Aphrodisias kökenli bir Roma vatandaşıdır *bkz.* Charlotte Rouché, *Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods*, (with appendix IV by Nathalie de Chaisemartin), *Journal of Roman Studies Monographs* 6, 1993, s. 193 vd. nr. 67; Jean-Yves Strasser, "Chorales et pythales d'époque impériale. À propos d'inscriptions de Delphes", *BCH* 126, 2002, s. 130-132.

Artemas²⁶⁴ yetişkinler kategorisinde *keryksis* (tellallık) yarışmasını (T10), Lucius Antonius Nikostratos²⁶⁵ yetişkin erkekler kategorisinde *pentathlon* müsabakasını (T11), Publius Aelius Heliodoros²⁶⁶ yetişkinler arasındaki güreş ya da *pankration* müsabakasını (T12), Titus Aelius Aurelius Menandros²⁶⁷ hem genç hem yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakalarını (T13), hatip (*rhator*) Aurelius Athenaios²⁶⁸ alanıyla ilgili sanat yarışmalarını (T14), Marcus Aurelius Hermagoras²⁶⁹ muhtemelen yetişkinler arasında (?) güreş müsabakasını (T17), Titus Aelius Aurelius Heras²⁷⁰ çocuklar arası bir tür koşu müsabakasını (T19), Marcus Aurelius Antonius Lucius²⁷¹ hem çocuklar hem de gençler arasındaki muhtemelen dövüş (?) müsabakalarını (T20), Gaius II *alias* Pistos²⁷² aynı gün içerisinde gençler kategorisinde hem güreş hem de *pankration* müsabakasını (T26), Marcus Aurelius Abas²⁷³ muhtemelen yetişkin erkekler kategorisinde (?) *dolikhos* ya da *diaulos* müsabakasını (T27), *kitharistes/kitharode* Gaius Antonius Septimius Puplius²⁷⁴ muhtemelen yetişkinler kategorisinde *kithara* yarışmasını (T31), Marcus Aurelius Demonstratos Damas²⁷⁵, hem çocuklar hem de yetişkinler kategorisinde *pankration* müsabakalarını (T32-T33), Marcus Aurelius Asklepiades nam-ı diğer Hermodoros²⁷⁶ yetişkin erkekler arası *pankration* müsabakasını (T34), *auletes* Marcus Aurelius [...] ²⁷⁷ hem solo (*pythik*) hem de koro *aulos* yarışmalarını (T35), Aurelius (?) Polykrates²⁷⁸ çocuklar arası *pentathlon* yarışmasının ilk üç müsabakasını (T36), *keryksis* (tellal) ya da *salpinktes* (trompetçi) Lucius (?) Septimius Aurelius Marcianus²⁷⁹ *dia panton* müsabakasını, *keryksis* Valerius Eklektos²⁸⁰ dört kez tellalık müsabakalarını kazanmıştır. Adı bilinen bu sporcu ve sanatçıların yanı sıra, *Balbilleia* festivali

²⁶⁴ Publius Aelius Artemas, İS. 137 yılında *Olympia* festivalinde galibiyet elde etmiş üst düzey bir yarışmacıdır bkz. Gouw 2009, s. 62.

²⁶⁵ Thyateira kökenli olan sporcu üst düzey bir yarışmacı değildir.

²⁶⁶ Gouw 2009, s. 364, nr. 124.

²⁶⁷ Gouw 2009, s. 393-394, nr. 151.

²⁶⁸ Uzunaslın 2004, s. 21, nr. 12.

²⁶⁹ Uzunaslın 2004, s. 165 vd., nr. 106; Gouw 2009, s. 325-326, nr. 92.

²⁷⁰ Gouw 2009, s. 390, nr. 149.

²⁷¹ Gouw 2009, s. 310-311, nr. 80.

²⁷² Pistos olarak da bilinen Gaius II adlı sporcu Kyme ve Kyzikos vatandaşıdır.

²⁷³ Uzunaslın 2003, s. 43; Uzunaslın 2004, 230-232, nr. 142; Gouw 2009, s. 307, nr. 77.

²⁷⁴ Performans sanatçısı C. Antonius Septimius Publius Pergamon, Smyrna, Atina ve Ephesos vatandaşıdır.

²⁷⁵ Jean-Yves Strasser, "La carrière du pancratiaste Markos Aurélios Démonstratos Damas", *BCH* 127, 2003, s. 251-299; Uzunaslın 2004, 154-165, nr. 105; Gouw 2009, s. 321-322, nr. 89.

²⁷⁶ Gouw 2009, s. 314-5, nr. 83.

²⁷⁷ Bu performans sanatçısı aynı zamanda birçok kentin vatandaşı ve danışma meclisi üyesidir.

²⁷⁸ Gouw 2009, s. 265, nr. 39.

²⁷⁹ Gouw 2009, s. 44-45.

²⁸⁰ Uzunaslın 2004, 215-217, nr. 131

kapsamında, 10'dan fazla anonim yarışmacının da çocuklar, gençler ve yetişkinler arasındaki *pentathlon*, güreş, *stadion* koşusu, *aulos* gibi çeşitli atletik ve müzikal müsabaka türlerinde (T15-T16-T18-T21-T22-T23-T24-T25-T29-T30-T37-T40) galibiyet kazandığı yazıtlar vasıtasıyla belgelenmektedir. Bunlara ek olarak *Balbilleia*'ya ait iki *agonistik* fragmandan (T42-T43) her birinin farklı bir yarışmacıya ait olduğu da varsayılırsa, en az kırka yakın (39) sporcu ve sanatçının festival kapsamında galibiyet kazandığı söylenebilir. Söz konusu yarışmacılardan kimilerinin festival kapsamında birden fazla galibiyeti olsa da yine de yaklaşık iki asır boyunca kutlanmış yüksek prestijli bir bayram için keşfedilmiş yazıt sayısı çok azdır.

T1 numaralı yazıt festivalin *dördüncü* (4.) *kutlamasına* (str. 4-6: τὸ δ' ἀγομένων ἀγώνων Σεβαστῶν Βαλβιλλήων – *Sebasteia Balbilleia'nın dördüncü kutlaması sırasında*) ithafen dikilirken; geri kalan diğer yazıtlarda festivalin kaçınıcı kutlaması olduğunu gösteren bu türden sayısal bir ifade yoktur. Bu nedenle, festivalin art arda kaç defa düzenlendiğini kesin olarak bilmek -mevcut kaynaklar itibariyle- imkansızdır. Ancak *Balbilleia*'nın dört yılda bir kutlanan *pentaeterik* (πενταετηρικόν T3-T4) bir *agon* olduğu ve de İS. I. yüzyılın son çeyreğinden başlayıp yaklaşık olarak İS. III. yüzyılın ikinci yarısına uzanan geniş bir zaman diliminde periyodik olarak kutlandığı hesaba katıldığında, festivalin en az 40-45 defa tekrarlanmış olabileceğini söylemek mümkündür. Festivale ait yazıtların neredeyse tamamında galip sporcu ve sanatçıların *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır²⁸¹. Bu teorik düşünce yazıtlar vasıtasıyla kendini doğrulamaktadır. Zira T41 numaralı yazıttan şu bilgiler okunmaktadır: *Sinoplu Valerius Eklektos ... aşağıda listelenmiş olan kutsal (ve) oikoumenik yarışmaları kazandı: ... Ephesos'ta Balbilleia'da dört kez* (str 2: Οὐαλέριος Ἐκλεκτος Σινωπεὺς ... str. 8-10: νεικήσας ἀγῶνας ἱεροῦς οἰκουμενικοῦς τοῦς ὑπογεγραμμένους ... str. 25: Βαρβίλληα ἐν Ἐφέσῳ δ'). *Oikoumenikos* sıfatı, *agonistik* yazıtlarda “*tüm dünyadan katılıma açık*” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu sıfatla nitelenen tüm yarışmalar gibi *Balbilleia* da yerel karakterli değil; aksine, bilinen tüm dünyadan sporcu ve sanatçıların katılımına açık olan “uluslararası” nitelikli bir *agon*'dur. Yine aynı yazıttan (T41) ve

²⁸¹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

diğer başka yazıtlardan (**T27-T32**) *Balbilleia*'nın *hieros* statüsüne sahip *kutsal yarışma* (ἀγῶνες ἱεροί) olduğu doğrulanmaktadır. Festival bahsedilen bu stasünü kuruluşundan itibaren almış olmalıdır. Zira Cassius Dio'ya ait bir pasajda şu ifadeler yer almaktadır²⁸²:

Τούς τε ἀστρολόγους ἐκ τῆς Ρώμης ἐξώρισε, καίτοι πᾶσι τοῖς ἀρίστοις αὐτῶν χρώμενους αὐτός, ὥστε καὶ διὰ Βάρβιλλόν τινα ἄνδρα τοιουτότροπον ἀγῶνα τοῖς Ἐφεσίοις ἱερὸν ἄγειν συγχωρήσαι· ὅπερ οὐδεμιᾶ ἄλλῃ πόλει ἔνειμεν.

O (Vespasian), en iyisine danışma alışkinliği olmasına rağmen astrologları Roma'dan sürgün etti; fakat yine bu meslek grubundan bir adam olan Barbillus'a lütf göstererek (onu şerefendirip onure etmek maksadıyla) Ephesoslulara başka hiçbir şehre vermediği kutsal agon kutlama imtiyazını verdi.

Balbilleia yarışmalarının yüksek prestiji, yalnızca *hieros* ve *oikoumenik* nitelikli bir festival oluşundan kaynaklanmıyordu. Bu festival aynı zamanda “galibine kendi şehrine büyük bir tören alayıyla girme hakkı veren”²⁸³ *eislastikos* statüsüne de sahipti. *Balbilleia*'nın bu niteliği **T27** [*M. Aurelius Abas ... aşağıda listelenmiş kutsal ve eislastik yarışmaları ezelden beri kazanan ilk ve tek Adadalı ...* / *M. Αὐρήλιον Ἄβαντα ... νενικηκότα πρῶτον καὶ μόνον Ἀδαδέα ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἱεροῦς ἰσελαστικοῦς ἀγῶνας τοῦς ὑποτεταγμένους ...*] ve **T32** [*M. Aurelius Damas aşağıda listelenmiş tüm kutsal (ve) eislastik yarışmaları 67 kez kazandı* / *M. Αὐρήλιος Δαμᾶς ... νεικήσας ἀγῶνας τοῦς πάντα Ρ[.·ω]ν ἱεροῦς εἰσελαστικοῦς ἕξ' τοῦς ὑπογεγραμμένου*] numaralı yazıtlar aracılığıyla doğrulanmaktadır.

Balbilleia yarışmalarının ilk üç kutlamasında *agonothetes*'lik (festival başkanlığı) görevinin hangi kişiler tarafından yerine getirildiği bilinmemektedir. Ancak *dördüncü kutlamada* bu saygın görevi, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak Flavius Apellas (**T2**) yerine getirmiştir. Kaçıncı kutlama olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte Flavius Apellas dışında bu prestijli görevi; -İS. 129'dan sonraki bir tarihte- Marcus Iulius Aquila (**T8**), Lucius Claudius Kharidemos (**T9**) ve Publius Vedius Galates'in (**T24**) de üstlendiklerini görüyoruz. *Balbilleia*'nın yaklaşık iki asır boyunca periyodik olarak düzenlendiği hesaba katıldığında, adı bilinen bu şahısların yanında daha

²⁸² Cass. Dio. 65, 9, 2.

²⁸³ Uzunaslan 2003, s. 40.

birçok hayırsever kentlinin bu itibarlı göreve talip olup yerine getirmiş olmaları işten bile değildir.

Festivalin Kuruluşu

Balbilleia festivali adını, Tiberius Claudius Thrasyllus ve Kommagane presenslerinden Aka II'nin çocuğu olan Aleksandreialı ünlü astrolog Tiberius Claudius Balbillus'tan almaktadır²⁸⁴. Atlı sınıfına mensup olan Ti. Claudius Balbillus'un Roma'yla ilk ilişkileri, devrin en önemli astroloğu ve aynı zamanda *imperator* Tiberius'un da yakın arkadaşı olan babası aracılığıyla başlamıştır²⁸⁵. Babasının mirası üzerine oluşturduğu siyasi kariyeri boyunca Tiberius Claudius Balbillus *-imperator'*lar Claudius, Nero ve Vespasianus dönemlerinde- çok önemli askeri, idari ve dini görevleri üstlenerek bu görevlerin tüm sorumluluklarını layıkıyla yerine getirmiştir. Bahsedilen bu görevleri Ephesos'ta keşfedilen ve İS. 55 yılına tarihlendirilen aşağıdaki yazıtta büyük ölçüde yansımıştır²⁸⁶:

[Ti(berio) Claud]io Ti(berii) Claudi | [Thrasyll]i f(ilio) Quir(ina) | [Ba]lbillo | [archierei] aedium divi Aug(usti) et || [ararum sacrarum e]t lucorum sacro|[rum omnium qu]ae sunt Alexan|[dreae et in tota Aegypt]o et supra mu|[s]eum et a[b Alexandri]na bybliothece | et archi[erei et ad Herm]en Alexan||dreon per [annos -'] et ad legati|ones et resp[onsa Graeca? Ca]esaris Aug(usti) | divi Claudi e[t trib(uno) milit(um) le]g(ionis) XX et prae[f(ectori)] | fabr(um) divi Cla[udi et d(onis) d(onato) in tri]umph[o a divo] | Claudio [corona - et hasta] || pura [et vexillo - - -

Ti. Claudius Thrasyllus oğlu Quirina kabilesinde Tiberius Claudius Balbillus, tanrısız Augustus tapınağının ve kutsal sunakların Aleksandreia ve Mısır'ın tamamındaki kutsal koruların baş rahibi; müze ve Aleksandereia kütüphanesinin curator'u, Aleksandreia'da Hermes tapınağının ... (?) yıl süresince baş rahibi, Caesar Augustus tanrısız Claudius'un elçilik ve Grekçe yazışmalarla görevli procurator'u, tanrısız Claudius'un XX. lejyonunun (Valeria Victrix) askeri tribunus ve praefectus

²⁸⁴ David Magie, *Roman Rule in Asia Minor II*, Princeton 1950, s. 1399, dp. 5.

²⁸⁵ Suet. *Nero* 36; F. H. Cramer, *Astrology in Roman Law and Politics*, Philadelpheia 1954, s. 112-139; PIR² C 813; New Pauly vol. 2, s. 471; vol. 3, s. 397-398.

²⁸⁶ *I Ephesos* 3042; *AE* 1924, 78.

fabrum'u, tanrısal Claudius tarafından zafer töreninde görevde bulunma ödülüyle - corona vallari-, demirsiz mızrakla ve bayrakla süslenerek --- (onurlandırıldı²⁸⁷).

Yazıtlardan dini bütün bir kişilik (*eusebeian*) olduğu öğrenilen Tiberius Claudius Balbillus, askeri ve idari görevlerinin yanı sıra Ephesos'ta -kent için- bir dizi yardım faaliyetinde bulunmuş ve bunun neticesinde de kentin Danışma (*boule*) ve Halk Meclisleri (*demos*) tarafından *euergetes* (hayırsever) unvanıyla onurlandırılmıştır²⁸⁸. Söz konusu yazıt vasıtasıyla Ti. Claudius Balbillus ile Ephesos kenti arasındaki münasabet kanıtlanıyor olsa da karşılıklı bu sevginin arka planı ve detayları maalesef kesin olarak bilinmemektedir. Ancak konu üzerine çalışan araştırmacılar tarafından şu varsayımlar öne sürülmektedir:

- Delos'ta keşfedilen yakın tarihli (İS. 50-60) başka bir yazıtta²⁸⁹, Ti. Claudius Balbillus "*Caesar'in procurator'u*" olarak anılmaktadır. Bu yazıttan hareketle Ti. Claudius Balbillus aynı görevle (*procurator*) kısa bir süreliğine -Mısır'a *praefectus* olarak atanmadan önce- geçici olarak Ephesos'ta bulunmuştur²⁹⁰.
- Ti. Claudius Balbillus'un kökenleri itibarıyla Ephesos kentiyle bağlantısı (memleketi?) vardır²⁹¹.
- Ti. Claudius Balbillus Mısır'daki görevlerinden sonra Ephesos'a yerleşerek orada yaşamıştır²⁹².

²⁸⁷ Yazıt çevirisi, Asuman Çoşkun Abuagla, *Roma Dönemi Küçük Asya Procuratorları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi SBE Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012, s. 328-329, nr. 158'deki yazıt ışığında yapılmıştır.

²⁸⁸ *I Ephesos* 3041: [ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐ]τείμησεν | [Τιβ(έρτιον) Κλαύδιον Βάλβιλλον | [τὸν κράτιστον] ἐπίτροπον τοῦ | [Σεβαστοῦ διὰ τῆ]ν ἀδιάλειπτον || [αὐτοῦ εἰς τε τῆν] θεὸν εὐσέβειαν | [καὶ εἰς τὴν πόλ]ιν εὐεργεσίαν. -*Danışma ve Halk Meclisi imperator'un en güçlü procurator'u Tib(erius) [Claudi]us Balbillus'u tanrıçaya (Artemis) yönelik sürekli olarak göstermiş olduğu hürmeti ve kente yaptığı yardımlardan dolayı onurlandırdı.*

²⁸⁹ *I Delos* 1861: *Caesar'in procurator'u Tiberius Claudius Balbillus'u, kendisine gösterdiği hüsnüniyet dolayısıyla Tiberius Claudius Nuvius* (onurlandırdı) - Τιβέριον Κλαύδιον Βαλ[βίλλ]ον | ἐπίτροπον Καίσαρος | Τιβέριος Κλαύδιος Νούιος | εὐνοίας ἔνεκεν || [τῆς] ε[ι]ς [ἑαυτὸν].

²⁹⁰ Fakat başka bir tarihi belge ve bilgi tam da bu varsayımına engel olur (Tac. *Ann.* 13, 1). Ayrıca Ti. Claudius Balbillus, İS. 56'da Roma'dayken Nero tarafından Mısır'a *praefectus* (vali) olarak atanmış ve İS 59'a kadar bu görevde kalmıştır Jacques Schwartz, "Ti. Claudius Balbillus (préfet d'Égypte et conseiller de Néron)", *BIFAO* 49, 1950, s. 45-55.

²⁹¹ H.-G. Pflaum, *Les Procurateurs Équestres Sous Le Haut-Empire Romain*, Paris 1950, s. 173; *Les Carrières Procuratoriennes Équestres Sous Le Haut-Empire Romain I*, Paris 1960, nr. 15, s. 35 vd.; Stephen Mitchell, *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I*, 1993, s. 219.

²⁹² Reinhold Merkelbach, "Ephesische Parerga 21: Ein Zeugnis für Ti. Claudius Balbillus aus Smyrna", *ZPE* 31, 1978, s. 187.

Bahsedilen bu varsayımlardan yalnızca biri ya da aynı anda birkaçı doğru olabilir. Fakat bunlara bakılmaksızın yukarıda Cassius Dio'dan alıntılanan pasajdan ve mevcut yazıtlar vasıtasıyla *Balbilleia* festivalinin, Tiberius Claudius Balbillus onuruna Ephesos'la birlikte *Asia Koinon*'unun en önemli kentlerinden ikisinde (Smyrna, Pergamon) daha kutlandığı kesin olarak bilinmektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi *Balbilleia* festivali kuruluşunu ve adını her ne kadar ünlü astrolog Tiberius Claudius Balbillus'a borçlu olsa da esasında bu yarışmalar, ne bizzat Ti. Claudius Balbillus'un "vasiyeti" doğrultusunda kurulmuş ne de festivalin giderleri tümüyle O'nun vakfettiği para ve gayrimenkullerden karşılanmıştır. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde *agonistik* vakıflar (özel sermaye) aracılığıyla kurulup kutlanan festivallere (*themides*) sıklıkla rastlansa da *Balbilleia* onlardan biri değildir²⁹³. Aksine bu yarışmalar, *imperator* Vespasianus tarafından Tiberius Claudius Balbillus şahsında Ephesos kentine bahşedilmiş bir "armağan" (*δωρεά*/donatio) niteliğindedir²⁹⁴. Cassius Dio eserinde, söz konusu *kutsal agon imtiyazının* yalnızca Ephesos'a verildiğini söylese de bazı yazıtlar (**T60-T61=T205**) bunun aksini, aslında *hediye*'nin Ephesos dahil tüm *Asia Koinon*'unu kapsayacak şekilde verilmiş olabileceğini düşündürmektedir. P. Frisch de bu noktadan hareketle *Balbilleia*'nın ilkin birkaç şehirde (Ephesos-Smyrna-Pergamon) birden kutlanmaya başladığını fakat zaman içinde yalnızca Ephesos'ta düzenlenmeye devam ettiğini belirtir²⁹⁵. Ancak **T60-T61=T205** numaralı yazıtlara rağmen, Cassius Dio'nun ifade ettiği gibi *kutsal agon imtiyazı* yalnızca Ephesos kentine de verilmiş olabilir. Bu durumda, *Balbilleia*'nın başlangıçta yalnızca Ephesos'ta düzenlendiği, daha sonra -Vespasianus'a hürmet göstermek maksadıyla- *Asia Koinon*'unun talebi üzerine Smyrna ve Pergamon kentlerinde de kutlanmaya başladığı söylenebilir²⁹⁶. Kaldı ki bu iki şehirdeki kanıtların tekil kalması ve "*Koina Asias Balbilleia*" olarak anılan festivallerin tümünün İS. I.

²⁹³ Michael Draeger, *Die Städte der Provinz Asia in der Flavierzeit*, 1993, s. 59-60; karşı. P. Frisch ise Ti. Claudius Balbillus'un ya da ailesinin organizasyona bir miktar maddi katkı sağlamış olabileceğini ve tam da bu nedenle festivalin bu adı almış olabileceğini ifade eder (*bkz.* Peter Frisch "Nemeseia und Barbilleia in Smyrna", *ZPE* 15, 1974, s. 162.

²⁹⁴ Cass. Dio. 65, 9, 2.

²⁹⁵ Frisch 1974, s. 162; Draeger 1993, s. 59-60.

²⁹⁶ Draeger 1993, s. 59-60.

yüzyıla (Vespasianus dönemi) tarihlendirilmesi bu düşüncenin doğruluğunu büyük ölçüde kanıtlamaktadır²⁹⁷.

Yukarıda bahsedilen tartışmalı noktaların yanı sıra, *Balbilleia* yarışmalarının ilk olarak hangi tarihte düzenlendiği de kesin olarak bilinmemektedir. Mevcut kaynaklar doğrultusunda farklı araştırmacılar bu konuda çeşitli hipotezler ortaya koysa da festivalin başlangıç tarihi hakkında agonistik sahada halen ortak bir görüş (*communis opinio*) oluşmamıştır. Ancak yine de iki temel görüşten (ve bunların dışında kalıp pek de kabul görmeyen başka bir görüşten²⁹⁸) söz edilebilir:

- Ephesos'ta, *Balbilleia* ilk kez İS. 70-82/84 tarihleri arasında düzenlenmeye başlanmış; Domitianus döneminde ise yeniden organize edilerek kutlanmaya devam edilmiştir.
- Ephesos'taki *Balbilleia* festivali ilk kez İS. 85-90 tarihleri arasında düzenlenmeye başlanmış; dolayısıyla Domitianus döneminde de yeniden organize edilme gibi bir durum yaşanmamıştır.

İlk görüşün temel dayanağı Ephesos'ta bulunmuş **T60** ve bulunma yeri bilinmeyen **T61** numaralı yazıtlardır. Bu yazıtlarda, Ephesos'un İS. 83/84 yıllarında elde ettiği Domitianus *neokoros*'luğundan bahsedilmediği için her iki yazıt da İS. 83'ten önceki bir yıla tarihlendirilir²⁹⁹. Bu tarihlere bağlı olarak da Ephesos'taki *Balbilleia*'nın ilk kutlanması İS. 83/84'ten önceki bir yıl ile başlatılır. Ancak hatırlanmalıdır ki bu dönemdeki her yazıtta Ephesos'un *neokoros*'luk unvanından sistematik olarak bahsedilmiyordu³⁰⁰. Ayrıca, söz konusu yazıtlarda Ephesos'taki değil; aksine, Smyrna ve Pergamon'daki da *Koina Asias Balbilleia* festivallerine referans olabilecek bilgiler mevcuttur.

İkinci görüşün temel dayanağı ise Titus Flavius Artemidoros'un galibiyet listesi olan **T1** numaralı yazıttır. *Balbilleia* festivalinin *dördüncü* (4.) *kutlamasına* ithafen dikilen bu yazıt, yayımcısı tarafından *imperator* Traianus'un isminde bulunan ve bulunmayan

²⁹⁷ Michael F. Lehner, *Die Agonistik im Ephesos der römischen Kaiserzeit*, (Unpubl. Diss.), Ludwig-Maximilians-Universität, München 2004, s. 172 ve dp. 758.

²⁹⁸ J. Schwartz'a göre, *Balbilleia*'nın kuruluşunu Nero'ya atfetmek ve dolayısıyla festival başlangıcını bu döneme tarihlemek daha mantıklıdır. Zira *imperator* Nero'nun Grek tipi festivallere düşkünlüğü Vespasian'ın çok çok ötesindedir bkz. Schwartz 1950, s. 45-55; Capron 2014, s. 240.

²⁹⁹ Matthieu Boutet-Lanouette, *La vie agonistique dans les cités grecques d'époque impériale: analyse de l'Agôn des Balbilleia d'Éphèse (Ier-IIIe siècle p.C.)*, (M.A. Thesis), Université Laval, 2007, s. 136-137.

³⁰⁰ *Ibid.*

unvanlar doğrultusunda kesin olarak İS. 97-102 yıllarına tarihlendirilmektedir³⁰¹. *Balbilleia*'nın dört yılda bir kutlanan *pentaeterik agon* olduğu da bilindiği için, basit bir hesapla yarışmaların *ilk (1.) düzenleniş tarihi* olarak İS. 85-90 yılları karşımıza çıkmaktadır. Ancak yukarıda bahsedilen “ilk görüş” gibi bu görüşün de makul olmayan yanları bulunmaktadır. Bunlardan biri; Cassius Dio'nun belirttiği gibi Ephesos'a “*kutsal agon imtiyazını*” *imperator* Vespasianus bahşetmiş ise neden festivalin kutlanmasında en az altı (6) yıllık bir gecikme yaşanmıştır. S. Brunet, M. Wörrle'nin bir çalışmasına³⁰² atıf yaparak bu duruma makul bir açıklama getirmektedir³⁰³. Bir diğeri ve daha önemlisi ise, yazıtta yer alan yarışmalar ile sporcunun yarıştığı yaş kategorilerinin kronolojik olarak bir bütünlük arz etmemesidir. Zira yazıtta yer alan *Capitolia* yarışmaları ilk olarak İS. 86'da³⁰⁴ düzenlenmeye başlamış; Titus Flavius Artemidoros da bu *festivalin ilk kutlamasında* “*yetişkin erkekler*” kategorisinde *pankration müsabakasını* (str. 4-6: τὸν ἀγῶνα τῶν μεγάλων Καπετολείων τὸν πρώτως ἀχθέντα ἀνδρῶν πανκράτιον) kazanmıştır. Jean Yves Strasser, sporcunun *Isthmia* yarışmalarında “gençler” (= *ageneioi*) kategorisindeki galibiyetini *Capitolia* yarışmalarından önceki bir yıla; İS. 83-85'e tarihlendirir³⁰⁵. Bu tarihlenmenin yanı sıra, sporcunun Ephesos'ta düzenlenen *Balbilleia*'daki galibiyetinin de “çocuklar” (*paides*) kategorisinde (str. 12-13: ἐν Ἐφέσῳ Βαλβίλληα παίδων πανκράτιον) olması dolayısıyla, Ephesos'taki *Balbilleia* en azından 83-85'ten daha erken bir döneme tarihlendirilir. Bu nedenle, Ephesos'taki *Balbilleia* festivali ilk kez İS. 85-90 tarihleri arasında düzenlenmeye başladığı varsayımı, kesin olarak olmasa da büyük ölçüde çürütülebilir. Ancak unutulmamalıdır ki antik çağ yarışmalarında yer alan yaş kategorilerinde ne belli bir standart ve kesin yaş sınırı ne de bu kategorilere dahil edilecek sporcuların yaşlarını hatasız olarak belirleyecek bir sistem vardı³⁰⁶. Ayrıca, kendisine güvenen sporcular istedikleri ve hakemler de onayladığı

³⁰¹ *I Ephesos* 1122.

³⁰² Brunet 1997, s. 137.

³⁰³ S. Brunet bu durumun *Balbilleia*'ya özgü olmadığını, 131/132'de kurulan *Panhellenia* festivalinin de ilk kutlanışının beş altı yıllık bir gecikmeyle İS. 137 yılına sarktığını ifade eder (bkz. Brunet 1997, s. 137).

³⁰⁴ İS. 86' da *imperator* Domitianus tarafından kurulan ve her dört yılda bir kutlanan *Capitolia* yarışmalarına ilişkin olarak (Bkz. Suet. *Dom.*, 4; Robert, *OMS* 5, s. 648-650; Maria Letizia Caldelli, *L'Agon Capitolinus: storia e protagonisti dall'istituzione domiziana al IV secolo*, Roma 1993, 46-52; Barbara Rieger, “Die Capitolia des Kaisers Domitian”, *Nikephoros* 12, 1999, s. 171-203; Spawforth 2007, s. 377-390.

³⁰⁵ Boutet-Lanouette 2007, s.139 ve dp. 42.

³⁰⁶ Nigel M. Kennell, “Age Categories and Chronology in the Hellenistic Theseia”, *Phoenix* 53-3/4, 1999, s. 249 v.d.; Remijsen 2019, s. 1-61.

taktirde kendi yaş kategorilerinin üstündeki yaş gruplarında da yarışabiliyordu³⁰⁷. Pausanias'taki bir pasajda bunun somut bir örneği yer bulunur: Trallesli Artemidoros çok küçük yaşta katıldığı *Olympia* yarışmalarında başarısız olduktan bir süre sonra, Smyrna İonialıları tarafından düzenlenen yarışmalara çok daha güçlenerek gelir ve “aynı gün içinde” çocuklar (*paides*), gençler (*ageneoi*) ve yetişkinler (*andres*) arası *pankration* müsabakalarını kazanır³⁰⁸. Böylesi istisnai bir durumun -teorik olarak da olsa- *Balbilleia* yarışmalarını kazanan Titus Flavius Artemidoros özelinde de yaşanmış olması mümkün olduğundan “ikinci görüş” de tam anlamıyla yanlıştır.

T60 numaralı yazıt *Koina Asia Balbilleia*'yı refere ederken; **T1** numaralı yazıt ise *Sebasta Balbilleia*'yı refere etmektedir. Yazıtlardaki bu festival adlarının herhangi bir gelişi güzellik taşımadığı ve bilinçli bir aklın ürünü olduğu kabul edilip mevcut diğer kaynakların söyledikleriyle beraber bir bütün olarak değerlendirilecek olursa; *Balbilleia*'nın ilkin *Birlik* yarışmaları olarak *Koina Asia*'nın farklı kentlerinde kutlanmaya başladığı, Domitianus döneminde yaşadığı reformdan sonra ise isim değiştirerek yalnızca Ephesos'ta devam ettiği söylenebilir.

Kuruluşu itibarıyla *Balbilleia* yarışmalarının *neokoros*'lukla (tapınak bekçiliği) herhangi bir ilgisi yoktur. Ephesos'ta *neokoros*'luk ile bağlantılı festival *Olympia* yarışmalarıydı³⁰⁹. *Imperator* Domitianus'un anısının lanetmesinin (*damnatio memoriae*) ardından Hadrianus zamanına kadar *Olympia* yarışmalarına epigrafik belgelerde rastlanmaz. Bu durum, *Olympia*'nın yerini kısa bir süreliğine *Balbilleia*'nın almış olabileceği şeklinde yorumlanabilecek olsa da konu halen çok tartışmalıdır³¹⁰. Hadrianus dönemine gelindiğinde imparatorluğun birçok bölgesinde olduğu gibi, Ephesos'taki festival trafiği de yeniden düzenlenmiş (**T41**); bu tarihten itibaren kentte *Balbilleia* ve *Olympia* yarışmaları yaklaşık iki aylık arayla aynı yıl içersinde kutlanır olmuştur³¹¹.

Balbilleia yarışmalarına ait son epigrafik belge (Valerius Eklektos'un galibiyet listesi- **T40**) yaklaşık olarak İS. III. yüzyılın ortalarına (İS. 250-257) tarihlenmektedir. Bu

³⁰⁷ Werner Petermandl, “Age-Categories in Greek Athletic Contests”, *Nikephoros* (Special Issue: Youth-Sports-Olympic Games), 2012, s. 91; Erol-Özdizbay, 2011, s. 46.

³⁰⁸ Paus. 6. 14. 2-3.

³⁰⁹ Lehner 2004, s. 186.

³¹⁰ Lehner 2004, s.188-189.

³¹¹ Georg Petzl-Elmar Schwertheim, *Hadrian und die dionysischen Künstler. Drei in Alexandria Troas neugefundane Briefe des Kaisers an die Künstler-Vereinigung*, Bonn 2006, s. 8-18.

tarikhlerde -doğuda- Roma'nın başı kısa bir süre önce Parth hanedanlığına son verip onların yerini alan Sasanilerle dertteydi. İmparatorluğun doğusundaki bu karışıklıklara kısa bir süre sonra “Got akınları” da eklenecek; Akdeniz, Karadeniz ve Ege’de birçok kent, Gotların yağma akınlarıyla yüzleşmek zorunda kalacaktı. Ephesos antik kenti de bu akınlardan nasibini almış ve ünlü Artemis Tapınağı bu akınlar neticesinde yok edilmiştir³¹². Güven ve istikrarın ortadan kaybolduğu karmaşanın hâkim olduğu ve de depremlerin arttığı bu dönem, aynı zamanda ekonomik bir yıkımı da beraberinde getirmiştir. Bu durum, *agonistik* bağlamda, epigrafik belgelere de yansımış ve İS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren -özellikle 260-270’lerden sonra- *agonistik* yazıtlar büyük ölçüde ortadan kaybolmuştur³¹³. Muhtemelen aynı tarihlerde *Balbilleia* yarışmaları da devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır. İS. I. yüzyılın son çeyreğinde *imperator* Vespasianus’un lütfuyla “bilge” Tiberius Claudius Balbillus onuruna (δὴ Βάρβιλλόν³¹⁴) kurulup *Balbilleia* adıyla kutlanmaya başlayan *agon*, yapılan varsayımlar doğru ise, belli bir süreklilik içinde yaklaşık iki asırlık süre boyunca şu isimleri alarak:

- *Koina Asia Balbilleia*
- *Sebasta Balbilleia*
- *Balbilleia*
- *Megala Balbilleia*

kutlanmış ve yukarıda bahsedildiği gibi, muhtemelen de İS. III. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan vahim hadiselerle (deprem, istila, enflasyon) bağlı olarak son bulmuş olmalıdır.

2.1.2. *Marianeia* (Pythia-Isthmia-Megala)

Ephesos’ta düzenlenen *Marianeia* yarışmalarını belgeleyen 10’dan fazla *agonistik* yazıt ve yazıt fragmanı (T44-T57) bulunmaktadır. Yazıtlara ilişkin net bir sayı verilmemesinin sebebi, bazı yazıtların festivallerle ilişkisinin kesinlik taşımaması ve halihazırda yayımlanmamış olan bir yazıtın³¹⁵ (ki bu yazıtta daha önceden bilinmeyen bir

³¹² Sabina Ladstaeter, “Bizans Döneminde Ephesos: Büyük bir antik kentin tarihinde son sayfa”, şurada: *Bizans Döneminde Ephesos*, (eds. F. Daim ve S. Ladstaetter), İstanbul 2011, s. 3-29.

³¹³ Sofie Remijsen, *The End of Greek Athletics in Late Antiquity*, Cambridge 2015, s. 16.

³¹⁴ Bu ifadenin metin içindeki nihai anlamı için bkz. Draeger 1993, s. 59-60.

³¹⁵ Prof. Patrik Saenger’e bu yeni keşfi buradan duyurmama fırsat verdiği için çok teşekkür ederim. Patrik Saenger, “Eine neue Inschrift zur Person des Athlothen und Agonotheten Marius Septimius Marion”, in:

proconsul'un adı -Lollius Faustinus- geçer) bulunmasıdır. Söz konusu yazıtların tamamı yaklaşık olarak İS. 220-240 yılları arasına tarihlenmektedir. Bu yazıtların bazılarında; yarışma adıyla birlikte, müsabaka türlerine, yarışmacı ve *agonothetes* / *athlothes* isimlerinin yanı sıra farklı memurlar (*proconsul*, *epistates*, *alipetes*) hakkında da çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Yazıtların kiminin yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzese de bütün yazıtlar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Başlıktan da anlaşılacağı üzere *Marianeia* yarışmalarını esasında üç başlık altında (*Pythia Marianeia* / *Marianeia Isthmia* / *Megala Marianeia*) incelemek mümkündür. Ancak söz konusu tüm bu festivallerin sermayedarlığını ve organizatörlüğünü tek bir kişinin (Marius Septimius Marion) yapmış olması nedeniyle yarışmalar, birbirinden ayrı fakat bir bütünün parçaları olarak tek başlık altında değerlendirilecektir.

Ephesos'ta (?) kutlanan *Pythia* yarışmalarına ilişkin en eski kaynak İS. II. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir yazıttan³¹⁶ gelmektedir. Söz konusu bu yazıttan okunduğu üzere biri kız diğeri erkek iki kardeş -anneleri Ulpia- bizzat kendi ceplerinden kent için bir dizi hayırseverlik faaliyetinde bulunup *atletik ve müzikal yarışmaların ödülü için* de kente nakit para bağışlamışlardır. Ayrıca, erkek kardeş muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak *Megala Pythia* yarışmalarında *agonothetes* (str. 11-12) olarak görev almıştır. Ancak Marius Septimius Marion'un finansını sağladığı *Pythia* yarışmalarının bu festivalin devamı olup olmadığı netlik kazanmamış bir konudur. Zira söz konusu yazıt kesin olarak Ephesos'a lokalize edilemediği gibi, aynı zamanda başka yazıtlarla desteklenmeyen tekil bir kaynaktır³¹⁷.

“Pythia” adının geçtiği diğer bir antik kaynak ise *imperator* Marcus Aurelius Antoninus (bilinen adıyla Elagabalus) Dönemi'ne (İS. 218-222) tarihlenen bir sikkedir³¹⁸.

Sport in der Antike: Symposion anlässlich des 25. Bandes von Nikephoros. Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum, Graz. 2014.

³¹⁶ *I Ephesos* 1618. **a1.** [-]ς ἀ[ρ]χι|[ερατεύσασαν τ]ῶν ἐπ' Ἰ[ωνίας καὶ Ἑλ]λησπόν|[του καὶ κατασ]κευά|[σασαν ἐν τῷ στ]αδίῳ | [-]ωστατω | [-]ν· καὶ δοῦ|[σαν ὑπὲρ τ]ῆς ἱερατεί|[ας δηνάρια] πεντακισ|[χιλία· καὶ τ]ὰ λοιπὰ ἐπὶ | [τῆς ἀρχῆς ἐ]πιτελέσα|[σαν φιλοτείμ]ως

b.1 [-] | τ[-] | μω[-] | τοι. [. . . c.8. . . ἐν τῷ στα]δίῳ πασῶν τῶν κρίσειων καὶ τὰ ἔπαθλα δόν[τα] | τοῖς μουσικοῖς καὶ το[ῖς] | ἀθληταῖς ἐκ τῶν ιδίω[v] | καὶ πανηγυριαρχήσαν[τα] || τῶν Ἀρτεμεισίων καὶ | ἀγωνοθετήσαντα τῶν | μεγάλων Πυθίων καὶ ἀρχιερατεύσαντα τῶν ἐπ' Ἰωνίας καὶ Ἑλλησπόντου || καὶ ἀγωνοθετήσαντα | τῶν χρυσοφόρων δόντα | καὶ κείονας τῆ πόλει | εἰς τὸ ἀρχαῖον γυμνάσι[ον]. || [τὴν ἀνάστασιν αὐ]τῶν ποιησαμένης Οὐλπίας | [- τ]ῆς μητρὸς αὐτῶν.

³¹⁷ Lehner 2004, s. 213.

³¹⁸ SNG Aulock 1905: ΕΦΕCΙΩΝ ΜΟΝΩΝ Α ΠΑCΩΝ ΤΕΤΡΑΚΙ ΝΕΩΚΟΡΩΝ / ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟC ΑΓΩΝ - ΟΛΥΜΠΙΑ – ΕΦΕCΙΑ – ΑΔΡΙΑΝΑ - ΠΥΘΙΑ / *Tümü içinde dördüncü kez neokoros 'luk alan tek*

Söz konusu bu sikkeden anlaşılacağı üzere, Ephesos'ta düzenlenen *Pythia* yarışmaları da tıpkı kendinden önce gelen kent kadim festivalleri (*Olympia-Ephesia-Hadriana*) gibi *neokoros*'luk ile (dördüncüsü) doğrudan doğruya bağlantılı ve *oikoumenik* statüye sahip yüksek prestijli bir bayramdı³¹⁹. Fakat bu yarışmalar müstesna konumunu çok kısa bir süre boyunca (yak. İS. 218-222) muhafaza edebilmiştir. Zira imparatorluğun tüm erdemlerini küçümseyip yok sayan genç *imperator* Elagabalus, bir suikast sonucunda öldürülmüş ve ölümünün ardından da yetkili makamlar tarafından *damnatio memoriae* (anısının lanetlenmesi) kararı alınmıştır. Bu karardan sonra, Ephesos'a bahşedilen *neokoros*'luğun akıbetinin ne olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, yüksek olasılıkla devam etmemiş olmalıdır³²⁰. *Neokoros*'luğun sona ermesi; ona bağlı olarak kutlanan *Pythia* yarışmalarının da sonu demektir. Tam da bu noktada (İS. 220'lerin ortalarından itibaren) kent eşrafından hayırsever bir vatandaş olan Marius Septimius Marion devreye girip festivalin sermayedarlığını üstlenerek yarışmaların bir süre daha (yak. 20-25 yıl) devam etmesini sağlamış olmalıdır. Bu dönemsel tarihlendirme yayımlanmış yazıtlarda adı geçen *provincia Asia proconsul*'ları Lollianus Avitus ve Valerius Messala'nın memuriyet dönemleri üzerinden hesaplanmaktadır³²¹. Ancak yayımlanmamış bir yazıtta (T57), adı daha önce kayıt altına alınmamış bir *proconsul*'den bahsedilmektedir: Lollius Faustinus. Aynı yazıtta Marius Septimius Marion *athlothes* olarak anılırken; yarışma adı (Marianeia Isthmia?) maalesef yazıtta yer almamaktadır. Dolayısıyla söz konusu yeni yazıttaki bulgular; bir yandan Marius Septimius Marion'un festival memuriyetinin başlangıcını öne çekebileceği gibi, diğer yandan ise festival süresinin daha ileri bir tarihe taşınmasını da sağlayabilir.

(kent) olan *Epheosluların* sikkesi / *Oikoumenikos agon* / *Olympia – Ephesia – Hadriana – Pythia*. Ayrıca bkz. Lehner 2004, s. 213; *RPC VI*, 4873, 4878.

³¹⁹ Lehner 2004, s. 213-214.

³²⁰ Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda anısı lanetlenen *imperator*'ların adları yazıtlardan silinir, onlara ait somut materyaller yakılıp yok edilir; böylece anısı lanetlenen kişi büyük ölçüde itibarsızlaştırılarak kültürel hafızalardan sonsuza dek silinirdi (bu konuda farklı örnekler için bkz. Minel Çavdar, *Iulius Claudius ve Flaviuslar Döneminde Damnatio Memoriae Kararının Anıtlar, Portreler ve Sikkeler Üzerinde Uygulanışı*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Bursa 2021, s. 21 vd.

³²¹ Karlheinz Dietz, *Senatus contra principem. Untersuchungen zur senatorischen Opposition gegen Kaiser Maximinus Thrax*, (Vestigia. Beiträge zur Alten Geschichte 29), München 1980 s. 247; Bülent İplikçioğlu, *Die Repraesentanten des senatorischen Reichsdienstes in Asia bis Diokletian im Spiegel der ephesischen Inschriften*, (Basılmamış Doktora Tezi), Viyana 1983, nr. 1.1.1.29 ve nr. 1.1.1.61; Werner Eck, "Miscellanea Consularia", *ZPE* 25, 1977, s. 231-233; Lehner, 2004, s. 212 ve dp. 943; Haechler 2019, s. 612, nr. 284.

Bu olasılığı belirttikten sonra tekrar yayımlanmış yazıtlara dönecek olursak ilk olarak Πυθιάδι ἔκρη / ζ' μετὰ τὴν ἀνανέωσιν - *yenilendikten sonra 6. / Altıncı Pythia'da* ifadesinden bahsetmek gerekir³²². Üç *agonistik* fragmanda (**T53-T54-T55**) karşılaşılan bu ifade Pythia yarışmalarının kesin olarak yeniden organize edildiğinin kanıtıdır. Ancak bu “yenilenme” Lehner’in önerdiği şekliyle *imperator* Elagabalus tarafından Ephesos’a dördüncü *neokoros*’luk verilmesi vesilesiyle gerçekleşmiş olabileceği gibi, Elagabalus’un anısının lanetlenmesinin (*damnatio memoriae*) ardından Marius Septimius Marion’un devreye girişiyle gerçekleşen düzenlemeyi de refere ediyor olabilir³²³. Buna karşın, “yenilediği ilk tarihten itibaren” festival adına *Marianeia epithet*’inin de eklenip eklenmediğine ilişkin somut bir bulgu yoktur. Fakat geçen zaman içinde *Pythia* yarışmalarının adına, festival finansörü Marius Septimius Marion’un *cognomen*’i de eklenmiş ve yarışmalar yazıtlara *Megala Pythia Marianeia* (**T50**) adıyla kazanmaya başlanmıştır.

Çok farklı adlarla yazıtlara yansıyan *Pythia* yarışmaları, başlangıcından itibaren Ephesos kenti için son derece işlevsel bir nitelikte olmuştur. Özellikle *imperator* Maximinus Thrax’ın (resmi adıyla Gaius Iulius Verus Maximinus) oğluyla birlikte İS. 235’te Germen kabilelerine karşı kazandığı askeri başarıya ithafen *epinikia* (zafer kutlaması/*ludi triumphales*) olarak düzenlenmesi (**T52**) bunun zirve noktasıdır. *Pythia – Megala Pythia – Megala Pythia* (Epinikia) - *Megala Pythia Marianeia* adlarıyla yazıtlara yansıyan bu yarışmalarda galibiyet kazanan yalnızca iki yarışmacının adı bilinmektedir: Kelades oğlu Aurelius Basileus (**T52**) ve hem Tralles hem de Ephesos vatandaşı komedi şairi/sanatçısı Iulius Tryphonianus (**T53**). Yazıtların kayıp bölümleriyle birlikte isimleri de yok olan diğer muzaffer yarışmacılar ise maalesef anonim kişiler olarak kalmıştır. Aynı şekilde bu yarışmacıların yaş kategorileri ve müsabaka türleri de yazıtlar vasıtasıyla tespit edilememektedir. Fakat bu sorun, belli ölçüde de olsa, *Panhellenik agon*’lardan biri olan *Pythia*’nın kuruluş esaslarına ve programına başvurularak çözülebilir. İÖ. 582’de Delphoi’da tanrı Apollon adına dört yıllık periyodlarla (*pentaeterik*) kutlanmaya başlanan

³²² ἀνανέωσιν ifadesi hakkında bkz. Louis Robert, *Études anatoliennes: recherches sur les inscriptions grecques de l’Asie Mineure*, 1937, s. 426-429.

³²³ Dieter Knibbe, “Ephesos vom Beginn der römischen Herrschaft in Kleinasien bis zum Ende der Principatszeit”, in: *ANRW II. 7.2*, 1980, s. 797; Lehner 2004, s. 213-215; Nikolas Haechler, *Kontinuität und Wandel des Senatorenstandes im Zeitalter der Soldatenkaiser Prosopographische Untersuchungen zu Zusammensetzung, Funktion und Bedeutung des amplissimus ordo zwischen 235-284 n. Chr.*, (Impact of Empire vol. 33), Leiden-Boston 2019, s. 612, dp. 1213.

Pythia'nın programında, çocuk (*paides*) ve yetişkinlerin (*andres*) katılımına açık olan hem atletik hem de müzikal yarışmalar yer alıyordu³²⁴. Bu nedenle, Marius Septimius Marion'un sermayedarlığını yaptığı bu yarışmaların programının da -tıpkı örnek aldığı *Pythia* gibi- iki yaş kategorisinden ve atletik-müzikal (ki **T53** no'lu yazıt aracılığıyla müzikal yarışmalar belgelenmektedir) müsabaka türlerinden müteşekkil olduğu söylenebilir³²⁵. Bunun yanı sıra, kuşkusuz bu yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) da örnek aldığı festivalle uyumlu (*pentateirik*) olmalıdır.

Yukarıda bahsedilen tüm yarışmaların *agonothetes*'lik (festival başkanlığı) görevini Marius Septimius Marion üstlenmiştir. Fakat **T52** no'lu yazıtta Marius Septimius Marion'un kendisiyle birlikte oğlu (ya da başka bir akrabası) Marius Septimius Marianus'un da *agonothetes* olarak anıldığı görülmektedir. Yazıtın editörleri haklı olarak bu durumu, babanın ilgili kutlamadan -*Megala Pythia* (Epinikia)- daha önce ölmüş olmasıyla ilişkilendirmekte³²⁶. Zira ἀγωνοθέτου διὰ βίου (=yaşam boyu *agonothetes*) ifadesinin aksine, onursal bir unvan olan δι' αἰῶνος ἀγωνοθέτης (*ebedi agonothetes*) taşıyan kişinin hayatta olması gerekmemektedir³²⁷. Anlaşılan o ki Marius Septimius Marion İS. 236'dan kısa bir süre önce hayatını kaybetmiştir. Yazıtlarda adları tespit edilen iki yarışmacıdan yalnızca birinde *ethnikon* bilgisi de bulunmaktadır: Tralles ve Ephesos'lu Iulius Tryphonianus. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak **T53**'teki sanatçı halihazırda Ephesos vatandaşı da olduğu için bu çıkarıma şüpheyle yaklaşılmalıdır. Öte yandan Iulius Tryphonianus'a Ephesos vatandaşlığı bu yarışmalardaki başarısının mükafatı olarak da verilmiş olabilir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda, yetenekli sanatçı ve sporcular *agonistik* başarıları neticesinde farklı kentler tarafından vatandaşlık verilmesi son derece yaygın bir uygulamaydı. Dolayısıyla bu tekil kaynak üzerinden söz konusu yarışmaların kimlerin katılımına açık olduğunu söylemek güçtür. Ancak yine de A. Blanco-Pérez'in

³²⁴ Pleket 1975, s. 56-57; Weiler 1981, s. 18-19; Pfeijffer 1998, s. 21-22.

³²⁵ Yaş kategorilerine ilişkin farklı görüş için *karş.* Lehner 2004, s. 219.

³²⁶ *I Ephesos* 1107, s. 107.

³²⁷ R. Heberdey - A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Dph ÖAW 44, Wien 1896, s. 153-154; L. Robert, *OMS* II, s. 811-812; H. W. Pleket, "Olympic Benefactors", *ZPE* 20, 1976, s. 5 ve dp. 16.

belirtiği gibi Ephesos'taki *epinikia* festivallerinin uluslararası katılıma açık olduğu savlanabilir³²⁸.

Marius Septimius Marion tarafından “yenilendikten sonra” *Pythia* yarışmalarının statüsünde ne gibi değişiklikler yaşandığı son derece tartışmalı bir konudur. Yazıtlarda söz konusu festivallerin “*hieros-oikoumenikos-eisalastikos*” gibi statülere sahip olup olmadığını gösteren herhangi bir ifade yoktur. **T52** numaralı yazıt *imperator* Maximinus Thrax'ın Germen kabilelerine karşı kazandığı askeri başarıya ithafen *epinikia* (zafer kutlaması) olarak kutlandığı için, yalnızca bu kutlamayı ἀγῶνες ἱεροὶ καὶ στεφανῖται - *kutsal ve taç ödüllü agonlar* sınıfına koyabiliriz. M. F. Lehner, yenilenen *Pythia*'nın statüsü hakkında çeşitli olasılıkları alt alta sıraladıktan sonra, son olarak yenilenen festivalin *themis* (para ödüllü yerel festival) statüsünde olduğunda karar kılmaktadır³²⁹. Lehner'in aksine S. Brunet ise hem yenilenen *Pythia*'nın hem de *Marianeia Isthmia*'nın muadillerine nazaran daha düşük prestijli olmasına rağmen, bu yarışmaların da ἀγῶνες ἱεροὶ (*kutsal agonlar*) statüsünde olduğunu belirtmektedir. Bu savına dayanak olarak da ilgili yarışmaların yazıtlarda doğrudan doğruya “Pythian” ve “Isthmian” *epithet*'leriyle adlandırılmalarını gösterir³³⁰.

Marius Septimius Marion tarafından mali kaynak sağlanan bir diğer festival (Megala) *Marineia Isthmia* yarışmalarıdır. *Pythia*'ya nispetle bu yarışmaların kuruluş şekli ve işleyişi son derece belirgindir. *Marineia Isthmia* yarışmaları, Engelmann ve Knibbe'nin de belirttiği üzere, özel bir şahıs tarafından sağlanmış maddi kaynaklarla finanse edildiği için sermayedarının (Marius Septimius Marion) adını almış bir festivaldir³³¹. Ephesos gibi devrin görkemli bir kentinde böylesi bir festivalin varlığı yadırgansa da esasında aynı dönemde Küçük Asya'nın birçok kentinde bu türden yarışmalar son derece yaygındı.

Marianeia Isthmia yarışmaları dört farklı yazıt (**T46-T49**) aracılığıyla belgelenmektedir. Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında; güreş (πάλην) ve *pankration* (πανκράτιον) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar

³²⁸ Aitor Blanco Pérez, “EPINIKIA: Celebrating Roman Victory in the Eastern Provinces of the Empire”, *Tyche* 33, 2018, s. 22.

³²⁹ Lehner 2004, s. 218-219.

³³⁰ Stephen Brunet, “Olympic Hopefuls from Ephesos”, *Journal of Sport History* 30, 2003, s. 231, dp. 9.

³³¹ Knibbe 1980, s. 797; Helmut Engelmann, “Zur Agonistik in Ephesos”, *Stadion* 24/1, 1998, s. 102.

neticesinde: Marcus Aurelius Asklepiades³³² (T47) ve Marcus Aurelius Zotikos *alias* ...pines (T49) güreş müsabakalarında, Marcus Aurelius Khresimos *alias* Gregoris *pankration* müsabakasında (T48), anonim bir sporcu da bilinmeyen bir müsabaka türünde (T46) galibiyet kazanmıştır.  sporcunun galibiyeti, *proconsul* Lollianus Avitus zamanına (yak. İS. 224) denk düşerken; anonim sporcunun galibiyet dönemi yazıttaki noksanlık nedeniyle tespit edilememektedir. Sporcu galibiyetleri üzerine bir diğer tarihleme de yazıtlarda adı geçen *epistates*'ler (antrenör/denetmen) zerinden yapılabilir. Buna göre, Marcus Aurelius Asklepiades ve anonim sporcu *epistates* Aurelius Neikias'ın memuriyeti sırasında; Marcus Aurelius Khresimos ve Marcus Aurelius Zotikos ise Trophimion/Trophimos III'n memuriyeti sırasındaki kutlamalarda galibiyet kazanmışlardır. *Marianeia Isthmia* yarışmalarınının tüm kutlamalarında *athlothes*'lik görevi, aynı zamanda festivalin kurucusu olan Marius Septimius Marion tarafından *kaydı hayat* (θλοθέτης δι βίου) şartıyla yerine getirilmiştir. Periyodu (kutlanma aralığı) yazıtlara yansımayan *Marianeia Isthmia* yarışmalarının, program ve standart ritüeller açısından örnek aldığı Klasik Dönem *Isthmia*'sıyla uyum içinde olacağı dşnlrse iki yılda bir düzenlenen *triatrik* bir festival olduğu söylenebilir.

Marianeia Pythia yarışmalarında olduğu gibi *Marianeia Isthmia* yarışmalarını belgeleyen yazıtlarda da festivalin statüsünü gösteren “*hieros-oikoumenikos-eisalastikos*” gibi bir ifade yoktur. Yazıtlarda adları tespit edilen sporcuların *ethnikon* bilgisi doğrultusunda da bu sorun çözüme kavuşturulamaktadır. Zira muzaffer sporcuların tümü aynı zamanda Ephesos vatandaşıdır. Ancak şu unutulmamalıdır ki Marius Septimius Marion *Pythia*'da yeni bir düzenlemeye gidildikten sonra söz konusu festivalin finansrlğn üstlenmiştir. Fakat kurulduğu ilk andan itibaren *Marianeia Isthmia* yarışmalarında doğrudan özel bir şahsın iradesi söz konusudur. Bu nedenle, mevcut kaynaklar ışığında, *Marianeia Pythia* yarışmaları ne ölçüde *kutsal agon* statüsüne yakınsa, *Marianeia Isthmia* yarışmaları da aynı ölçüde para ödüllü *themis* statüsüne yakındır. S. Brunet ise, yukarıda bahsedildiği gibi, *Marianeia Isthmia* yarışmalarının ęνες ιεροι (*kutsal agonlar*) statüsünde olduğunu belirtmektedir³³³.

³³² Bu sporcu T35 no'lu yazıtta anılan ve aynı isme sahip olan Aleksandreialı *pankratiast* Marcus Aurelius Asklepiades *alias* Hermodoros (*periodonikes*) ile karıştırılmamalıdır.

³³³ Brunet 2003, s. 231, dp. 9.

Marius Septimius Marion adıyla yazıtlara (T44-T45) yansıyan bir diğer festival de *Megala Marianeia* yarışmalarıdır. Ancak bu yarışmaları önceki iki festivalden bağımsız ve yeni bir bayram olarak değil; aksine, bu festivallerden birinin devamı ya da her ikisinin bir araya getirilerek harmanlandığı “Büyük/Megala” kutlamalar olarak değerlendirmek *agonistik* literatür açısından daha makul ve doğru bir yaklaşım olacaktır. Zira Atina’da tanrıça Athena onuruna bir yıllık periyotlarla (*annual*) düzenlenen *Panatheneia* yarışmaları, her dört yılda bir yeniden organize edilerek *Megala Panatheneia* adıyla daha görkemli bir şekilde kutlanıyordu³³⁴. Dolayısıyla *Megala Marianeia* yarışmalarını da önceki iki festivalin devamı ve fakat daha şatafatlı bir organizasyon olarak değerlendirmek *agonistik* literatür açısından son derece olağandır. Buna karşın, kutlandığı an itibarıyla her bakımdan yukarıda adı zikredilen iki festivalden biriyle özdeş olan *Megala Marianeia* yarışmaları, taş ustasının maddi bir hatası ya da festival adının halk tarafından çoktandır bilinir olması nedeniyle yazıtlara bu isimle kazanmış olabilir. İhtimali düşük olsa da teorik olarak böyle bir durum söz konusu olabilir.

Biri anonim olmak üzere iki sporcunun adının geçtiği bu yarışmalarda; Thyateirali Aurelius ... *şanlı bir şekilde* (ἐνδόξως) *stadion* koşusunda (T44), adı bilinmeyen diğer sporcu ise güreş müsabakasında (T45) galibiyet elde etmiştir. Anonim sporcunun galibiyeti *provincia Asia proconsul*’u Lollianus Avitus’un memuriyeti zamanına rast gelirken; Aurelius ...’nın galibiyet dönemi yazıttaki noksanlık nedeniyle tespit edilememektedir. Festivalin en saygın görevi olan *athlothes*’lik, *Marianeia Isthmia*’da olduğu gibi, yine hayırsever Marius Septimius Marion tarafından *kayd-ı hayat* (ἀλοθέτης διὰ βίου) şartıyla yerine getirilmiştir. Yazıtlardan adı tespit edilemese de bu festival kapsamında görev alan *epistates*’in aynı zamanda *aleiptes* [ὑπὸ ἐπιστάτην | καὶ ἀλίπτην de olduğu anlaşılmaktadır. Her iki terimin de günümüz *antrenör*’üne karşılık geldiğini belirten S. Brunet, iki çalıştırıcı arasındaki farkı sporcular arasındaki klasman farkına (sırasıyla amatör/profesyonel) ve ilgili görevlilerin istihdam edilme şekillerine bağlı olduğunu gayet ikna edici bir şekilde çalışmasında ortaya koymaktadır³³⁵.

Yukarıda incelenen onurlandırma yazıtlarının dışında kalan T56 ve T57 numaralı yazıtlar *Marianeia*’nın kapsamına girse de özelde hangi yarışmaların çatısı altında

³³⁴ Altın 2015, s. 24.

³³⁵ “Epistates” gymnasium’da görev yapan yerel bir memurken; “aleiptes” ise sporcular tarafından tutulan özel antrenörlerdir (*bkz.* Brunet 2003, s. 224 vd.).

oldukları kesin olarak bilinmemektedir. İlgili yazıtlardan okunduğu kadarıyla anonim bir sporcu *stadion* (?) koşusunu (T56) kazanırken; Ephesoslu Aurelius Hermogenes ile Miletoslu Helix başa baş geçen bir güreş müsabakası neticesinde (T57) birlikte onurlandırılmışlardır. Bu yarışmaların da *agonothetes* ve *athlothes*'lik görevleri Marius Septimius Marion tarafından yerine getirilmiştir. Anonim sporcunun galibiyet dönemi tespit edilemese de iki güreşçinin muhtemel bir beraberlikle sonuçlanan müsabakası, adı daha önceden kayıt altına alınmamış olan *provincia Asia proconsul*'u Lollius Faustinus'un memuriyeti dönemine tarihlenmektedir. Lollianus Avitus (yak. İS. 224) ve Valerius Messala'dan (İS. 236-238³³⁶) sonra kayıt altına alınan yeni *proconsul* Lollius Faustinus'un, *Marianeia* yarışmalarının tarihini ileri ya da geri taşıma potansiyeli bulunsa da daha yüksek bir olasılıkla festivalin zaman aralığında (İS 220-240) herhangi bir değişiklik yaşanmayacaktır.

Marianeia yarışmalarının kısmen kurucusu fakat bir bütün olarak sermayedarı olan Marius Septimius Marion'un şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde -yazıtlar dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hayırsever bir kişilik olduğu aşikâr olan Marius Septimius Marion, *agonothetes* ve *athlothes* unvanlarının yanı sıra yazıtlarda; $\phi\iota\lambda\omicron\sigma\acute{\epsilon}\beta\alpha\sigma\tau\omicron\varsigma$ (*imparatorsever*) ve $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\epsilon\upsilon\varsigma$ $\delta\eta\mu\omicron\upsilon$ (*demos*'un *grammeteus*'u – Halk Meclisinin yazmanı) olarak anılmaktadır. Halk Meclisi katipliği çok rahatlıkla Marius Septimius Marion'un entelektüel yanının işareti; *philosebastos* sıfatıyla *agonistik* sahaya angaje olması da politik hedefleri doğrultusunda belli bir toplumsal statüyü hedefleyen bilinçli bir vatandaş olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir³³⁷. Marius Septimius Marion'un adında bulunan “Septimius” *nomen gentile*'si, o'nun *imperator* Septimius Severus döneminde Roma vatandaşı olduğunu gösterebilir³³⁸. Tüm bunların dışında, yalnızca *Marianeia* festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın Ephesos kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent

³³⁶ Inge Mennen, *Power and Status in the Roman Empire AD 193-284*, (Impact of Empire vol. 12), Leiden-Boston, 2011, s. 123-124, dp. 184.

³³⁷ Hem bu bağlamda hem de diğer hayırseverlik (*euergetism*) faaliyetleri bağlamında bkz. Arjan Zuiderhoek, *The Politics of Munificence in the Roman Empire: Citizens, Elites and Benefactors in Asia Minor*, New York 2009; Onno van Nijf, “Festivals and Benefactors”, in: (eds. Marc D. Gygax ve Arjan Zuiderhoek) *Benefactors and Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity*, Cambridge-New York 2020.

³³⁸ Lehner 2004, s. 216.

içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

Marius Septimius Marion'un İS. yaklaşık 220'lerde mali kaynak sağlamaya başladığı *Marianeia* yarışmaları, farklı adlarla "en azından" yaklaşık olarak İS. 240 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Yorumlanması son derece problemlili olan ve İS. 236-238 yıllarına tarihlenen **T52** numaralı yazıtta, baba-oğul olduğu düşünülen iki *agonothetes*'in adı (Marius Septimius Marion - Marius Septimius Marianus) yer almaktadır. Yazıttaki festival adı *Megala Pythia (epinikia)*'dır. Bu festival kuşkusuz, ilk olarak *yenilenen Pythia* ile ardından da *Megala Pythia Marianeia* yarışmalarıyla ilişkilendirilebilir. Yapılan varsayımlar doğru ise (ki teorik olarak tüm bulgulara rağmen aksi mümkündür) Marius Septimius Marion'un ölümünden sonra – "bir kereliğine olsa dahi" kesin olarak *Marianeia* yarışmalarının devam ettiği söylenebilir. M. F. Lehner ise, **T52** no'lu yazıttaki ayrıntıları (δὴ αἰῶνος ἀγωνοθέτης - *ebedi agonothetes*) es geçerek hatalı bir şekilde Marius Septimius Marion'un ölümüyle birlikte *Marianeia* yarışmalarının da son bulduğunu belirtir³³⁹. M. F. Lehner'in bu önerisi, bilimsel olarak ancak İS. 238'yıldan/*Megala Pythia*'nın (*epinikia*) düzenlenmesinden sonra muteberdir. Çünkü **T52**'de bahsedilen festival kutlanmadan kısa bir süre önce Marius Septimius Marion zaten vefat etmişti; fakat şenlik -son kez olsa da- tekrar kutlanmıştı. Dolayısıyla festivallerin yaklaşık İS. 240'ta sona erdiği tespiti; Marius Septimius Marion ölümüyle değil, ancak ve ancak mevcut yazıtlarla ilişkilendirilebilir. Zira bir şahsın verdiği festival düzenleme sözü yalnızca ilgili kişiyi değil diğer aile üyelerini (alt soyu) de bağlıyordu³⁴⁰.

2.2.MILETOS

Büyük Menderes nehrinin taşıdığı alüvyonlar sebebiyle günümüzde liman şehri olma özelliğini yitirmiş olan Miletos antik kenti, Aydın'ın Didim ilçesinin Balat Köyü yakınlarında sahilden yaklaşık 10 km içeride yer almaktadır. Plinius tarafından İonların başkenti olarak anılan Miletos antik kenti Klasik Dönem'de Thales, Anaksimandros, Anaksimenes ve Hekataios gibi ünlü doğa filozoflarının da memleketi konumundaydı³⁴¹.

³³⁹ Buna sebep olarak da *agonothetes* oğula/akrabaya rağmen, hem festivali devam ettirmeyi isteyen kimsenin olmadığını hem de Marius Septimius Marion'un festivalin devamı için vasiyetinin tespit edilmemesini gösterir *bkz.* Lehner 2004, s. 218.

³⁴⁰ G. E. Bean, "Notes and Inscriptions from Pisidia Part II", *AS* 10, 1960, s. 68, nr. 119.

³⁴¹ Sevin 2016, s. 118.

Roma İmparatorluk Dönemin de önemini koruyan kentte, bugün için kentte şahıs ismiyle anılan yalnızca iki festivalin -*Prokleia* ve *Capitoneia*- kutlandığı bilinmektedir.

2.2.1. Prokleia

Miletos antik kentinde düzenlenen *Prokleia* yarışmalarına ilişkin olarak yalnızca bir yazıt (**T58**) bulunmaktadır. Bu yazıt, yayımcısı tarafından *imperator* Traianus'un isminde bulunan ve bulunmayan unvanlar doğrultusunda kesin olarak İS. 116-117 yıllarına tarihlendirilmektedir³⁴². Yorumlanması son derece güç olan söz konusu yazıttan -*agonistik* bağlamda- yalnızca festival adı ve anonim bir şahşın (belki Marcus Flavianus Phileas?) bu yarışmalarda (*Prokleia*) *agonothetes*'lik yaptığının bilgisine ulaşılmaktadır.

T58 numaralı yazıtta esasında iki festival ismi: τῶν Μεγ(άλων) Διδυμείων καὶ Προκ'λρίω[v ·] – *Büyük Didymeia* ve *Prokleia* yer almaktadır. Bu yarışmaların birbiriyle özdeş mi yoksa birbirinden bağımsız iki festival mi olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak şu bilinmektedir ki Miletos'ta kentin baş tanrısı Apollon'a ithafen kutlanan *Didymeia* yarışmaları, *imperator* Commodus döneminde *O'nun* adını alarak uzunca bir süre *Kommodeia* olarak kutlanmıştır³⁴³. Yazıt editörü A. Rehm de bu bilgi doğrultusunda *Megala Didymeia* yarışmalarının, ileriki tarihlerde *Commodeia/Kommodeia* olarak adlandırılmasına benzer şekilde, bir süreliğine *Prokleia* adıyla anılmış olabileceği fikrini benimser³⁴⁴. A. Rehm'e göre, *Prokleia* yarışmaları adını muhtemelen bir *proconsul*'den almıştır. Bunun için de üç ismi öne çıkartmaktadır³⁴⁵: (I) C. Aquillus Proculus (İS. 103/104³⁴⁶), (II) Quintus Fulvius Gillo Bittius Proculus (İS. 115/116³⁴⁷), (III) adı ve görev tarihi son derece tartışmalı olan M. Ep(p)uleius Proculus Ti. Caepio Hispo (İS. 118/119³⁴⁸). A. Rehm, *Prokleia* festival adının III. kişiden geldiğini düşünse de W. Eck'in tarihlemesine göre bu ihtimal herhangi bir yorum yapmaksızın kronolojik gerekçelerle ortadan kalkar. Adı bilinmeyen *agonothet*'in aynı zamanda *prophetes* olduğunu söyleyen Rehm, bu iki görevin memuriyet kuralları gereğince aynı anda -

³⁴² *I Didyma* 293.

³⁴³ Barbara Burrell, *Neokoroi Greek Cities and Roman Emperors*, Leiden-Boston 2004. s. 248-249.

³⁴⁴ Albert Rehm, *Didyma. Zweiter Teil: Die Inschriften*, Richard Harder (ed.), Deutsches Archäologisches Institut, Mann 1958, s. 198.

³⁴⁵ Rehm 1958, s. 198-199, dp. 1.

³⁴⁶ Werner Eck, "Jahres- und Provinzialfastens der senatorischen Staathalter von 69/70 bis 138/139", *Chiron* 13, 1983, s. 214.

³⁴⁷ *Ibid.*

³⁴⁸ *Ibid.*

imperator Traianus'un *stephanephoria*'sı sırasında- gerçekleşmiş olamayacağını belirtir³⁴⁹. Bu nedenle de *agonothetes*'lik görevinin ifa edilişi için daha önceki yıllara gitmek gerekir. Bu bağlamda bakıldığında festivalin, adını yakın tarihli *proconsul* Quintus Fulvius Gillo Bittius Proculus'tan (İS. 115/116) almış olması daha güçlü bir olasılıktır. Ancak teorik olmanın ötesinde, aksi, festival adının C. Aquillus Proculus'tan (İS. 103/104) gelmiş olması da mümkündür. Zira C. Aquillus Proculus'un memuriyeti sırasında Miletos'ta ilk kez *imperator* Traianus'un heykeli dikilmiştir³⁵⁰.

Yukarıda bahsedildiği gibi *Megala Didymeia* ile *Prokleia*'nın aynı festivali mi yoksa birbirinden bağımsız iki festivali mi kastettiği konusu son derece muğlak bir konudur ve bunu netleştirmek için elimizde doğruluğu kesin olan maddi bir materyal yoktur. Ancak bu konuyu çözüme kavuşturmak için *agonistik* sahanın bilgi birikimine pekâlâ başvurulabilir. Geç Cumhuriyet Dönemi'nde örneklerine³⁵¹ sıklıkla rastlansa da Roma İmparatorluk Çağı için Romalı bir devlet adamının adının *hieros-kutsal* statüdeki bir festivale eklenmesi ya da festivalin doğrudan ilgili şahsın adıyla anılması son derece istisnai bir durumdur. Bu istisnai durumu ortadan kaldıran ilk varsayımsal düşünce *Prokleia*'nın *Didymeia*'dan ayrı ve *themis* statüsünde yerel bir festival olduğudur. Bu değerlendirme kuşkusuz *agonistik* saha teamüllerine daha uygundur. Aksi iddia edildiğinde, *Balbilleia* festivalinde olduğu gibi *imperator* ile festivale adını veren şahıs arasında olağandan fazla bir yakınlığın (arkadaşlık gibi) varlığı ortaya konulmalı ya da en azından böylesi bir yakınlık varsayılmalıdır. Dolayısıyla, netice olarak *Prokleia* yarışmalarının *Didymeia*'dan bağımsız yerel bir festival olduğu mevcut kaynaklar itibariyle en rasyonel varsayım olacaktır. Kaldı ki Rehm'in eserinde yer alan 168 numaralı yazıtta³⁵² *Didymeia* festivali *kai* (=ve) bağlacı olmadan *Kommodeia* ile bir "bütün" halinde (str. 11-12: τῶν Μεγάλων Διδυμ[εῖ][ω]ν Κομμοδείων - *Megala Didymeia Kommodeia*) ifade edilmiştir. **T58** numaralı yazıtta ise, *Prokleia* festivali "*kai*" bağlacıyla birlikte *Didymeia*'dan "ayrı" olarak ifade edilmiştir. Son olarak, **T58** numaralı yazıtta *Prokleia* festivalin kutlanma aralığı (periyodu) belirtilmemişse de *Didymeia*

³⁴⁹ Rehm 1958, s. 198.

³⁵⁰ *Ibid.*

³⁵¹ Reisch 1893, s. 836-866; Erkelenz 2002, s. 72 vd.; Thériault 2012, s. 377-387.

³⁵² Rehm 1958, s. 143, nr. 168.

birlikte anıldığı için *Prokleia* yarışmalarının da tıpkı *Didymeia* gibi dört yılda bir kutlandığı düşünülebilir.

2.2.2. Capitoneia

Miletos antik kentinde düzenlenen *Capitoneia* yarışmalarına ilişkin olarak yalnızca bir yazıt (T59) bulunmaktadır. Bu yazıt, İS. II. yüzyıl sonu ile III. yüzyıl başlarına tarihlendirilmektedir³⁵³. *Prophetes* (dini görevli) C. Ulpius Athenagoras'ın onurlandırılma yazıtı olan bu yazıttan *festival* ve *agonothetes* adı olmak üzere iki değerli bilgiye ulaşılmaktadır. Buna karşın müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu/sanatçı isimleri, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. *Capitoneia* yarışmalarının varlığı yukarıda bahsedildiği gibi yalnızca bir adet yazıt ile ispatlansa da festivale adını veren (?) Gnaeus Vergilius Capito hakkında çok sayıda epigrafik kaynak bulunmaktadır.

Capitoneia yarışmalarının adını kimden aldığı son derece tartışmalı bir konudur. N. Ehrhardt, festival adının İS. II. yüzyılda yaşamış olan bir Vergilius Capito'dan geldiğini ileri sürerken³⁵⁴; diğer birçok araştırmacı ise Ehrhardt'tan farklı bir görüşü savunmaktadır. O araştırmacılara göre festivalin adı, İS. I. yüzyılda yaşamış olan Gnaeus Vergilius Capito'dan gelmektedir³⁵⁵. Roma atlı sınıfına mensup Gnaeus Vergilius Capito'nun anne ve baba adı tam olarak bilinmese de babası önceki yüzyıllarda Küçük Asya'ya göç ederek Maender Vadisi'nde toprak edinmiş İtalyan kökenli saygın bir Roma vatandaşıdır³⁵⁶. Yaptığı evlilik ile de Roma'nın en köklü ailelerinden biri olan *Iulii* ailesi ile akrabalık bağı kurmuştur³⁵⁷. Cn. Vergilius Capito babasının ve annesinin mirası üzerine oluşturduğu siyasi kariyeri boyunca *-imperator*'lar Tiberius, Caligula, Claudius

³⁵³ Joseph Fontenrose, *Didyma: Apollo's Oracle Cult and Companions*, Berkeley-Los Angeles-London 1988, s. 232, nr. A1; *karş.* μη(νός) ια' ιγ' Οὐεργιλ(ίου) Καπίτωνος - SEG 34, nr. 1186 A; Marijana Riel-Sevgiser Akat, "A New Honorary Inscription for Cn. Vergilius Capito from Miletos", *EA* 40, 2007, s. 29, dp. 2; Thériault 2012, s. 382-383.

³⁵⁴ Norbert Ehrhardt, "Ein milesischer Festkalender aus severischer Zeit", *MDAI* (I) 34, 1984, s. 391.

³⁵⁵ *I Didyma* 149; L. Robert, "Le Culte de Caligula a Milet et la Province d'Asie.", *Hellenica* 7, 1949, s. 209; Chr. Habicht, "Review of Didyma II, edited by Albert Rehm", *Göttingische gelehrte Anzeigen* 213, 1959, s. 163; L. Robert, *Fouilles d'Ambron en Carie I. Exploration, histoire, monnaies et inscriptions*, Paris 1983, s. 267; Julia Tomas Margaret, *Variation in Representation through Architectural Benefaction under Roman Rule: Five Cases from the Province of Asia c. 40 B.C.-A.D. 68.*, (Unpubl. Diss.), Durham University, 2020, s. 302.

³⁵⁶ Peter Thonemann, *The Maeander Valley A Historical Geography from Antiquity to Byzantium*, Cambridge 2011, s. 252; J. T. Margaret, Thonemann'ın kanıtının zayıf olduğunu belirtmektedir *karş.* Julia Tomas Margaret 2020, s. 277-281.

³⁵⁷ Thonemann 2011, s. 252; Coşkun Abuagla 2012, 68-69; Tomas Margaret 2020, s. 279-283.

ve Nero dönemlerinde- çok önemli askeri, idari ve dini görevleri üstlenip bu görevlerin tüm sorumluluklarını layıkıyla yerine getirmiştir. Bu görevlerinin yanı sıra Cn. Vergilius Capito aynı zamanda Miletos kenti için birçok hayırseverlik faaliyetinde bulunmuştur. Yaptığı tüm icraatları ve üstlenmiş olduğu görevleri çok sayıda yazıtta konu olmuştur³⁵⁸. Bu yazıt grubundan anlaşıldığı kadarıyla, Cn. Vergilius Capito *askeri tribun* olarak başladığı kariyeri *praefectus Romae*, *procurator Asiae* memuriyetlerinde bulunduktan sonra *praefectus Aegypti* derecesi ile sona ermiştir³⁵⁹. *Imperator* Caligula Dönemi'nde, İS. 40-41 yıllarında imparator kültü başrahipliği yapan³⁶⁰ Capito, Miletos kentine yaptığı cömert yardımlar neticesinde kent tarafından *soter ve euergetes* (σωτήρα καὶ εὐεργέτην) unvanlarıyla onurlandırılmasının yanı sıra bizzat şahsı için resmi bir kült³⁶¹ ve *Capitoneia* olarak kendi adıyla anılan bir festival kurulmuştur.

Capitoneia yarışmalarının kuruluş tarihi ve şekli tam olarak bilinmemektedir. Ancak Mylasa antik kentinde kutlanmış “denk” bir festival olan *Censorineia* ile benzerlik kurulursa, *Capitoneia* yarışmalarının da Cn. Vergilius Capito'nun ölümüne müteakip, muhtemelen *Vergilii* ailesinin önderliğinde Miletos antik kenti tarafından³⁶², merhumun anısını yad edip adını yaşatmak için kurulmuş olduğu söylenebilir. Bu varsayım doğru ise, *Capitoneia* yarışmaları İS. 18 Aralık 69 yılından önceki bir tarihte kurulmuş olamaz. Zira o tarihlerde Cn. Vergilius Capito İtalya/Tarracina'da ve hayattadır³⁶³. Fakat aynı tarihlerde, *-imperator* Vespasianus Dönemi'nde- kurulan *Balbilleia* festivaline Cassius Dio'nun eserinde değinilirken *Capitoneia*'dan hiçbir şekilde bahsedilmemesi dikkat çekicidir. Bu durum *Capitoneia*'nın düşük statülü yerel bir festival olmasıyla ilişkilendirilebileceği gibi, festivalin Vespasianus Dönemi'nden çok daha önceki bir

³⁵⁸ İlgili yazıt grubu için bkz. Riel-Akat (EA 40) 2007, 29 vd. özellikle dp. 2; Coşkun Abuagla 2012, s. 61-70; Tomas Margaret 2020, s. 277 vd.

³⁵⁹ Ségolène Demougin, *Prosopographie des chevaliers Romains Julio – Claudiens (43 av. J.-C.-70 ap. J.-C.)*, Collection de l'École Française de Rome 153, Roma 1992, s. 569-571 nr. 679; Coşkun Abuagla 2012, s. 66; Tomas Margaret 2020, s. 301.

³⁶⁰ Cass. Dio. 59. 28; Robert 1949 (*Hellenica* 7), s. 206-238; Fontenrose 1988, s. 169; Peter Herrmann, “Milet unter Augustus: C. Iulius Epikrates und die Anfaenge des Kaiserkults”, *MDAI(I)* 44, 1994, s. 203-236; Edmund Thomas, “Translating Roman architecture into Greek regional identities”, in: *Les Grecs Héritiers des Romains: Fondation Hardt pour l'étude de l'antiquité classique*, 2013, s. 149, dp. 10.

³⁶¹ Robert 1983, s. 267; *SEG* 34, 1186 A=Ehrhardt 1984, 371-404; karşı. Erkelenz 2002.

³⁶² D. Erkelenz bu festivalin bizzat Capito'nun bağışıyla kurulmuş olabileceğini ve tam da bu nedenle şahsın adını almış olabileceğini ifade eder bkz. Erkelenz 2002, s. 64-65, özellikle dp. 14.

³⁶³ Falerna tribusuna mensup olan Capito'nun Terracina'da mülkleri vardı ki bu bağlamda Capito'nun ailesinin Campania kökenli olduğuna şüphe yoktur bkz. Tac. *Hist.* 3. 77; 4. 3; Demougin 1992, s. 569-571, nr. 679; Thonemann 2011, s. 252, dp. 38.

tarihte, Cn. Vergilius Capito “hayatta iken” kurulmuş olabileceği şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim hem mevcut epigrafik kaynaklar hem de ilgili dönemde yaşananlar bu tür bir değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. İS. 47 yılında yaşanan bir deprem sonucunda Miletos antik kenti çok büyük bir yıkım yaşamıştır³⁶⁴. Cn. Vergilius Capito, kentin en çok ihtiyaç duyduğu bu kara günde öne çıkarak “özel” bir cömertlik örneği sergilemiştir³⁶⁵. Kente yaptığı maddi yardımlar neticesinde Miletos’taki çeşitli kamu binalarının yeniden inşası ve bakımı gerçekleştirilmiştir³⁶⁶. Tarihin özel bir anında, Cn. Vergilius Capito tarafından yapılan özel cömertlik -Eski Yunan geleneğinde- kuşkusuz özel bir onurlandırmayı haklıyordu³⁶⁷. Bu bağlamda değerlendirilecek olursa *soter* ve *euergetes* unvanlarıyla taltif edilip bizzat şahsı için kült kurulmuş ve halihazırda önemli bir siyasi kariyeri olan vatansever bir kişinin onuruna -yaşarken- bir festival tertip etmek *agonistik* saha teamüllerine hiç de aykırı bir durum değildir. Aksine yakın dönem (Geç Cumhuriyet Dönemi ve kısmen Augustus Dönemi boyunca) *agonistik* saha geleneğinin genel tezahürü bizzat bu şekildedir³⁶⁸. Dolayısıyla tez kapsamında, *Capitoneia* yarışmalarının Claudius ya da en geç Nero Dönemi’nde kurulmuş olduğunu kabul edeceğiz³⁶⁹.

T59 numaralı yazıtta festivalin statüsüne ve kaç yılda bir kutlandığına (periyoduna) ilişkin herhangi bir bilgi yoktur. Muhtemelen *Capitoneia* yarışmaları da Mylasa antik kentinde kutlanan *Censorineia* yarışmaları gibi her yıl düzenlenen (*annual*) yerel bir festival olmalıdır. Zira *Censorineia* gibi *Capitoneia* yarışmalarından da *kutsal* ve *oikoumenik* galibiyet listelerinde bahsedilmemektedir. *Capitoneia* yarışmalardaki *agonothetes*’lik (başkanlık) görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da karşılayarak- babasıyla aynı adı taşıyan Ulpius Athenagoras adındaki hayırsever bir kentli tarafından (**T59**) üstlenilmiştir. Yazıttan, aynı zamanda *agonothetes*’in annesi Flavia Kleostrates ve babası Ulpius Athenagoras’ın da kentte çok çeşitli kamusal görevler üstlendiği anlaşılmaktadır.

³⁶⁴ Stephen Mitchell, “Imperial Building in the Eastern Roman Provinces”, *HSPH*, 91, 1987, s. 351; Ricci-Akat 2007, s. 31, dp.13; Thonemann 2011, s. 252; Thériault 2012, s. 383, dp. 69; Coşkun Abuagla 2012, s. 68-69.

³⁶⁵ Mitchell 1987, s. 351.

³⁶⁶ İlgili faaliyetlerin tamamı için bkz. Tomas Margaret 2020, s. 277 vd. özellikle s. 303’ten itibaren.

³⁶⁷ Aristot. *Rh.* 1361a 25-36; 1361b 1.

³⁶⁸ Reisch 1893, s. 858; Erkelenz 2002, s.61-77; Thériault 2011, s. 377-387.

³⁶⁹ Robert 1983, s. 267.

Yaklaşık olarak İS. 195-215 yılları arasına tarihlenen başka bir yazıt fragmanından³⁷⁰: 11. Ay 13. Gün (= 6 Ağustos) *Vergilius Capito* 'nun anısına- μη(νός) ἰα' ργ' Οὐεργιλ(ίου) Καπίτωνος ifadesi okunmaktadır. A. Rehm yazıttaki Vergilius Capito'yu I. yüzyıldaki Gn. Vergilius Capito ile özdeşleştirirken; Ehrhardt bu kişiyi II. yüzyıldaki *arkhiprytanis* Cn. Vergilius Capito ile özdeşleştirmektedir³⁷¹. Rehm'in eşleştirmesi doğru ise bu tarih, Cn. Vergilius doğum/ölüm tarihi olabileceği gibi *Capitoneia* festivalinin kutlanma gününü de gösteriyor olabilir.

Imperator Claudius Dönemi'nden çok da uzak olmayan bir tarihte Miletos antik kentinde kutlanmaya başlanan *Capitoneia* yarışmaları -en azından- İS. 2. yüzyıl sonu, 3. yüzyıl başına kadar yaklaşık bir buçuk asırlık süre boyunca kutlanmıştır. Thonemann'ın önerisi doğruysa bu tarihi çok daha sonraki bir yıla taşımak da mümkündür³⁷².

2.3.SMYRNA

Kuruluşu İÖ. 3. binyıla uzanan Smyrna antik kentinin aslında biri Eski diğeri Yeni olmak üzere iki konumu vardır. Eski Smyrna kenti günümüzde İzmir'in Bayraklı ilçesinin sınırları içersinde yer alırken; Hellenistik Dönem'de kurulmuş olan Yeni Smyrna ise Kadifekale'nin (Pagos) eteklerinde yer almaktadır³⁷³. Strabon tarafından kentlerin en güzeli olarak tanımlanan Smyrna³⁷⁴, Roma egemenliğinde daha da önem kazanarak önde gelen ticaret merkezlerindn biri olmuştur. Bugün için kentte şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Koina Asias Balbilleia*- kutlandığı bilinmektedir.

2.3.1. Balbilleia (*Koina Asias*)

Adını Aleksandreia'lı ünlü astrolog Tiberius Claudius Balbillus'tan alan *Balbilleia* yarışmaları, Cassius Dio'ya göre, *imperator* Vespasianus tarafından Ti. Claudius Balbillus'un şahsında Ephesos kentine bahşedilmiş ἀγῶνες ἱεροὶ - *kutsal agon* sınıfına giren yüksek prestijili bir festivaldir. Cassius Dio eserinde, *kutsal agon imtiyazının* yalnızca Ephesos'a verildiğini söylese de bazı yazıtlar (T60-T61=T205) bunun aksini, aslında *imperator* hediyesinin Ephesos dahil tüm *Asia Koinon*'unu

³⁷⁰ SEG 34, 1186 A= Ehrhardt 1984, 371-404.

³⁷¹ SEG 34, s. 311.

³⁷² Tomas Margaret 2020, 301.

³⁷³ Sevin 2016, s. 105-106

³⁷⁴ Strab. 14. 37.

kapsayacak şekilde verilmiş olabileceğini düşündürmektedir. P. Frisch de bu noktadan hareketle *Balbilleia*'nın ilkin birkaç şehirde (Ephesos-Smyrna-Pergamon) birden kutlanmaya başladığını fakat zaman içinde yalnızca Ephesos'ta düzenlenmeye devam ettiğini belirtir³⁷⁵. Ancak **T60-T61=T205** numaralı yazıtlara rağmen, Cassius Dio'nun ifade ettiği gibi *kutsal agon imtiyazı* yalnızca Ephesos kentine de verilmiş olabilir. Bu durumda, *Balbilleia*'nın başlangıçta yalnızca Ephesos'ta düzenlendiği, daha sonra - Vespasianus'a hürmet göstermek maksadıyla- *Asia Koinon*'unun talebi üzerine Smyrna ve Pergamon kentlerinde de kutlanmaya başladığı söylenebilir³⁷⁶. Kaldı ki bu iki şehirdeki kanıtların tekil kalması ve "*Koina Asias Balbilleia*" olarak anılan festivallerin tümünün İS. I. yüzyıla (Vespasianus dönemi) tarihlendirilmesi bu düşüncenin doğruluğunu büyük ölçüde kanıtlamaktadır³⁷⁷.

Smyrna'da düzenlenen *Balbilleia* yarışmalarını belgeyen iki yazıt (**T60-T61=T205**) bulunmaktadır. Tekrardan kaçınmak için, yukarıda (*bkz.* Ephesos/**Balbilleia**) bahsedilen festivalin kendi iç problemleri bu başlık altında yinelenmeyecek; yalnızca ilgili yazıtların içeriği kritik edilecektir. Bu bağlamda ilk olarak İS. I. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen bu yazıtların, iki yarışmacının başarılarının listelendiği onurlandırma abideleri olduğunu söylemek gerekir. Yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla; Dionysos torunu Menodoros oğlu Ephesoslu Aleksandros güreş müsabakasını (**T60**), adı bilinmeyen bir yarışmacı da *aynı gün içinde art arda hem gençler hem de yetişkin erkekler arasındaki* - ἀ[γε]|veίων καὶ ἀνδρῶν μιᾷ ἡμέρᾳ | καὶ πάλι τὰ ἐξῆς dalı tespit edilemeyen yarışmaları (**T61**) kazanmıştır.

Söz konusu yarışmaların agonistik saha için önemi, özel bir şahsın adıyla anılan yarışmaların *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları olarak kutlanması ya da *Koinon Agon*'larına bir şahsın adının verilmesidir. Bunun benzer örneklerine daha geç dönemde Küçük Asya'nın farklı kentlerinde de tanık olunmaktadır. Söz konusu festivaller; Ksatnthos'ta *Koina Lykia'nın Antipatreia olarak anılan tetraeterik yarışmaları* - ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων | καλουμένου Ἀντιπατρείων (**T154**, str. 6-9), Patara'da *Megala Casseia*

³⁷⁵ Peter Frish, "Nemeseia und Barbilleia in Smyrna", *ZPE* 15, 1974, s. 162.

³⁷⁶ Draeger 1993, s. 60-64.

³⁷⁷ Lehner 2004, s. 172, dn. 758

Koina Lykia yarışmaları - ἀγῶνα | τῶν μεγάλων Κασσείων κοινὰ Λυκίων (T197) ve Oinoanda'da *Euaresteia* (ἀγῶνα κοινὸν Λυκίων - T186) yarışmalarıdır.

Küçük Asya'da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Ancak yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür³⁷⁸. Bu durum kuşkusuz kentler arası rekabeti de bereberinde getiriyordu. *Koina Asia*'da bu rekabet Smyrna-Pergamon-Ephesos arasında, Pamphylia'da Perge-Side; Kilikia'da Tarsos-Anazarbos ve *Koinon Bithynias*'da ise Nikaia-Nikomedea; Lycaonia'da Laranda-Isaura kentleri arasındaydı³⁷⁹. Genellikle *koinon*'un kendi gelirlerinden finanse edilen bu festivallere, Lykia'daki örneklerde görüldüğü üzere özel şahıslar da mali kaynak sağlayabiliyordu. Ancak bu tür festivallerin (özel şahısların kaynak sağladığı) statüleri son derece tartışmalıdır. Bu bağlamda L. Robert, κοινὰ Λυκίας ya da κοινὸν Λυκίων ile ἀγὼν κοινὸς Λυκίων arasında bir ayrım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde *Birlik* tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise ‘tüm Lykialıların katılımına açık’ olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”³⁸⁰. L. Robert'in önerisi ışığında değerlendirilecek olursa, *Koina Asias Balbilleia* yarışmaları *hieros agon* (kutsal agon) sınıfındayken; *Antipatreia Koinou Lykion*, *Megala Casseia Koina Lykion*, *Euaresteia Koinon Lykion* yarışmalarının ἀγῶνες θεματικοί (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festivaller oldukları söylenebilir. Ancak M. Wörrle önemli kanıtlar sunarak hem L. Robert'e hem de onunla aynı görüşteki H. W. Pleket'e karşı çıkmaktadır. Wörrle'ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik Yarışmaları”

³⁷⁸ Stephen Mitchell, *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I*, 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162.

³⁷⁹ Erol-Özdizbay 2011, s. 266-268; Christian Marek, *Geschichte Kleinasien in Der Antike*, (3. Baskı), Münih 2017, s. 526-527.

³⁸⁰ L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Patrick Baker-Gaéten Thériault, “La vie Agonistique Xanthienne: Nouvel Apport Épigraphique (Primerière Partie)”, *REG* 127, 2014, s. 117-118; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket'in görüşleri için bkz. Pleket 1995, s. 161; Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. David Magie, *Roman Rule in Asia Minor II*, Princeton 1950, s. 1390, dp. 57; Michael Wörrle, *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleiasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*, (Vestigia Beitrage zur Alten Geschichte Band 39), Münih 1988, s. 238-243; Hall-Milner 1994, s. 11.

kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükselen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik Yarışmaları³⁸¹. Bu bağlamda Wörrle'ye göre, *Antipatreia*³⁸² ve *Euaresteia* festivalleri orijinal fakat *themis* statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* (ve *Sarpedoneia*) ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları'dır³⁸³. Hem yazıtibilim hem de agonistik sahada “otorite” sayılan bu üç ismin konu hakkındaki görüş ayrılıkları, kuşkusuz diğer araştırmacıları da çekimser kalmaya itmekte ve genellikle bu üç isme atıf yapılarak konu -burada olduğu gibi- tam olarak neticeye kavuşturulmadan sonlandırılmaktadır.

3. KARIA

Antik Çağ'da doğu ve güneydoğuda Phrygia ve Lykia, kuzeyde Lydia ve Ionia, batı ve güneyinde *Aigaion Pelagos* (Ege Denizi) çevrelenmiş olan Karia Bölgesi, günümüzde Aydın-Muğla illerinin büyük bir kesimini, Denizli'nin ise batı ucunu kapsamaktadır³⁸⁴.

3.1.APHRODISIAS

Küçük Asya'nın en önemli kentlerinden biri olan Aphrodisias antik kenti, bugün Aydın'ın Karacasu ilçesinin Geyre Mahallesi'nin sınırları içerisinde yer almaktadır. Aphrodisias, Geç Cumhuriyet Dönemi'nde Roma'ya karşı takındığı dostane tutumu ve sadakati³⁸⁵ sebebiyle İÖ. 39'da çıkarılan *senatus consultum de Aphrodisiensibus* adlı bir kararnameyle *civitas libera* (özgür kent) statüsü elde eder³⁸⁶. Bu hak sayesinde Küçük

³⁸¹ Wörrle 1988, s. 240-241.

³⁸² Wörrle, bu festivalin orijinal Birlik yarışması özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

³⁸³ Wörrle 1988, s. 239-241. *Megala Casseia/Kasseia* yarışmaları konusunda Pleket de Wörrle'nin görüşüne yakındır bkz. *SEG* 38, nr. 1462, s. 442 (Pleket).

³⁸⁴ Sevin 2016, s. 125, 129.

³⁸⁵ Romalı general Quintus Oppius'un I. Mithradates Savaşı sırasında, Pontos kralı Mithridates VI Eupator karşı Küçük Asya'daki Roma müttefiklerine yaptığı çağrıya ilk olarak Aphrodisias antik kenti yapmıştır. (Bkz. App. Mithr. 20; Murat Arslan, *Mithradates VI Eupator Roma'nın Büyük Düşmanı*, İstanbul 2007, s. 142-143, dp. 623.

³⁸⁶ Joyce M. Reynolds, *Aphrodisias and Rome. Society for the Promotion of Roman Studies*, London 1982, s. 54 vd. Document 8; Christina Kokkinia, “Aphrodisias's ‘rights of liberty’: diplomatic strategies and Roman governor”, in: *Aphrodisias Papers 4. New Research on the City and its Monuments*, (eds.) Ch. Ratté and R. R. R. Smith, Portsmouth 2008, 51-60. Christina Kokkinia, “The design of the ‘archive wall’ at Aphrodisias”, *Tekmeria* 13, 2016 9-55, s. 24.

Asya'nın hemen hemen bütün kentlerinden ayrılan Aphrodisias iç işlerinde özgür şekilde kararlar almasının yanı sıra Roma'ya karşı vergiden de muaf olur. Aphrodisias'ın bu statüsü Roma İmparatorluk Dönemi'nde de sürdürülmüş ve *imperator*'lar kentte yazdıkları mektuplarda Aphrodisias'ın bu statüsünü tanıdıklarını bildirmişlerdir. Bu ayrıcalıklı konumundan oldukça istifade eden kentte, bugün için şahıs ismiyle anılan yedi farklı festivalin kutlandığı bilinmektedir.

3.1.1. Adrasteia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Adrasteia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir yazıt (T62) bulunmaktadır. Bu yazıt, kentin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir mektuptur. Mektupta kentte kutlanan çeşitli yarışmaların hem iç sorunları çözülmüş hem de kati bir şekilde sıraya koyulan festivallerin düzenlenme takvimleri oluşturulmuştur. Söz konusu bu festivallerden biri de *Adrasteia* yarışmalarıdır.

T62 numaralı yazıtta *Adrasteia* yarışmalarının iki kez bahsi geçmektedir. İlkinde (str. 11-15) yarışmaların herhangi bir esneme ve savaşa olmaksızın tam belirtildiği süre içerisinde, dokuzuncu ayda (Haziran³⁸⁷), kutlanması gerektiği belirtilir. Devam eden satırlardan bu hassasiyetin, *Adrasteia* katılımcılarının takvimde sıradaki kent olan Herakleia'daki (bu kent muhtemelen 30 kilometre güneydoğudaki Herakleia Salbake olmalıdır³⁸⁸) yarışmalara yetiştirme çabasından ileri geldiği anlaşılır³⁸⁹. *Adrasteia*'dan ikinci bahis ise yazıtın son bölümünde yer almaktadır. Burada, "yalnızca" tragedya sanatçılarında verildiği vurgulanarak³⁹⁰ *Adrasteia* yarışmalarındaki ödül miktarları açıklanır: birincilik 1500, ikincilik 600, üçüncülük ödülü ise 250 *denarii*'dir. *Sadece tragedya sanatçıları için / τρα]γωδῶν μόνων* ifadesi, muhtemelen tragedya müsabakalarının festival içindeki ayırt edici bir özelliğine işaret etmektedir. Kentteki

³⁸⁷ Charlotte Rouché, *Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods*, (with appendix IV by Nathalie de Chaisemartin), *Journal of Roman Studies Monographs* 6, 1993, s. 176.

³⁸⁸ Bram Fauconnier, *Ecumenical Synods: The Associations of Athletes and Artists in Roman Empire*, (Unpubl. Diss.), University of Amsterdam, Amsterdam 2018, s. 251, dp. 504; Chr. Ratté, "The Founding of Aphrodisias.", in: *Aphrodisias Papers 4: New Research on the City and its Monuments*, (ed. C. Ratté-R.R.R. Smith, (JRA Supplementary 70), Portsmouth 2008, s. 8, fig. 3.

³⁸⁹ Abdurrahman Uzunaslın, "Aphrodisias Agonları", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 13, Isparta 2005, s. 51; James Wiseman, "Agonistic Festivals, Victors, and Officials in the Time of Nero: An Inscribed Herm from the Gymnasium Area of Corinth", *Hesperia Supplements* 48, 2015, s. 242, dp. 241.

³⁹⁰ *Ibid.*

diğer yarışmalar ışığında değerlendirildiğinde bu özelliğin “ödül miktarı” olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda *Lysimakheia*’dakine benzer şekilde *Adrasteia*’nın da “en yüksek ödülü” müsabakalarını tragedya yarışmaları oluşturmaktadır³⁹¹. Yazıt editörü C. Rouché ise, aynı ifadeyi *Adrasteia* yarışmalarının programının yalnızca Tragedya yarışmalarından ibaret olduğu şeklinde yorumlamaktadır³⁹².

Adrasteia yarışmaları adını, festivalin sermayedarı ve büyük olasılıkla da kurucusu olan Claudius Adrastus’tan almaktadır. Adrastus isminin Aphrodisias kentinde son derece yaygın biçimde kullanılmış olması; Claudius Adrastus’un kimliğinin tam olarak tespit edilmesini olanaksız kılar³⁹³. Ancak, sadece *Adrasteia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Aphrodisias kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

T62 numaralı yazıt vasıtasıyla yalnızca İS. 180’li yıllarda kutlandığından emin olunan *Adrasteia* yarışmalarının kuruluş ve sona eriş tarihi tam olarak bilinmemektedir.

3.1.2. Attaleia (Gordianeia / Capitolia)

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Attaleia* yarışmaları üç farklı yazıt (**T63-T65**) ve bir festival için çok fazla denebilecek sayıdaki *agonistik* sikke vasıtasıyla belgelenmektedir. Bunların yanı sıra, 2016’da yayımlanan başka bir yazıtta (**T66**) *Aphrodisias’taki Gordianeia / Γορδιάνεια | év Ἀποδείσιάδι* (A-str. 18-19) ifadesi okunmaktadır. Yazıt editörü, *Gordianeia* ile *Gordianeia Attaleia Capitolia*’yı özdeş yarışmalar olarak kabul ettiği için³⁹⁴, bu yazıt da *Attaleia* yarışmaları kapsamına alınmış ve böylece dört farklı yazıt başlık altında değerlendirilmiştir.

³⁹¹ A. Uzunaslın, *tragedya* müsabakalarının bireysel yaratıcılık ve performansın en çok sergilendiğini yarışma disiplini olduğu için bu branşta yarışan sanatçılara verilen yüksek ödüllerin hiç de şaşırtıcı olmadığını belirtir (*bkz.* Uzunaslın 2005, s. 50).

³⁹² Rouché 1993, s. 176; *karş.* Reynolds 1982, s. 193.

³⁹³ Rouché 1993, s. 176.

³⁹⁴ Nuray Gökalp Özdil, “The Heavy Athlete M. Aurelius Eutychnon from Nysa ad Maendrum”, *Philia* 2, 2016, s. 168.

Attaleia yarışmalarına ait yazıt ve sikkelerin tümü, *imperator* Gordianus III zamanına (İS. 238-244) ya da daha sonraki bir döneme tarihlenmektedir. Eldeki bu bilgiye rağmen, *Attaleia*'nın “ilk kez” Gordianus III döneminde mi yoksa daha önceki bir tarihte mi düzenlendiği kesin olarak bilinmemektedir. C. Roueché, önem atfetmekle birlikte bu konunun spekülatif olarak değerlendirilmesini gereksiz bulur³⁹⁵. Zira mevcut haliyle de *Attaleia* yarışmaları hem *agonistik* hem de özellikle nümismatik saha için eşine ender rastlanan bir festivaldir.

Attaleia yarışmaları adını, Pergamon hanedanına mensup Attalos isimli bir kraldan değil³⁹⁶; aksine, özel bir şahıs olan ve mevcut kaynaklar itibarıyla kimliği tespit edilemeyen anonim Attalos'tan almaktadır³⁹⁷. Söz konusu bu Attalos, **T64** numaralı yazıtta *Megala Gordianeia Attalea'nın yaşam boyu agonothes'i* / str: 4-8: τὸν ἄγωνο||θέτην διὰ βίου | τῶν μεγάλων | Γορδιανήων | Ἀτταλήων olarak anılan anonim şahısla büyük olasılıkla aynı kişi olabilir. Zira yazıtta *agonothes* olarak anılan anonim şahıs, aynı zamanda bir *consul*'un oğlu/akrabası olup kendisi de muhtemelen *senatus* sınıfının (*ordo senatorius*) bir mensubuydu³⁹⁸. Tüm bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde; festivalin yüksek statüsü ve prestiji ile bahsi olunan kişilerin toplumsal statü ve saygınlıklarının son derece uyum içerisinde olduğu görülür. Dahası yazıttaki anonim *agonothes* Roma'da hayatını kaybetmiş ve naaşı (külleri) bir arkadaşı (Tiberius Claudius Eutykhianos) tarafından Aphrodisias'a getirilerek kentte büyük bir törenle defnedilmiştir. H. W. Pleket, bu vakitsiz ölümü son derece bilgece yorumlayarak *agonistik* sahayla ilişkilendirir³⁹⁹. Pleket'e göre yazıtta adı okunamayan kişi, *imperator* Gordianus III'ten *izin/imtiyaz* (δωρεά) alarak “yerel bir festival olan” *Attaleia*'nın

³⁹⁵ Rouché 1993, s. 176.

³⁹⁶ W. M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia Being an Essay of The Local History of Phrygia from the Earliest Times to Turkish Conquest*, Oxford 1895, s. 188; Ruprecht Ziegler, *Städtisches Prestige und kaiserliche Politik: Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.*, Düsseldorf 1985, s. 148, dp. 12.

³⁹⁷ Ramsay 1895, s. 188; Eric Ziebarth, *Aus dem griechischen Schulwesen*, Leipzig 1913, s. 48-49; Louis Robert, *Études anatoliennes: Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*, Paris 1937, 382; Luigi Moretti, *Iscrizioni Agonistiche Greche*, Roma 1953, s. 267; Rouché 1993, s. 180; Uzunaslın 2005, s. 54, dp. 78.

³⁹⁸ Rouché 1993, 180.

³⁹⁹ Referans gösterilen eserin sahibi Rolf A. Tybout'tur. Fakat ilgili eserde, *Attaleia* yazıtına dair faydalandığımız yorumların büyük oranda H. W. Pleket'in fikirleri olduğu belirtildiği için yukarıda Pleket'in adı öne çıkarılmıştır (bkz. Rolf A. Tybout, “Dead Men Walking: The Repatriation of Mortal Remains”, in: *Migration and Mobility in Early Roman Empire*, (eds. Luuk de Ligt – Laurens E. Tacoma), Leiden-Boston 2016, s. 402-403 ve dp. 33.

statüsünü yükseltmek için Roma'ya gelmiştir⁴⁰⁰. Beklenmeyen ölümü akabinde de defnedilmek üzere arkadaşı Tiberius Claudius Eutykhianus tarafından Aphrodisias'a geri getirilmiştir. Pleket'in bu önerisi doğru olsun ya da olmasın yazıt ve sikkelerde yer alan “Gordianeia” *epithet*'i benzer bir senaryoyu mümkün kılmaktadır. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda *agonistik* festivallerin statüsünün ne olacağı doğrudan doğruya *imperator*'ların uhdesindeydi⁴⁰¹.

Pleket'in önerisindeki en karanlık nokta festivalin kuruluşuna ilişkindir: *Attaleia* başlangıçta “*yemel festival*” olarak mı yoksa “*kutsal agon*” olarak mı kuruldu? Mevcut kaynaklar itibarıyla bu sorunun kesin bir cevabı yoktur. Ancak varsayımsal olarak cevaplanmak istenirse üç farklı seçenek karşımıza çıkar:

- a) *Attaleia* yarışmaları, ilk kez Gordianus III Dönemi'nde “*kutsal agon*” olarak **T64**'teki anonim *agonothetes* tarafından kurulmuştur.
- b) *Attaleia* yarışmaları, **T64**'teki anonim *agonothetes* tarafından ilk kez İS 238'den önceki bir tarihte “*yemel festival*” olarak kurulmuş; Gordianus III Dönemi'nde aynı şahıs vasıtasıyla statüsü yükseltilerek yeniden organize edilmiştir.
- c) *Attaleia* yarışmaları, **T64**'teki anonim *agonothetes*'ten farklı bir kişi tarafından 238'den önceki bir tarihte “*yemel festival*” olarak kurulmuş; Gordianus III Dönemi'nde **T64**'teki anonim *agonothetes* tarafından statüsü yükseltilerek yeniden organize edilmiştir.

Festivale ilişkin tartışmalı noktaları burada sonlandırıp yazıt ve sikkelerdeki somut bilgiler üzerinden devam edecek olursak; ilk olarak festivalin isimlerinden bahsetmek gerekir. Birbiriyle benzer olsalar bile *Attaleia* yarışmaları yazıt ve sikkeler üzerinde altı farklı şekilde anılmaktadır: *Attaleia* (**T63**) – *Gordianeia* (**T66**) – *Gordianeia Attalea* (Sikke) – *Megala Gordianeia Attaleia* (**T64**) – *Gordianeia Attalea Kapetolia* (Sikke) – *Attaleia Kapetolia* (**T65**). Farklı adlarla anılan bu festivale birçok yarışmacının iştirak edip galibiyet kazandığına şüphe yoktur. Ancak biz bu muzaffer yarışmacılardan yalnızca ikisinin adını biliyoruz: Nysa ad Maendrumlu Marcus Aurelius Eutykhion ve Sinoplu Valerius Eklektos. Yarışmacıların ilki gençler (*ageneioi*) arasındaki boks ya da *pankration* müsabakasını (**T66**); ikincisi ise yetişkinler arası *keryksis* (tellallık-

⁴⁰⁰ *Ibid.*

⁴⁰¹ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (Bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

münadilik) yarışmasını (T65) kazanmıştır. Yarışmacı isimlerini öğrendiğimiz bu iki yazıt aynı zamanda bize festival programına dair önemli ip uçları sunar. Buna göre *Attaleia*'nın programında sadece *gymnik* değil aynı zamanda *müzikal* yarışmaların da bulunduğunu söylemek kesin olarak mümkündür. Benzer şekilde aynı yazıtlar vasıtasıyla festival kapsamında “en az” gençler (*ageneioi*) ve yetişkinler (*andres*) olmak üzere iki yaş kategorisinin bulunduğunu söylemek de mümkündür. Yapılan bu çıkarımların “doğru fakat eksik” olduğu festival adında yer alan “Capitolia” *epithet*'inden de anlaşılabilir. Zira “Capitolia” sıfatı *Attaleia*'nın program ve standart ritüeller açısından Roma'daki *Capitolia* yarışmalarını örnek aldığı göstermektedir⁴⁰². Bu bağlamda yazıtlardaki eksik bilgiler tamamlanmak istenirse, *Attaleia* yarışmalarının programının *gymnik* ve müzik müsabakalarının yanı sıra atlı (*hippik*) yarışmalardan teşekkül ettiğini; yaş kategorileri bakımından ise *Attaleia*'nın gençler-yetişkinler ve çocuklar olmak üzere üç yaş grubunun katılımına da açık olduğu söylenebilir⁴⁰³.

Örnek aldığı *Capitolia* gibi her dört yılda bir (*pentaeterik*) kutlanan *Attaleia* yarışmaları, aynı zamanda *oikoumenik* (T63: str.11: οἰκουμηνικὸν) bir festivaldi. *Oikoumenikos* sıfatı *agonistik* yazıtlarda “tüm dünyadan katılıma açık” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu sıfatla nitelenen tüm yarışmalar gibi *Attaleia* da yerel karakterli değil; aksine, bilinen tüm dünyadan sporcu ve sanatçıların katılımına açık olan “uluslararası” nitelikli bir *agon*'dur. Yine aynı yazıttan (T63) ve diğer yazıt (T64-T66) ve sikkelerden *Attaleia*'nın *hieros* statüsüne sahip *kutsal yarışma* (ἁγῶνες ἱεροί) olduğu doğrulanmaktadır. *Kutsal ve taç ödüllü agonlar* (ἁγῶνες ἱεροί καὶ στεφανῖται) sınıfında bulunan ve yüksek prestijli bir festival olan *Attaleia*'nın saygınlığı onun yalnızca *hieros* ve *oikoumenik* nitelikli bir festival oluşundan kaynaklanmıyordu. Bu festival, aynı zamanda “galibine kendi şehrine büyük bir tören alayıyla girme hakkı veren”⁴⁰⁴ *eisalastikos* (T63 str. 11: εἰσελαστῖκόν) statüsüne de sahipti.

⁴⁰² L. Robert, *OMS* II, s. 1153, dp. 3; Moretti 1953, s. 267; Rouché 1993, s. 168, 181; Uzunaslın 2005, s. 54.

⁴⁰³ İS. 86' da *imperator* Domitianus tarafından kurulan ve her dört yılda bir kutlanan *Capitolia* yarışmalarına ilişkin olarak (Bkz. Suet. *Dom.*, 4; Robert, *OMS* 5, s. 648-650; Maria Letizia Caldelli, *L'Agon Capitolinus: storia e protagonisti dall'istituzione domiziana al IV secolo*, Roma 1993, 46-52; Christian Wallner, *Soldatenkaiser und Sport*, Frankfurt 1997, s. 79; Barbara Rieger, “Die Capitolia des Kaisers Domitian”, *Nikephoros* 12, 1999, s. 171-203; Christian Wallner, “Der Agon Minervae: Eine Dokumentation”, *Tyche* 19, 2004, s. 224-226; Spawforth 2007, s. 377-90.

⁴⁰⁴ Abdurrahman Uzunaslın, “Kent, Festival ve Atlet: Adada'lı Olimpiyat Şampiyonu Marcus Aurelius Abas”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9 Isparta 2003, s. 40.

Yukarıda bahsedildiği gibi *Attaleia* yarışmaları aynı zamanda çok sayıdaki *agonistik* sikke vasıtasıyla da belgelenmektedir. Bu sikkelerin bazıları tam olarak tarihlenemese de *imperator* Gordianus Dönemi'yle (İS. 238-244) Gallienus Dönemi (İS. 253-268) arasında -*Attaleia* yarışmalarıyla eşzamanlı olarak- sikke basımına devam edildiyiği anlaşılmaktadır⁴⁰⁵. Bu sikke grubu üzerinde genellikle iki tip lejant yer almaktadır: ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ (*Gordianeia Attalea*), ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ (*Gordianeia Attalea Kapetolia*). Bunların dışında, sikkeler üzerinde tekil olarak ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ/ΓΟΡΔΙΑ[NΗΑ] (*Gordianeia*), ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ (*Kapetolia*) ya da ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ (*Oikoumenikos*) lejantları da görülür⁴⁰⁶.

Bir sikke üzerinde *imperator* adıyla birlikte özel bir şahıs adının yer alması hem *agonistik* hem numismatik saha açısından son derece istisnai bir durumdur. Numismatik bilimi açısından bu duruma anlamlandırıp çözümlenecek bilgi birikimine sahip olmadığımızı gelinen noktada ifade etmemiz gerekir. Tarihsel olarak ise bu istisnai durumu neyin/nelerin mümkün kıldığını çözümlenmek mümkündür. Bu bağlamda ilk olarak Aphrodisias antik kentinin Roma İmparatorluğu nazarındaki müstesna konumundan bahsetmek gerekir. Aphrodisias, Cumhuriyet Dönemi'nde Roma'ya karşı takındığı dostane tutumu, gösterdiği sadakati⁴⁰⁷ sebebiyle İÖ. 39'da çıkarılan *senatus consultum de Aphrodisiensibus* adlı bir kararnameyle *civitas libera* (özgür kent) statüsü elde etmiştir⁴⁰⁸. Bu hak sayesinde Küçük Asya'nın hemen hemen bütün kentlerinden ayrılan Aphrodisias iç işlerinde özgür şekilde kararlar almasının yanı sıra Roma'ya karşı vergiden de muaf olur. Aphrodisias'ın bu statüsü Roma İmparatorluk Dönemi'nde de sürdürülmüş ve *imperator*'lar kente yazdıkları mektuplarda Aphrodisias'ın söz konusu statüsünü tanıdıklarını bildirmişlerdir. O imparatorlardan biri de İS. 238'de tahta yeni çıkan III. Gordianus'tur⁴⁰⁹. Tahta çıkan "yeni" *imperator* birçok bölgede olduğu gibi kuşkusuz Küçük Asya kentlerinin de desteğini kazanmak istemiş olmalıdır. *Consul* sınıfından zengin ve soylu bir vatandaşın (T64-anonim *agonothetes*) kendisinden istediği

⁴⁰⁵ Rouché 1993, s.180-181; Uzunaslın 2005, s. 53; Gökalp Özdil 2016, s. 168.

⁴⁰⁶ Rouché 1993, s. 181.

⁴⁰⁷ Romalı general Quintus Oppius'un I. Mithradates Savaşı sırasında, Pontos kralı Mithridates VI Eupator karşı Küçük Asya'daki Roma müttefiklerine yaptığı çağrıya ilk olarak Aphrodisias antik kenti yapmıştır. (bkz. App. *Mith.* 20; Arslın 2007, s. 142-143, dp. 623.

⁴⁰⁸ Reynolds 1982, s. 54 vd. Document 8; Kokkinia 2008, 51-60; Kokkinia 2016 9-55, s. 24.

⁴⁰⁹ Millar 1977, s. 417; Kenan T. Erim – Joyce Reynolds, "A Letter of Gordian III from Aphrodisias in Caria", *JRS* 59 1/2, 1969, s. 56-58.

kutsal agon düzenleme izni, yeni *imperator*'un için adeta bulunmaz bir fırsattı. Söz konusu festival ve festival tanıtımı için basılacak olan sikkeler aracılığıyla III. Gordianus geniş coğrafyalar üzerinde kendi propagandasını yapabilecekti. Muhtemelen bu sürece anonim *agonothetes*'in beklenmeyen ölümü de eklenince; *imperator* Gordianus III istisnai bir karara imza atıp kendi adının yanına Attalos'un isminin de darp edilmesine izin vermiş olmalıdır. Erim ve Reynolds bu kararda *imperator*'un kazançlı çıktığını belirtirken⁴¹⁰; Drew-Bear ise aksini kazançlı tarafın anonim Attalos şahsında tüm Aphrodisias kenti olduğunu düşünmektedir⁴¹¹.

İlk kez III. Gordianus Dönemi'nde ortaya çıkan *Attaleia* yarışmalarının adını Attalos isimli anonim bir şahıstan aldığına yukarıda değinilmişti. Attalos adına Aphrodisias'ta oldukça sık rastlanması nedeniyle⁴¹², bu kişinin kimliğini tespit etmek mevcut kaynaklar itibarıyla imkansızdır. Buna rağmen araştırmacılar Attalos'un kimliğine ilişkin çeşitli öneriler getirmektedir. Bu isimlerden en öne çıkanı Attalus Adrastus'tur⁴¹³. Bu öneriyi desteklemeyen C. Rouche ise, Attalos'un üç nesil boyunca senatörlük üstlenmiş *Claudii Attali* sülalesinden herhangi biri olabileceğini belirtmektedir⁴¹⁴. Attalos'un kimliği tam olarak tespit edilmese de sadece *Attaleia* yarışmalarının varlığı dahi bahsedilen şahsın Aphrodisias kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir⁴¹⁵. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

3.1.3. Hossideia Iulianeia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Hossideia Iulianeia* yarışmalarını belgeleyen iki yazıt (T67-T68) bulunmaktadır. Yazıtlardan biri (T67) yukarıda bahsedilen M. Ulpius Appuleius Eurykles'in Aphrodisiaslılara göndermiş olduğu mektubudur. İki kısımdan oluşan diğer (T68) yazıtın "a" kısmında *gerousia* (Yaşlılar

⁴¹⁰ Erim-Reynolds 1969, s. 58.

⁴¹¹ Thomas Drew-Bear, "Recherches épigraphiques et philologiques", *REA* 82, 1980, s. 165-166.

⁴¹² Ramsay 1895, s. 188; Rouché 1993, s. 180; Uzunaslın 2005, s. 54.

⁴¹³ Ziebarth 1913, 48-49; Robert 1937, s. 382; Moretti 1953, s. 267;

⁴¹⁴ Rouché 1993, s. 180; Uzunaslın 2005, 54, dp. 78.

⁴¹⁵ Uzunaslın 2005, 53.

Meclisi) tarafından; “b” kısmında ise, *boule* (Danışma) ve *demos* (Halk) meclisleri tarafından Gaius Hossidius Iulianus onurlandırılmaktadır.

İlgili yazıtlardan *Hossideia Iulianeia* yarışmalarının genel yapısı, işleyişi, programı ve katılımcıları hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Buna karşın, **T67** numaralı yazıttan *Hossideia Iulianeia* yarışmalarının Tralles’teki (?) *Nikerateia* festivalinde sonraki bir tarihte kutlanacağını; **T68** numaralı yazıttan ise *Hossideia Iulianeia*’nın ἀγῶνα εἰμιταλαντιαῖον - *yarım talentlik bir yarışma* olduğunu öğreniyoruz. Festival periyodunun (kutlanma aralığı) belirtildiği kısım yazıt (**T68-b**) üzerinde tahrip olmuşsa da yazıt editörü ilgili kısmın *pentaeterik/tetraeterik* olarak tamamlamasının daha uygun olabileceğini belirtmektedir⁴¹⁶. Dolayısıyla *Hossideia Iulianeia* yarışmalarının dört yıllık aralıklarla kutlanan *pentaeterik* bir festival olduğunu söylemek mümkündür. Yine aynı yazıtta *Hossideia Iulianeia*’dan *agonlar* (çoğul) diye bahsedilmesi yazıt editörü tarafından festivalin birden fazla kutlandığının işareti olarak görülür⁴¹⁷. Kentte kutlanan *Lysimakheia* yarışmaları ile kıyaslandığında bile son derece mütevazı bir festival olduğu anlaşılan *Hossideia Iulianeia* yarışmaları ilk kez muhtemelen İS. II. yüzyıl sonunda kutlanmaya başlanmıştı⁴¹⁸.

Hossideia Iulianeia yarışmaları adını, festivalin sermayedarı ve kurucusu olan Gaius Hossidius Iulianus’tan almaktadır. *Tria nomina*’sından Roma vatandaşı olduğu anlaşılan⁴¹⁹ Gaius Hossidius Iulianus’un şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde - yazıtlar dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Festival kurucusu ve finansörü olmanın yanı sıra dindar bir kişilik de olan C. Hosidius Iulianus yazıtlarda (**T68b**); *vatansever ve euergetes* (hayırsever) - φιλόπατρις καὶ εὐεργέτην olarak anılmaktadır. Aynı yazıtın “a” kısmında Hosidius Iulianus’un yaşlılar meclisi *gerousia* tarafından onurlandırılmış oluşunu; onun aynı zamanda *gerousia*’nın bir üyesi olduğu şeklinde yorumlamak da mümkündür⁴²⁰. Tüm bunların dışında sadece yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Aphrodisias kentinin elitlerinden olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival

⁴¹⁶ Rouché 1993, s. 177.

⁴¹⁷ *Ibid.*

⁴¹⁸ Rouché 1993, s. 177; Uzunbaş 2005, s. 53.

⁴¹⁹ Olli Salomies, “Roman Nomina in the Greek East. Observations on some Recently Published Inscriptions”, *Arctos* 35, 2001, s. 157-158.

⁴²⁰ Rouché 1993, s. 177.

düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

T67 numaralı yazıt vasıtasıyla sadece İS. 180'li yıllarda kutlandığından emin olunan *Hossidaeia Iulianeia* yarışmalarının tam olarak hangi tarihte kurulduğu ve hangi tarihte sermayesi tükenerek tarih sahnesinden silindiği kesin olarak bilinmemektedir. Ancak *Hossidaeia Iulianeia* yarışmalarının yarım talent ödüllü bir festival oluşu bize, onun ömrünün pek de uzun olmadığını düşündürmektedir.

3.1.4. Kallikrateia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Kallikrateia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir yazıt (**T69**) bulunmaktadır. Bu yazıt, kentin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir mektuptur. Mektupta kentte kutlanan çeşitli yarışmaların hem iç sorunları çözülmüş hem de kati bir şekilde sıraya koyulan festivallerin düzenlenme takvimleri oluşturulmuştur. Söz konusu bu festivallerden biri de *Kallikrateia* yarışmalarıdır.

İlgili yazıttan (**T69**) *Kallikrateia* yarışmalarının genel yapısı, işleyişi, programı ve katılımcıları hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Buna karşın yazıttan anlaşıldığı kadarıyla *Kallikrateia* yarışmaları miras yoluyla kurulmuş bir festivaldir⁴²¹. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır. Anlaşılan o ki *Kallikrateia* yarışmaları da bahsedilen bu festivallerden biridir.

⁴²¹ Rouché 1993, s. 168; Uzunaslan 2005, s. 51.

İlk kez İS. 182 yılının Mart ayında düzenlenmeye başlandığı düşünülen *Kallikrateia* yarışmalarının finans işleri (12.600 *denarii* tutarındaki ödüllerin dağıtılması) ve organizasyon sorumluluğu *neopoioi* olarak adlandırılan *Aphrodite rahipleri*'ne verilmiştir⁴²². Kentte kutlanan başka bir festival olan *Philemoneia*'nın organizasyon sorumluluğu da *Aphrodite rahipleri*'ne aittir. İki festival arasındaki bu özdeşliğin müsabaka programı için de geçerli olduğu varsayılırsa, *Kallikrateia*'nın da *gymnik* bir *agon* olduğu söylenebilir⁴²³.

Kallikrateia yarışmaları adını, festivalin vakfedeni ve kurucusu olan Diotomus oğlu Kallikrates'ten almaktadır. Kimliği tam olarak tespit edilemeyen Kallikrates'in şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, sadece *Kallikrateia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Aphrodisias kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir⁴²⁴. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. **T69** numaralı yazıt vasıtasıyla ilk kez İS. 182'de kutlandığı tahmin edilen *Kallikrateia* yarışmalarının sona eriş tarihi tam olarak bilinmemektedir.

3.1.5. Lysimakheia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Lysimakheia* yarışmalarını belgeleyen üç yazıt (**T70-T72**) bulunmaktadır. Yazıtlardan biri (**T70**), kentin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in *Lysimakheia* festivali hakkında almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir mektuptur. İkinci yazıt (**T71**) *Lysimakheia* yarışmalarındaki ödül miktarlarını gösterirken; sonuncusu ise (**T72**) Flavius Lysimakhos'la çok yakın bağı olduğu düşünülen⁴²⁵ Marcus Flavius Antonius Lysimakhos'un kişisel olarak onurlandırıldığı yazıttır. İçerik bakımından üçü de birbirinden son derece farklı olan bu yazıtlardan; festivalin ve vakfedeninin adıyla birlikte

⁴²² Rouché 1993, s. 168; Uzunaslın 2005, s. 51.

⁴²³ C. Rouché ise yazıtta *synod*'a yapılan atıf (ki bu dernek *thymelik synod* olarak varsayılmıştır) dolayısıyla festival programının sadece müzik yarışmalarından müteşekkil olabileceğini düşünmektedir *bkz.* Rouché 1993, s. 175; *karş.* Fauconnier 2018, s. 137.

⁴²⁴ Fauconnier 2018, s. 137.

⁴²⁵ Rouché 1993, s. 175; Uzunaslın 2005, s. 49.

müsabaka türleri, ödül miktarları, kutlanma aralığı (periyodu) ve *agonothetes*'i hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır.

Bu yazıt grubundan anlaşıldığı kadarıyla *Lysimakheia* festivalinin programında hem enstrümantal hem de performansa dayalı müzikal yarışmalar (*mousikoi agones*) bulunuyordu. Söz konusu yarışmalar sadece yetişkinlerin (ἀνδρῶν) değil, aynı zamanda çocukların (παιδῶν) katılımına da açıktı. Fakat bu müsabakalar neticesinde kazanan yarışmacılar hakkında maalesef yazıtlarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Periyodik olarak art arda kaç defa tekrarlandığı da bilinmeyen *agon Lysimakheia* dört yılda bir kutlanan (T70 str. 22: τετραετηρίδα / T71 str. 1: ἀγῶνος ... πενταετηρικοῦ) *tetraeterik/pentaeterik* bir festivaldi. *Lysimakheia* yarışmalarının tüm kutlamalarında⁴²⁶ *agonothetes*'lik görevi, festivalin vakfedeniyle yakın bağları olduğu düşünülen, Marcus Flavius Antonius Lysimakhos tarafından *daimî* (T72 str. 7-8: ἀγωνοθέτην δι' αἰῶνος) olarak yerine getirilmiştir. Bu görevi sırasında sofist Marcus Flavius Antonius Lysimakhos şüphesiz ki festival masraflarının bir kısmını da karşılamak durumunda kalmıştır⁴²⁷. M. Fla. Antonius Lysimakhos'un festivale yaptığı bu katkı, onun Flavius Lysimakhos'la akraba olduğu kadar vatansever bir yurttaş olmasıyla da ilgiliydi. Zira aynı yazıttan bu şahsın festival başkanlığının yanı sıra kentte; *arkhiereus*, *gymnasiarkhos*, *stephanephoros*, *neopoios* gibi külfetli görevleri üstlendiği de tespit edilmektedir.

T70 numaralı yazıtta geçen *Flavius Lysimakhos'un vasiyetinden* / ἐκ τῶν Φλαβίου Λυσιμάχου διαθηκῶν ifadesinde de anlaşılacağı üzere *Agon Lysimakheia* miras yoluyla kurulmuş yerel bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından -burada olduğu gibi- vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik vakıflar*, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

⁴²⁶ C. Rouché, *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir diğer mektubun (T68) eksik olan ilk kısımlarının Waddington tarafından ikna edici bir şekilde *Lysimakheia* festivaliyle ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Söz konusu tamamlama kesin olarak doğru kabul edilirse kuşkusuz *Lysimakheia*'nın ilk *agonothetes*'i Flavius Eu[...] olur (bkz. Rouché 1993, s. 174).

⁴²⁷ T71 str. 12'de geçen ἀγωνοθεσίας ifadesi L. Robert tarafından bu şekilde yorumlanmaktadır (bkz. Louis Robert, *Documents de l'Asie Mineure meridionale*, Paris 1966, s. 83-85; Rouché 1993, s. 175).

Para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) bir *agon* olan *Lysimakheia*'nın festival bütçesi emsallerine göre son derece yüksektir⁴²⁸. Karakteristik bir *talent agon*'u (**T70** str. 20-21: ἐπὶ ἄθλοις ταλαντιαίοις / **T71** str. 1: ἀγῶνος ταλαντιαίου) olan *Lysimakheia* festivalinin yarışma programı ve *denarius* cinsinden verilen ödül miktarları şöyledir⁴²⁹:

Tablo 1: *Agones Lysimakheia: Yarışma Programı ve Denarius Cinsinden Verilen Ödüller*

<i>Disiplinler</i>	Birincilik Ödülü	İkincilik Ödülü	Üçüncülük Ödülü
<i>Trompetçi</i>	500 <i>denarii</i>	-	-
<i>Haberci</i>	500 <i>denarii</i>	-	-
<i>Kaside-Perdaz</i>	750 <i>denarii</i>	-	-
<i>Şair</i>	750 <i>denarii</i>	-	-
<i>Pythik Aulos</i>	1000 <i>denarii</i>	350 <i>denarii</i>	-
<i>Aulos</i>	1000 <i>denarii</i>	350 <i>denarii</i>	-
<i>Çocuklar Kithara</i>	750 <i>denarii</i>	250 <i>denarii</i>	-
<i>Koro Aulos</i>	1500 <i>denarii</i>	500 <i>denarii</i>	-
<i>Tragedya Korosu</i>	500 <i>denarii</i>	-	-
<i>Koro Kithara</i>	1500 <i>denarii</i>	500 <i>denarii</i>	-
<i>Komedi Ozanı</i>	1500 <i>denarii</i>	500 <i>denarii</i>	300 <i>denarii</i>
<i>Tragedya</i>	2500 <i>denarii</i>	800 <i>denarii</i>	400 <i>denarii</i>
<i>Komedi (koine)</i>	200 <i>denarii</i>	-	-
<i>Tragedya (koine)</i>	210 <i>denarii</i>	-	-
<i>Yeni Komedi</i>	500 <i>denarii</i>	-	-
<i>Eski Komedi</i>	350 <i>denarii</i>	150 <i>denarii</i>	-
<i>Yeni Tragedya</i>	750 <i>denarii</i>	-	-
<i>Savaş Dansı</i>	1000 <i>denarii</i>	350 <i>denarii</i>	-

⁴²⁸ M. Wörrle, bazı işlem hataları yapmakla birlikte, Oinoanda'da düzenlenen *Demostheneia* yarışmaları ile Aphrodisias'taki *Lysimakheia*'nın ödül miktarları arasındaki 10 katlık farkı tablolaştırarak ortaya koymuştur (bkz. Wörrle 1988, s. 234-237). "Matematiksel" olarak son derece doğru görünse de "iktisat bilimi" açısından gerçekten bu farkın 10 kat olup olmadığı son derece tartışmalı bir konudur. Zira iki festivalin kuruluş tarihleri arasında yaklaşık olarak 50 yıllık bir süre bulunmaktadır. Dolayısıyla bu 50 yıllık süre hesaba katılarak "*denarius*'un alım gücü"ndeki sapmalar tespit edilmeli ve bu doğrultuda da ilgili fark yeniden yorumlanmalıdır. Aksi, yüzeysel olmasının ötesinde, araştırmacıları son derece yanıltıcı sonuçlara götürebilir.

⁴²⁹ Wörrle 1988, s. 134-137; Rouché 1993, s. 173; Uzunaslın 2005, s. 49-50; Altın 2015, s.

<i>Yetişkin Kithara</i>	? denarii	? denarii	
TOPLAM	15760	3750	700
GENEL TOPLAM	20210 denarii (+ <i>Yetişkin Kithara 1 ve 2. + dia panton</i>)		

Tabloda görüldüğü üzere tragedya ve komedi müsabakaları, galibiyet ödülünün en yüksek olduğu disiplinlerdir. Araştırmacılar bu durumu, bireysel yaratıcılık ve performansın en çok sergilendiğini yarışma türlerinin tragedya ve komedi olmasıyla açıklamaktadır⁴³⁰. Yine tabloda gözlemlenen başka bir detay, koro yarışmalarının ödülleri solo yarışmalardan %50 oranında daha fazla olmasıdır. Yetişkin ve çocukların ödül miktarları arasında fark olup olmadığı tablodan belirlenemese de büyük olasılıkla yetişkinler daha yüksek meblağlarla ödüllendiriliyor olmalıdır. Bunların yanı sıra *salpinktes* ve *keryksis*'lerle kıyaslandığında *aulestes* ve *kitharistes*'lerin kazandıkları ödül miktarları da son derece yüksektir.

Lysimakheia yarışmaları adını, festivalin vakfedeni ve kurucusu olan Flavius Lysimakhus'tan almaktadır. Kimliği tam olarak tespit edilemeyen Flavius Lysimakhos'un şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak kazananlara yüksek meblağların ödül olarak sunulduğu *Lysimakheia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Aphrodisias kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. **T70** numaralı yazıt vasıtasıyla ilk kez İS. 180 (Eylül) - 181 (Ağustos) yılları arasında⁴³¹ kutlandığı tahmin edilen *Lysimakheia* yarışmalarının sona eriş tarihi tam olarak bilinmemektedir.

3.1.6. Lysimakheia & Tatianeia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Lysimakheia & Tatianeia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir yazıt (**T73**) bulunmaktadır. İS. II. yüzyıl sonu ile III.

⁴³⁰ Uzunaslın 2005, s. 50.

⁴³¹ Rouché 1993, s. 168; Uzunaslın 2005, s. 48. Bu tahmin, yazıtın eksik olan başlangıç kısmında bahsedilen festivalin *Lysimakheia* olduğu varsayımı üzerine yapılmıştır.

yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen⁴³² bu yazıt, adı bilinmeyen bir heykeltıraşın *Lysimakheia & Tatianeia* yarışmalarında kazandığı galibiyete ithafen dikilmiştir. Yazıtın çevirisi şöyledir:

(T73)- Dört yılda bir kutlanan *Lysimakheia & Tatianeia* 'nın ilk kutlamasında heykeltıraşlık yarışmasını kazanan *Athenagoras oğlu [Apollo]nius'un oğlu N.N.*, danışma ve halk meclisinin kararnamesiyle, *Hermias torunu Milon'un oğlu Milon'un agonotheses* 'liği zamanında heykeli dikilerek onurlandırıldı.

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere anonim heykeltıraş (büyük olasılıkla) yetişkin erkekler kategorisinde *heykeltıraşlık yarışmasını* (str. 3-5: τὸν | ἀγῶνα τῶν ἀγαλμα|τοποιῶν) kazanmıştır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Lysimakheia & Tatianeia* yarışmaları, dört yıllık periyotlarla kutlanan (τετραετηρίδος) bir bayramdır. Yazıtta yer alan *birinci* (α') kutlama ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde, yazıtta kazanan sanatçının *ethnikon* bilgisinin yer almaması da festivalin yalnızca Aphrodisiaslıların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Adından anlaşılacağı üzere *Lysimakheia & Tatianeia* yarışmaları yukarıda değerlendirilen *Lysimakheia* festivalinin devamı niteliğindedir. Tatianos ya da Tatiana adındaki hayırsever bir şahsın⁴³³ *Lysimakheia* festivaline yaptığı maddi katkı sonucunda yarışmalar (kısa bir süreliğine ve muhtemelen tek seferlik) bu şekilde adlandırılmış olmalıdır⁴³⁴. Ancak bu katkının ne miktarı ne de niteliği bilinmemektedir. Yine de yapılan bu katkıyı iki şekilde yorumlamak mümkündür: a) Tatianos'un katkısı festival programına heykeltıraşlık disiplini eklenmesi için yapılmıştır b) *Lysimakheia* 'nın bütçesi tamamen tükenmiş ya da belli ölçüde eksik kalmış ve Tatianos da yarışmaların yeniden yapılabilmesi için festivali tümünden ya da kısmen finanse etmiştir. İlk varsayım daha makul bir öneridir. Zira 120 bin *denarius* 'luk ana sermayesi ve yıllık/dört yıllık 32 bin *denarius* 'luk faiz getirisi olan bir paranın yaklaşık yirmi yıllık (5 kutlama) bir sürede sıfırlanmış olması son derece düşük bir olasılıktır.

⁴³² Rouché 1993, s. 208-209.

⁴³³ Kentte son derece yaygın bir isim olan Tatiana/Tatianos'un olasılığı kimliği için (bkz: K. T. Erim-J. M. Reynolds, "Sculptors of Aphrodisias in the inscriptions of the city", in: Nezih Başgelen-Mihin Lugal, (ed.), *Festschrift für Jale İnan Armağanı*, İstanbul, 1989/1991, s. 517-538).

⁴³⁴ Rouché 1993, s. 175, 208-209.

3.1.7. Philemoneia

Aphrodisias antik kentinde düzenlenen *Philemoneia* yarışmalarını belgeleyen dokuz farklı yazıt (T74-T82) bulunmaktadır. Yazıtlardan biri (T74), kentin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in kent festivalleri hakkında almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir mektuptur. Geri kalan sekiz yazıt (T75-82) ise galibiyet kazanmış sporculara ithafen dikilen onurlandırma yazıtlarıdır. Yazıtların tümü İS. 180-250 yılları arasına tarihlenmektedir. Söz konusu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu ve *agonothetes* isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Dilleri oldukça sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında; yalnızca çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan *stadion* koşusu (στάδιον), boks (πυγμῆν) ve *pankration* (πανκράτιον) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde; Demophantes'in torunu Artemidoros'un oğlu ... boks müsabakasını (T75), Androneikianus'un oğlu ... Andreas *stadion* koşusunu (T76), anonim bir sporcu *stadion* koşusunu (T77), Hermias'in torunu Zenon'un oğlu Zenon *stadion* koşusunu (T77), anonim bir sporcu *stadion* koşusunu (T79), Metrodoros oğlu Antonius Flavius Antiokhos boks müsabakasını (T80), Menandros oğlu Menandros (?) *pankration* müsabakasını (T81) ve başka bir anonim sporcu da boks müsabakasını (T82) kazanmıştır.

T75-T76 numaralı yazıtlar festivalin *üçüncü* (τρίτης), T77 beşinci (πέμπτης), T78 dokuzuncu (ἐνάτης), T79-T80 onbeşinci (πεντεκαδεκάτης), T82 ise yirminci (εἰκοστή[ς]) kutlamasına ithafen dikilmiştir. T81 numaralı yazıtın festivalin hangi kutlamasına ithafen dikildiği bilinmemekle birlikte yukarıdaki kutlamalardan biri olmadığı kesindir. Para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) bir yarışma olan *Philemoneia* aynı zamanda her üç ya da dört yılda bir kutlanan *tetraeterik*⁴³⁵ bir festivaldi. Periyodik olarak art arda en az yirmi defa (T82) kutlandığı bilinen *Agon Philemoneia*, programında yalnızca atletik müsabakaların (boks, *pankration* ve *stadion* koşusu) bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. *Philemoneia* yarışmalarında *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi, her kutlamada ya farklı hayırsever bir

⁴³⁵ C. Rouché festivalin üç yılda bir kutlandığını belirtirken (bkz: Rouché 1993, s. 179) karşı. Strasser ise *tetraeterik* / *pentaeterik* terimlerinin özdeş kavramlar olduğunu dolayısıyla bu isimle anılan festivallerin dört yılda bir kutlandığını ikna edici bir şekilde ortaya koyar (bkz: Strasser 2001, s. 120-123).

kentli ya da farklı bir başkan nezaretinde *neopoios* 'lar tarafından yerine getirilmiştir. Mevcut yazıtlardan bu saygın görev; *üçüncü kutlamada* Titus Aelius Adrastus (**T75-T76**); *beşinci kutlamada* Marcus Aurelius Apellas Severinus nezaretinde Aphrodit rahipleri (*neopoiōi*) tarafından (**T77**); *dokuzuncu kutlamada* Tiberius Claudius Apollonius Beroneicianus Akasson nezaretinde Aphrodit rahipleri tarafından (**T77**); *onbeşinci kutlamada* Iulius Aurelius Kharidemos'un nezaretinde Aphrodit rahipleri tarafından (**T79-T80**); *yirminci kutlamada* Tiberius Claudius Candidus Hegemoneus nezaretinde Aphrodit rahipleri tarafından (**T82**) yerine getirilmiştir. Festivalin kaçınıcı kutlamasına ait olduğu bilinmeyen **T81** numaralı yazıtta ise bu görev Antonius Carminius Popilius Agelaos nezaretinde yine Aphrodit rahipleri tarafından üstlenilmiştir.

Agonistik yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Fakat *Philemoneia* yarışmalarına ait yazıtların hiçbirinde galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla *Philemoneia* yarışmalarının yalnızca Aphrodisiaslıların katılımına açık olduğu söylenebilir. Nitekim ikisi (**T74-T81**) hariç tüm yazıtlarda festival "Aphrodisieia Philemoneia" olarak anılmaktadır.

T74 numaralı yazıttan anlaşılacağı üzere, *Agon Philemoneia* miras yoluyla kurulmuş yerel karakterli ve küçük ölçekli bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Philemoneia yarışmaları adını, festivalin vakfedeni ve kurucusu olan Tatianus soyundan IV. Philemon'dan almaktadır. Kimliği tam olarak tespit edilemeyen Philemon'un şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır⁴³⁶. Ancak söz konusu festivalin varlığı dahi Philemon ve ailesinin

⁴³⁶ Rouché 1993, s. 178.

kentin eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Dönemi'nde Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilen kişiler genellikle şehrin ileri gelen zengin ve elit vatandaşlarından oluşuyordu. **T74** numaralı yazıttan anlaşılacağı üzere *Philemoneia* yarışmaları vakfedildiği tarih ile eşzamanlı bir şekilde düzenlemeye başlanmamış; anapara belli bir süre işletilerek kaydadeğer bir miktar faiz elde edilip festival bütçesine eklenmiş ve 120 bin *denarius* tamamlanmıştır. Bu nedenle *Philemoneia* yarışmalarının ilk kutlandığı tarih olarak İS. 183-184 yılları işaret edilebilir⁴³⁷. *Philemoneia*'nın sona eriş tarihi tam olarak bilinmese de yazıtlar vasıtasıyla festivalin en az yirmi (20) defa kutlandığı bilinmektedir. Dolayısıyla festival her üç yılda bir kutlanmış ise (ki bu kabul prosopografik olarak bir bütünlük arz etmektedir⁴³⁸) en az İS. 240'lı yıllara; dört yılda bir kutlanmış ise İS. 260'lara kadar varlığını sürdürmüştür. Hangi şekilde olursa olsun İS. üçüncü yüzyıl ortalarına gelindiğinde devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak *Philemoneia* da tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

3.2.ANTIOKHEIA AD MAENDRUM

Karia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Antiokheia ad Maendrum, günümüzde Aydın'ın Kuyucak ilçesinin, Başaran beldesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Kharmideia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.2.1. Kharmideia

Antiokheia ad Maendrum antik kentinde⁴³⁹ (?) düzenlenen *Kharmideia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen iki farklı onurlandırma yazıtı (**T83-T84**) bulunmaktadır. Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türlerine, sporcu ve *agonothetes* isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) belirtilmemiştir. Çok kısa ve dilleri sade tutulan her iki yazıtın yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

⁴³⁷ Rouché 1993, s. 178; Uzunaslan 2005, s. 52.

⁴³⁸ Rouché 1993, s. 178, 219-221.

⁴³⁹ Yazıtın ve yarışmaların ait olduğu kent hakkındaki tartışmalar için *bkz.* Ramsay 1895, s. 190-191, nr. 73; Robert *OMS* II, s. 1199-1100.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında; yalnızca çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan *pankration* (πανκράτιον) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde; Adrastos'un torunu, Adrastos oğlu Adrastos Damalon (T83) ile Zosimos oğlu anonim sporcu (T84) çocuklar arası *pankration* müsabakalarında galibiyet kazanmışlardır. Muzaffer sporcuların onurlandırma heykelleri ise bizzat kendi babaları tarafından dikilmiştir. T82 numaralı yazıt festivalin *üçüncü kutlamasına* τὴν τὴν τρίτην περίοδον; T84 numaralı yazıt ise yarışmaların *onuncu kutlamasına* (τὴν δεκάτην | [περίοδον) ithafen dikilmiştir. Periyodik olarak art arda en az on (10) defa (T84) kutlandığı bilinen *Kharmideia* yarışmaları büyük olasılıkla programında yalnızca atletik müsabakaların (*pankration*) bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. Yazıtlardan festivalin kaç yılda bir düzenlediğine (periyodu) ilişkin herhangi bir bilgiye ne yazık ki ulaşılamamaktadır. *Kharmideia* yarışmalarında *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmı da üstlenilerek- farklı hayırseverler tarafından yerine getirilmiş olmalıdır. Mevcut yazıtlardan bu saygın görevin *üçüncü kutlamada* Aelius Lucilianus Dionysios tarafından (T83) tarafından üstlenildiği okunmaktadır.

Festivale ait yazıtların her ikisinde de galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Kharmideia* yarışmalarının tüm Karia kentlerinin değil, yalnızca Antiokheia ad Maendrumluların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir⁴⁴⁰. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁴⁴¹.

Kharmideia yarışmaları belirli aralıklarla en az 10 defa kutlanmış yerel ve para ödüllü bir festivaldir. Yarışmalar adını, "Kharmides" isimli anonim bir şahıstan almaktadır⁴⁴². Kharmides'in şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, sadece *Kharmideia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın mensubu olduğu kentin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı.

⁴⁴⁰ Ramsay 1895, s. 190; Robert *OMS* II, 1199-1100.

⁴⁴¹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁴⁴² Ramsay 1895, s. 169, dp. 3, s. 190-191; Robert *OMS* II, 1199, dp. 4.

Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

3.3.ATTOUDA

Attouda antik kenti günümüzde, Denizli'nin Sarayköy ilçesinin yaklaşık 17 km. güneybatısında Hisar Köy'ün sınırları içerisinde yer almaktadır. Phrygia ve Karia'nın sınır bölgesi olan⁴⁴³ Attouda antik kentinde bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca iki festivalin -*Adrasteia* ve *Andrianteia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.3.1. Adrasteia

Attouda antik kentinde düzenlenen *Adrasteia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir adet agonistik fragman (**T85**) bulunmaktadır. Söz konusu fragmanın çevirisi şöyledir:

(**T85**)- *Olympia Herakleia Adrasteia / vac. / Hayırlı uğurlu olsun!*

Yazıt ve çevirisi son derece kısa olsa da bu festivale ilişkin önemli tartışmalar bulunmaktadır. İlk tartışma festival adının özel bir şahıstan mı yoksa bir tanrıdan mı geldiği konusu üzerinedir. G. A. Radet, bu festivalin adının özel bir şahıstan geldiğini belirtir. Bunu, Waddington'a atıf yaparak şöyle açıklar: kentte nasıl ki kahraman Herakles için *Olympia* oyunları düzenleniyorsa benzer biçimde “kahraman” kurucusuna izafeten de *Adrasteia* yarışmaları düzenlenmiştir⁴⁴⁴. Ramsay ise tam aksini, festival isminin tanrıça *Meter Adrastos*'tan geldiğini belirtip festivalin de “Dört Büyük” festivalden bir olan *Olympia*'nın kurallarına göre düzenlenerek (yarı) tanrı Herakles ile tanrıça *Meter Adrastos* onuruna kutlandığını ifade eder⁴⁴⁵. Çok daha sonra ve dolaylı olarak *MAMA VI*'nın editörleri de bu tartışmaya dahil olmaktadır. Ancak onların önerilerine aşağıda *Andrianteia* yarışmaları başlığında değinilecektir.

3.3.2. Andrianteia

⁴⁴³ Sevin 2016, s. 140.

⁴⁴⁴ Georges Albert Radet, “Inscriptions de la région du Méandre”, *BCH* 14, s. 238-239.

⁴⁴⁵ Ramsay 1895, s. 169, dp. 3.

Attouda antik kentinde düzenlenen *Andrianteia*⁴⁴⁶ yarışmalarını belgeleyen iki/üç yazıt (**T86-T87** ve **T339?**) bulunmaktadır. Yazıtların ilki Neikias adlı bir sporcunun onurlandırma yazıtıyken; ikincisi ise üzerinde festival isminin yer aldığı *agonistik* fragmandır. Üçüncü yazıtta (**T339**) ise festival adı tam olarak okunamamaktadır. Fakat büyük olasılıkla bu yazıt da *Andrianteia* festivaline ait olmalıdır. Zira **T86** ile **T339** no'lu kitabelerin yazı karakterleri/stilleri (yazıt fotoğraflarından⁴⁴⁷ açıkça görüleceği üzere) adeta birbirinin kopyasıdır. Benzer şekilde bu yazıtlar yazım usulü ve metin düzenleri açısından da büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Dolayısıyla **T339** numaralı yazıtta yayımcıları tarafından “**kazıma ve kırık**⁴⁴⁸” olarak belirtilen str. 15’i neredeyse kesin olarak Ἀνδριαντήων şeklinde tamamlamak mümkündür. Zira yazıtın genelinde satırlardaki boşluklar dahil karakter sayısı 13-14’tür (Ἀνδριαντήων τῆ = 14). Ayrıca *periodos*’a dahil olan *Pythia* yarışmalarının programında atletik yarışmaların (ἀγῶνες γυμνικοί) yanı sıra müzikal yarışmalar (ἀγῶνες μουσικοί) da bulunuyordu. Dolayısıyla *Andrianteia* festivalinin programında müzik müsabakalarının bulunması şaşırtıcı değil, aksine beklenen bir durumdur. Yukarıda açıklanan nedenlerle ilgili yazıt bu festival kapsamına alınmıştır.

T86 numaralı yazıttan okunduğu kadarıyla, Pereitas oğlu Andreas’ın *agonothetes*’liği zamanında çocuklar arası (παῖδες) güreş (πάλη) müsabakasını Neikias isimli bir sporcu kazanmıştır. Muzaffer sporcunun heykeli ise *epimeletes*’ler Epigones’in oğlu Pausanias ile babasıyla aynı ismi taşıyan başka bir Pausanias tarafından dikilmiştir. **T339** numaralı yazıttan okunduğu kadarıyla Claudius Thallus’un evlatlık, Metrodoros’un öz evladı olan Metrodoros (muhtemelen yetişkin erkekler kategorisinde) aynı festival kapsamında girdiği tellal/münadi ve komedi yarışmalarından (str. 8-9, παρά[δο]ξον⁴⁴⁹)

⁴⁴⁶ Ramsay, yazıtı çok farklı yorumlayarak bu festivali “**Neronia**” yarışmaları olarak kabul etmektedir (bkz. Ramsay 1895, s. 182-183, nr. 70).

⁴⁴⁷ (**T86**) *MAMA* 6, Plate 15, nr. 76; (**T339**) *Olba* 30 (2022), s. 404, fig. 1 = Emine Bilgiç Kavak-Bilge Yılmaz Kolancı, “Attouda Kentinden Yeni Bir Agonistik Yazıt”, *Olba* 30, 2022, s. 395-405.

⁴⁴⁸ KavakBilge-Yılmaz-Kolancı 2022, s. 395-405.

⁴⁴⁹ Terimle ilgili araştırmacıların iki farklı önerisi bulunmaktadır: Bunların birincisi ve yaygın olarak kabul göreni, bu unvanı taşıyan atlet aynı gün içerisinde iki farklı müsabaka türünde, (örneğin boks ve güreş) başarılı olursa bu unvan ile onurlandırılır (bkz. R. Merkelbach, “Über ein ephesisches Dekret für einen Athleten aus Aphrodisias und über den Athletentitel παράδοξος”, *ZPE* 14, 1974, s. 91-96). Diğeri ise, sporcunun bu önemli unvanı kazanabilmesi için herhangi bir yarışma disiplininde, ayrı ayrı iki yaş sınıfında başarılı olması gerekirdi (bkz. Merkelbach 1974, s. 91-96). Fakat bu yazıtta *paradoksos* unvanını elde etmek için galibiyetten ziyade iki farklı yarışmaya yalnızca “katılımın” yeterli olduğu görülmektedir.

yalnızca ilkini kazanmış ve bizzat üvey babası Claudius Thallus tarafından yarışmacının heykeli dikilmiştir. Agonistik fragmanın çevirisi ise şöyledir:

(T87)- ... *Yeni [Adrastei]a Pythia Andrianteia'nın.*

Festival adına eklenen *Pythia epithet*'i, Klasik Dönem'de düzenlenen Πύθια (Pythia) yarışmaları ile *agon Andrianteia* arasında statü bakımından tam bir eşitlik olmasa bile program, yaş kategorileri ve periyod açısından benzerlik olduğuna işaret eder. Nitekim bu benzerlik büyük ölçüde **T86 ve T339** numaralı yazıtlara yansımıştır. T86 no'lu yazıtta yer alan παίδων ifadesi yaş kategorileri bakımından; πάλη (güreş), *keryksis* (tellallık) ve komedi müsabaka türleri açısından iki festival arasındaki benzerliği gösterir. Ancak unutulmamalıdır ki *Pythia*'nın programında çocuklar kategorisinin (παῖδες) yanı sıra, yetişkin erkekler kategorisi (ἄνδρες) de bulunuyordu. Hem bu bağlamda hem de festival tellallarının çoğunlukla yetişkinler arasından seçiliyor olması sebebiyle, Metrodoros'un galibiyetinin yetişkin erkekler kategorisinde olduğu söylenebilir. Bunlardan başka *Pythia epithet*'i, -her ne kadar πενταετηρικός gibi terimlerle açık bir şekilde yazıtlara yansımamış olsa da- *Andrianteia*'nın dört yılda bir kutlanan (*pentaeterik*) bir *agon* olduğunu da gösterir. Kutsal *agon*'ların (*agones hieroi*) hayırsever ismiyle adlandırılması agonistik sahada eşine oldukça ender rastlanan bir durumdur. Bu nedenle *Pythia epithet*'inden hareketle *Andrianteia* yarışmalarının statüsü hakkında yorum getirmek son derece güçtür. S. Brunet, Ephesos'ta karşılaştığı benzer bir durumda *Pythia Marianeia / Marianeia Isthmia* yarışmalarının ἁγῶνες ἱεροὶ (*kutsal agonlar*) statüsünde olduğunu belirtmektedir⁴⁵⁰. Fakat **T86** numaralı yazıtta adı geçen galip sporcu Neikias ve **T339** no'lu yazıttaki tellal/komedi sanatçısı Metrodoros'un *ethnikon* bilgisinin olmaması bu çıkarıma kuşkuyla bakılmasını gerektirir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmaması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁴⁵¹. Hem bu yorum hem de mevcut kaynaklar itibarıyla *Andrianteia*'nın *kutsal agon*'lar (galibiyet listelerinde) arasında adı tespit edilmediği için, söz konusu yarışmaları yerel karakterli ve para ödüllü (ἁγῶνες θεματικοί) bir festival olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.

⁴⁵⁰ Brunet 2003, s. 231, dp. 9.

⁴⁵¹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

Zira *MAMA VI*'nın editörleri **T86-T87** numaralı yazıtların eksik kısımlarına “*Nea Adrasteia*” ve “*Adrasteia*” tamamlaması önermektedir. Bu öneri doğru ise *Andrianteia* yarışmalarının yeni adı, “*Nea Adrasteia alias Andrianteia*” olur. Editörler “*Adrasteia*” *epithet*'inin ya tanrıça Meter Adrastos'tan geldiğini ya da Tykhikos oğlu Aurelius (?) Adrastus'tan geldiğini ifade etmektedir⁴⁵². *Andrianteia epithet*'i için ise herhangi bir yorum getirmemektedirler.

Andrianteia yarışmaları adını muhtemelen **T86**'da bahsedilen *agonothetes* Pereitas oğlu Andreas'tan almaktadır⁴⁵³. Kimliği tam olarak tespit edilemeyen Peritas oğlu Andreas'ın şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, sadece *Andrianteia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Attouda kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

3.4.HERAKLEIA SALBAKE

Herakleia Salbake antik kenti günümüzde, Denizli ilinin, Tavas ilçesinin Vakıf Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır. Antik dönemde mermerleriyle ünlü olan⁴⁵⁴ Herakleia Salbake antik kentinde bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin - *Sebasta Cornelianeia Artemaia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.4.1. Sebasta Cornelianeia Artemaia

Herakleia Salbake antik kentinde düzenlenen *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir onurlandırma yazıtı (**T88**) bulunmaktadır. Sporcunun isminde ve dedesinin adında yer alan Aurelius *nomen*'i bu yazıtın çok büyük ihtimalle İS. 212'den sonraki bir tarihe ait olduğunu gösterir. Kesin olarak Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen yazıttan; *agon* adıyla birlikte müsabaka türü, yaş kategorisi ve sporcu ismi olmak üzere çok kısıtlı bilgilere

⁴⁵² *MAMA VI*, s. 28. *agonothetes* için bkz. *MAMA VI*, nr. 79; J. G. C. Anderson, “A Summer in Phrygia”, *JHS* 17, 1897, s. 400, n. 5.

⁴⁵³ A. H. Smith.-W. M. Ramsay, “Notes on a Tour in Asia Minor”, *JHS* 8, 1887, s. 224.

⁴⁵⁴ Sevin 2016, s. 140.

ulaşılmaktadır. Festival memurları, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) vs. maalesef yazıtta belirtilmemiştir.

İlgili yazıttan okunduğu kadarıyla, *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmalarının ikinci *kutlamasında* (β' περίοδος) Pankrates oğlu Marcus Aurelius Kalleas IV çocuklar arası güreş müsabakasını *şanlı bir şekilde* (ἐν|δόξως) kazanmıştır. Aynı yazıttan Kalleas'ın büyükbabası Marcus Aurelius Meleagros'ın da *-kutsal yarışma galibi* (*hieoronikes*)- eski bir sporcu olduğu anlaşılmaktadır. Periyodik olarak art arda kaç defa kutlandığı bilinmeyen *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmaları büyük olasılıkla programında yalnızca atletik müsabakaların bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. **T88** numaralı yazıtta maalesef festival memurlarına ve periyoduna (kutlanma aralığı) ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılammamaktadır. Festival adında yer alan ve bir imparatorluk unsuru olan Σεβ(αστά) (*Sebasta*⁴⁵⁵) ve *epithet*'i *Cornelianeia Artemaia* yarışmalarının kentteki imparator kültürüyle yakından bağlantısı olduğunun somut bir işaretidir. Hem imparatora (ya da tanrıya) hem de kurucusuna ithaf edilen bu tür çifte unvalı festivallere Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında sıklıkla rastlanılmaktadır⁴⁵⁶.

T88 numaralı yazıtta galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmalarının tüm Karia kentlerinin değil, yalnızca Herakleia Salbakelilerin katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir⁴⁵⁷. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁴⁵⁸. Dolayısıyla *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmalarının yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festival olduğunu söylemek mümkündür.

Yazıtta geçen καταλείπειν (*kataleipein*) ifadesinden de anlaşılacağı üzere *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmaları, Pankrates oğlu Cornelianus Artemas tarafından "vasiyet" yoluyla kurulmuş yerel karakterli ve küçük ölçekli bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar*

⁴⁵⁵ Latincedeki karşılığı "Augustus" olan bu terim, *princeps* Octavianus'a verilen ve ilahi lütfü gösteren bir unvandı. Octavianus'a verilen ve dinsel hürmetin gösterilmesi bakımından önemi bulunan bu unvan Octavianus'un halefleri tarafından da kullanılmıştır (*bkz.* Price 2004, s. 33, dp 1.)

⁴⁵⁶ Price 2004, s. 183-184.

⁴⁵⁷ Ramsay 1895, s. 190; Robert *OMS* II, 1199-1100.

⁴⁵⁸ Papakonstantinou 2019, s. 101.

aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır.

Festivalin vakfedeni Cornelianus Artemas ve ailesi hakkında mevcut kaynaklarda herhangi bir bulunmamaktadır. Fakat festivalin varlığından hareketle, bahsedilen şahısların kent ölçeğinde, belli düzeyde ekonomik ve siyasi güce sahip elit kişiler olduklarını söylemek mümkündür. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

Kuruluş tarihi bilinmeyen *Sebasta Cornelianeia Artemaia* yarışmaları, muhtemelen İS. III. yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

3.5.MYLASA

Karia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Mylasa antik kenti günümüzde, Muğla'nın Milas ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Strabon'un dağ eteğindeki konumu ve dik yokuşlarından şikâyet ettiği Mylasa antik kenti Hellenistik Dönem'de Karia satraplığına başkentlik yapmıştır⁴⁵⁹. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Censorineia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.5.1. Censorineia

Mylasa antik kentinde düzenlenen *Censorineia* yarışmaları yalnızca bir yazıt (T89) vasıtasıyla belgelenmektedir. Roma İmparatorluk Çağı'na (muhtemelen İS. birinci yüzyılın ilk çeyreği) tarihlenen yazıttan; *festival* adı ve festival başkanlarının (*agonothetes*) isimleri olmak üzere iki değerli bilgiye ulaşılmaktadır. Buna karşın

⁴⁵⁹ Sevin 2016, s. 141.

müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu/sanatçı isimleri, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. *Censorineia* yarışmalarının varlığı yukarıda bahsedildiği gibi yalnızca bir adet yazıt ile ispatlansa da festivale adını veren C. Marcius Censorinus hakkında epigrafik, edebi ve numismatik mahiyetli çok sayıda kaynak bulunmaktadır.

Censorineia yarışmaları adını, İS. 1-2 ya da İS. 2-3 yıllarında⁴⁶⁰ *Provincia Asia proconsul*'u olan Gaius Marcius Censorinus'tan almaktadır. Bu yarışmalar muhtemelen C. Marcius Censorinus'un *proconsul*'luğu sırasında beklenmeyen ölümü üzerine, Mylasa kenti tarafından O'na ithafen kurulmuş olmalıdır⁴⁶¹. **T89** numaralı yazıtta festivalin statüsüne ve kaç yılda bir kutlandığına (periyoduna) ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen, bazı araştırmacılar tarafından *Censorineia* yarışmalarının her yıl düzenlenen (*annual*) yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festival olduğu belirtilmektedir⁴⁶². *Kutsal* ve *oikoumenik* galibiyet listelerinde yarışma adının zikredilmemesi bu öneriyi büyük ölçüde doğrulamaktadır. Yarışmalardaki *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmı da karşılanarak- iki farklı bir hayırsever kentli tarafından: Theomnestos oğlu Theomnestos Iason Leon oğlu Melantas (**T89**) üstlenilmiştir. Festivalin ne kadar bir süre boyunca kutlanmaya devam ettiği bilinmese de benzer festivallerle kıyas yapılarak en azından bir tahmin yürütülebilir. Claudius Dönemi'nden sonra Miletos antik kentinde Roma valisi Cn. Vergilius Capito onuruna kutlanan *Capitoneia* yarışmalarının (İS 2. yüzyıl sonu, 3. yüzyıl başına kadar⁴⁶³) yaklaşık bir buçuk asırlık süre boyunca kutlanmıştır. Bu bilgiden hareketle, *Censorineia* yarışmalarının da yaklaşık bir asır boyunca kutlanmış olması söz konusudur.

İÖ. 39 yılı *consul*'u Lucius Marcius Censorinus'un oğlu olan C. Marcius Censorinus, mevcut kaynaklardan anlaşıldığı üzere, siyasi olarak son derece başarılı bir

⁴⁶⁰ Vell. 2. 102. 1; Bernard Remy, *Les Carrières Sénatoriales dans les Provinces Romaines D'Anatolie au Haut- Empire (31 av. J.-C.-284 ap. J.-C.)*, İstanbul-Paris 1989, s. 21; Kâmil Doğanç, *Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27- M.S. 284) Bithynia Eyaleti Valileri (Prosopografik Bir İnceleme)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi-SBE Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2007, s. 169, dp. 914.

⁴⁶¹ K. M. T. Atkinson, "The Governors of the Province Asia in the Reign of Augustus", *Historia* 7, 1958, s. 326; Thériault 2011, s. 382.

⁴⁶² Atkinson 1958, s. 326.

⁴⁶³ Marijana Rici-Sevgiser Akat, "A New Honorary Inscription for Cn. Vergilius Capito from Miletos", *EA* 40, 2007, s. 29, dp. 2; karşı. *SEG* 34, 1186.

kariyere⁴⁶⁴ sahip olmasının yanı sıra Küçük Asya'nın farklı bölge ve kentlerinde (Miletos⁴⁶⁵, Sinope⁴⁶⁶, Mylasa) yaptığı icraatlar sonucunda halkın sevgisine mazhar olmuş bir kişiliktir. Bu sevgi, epigrafik ve edebi eserler vasıtasıyla ölümsüzleştirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Epigrafik kaynaklarda, *soter* (kurtarıcı), *patron* (hami), *euergetes* (hayırsever) olarak anılan C. Marcius Censorinus'un ölümü Velleius Paterculus'un eserinde şu şekilde aktarılmaktadır⁴⁶⁷: "... *insanların sevgisini kazanmak için doğmuş olan Censorinus'un ölümü halkta müthiş bir üzüntü yarattı*". Şiire ve sanata yakın ilgisi bulunan C. Marcius Censorinus'un veya babasının adı Augustus'un Dönemi'nin en önemli şairlerinden biri olan Horatius tarafından bir şiirle ölümsüzleştirilmiştir⁴⁶⁸. Tüm bunların yanı sıra, Romalı bir *proconsul* olan C. Marcius Censorinus için Mylasa antik kentinde bir kült kurularak kentte tapınım görmüştür⁴⁶⁹. S. R. F. Price, bu kültü Romalı bir vali için kurulan kültlerin son örneklerinden biri olduğunu belirtmektedir⁴⁷⁰.

3.6.NYSA/NEISA

Günümüzde Aydın ilinin Sultanhisar ilçesinin sınırları içerisinde yer alan Nysa/Neisa antik kenti adını, I. Antiokhos Soter'in karısı Nysa'dan almaktadır⁴⁷¹. Önceleri *Athymbria* ismiyle anılan kent, antik dönemde eğitim alanında çok ileri giderek birçok filozof yetişmesine imkân sağlamıştır⁴⁷². Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Diogeneia*- kutlandığı bilinmektedir.

⁴⁶⁴PIR 163; PIR² 222; Atkinson 1958, 326; G. W. Bowersock, "C. Marcius Censorinus, Legatus Caesaris: In Memoriam A.D. Nock", *Classical Philology* 68, 1964, s. 207-210; Christian Habicht, "Die augusteische Zeit und das erste Jahrhundert nach Christi Geburt", in: *Le culte des souverains dans l'empire romain*, W. den Boer (ed.), Geneve 1972, s. 48-49; Ronald Syme, *The Augustan Aristocracy*, Oxford 1986, Peter Michael Swan, *The Augustan Succession An Historical Commentary on Cassius Dio's Roman History Books 55-56 (9 B.C. – A.D. 14)*, Oxford-New York 2004, s. 59-60, 281-282; Doğanç 2007, s. 167-169.

⁴⁶⁵ [ὁ δῆμος] ὁ Μιλησίων [Γαῖον Μάρκιον Κηνσωρῖνον [ἀνθύπατ]ον τὸν πάτρωνα καὶ εὐεργέτην. Bkz. *Milet I*, 7, 255; *SEG* 4, nr. 425; Thériault 2011, s. 382, dp.

⁴⁶⁶ Γαῖον Μάρκιον Κηνσωρῖνον πρεσβευτὴν Καίσαρος τὸν κηδεμόνα τῆς πόλεως ὁ δῆμος. Bkz: David M. Robinson, "Greek and Latin Inscriptions from Sinope and Environs", *AJA* 9/3, 1905, s. 309, nr. 36; *AE* 1906, 1.

⁴⁶⁷ Vell. 2. 102. 1.

⁴⁶⁸ David Kovacs, "Horace, Pindar and Censorini in Odes 4.8", *JRS* 99, 2009, s. 23-35.

⁴⁶⁹ Διογένης [Δι]ογένους κ[αθ'] | [ύοθ(εσίαν) Έπα]φροδε[ί]του καὶ Εἰρη|ναίου ἱερεὺ[ς] | Γαῖου Μαρκίου[υ] | Κηνσωρῖνου π[αιδ]ονόμο[ς]. Bkz. Şahin Çetin-Helmut Engelman, "Inscripfen aus dem von Bodrum", *ZPE* 34, 1979, s. 215-216, nr. 3; *I Mylasa* 341; *AE* 1979, 612; *SEG* 29, nr. 1079; *SEG* 36, nr. 1002.

⁴⁷⁰ Price 2004, s. 104, dp. 132.

⁴⁷¹ Sevin 2016, s. 133.

⁴⁷² Strab. 14. 1.48.

3.6.1. Diogeneia

Nysa antik kentinde düzenlenen *Diogeneia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir onurlandırma yazıtı (**T90**) bulunmaktadır. İS. III. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen⁴⁷³ yazıttan; *themis* adıyla birlikte müsabaka türü, yaş kategorisi ve sporcu ismi olmak üzere çok kısıtlı bilgilere ulaşılmaktadır. Festival memurları, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) vs. maalesef yazıtta belirtilmemiştir.

İlgili yazıttan okunduğu kadarıyla, *Diogeneia* yarışmalarının *yedinci kutlamasında* (str. 6-7: θεμιδος ἐβδόμης) Neisalı Aurelius Lucius III *alias* Diogenes çocuklar arası güreş müsabakasını *rakibine aman vermeden ve ince belini kaptırmadan* (str. 5-6: ἄπρωτος ἀμεσολάβητος) kazanmıştır. Periyodik olarak art arda kaç defa kutlandığı bilinmeyen *Diogeneia* yarışmaları büyük olasılıkla programında yalnızca atletik müsabakaların bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. **T90** numaralı yazıtta maalesef festival memurlarına ve periyoduna (kutlanma aralığı) ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, *Diogeneia* yarışmaları kuruluşundan sonra en az yedi defa kutlanmıştır.

T90 numaralı yazıtta galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi (Neisalı-Νεισιθεύς) bulunmaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Diogeneia* yarışmalarının yalnızca Nysalıların değil, aynı zamanda tüm Karia kentlerinin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanabilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde değerlendirilmektedir⁴⁷⁴.

Yazıtta geçen *καταλιφθείσης partisip*'inden de anlaşılacağı üzere *Diogeneia* yarışmaları, Metrodoros oğlu Diogenes'in torunu Diogenes'in oğlu *Lykhiarkes* Diogenes tarafından vasiyet yoluyla kurulmuş yerel karakterli ve küçük ölçekli bir festivaldir. Adını vakfedeninden (III. Diongenes) alan bu yarışmanın amacı, kurucusunun ismini ve anısını yaşatmaktır. Bu tür festivaller *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, burada olduğu şekliyle, kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla

⁴⁷³ Sencer Şahin, "Der Disput der Viri Docti über die Lykiarchie Gelöst. Dokumente von Lykiarchen aus der Familie der Dionysii aus Neisa", *Gephyra* 3, 2006, s. 41-43, nr. 10.

⁴⁷⁴ Papakonstantinou 2019, s. 101.

da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır.

III. Diogenes ve ailesi hakkında mevcut kaynaklarda *-Lykiarkh'*lık memuriyeti bağlamında- çok önemli tartışmalar bulunmaktadır⁴⁷⁵. Hem bu tartışmalardan hem de tartışmaların ana kaynağı olan yazıtlardan anlaşılacağı üzere, III. Diogenes'in de mensubu olduğu *Dionysii* ailesi Neisa antik kentinin en önemli, en asil ve en zengin⁴⁷⁶ ailelerinden biriydi. Vatanlarına ve imparatorluğa sadık hayırsever aile üyeleri, buldukları her fırsatta hem Neisa kentinin yararına hem de diğer Lykia kentlerinin yararına olacak şekilde çeşitli kamu görevleri üstlenmişlerdir⁴⁷⁷. Diogenes III özelinde bakılacak olursa, O diğer aile üyelerinden kendi adıyla anılan bir festival ile ayrılmaktadır. Aşağıda S. Şahin'in oluşturduğu soyağacında da görüldüğü üzere, Diogenes III'ün yazıtlar vasıtasıyla tespit edilmiş bir çocuğu yoktur. Agonistik bağlamda son derece dikkat çekici olan bu durumun *Diogeneia* yarışmalarının kurulmasındaki rolünün ne olduğu tam olarak bilinmemektedir.

Ailenin birçok ferdi gibi Diogenes III de yazıtlarda iyi soylu, yurtsever, dindar bir kişi olarak anılmasının yanı sıra, İS. 185-192 tarihleri arasında imparator kültü başrahipliğini ἐπι ἀρχιερέος τ[ὼν Σεβα]στῶν Διογέ[ου]ς γ' τοῦ Μητροδώρου Δείου β' üstlenmiştir⁴⁷⁸. S. Şahin'in tezine göre -bölgede- imparator başrahipliği üstlenebilmenin ön koşulu *grammateia* üstlenmek olduğu için⁴⁷⁹ Diogenes III aynı zamanda *grammateus*'luk görevini de üstlendiğini söylebiliriz. Diogenes III'ün Roma vatandaşlığına kesin olmasa da muhtemelen imparator başrahipliği sırasında *imperator* Commodus aracılığıyla erişmiş olmalıdır⁴⁸⁰.

⁴⁷⁵ Sencer Şahin, "The 'Lykiarkhes' Question", *Gephyra* 11, 2014, s. 1-13 = Sencer Şahin, "Lykiarkhes Sorunu", *Eskiçağ Yazıları* 8 (*Akron* 10), İstanbul 2016, 1-26.

⁴⁷⁶ Ailenin zenginliği muhtemelen sedir ağacı ticaretine dayanıyordu bkz. Burak Takmer-Mehmet Oktan, "Parerga zum Stadiasmus Patarensis (11): Die lykische Stadt Neisa", *Gephyra* 10, 2013, s. 52.

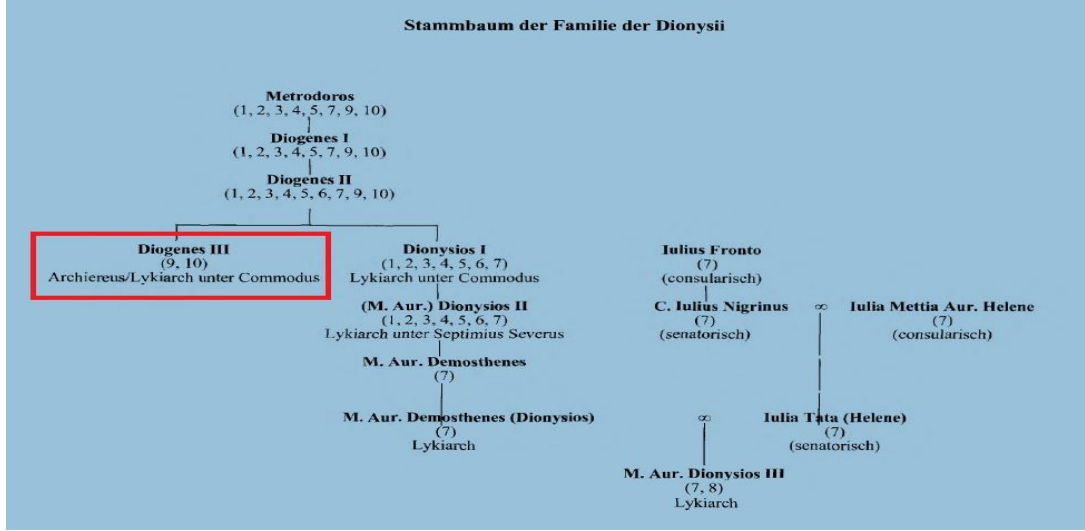
⁴⁷⁷ Şahin 2006, s. 29-47.

⁴⁷⁸ *TAM* II, nr. 175.

⁴⁷⁹ Şahin 2016, s. 20, 23.

⁴⁸⁰ Şahin 2006, s. 36; Takmer-Oktan 2013, s. 53.

Mevcut kaynaklardan en az yedi kere kutlandığını öğrenilen *Diogeneia* festivali muhtemelen, İS. III. yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

Tablo 2: *Dionysii ailesinin soy ağacı* (Kaynak: Sencer Şahin, *Gephyra* 3 (2006), s. 44.)

3.7.KNIDOS

Karia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Knidos antik kenti, günümüzde Muğla'nın Datça ilçesinin (yarımada) merkezine 2 km. uzaklıkta Burgaz mevkiinin sınırları içersinde yer almaktadır. Yaşlı Plinius tarafından özgür kent (*civitas libera*) statüsüne sahip olduğu söylenen Knidos⁴⁸¹, bu statüsünü kentin en saygın ve önde gelen simalarından biri olan Gaius Iulius Theopompos'a borçludur. Bu hak sayesinde Küçük Asya'nın hemen hemen bütün kentlerinden ayrılan Knidos iç işlerinde özgür şekilde kararlar almasının yanı sıra Roma'ya karşı vergiden de muaf olur. Bu ayrıcalıklı konumundan oldukça istifade eden kentte, bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Artemidoreia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.7.1. Artemidoreia

Knidos antik kentinde düzenlenen *Artemidoreia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir yazıt (T91) bulunmaktadır. Augustus Dönemi'ne tarihlenen⁴⁸² bu

⁴⁸¹ Plin. *HN.* 5. 29.

⁴⁸² *I Knidos* 59, "Zeit des Augustus"; D. Clint Burnett, *Christ's Enthronement at God's Right Hand and Its Greco-Roman Cultural Context*, Berlin-Boston 2021, s. 44; karşı. J. H. M. Strubbe, "Cultic Honours for Benefactors in the Cities of Asia Minor", in: *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives* (eds. L. De Ligt et al.), Amsterdam, 2004, s. 324.

yazıttan; *yarışma* adıyla birlikte festivalin genel programı ve yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) ve kent tarafından Artemidoros'a (ve soyundan gelenlere) bahşedilen önemli ayrıcalıklar hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu isimleri vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir:

(T91) - [Knidos Halk Meclisi C. Iulius Artemidoros'u], *zeytin dalından altın bir taç ve üç altın taçla; üç bronz, üç mermer ve üç altın heykelle; kentteki tüm yarışmalarda adının duyurulması, taç takması ve hem kendine hem de kendi soyundan gelenlere tiyatrodaki birinci sırada oturma ayrıcalığı verilmesiyle; yaşadığı sürece damiurgion'da yemekle; ve ölümüne müteakip bir cenaze töreniyle naaşının şehrin en dikkat çeken kamusal alanı olan gymnasium'daki bir mezara defnedilmesiyle; ve kayd-ı hayat şartıyla rahibi olduğu Artemis Hiakynthotrophos ve Epiphanes'in yanına bir heykelinin dikilmesiyle; ve O'nun için bir sunak kurduktan sonra kurbanlar verilmesini, tören alayı yapılmasını ve her dört yılda bir Artemidoreia adı verilen gymnik yarışmaların düzenlenmesini kararlaştırarak O'nu tanrı benzeri sunularla onurlandırdı.*

Adını C. Iulius Theopompos oğlu Gaius Iulius Artemidoros'tan alan Artemidoreia yarışmaları yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere, dört yılda bir kutlanan (*pentaeterik*) ve programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı *gymnik* bir *agon*'du. T91 numaralı yazıtta, Knidos kenti tarafından C. Iulius Artemidoros'a neden *tanrı benzeri onurlar* (*isotheoi timai*⁴⁸³) verildiği açıklanmamaktadır. Ancak şanslıyız ki başka bir yazıtta⁴⁸⁴ bu durumun arka planı net bir şekilde ortaya konulmaktadır. İlgili yazıttan Artemidoros'a en büyük onurların (*megistai timai*) verilmesinin sebebi olarak; şahsın dindar, faziletli ve Knidos halkına karşı iyi niyet besleyen bir kişi olmasının yanı sıra, esasında kentin eski statüsünü -özgür kent (*civitas libera*) – geri kazanmak için verdiği mücadelesi gösterilir. Zira biliyoruz ki Artemidoros'un babası Gaius Iulius Theopompos, Gaius Iulius'un Caesar ile kurduğu yakın arkadaşlık sayesinde, Knidos kenti için bu ayrıcalığı çok daha

⁴⁸³ Kavram için bkz. Fishwick 1993, s. 21-31; Chaniotis 2005, s. 433; Leoni 2010, s. 132-150.

⁴⁸⁴ *I Knidos 55*: [[ἐτίμασε ταῖς]] [μ]εγίσταις τι[μ]αῖς | [[Γάϊον Ἰούλιον Γ]]αίου υἱὸν Ἀρτεμίδωρον | [[εὐσεβείας]] χάριν τᾶς ποτὶ τὸ θεῖον | ἀρετᾶς δὲ ἔνεκα κα[ὶ] εὐνοίας τᾶς εἰς τὸ πλῆθος || τὸ Κνιδίων καὶ ὅτι κατὰ τε τὰν ἄλλαν | πολιτείαν ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ πάντα καὶ λέγων | καὶ πράσσωσιν μετὰ τοῦ πατρὸς | καὶ τοῦ ἀδελφοῦ διατελεῖ ἐξ ὧν ὁ δᾶμος | ἀνακτησάμενος τὰν πάτριον || ἐλευθερίαν αὐτόνομος ὧν ἐν δαμοκρατίαι | πολιτεύετα.

önce -Pharsalos Savaşı'ndan sonra İÖ. 45'te- elde etmiştir⁴⁸⁵. Theopompos ile Caesar'ın arkadaşlığı, İÖ. 79'da⁴⁸⁶ Ege Denizi'nde Caesar'ın korsanlar tarafından kaçırılıp esir edildiği elim bir hadiseye dayanmaktadır. Korsanların Caesar'ı özgür bırakmak için istedikleri fidye, Epikrates ve Theopompos tarafından toplanarak korsanlara teslim edilmiş ve böylece Caesar özgürlüğüne kavuşmuştur⁴⁸⁷. Bu olaydan kısa bir süre sonra intikam için korsanların peşine düşen Caesar'a deniz filosunu da -muhtemelen- Theopompos sağlamıştır⁴⁸⁸. Tüm bu olaylar sonucunda Caesar ve Theopompos (ve ailesi) arasında yakın bir dostluk kurulmuştur⁴⁸⁹.

Knidos antik kenti, Caesar'ın öldürülmesinden sonra başlayan İç Savaş (İÖ. 44-30) sırasında, muhtemelen özgür kent olma ayrıcalığını kaybetmiştir⁴⁹⁰. Fakat İç Savaş'tan Augustus'un galip çıkması Knidos'un eski statüsünü geri kazanması için önemli bir fırsat doğurmuştur. Zira Augustus, Artemidoros ve ailesinin üvey babasına/dayısına gösterdiği yakınlığı ve O'na verdiği desteği biliyordu⁴⁹¹. Sonuçta Augustus, teşekkür mahiyetinde olacak şekilde Artemidoros şahsında Knidos'a iadeyi itibar yapar ve kente eski statüsünü bahşeder⁴⁹². Tam da bu kazanım nedeniyle Knidos halkı tarafından *kentin kurtarıcısı* (τῶι σωτῆρι τᾶς πόλιος⁴⁹³) Artemidoros, en büyük payelerle onurlandırılarak kendisine kimi tanrılara ve kimi hükümdarlara eş değerde olan çeşitli ayrıcalıklar verilir. *Artemidoreia* yarışmaları da onlardan biridir.

Artemidoreia yarışmaları Roma İmparatorluk Çağı'nın “şahıs adıyla anılan ilk festivali”dir. Bunun yanı sıra *Artemidoreia* yarışmalarının bir diğer ayırt edici özelliği ise adının Küçük Asya'nın yerli bir vatandaşından (Gaius Iulius Artemidoros) gelmesidir. Her ne kadar Geç Cumhuriyet Dönemi'nde, *Hellas*'ta ve Küçük Asya'da Romalı *magistratus*'ların ismiyle anılan *agon*'ların (Λουκούλλεια, Μουκιεῖα, Φλάκκεια vs.) varlığı bilinse de *Artemidoreia* ithaf edildiği kişinin statüsü bağlamında onlardan kesin

⁴⁸⁵ Plut. *Caes.* 48; Roma ile Knidos arasındaki anlaşma için bkz. *I Knidos* 33.

⁴⁸⁶ L. M. Günther, “Caesar und die Seeräuber-eine Quellenanalyse”, *Chiron* 29, 1999, s. 321-337.

⁴⁸⁷ Christine Bruns-Özgan, “Eine Feine Familie: Theopompos von Knidos und Seine Nachkommen”, *EA* 42, 2009, s. 104-105.

⁴⁸⁸ *Ibid.*

⁴⁸⁹ Cic. *Phil.* 12. 33; Strab. 14. 2. 15.

⁴⁹⁰ Gustav Hirschfeld, “C. Julius Theopompos of Cnidus”, *JHS* 7, 1886, s. 286-290.

⁴⁹¹ Artemidoros Caesar'a düzenlenen suikasti, hemen öncesinde kendisine haber vermek istemişse de bunda başarılı olamamıştır (bkz. Plut. *Caes.* 65.)

⁴⁹² Hirschfeld 1886, s. 290; Geaten Thériault, “Évergétisme grec et administration romaine: la famille cnidienne de Gaius Ioulios Théopompos”, *Phoenix* 57, 2003, s. 244; Bruns-Özgan 2009, s. 110, dp. 45.

⁴⁹³ *I Knidos* 51-55.

olarak ayrılmaktadır. Yalnızca bu durumu değil, aynı zamanda Knidos kenti tarafından Artemidoros'a verilen "krallara/tanrılara denk onurların" mantıklı izahı için, Artemidoros ve babası Theopompos'un C. Iulius Caesar ve Augustus ile kurmuş oldukları (yukarıda açıklanan) ilişkiye bakılmalıdır.

Gaius Iulius Artemidoros'un hizmetlerine karşılık olarak Knidos kenti tarafından kurulup doğrudan Artemidoros'un adıyla anılan *Artemidoreia* yarışmalarının *kutsal* ve *oikoumenik* galibiyet listelerinde bahsinin geçmemesi; bu festivalin büyük olasılıkla yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir *agon* olduğunu gösterir. Augustus Dönemi'nde her dört yılda bir düzenlenmeye başlanan *Artemidoreia* yarışmalarının hem ne kadar bir süre boyunca kutlandığı hem de hangi dönemde tarih sahnesinden silindiği mevcut kaynaklar itibariyle bilinmemektedir. Ancak Artemidoros'un kent için yaptıkları düşünüldüğünde uzun bir süre boyunca kutlanmış olduğu söylenebilir.

3.8. TRALLEIS

Karia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Tralles/Tralleis antik kenti, günümüzde Aydın il merkezine 1 km mesafede bulunan Kestane (Messogis) dağlarının güney etekleri üzerine kurulmuştur⁴⁹⁴. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Nikarateia*- kutlandığı bilinmektedir.

3.8.1. Nikerateia

Tra[lles] (?) antik kentinde düzenlenen *Nikerateia* yarışmalarının varlığını ispatlayan yalnızca bir yazıt (T92) bulunmaktadır. Bu yazıt, Aphrodisias kentinin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği bir mektuptur. Mektupta kentte kutlanan çeşitli yarışmaların hem iç sorunları çözülmüş hem de katii bir şekilde sıraya koyulan festivallerin düzenlenme takvimleri oluşturulmuştur. Yazıtın 22. satırında Tra[...] kentinde kutlanan *Nikerateia* yarışmalarından bahsedilmektedir. Waddington söz konusu şehri Tralles olarak tanımladığı⁴⁹⁵ için, *Nikarateia* yarışmalarının bu şehre ait olduğu

⁴⁹⁴ Sevin 2016, s. 133.

⁴⁹⁵ Rouché 1993, s. 168.

kabul edilip bu başlık altında değerlendirilmiştir. Fakat Roueché, festivalin Traharfleriyle başlayan herhangi bir şehre ait olabileceğini belirtmektedir⁴⁹⁶.

Adından başka hiçbir bilgiye sahip olmadığımız *Nikarateia* yarışmaları, muhtemelen adını kurucu ve finansöründen alan yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festival olmalıdır. **T92** numaralı yazıtın tarihlendiği dönem doğrultusunda *Nikarateia* yarışmalarının en geç İS. 2. yüzyıl sonunda kurulduğu ya da bu dönemde en azından aktif olarak kutlandığı söylenebilir. Fakat mevcut kaynaklar itibariyle festivalin ne zaman sona erdiği kesin olarak belirlenemez.

4. KILIKIA

Toros Dağları'nın güneyinde, Antalya'dan (Alanya) başlayıp Hatay'a (İskenderun) kadar uzanan sahil şeridi İÖ. II. Binyıl Hitit tabletlerinde *Kizzuwatna*, Eski Mısır metinlerinde *Kadeš*, Asur kayıtlarında *Que-Hilakku*, Eski Yunan ve Roma belgelerinde ise bu coğrafya *Kilikia* olarak anılmaktaydı⁴⁹⁷. Roma İmparatorluk Çağı'nda Kilikia Bölgesi'nin doğusunda *Kommogene*, güneydoğusunda *Syria*, batısında *Pamphylia* ve *Pisidia*, kuzeyinde ise *Lykaonia* bölgeleri bulunuyordu. Kuzeyden Toros Dağları güneyden ise Akdeniz ile çevrelenen bölge, antik çağ yazarları tarafından -coğrafi yapısından hareketle- kendi içinde Dağlık Kilikia (Trakheia) ve Ovalık Kilikia (Pedias) şeklinde ikiye ayrılmıştır⁴⁹⁸.

4.1.ADANDA LAMOS

Adanda Lamos⁴⁹⁹ antik kenti, I. Dünya Savaşı'nın arifesinde (1913 yılında) İtalyan araştırmacılar R. Paribeni ve P. Romanelli tarafından keşfedilerek farklı epigrafik ve arkeolojik malzemelerle birlikte bilim dünyasına tanıtılmıştır⁵⁰⁰. Günümüzde antik kent, Antalya'nın Gazipaşa ilçesinin yaklaşık 15 km. kuzeydoğusunda Adanda Köyü'nün

⁴⁹⁶ *Ibid.*

⁴⁹⁷ A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford 1937, s. 191; William F. Albright, "The Origin of the Name Cilicia", *AJP* 43/2, 1922, s.166-167; Barbara Levick, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford 1967, s. 21.

⁴⁹⁸ Strab. 14, 5, 1.

⁴⁹⁹ Birçok kaynakta kent surlarının "Adanda Kalesi" olarak anılması ve polis statüsündeki Lamos'un antik adının doğrulanamaması sebebiyle, kentin adı bu şekilde verilmiştir (bkz. N. K. Rauh *et al.*, "Life in the Truck Lane: Urban Development in Western Rough Cilicia", *JÖAI* 78. 2009, 253-312; Mustafa Adak-Christina Kokkinia, "Homer in Rough Cilicia: A Late Hellenistic Metrical Inscription from Lamos". *Philia* 5, 2019, s. 1-19.

⁵⁰⁰ Adak-Kokkinia 2019, s. 14-15.

sınırları içerisinde yer almaktadır. Bugün için kentte şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Leonideia*- kutlandığı bilinmektedir.

4.1.1. Leonideia

Kilikia Bölgesi'nde, *Leonideia* yarışmalarında kazananların onuruna dikilen beş farklı yazıt tespit edilmiştir. Bu yazıtlardan biri (T93) Adanda Lamos antik kentinde; diğer dördü (T94-T97) ise Antiokheia ad Kragum'da bulunmuştur. Yazıtlara yansıyan bilgiler oldukça açık ve anlaşılır olmasına rağmen, keşfedildiği yer itibariyle Adanda Lamos'taki onurlandırma yazıtı bir dizi tartışmayı beraberinde getirmektedir. Bunların en önemlisi kuşkusuz, *Leonideia* yarışmalarının bahsedilen her iki kentte de kutlanıp kutlanmadığıdır. Ancak bu sorunun ne doğrudan ne de kesin bir cevabı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu karanlık noktayı aydınlatılabilmek için hem agonistik sahanın bilgi birikimine başvurmak hem de makul ölçüde çeşitli epigrafik varsayımlar yapmak gereklidir.

Bilindiği üzere *agonistik* yazıtlar genellikle ya yarışmaların yapıldığı kentte ya da onurlandırılan sporcu ya da sanatçıların anavatanında ortaya çıkmaktadır. Bu bilgi doğrultusunda bakıldığında iki olasılıktan söz edilebilir: a) *Leonideia* yarışmalarında galip gelen sporcu Marcus Aurelius Phirmos'un anavatanı Adanda Lamos'tur; b) *Leonideia* yarışmaları Antiokheia ad Kragum'da olduğu gibi Adanda Lamos'ta da kutlanmaktadır. İlk olasılık (a), mevcut yazıtta (T93) kazanan sporcunun *ethnikon* bilgisinin (Μάρκος Αὐρήλιος Φῆρμος Ἀνεμουριεὺς = Anemourionlu Marcus Aurelius Phirmos) yer alması sebebiyle büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır. Antiokheia ad Kragum'da bulunan başka bir yazıt (T97) ise büyük ölçüde ikinci olasılığı doğrular niteliktedir. Zira bu yazıtta, θεμιδος Λεωνίδου'nun kurucusu Kendes torunu, Leonides oğlu Leonidas'ın hem Antiokheia ad Kragum'un hem de Lamos'un *bouleutes*'i ve dolayısıyla vatandaşı olduğu (βουλευτοῦ τῆς τε ἡμετέρας πόλεως -Antiokheia ad Kragum- καὶ Λαμωτῶν = *bizim kentimizin* -Antiokheia ad Kragum- ve Lamos'un *bouleutes*'i) bilgisi yer almaktadır. Dolayısıyla -mevcut bilgiler ışığında- doğruluğu mutlak olmasa da *Leonideia* yarışmalarının Antiokheia ad Kragum'da olduğu gibi Adanda Lamos antik kentinde de kutlandığını söylemek mümkündür.

Leonideia festivaline ilişkin daha kapsamlı değerlendirme yazıt sayısına da bağlı olarak Antiokheia ad Kragum başlığı altında yapılacaktır. Bu başlıkta ise sadece Adanda Lamos'ta keşfedilen yazıtın (T94) içeriği kritik edilecek; Antiokheia ad Kragum'da bulunmuş yazıtlardan ulaşılan bilgiler tekrara düşmemek için bu bölüme taşınmayacaktır. Adanda Lamos'ta bulunmuş tek yazıttan okunduğu kadarıyla, *Leonideia* yarışmalarının kurucusu ve *ebedi agonothes*'i (ἀγωνοθετοῦντος δι' αἰῶνος) Kendes'in torunu Leonides'in oğlu Leonidas'tır. Ancak yazıtta ilginç bir şekilde Leonidas'ın babası Leonides de *agonothes* olarak anılmaktadır. Agonistik sahada sıklıkla karşılaşılmaya da birden fazla *agonothes*'in aynı anda tek bir yarışmayı yönettiği bilinmektedir. Ancak bu yarışma özelinde böyle bir durum söz konusu değildir. Zira onursal bir unvan olan δι' αἰῶνος ἀγωνοθέτης'i taşıyan kişinin hayatta olması gerekmemektedir⁵⁰¹. Jean-Yves Strasser de bu duruma işaret ederek Leonidas'ın ölümünden sonra festivalin yönetim ve başkanlığını (προκαθεζομένου καὶ ἀγωνοθετοῦντος) pratik olarak babasının (Kendes oğlu Leonides) üstlenmiş olduğunu ifade eder⁵⁰². Bu unvanların yanı sıra hem baba hem de oğul yazıtta, ἥρωος⁵⁰³ (kahraman) olarak anılmaktadır.

Yazıt içeriğine daha yakından bakıldığında *Leonideia* festivali kapsamında yetişkin erkekler kategorisinde yapılan *pankration* müsabakasını, Memnodoros/Menodoros oğlu Marcus Aurelius Phirmos kazandığı görülür. Sporcunun isminde yer alan Aurelius *nomen*'i ise yazıtın çok büyük ihtimalle İS. 212'den sonraki bir tarihe ait olduğunu gösterir. Yukarıda da bahsedildiği gibi M. Aur. Phirmos'un anavatanı Anemourion'dur. Bu durum, festivalin yalnızca Adanda Lamosluların katılımına değil; aynı zamanda diğer Kilikia kentlerinin de katılımına açık olduğunun en büyük kanıtıdır. Yazıtta yansıyan bir diğer bilgi ise, Marcus Aurelius Phirmos'un üç kez *themionikes* (τρίς Θεμιονείκης) unvanı ile onurlandırılmış olmasıdır. Agonistik yazıtlarda nadiren karşılaşılan *themionikes* unvanı, θέμις (çgl. θέμιδες) olarak anılan yerel ve küçük ölçekli yarışmalarda galip gelen yarışmacıyı tanımlamak için kullanılan *agonistik* bir terimdir. H. W. Pleket temelde, *themionikes* unvanının *kutsal festivaller*'de (*agones hieroi*) kazanılan ἱερονίκης (*hieoronikes*) unvanı ile büyük ölçüde paralellik arz ettiğini; ancak

⁵⁰¹ Rudolf Heberdey - A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Aufträge der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Dph ÖAW 44, Wien 1896, s. 153-154.

⁵⁰² Jean Yves Strasser, "Études sur les concours d'Occident", *Nikephoros* 14, 2001, s. 116 karş. George E. Bean-Terence B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963*, Graz-Köln-Viyana 1965, s. 36.

⁵⁰³ Terim için bkz. Robert 1965, (*Hellenica* 13), s. 207.

saygınlık söz konusu olduğunda *themionikes*'in *hieoronikes*'ten çok aşağıda olduğunu ifade eder⁵⁰⁴.

4.2.ANTIOKHEIA AD KRAGUM

Adını Kommogene kralı IV. Antiokhos'tan ve Kragos Dağı'dan alan antik kent, bugün Antalya'nın Gazipaşa ilçesinin Güney köyü sınırları içerisinde yer almaktadır⁵⁰⁵. Batı Dağlık Kilikia'nın en önemli kentlerinden biri olan Antiokheia ad Kragum'da bugün için şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -θέμιδος Λεωνίδου- kutlandığı bilinmektedir. Bu festival, aynı isimle yaklaşık 20 km uzaklıktaki komşu kent Adanda Lamos'ta da kutlanıyordu.

4.2.1. Leonideia

Kilikia Bölgesi'nde, *Leonideia* yarışmalarında kazananların onuruna dikilen beş farklı yazıt tespit edildiğine yukarıda değinilmişti. Bu yazıtlardan biri (T93) Adanda Lamos antik kentinde; diğer dördü (T94-T97) ise Antiokheia ad Kragum'da bulunmuştur. Kentteki dört yazıtın üçü kazanan yarışmacıların onuruna; diğer yazıt ise danışma ve halk meclisinin (ή βουλή και ὁ δῆμος) kararıyla festivalin kurucusu Kendes torunu Leonides oğlu Leonidas'a ithafen dikilmiştir. Hem Adanda Lamos'ta bulunmuş yazıttan hem de Antiokheia ad Kragum'daki diğer yazıtlardan anlaşıldığı üzere *Leonideia* yarışmalarının kurucusu ve *ebedi agonothes*'i (ἀγωνοθετοῦντος δι' αἰῶνος) Kendes'in torunu, Leonides'in oğlu Aurelius Leonidas'tır. Ancak Leonidas'ın beklenmeyen ölümü üzerine -fiilen- festivalin tüm sorumluluğunu (προκαθεζομένου και ἀγωνοθετοῦντος) babası Leonides üstlenmiş⁵⁰⁶ ve muhtemelen de oğlunun festivale ilişkin verdiği tüm sözleri (ödüller, dağıtımlar ve diğer sorumluluklar) eksiksiz olarak yerine getirmiş olmalıdır. Bean-Mitford ise eşzamanlı bir yönetime işaret ederek baba Leonides başkanlığında, festivalin oğul Leonidas tarafından organize edildiğini ve masrafların da yine Leonidas tarafından karşılandığını ifade eder⁵⁰⁷.

⁵⁰⁴ H. W. Pleket, "Varia Agonistica", *EA* 30, 1998, s. 130; Farrington 2008, s. 242-243.

⁵⁰⁵ Birol Can, Michael Hoff, "Antiochia ad Cragum Batı Dağlık Kilikia'da Bir Roma Kenti ve Kazıları", H. Kasapoğlu - M. A. Yılmaz (eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı*, 2014 Ankara, s. 374 ve dp. 2.

⁵⁰⁶ Bkz. Adanda Lamos, *Leonideia*.

⁵⁰⁷ Bean-Mitford 1965, s. 36.

Mevcut literatürde Leonidas ve ailesine ilişkin hiçbir bilgi yoktur. Ancak yazıtlar vasıtasıyla bu kişiler hakkında oldukça önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahısların Antiokheia ad Kragum ve Adanda Lamos'un eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. **T97**'te Kendes torunu Leonides oğlu Leonidas'ın βουλευτοῦ τῆς τε ἡμετέρας πόλεως καὶ Λαμωτῶν = *bizim kentimizin* –Antiokheia ad Kragum- ve *Lamos'un bouleutes*'i (danışma meclisi üyesi) olarak anılması da bu çıkarımın somut kanıtı olmakla birlikte aynı zamanda araştırmacılara doğrudan olmasa da Aurelius Leonidas'ın statüsü hakkında oldukça önemli bilgiler sağlar.

Roma egemenliğinde Küçük Asya kentlerinde *bouleutes* olabilmek Eski Yunan'ın temel ilkelerinin (vatandaş olmak, özgür doğumlu ve erkek olmak) yanı sıra; kent *magistratus*'luğu yapmış olmak, 25/30 yaşından büyük olmak, belirli bir servete sahip olmak gibi *lex provincia* ile belirlenen Roma ölçütlerine de bağlıydı⁵⁰⁸. Bu nedenle, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Küçük Asya kentlerindeki βουλευταί/*decuriones* (βουλή üyeleri) genellikle şehrin önde gelen zengin vatandaşlarından oluşuyordu. Dolayısıyla Aurelius Leonidas'ın da bahsedilen/istenilen bu kıstaslara haiz seçkin bir kişi olması kuvvetle muhtemeldir. Fakat mevcut kaynaklar ışığında Aurelius Leonidas'ın siyasi kariyeri hakkında kesin bir şey söylemek olanaksızdır. Ancak mevcut yazıtlara yansımamış olması nedeniyle, Leonidas'ın Roma *curcus honorum*'u içinde yer alan bir memuriyeti üstlenmediği söylenebilir. Zira imparatorluk görevleri kent elitleri için sadece saygınlık göstergesi değil, aynı zamanda onları kent diğer elitlerinden ayıran önemli bir siyasi araçtı. Dolayısıyla bu türden görevler yerine getirilmiş olması halinde yazıtlarda muhakkak karşılık bulurdu. Her ne kadar, imparatorluk *curcus honorum* içinde yer alan

⁵⁰⁸ Plin. *Ep.* 10.79-80; Güray Ünver, *Yazıtlar Işığında Karia Kentlerinde Yurttaşların Kent İmarına Katımları (MÖ I. – MS III. Yüzyıl)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012, s. 11; Gülten Peker, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pamphylia'da Kent Memuriyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012, s. 74 vd.; Serpil Aytüre, *Roma İmparatorluk Döneminde Smyrna'nın Yönetim Düzeni ve Memuriyetleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih -Eskiçağ Tarihi- Anabilim Dalı, Ankara 2017, s. 43.

bir görevi üstlenmemiş olsa da Leonidas'ın etkin bir politik güce sahip olduğu ve bu sayede hem Antiokheia ad Kragum'da hem de Adanda Lamos'ta siyasi yönetimin en önemli organı olan *boule*'nin⁵⁰⁹ üyesi olduğu unutulmamalıdır.

Antiokheia ad Kragum'da düzenlenen *Leonideia* yarışmalarında kazanan sporculara ilişkin onurlandırma yazıtlarının tamamı İS. II. yüzyıl sonu ve/veya İS. 212'den sonraki bir yıla tarihlenmektedir. Bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte müsabaka türlerine, yaş kategorilerine, sporcu isimlerine ve festivalin kaçınıcı kez kutlandığı bilgisine ulaşılmaktadır. Oldukça kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında, çocukların (*παιδῶν*) ve yetişkinlerin (*ἀνδρῶν*) katılımına açık olan *pankration* (*πανκράτιον*) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Adaios/Adeas⁵¹⁰ oğlu Aurelius Salbianus çocuklar arası *pankration* müsabakasını (**T95**), Leonides oğlu N.N. de yetişkin erkekler kategorisinde *pankration* müsabakasını (**T96**), Marcus Aure(lius...) Iulianus yetişkin erkekler arası *pankration* müsabakasını *rakibine aman vermeden, net bir şekilde* - *παλαιστὴν ἄπτωτον καὶ ἀμεσολάβητον καὶ ἀκατάβλητον* (**T94**) kazanmıştır. **T95** ve **T96** numaralı yazıtlar festivalin *ikinci kutlama*'sına (*θέμιδος β'*) ithafen dikilirken; herhangi bir sayısal ifadenin bulunmadığı diğer iki yazıt (**T94-T97**) ise ilk kutlamaya ithafen dikilmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. **T97**'ten anlaşıldığı üzere *Themis Leonideia*, dört yılda bir kutlanan (*ἀγῶνος τετραετηρικοῦ*) ve programında yalnızca atletik müsabakaların (*pankration*) bulunduğu *gymnik* bir *agonda*.

Festivale ait yazıtların yalnızca birinde (**T95**) galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi (*Ἀὐρ. Σαλβιανὸν Ἀδαίου Ἀντιοχέα*= Adaios/Adeas oğlu Antiokheialı Aurelius Salbianus) bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına

⁵⁰⁹ Roma İmparatorluğu hükümlerinde Küçük Asya kentlerinde teorik olarak iki siyasi güç odağı vardı: *Boule* (Danışma Meclisi) ve *Demos* (Halk Meclisi). Ancak Küçük Asya kentlerinde hiçbir zaman Atina olduğu gibi *demos*'un etkin olduğu radikal demokrasi anlayışı olmamıştır (*bkz.* Ünver 2012, s. 36). Hellenistik Dönem'den itibaren zenginlerden oluşan azınlık kent yönetimini yavaş yavaş ele geçirmeye başlamış; Roma İmparatorluğu'nun desteği ile beraber de bu süreç hızlanmış hem de yaygınlaşmıştır. Sonuç olarak *demos* karşısında sistematik olarak güç kazanan *boule* kentlerdeki politik gücü tekeline almıştır (Aytüre 2017, s. 34).

⁵¹⁰ Bean-Mitford 1965, s. 36 ve dp. 62.

açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak **T95**'teki sporcu halihazırda Antiokheia vatandaşı olduğu için, bu çıkarıma şüpheyle yaklaşılmalıdır. Fakat Adanda Lamos'ta düzenlenen *Leonideia* yarışmalarına katılan sporcu(lar) dikkate alındığında festivalin yalnızca Antiokheia ad Kragumluların değil, aynı zamanda diğer Kilikia kentlerinin de katılımına açık olduğunu söylemek mümkündür. Yine de son tahlilde bunun güçlü bir olasılık olduğu ve kesinlik taşımadığı unutulmamalıdır.

Adanda Lamos ve Antiokheia ad Kragum'da kutlanan *Leonideia* yarışmaları adını, festivalin kurucusu ve *ebedi agonothetes*'i (ἀγωνοθετοῦντος δι' αἰῶνος) olan Kendes'in torunu Leonides'in oğlu Aurelius Leonidas'tan almıştır. Leonidas'ın ani ölümü üzerine festivalin tüm sorumluluğu (προκαθεζομένου καὶ ἀγωνοθετοῦντος) babası Leonides'e kalmıştır. Mevcut yazıtlardan en az iki kere kutlandığını öğrenilen festival muhtemelen İS. III. yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

4.3.KASTABALA-HIERAPOLIS

Antik dönemdeki adı tartışmalı olan Kastabala-Hierapolis antik kenti, bugün Osmaniye ilinin yaklaşık olarak 12 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Ovalık Kilikia'nın önemli yerleşimlerinden biri olan Kastabala-Hierapolis'te, bugün için şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin –*Herakleideia*- kutlandığı bilinmektedir.

4.3.1. Herakleideia

Kastabala-Hierapolis'te⁵¹¹ düzenlenen *Herakleideia* yarışmalarına ilişkin olarak yalnızca bir yazıt (**T98**) bulunmaktadır. Yazıtta bulunan isimlerin hemen hemen hepsinde yer alan Aurelius *nomen*'i yazıtın çok büyük ihtimalle İS. 212'den sonraki bir tarihe ait olduğunu gösterir. Söz konusu yazıttan; festivalin vakfedeninin ismiyle birlikte müsabaka türü, yaş kategorisi, festivalin hakemi (ἐνκριταί) ve kazanan sporcu hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Bahsedilen yazıtın çevirisi şöyledir:

T98 - *Halk meclisi, Marcus Aurelius Zenon'un hakemliği (ἐνκριταί) zamanında, Herodoros torunu Herodoros oğlu Herakleides nam-ı diğer Herodoros tarafından miras*

⁵¹¹ L. Robert ilgili yazıt ve içeriğinin Syria Hierapolis'ine de işaret etmiş olabileceğini düşünmemizi salık verir bkz. André Dupont Sommer - Louis Robert, *La Déesse de Hiéropolis Castabala. Cilicie*, Paris 1964, s. 91; Ziegler 1985, s. 53, dp. 189.

bırakılan *agon*'da, çocuklar arası güreş müsabakasını kazanan *bouleutes* *Markus Aurelius Demetrios* nam-ı diğer *Strabonos*'un oğlu, *bouleutes* *Marcus Aurelius Caisoninus Demetrios*'u (onurlandırdı).

Yazıtta geçen *καταλείπειν* (*kataleipein*) fiilinden de anlaşılacağı üzere *agon* *Herakleideia* miras yoluyla kurulmuş bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (*ζῶν*) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır.

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere *Marcus Aurelius Demetrios* oğlu, *Marcus Aurelius Caisoninus Demetrios* çocuklar kategorisinde (*παίδων*) güreş müsabakasını (*πάλην*) kazanmıştır. Bu bilgidен hareketle *Herakleideia* yarışmalarını, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı *ἀγῶνες γυμνικοί* (*agones gymnikoî*) olarak tanımlamak mümkündür. Buna karşın bilgi noksanlığı sebebiyle yerel karakterli, para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir festival olan *Herakleideia*'nın kutlanma aralığı (*periyodu*) hakkında kesin bir şey söylenemez. Yine yazıttan okunduğu üzere hem galip sporcunun bizzat kendisinin hem de babasının kentin en önemli idari organı olan *boule*'nin (*danışma meclisi*) üyesi olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu bilgi, İS. III. yüzyıl itibariyle *agonistik* festivallere katılan kişilerin statüsünü göstermesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Yazıtta değinilmesi gereken son nokta *ἐγκριτής* (çgl. *ἐγκριταί*) ifadesidir. *Enkrisis*, sporcuların festival kapsamında düzenlenecek olan yarışmalara kabulüne karar veren hakemleri tanımlayan bir terimdir⁵¹². Yazıtlarda oldukça nadiren rastlanan bu terim ile *Olympia* yarışmalarında görev alan *hellenodikas*'lar arasında benzeşim kuran S. Remijsen; *ἐγκριταί*'ı *eponym* bir memur olarak ifade eder⁵¹³.

⁵¹² Heberdey – Wilhelm 1896, s. 30; Frisch 1988, s. 183.

⁵¹³ Remijsen 2019, s. 19-23 ve dp. 68.

T98 numaralı yazıtta galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi yoktur. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Herakleidea* yarışmalarının tüm Kilikia kentlerinin değil, yalnızca Kastabala-Hierapolislilerin katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁵¹⁴.

Festivalin vakfedeni ve aynı zamanda kurucusu olan Herodoros torunu, Herodoros oğlu, Herakleides *nam-ı diğer* Herodoros ve ailesi hakkında mevcut literatürde hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın Kastabala-Hierapolis'in eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

Son olarak yazıtta tespit edilen ilginç bir detaydan bahsetmek gerekir. Hem festival kurucusunun dedesinin, babasının ve bizzat kendisinin adı (*Herodoros*) hem de muzaffer sporcu ve onun babasının adı (*Marcus Aurelius Demetrios*) *agonistik* yarışmalarda galip gelmiş eski ünlü sanatçı ve atletlerden gelmiş olması son derece muhtemeldir⁵¹⁵. Bu çıkarım doğru ise Eski Yunan *agon*'larının Kilikia kentlerinde ne kadar canlı, köklü ve kent yaşamın merkezinde yer alan kültürel bir öge olduğu daha net anlaşılabilir.

4.4.KORAKESION

Kilikia Bölgesi'nin en batısında yer alan Korakesion antik kenti, bugün Antalya'nın Alanya ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Kimi antik dönem yazarları tarafından Pamphylia yerleşimi olarak anılan Korakesion⁵¹⁶, Kilikia Bölgesi'nin

⁵¹⁴ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁵¹⁵ Megaralı trompetçi Herodoros için bkz. Nigel B. Crowther, *Sport in Ancient Times*, Praeger Westport-Connecticut-London, 2007, s. 73; Hermopolis Magna'lı (Mısırlı) *periodonikes* Marcus Aurelius Demetrios için bkz. Andrew Farrington, "Isthmionikai: a catalogue of isthmian victors", *Nikephoros Beihefte*, Band 21. *Beiträge zu Sport und Kultur im Altertum*, 2012, nr. 2. 34.

⁵¹⁶ Hier. *Syneke*. 682. 8.

en önemli liman kentlerinden biridir. Oldukça hareketli bir tarihe sahip olan kentte, şahıs ismiyle anılan iki festival (*Indemis* ve *Neon* yarışmaları) bulunmaktadır.

4.4.1. Indemis Themisi

Korakesion'da düzenlenen *Aurelius Obrimianus Indemis* yarışmaları yalnızca bir yazıt (T99) vasıtasıyla belgelenmektedir. İS. III. yüzyıla (212'den sonra) tarihlenen söz konusu yazıttan; festivalin vakfedeni (baba) ve *agonothetes*'i (oğul) ile birlikte festivalin kaçınıcı kutlaması olduğu ve kutlanma aralığı (periyodu), müsabaka türü, yaş kategorisi ve kazanan sporcu hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Bahsedilen yazıtın çevirisi şöyledir:

T99 – *Aur(elius) Obrimianus Touesianus'un gönüllü olarak agonothetes'lik yaptığı sırada, O'nun her zaman anılmaya değer babası Aur(elius) Obrimianus Indemis tarafından miras bırakılan (ve) dört yılda bir kutlanan agonun ilk kutlamasında, Pasikrates'in oğlu Korakesion'lu bouleutes Aur(elius) Pasikrates yetişkin erkekler kategorisinde pankration müsabakasını kazandı.*

Mevcut yazıttan festivalin ismi açık bir şekilde okunmamaktadır. Ancak festivalin “vasiyet yoluyla, vakıf aracılığıyla” kurulması nedeniyle⁵¹⁷; yarışma, vakfedenin adına zafeten *Indemis Themisi* olarak adlandırılmıştır. Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere Pasikrates'in oğlu Korakesion'lu Aur(elius) Pasikrates yetişkin erkekler kategorisinde (ἀνδρῶν) *pankration* müsabakasını (πανκράτιον) kazanmıştır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Indemis* yarışmalarını, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agon* olarak tanımlamak mümkündür. Dört yıllık periyotlarla kutlanan (τετραετηρίδος) festivalin art arda kaç defa düzenlendiği bilinmemektedir. Ancak yazıtta yer alan *birinci* (α') kutlama ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde, yazıtta kazanan sporcunun *ethnikon* bilgisinin (Κορακησιώτης) yer alması da festivalin birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanabilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

⁵¹⁷ Yazıtta geçen καταλείπειν (*kataleipein*) fiilinden anlaşıldığı üzere *Aurelius Obrimianus Indemis Themisi* miras yoluyla kurulmuş bir festivaldir.

Kastabala-Hierapolis'te düzenlenen *Herakledeia* yarışmalarında olduğu gibi, *Indemis* yarışmalarında da galip gelen Aurelius Pasikrates de kendi kentinin en önemli idari organı olan *boule*'nin (Danışma Meclisi) üyesidir. Bu durum, bir tesadüften daha ziyade -esasında bir gerçeği- İS III. yüzyıl itibariyle *agonistik* festivallerin kentin hangi zümresine hitap ettiğini göstermektedir.

Mevcut literatürde Aurelius Obrimianus Indemis ve ailesine ilişkin hiçbir bilgi yoktur. Ancak hem festivali vakfedenin hem de festival başkanının (*agonothetes*) aynı aileden (baba-oğul) oluşu dahi, bahsedilen şahısların Korakesion'un eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen elit ve varlıklı vatandaşları sağlayabiliyordu.

4.4.2. Neon Themisi

Korakesion'da düzenlenen *Neon* yarışmalarında galip yarışmacıların onuruna dikilen iki farklı yazıt (**T100-T101**) tespit edilmiştir. **T101** no'lu yazıt yayıncıları tarafından tarihlenmemiş olsa da H. W. Pleket, **T100**'de yer alan "Aurelius" *nomen*'li bir isme dikkat çekerek her iki yazıtı da İS geç II. yüzyıl ile III. yüzyıl başına tarihler⁵¹⁸. Bu yazıtlardan; festivali vakfedenin adıyla birlikte müsabaka türlerine, yaş kategorilerine, sporcu isimlerine ve festivalin kaç yılda bir kutlandığının bilgisine ulaşılmaktadır. Oldukça kısa ve dili sade tutulan her iki yazıtın yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıtlardan okunduğu kadarıyla festivalin programında, yalnızca çocukların (*παιδῶν*) katılımına açık olan güreş (*πάλην*) müsabakaları yer alıyordu. Söz konusu müsabakalar neticesinde; Markus oğlu Kondes (**T101**) ve II. Pappos'un oğlu Aurelius Ptolemaios (**T100**) *hiç yere düşürülmeden* (*ἀπτῶς*) çocuklar arasında yapılan güreş müsabakalarında galibiyete ulaşmıştır. **T101** numaralı yazıt festivalin beşinci (5.) kutlamasına (*θέρμιδος ε'*) ithafen dikilirken; herhangi bir sayısal ifadenin bulunmadığı diğer yazıtın (**T100**) ise ilk kutlamaya ithafen dikilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Periyodik olarak art arda en az beş defa düzenlendiği bilinen *Neon Themisi*, dört yılda bir

⁵¹⁸ SEG 35, nr. 1415.

kutlanan (ἀγῶνος τετραετηρίδος) ve programında yalnızca atletik müsabakaların (güreş) yer aldığı *gymnik* bir *agon*'du. *Agon*'un ilk dört kutlamasında *agonothetes*'lik (festival başkanlığı) görevinin hangi kişiler tarafından yerine getirildiği bilinmemektedir. Ancak beşinci kutlamada bu saygın görevi, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak Pontikes oğlu Protogenes (**T101**) yerine getirmiştir.

Her iki yazıtta da galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi yoktur. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Neon* yarışmalarının tüm Kilikia kentlerinin değil, yalnızca Korakesionluların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Yazıtta geçen *καταλείπειν* (*kataleipein*) fiilinden de anlaşılacağı üzere *Neon Themisi*, Menneas oğlu Neon tarafından vasiyet yoluyla kurulmuş yerel karakterli ve küçük ölçekli bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır.

Festival kurucusu Neon ve ailesi hakkında mevcut kaynaklarda herhangi bir bulunmamaktadır. Fakat festivalin varlığından hareketle, bahsedilen şahısların kent ölçeğinde, belli düzeyde ekonomik ve siyasi güce sahip kişiler olduklarını söylemek mümkündür. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

4.5.LAERTES

Korakesion'un yaklaşık olarak 15 km güneydoğusunda yer alan Laertes antik kenti, günümüzde Antalya'nın Alanya ilçesinin Gözüküçüklü Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Strabon tarafından yüksek bir kaleye (Cebeli Reis Dağı) ve limana sahip olduğu belirtilen⁵¹⁹ Laertes antik kentinde şahıs ismiyle anılan iki festival bulunmaktadır.

4.5.1. Mousaeia

Laertes antik kentinde düzenlenen *Mousaeia* yarışmaları yalnızca bir yazıt (T102) vasıtasıyla belgelenmektedir. Muhtemelen İS. 2-3. yüzyıla tarihlenen bu yazıt, Kallipianos adlı bir sporcu ya da performans sanatçısının mezar epigramıdır. Söz konusu epigram, Türkçe'ye çevrilmesi oldukça zor olan *heksametron* vezniyle (destanların vezni) yazılmıştır. Hayatının baharında yaşamını yitiren Kallipianos için yakılan bir ağıt niteliğinde olan şiirden: festivalin vakfedeni ve *athlothes*'iyle birlikte yarışmaların hangi bölge halklarına açık olduğu bilgilerine ulaşılırken; müsabaka türü, yaş kategorisi gibi festivale ilişkin diğer konular hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Fakat söz konusu bu karanlık noktalara, halihazırda yazıtta yer alan bilgiler doğrultusunda, kesinliği olmayan öneriler getirmek mümkündür.

Mevcut yazıttan ne yazık ki festivalin ismi açık bir şekilde okunmamaktadır. Fakat festivalin miras yoluyla kurulmuş olması (θέμιν πινυτοῦ Μουσαίου ἢν λίπε – *bilge Mousaios'un bırakmış olduğu themis*) dolayısı ile yarışmayı, vakfedenin adına izafeten *Mousaeia* olarak adlandırmak mümkündür⁵²⁰. Yazıttan okunduğu kadarıyla, *Mousaeia* yarışmaları yalnızca *Pamphylia ve mukaddes Kilikalıların* (Παμφύλοισι καὶ ἡγαθέοισι Κίλιξι) katılımına açık olan bölgesel karakterli ve küçük ölçekli bir festivaldir. Bu festival kapsamında, müsabaka türü ve yaş kategorisi bilinmeyen bir yarışmada, erken yaşta yaşamını yitiren Kallipianos galibiyet kazanmıştır. Bean-Mitford, yazıtta Kallipianos'un güzellik, kuvvet, karakter ve zekâ bakımından yüceltilmesinden hareketle, söz konusu galibiyetin müzik yarışmasından (*mousikoi agones*) daha ziyade atletik bir yarışmada (*gymnikoi agones*) alınmış olabileceğini ifade ederler⁵²¹. Kilikia'daki festivallerin programında genellikle atletik müsabakaların yer aldığı da hesaba katılınca Bean-Mitford'un bu çıkarımı, son derece isabetli gözükmektedir. Yine yazıtta Kallipianos'un

⁵¹⁹ Strab. 14. 5. 3.

⁵²⁰ George E. Bean-Terence B. Mitford, "Sites and New in Rough Cilicia", *AS* 12, 1962, s. 203.

⁵²¹ Bean-Mitford 1962, s. 204.

τιμαῖον ἰδ' ἀρχαῖς καὶ σθένει πινυτῆ τε μετέπρεπον ἠιθέοισι – *bekâr gençler içinde, ilkin onur kuvvet ve akıl ile öne çıkan* şeklinde anılmasından hareketle, söz konusu yarışmanın gençler (*ageneioi*) ya da çocuklar (*paides*) yaş kategorisinde yapıldığını söylemek mümkündür.

Son olarak yazıtta belgelenen ἀθλοθέτης teriminden bahsetmek gerekir. Esasında “*ödül veren kişi*” anlamına gelen *athlothes* terimi, İÖ. V.-III. yüzyıl Atina’sında *agonothetes*’ten farklı bir görevi tanımlarken; Roma İmparatorluk Çağı’na tarihlenen yazıtlarda ise genellikle *agonothetes* (festival başkanı) ile eş anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır⁵²². Dolayısıyla **T102** no’lu yazıtta da ἀθλοθετοῦντος ifadesi ἀγωνοθετοῦντος ifadesine karşılık gelecek şekilde kullanılmış olmalıdır. Yazıttan da okunduğu üzere söz konusu bu itibarlı görevi, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak *şanlı şerefli* Nestor yerine getirmiştir. Bean-Mitford, *Mousaeia* yarışmalarındaki “*athlothes Nestor*” ile **T103** no’lu yazıtta karşımıza çıkan “*agonothetes Nestor*” un aynı kişi olabileceğini belirtirler⁵²³.

Festival kurucusu olan Mousaios ve ailesi hakkında mevcut kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat festivalin varlığından hareketle, bahsedilen şahısların kent ölçeğinde, belli düzeyde ekonomik ve siyasi güce sahip kişiler olduklarını söylemek mümkündür. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

4.5.2. Nestor & Phrontinus & Taius & Indus Themisi

İki aileden dört farklı kişi tarafından vakfedilen bu festivalde, kazanan yarışmacılara ait yalnızca bir onurlandırma yazıtı (**T103**) bulunmaktadır. Roma İmparatorluk Çağı’na (muhtemelen İS. II. yüzyılı sonu 3. Yüzyıl başına) tarihlenen söz konusu yazıttan; festivalin vakfedenleri ve *agonothetes*’iyle birlikte festivalin kaçıncı

⁵²² Reisch 1896, “Αθλοθέτης”, *RE* II, 2, s. 2063-5; Decker, *DNP* 11, Golden 2004, s. 19; Bean-Mitford, 1962, s. 204.

⁵²³ Bean-Mitford 1962, s. 204.

kutlaması olduğu ve kutlanma aralığı (periyodu), müsabaka türü ve yaş kategorisi hakkında çok farklı bilgilere ulaşılmaktadır. Bahsedilen yazıtın çevirisi şöyledir:

T103 - *Hem Obrimos oğlu Nestor hem de Diodoros'un oğulları Phrontinus ve Taius ve Indus tarafından miras bırakılan paradan iki yılda bir düzenlenen festivalin 6. kutlamasında, Phoibos'un agonotheslik yaptığı sırada, (anonim bir sporcu) yetişkin erkekler kategorisindeki güreş müsabakasını kazandı.*

Yazıtta geçen ἐκ χρημάτων καταλειφθέντων / *miras bırakılan paradan* ifadesinden de anlaşılacağı söz konusu festival, Obrimos ve Diodoros'un oğullarının (Nestor-Phrontinus-Taius-Indus) vasiyeti doğrultusunda kurulmuş yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Mevcut yazıttan festivalin ismi açık bir şekilde okunamasa da festivalin “miras yoluyla” kurulması nedeniyle; yarışma, vakfedenlerin adlarına izafeten *Nestor & Phrontinus & Taius & Indus Themisi* olarak adlandırılmıştır. Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere festivalin *altıncı kutlamasında* (θέμιδος ζ') adı bilinmeyen bir sporcu yetişkin erkekler kategorisinde (ἀνδρῶν) güreş müsabakasını (πάλην) kazanmıştır. Periyodik olarak art arda en az altı defa düzenlendiği bilinen *Nestor & Phrontinus & Taius & Indus Themisi*, iki yılda bir kutlanan (ἀγῶνος τριετηρικοῦ) ve programında yalnızca atletik müsabakaların (güreş) yer aldığı *gymnik* bir *agon*'du. *Agon*'un ilk beş kutlamasında *agonothes*'lik (başkan) görevinin hangi kişiler tarafından yerine getirildiği bilinmemektedir. Ancak *altıncı kutlamada* bu saygın görevi, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üstlenerek Phoibos adında hayırsever bir şahıs yerine getirmiştir. Bilgi noksanlığı sebebiyle tam olarak tespit edilemese de bu yarışmalar muhtemelen yalnızca Laerteslilerin katılımına açık olmalıdır.

Tek bir festivalin birden fazla (burada iki aile mensubu dört farklı şahıs) kişi tarafından “ortaklaşa” finanse edilmesi *agonistik* sahada örneğine ender rastlanan bir durumdur. Söz konusu bu istisnai durumun birçok nedeni olabileceği gibi, ekonomik gerekçelerle bu türden bir uygulamaya gidilmiş olması daha güçlü bir varsayımdır. Eğer durum gerçekten böyleyse, agonistik festivallerin kent yaşamındaki merkezi konumu, canlılığı bölge özelinde bir kez daha tescillenir.

4.6.SYEDRA

Kilikia Bölgesi'nin batısında bulunan ve adını Sedra nehrinden alan Syedra antik kenti, günümüzde Antalya'nın Alanya ilçesinin Seki Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır⁵²⁴. Küçük Asya'nın diğer kentlerine nazaran daha geç dönemlerde *agonistik festival* organize etmeye başladığı bilinen Syedra antik kenti, Roma İmparatorluk Çağı'na gelindiğinde potansiyelini ortaya koyarak bu konuda diğer bölge kentleri ile yarışır hale gelmiştir. Nitekim bu durum kentte ele geçirilen epigrafik belgelere de yansımıştır. Öyle ki kent ve teritoryumunda kayıt altına alınan yazıtların ekseriyeti, *agonistik* yazıtlardan oluşmaktadır. Söz konusu yazıtlardan anlaşıldığı üzere, bu festivallerin tamamına yakını kentin varıl ve seçkin vatandaşları tarafından finanse edilen yerel yarışmalardır. Mevcut kaynaklar doğrultusunda Syedra antik kentinde şahıs ismiyle anılan dört farklı yarışma (*Khrestos&Theodora, Laodikeia, Mousoniea, Tydianeia*) tespit edilmiştir.

4.6.1. Khrestos & Theodora Themisi

Kilikia Bölgesi'nde, Aurelius Zoilus Khrestos ve karısı Aurelia Diodorane Theodora tarafından finanse edilen *themis*'te kazanan yarışmacılara ithafen dikilen altı farklı onurlandırma yazıtı (**T104-T108** ve **T335**) bulunmaktadır. İS. II. yüzyıl sonu ile III. yüzyıla tarihlenen⁵²⁵ bu yazıtların biri dışında diğerlerinin üst kısımları -yarışmacı ismi, müsabaka türü, yaş kategorisi, festival periyodu bu bölümde yer almaktadır-günümüze ulaşmamıştır. Fakat şanslıyız ki **T104** numaralı yazıt sayesinde, festivale ilişkin yukarıda bahsedilen önemli noktalar hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Anılmaya değer Khrestos ve Theodora çifti tarafından *bizzat kendi servetlerinden* (ἐξ ἰδίων χρημάτων) finanse edilen *themis*'in adına ilişkin mevcut yazıtlarda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak θέμις türü festivaller genellikle kurucusunun ve/veya finansörünün ismiyle anıldığı için⁵²⁶, söz konusu yarışmaları da sermayedarlarına izafeten *Khrestos & Theodora Themisi* olarak adlandırmak mümkündür. **T104** ve **T106** no'lu yazıtlar *Khrestos & Theodora Themisi*'nin programında atletik müsabakaların (πυγμαίν=box, πανκρατίον=*pankration*) ve çocuklar kategorisinin (παίδων) varlığını kesin olarak ortaya koymaktadır. Diğer yazıtlardaki (**T105, T107, T108, T335**) yarışma türleri kesin olarak

⁵²⁴ Sinem Küçükoğlu, *Dağlık Kilikia Bölgesi (Kilikia Trakheia) Kültür*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Bilim Dalı, İstanbul 2015, s. 16.

⁵²⁵ Festival kurucularının isimlerinde yer alan Aurelius *praenomen*'i dolayısı ile yazıtlar İS. 2-3. yüzyıla tarihlenmektedir.

⁵²⁶ Farrington 2008, s. 244.

bilinmemekle birlikte, onların da atletik yarışmalar olmaları oldukça muhtemeldir. Zira Syedra ve territoriyumunda kayıt altına alınan *agonistik* yazıtlarda; güreş, boks ve *pankration* gibi ağır spor karşılaşmaları haricinde başka bir yarışma dalı belgelenmemektedir. Yaş kategorileri için ise aynı durum geçerli değildir. Çocuklar kategorisinin yanı sıra yetişkin erkekler kategorisinde de yarışmalar yapılmış olabilir.

Festival kapsamında düzenlenen atletik yarışmalar neticesinde dördü anonim beş sporcu galibiyete ulaşmıştır. *Themis*'in *ikinci kutlamasında* (θέμιδος β') çocuklar arasında yapılan boks müsabakasını kazanan yarışmacı Syedralı Konon'dur. Periyodik olarak art arda en az iki defa düzenlendiği bilinen *Khrestos & Theodora Themisi*, dört yılda bir kutlanan (θέμιδος τετραετηρικῆς) ve programında yalnızca atletik müsabakaların (boks, *pankration* ve belki güreş ?) yer aldığı *gymnik* bir *agon*'du. Festivalin tüm kutlamalarında *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi bizzat *ünsever* Aurelius Zoilus Khrestos tarafından tek başına üstlenilmiş (ἀγωνοθετοῦντος αὐτοῦ τοῦ φιλοτείου) bu saygın görevi karısıyla dahi paylaşmamıştır. Ancak **T106** no'lu yazıttan okunduğu üzere, festivalin bir kutlamasında *pankration* yarışmasının ödülünü, karısı Aurelia Diodoriane Theodora'nın sunmasına (τὸ τοῦ πανκρατίου ἄθλον χαρισαμένης) imkân vererek karısını bu onura ortak ederek bir ölçüde eşinin gönlünü almış olmalıdır.

Festivale ait yazıtların yalnızca birinde (**T104**) galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi (Κόνων Συεδρεὺς = Syedralı Konon⁵²⁷) bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak **T104**'deki sporcu halihazırda Syedra vatandaşı olduğu için, bu konuda kesin bir yorumdan kaçınmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Mevcut literatürde Aurelius Zoilus Khrestos ve karısı Aurelia Diodoriane Theodora hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak festivalin varlığı dahi, bahsedilen çiftin kentin eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilen kişiler

⁵²⁷ *Mousoinea* yarışmalarında -aşağıda- çocuklar arasındaki boks müsabakasını kazanan Syedralı Aurelius Tydianus Konon nam-ı diğer Matidianus ile isim benzerliğinin yanı sıra yaş kategorileri ve müsabaka türlerinin aynı olması dikkat çekicidir.

de festivallere katılan sporcular da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşlarından oluşuyordu⁵²⁸.

4.6.2. Laodikeia

Syedra’da düzenlenen *Laodikeia* yarışmalarında galibiyet kazanmış sporculara ithafen dikilen 7 farklı onurlandırma yazıtı (**T109-T113** ve **T336⁵²⁹-T337**) bulunmaktadır. İS. II. yüzyıl sonu ve İS. 212’den sonraki yıllara tarihlenen⁵³⁰ bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türlerine, yaş kategorilerine, sporcu memleketleri ile isimlerine ve festivalin kaçınıcı kez kutlandığı bilgisine ulaşılmaktadır. Oldukça kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında; çocukların (*παιδῶν*) ve yetişkinlerin (*ἀνδρῶν*) katılımına açık olan boks (*πυγμαῖν*), güreş (*πάλην*) ve *pankration* (*πανκράτιον*) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Syedralı Menogenes Nus⁵³¹ çocuklar arası *pankration* müsabakasını (**T109**), Eleis’in oğlu Anemourionlu Marcus Aurelius Eleis çocuklar arası güreş müsabakasını (**T110**); Syedralı Aurelius Neonianos Areios⁵³² (**T113**) ve Syedralı genç Aurelius Konon⁵³³ çocuklar arası boks müsabakalarını (**T337**); Aspendoslu Aurelius Antonis⁵³⁴ (**T111**) ve Syedralı Mandrogenes oğlu Aurelius Mandrogenes (**T112**) yetişkin erkekler kategorisinde

⁵²⁸ Farrington 2008, s. 243.

⁵²⁹ Bu yazıtta festival adı yer almamaktadır. Ancak N. Saraçoğlu çok isabetli şekilde *agonothetes* Aurelius Menandrianos Theophilos’a ve kazanan sporcunun Sideli oluşuna (ki *Laodikeia* yarışmaları Syedra’daki tek bölgesel festivaldir) vurgu yaparak yazıtın *Laodikeia* yarışmalarına ait olduğunu belirtir bkz. Nurgül Saraçoğlu, “Neue agonistische Inschriften aus Syedra”, *Philia* 7, 2021, s. 113.

⁵³⁰ Saraçoğlu 2021, s. 110.

⁵³¹ Aynı sporcunun -aşağıda- *Tydianeia* yarışmalarında yetişkin erkekler yaş grubunda da *pankration* müsabakasını kazandığını görmekteyiz. Bu yazıtta sporcunun adında “Aurelius” *nomen*’i yoktur. Ancak diğer yazıtta aynı sporcunun Aurelius *nomen*’iyle birlikte anıldığını görmekteyiz: Aurelius Menogenes Nus (**T114**). Sporcu adının yazıtlara bu şekilde yansımaları bilinçli bir aklın ürünü ise, söz konusu bu yazıt kesin olarak İS 212’den önceki bir yıla tarihlenir. İlgili yazıtın festivalin dördüncü kutlamasına ithafen dikildiği de hesaba katıldığında *Laodikeia* yarışmalarının başlangıcı yaklaşık olarak İS. 190’lı yıllara tarihlenir.

⁵³² “Areios” ismi sporcunun Mısır kökenli olduğuna işaret edebilir, bkz. *SEG* 38, nr. 1491.

⁵³³ Bu sporcu büyük olasılıkla *Khrestos & Theodora Themisi*’de kazanan yarışmacıyla -Syedralı Konon- (**T104**) aynı kişidir. Fakat bu çıkarımın kesin taşımadığı unutulmamalıdır.

⁵³⁴ **T111** numaralı yazıttan okunduğu üzere Aurelius Antonis, *hieronikes* (ἱερονεικῆς) ve *paradoksos* (παράδοξος) unvanlarına sahip üst düzey bir sporcudur.

pankration müsabakalarını ve son olarak Sideli Aurelius Aristogenes⁵³⁵ (?) yetişkin erkekler kategorisinde güreş müsabakasını (**T336**) kazanmıştır.

T109-T336-T337 numaralı yazıtlar festivalin *dördüncü kutlamasına* (θέμιδος δ'), **T110-T111** numaralı yazıtlar *dokuzuncu* (θέμιδος θ'), **T109** numaralı yazıt ise festivalin *onuncu kutlamasına* (θέμιδος ι') ithafen dikilmiştir. Herhangi sayısal bir ifadenin bulunmadığı **T113** numaralı yazıt ise muhtemelen festivalin *ilk kutlamasına* ithafen dikilmiş olmalıdır. Periyodik olarak art arda en az on defa (**T112**) tekrarlandığı bilinen *Themis Laodikeia* dört yılda bir kutlanan (θέμιδος τετραετηρικῆς) ve programında yalnızca atletik müsabakaların (güreş, boks ve *pankration*) bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. Festivalin (*Themis Laodikeia*) tüm kutlamalarında *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmı da karşılanarak- farklı bir hayırsever kentli tarafından üstlenilmiştir. Mevcut yazıtlardan bu saygın görevin; *dördüncü kutlamada* Aurelius Menandrianus Theophilus (**T109-336-337**), *dokuzuncu kutlamada* Louolus torunu Nason oğlu Aurelius Nason (**T110-T111**), *onuncu kutlamada* Aurelius Kalliklianus Rufinianus Poteitus (**T112**) ve *birinci kutlamada* (?) Aurelius Kalliklianus Kallikles (**T113**) tarafından yerine getirildiği okunmaktadır.

Festivale ait yazıtların tamamında galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla *Laodikeia* yarışmalarının yalnızca Syedralıların değil aynı zamanda diğer Kilikia kentlerinin de katılımına açık olduğu söylenebilir. Nitekim festivalin *dördüncü* ve *dokuzuncu kutlamasında* galip gelen sporcuların onurlandırma yazıtları; (**T336**) Sideli Aurelius Aristogenes, (**T110**) *Anemourionlu* Marcus Aurelius Eleis, (**T111**) *Aspendoslu* Aurelius Antonis- bu çıkarımı doğrulamaktadır. **T111** numaralı yazıtta adı geçen Aurelius Antonis aynı zamanda *Laodikeia* yarışmalarına katılan hem sportif hem de siyasi bakımdan en kariyerli sporcudur. Zira *hieronikes* (ἱερονείκης) unvanı, Aurelius Antonis'in *kutsal bir festivalde* (ἀγὼν ἱερός) kazandığını; *paradoksos* (παράδοξος)⁵³⁶ unvanı ise sporcunun aynı gün

⁵³⁵ N. Saraçoğlu, Heberdey tarafından kopyalanan eski bir yazıt fragmanının (Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 17) **T336**'yla hem ölçüleri hem içerik bakımından uyumlu olduğunu, bu nedenle ilgili fragmanın **T336**'nın eksik kısmı olabileceğini belirtmektedir bkz. Saraçoğlu 2021, s. 112-113.

⁵³⁶ Terimle ilgili araştırmacıların iki farklı önerisi bulunmaktadır: a) Bunların birincisi ve yaygın olarak kabul göreni, bu unvanı taşıyan atlet aynı gün içerisinde iki farklı müsabaka türünde, (örneğin boks ve

içerisinde iki farklı müsabaka türünde başarılı olduğunu gösterir. Βουλευτής unvanı ise bahsedilen şahsın, kentin (=Aspendos) en önemli idari organı olan *boule*'nin (*danışma meclisi*) üyesi olduğunu göstermektedir.

Yazıtlarda geçen *καταλείπειν* (*kataleipein*) fiilinden de anlaşılacağı üzere *Laodikeia Themisi* miras yoluyla kurulmuş yerel karakterli, para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (*ζῶν*) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Festival kurucusu *Eidaios'un kızı La(o)dike* ve ailesi hakkında mevcut kaynaklarda hiçbir bilgi yoktur. Ancak araştırmacıların hemen hemen hepsi *Eidaios kızı La(o)dike* ile bir sonraki festivalde (*Mousoniea*) karşımıza çıkacak olan *Volussia Ladike*'yi özdeşleştirerek bu hayırsever kadın hakkında bilgi verebilmektedir. Bu özdeşlikten bağımsız olarak *Eidaios/Idaios kızı La(o)dike'nin* *Syedra'nın* ya da en azından *Kilikia/Pamphylia* sınırından başka bir kentin yerlisi olduğunu söylemek mümkündür⁵³⁷. Bunun yanı sıra yalnızca söz konusu festivalin varlığı dahi *Laodike* ve ailesinin kentin eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Dönemi'nde Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilen kişiler genellikle şehrin ileri gelen zengin ve elit vatandaşlarından oluşuyordu.

Küçük Asya'nın yerlisi hayırsever bir kadın tarafından miras bırakılan ve kırk yılı aşkın bir süre boyunca her dört yılda bir tekrarlanan *Laodikeia* yarışmaları, muhtemelen

güreş) başarılı olursa bu unvan ile onurlandırılır (bkz. R. Merkelbach, "Über ein ephesisches Dekret für einen Athleten aus Aphrodisias und über den Athletentitel παράδοχος", *ZPE* 14, 1974, s. 91-96). Diğerleri ise, sporcunun bu önemli unvanı kazanabilmesi için herhangi bir yarışma disiplini, ayrı ayrı iki yaş sınıfında başarılı olması gerekirdi (bkz. Merkelbach 1974, s. 91-96).

⁵³⁷ J. Nollé-S. Şahin-Ch. Vorster, "Katalog der Inschriften im Museum von Alanya", *EA* 5, 1985, s. 129; Kurt Tomaschitz, "Die epigraphische Evidenz westkilikischer Staedte", in: G. Huber *et al.*, *Zu antiken Staedten Westkilikiens*, Anz. Österr. Akad. der Wiss. 138/1, 2003, s. 140; Marie-Thérèse Raepsaet Charlier, "L'activité évergétique des femmes clarissimes sous le Haut-Empire", in: *Epigrafia 2006. Atti della XIVe rencontre sur l'épigraphie in onore di Silvio Panciera con altri contributi di colleghi, allievi e collaboratori*, III, (eds. M. L. Caldelli et al.) Rome 2008, s. 1036-1038.

de İS. III. yüzyıl ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

4.6.3. Mousonia

Syedra antik kentinde düzenlenen *Mousonia* yarışmalarında galibiyet kazanmış sporculara ithafen dikilen iki farklı onurlandırma yazıtı (T114-T115) bulunmaktadır. Her iki yazıtta da “Aurelius” *nomen*’i taşıyan isimler olduğu için bu yazıtlar -*Constitutio Antoniniana*’ya atıfla- İS. 212’den sonraki bir döneme tarihlenir. Söz konusu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte festivali vakfedenlerin adları, müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu ve *agonothetes* isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Dilleri oldukça sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla, Aurelius Tydianos Theodoros (T114) çocuklar arası (παίδων) güreş müsabakasını (πάλην); Aurelius Tydianus Konon *nam-ı diğer* Matidianus (T115) ise çocuklar kategorisinde (παίδων) boks müsabakasını (πυγμαήν) kazanmıştır. T114 numaralı yazıt festivalin *otuzuncu kutlamasına* (θέμιδος Μουσωνίου λ’) ithafen dikilmiştir. Herhangi sayısal bir ifadenin bulunmadığı T115 numaralı yazıt ise muhtemelen festivalin *ilk kutlamasına* (?) ithafen dikilmiş olmalıdır. Periyodik olarak art arda en az otuz defa (T114) kutlandığı bilinen *Themis Mousoneia* programında yalnızca atletik müsabakaların (güreş ve boks) bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. Ancak yazıtlardan *themis*’in kaç yılda bir düzenlediğine (periyodu) ilişkin herhangi bir bilgiye ne yazık ki ulaşamamaktadır. *Mouseneia* yarışmalarında *agonothetes*’lik (başkanlık) görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üstlenerek- iki farklı hayırsever kentli tarafından yerine getirilmiştir. Mevcut yazıtlardan bu saygın görevin; *otuzuncu kutlamada* Aurelius Callicianus Rufinianus Poteitus/Poteitos⁵³⁸ (T114); *bilinmeyen bir kutlamada* (?) ise Aurelius Numerianus Numerius *nam-ı diğer* Morius (T115) tarafından üstlenildiği okunmaktadır.

Festivale ait yazıtların yalnızca birinde (T115) galip sporcunun *ethnikon*’una ilişkin bir bilgi (Αὐρήλιος Τυδιανὸς Κόνων ὁ καὶ Ματιδιανὸς Συεδρεὺς = *Aurelius*

⁵³⁸ Aynı şahıs, -yukarıda- *Laodikeia* yarışmalarının *onuncu* kutlamasında da *agonothetes* olarak (T109) karşımıza çıkmaktadır. Bu durum kent eşrafının festivallerde görev alma isteğini ve kendi aralarında yaşanan rekabeti göstermesi bakımından çok önemli bir bulgudur.

*Tyrianos Konon nam-ı diğer Syedralı Matidianus*⁵³⁹) bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bağlamda *Mousoinea* yarışmalarının yalnızca Syedralıların değil aynı zamanda diğer Kilikia kentlerinin de katılımına açık olduğunu söylemek mümkün olsa da **T115**'deki sporcu, halihazırda Syedra vatandaşı olduğu için bu konuda kesin bir yorumdan kaçınmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Adını “Mousonius” isimli anonim bir şahıstan alan *Mousoinea* yarışmaları, *consularis* sınıftan *Quintus Tineius Sacerdos ve Volussia Ladike'nin ünseverliği dolayısıyla* (ἐκ φιλοτειμίας Κοίντου Τινείου Σακέρδωτος καὶ Οὐλοουσσίας Λαδίκης) düzenleniyordu. Festival kurucusunun bizzat Mousonius'un kendisinin mi, yoksa yarışmalara sermayedarlık yapan Sacerdos ve Ladike çiftinin mi olup olmadığı mevcut yazıtlar itibariyle tartışmalı bir konudur⁵⁴⁰. Şanslıyız ki festivale ait olmayan başka bir yazıt, doğrudan olmasa da bu tartışmaya ışık tutmaktadır. İlgili yazıtta Musonius, Sacerdos ve Ladike çifti tarafından “heros ephiphanes”⁵⁴¹ (*görünen heros*) unvanıyla onurlandırılmaktadır⁵⁴². Bu yazıtta atıfla J. Nollé, söz konusu yarışmalarının muhtemelen bizzat Musonius'un kendisi tarafından kurulduğunu; Sacerdos ve Ladike çiftinin ise büyük olasılıkla festival vakfının tükenen sermayesini yenileyerek yarışmaları tekrardan canlandırdıklarını düşünmektedir⁵⁴³. Bu görüş akla yatkın bir öneri olsa da kesinlik taşımadığı unutulmamalıdır.

Bir diğer tartışma ise festival sermayedarları olan Quintus Tineius Sacerdos ve Volussia Ladike'nin kimlikleri üzerinedir. Araştırmacıların tamamına yakını, Syedra'da kutlanan bir başka festivalin (*Laodikeia*) kurucusu olan “Eidaios kızı Ladike” ile *Mousoinea* yarışmalarının finansörlerinden biri olan Volussia Ladike'nin aynı kişiler

⁵³⁹ Aurelius Tydianos Konon'un -yukarıda- *Khrestos & Theodora* yarışmalarında kazanan Syedralı Konon (**T101**) ile aynı kişi olup olmadığı açık değildir. Ancak her iki sporcunun da yaş kategorisi (*paides*/çocuklar) ve yarıştıkları müsabaka türleri (πυγμαχία/boks) aynıdır.

⁵⁴⁰ Nollé-Şahin-Vorster 1985, s. 128-129; Johannes Nollé, “Epigraphische und numismatische Notizen”, *EA* 12, 1998, s. 132-133; Tomaschitz 2003, s.140-141; Sussane Pilhofer, *Romanisierung in Kilikien? Das Zeugnis der Inschriften*, (Quellen und Forschungen zur Antiken Welt 46), Münih 2006, s. 207-210 nr. A165 ve A178.

⁵⁴¹ ἥρωσ ἐπιφανής'in farklı anlamları için bkz. Robert, *OMS*, s. 1353-1354; Nollé 1998, s. 133 ve özellikle dp. 11.

⁵⁴² Μουσσώνου | ἥρωα | ἐπιφανή | Σακέρδωσ | καὶ Λαδίκη || ὑπατικοί. Nollé-Şahin-Vorster 1985, s. 128-129, nr. 6.

⁵⁴³ Nollé 1988, s. 132-133.

olabileceğini düşünmektedir. Araştırmacılar arasındaki yaygın görüş böyle olsa da bu özdeşlik de kesinlik taşımamaktadır⁵⁴⁴. Ancak bu tartışmadan bağımsız olarak Volussia Ladike'nin Küçük Asya kökenli (Syedra'nın yerlisi ya da Pamphylia-Kilikia sınırından) varlıklı ve hayırsever bir kadın (*femina clarissima*) olduğunu söylemek mümkündür⁵⁴⁵. Volussia Laodike gibi kocası Quintus Tineius Sacerdos'un kimliği üzerine de tartışmalar bulunmaktadır. Kimi araştırmacılar söz konusu şahsı İS. 192'de ve 219'da (ikinci defa) *consul* olan Quintus Tineius Sacerdos ile; kimi araştırmacılar ise İS. 158 yılı *consul*'u Quintus Tineius Sacerdos Clemens ile özdeşleştirmektedir⁵⁴⁶. Volussia Laodike'nin yaşlı Q. Tineius Sacerdos'un eşi olduğunu ifade eden araştırmacıların en önemli dayanağı Side'de bulunmuş iki yazıttır⁵⁴⁷. Ancak Tomaschitz bu yazıtlara rağmen ilgili araştırmacıların değerlendirmesine katılmıyor; katılmamasının nedenlerini de şu şekilde sıralıyor: Volussia Laodike'nin kocası yaşlı Q. Tineius Sacerdos olmuş olsaydı Sye 3 (T114) ve Sye 32 (T115) yazıtlarında şahsın adı -onu oğlundan ayırt edecek şekilde- noksansız olarak yazılırdı. Ayrıca aynı yazıtlarda *Aurelii* ifadesi taşıyan iki *agonothetes*'in varlığı, Volussia Laodike'nin kocasının genç Q. Tineius Sacerdos olduğu çıkarımını kronolojik olarak da doğrulamaktadır⁵⁴⁸. Çalışmamız bağlamında ilgili şahsın genç ya da yaşlı Q. Tineius Sacerdos olmasının hiçbir önemi yoktur. Zira en nihayetinde her iki şahıs da *senatus* sınıfı mensubu, varlıklı ve saygın kişilerdir⁵⁴⁹.

Mousoneia yarışmalarının periyodu (kutlanma aralığı) yukarıda da bahsedildiği üzere bilinmemektedir. Ancak kentte düzenlenen diğer yarışmalardan hareketle bu festivalin de dört yılda bir düzenlendiği (θέμιδος τετραετηρικῆς) varsayılırsa, en az 120 yıllık (30x4=120) gibi uzun bir süre zarfında kutlanmış olması söz konusudur. Bu da

⁵⁴⁴ Tomaschitz 2003, s. 140; Saraçoğlu 2021, s. 115.

⁵⁴⁵ Nollé-Şahin-Vorster 1985, s. 128-129; *I Side* 60, 61; Nollé 1998, s. 133; Tomaschitz 2003, s. 140; Pilhofer 2006, s. 209-210; Raepsaet-Charlier 2008, s. 1036-1038; Saraçoğlu 2021, s. 114.

⁵⁴⁶ Heberdey-Wilhelm 1896, s. 145; Tomaschitz 2003, s. 140, dp. 116; Pilhofer 2006, s. 207; *karş.* Nollé-Şahin-Vorster 1985, s. 128-129; *I Selge* 60, 61, özellikle s. 343; Johannes Nollé, "Epigraphische und numismatische Notizen", *EA* 12, 1998, s. 132-133; Danuta Okon, *Septimius Severus et Senatores: Septimius Severus' Personal Policy Towards Senators in Light of Prosopographic Research (193-211 A.D.)*, (trans. by B. Zawadka), *Szczecin* 2012, s. 81, dp. 119; Saraçoğlu 2021, s. 114.

⁵⁴⁷ İS. 178-182 yıllarına tarihlenen bu yazıtlarda Tiesianus III tarafından, Q. Tineius Sacerdos'un babasıyla (Quintus Tineius Sacerdos Clemens) ağabeyi (Quintus Tineius Rufus) onurlandırılmaktadır. Kökenleri imparatorluğun batısına uzanan bu ailenin Side'de onurlandırılmasının en makul izahı bir akrabalık ilişkisidir ki bu da Syedra'nın yerlisi ya da Pamphylia-Kilikia sınırından başka bir kentten olan Volussia Laodike ile sağlanmaktadır bkz. *I Side* 60, 61 ve Nollé'nin değerlendirmesi için özellikle s. 343; Nollé-Şahin-Vorster 1985, s. 129; Saraçoğlu 2021, s. 114.

⁵⁴⁸ Tomaschitz 2003, s. 140, dp. 116.

⁵⁴⁹ *PIR* 170-172.

Mousooneia festivalini Syedra antik kentinin -bilinen- en eski yarışmaları yapar. *Consul* sınıfından zengin ve hayırsever çift belki de tam da bu nedenle yeni bir festival kurmak yerine (kentin en eski yarışmaları olan) *Mousooneia*'ya bağış yaparak onu canlandırmış/devam ettirmiş olabilirler. İS. I. yüzyıl sonuyla II. yüzyıl başında kurulmuş olması kuvvetle muhtemelen olan *Mousooneia* yarışmaları çok uzun bir süre boyunca sevilerek kutlandıktan sonra İS. III. yüzyıl ortalarında tıpkı devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

4.6.4. Tydianeia

Syedra'da düzenlenen *Tydianeia* yarışmalarında galibiyet kazanmış sporculara ithafen dikilen dört farklı onurlandırma yazıtı (**T116-T118** ve **T338**) bulunmaktadır. İS. 212'den sonraki bir yıla tarihlenen bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türlerine, yaş kategorilerine, sporcu ve *agonothetes* isimlerine ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığını (periyodu) ve hangi kutlamaya ithafen dikildiği gösteren bir ifade yoktur. Son derece kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla *Tydianeia* festivalinin müsabaka programında; çocukların (*παιδῶν*) ve yetişkinlerin (*ἀνδρῶν*) katılımına açık olan yalnızca güreş (*πάλην*) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Aurelius Kononianus Longus (**T116**) ve Aurelius Hieronymianus Numerius (**T118**) çocuklar arasındaki güreş müsabakalarını; Aurelius Menegones Nous (**T117**) ve Aurelius Dionysios (**T338**) ise yetişkin erkekler kategorisinde güreş müsabakalarını kazanmıştır. Ancak ilgili sporcuların bu galibiyetleri hangi kutlamada kazandıkları yazıtlardaki bilgi noksanlığı sebebiyle tespit edilememektedir. Yine benzer şekilde festivalin kutlanma aralığı (periyodu) da bilinmemektedir. Fakat kent ve bölgedeki diğer festivallerin genelinde olduğu gibi *Tydianeia* yarışmalarının da dört yıllık periyotlarla düzenlendiği söylenebilir. Yazıtlarda *θέμις* sözcüğüyle tanımlanan *Tydianeia* festivalinin yerel karaktere sahip para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir festival olduğunu söylemek mümkündür. Kesin olarak programı bilinmeyen *Tydianeia* yarışmalarının *agonothetes*'lik görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmı da üstlenilerek- Aurelius Kalliklanus Rufinianus Poteitos (**T116-T338**), Aurelius Ismenus Arkhelaos (**T117**), Aurelius Demetrianus Numeris (**T118**) adındaki üç farklı hayırsever kentli

tarafından ifa edilmiştir. Bu da *Tydianeaia* yarışmalarının en az üç kez tertip edilip kutlandığının kesin kanıtı niteliğindedir.

Kesin olarak müsabaka programı bilinmemekle birlikte *Themis Tydianeaia* muhtemelen programında yalnızca atletik yarışmaların bulunduğu tipik bir *gymnik agon*'du. Festivale ait yazıtların hiçbirinde galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi yoktur. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Tydianeaia* yarışmalarının tüm Kilikia kentlerinin değil, yalnızca Syedralıların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir⁵⁵⁰. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Tydianeaia yarışmaları adını, "Tydianos"⁵⁵¹ ismine sahip anonim bir şahıstan almaktadır. Bu şahıs, pekâlâ kentte ele geçirilmiş diğer *agonistik* yazıtlarda adı geçen Tydianos'lardan biri olabilir. Bu tarife uygun olarak karşımıza yalnızca iki Tydianos çıkmaktadır⁵⁵²: a) Aurelius Tydianos Konon *nam-ı diğer* Matidianus (T115) b) Aurelius Tydianos Theodoros (T114). Mevcut kaynaklar ışığında kesin olarak doğrulanamayacağı için, burada yalnızca ilgili şahısların festivalin muhtemel kurucuları arasında olabileceklerini hatırlatmakla yetineceğiz. Fakat söz konusu festivali düzenleyen kişinin kentin varlıklı ailelerinden birine mensup olduğu kesindir. Zira, Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

Hayırsever kentli bir şahıs tarafından kurulan ve en az üç kez tekrarlandığı bilinen *Tydianeaia* yarışmaları da muhtemelen İS. III. yüzyıl ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

⁵⁵⁰ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁵⁵¹ Tydeus ismine -ianos son eki getirilerek türetilen *epikhorik* bir isimdir. J. Nollé, bu tip adlandırılmaların Pisidia ve Kilikia bölgelerinde çok popüler olduğunu ifade etmektedir (*bkz.* Nollé 1988, s. 131, yazıt – c, dp. 6 ve 7.

⁵⁵² Packard Humanities Institute (PHI) Asia Minor özelinde Τυδία- aramasına yalnızca dört (4) farklı sonuç vermektedir. Bunlara beşinci (5.) olarak, EA 12, nr. c = SEG 38, nr. 1493 ve altıncı olarak T338 numaralı yazıtlar eklenebilir. İlk üç yazıt ve T338 doğrudan *Tydianeaia* yarışmalarına aittir. Diğer iki yazıt ise *Mousoinea* yarışmalarında kazanan bir sporcuya ve yine bu yarışmalarda *agonothet*'lik yapmış bir şahsa aittir.

5. LYDIA

Antik dönemde doğuda Phrygia, batıda Ionia, kuzeyde Mysia güneyde ise Karia bölgeleriyle komşu olan Lydia Bölgesi, günümüzde yaklaşık olarak Manisa'nın büyük bir bölümünü, İzmir'in doğusunu Kütahya ve Uşak illerinin ise batı uçlarını kapsamaktadır⁵⁵³.

5.1. TRIPOLIS

Antik Dönem'de Karia-Phrygia-Lydia bölgelerinin kesişim noktasında Çürüksu (*Lykos*) Vadisi'nsinde Menderes Nehri (*Maindros*) kıyısında bulunan Tripolis antik kenti, günümüzde Denizli'nin Buldan ilçesinin Yenicekent mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır⁵⁵⁴. Küçük Asya'nın diğer kentlerine nazaran daha geç dönemlerde *agonistik festival* organize etmeye başladığı bilinen Tripolis antik kentinde -mevcut kaynaklar doğrultusunda- şahıs ismiyle anılan yalnızca bir yarışma (*Megala Attalaneia Olympia*) tespit edilmiştir.

5.1.1. Megala Attalaneia Olympia

Tripolis antik kentinde düzenlenen *Megala Attalaneia Olympia* yarışmalarında galibiyet kazanan ve beraberlik elde eden sporculara ithafen dikilen iki farklı onurlandırma yazıtı (**T119-T120**) bulunmaktadır. Yazıtlarda geçen "Aurelius" *nomen*'ine atıfla İS. II. yüzyıl sonuna -İS. 161'den sonraki bir yıla- tarihlenen⁵⁵⁵ bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türlerine, sporcu ve *athlothes-agonothes* isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) ve yaş kategorileri belirtilmemiştir. Çok kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında çocukların (παῖδες) ve yetişkinlerin (ἄνδρες) katılımına açık olan yalnızca boks (πυγμή)

⁵⁵³ Sevin 2016, s. 211, 214.

⁵⁵⁴ Kentin bulunduğu coğrafyanın antik dönemdeki adı (Tripolis-Apollonia-Antoniopolis) çok tartışmalıdır bkz. Cumhuriyet Tanrıver, "Three New Inscriptions from Tripolis", *EA* 42, 2009, s. 81 ve dp. 1.

⁵⁵⁵ Tanrıver 2009, s. 83-84; *AE* 2009 (2012), s. 514-5, nr. 1402-3.

müsabakaları yer alıyordu⁵⁵⁶. Bu müsabakalar neticesinde: Marcus Aurelius Menandros çocuklar/yetişkinler kategorisinde boks müsabakasını (**T120**) kazanmış; diğer yandan yetişkinler/çocuklar yaş grubunda M. Aurelius Epaphrodeitos ve Marcus Aurelius Iulianus arasındaki *muazzam mücadele* (ἐνδόξως ἀγωνισαμένουσ) ise beraberlikle (συνεξεληθόντας) neticelenmiştir (**T119**). Her iki yazıt da yarışmaların *ilk kutlamasına* (τὸν πρότωσ) ithafen dikilmiştir. Sporcuların hangi yaş kategorisinde yarıştığı tam olarak belirlenemezken; yarışma kapsamındaki müsabakaların iki farklı yaş grubunda yapıldığı kesindir. Buna karşın, bilgi noksanlığı sebebiyle festivalin kutlanma aralığı (*periyodu*) hakkında kesin bir şey söylenemez. Bu bilgiler ışığında *Megala Attalianeia Olympia* yarışmalarını, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı ἀγῶνεσ γυμνικοί (*agones gymnikoí*) olarak tanımlamak mümkündür.

Megala Attalianeia Olympia yarışmalarının *agonothetes*'i ve *athlothes*'i aynı zamanda festivalin kurucusu da olan Marcus Aurelius Attalianos'tur. Marcus Aurelius Attalianos bizzat kendisinin kurduğu bu yarışmaların sadece festival başkanlığı görevini *kayd-ı hayat* şartıyla (διὰ βίου) üzerine almakla yetinmemiş; aynı zamanda yarışmalarda kazananlara *ödülü sunan ilk kişi* (πρότου ἀθλοθέτου) olma şerefine de kendisi erişmiştir⁵⁵⁷. Festivale ait her iki yazıtta da galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi yoktur. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Megala Attalianeia Olympia* yarışmalarının tüm Lydia kentlerinin değil, yalnızca Tripolislilerin katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁵⁵⁸.

Megala Attalianeia Olympia yarışmaları adını, Marcus Aurelius Attalianus isimli *ünlü bir pankreas güreşçisinden* (πανκρατιαστικῆσ παράδοξοσ) almaktadır. **T120** numaralı

⁵⁵⁶ Her iki yazıtta yarışmaların ilk kutlamasına (τὸν πρότωσ) ithafen dikildiği için, söz konusu boks müsabakalarının kesinlikle iki farklı yaş kategorisinde yapılmış olması gerekir. Zira M. Aur. Epaphrodeitos ve M. Aur. Iulianus bir yaş kategorisindeki boks müsabakasının finalisti idiler ve beraberlik neticesinde birlikte onurlandırıldılar. M. Aur. Menandros da ilk kutlamada boks müsabakasını kazanmış olması ise ancak *Megala Attalianeia Olympia* yarışmalarının iki yaş kategorisinde yapılmış olmasıyla izah edilebilir (Pleket-SEG 59, s. 421 nr. 1404; Strasser- AE 2009 (2012) s. 515, nr. 1403).

⁵⁵⁷ Esasında “ödül veren kişi” anlamına gelen athlothes terimi, İÖ. 5.-3. yüzyıl Atina'sında agonothes'ten farklı bir görevi tanımlarken; Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen yazıtlarda ise genellikle *agonothetes* (festival başkanı) ile eş anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır (Reisch 1896, “Αθλοθέτης”, RE II, 2, s.2063-5; Decker DNP 11, Golden 2004, s. 19; Bean-Mitford, 1962, s. 204). Ancak burada görüldüğü üzere Roma İmparatorluk Çağı'nda da bu ayrımı gösteren yazıtlar bulunmaktadır.

⁵⁵⁸ Papakonstantinou 2019, s. 101.

yazıtta, her ne kadar M. Aur. Attalianos *ünlü pankreas güreşçisi* diye anılsa da aslında bu şahıs; *periodonikes* veya *olympionikes* (*Olympia yarışmaları galibi*) olmak şöyle dursun *hieronikes* (*hieros agon galibi*) bile değildi⁵⁵⁹. Festival adındaki “Olympia” *epithet*’i ise *Olympia yarışmaları* ile değil, aksine, kentteki *Zeus Olympios* kültüyle ile bağlantılıdır⁵⁶⁰. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, *Megala Attalaneia Olympia*’nın *oikoumenik* (uluslararası katılıma açık) bir festivalden daha ziyade, yalnızca Tripolislilerin ve yakın çevresinin katılımına açık olan; yerel karakterli, para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir bayram olduğunu (*themis*) söylemek mümkündür. Bu yarışmaların bir diğer özelliği de bizzat bir sporcu tarafından kurulup finanse edilmiş olmasıdır. Bu durum İS II. yüzyıl itibariyle Küçük Asya kentlerinde *agonistik* kültürün ne kadar yaygınlaştığını göstermesi bakımından çok önemlidir.

Tria nomina’sından Roma vatandaşı olduğu anlaşılan M. Aur. Attalianos’un şahsına ve ailesine ilişkin mevcut literatürde -bu yazıtlar dışında- hiçbir kaynak bulunmamaktadır. Fakat yalnızca festivalin varlığı dahi, söz konusu yarışmaların sermayedarlığını ve de başkanlığını yapan zengin ve hayırsever sporcu M. Aur. Attalianos ile ailesinin Tripolis’in eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira, Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

İS. II. yüzyıl sonlarında hayısever bir sporcu tarafından kurulan *Megala Attalaneia Olympia* yarışmalarının ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmemekle birlikte muhtemelen bu festival de İS. III. yüzyıl ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

6. LYKIA

Günümüzde Antalya ilinin batı bölümünü, Muğla ilinin ise güneydoğu kesimini kapsayan ve bugün *Teke Yarımadası* olarak da anılan coğrafya Antik Dönem’de Lykia

⁵⁵⁹ SEG 59, s. 421 (Pleket).

⁵⁶⁰ AE 2009 (2012) s. 514, nr. 1402- (Strasser); *Kernos* 25 (EBGR 2009) s. 228, nr. 161- (Chaniotis).

Bölgesi olarak adlandırılmaktaydı⁵⁶¹. Roma İmparatorluk Çağı'nda bölge, doğuda Pamphylia, batıda Karia, kuzeyde ise Pisidia bölgelerine komşuydu.

6.1.ARYKANDA

En erken varlığı İÖ. 5. yüzyıl kaynaklarından tespit edilen Arykanda antik kenti, günümüzde Antalya ili Finike ilçesinin Arif Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır⁵⁶². İÖ. II. yüzyılda Lykia Birliği üyesi olduğu bilinen Arykanda Roma İmparatorluk Çağı'nda gelişip büyümüştür. Arykanda antik kentinde -mevcut kaynaklar doğrultusunda- şahıs ismiyle anılan yalnızca bir yarışma (*Embromianeia*) tespit edilmiştir.

6.1.1. Embromianeia

Arykanda antik kentinde düzenlenen *Embiromianeia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir onurlandırma yazıtı (**T121**) bulunmaktadır. İS. III. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen⁵⁶³ bu yazıtta; yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu), yaş kategorileri ve festival görevlilerine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın ilgili yazıttan *themis* adı ve müsabaka türü olmak üzere iki değerli bilgiye ulaşılmaktadır. Yazıtın çevirisi şöyledir:

T121 - [A]rykandalı anılmaya değer [A]ur(elia) Embromiane'nin vakfettiği themis'in güreş müsabakasını, ince belini kaptırmadan kazanan (anonim sporcunun⁵⁶⁴ heykeli).

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere bu festival kapsamında yaş kategorisi bilinmeyen güreş müsabakasında anonim bir sporcu galibiyet kazanmıştır. Kutlanma aralığı (periyodu) ve yaş kategorileri kesin olarak bilinmeyen *Embromianeia* yarışmaları, muhtemelen programında yalnızca atletik müsabakaların (güreş) bulunduğu *gymnik* bir festivaldi. Yerel karakterli ve para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) bir festival olan *Embromianeia* yarışmalarının periyodik olarak art arda kaç defa kutlandığı da bilinmemektedir.

⁵⁶¹ Sevin 2016, s. 159.

⁵⁶² Sevin 2016, s. 175.

⁵⁶³ *I Arkyanda*, nr. 76.

⁵⁶⁴ Sporcunun adı Grekçe S ya da E harfiyle başlamaktadır *bkz. I Arykanda*, nr. 76.

Mevcut yazıttan ne yazık ki festivalin ismi açık bir şekilde okunmamaktadır. Fakat festivalin miras yoluyla kurulmuş olması (θέμεως | [τ]ῆς καταλιφθει[σ]ῆς ἄξιονημο(νεύτου) || [A]ὐρ(ηλίας) Ἐμβρομιανῆς - *anılmaya değer [A]ur(elia) Embromiane'nin miras bıraktığı themis*) dolayısıyla yarışmayı, vakfedenin adına izafeten *Embromianeia* olarak adlandırmak mümkündür⁵⁶⁵. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından -burada olduğu gibi- vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Festivalin vakfedeni ve aynı zamanda kurucusu olan Aurelia Embromiane⁵⁶⁶ ve ailesi hakkında mevcut literatürde detaylı ve kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın ailesinin Arykanda'nın eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. İS. üçüncü yüzyılda kutlanmaya başlanan *Embromianeia* yarışmalarının agonistik saha için önemi, bir kadın hayırsever tarafından vakfedilmesinden ileri gelmektedir.

6.2.BALBOURA

Adı ilk kez İÖ. III. yüzyıl sonu II. yüzyıl başına tarihlenen kaynaklarından tespit edilen Balboursa (Çölkayığı) antik kenti, günümüzde Burdur ili Altınyayla (=Dirmil) ilçesinin yaklaşık 5-6 km. güneybatısında bulunmaktadır⁵⁶⁷. Coğrafi ve kültürel manada bir Kabalia kenti olan Balboursa, Roma İmparatorluk Çağı'nda Lykia Bölgesi'nin sınırları içinde anılmıştır⁵⁶⁸. Yakınında bulunan kentler gibi, Balboursa da İS. I. yüzyıl sonuyla III. yüzyılın başları arasında gelişip büyümüştür. Arykanda antik kentinde -mevcut

⁵⁶⁵ Bean-Mitford 1962, s. 203.

⁵⁶⁶ D. Reitzenstein, ilgili şahsın *Lykiarkh* Embromos ile bir bağlantısı olabileceğini belirtmektedir *bkz.* Denise Reitzenstein, *Die Lykischen Bundespriester Repraesentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens*, (Klio, Beihefte Neue Folge Band 17), Berlin 2011 s. 103, dp. 2 ve s. 206, nr. 58.

⁵⁶⁷ Sevin 2016, s. 178.

⁵⁶⁸ Strab. 13. 4. 17; Plin. *HN*. 5. 101.

kaynaklar doğrultusunda- şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festival (*Meleagreia*) tespit edilmiştir.

6.2.1. Meleagreia (=Meleagria)

Balboursa antik kentinde düzenlenen *Meleagreia* yarışmalarını belgeleyen 17 farklı yazıt (T122-T138) bulunmaktadır. Bunlar içinde en önemlisi kuşkusuz, *imperator* Antoninus Pius'un Balbouralılarına "Antonineia Meleagreia" yarışmalarını onayladığını bildirdiği (T122) mektubudur. İkinci yazıt esasında Meleagros/Meleager tarafından yaptırılan bir mimari (*eksedra*) yapıya ilişkin (T123) olsa da *Meleagreia* yarışmalarının periyodu (kutlanma aralığı) bu yazıt sayesinde belgelenmektedir. Geri kalan yazıtların on ikisi yarışmalarda galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen (T124-T135) onurlandırma yazıtlarıdır; son üç yazıt (T136-138) *agonothetes*'ler Thoantianos II ve onun oğlu Thoantianos III hakkında bilgi veren yazıtlardır. İS. 157 ile İS. III. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenen⁵⁶⁹ bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu ve *agonothetes* isimleri, festivalin periyodu vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Tüm yazıtlar için aynı şeyi söylemek mümkün olmasa da sporcuların onurlandırma yazıtlarının yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıt grubundan anlaşıldığı kadarıyla *Meleagreia* yarışmaları, tıpkı Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Demostheneia* yarışmaları gibi esasında bir müzik *agon*'udur. Ancak yine birbirine benzer şekilde iki festival özlerinde (resmi olarak) müzik yarışmaları olmalarına rağmen, programlarında atletik yarışmalara da yer verilmiştir. Coulton-Milner-Reyes 1989'da yayımladıkları makalede *Meleagreia*'nın programının hem *gymnik* hem de müzik yarışmalarından (karma) oluştuğunu düşünmüşseler de 1991'de Milner tarafından yayımlanan makalede -M. Wörrle'nin eseri ışığında- bu hatadan geri dönmüştür⁵⁷⁰. İlgili yazıt grubunu, Demostheneia Yazıtı ışığında değerlendirmeyen herhangi bir araştırmacı da aynı hataya düşebilirdi. Zira *Meleagreia* yarışmalarına ait yazıtların on ikisi doğrudan doğruya atletik müsabakalarda kazanan sporcularla ilgilidir. Dolayısıyla bu güçlü/caydırıcı kanıtlar ister istemez *Meleagreia*'nın

⁵⁶⁹ John James Coulton, "Balboursa Survey", *AST V-1*, Ankara 1987, s. 207; J. J. Coulton-N. P. Milner-A. T. Reyes, "Balboursa Survey: Onesimos and Meleager Part II", *AS 39*, 1989, s. 56; N. P. Milner, "Victors in Meleagria and Balbouran Élite", *AS 41*, 1991, s. 23-60.

⁵⁷⁰ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 50, 54; Milner 1991, s. 26, 56-59.

programının karma olarak düşünülmesine neden olmuştur. Fakat son tahlilde *Demostheneia* ile *Meleagreia* yazıtları arasındaki benzerlik keşfedilerek bu maddi hata düzeltilmiştir⁵⁷¹.

Meleagreia festivalinin atletik programında; çocukların (παίδων) ve yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan güreş ve *pankration* müsabakalarının yanı sıra *stadion* koşusu da yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Thoas III'ün torunu, Hermaios'un oğlu Thoas yetişkin erkekler arasında *pankration* müsabakasını (T124), Polydeukes torunu Mousaios oğlu Troilos'un oğlu Kalandion olarak da bilinen Mousaios III yetişkin erkekler arasında güreş müsabakasını (T126) ve yine aynı sporcu festivalin farklı bir kutlamasında yetişkin erkekler kategorisinde bilinmeyen bir müsabakayı -muhtemelen güreş- (T127), Hermaios'un torunu Mousaios III'ün oğlu Troilos yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını ve iki kez de *stadion* koşusunu (T128), Hermaios oğlu Mousaios IV yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakasını ve *stadion* koşusunu (T129), Hermaios oğlu Mousaios III'ün torunu, Aurelius Troilos oğlu Aurelius Simonides yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T131), Quintus II oğlu Aurelius Sextus çocuklar arasında bilinmeyen müsabakayı (T132) ve Balbouralı Aurelius Trailos II çocuklar arasındaki *pankration* müsabakasını kazanmışlardır. Bu sporcuların yanı sıra, Artemon'un torunu Hermaios oğlu Proklianus⁵⁷² ve Mousaios'un torunu Trailos'un oğlu Mousaios (T130) ve Thoas oğlu Menophilos'un torunu Thoas II'nin oğlu Aurelius Kalandias ve Quintus II oğlu Aurelius Sextus'un (T133) çocuklar arası güreş müsabakalarında gösterdikleri *muhteşem mücadeleler beraberlikle* (ἀγωνισάμενοι | ἐνδόξως καὶ συστειφθέντες) neticelenmiş ve ilgili sporcular birlikte ödüllendirilmişlerdir. T125 ve T135 numaralı yazıtlardan yarışmacı isimleri okunamasa da muhtemelen bu iki yazıt da iki farklı anonim sporcunun galibiyetine ithafen dikilmiş olmalıdır.

T124 ve 125 numaralı yazıtlar festivalin *birinci* kutlamasına (πρώτης); T126 numaralı yazıt festivalin *dördüncü* (δ') kutlamasına; T127 ve T128 numaralı yazıtlar festivalin *altıncı* (ς') kutlamasına; T129 ve T130 numaralı yazıtlar festivalin *yedinci* (ζ') kutlamasına; T131 numaralı yazıt festivalin *dokuzuncu* (θ') kutlamasına; T132-T134 numaralı üç yazıt ise festivalin *onbirinci* (α') kutlamasına ithafen dikilmiştir. T135

⁵⁷¹ Milner 1991, s. 56-60.

⁵⁷² Aynı sporcunun büyük dedelerinin -geriye doğru- sırasıyla adı: Hermaios, Artemon ve Kastor'dur (bkz. T130).

numaralı yazıtın hangi kutlamaya ithafen dikildiği ise maalesef bilinmemektedir. *Meleagreia* yarışmalarındaki *agonethetes*'lik görevi *ilk kez* (πρώτου) *kayd-ı hayat* (διὰ βίου) şartıyla, festival kurucusunun torunu Thoantianus oğlu Thoantianus tarafından yerine getirilmiştir. Festival masraflarının bir kısmını⁵⁷³ da üzerine alarak bu saygın görevi üstlenen Thoantianus II, en az onbir (11) kutlama boyunca festivalin başkanlığını (T124-T136) yürütmüştür. İS. yaklaşık 212 yılında II. Thoantianus'un ölümünün⁵⁷⁴ ardından bu itibarlı görevi o'nun oğlu III. Thoantianus üstlenmiştir. Thoantianus III'ün *agonothetes*'lik görevini ne kadar bir süre yürüttüğü tam olarak bilinmese de bu görevi üstlendiği başka bilgilerle birlikte yazıtlara (T137-T138) yansımıştır. Ayrıca, her ne kadar yaşamını yitirmiş olsa da festivalin kurucusu Gaius oğlu Polydeukes'in torunu, Kastor'un oğlu Balbouralı Meleager "*Antonineia Melagreia*" yarışmalarının *onursal* veya *ebedi* (T123 - ἀγωνοθέτης διὰ αἰῶνος) *agonothetes*'idir.

Meleagreia yarışmalarında galip gelen yarışmacıların onurlandırma yazıtlarında sporcuların *ethnikon*'una ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum *Meleagreia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil, yalnızca Balbouralıların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin bulunmayışı, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁵⁷⁵. Nitekim sporcuların soyağacını çıkaran Milner, biri haricinde diğer yarışmacıların kökeni itibariyle de Balbouralı olduğunu ortaya koymaktadır⁵⁷⁶.

Yazıtlarda geçen θέμιδος ἀχθείσης ... ἐκ δωρεᾶς Μελεάγρου – *Meleagros* 'un/*Meleager* 'in *hediyesinden* ... *düzenlenen* ifadesinden de anlaşılacağı üzere *Meleagreia* yarışmaları vakıf yoluyla kurulmuş bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar,

⁵⁷³ Milner 1991, s. 23.

⁵⁷⁴ Milner 1991, s. 59.

⁵⁷⁵ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁵⁷⁶ Milner 1991, s. 26-27, 37, 41.

kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Meleagreia yarışmaları adını; festivalin kurucusu, sermayedarı ve aynı zamanda *ebedi başkan*'ı (ἀγωναθέτης διὰ αἰῶνος) olan Polydeukes'in torunu Kastor'un oğlu Balbouralı Meleagros (Meleager)'tan almaktadır. Komşu kent (yak. 15 km.) Oinoanda'da C. Iulius Demosthenes adına kutlanan *Demostheneia* yarışmalarına öykünen⁵⁷⁷ Balboura halkı ve bizzat Meleager'in kendisi benzer bir festival için *imperator* Antoninus Pius'un olurlarına başvurmuştur. Agonistik festival düzenlenmesine *Helensever* babası *imperator* Hadrianus kadar sıcak bakmayan Antoninus Pius⁵⁷⁸ yine de o'nun izinden giderek Balboura'da düzenlenecek *Meleagreia* yarışmalarını -babasına benzer sözlerle onaylamıştır. Bu izin dolayısıyla söz konusu festival ilkin, "Antonineia Meleagreia" şeklinde adlandırılmıştır. İmparatorun ölümünün ardından ise festival, yalnızca *Meleagreia* şeklinde yazıtlara yansımıştır.

Yazıtlar vasıtasıyla hem festivalin kurucusu olan Meleager hem de ailesi hakkında çok önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Meleager'in soy ağacı şöyledir: Gaios (büyük dedesi) => Polydeukes (dedesi) => Kastor (babası) => MELEAGROS (kendisi) => Thoantianos I (oğlu) => Aurelius Thoantianos II (torunu) => M. Aur. Thoantianos III (torununun oğlu). Meleager'in İS. 160'lerde yaşlı biri olduğu düşünüldüğünde büyük dedesi Gaios'un yaklaşık olarak İS. 25 yılında doğmuş olabileceği düşünebilir⁵⁷⁹. Meleager'in bizzat kendisi ve ailenin diğer üyeleri son derece zengin vatandaşlar olmalarına rağmen, hiçbirinin adında Roma vatandaşlığını gösteren *tria nomina* (İS. 212'den önce) yer almaz. İmparator kültürle birleşik bir festival kurulmasına vesile olmasına rağmen Balboura eşrafından Meleager dahi Roma vatandaşlığı alamamış; tıpkı Rhodiapolis'li *euergetes* (hayırsever) Opramoas gibi *peregrinus* statüsünde yaşamı sona ermiştir⁵⁸⁰. Bu bağlamda Roma vatandaşı olmamasına rağmen, Meleager'in imparator kültürü de içine alan Grek tipi bir festival organize etmesi son derece dikkat çekicidir.

⁵⁷⁷ Mitchell 1990, s. 190.

⁵⁷⁸ Kokkinia 2012, s. 107.

⁵⁷⁹ Yaygın bir Roma *praenomen*'i olan "Caius" Gaios formunda, Anadolu'nun yerli insanları tarafından Greek ismiymiş gibi kullanılıyordu (*bkz.* Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 51).

⁵⁸⁰ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 55. Ayrıca *bkz.* Christina Kokkinia, *Die Opramoas Inschrift von Rhodiapolis Euergetismus und Soziale Elite in Lykien*, Bonn 2000, s. 245-246.

Meleager ve ailesi hem kentte hem de *Lykia Koinon*'unda önemli görevler üstlenmiştir. Babası ve oğlu *hypophylakes*⁵⁸¹ olan Meleager'in bizzat kendisi de aynı memuriyeti ve ayrıca *arkhiphylakeia*⁵⁸² görevini üstlenmiştir. Nitekim bu nedenle, Lykia Birliği tarafından bir heykelle onurlandırılmıştı⁵⁸³. Meleager'in torunları da oğlu Thoantianos I'den aşağı kalmamış hem kentte hem de Lykia Birliği'nde önemli görevler yerine getirmişlerdir⁵⁸⁴. Özellikle üstlendiği dini memuriyetlerle dikkat çeken Thoantianos II, *Lykia Koinon*'u için tanrıça Roma, Dionysos ve de Attalea'da Musa'ların rahiplik (T136) görevlerini layıkıyla yerine etmiştir. *Meleagreia* festivalinin başkanlığını babasından devralan Thoantianos III, Tiberius Caesar'ın rahipliği (T137-T138) görevinde de bulunmuştur. Yazıtlarda dindar-cömert-çalışkan biri olarak tanımlanan yanı sıra -muhtemelen evlilik yoluyla⁵⁸⁵- *Pamphylarkhes*'le de bağlantı sağlamış ve büyük dedesi Meleager aşarak *Lykia Koinon*'u tarafından bronz bir heykel ve renkli bir portreye (T137) onurlandırılmıştır. Bunların yanı sıra hem Thoantianos II hem oğlu Thoantianos III Balboursa'nın yanı sıra aynı zamanda Attalea vatandıydı (T136-T137).

Balboursa eşrafından Meleager tarafından yaklaşık olarak İS. 158-160 yıllarında kurulan ve kurucusunun adını alan *Meleagreia* yarışmaları yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Kuruluşundan sonra muhtemelen birkaç kez kesintiye uğrayan⁵⁸⁶ festival, Meleager'in soyundan gelenler vasıtasıyla İS. III. yüzyılın ortalarına kadar kutlanmaya devam ettirilmiştir. Festivalin hangi tarihte son bulduğu tam olarak bilinmese de büyük olasılıkla Thoantianos III'ün ölümünün ardından (3. yüzyılın ortalarında) devrin diğer yarışmalarıyla aynı kaderi paylaşarak tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

⁵⁸¹ *Arkhiphylakes*'in emrinde kırsal alanda haydutlara karşı mücadeleyle görevli olan bir *koinon* memuru bkz. Hüseyin Sami Öztürk, *M.Ö. II. – M.S. IV Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2006, s. 194.

⁵⁸² *Koinon*'un resmi polis gücü olan *arkhipylaks*'ların sorumluluk sahası yalnızca kolluk görevleriyle sınırlı değildir. O kadar ki Roma İmparatorluk Çağı'nda *arkhipylaks*'ların temel görev sahası mali alana kaymış ve bu kişiler *fiscus*'a ödenmesi gereken vergileri toplamakla görevlendirilmişlerdir bkz. Öztürk 2006, s. 194; Burak Takmer, *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2006, s. 193-194.

⁵⁸³ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 55.

⁵⁸⁴ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 56-60, nr. 5.

⁵⁸⁵ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 58.

⁵⁸⁶ Milner 1991, s. 23.

6.3.KADYANDA

Lykia Bölgesi'nin batı sınır kentlerinden biri olan Kadyanda antik kenti, Lykçe yazıtlarda *Khadawati*; Plinius'un eserinde ise *Ascandiandalis* adıyla geçmektedir⁵⁸⁷. Lykia Birliği'ne üye olup olmadığı bilinmeyen Kadyanda antik kenti, günümüzde Muğla ilinin Fethiye ilçesinin Yeşilüzümlü Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Phanianea*- kutlandığı bilinmektedir.

6.3.1. Phanianea (*alias* Ammia)

Kadyanda antik kentinde düzenlenen *Phanianea alias Ammia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yedi farklı onurlandırma yazıtı (**T139-T145**) bulunmaktadır. Fragman halinde olan yazıtların ikisinden (**T142-T143**) festivalin *agonothetes*'inin adı haricinde başka bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Genel olarak Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen bu yazıtlardan; *themis* adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) belirtilmemiştir. Çok kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Phanianea alias Ammia festivalinin programında; çocukların (*παῖδων*) ve yetişkinlerin (*ἀνδρῶν*) katılımına açık olan güreş ve boks müsabakalarının yer aldığı belgelenmektedir. Bu müsabakalar neticesinde: Sarpedon oğlu Hippolytos'un torunu, Demetrios olarak da bilinen Sarpedon'un oğlu Kadyandalı Kleoboulos çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (**T139**), Paideutas olarak da bilinen III. Philargyros'un oğlu Kadyandalı Aurelius Philargyros *alias* Iulius yetişkin erkekler arasında boks müsabakasını (**T140**), Aurelius Philargyros *alias* Demetrios muhtemelen çocuklar arasındaki güreş müsabakasını⁵⁸⁸ (?) (**T141**), yaş kategorileri bilinmeyen iki anonim

⁵⁸⁷ Sevin 2016, s. 167.

⁵⁸⁸ **T141** ve **T145**'teki sporcular aynı kişidir. **T145** numaralı yazıt *agonothetes* Mettius Aurelius Attalos'un zamanındaki onuncu (10.) kutlamaya ait iken; *agonothetes* Attalos oğlu Kadyandalı Iulius Mettius Aurelius Philotas zamanına ait olan **T141** numaralı yazıt en geç beşinci (5.) kutlamaya ithafen dikilmiş olabilir. Ayrıca, **T145** numaralı yazıt vasıtasıyla sporcunun güreş müsabakasında yarışıp kazandığı tespit edilmektedir. Dolayısıyla aynı sporcunun küçük yaşlarda aynı müsabaka türünde galibiyet kazanmış olması son derece güçlü bir varsayımdır.

sporcu disiplini belli olmayan müsabakaları (T142-T143), Kadyanda ve Pinaralı Claudius Tlepolemos çocuklar⁵⁸⁹/yetişkinler arasındaki güreş müsabakasını (T144), Philargyros III *nam-ı diğer* Paideutas'ın torunu, Aurelius Philargyros *alias* Iulius'un oğlu Demetrios olarak da bilinen Kadyandalı Aurelius Philargyros yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T145) kazanmışlardır.

T139 numaralı yazıt festivalin *beşinci* kutlamasına (πέμπτης); T140-143 numaralı yazıtlar *agonothetes* isminden (Attalos oğlu Aurelius Philotas oğlu Kadyandalı Iulius Mettius) dolayı *yalnızca ilk beş kutlamaya* T144 numaralı yazıt festivalin *altıncı* (ἕκτης) kutlamasına ve son olarak T145 numaralı yazıt da festivalin *onuncu* (τ') kutlamasına ithafen dikilmiştir. *Phaniane alias Ammia* yarışmalardaki *agonethetes*'lik görevi - muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerlerine alarak- üç farklı hayırsever kentli tarafından *kayd-ı hayat* (δὴτὰ βίου) şartıyla üstlenilmiştir. Festivalin ilk beş (5) kutlamasında bu saygın görevi Attalos oğlu Kadyandalı *Lykiarkh* Iulius Mettius Aurelius Philotas (T139-143) layıkıyla ifa etmiştir. Iulius Mettius'un ölümünün ardından *altıncı* (6.) kutlamayla birlikte bu itibarlı görevi, başka bir hayırsever kentli olan Aristolokhos'un oğlu Kadyandalı Puplius Aelianus Tertullianus Aristolokhos tıpkı Iulius Mettius gibi *kayd-ı hayat* (δὴτὰ βίου) şartıyla (T144) üzerine almıştır. Puplius Aelianus Tertullianus Aristolokhos'un bu görevi kaç kutlama boyunca yürüttüğü tam olarak bilinmese de onuncu (10.) kutlamada *Phaniane alias Ammia* yarışmalarının başkanlığı Kadyanda, Telmessos ve de ... vatandaşı, Pigreus/Pigres olarak da bilinen Mettius Aurelius Attalos⁵⁹⁰ tarafından (T145) yerine getirmiştir.

Phaniane alias Ammia yarışmalarında galip gelen yarışmacıların onurlandırma yazıtlarınının -eksik kısımları olan yazıtlar bu değerlendirmenin dışındadır- hepsinde sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmamaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten

⁵⁸⁹ Denise Reitzenstein, "Agonistik und Kaiserkult in Lykien", in: *Kaiserkult in den Provinzen des Römischen Reiches: Organisation, Kommunikation und Repräsentation*, (Hrsg. A. Kolb-M. Vitale), Berlin-Boston 2016, s. 12.

⁵⁹⁰ Bu kişi festivalin ilk *agonothetes*'i ve aynı zamanda *Lykiarkh*'lik yapmış olan Iulius Mettius Aurelius Philotas'ın oğludur bkz. Denise Reitzenstein, *Die Lykischen Bundespriester Repraesentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens*, (Klio, Beihefte Neue Folge Band 17), Berlin 2011 s. 212, nr. 68; Denise Reitzenstein, "Elite und Mehrfachbürgerrechte im lykischen Bund", in: *Patrie d'origine e patries électives: les citoyennetés multiples dans le monde grec d'époque romaine*. (Colloque international 6-7 novembre 2009 à Tours, ed. A. Heller- Anne-Valérie Pont), Bordeaux 2012, tablo nr. 44 son satır.

sporunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁵⁹¹. Fakat ilgili yazıt grubunda adı geçen sporcuların tamamı halihazırda Kadyanda vatandaşı olduğu için, yukarıda bahsedilen yorumlama biçimi bu festival için geçersizdir. Dolayısıyla *Phaniane alias Ammia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil, yalnızca Kadyanda vatandaşlarının katılımına açık olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Yazıtlarda geçen κατέλιπεν (*katalipen*=*bırakmak*) fiilinden de anlaşılacağı üzere *Phaniane alias Ammia* yarışmaları, Philos olarak da bilinen Phantias'un kızı Phaniane *alias* Ammia tarafından *en tatlı vatanı* - τῆ γλυκυτάτη πατρίδι Kadyanda için vakfedilmiş yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Phanianeia yarışmaları adını, festivalin kurucusu ve sermayedarı olan Philos *nam-ı diğer* Phantias'ın kızı Ammia olarak da bilinen Phaniane'den almaktadır. Phaniane ve ailesi hakkında mevcut literatürde açıktan bir bilgi olmasa da D. Reitzenstein *onomastik* bağlantılarla bazı öneriler ileri sürmektedir. Reitzenstein'a göre, Phaniane ile Phantias oğlu *arkhiereus* Attalos ve Iulius Titianus Phantias arasında muhtemelen bir bağ vardır⁵⁹². Başka bir eserinde ise Reitzenstein, Phaniane'nin diğer adı olan Ammia'nın kökenine atıfla O'nun Pinaralı olabileceğini belirtir⁵⁹³. Reitzenstein'in bu cesur önerileri doğru olabileceği gibi yanlış da olabilir⁵⁹⁴. Fakat tezin teması bağlamında, Phaniane kökeni itibariyle hangi kentli olursa olsun ya da hangi önemli "adam"ın akrabası olursa olsun her halükârda mensubu olduğu aile kentin eşrafından olmalıdır. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı.

⁵⁹¹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁵⁹² Reitzenstein 2011, s. 212, nr. 68.

⁵⁹³ Reitzenstein 2016, Tablo, nr. 29, son satır.

⁵⁹⁴ P. Baker ve G. Thériault, D. Reitzenstein'in "alışılmadık durumlarda dahi" farklı yazıtlardaki kişiler arasında bağlantı kurmasını, kişileri özdeşleştirmesini eleştirmektedir bkz. Patrick Baker-Gaéten Thériault, "La Vie Agonistique Xanthienne: Nouvel Aport Épigraphique (Deuxième Partie)", *REG* 130, 2017, s. 440.

Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. Ayrıca, bir kadın olarak Phaniane'nin *en tatlı vatani* Kadyanda kenti yararına seçtiği hayırseverlik faaliyeti de son derece dikkat çekicidir. Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında erkeklere nispetle kadınların -dolaylı bile olsa- kent siyasetine katılıp bu sahaya nüfuz etmeleri son derece güç ve genellikle olanaksızdır. Bu nedenle kadın hayırseverlerin (*euergetis*) agonistik festival organize etmesinin ardında siyasi kaygılardan ziyade onları buna iten başka masum motivasyonlar (isimlerini ve anılarını yaşatmak gibi) aranabilir.

Kadyanda'nın seçkin bir ailesine mensup olan Phantias'un kızı Ammia olarak da bilinen Phaniane tarafından kente bırakılan *Phanianeia* yarışmaları yerel karakterli, para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Muhtemelen İS. II. yüzyılın ikinci yarısından sonra kurulan *themis*, üç farklı *agonothetes* vasıtasıyla İS. III. ilk çeyreğine belki de yüzyılın ortalarına kadar kutlanmaya devam etmiştir. Festivalin hangi tarihte son bulduğu tam olarak bilinmese de büyük olasılıkla *kayd-ı hayat* (*διὰ βίου*) şartıyla festivale başkanlık eden Pigreus/Pigres olarak da bilinen Mettius Aurelius Attalos'un (T145) ölümünün ardından (III. yüzyılın ortalarında) devrin diğer yarışmalarıyla aynı kaderi paylaşarak tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

6.4.KSANTHOS

Günümüzde Antalya ilinin Kaş ilçesinin Kınık Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Ksanthos antik kenti, coğrafyacı Strabon tarafından Lykia'nın en büyük kenti olarak tanımlanmaktadır⁵⁹⁵. Ksanthos antik kentinin adı Hititçe belgelerde *Arina*; Lykçe yazıtlardaysa *Arna* ya da *Arnna* olarak geçmektedir⁵⁹⁶. İÖ. II. yüzyılda (168) Lykia Birliği'nin hem dini hem de idari başkenti olan kent, Roma İç Savaşı (İÖ. 44-31) sırasında büyük zarar görmüştür⁵⁹⁷. Roma İmparatorluk Dönemi'nde tekrar yükselişe geçen kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan iki farklı festivalin (*Agrippeia* ve *Antipatreia*) kutlandığı bilinmektedir.

6.4.1. Agrippeia

⁵⁹⁵ Strab. 14.3.6.

⁵⁹⁶ Sevin 2016, s. 168.

⁵⁹⁷ *Ibid.*

Ksanthos antik kentinde düzenlenen *Agrippeia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen dokuz farklı onurlandırma yazıtı (T146-154) bulunmaktadır⁵⁹⁸. Ayrıca, fragman halinde olan üç farklı yazıt da (T158-T160) ya *Agrippeia* yarışmalarına ya da Ksanthos'ta şahıs adıyla anılan bir diğer festival olan *Antipatreia* yarışmalarına aittir⁵⁹⁹. *Agrippeia* yarışmalarının *agonothetes*'inden hareketle İS II. yüzyılın ikinci yarısı ve sonuna (İS. 212'den önce olmak üzere belki III. yüzyılın başı) tarihlenen⁶⁰⁰ bu yazıtlardan; *themis* adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) belirtilmemiştir. Çok kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Agrippeia festivalinin programında; çocukların (παιδῶν) ve yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan yalnızca güreş (ve belki *pankration*⁶⁰¹) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Ksanthoslu Pankalos oğlu Pankalos Mucianus yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T146), Ksanthoslu Aleksandros'un torunu, Philos oğlu Hermogenes çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T147), Sodlasos oğlu Apollonios'un torunu, Apollonios oğlu Ksanthoslu Quintus yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T148), Puplius olarak da bilinen Theokleos oğlu Ksanthos ve Sidymalı Philokles *alias* Lykiakos yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T149), Ksanthos ve Pinaralı Lysimakhos çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T150), Ksanthos ve Patara vatandaşı Titus Popponius Harpokras yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T151), Tlepolemos oğlu Erbigesis'in torunu Hermolykos II oğlu Ksanthoslu Philomenos çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T152) ve anonim iki sporcu müsabaka türü ve yaş kategorisi bilinmeyen yarışmaları (T153-T154) kazanmıştır. Ayrıca, yukarıda bahsedildiği üzere, *Agrippeia* yarışmalarına ait olabilecek diğer yazıtlardaki (T158-T160) kazanan sporcuların adları, müsabaka türleri ve yaş kategorileri şu şekildedir: Ksanthoslu Apollonios'un torunu, Lesbios oğlu Aurelius Leon yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T158), Ksanthoslu Demetrios'un torunu, Apollinios oğlu Aurelius Epaphrodeitos Apollonios çocuklar

⁵⁹⁸ Baker-Thériault 2017, s. 435.

⁵⁹⁹ Baker-Thériault 2017, s. 433-469.

⁶⁰⁰ Baker-Thériault 2017, s. 440-442, özellikle s. 442 dp. 19'la birlikte.

⁶⁰¹ Baker-Thériault 2017, s. 454-455, nr. 10.

arasındaki güreş müsabakasını (T159), falancanın oğlu Ksanthoslu falanca çocuklar arasındaki güreş (belki *pankration*) müsabakasını (T160) kazanmıştır.

T146-T147 numaralı yazıtlar festivalin *birinci* (πρώτω θεμίδος) kutlamasına, T148 numaralı yazıt festivalin *üçüncü* (θέμιδος γ') kutlamasına, T149 numaralı yazıt festivalin *yirminci yılına* (ἐτῶν εἴκοσι | θεμίδος) - T150 numaralı yazıt festivalin *beşinci* (θεμίδος | πέμπτης) kutlamasına ithafen dikilmiştir. Festivalin periyodu (kutlanma aralığı) bilinmediği için, şu ifadeler: ἐτῶν εἴκοσι θεμίδος ve θεμίδος πέμπτης araştırmacılar tarafından yanlış yorumlanmaktadır. Baker ve Thériault ise kaynakları çarpıtarak⁶⁰² *Agrippeia*'nın yıllık (*annual*) ya da iki yılda bir (*biennial*) kutlanan festival olduğunu belirtmektedirler. Yukarıdaki dipnotta S. Mitchell'dan alıntılanan pasajdan da görüldüğü üzere *themis* türü festivaller genellikle dört yılda bir (*penteterik=quadrennial*) kutlanmaktadır⁶⁰³. Bu bilgi doğrultusunda bakıldığında, *Agrippeia* yarışmaları da büyük olasılıkla dört yılda bir kutlanan bir festival olmalıdır. Dolayısıyla ἐτῶν εἴκοσι θεμίδος (20 yılında) ifadesiyle θεμίδος πέμπτης (beşinci kutlama) ifadesi arasında bir eşitlik vardır: ilki doğrudan yıl sayısı, ikincisi ise kutlama sayısı üzerinden aynı şeyi söylemektedir. Yukarıda kaçınıcı kutlamaya ait oldukları belirtilen yazıtların dışında kalan diğer kitabelerin maalesef festivalin hangi kutlamalarına ithafen dikildiği bilinmemektedir. *Agrippeia* yarışmalardaki *agonethetes*'lik görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak- *anılmaya değer, vatansever Lykiarkh Tiberius Claudius Telemakhos*⁶⁰⁴ tarafından *kayd-ı hayat* (διὰ βίου) şartıyla üstlenilmiştir.

Agrippeia yarışmalarında galip gelen yarışmacıların onurlandırma yazıtlarınının -eksik kısımları olan yazıtlar bu değerlendirmenin dışındadır- sporcuların ya da atalarının *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmamaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶⁰⁵. Fakat ilgili yazıt grubunda adı

⁶⁰² Baker-Thériault 2017, s. 440'ta, S. Mitchell JRS 80, 1990, s. 189 ve S. Remijsen, ZPE 177, 2011, s. 101-102'ye referans vermektedir. Remijsen'in eserinde ilgili sayfalarda *themis*'lerin periyodlarına ilişkin bir bilgi yokken; Mitchell'in eserinin ilgili bölümü ise Baker ve Thériault'un iddiasının tam aksini söylemektedir: Mitchell'in ilgili cümlesi şöyledir: "Some of these were annual or biennial events, **but all the more prominent were quadrennial like most of the sacred games**" (bkz. S. Mitchell, JRS 80, 1990, s. 189).

⁶⁰³ Altın 2015, s. 128.

⁶⁰⁴ Tiberius Claudius Telemakhos hakkında detaylı bilgi için bkz. Reitzenstein 2011, s. 214-215 nr. 73.

⁶⁰⁵ Papakonstantinou 2019, s. 101.

geçen sporcuların kendilerinin ya da ailelerinin tamamı halihazırda Ksanthos vatandaşı olduğu için, bahsedilen yorumlama bu festival için geçersizdir. Bu yeni durumda, *Agrippeia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil, yalnızca Ksanthos vatandaşlarının katılımına açık olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Yazıtlarda geçen ἐκ διαθήκης (*ek diathekes*=mirasından) ἀπὸ δωρεᾶς (*apodoreas*=hediyelerinden) ifadelerinde anlaşılacağı üzere *Agrippeia* yarışmaları, Tiberius Claudius Caesianus Agrippa tarafından Ksanthos kenti için vakfedilmiş yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan (T152 str. 9-12: ἀειμνημο|νεύτου Τιβερίου Κλαυ|δίου Καισιανοῦ Ἀγρίπ|πα =*daima hatırlanan Tiberius Claudius Caesianus Agrippa*) bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Agrippeia yarışmaları adını, festivalin kurucusu ve sermayedarı olan Tiberius Claudius Caesianus Agrippa'dan almaktadır. Ti. Cl. Caesianus Agrippa ve ailesi hakkında mevcut literatürde -kimi tartışmalı olmakla birlikte- önemli bilgiler bulunmaktadır. Her şeyden önce Tiberius Claudius Caesianus Agrippa'nın kendisi ve ailesi Lykia'daki *Claudii* sülalesine mensuptur ve *imperator* Claudius ya da Nero döneminde Roma vatandaşlık hakkını almışlardır⁶⁰⁶. Festival kurucusu olan Ti. Cl. Caesianus Agrippa aynı zamanda Sidyma'da -muhtemelen İS. 141'de yaşanan büyük depremde yıkılmış olan- stoa'nın çatı kısmını yaptırmıştır⁶⁰⁷. Ti. Cl. Caesianus Agrippas'ın hem kendisi hem aynı isimli oğlu ve adı bilinmeyen babası imparator kültü başrahipliği (*arkhierosyne*) ve Lykia Koinon'unun katipliği (*grammateia*) görevinde

⁶⁰⁶ Ebru Nuriye Akdoğu Arca, *Lykia ve Pamphylia Kentlerinde Euergesia*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi SBE-Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2001, s. 107, 109; Burak Takmer, "Stadiasmus Patarensis için Parerga (2) Siyma I. Yeni Yazıtlarla Birlikte Yerleşim Tarihçesi", *Gephyra* 7, 2010, s. 109-110, 112.

⁶⁰⁷ TAM II, nr. 179; Takmer 2010, s. 108, 110; Reitzenstein 2011, s. 232; Baker-Thériault 2017, s. 440.

bulunmuşlardır⁶⁰⁸. Aile fertlerinin isimlerindeki “Caesianus” *cognomen*’i muhtemelen vali C. Caristianus Fronto’nun dedesi C. Caristianus Caesianus Iullus’tan gelmektedir⁶⁰⁹. D. Reitzenstein, bazı yazıtlarda (TAM II, nr. 182 ve nr. 211) adı geçen şahısları da festival kurucusu veya babasıyla ilişkilendirmek istese de Baker ve Thériault buna karşı çıkmaktadır⁶¹⁰. Dolayısıyla festival kurucusu Ti. Cl. Caesianus Agrippa ve ailesi hakkında bilinenleri -mevcut kaynaklar itibariyle- yukarıdaki bilgilerle sınırlı tutmak daha bilimseldir.

Ksanthos ve Sidyma kentlerinin eşrafından oldukları anlaşılan Ti. Cl. Caesianus Agrippa ve ailesinin hem kentlerde hem de Lykia Birliği’nde üstlenip layıkıyla yerine getirdikleri görevlerinden ve hayırseverlik faaliyetlerinden anlaşıldığı kadarıyla aile üyeleri son derece zengin kişilerdi. Maddi zenginliklerinin yanı sıra pek muhtemeldir ki bu şahıslar siyasi bakımdan da kentlerde oldukça nüfuz sahibi idiler. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. Tiberius Claudius Caesianus Agrippa tarafından Ksathos kentine hediye edilen *Agrippeia* yarışmaları; yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. İS. II. yüzyılın ikinci yarısından sonra kurulan *themis*’in art arda en beş defa kutlandığı bilinse de hangi tarihte sona erdiği tam olarak bilinmemektedir.

6.4.2. Antipatreia

Ksanthos antik kentinde düzenlenen *Antipatreia* yarışmaları üç farklı yazıtla belgelenmektedir. Bu yazıtların ikisi (T155-156) galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilirken; diğer yazıt (T157) ise festival kurucusunu onurlandırmak için dikilmiştir. Ayrıca, fragman halinde olan üç farklı yazıt da (T158-T160) ya *Antipatreia* yarışmalarına ya da Ksanthos’ta şahıs adıyla anılan bir diğer festival olan *Agrippeia* yarışmalarına aittir⁶¹¹. Yazıtlarda geçen “Aurelius” *nomen*’i dolayısıyla kesin olarak İS. II. yüzyılın

⁶⁰⁸ IGR III 586; TAM II, nr. 195 a-b; Akdoğu Arca 2001, s. 107-109; Takmer 2010, s. 110; Reitzenstein 2011, nr. 101, Baker-Thériault 2017, s. 440.

⁶⁰⁹ Takmer 2010, s. 112, dp. 148.

⁶¹⁰ Reitzenstein 2011, s. 231-233, nr. 101 *karş.* Baker-Thériault 2017, s. 440.

⁶¹¹ Baker-Thériault 2017, s. 433-469.

sonu III. yüzyılın başına tarihlenen⁶¹² bu yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu), *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Çok kısa ve dili sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Antipatreia festivalinin programında; çocukların (παῖδων) ve yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan güreş ve *pankration* müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Kadyandalı Epagathos olarak da bilinen Marcus Aurelius Dionysios oğlu Aurelius Epagathos çocuklar arası güreş müsabakasını (T155), Ksanthoslu Aleksandros'un torunu, Tlepolemos'un oğlu *themionikes*⁶¹³ ve *bouleutes* Marcus Aurelius Tlepolemos ise yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakasını (T156) kazanmıştır. Ayrıca, yukarıda bahsedildiği üzere, *Agrippeia* yarışmalarına ait olabilecek diğer yazıtlardaki (T158-T160) kazanan sporcuların adları, müsabaka türleri ve yaş kategorileri şu şekildedir: Ksanthoslu Apollonios'un torunu, Lesbios oğlu Aurelius Leon yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T158), Ksanthoslu Demetrios'un torunu, Apollinios oğlu Aurelius Epaphrodeitos Apollonios çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T159), falancanın oğlu Ksanthoslu falanca çocuklar arasındaki güreş (belki *pankration*⁶¹⁴) müsabakasını (T160) kazanmıştır.

T155 numaralı yazıt festivalin *birinci kutlaması*'na (πρώτος ἀχθέντος) ithafen dikilirken; T156 numaralı yazıtın hangi kutlamaya ait olduğu bilinmemektedir. Dört yıllık periyodlarla kutlanan (T155: str. 6-7: τετραετηρικοῦ) *Antipatreia* yarışmalarının *agonothetes*'lik görevi, festival kurucusunun oğlu ya da en azından yakın bir akrabası⁶¹⁵ olan Marcus Aurelius Antipatrianus Demosthenes *nam-ı diğer* Androbios tarafından yerine getirilmiştir. Bu görevi sırasında M. Aur. Antipatrianus Demosthenes, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine almış olmalıdır.

Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların her ikisinde muzaffer sporcuların ya da atalarının *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten

⁶¹² Baker-Gaéten 2014, s. 115.

⁶¹³ H. W. Pleket temelinde, *themionikes* unvanının kutsal festivaller'de (*agones hieroi*) kazanılan ἱερονίκης (*hieoronikes*) unvanı ile büyük ölçüde paralellik arz ettiğini; ancak saygınlık söz konusu olduğunda *themionikes*'in *hieoronikes*'ten çok aşağıda olduğunu ifade eder (*bkz.* Pleket 1998, s. 130)

⁶¹⁴ Baker-Thériault 2017, s. 454-455, nr. 10

⁶¹⁵ *Ibid.*

sporunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶¹⁶. Bu teorik düşünce yazıtlar vasıtasıyla kendini doğrulamaktadır. Zira ilgili yazıt grubundan ἀγῶνος κοινοῦ Λυκίων (*Lykia Birliği'nin yarışmaları*) ifadesi okunmaktadır. Harfiyen değil de serbest bir çeviriyle bu ifade, *tüm Lykia'lılara açık yarışmalar* şeklinde de tercüme edilebilir. Dolayısıyla *Antipatreia* yarışmaları yalnızca Ksanthos vatandaşlarının katılımına değil aynı zamanda tüm Lykia kentlerinin katılımına açık olduğu rahatlıkla söylenebilir.

T157 numaralı yazıtta geçen (str. 7-9) ἐφ' ἧ ἐποίησατο αἰωνίῳ | **δωρεῆ** ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων – *tüm Lykialılara açık tetraeterik yarışmaları ebedi olarak hediye ettiği için* ifadesinden anlaşılacağı üzere *Antipatreia* yarışmaları, Apollonius oğlu Antipatros'un torunu, Antipatros'un oğlu Marcus Aurelius Antipatros tarafından Ksanthos kenti nezdinde Lykia Birliği'ne bağışlanmış *provincial* karaktere sahip, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί⁶¹⁷ (?)) ve görece büyük bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Antipatreia yarışmalarının agonistik saha için önemi, özel bir şahsın adıyla anılan yarışmaların *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları olarak kutlanması ya da *Koinon Agon*'larına bir şahsın adının eklenmesidir. Bunun benzer bir örneğine daha erken bir dönemde Smyrna ve Pergamon (ve belki Ephesos) kentlerinde tanık oluyoruz: *Koina Asias Balbilleia*. Yine *Antipatreia* yarışmalarıyla aşağı yukarı çağdaş olan diğer iki örnek Patara ve Oinoanda antik kentlerinden gelmektedir: *Megala Casseia Koina Lykia yarışmaları* - ἀγῶνα | τῶν μεγάλων Κασσείων κοινὰ Λυκίων (**T197**) ve *Euaresteia* (**T186**- ἀγῶνα κοινὸν Λυκίων).

Küçük Asya'da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı tematik bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Ancak yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli

⁶¹⁶ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁶¹⁷ Aşağıda tartışılacak.

aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür⁶¹⁸. Bu durum kuşkusuz kentler arası rekabeti de bereberinde getiriyordu. *Koina Asia*'da bu rekabet Smyrna-Pergamon-Ephesos arasında, Pamphylia'da Perge-Side; Kilikia'da Tarsos-Anazarbos ve *Koinon Bithynias*'da ise Nikaia-Nikomedeia, Lykia'da Ksanthos-Patara, Lykaonia'da Laranda-Isauria kentleri arasındaydı⁶¹⁹. Genellikle *koinon*'un kendi gelirlerinden finanse edilen bu festivallere, *Antipatreia* yarışmalarında görüldüğü üzere özel şahıslar da mali kaynak sağlayabiliyordu. Ancak bu tür festivallerin (özel şahısların kaynak sağladığı birlik yarışmaları) statüleri son derece tartışmalıdır. L. Robert, κοινὸν Λυκίας ya da κοινὸν Λυκίων ile ἀγὼν κοινὸς Λυκίων arasında bir ayırım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde Birlik tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise tüm Lykialıların katılımına açık olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”⁶²⁰. L. Robert'in önerisi ışığında değerlendirilecek olursa, *Antipatreia Koina Lykia* yarışmalarının ἀγῶνες θεματικοί (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festival olduğu söylenebilir. Ancak, M. Wörrle önemli kanıtlar sunarak hem L. Robert'e hem de onunla aynı görüşteki H. W. Pleket'e karşı çıkmaktadır. Wörrle'ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükselen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik Yarışmaları⁶²¹. Bu bağlamda Wörrle'ye göre, *Antipatreia*⁶²² ve *Euaresteia* festivalleri orijinal fakat *themis* statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* (ve *Sarpedoneia*) ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları'dır⁶²³. Hem yazıtibilim hem de agonistik sahada “otorite” sayılan bu üç ismin konu hakkındaki görüş ayrılıkları, kuşkusuz diğer araştırmacıları da çekimser kalmaya

⁶¹⁸ Mitchell 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162; Marek 2017, s. 526-527.

⁶¹⁹ Erol Özdzibay 2011, s. 266-268; Marek 2017, s. 526-527.

⁶²⁰ L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Baker-Thériault 2014, s. 117-118; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket'in görüşleri için bkz. Pleket 1995, s. 161; Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. Magie 1950, s. 1390, dp. 57; Wörrle 1988, s. 238-243.

⁶²¹ Wörrle 1988, s. 240-241.

⁶²² Wörrle, bu festivalin orijinal Birlik yarışması özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

⁶²³ Wörrle 1988, s. 239-241. *Megala Casseia/Kasseia* yarışmaları konusunda Pleket de Wörrle'nin görüşüne yakındır bkz. *SEG* 38, nr. 1462, s. 442 (Pleket).

itmekte ve genellikle bu üç isme atıf yapılarak konu -burada olduğu gibi- netleştirilmeden sonlandırılmaktadır.

Antipatreia yarışmaları adını, kurucusu ve aynı zamanda başışçısı olan Ksanthoslu Apollonius oğlu Antipatros'un torunu, Antipatros'un oğlu Marcus Aurelius Antipatros'tan almaktadır. *Tria nomina*'sından Roma vatandaşı olduğu anlaşılan festival kurucusu Marcus Aurelius Antipatros'un şahsı ve ailesi hakkında -mevcut literatürde yazıtlar dışında- kesin bir bilgi yoktur. Fakat yarışmaların *agonothetes*'i Marcus Aurelius Antipatrianus Demosthenes *nam-ı diğer* Androbios söz konusu olduğunda son derece önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Sidyma ve Ksanthos vatandaşı olan M. Aur. Antipatrianus Demosthenes, yalnızca bu iki kentin değil aynı zamanda Lykia Birliği'nin de ileri gelenlerinden biridir⁶²⁴. M. Aur. Antipatrianus Demosthenes; Birlik'te *hypophylakes'lik* (ὑποφύλαξ Λυκίων), Ksanthos'ta *prytanis'lik* (πρυτανεύς Ξανθίων μητροπόλεως), vatani Sidyma'da ise *grammateus'luk* (τῆς δὲ πατρίδος ταύτης γραμματεὺς) ve bunların yanı sıra imparator kültü rahipliği (ἱερεὺς Σεβαστῶν) ile *gymnasiarkhos'luk* (γυμνασίαρχος) görevlerini de üstlenmiş son derece saygın ve varlıklı biridir⁶²⁵. Yukarıda bahsedildiği üzere bu kişi, *Antipatreia*'nın kurucusu olan Marcus Aurelius Antipatros'un oğlu ya da yakın bir akrabası olmalıdır. Baba-oğul olsun ya da olmasın birbiriyle akrabalıkları kesin olan bu aile hem kentlerde hem de *Lykia Birliği*'nde üstlenip layıkıyla yerine getirdikleri görevlerinden ve hayırseverlik faaliyetlerinden anlaşıldığı kadarıyla son derece zengin kişilerdi. Maddi zenginliklerinin yanı sıra pek muhtemeldir ki bu şahıslar siyasi bakımdan da kentlerde oldukça nüfuz sahibi idiler. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. Marcus Aurelius Antipatros tarafından Ksanthos kenti nezdinde Lykia Birliği'ne armağan edilen *Antipatreia* yarışmaları; muhtemelen provincial (eyalet çapında) karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) (?) ve nispeten büyük bir festivaldir. İS. II. yüzyılın ikinci yarısından sonra kurulan *Antipatreia*

⁶²⁴ Takmer 2010, s. 105, dp. 82.

⁶²⁵ IGR III, nr. 594; TAM II, nr. 200; Takmer 2010, s. 109-110, dp. 128; Reitzenstein 2011, s. 204, nr. 54; Baker-Thériault 2014, s. 114.

yarışmalarının ne art arda kaç defa kutlandığı ne de hangi tarihte sona erdiği bilinmektedir.

6.5.OINOANDA

Hitit belgelerinde muhtemelen *Wijanawanta* adıyla anılan kent, antik dönemde Strabon'un Kabalis; Plinius'un ise Cabalia dediği Lykia Bölgesi'nin kuzey uç kısmında bulunuyordu⁶²⁶. Günümüzde Muğla ilinin Seydikemer (=İncealiler) ilçesinin sınırları içerisinde yer alan Oinoanda, coğrafı ve kültürel manada bir Kabalia kenti olmakla birlikte, tıpkı Balboura ve Boubon gibi Roma İmparatorluk Çağı'nda Lykia Bölgesi'nin sınırları içerisinde dahil edilmiş olmalıdır⁶²⁷. Yakınında bulunan kentler gibi, Oinoanda da İS. I. yüzyıl sonuyla III. yüzyılın başları arasında gelişip büyümüştür. Agonistik saha için adeta bir laboratuvar ortamı sunan Oinoanda antik kentinde -mevcut kaynaklar doğrultusunda- şahıs ismiyle anılan beş farklı festival (*Androbeia*, *Artemon&Polykleia*, *Demostheneia*, *Euaresteia*, *Meleagreia*) tespit edilmiştir.

6.5.1. Androbeia (Antipatrianeia)

Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Androbeia* yarışmaları üç farklı yazıtla belgelenmektedir. Bu yazıtların ikisi (**T161-162**) galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilirken; diğer yazıt (**T160**) ise *agonothes* Marcus Aurelius Hermaios III tarafından Androbios'u onurlandırmak için dikilmiştir. İS. III. yüzyılın başına (210-220) tarihlenen⁶²⁸ bu yazıtlardan; *yarışma* adı ve *panegyris*'in periyodu tam olarak saptanamasa da müsabaka türleri, yaş kategorileri, *agonothes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Çok kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Androbeia festivalinin programında; yalnızca çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan *pankration* müsabakaları belgelenmektedir. Yapılan müsabakalar neticesinde: Phileros olarak da bilinen Diogenes'in oğlu Oinoandalı Aurelius Pamphileanios Phileros

⁶²⁶ Sevin 2016, s. 178.

⁶²⁷ Şükrü Özüdoğru, "Geç Antikçağ'da Kibyra", *Cedrus* 6, 2018, s. 18, dp. 20.

⁶²⁸ A. S. Hall-N. P. Milner, "Education and Athletics. Documents illustrating the Festivals of Oenoanda", in: *Studies in the History and Topography of Lycia and Pisidia in Memoriam A.S. Hall*, D. French (ed.), Ankara 1994, s. 36.

çocuklar arasındaki bilinmeyen bir disiplini⁶²⁹ *şanlı bir şekilde* (T161), Oinoanda ve Caeserea Kibyralı Ulpius Ammianus oğlu Aurelius Aleksandros *alias* Makedonis çocuklar arası *pankration* müsabakasını (T162) kazanmıştır. *Androbeia* festivalinin programında çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan *pankration* müsabakası belgelense de ne yarışmaların tam programı ne de yaş kategorileri kesin olarak bilinmektedir.

T160 ve 162 numaralı yazıtlar festivalin *üçüncü* kutlamasına (πανηγύρεως γ´) ithafen dikilirken; herhangi bir sözel/sayısal ifadenin bulunmadığı **T161** numaralı yazıt ise muhtemelen festivalin ilk kutlamasına ait olmalıdır. Kaç yılda bir kutlandığı bilinmeyen *Androbeia* yarışmalarının *agonothetes*’lik görevi, Hermaios oğlu, Marcus Aurelius Hermaios III *alias* Panegyrikos tarafından yerine getirilmiştir. Bu görevi sırasında Aurelius Hermaios III *alias* Panegyrikos, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını (heykellerin dikimi vs.) da üzerine almış olmalıdır.

Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların her ikisinde muzaffer sporcuların ya da atalarının *ethnikon*’una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶³⁰. Ancak galip yarışmacılar halihazırda Oinoanda vatandaşı oldukları için, ilgili yorumun tam aksi bir durum söz konusudur. Dolayısıyla *Androbeia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil yalnızca Oinoandalıların katılımına açık olduğunu söylemek mümkündür⁶³¹.

T160-T161 numaralı yazıtlarda geçen *Androbios oğlu Antipatrianos*’un *hediyesi* (δωρεᾶς Αντιπατριανοῦ Ἀνδροβίου) ifadesinden anlaşılacağı üzere *Androbeia* yarışmaları, Androbios oğlu Antipatrianos tarafından Oinoanda kentine bağışlanmış yerel karaktere sahip, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve görece küçük bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan

⁶²⁹ Muhtemelen bu disiplin: boks, güreş ya da ikisinin birleşimi olan *pankration* müsabakası olmalıdır. Zira ἐνδόξως zarfı *agonistik* yazıtlarda genellikle yukarıda bahsedilen “ağır müsabaka türleri”yle birlikte kullanılmaktadır.

⁶³⁰ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁶³¹ Hall-Milner 1994, s. 35.

agonistik vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Androbios oğlu Antipatrianos hediyesi olan festivalden başından itibaren “*Androbeia*” adıyla bahsedilmişse de esasında bu yarışmaların adı tartışmalı bir konudur. **T160** numaralı yazıtta *agonothetes*’in heykelini diktiği kişi *Androbios* olduğu için, araştırmacılar daha çok festivalin oğul tarafından babanın onuruna kurulduğu düşüncesindedir⁶³². Bu nedenle de babanın adına (*Androbios*) ithafen festival -mevcut yazıtlar itibariyle- *Androbeia* olarak adlandırılmaktadır. Mevcut literatürde festival kurucusu Marcus Aurelius Antipatros’un şahsı ve ailesi hakkında -yazıtlar dışında- kesin bir bilgi yoktur. Ancak, sadece *Androbeia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahısların Oinoanda kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

İS. III. yüzyılın ilk yıllarında kurulup art arda en az üç defa kutlandığı bilinen *Androbeia* yarışmalarının sona eriş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Muhtemelen festivalin *agonothetes*’i Hermaios oğlu, Marcus Aurelius Hermaios III *alias* Panegyrikos ölümünün ardından kısa bir süre sonra yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

6.5.2. Artemon & Polykleia

Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Artemon & Polykleia* yarışmaları iki farklı yazıt vasıtasıyla belgelenmektedir. Söz konusu yazıtlar Danışma (*boule*), Halk (*demos*) ve Yaşlılar (*gerousia*) meclisi tarafından zengin ve hayırsever karı-kocanın onuruna dikilmiştir. İS. III. yüzyılın ortalarına (240-250) tarihlenen⁶³³ bu yazıtlardan; *festival* adı ve periyodu tam olarak saptanamasa da yarışmaların genel programı ve *agonothetes* isimleri gibi çok önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Agonistik yazıtlara nispetle oldukça

⁶³² Pleket 1995, s. 158.

⁶³³ Hall-Milner 1994, s. 35.

uzun tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Anılmaya değer Artemon ve Polykleia çifti tarafından *bizzat kendi servetlerinden* finanse edilen *panegyris*'in adına ilişkin mevcut yazıtlarda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak θέμις/πανηγύρις türü festivaller genellikle kurucusunun ve/veya finansörünün ismiyle anıldığı için⁶³⁴, söz konusu yarışmaları da finansörlerine izafeten *Artemon & Polykleia panegyris*'i olarak adlandırmak mümkündür⁶³⁵. Yazıtlardan anlaşıldığı üzere, Marcus Aurelius Artemon ve Marcia Aurelia Polykleia çifti, Oinoanda kenti nezdinde *tüm Lykialıların* (ἐκ πάντων Λυκίων) ve de *Termessos Maior ile Caiserea Kibyralıların* (Τερμησσέων | τῆς Πανφυλίας καὶ τῆς Καισα||ρέων Κιβυρατῶν τῆς Ἀσίας) katılımına açık olan *gymnik ve müzikal yarışmaların* (ἀγῶνας θυμελικόν | καὶ γυμνικόν) sermayedarlığını yaparak; bu *panegyris*'i bölge insanlarına armağan etmişlerdir. Ἀγῶνας θυμελικόν καὶ γυμνικόν ifadesi *Artemon & Polykleia* yarışmalarının programında atletik ve sanatsal müsabakaların yer aldığını kesin olarak kanıtlaya da festivalin tam programı - kaynak yetersizliği nedeniyle- maalesef bilinmemektedir. Ancak bölge ve kentteki benzer yarışmaların programından hareketle *Artemon & Polykleia* festivalinin programının da son derece zengin olduğu söylenebilir. Festivalin tüm kutlamalarında *agonothetes*'lik (başkanlık) görevi, yarışmaların kurucusu ve finansörlerinden biri olan (koca) Marcus Aurelius Artemon tarafından *kayd-ı hayat* şartıyla (διὰ βίου) yerine getirilmiştir. Festival dönemlerinde *agonothetes* M. Aur. Artemon heykel ve adak harcamalarının yanı sıra katılımcılara yemek de dağıtmıştır (**T163**). Yazıtlarda doğrudan ifade edilmese de aslında M. Aur. Artemon'un karısı Marcia Aurelia Polykleia da festivale *eşbaşkanlık* (*agonothetis*) yapmıştır. Zira *agonothetes*'in tipik bir görevi olan galip yarışmacıların ödülleri karşılama ve heykellerini dikme işlemi için, *bizzat* M. Aur. Polykleia'nın kendisi de (**T164**) festivale maddi katkı sağlamıştır. **T163** numaralı yazıtta geçen διὰ βίου (*ömürü boyunca*) ifadesi, *Artemon & Polykleia* festivali kutlanırken çiftin hayatta olduğunu ve dolayısıyla yarışmaların *cenaze agon*'u⁶³⁶ ya da vakıf *agon*'u olmadığını gösterir. Yazıtlarda muzaffer yarışmacıların heykellerinin dikildiğinden bahsedilse de günümüze hiçbir heykel ya da heykelin taşıyıcısı olan yazıtlı kaide ulaşmamıştır. Hall-

⁶³⁴ Farrington 2008, s. 244.

⁶³⁵ Pleket 2014, s. 370.

⁶³⁶ Hall-Milner 1994, s. 35.

Milner, bu duruma sebep olarak *Artemon & Polykleia* festivalinin yalnızca çift hayattayken kısa bir süre boyunca kutlanmış olmasını gösterirler⁶³⁷.

Yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla çiftin soyağaçları şöyledir: Orthagoras (büyük büyük dedesinin babası) / Apollonios (büyük büyük dedesi) / Apollonios (dedesinin babası) / Artemon Apollonios (dede) / Artemon (baba), Marcus Aurelius Artemon (T163); Moles (dedesinin babası) / Mausalos (dede) / Moles (baba), Marcia Aurelia Polykleia (T164). Varlıklı ve hayırsever çift Oinoanda kenti yararına yalnızca *gymnik ve müzikal* bir festival organize etmekle kalmamış; bunun yanı sıra kentte birçok memuriyeti üstlenip kent halkına nakit para ve kıtlık zamanında⁶³⁸ gıda yardımında bulunmuşlardır. Koca, Marcus Aurelius Artemon Lykia Birliği için de önemli bir kişiliktir. Zira kentte üstlendiği *leitourgia*'lara ek olarak birlik bünyesinde *arkhiphylakia ve hypophlakia* görevlerini üstlenerek layıkıyla yerine getirmiştir. Çiftin festivali tüm Lykia kentleri ve ayrıca Termessos Maior ve Caesare Kibyra kentlerine de açması çiftin kökenlerinin Pisidia Bölgesi olduğuna işaret etmektedir⁶³⁹.

İS. III yüzyılın ortalarında (İS. 240-250) Oinoandalı hayırsever çift Marcus Aurelius Artemon ve onun karısı Marcia Aurelia Polykleia tarafından kurulup onlara ithafen *Artemon & Polykleia* olarak adlandırılan *gymnik ve thymelik panegyris*'in ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmemektedir. Ancak Hall-Milner, T163 numaralı yazıtta yer alan ἀ[γωνοθ]έτην διὰ βίου (*yaşam boyu agonothetes*) ifadesi ve yazıt sayısının azlığına işaret ederek festivalin çift hayattayken birkaç defaya mahsus düzenlenerek tarih sahnesinden yok olduğunu düşünmektedirler⁶⁴⁰.

6.5.3. Demostheneia

Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Demostheneia* yarışmaları üç farklı yazıtla belgelenmektedir. Bu yazıtların ikisi (T166-167) galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilirken; diğer kitabe (T165) ise *agonistik* sahada “Demosthenes Yazıtı” olarak bilinen *ünik* bir yazıttır. Yerel festivallerin organizasyon ve işleyişini büyük ölçüde anlamamızı sağlayan 117 satırlık bu *dekret*, M. Wörrle tarafından kapsamlı bir şekilde yorumlanarak

⁶³⁷ *Ibid.*

⁶³⁸ Orac. Sibyl. 13.7-12; Hall-Milner 1994, s. 33; Akdoğu Arca 2001, s. 123.

⁶³⁹ Akdoğu Arca 2001, s. 123.

⁶⁴⁰ Hall-Milner 1994, s. 135.

1988 yılında bir kitap⁶⁴¹ halinde yayımlanmıştır. **T165** numaralı yazıt İS. II. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenirken; diğer iki yazıt İS. III. yüzyılın ikinci yarısına (İS. 260) tarihlenmektedir.

T165 numaralı yazıttan anlaşıldığı üzere *Demostheneia* yarışmaları tıpkı Balboursa antik kentinde düzenlenen *Meleagreia* yarışmaları gibi esasında bir *müzik agon*'udur. Ancak yine birbirine benzer şekilde iki festival özlerinde (resmi olarak) müzik yarışmaları olmalarına rağmen, programlarında kısıtlı da olsa atletik yarışmalara da yer verilmiştir. Söz konusu atletik yarışmalar neticesinde: Aelius Hermaios'un torunu, Hermaios *alias* Hermogenes'in oğlu Marcus Aurelius Onesiphoros çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (**T166**), Gagailı Aurelius Onesimion ise bilinmeyen bir müsabaka türünü (**T167**) kazanmıştır. Her iki yazıt da *Demostheneia* yarışmalarının *otuz dördüncü* (34.) *kutlamasına* (πανηγύρεως θυμελικῆς λδ') ithafen dikilmiştir. Bu kutlamada *agonothetes*'lik görevi, Gaius Iulius Demosthenes soyundan Kroisos oğlu Ammianus'un torunu, Kroisos oğlu Marcus Aurelius Antimakhos⁶⁴² tarafından yerine getirilmiştir (**T166-T167**). Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların yalnızca birinde (ki diğer sporcunun Oinoanda vatandaşı olduğu bilinmektedir⁶⁴³) muzaffer sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶⁴⁴. Ancak biliyoruz ki *Demosthenia* festivalinin *gymnik* müsabakaları başlangıçta katı bir şekilde yalnızca Oinoanda vatandaşlarının katılımıyla sınırlandırılmıştır⁶⁴⁵. Fakat **T167** numaralı yazıttan anlaşıldığı üzere, *otuz dördüncü* (34.) kutlama itibariyle *Demostheneia*'nın *gymnik* yarışmaları tüm Lykialıların katılımına açılmıştır⁶⁴⁶.

⁶⁴¹ Wörrle 1988.

⁶⁴² *Agonothetes*'in kim olabilceği hakkında bkz. N. P. Milner-S. Mitchell, "An Exedra for Demosthenes of Oenoanda and His Relatives", *AS* 45, 1995, s. 103-104.

⁶⁴³ Hall-Milner 1994, s. 30-31.

⁶⁴⁴ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁶⁴⁵ Wörrle 1988, s. 6-8 str. 23-24: εἰς ἀγωνάρια γυμνικά, ἐν οἷς μόνοι ἀγωνιοῦνται οἱ πολεῖται (*sadece yurttaşların yarışabileceği atletik müsabakaları ...*) ve s. 8-9, str. 46: γυμνικά πολειτῶν ἀγωνάρια (*yurttaşların atletik yarışmaları*).

⁶⁴⁶ Hall-Milner 1994, s. 31; Pleket 1995, s. 162, dp. 51.

Demosthenia festivalinin müzik yarışmaları programı ve ödül listesi ise şöyledir⁶⁴⁷:

Tablo 3: *Demostheneia* 'nın Yarışma Programı ve Ödül Listesi

<i>Disiplinler</i>	Birincilik Ödülü	İkincilik Ödülü	Üçüncülük Ödülü
<i>Trompetçi</i>	50 denarii	-	-
<i>Haberci</i>	50 denarii	-	-
<i>Nesir komedi yazarı</i>	75 denarii	-	-
<i>Şair</i>	75 denarii	-	-
<i>Koro Aulos</i>	125 denarii	75 denarii	-
<i>Komedi</i>	200 denarii	100 denarii	-
<i>Tragedya</i>	250 denarii	125 denarii	-
<i>Kithara</i>	300 denarii	150 denarii	-
<i>Dia Panton</i>	150 denarii	100 denarii	50
TOPLAM	1275	550	50
GENEL TOPLAM	1875 denarii (+600 denarii -tiyatro ve ücretli gösteriler + 150 denarii-gymnik yarışmalar = 2625)		

Dört yıllık periyodlarla (*pentaeterik*) sonsuza dek (αἰών) kutlanacak olan *Demostheneia* festivalinin kuruluş tarihi İS. 1 Ocak 125'iken; ilk düzenleniş tarihi İS. 1 Temmuz 1928'dir⁶⁴⁸. Kurulduğu tarihten İS. 260'a kadar (34. Kutlama) yaklaşık bir buçuk asır kesintisiz olarak düzenlenen festival⁶⁴⁹, özel şahıs adıyla anılan *agon*'lar arasında en uzun süre kutlananlardan biridir. *Demostheneia* festivalinin ömrünün bu denli uzun olmasının sebebi, C. Iulius Demosthenes'in yaşarken kurmuş olduğu -kılı kırk yaran- *agonistik vakıf*'ta gizlidir. C. Iulius Demosthenes en başından itibaren, kurduğu vakfın amacına uygun bir şekilde işleyebilmesinin akraba ve varislerinin sadakatine bağlı olduğunu biliyordu⁶⁵⁰. Fakat bununla birlikte Demosthenes vakfın gayesini ve

⁶⁴⁷ Wörrle 1988, s. 8-9, 229; Mitchell 1990, s. 184-185.

⁶⁴⁸ Hall-Milner 1994, s. 31.

⁶⁴⁹ *Ibid.*

⁶⁵⁰ Wörrle 1988, s. 164.

sermayesini korumaya yönelik ayrıca hem çok sıkı tedbirler almış hem de ciddi maddi yaptırımları olan kurallar koymuştur. Yazıtta bunların özetlendiği pasaj şöyledir:

(**T165** str. 34-37) ... *Şayet herhangi bir kimse belirtilen hükümlerden birini çiğnerse, (vakfın) gelirini kayba uğratar veya başka maksatlarla kullanırsa veya bir hile yaparsa ya da tasarruflarının gerçekleşmemesi için valiye bir teklif ya da dilekçe sunarsa; ister yönetici isterse de sıradan bir özel şahıs olsun bu kişi, vatanın tanrısı Apollon'a 2500 denarii; imperator'un en kutsal kasasına 5000 denarii ödesin, bu konuda ihbarda bulunan kişi nihai gayeme katkı sağladığı için (ilgili paranın) 1/8'ini alsın...*

C. Iulius Demosthenes'in son derece kapsamlı bir vakıf yönetmeliği hazırlaması yalnızca O'nun titizliğinden ileri gelmiyordu. Muhtemelen Demosthenes, birçok defa vakıfların amacından saptığına⁶⁵¹ ya da kent yöneticileri tarafından vakıf sermayelerinin çarçur edilip illegal bir şekilde zimmetlerine geçirildiğini müşahade etmiş olmalıdır. Aksi durumda, bu kadar titiz ve katı bir yönetmeliğin manası yoktur. Ancak festivalin uzun kutlanma süresini, sadece vakfın iyi hazırlanmış yönetmeliği mümkün kılmamıştır. Buna ek olarak, festivalin hem ilk kutlamasında hem de 34. kutlamasında şahit olduğumuz *agonothetes*'lerle C. Iulius Demosthenes arasındaki akrabalık ilişkilerinin de bu duruma katkısı oldukça fazla olmalıdır. Bu saygın görevi, ilk (1.) kutlamada yeğeni (daha sonra evlatlığı olan⁶⁵²) Moles oğlu Simonides'in torunu Simonides III; Otuz Dördüncü (34.) kutlamada yine Demosthenes'in soyundan Kroisos oğlu Ammianus'un torunu, Kroisos oğlu Marcus Aurelius Antimakhos (**T167**) yerine getirmiştir. Dolayısıyla *panegyris*'in ilk düzenlenişinden bilinen en son organizasyonuna kadar gerçekleşen tüm kutlamalarda Demosthenes'in bir akrabası festivale maddi-manevi anlamda refakat etmiş ve böylece şenlik yaklaşık bir buçuk asır boyunca sürekliliğini sağlayabilmiştir.

Adını Oinoandalı Gaius Iulius Demosthenes'ten alan *Demosthenia Panegyrisi*, bizzat *imperator* Hadrianus'un verdiği izin (*dorea*) neticesinde (29 Ağustos 124⁶⁵³) neticesinde kurulmuş yerel karakterli ve para ödüllü bir festivaldir. Festival kurucusu olan Gaius Iulius Apollonios oğlu, *Fabia tribus*'undan C. Iulius Demosthenes Roma atlı sınıfına mensup saygın ve varlıklı bir kişidir. Siyasi kariyeri, İS. 70/80'li yıllardan

⁶⁵¹ Bu konuda çeşitli örnekler için bkz. Kokkinia 2012, s. 97-124.

⁶⁵² Milner-Mitchell 1995, s. 101.

⁶⁵³ Wörrle 1988, s. 33-35.

başlayarak İS. 120'ye kadar yaklaşık elli yıl gibi uzunca bir süre devam etmiş ve *imperator* Traianus döneminde ise zirve noktasına ulaşmıştır⁶⁵⁴. Son derece köklü bir aileye mensup olan Demosthenes'in ataları Roma vatandaşlığını çok erken bir dönemde Caesar ya da Augustus zamanında almıştır⁶⁵⁵. C. Iulius Demosthenes kariyerine Syria eyaletinde *legio VI Ferrata*'da *tribinus militum* olarak başlamış; daha sonra *Ala VII Phrygia*'da *praefectus*'luğa yükselmiştir⁶⁵⁶. İS. 103-104 yıllarında *imperator* Traianus tarafından Sicilya'ya *procurator centenarius* olarak atanmış ve görevden sonra muhtemelen ileri yaşından dolayı emekli olarak memleketi Oinoanda'ya geri dönmüştür⁶⁵⁷.

Eşinin adı bilinmese de C. Iulius Demosthenes'in kendisi gibi Roma atlı sınıfına mensup C. Iulius Antoninus adında bir oğlu vardır. C. Iulius Antoninus, *I Hispania* ve *I Celtiberia cohors*'larında *praefectus*, *legio VI Scythica*'da *tribinus militum* olarak görevde bulunmuştur⁶⁵⁸. C. Iulius Antoninus Oinoanda'nın soylu *Licinnii* ailesinden Licinnia Maxima ile evlenmiş ve bu evlilikten C. Iulius Demosthenes'in torunu Iulia Lysimakhe doğmuştur⁶⁵⁹. Agonistik teamüller gereğince oğul C. Iulius Antoninus'un *Demostheneia*'nın ilk *agonothetes*'i olması beklenir. Ancak O'nun İS. 124/125'ten önce gerçekleşen erken ölümü üzerine, Demosthenes yeğeni Simonides III'ü *panegyris*'e *başkan* tayin eder ve daha sonra da onu (C. Iulius Simonides) evlat edindiğini görürüz⁶⁶⁰.

T165 numaralı ve diğer yazıtlardan⁶⁶¹ anlaşıldığı üzere, imparatorluk hizmetinden memleketine geri dönen C. Iulius Demosthenes hem memleketinde hem de Lykia Birliği'nde önemli görevler üstlenip bu görevleri layıkıyla yerine getirmiştir. Bu görevler: Birlik başkanlığı (*Lykiarkhes*), Birlik sekreterliği (*grammateus*), imparator kültü başrahipliği, *Megala Isolympia Vespasianeia* yarışmalarının başkanlığı (*agonothetes*), (kentte) *prytanis*'lik ve *boule*'nin sekreterliği gibi son derece külfetli fakat aynı oranda

⁶⁵⁴ Wörrle 1988, s. 55; Hall-Milner 1994, s. 32.

⁶⁵⁵ Wörrle 1988, s. 57, dp. 27; Nuray Gökalp, "Oinoanda'dan Bir Soy: *Licinnii*", şurada: *Likya İncelemeleri I*, (eds. S. Şahin-M. Adak), İstanbul 2002, s. 100, dp. 16.

⁶⁵⁶ *IGR* III, 500, II = *AE* (1899) 177; Wörrle 1988, s. 55; Reitzenstein 2011, s. 187-188, nr. 36.

⁶⁵⁷ Heberdey-Kalinka 1896, nr. 62; *IGR* III, nr. 487=Hall-Milner 1994, s. 32, nr. 21; Wörrle 1988, s. 55; Reitzenstein 2011, s. 187-188, nr. 36.

⁶⁵⁸ *IGR* III, nr 550, II; Hubert Devijver, *Prosopographia Militiarum Equestrum quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven 1976, s. 435-436, nr. 20; Akdoğu Arca 2001, s. 125; Gökalp 2002, s. 97 ve 100.

⁶⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁶⁰ *SEG* 38, nr. 1462, s. 441 (Pleket); Milner-Mitchell 1995, s. 101.

⁶⁶¹ *IGR* III, nr. 487=Hall-Milner 1994, s. 32, nr. 21=Milner-Mitchell 1995, 94-95 nr. 1; *IGR* III, nr. 500, II.

saygınlık getiren prestijli görevlerdir. Bu görevlerinin yanı sıra C. Iulius Demosthenes erken yaşından itibaren Oinoanda kenti için de son derece önemli hayırseverlik (*euergesia*) faaliyetlerinde bulunarak bu konuda atalarını geride bırakmıştır. **T165** numaralı yazıtta görüldüğü üzere Demosthenes; kentte ikisi tek, biri çift katlı olmak üzere 3 adet stoa, 1 gıda pazarı (*macellum*) inşa ettirmiş ve ayrıca *agora*'daki malların (muhtemelen vergisini ödeyerek) fiyatlarını düşürmüştür; bunlar için toplamda 15 bin *denarii* harcamıştır (str. 8-12).

6.5.4. Euaresteia

Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Euaresteia* yarışmaları on dokuz farklı yazıtla belgelenmektedir. Bu yazıtların on dördü galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilirken; diğer kitabeler ise festival kurucusunu ve tanrı Phobios Apollon'u onurlandırmak için *boule* ve *demos* tarafından dikilmiştir. İS. III. yüzyılın ilk yarısına (İS 222-245) tarihlenen⁶⁶² bu yazıtlarda *panegyris/themis*⁶⁶³ adıyla birlikte müsabaka türleri, yaş kategorileri, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu), *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Muzaffer yarışmacılara ithaf edilen yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemekle birlikte tüm yazıtlar için aynı şey söylenemez.

Euaresteia festivalinin programı başlangıçta yalnızca *gymnik* yarışmalardan oluşsa da beşinci (5.) kutlamadan itibaren festival programına müzik yarışmaları da eklenerek (**T180** θυμελαῖς; **T183** πανηγύρεως γυμνικῆς ζ' θυμελικῆς) müsabaka çeşidi arttırılmıştır⁶⁶⁴. Ancak mevcut yazıtlarda -tıpkı Balboursa'da düzenlenen *Meleagreia* yarışmaları gibi- ne müzik yarışmalarının türleri ne de kazananları hakkında herhangi bir bilgi bulunmaktadır. Buna karşın, yazıtlar sayesinde *gymnik* yarışmaların tüm detaylarını öğrenebiliyoruz.

Euaresteia festivalinin *atletik* yarışma programında; çocukların (*παιδῶν*) ve yetişkinlerin (*ἀνδρῶν*) katılımına açık olan güreş, boks ve *pankration* müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Marcus Aurelius Aphrodisios yetişkin erkekler

⁶⁶² Hall-Milner 1994, s. 29.

⁶⁶³ Yazıtlarda festivalin niteliğine ilişkin bir karmaşa vardır. İlk dört kutlama boyunca festival *panegyris* diye adlandırılırken; dördüncü kutlamadan sonra festival *themis* olarak yazıtlara yansımaya başlar bkz. Hall-Milner 1994, s. 36.

⁶⁶⁴ Hall-Milner, s. 25.

arasındaki *pankration* müsabakasını (T168), Gymnasiarkhos torunu, Gymnasiarkhos oğlu Korydalla ve Rhodiapolisli (Marcus) Aurelius Demetrios çocuklar arasındaki *pankration* müsabakasını (T169), Kendeas'ın oğlu Gagailı Aurelius Aristomenes çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T170), Olympos ve Arykandalı *paradoksos* Marcus Aurelius Toalis⁶⁶⁵ çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T171), Demetrios oğlu Marcus Aurelius Demetrios *alias* (...)s yetişkinler/çocuklar arasındaki bilinmeyen bir müsabakayı (T172), Oinoanda, Balboura ve Tloslu, *pleistoneikes* ve *paradoksos* Lucius Septimius Flavianus Flavillianus⁶⁶⁶ yetişkin erkekler kategorisindeki *pankration* müsabakasını (T173), Khoma ve Termessoslu Mos oğlu *hieoronikes* ve *paradoksos* Aurelius Mos yetişkin erkekler arasındaki boks müsabakasını (T174), Telmessos ve Kaisareia Kibyralı, *hieoronikes* ve *paradoksos* Marcus Aurelius Krateros yetişkin erkekler arasındaki güreş müsabakasını (T175), aynı sporcu yine aynı yaş kategorisinde ve müsabaka türünde (T176), Publius Sthenius Licinnianus oğlu Oinoandalı Publius Sthenius Fronto yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakasını (T177, yazıtın devamında aynı sporcunun çocukluk çağında adı bilinmeyen bir yarışmanın güreş müsabakasını kazandığı da okunmaktadır), Hermaios oğlu Oinoandalı Aurelius Diogenes *alias* Hermaios yetişkin erkekler arasındaki boks müsabakasını (T178), Milo oğlu Valerius Maksimus'un torunu, Valerius Lucius'un oğlu Oinoandalı Aurelius Diogenes çocuklar arasındaki boks müsabakasını (T181), Pythion oğlu Pataralı Aurelius Eutykhes yetişkin erkekler arasındaki boks müsabakasını (T184) A(...)’nın oğlu H/Erpias’ın

⁶⁶⁵ İlgili yazıtın alt kısmında taç/çelenk çizimleri ve sırasıyla *Olympia Pythia Aktia Olympia Aktia* ifadeleri yer almaktadır. Hall-Milner (1994, s. 18) ve onlara atıfla Z. Papakonstantinou (2019, s. 96) yukarıda adı anılan yarışmaları *agon hieros* değil, aksine onların taklitleri olan yerel festivaller olarak düşünmektedir. Buna kanıt olarak da ilgili yazıtta *hieronikes* (kutsal yarışma galibi) ifadesinin bulunmamasını sunarlar. Ancak pekâlâ, taş ustası tarafından bu unvanın yazımı unutulmuş olabilir. Hatta çelenk figürlerinin ve yarışma adlarının yazıtın sonunda sakil bir şekilde yer alması buna delil bile oluşturabilir. Ayrıca, Lucius Septimius Flavianus Flavillianus’un yazıtında da sporcu *hieoronikes* olarak anılmaz; yalnızca birçok yarışmada kazandığını belirtmek için *pleistoneikes* olarak nitelenir. Fakat Marcus Aurelius Toalis’in yazıtında bu ifade de eksiktir. Bunun yanı sıra kentte düzenlenen bir diğer festival olan *Meleagreia* yarışmalarına ait bir L. Septimius Flavianus Flavillianus *ιερονείκην παρά[[δοξ]ον* olarak anılır. Dolayısıyla M. Aur. Toalis’in yazıtı ya da editörlerin yorumu her halükârda sorunludur. Bu nedenle, sporcu Toalis’in *Olympia Pythia Aktia Olympia Aktia* zaferleri Hall-Milner ve Z. Papakonstantinou’nun belirttiği gibi “kesin bir biçimde” *ἀγῶνες θεματικοί* olarak nitelenemez; tam aksine bu yarışmaların *agon hieros* statüsünde olduğu söylenebilir. Zira Marcus Aurelius Toalis bu yarışmaları yerel festivalden sonra kazanmış olması oldukça muhtemeldir. bkz. Pleket 1998, s. 130, nr. 2.

⁶⁶⁶ İlgili yazıtın sonunda sakil bir şekilde “Atina, Sardes, Laodikeia, Argos, Ephesos, Neapolis” ifadeleri yer almaktadır fakat aynı yazıtta sporcu *hieoronikes* olarak anılmamaktadır. Şanslıyız ki Oinoanda’da düzenlenen *Meleagreia* yarışmalarına ait bir yazıtta aynı sporcunun *ιερονείκην παρά[[δοξ]ον* anıldığı görülür. Sporcu ve kariyeri için (bkz. Pleket 1998, s. 130-131; O. van Nijf, “Athletics, Festivals and Greek Identity in the Roman East”, *PCPS* 45, 1999, s. 189-190; Papakonstantinou 2019, s. 142-143).

torunu, Artemon oğlu anonim sporcu çocuklar arası boks müsabakasını (T185) kazanmıştır.

T168 ve 170 numaralı yazıtlar festivalin *birinci* (πανηγύρεως πρώτης) kutlamasına ithafen, T171-T174 numaralı yazıtlar festivalin *ikinci* (πανηγύρεως δευτέρας) kutlamasına ithafen, T176 numaralı yazıt festivalin *dördüncü* (πα]νηγύρεως τετάρ[της]) kutlamasına ithafen, T177-T180 numaralı yazıtlar festivalin *beşinci* (πανηγύρεως πέμπτης) kutlamasına ithafen, T182-T183 numaralı yazıtlar ise festivalin *altıncı* (πανηγύρεως ζ', ζ') kutlamasına ithafen dikilmiştir. T175 numaralı yazıt ilk üç kutlamadan birine, T181 numaralı yazıt ise 3, 4, 5. kutlamalardan birine aittir. T184-T185 numaralı yazıtların hangi kutlamaya ithafen dikildikleri bilinmemekle birlikte, *Euaresteia* yarışmalarına ait oldukları da tartışmalıdır⁶⁶⁷. Dört yıllık periyodlarla (πενταετηρικῆς) kutlanan *Euaresteia* yarışmalarının *agonothetes*'lik görevi, ilk beş kutlama boyunca bizzat festival kurucusu ve sermayedarı olan Iulius Lucius Pilius Euarestos tarafından *kayd-ı hayat* (διὰ βίου) şartıyla yerine getirilmiştir. Beşinci kutlamadan sonra hayatını kaybettiği düşünülen⁶⁶⁸ Iulius Lucius Pilius Euarestos'un yerine bu saygın görevi, *altıncı* kutlamada Oinoandalı Lucius Crepereius Fronto tıpkı Euarestos gibi *ömür boyu* (διὰ βίου) üstlenmiştir (T182-T183).

Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların tamamına yakınında muzaffer sporcuların ya da atalarının *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶⁶⁹. Bu teorik düşünce yazıtlar vasıtasıyla kendini doğrulamaktadır. Zira ilgili yazıt grubundan ἀγῶνος κοινοῦ Λυκίων (*Lykia Birliği'nin yarışmaları*) ifadesi okunmaktadır. Serbest bir çeviriyle bu ifade, *tüm Lykia'lılara açık yarışmalar* şeklinde tercüme edilebilir. Dolayısıyla *Euaresteia* yarışmaları yalnızca Oinoanda vatandaşlarının değil, aynı zamanda tüm Lykia kentlerinin katılımına açık olan *provincial* (eyalet çapında) karakterli bir festivaldir.

Lykia'nın tüm kentlerine açık olan *Euaresteia* yarışmaları, bizzat Iulius Lucius Pilius Euarestos'un şahsi bütçeşinden finanse (αὐτὸς συνεστήσατο ἐξ ἰδίων χρημάτων εἰς

⁶⁶⁷ Reitzenstein 2016, s. 17, nr. OI31 ve OI32.

⁶⁶⁸ Hall-Milner 1994, s. 19.

⁶⁶⁹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

πάντα τὸν χρόνον) ediliyordu. Iulius Lucius Pilius Euarestus'un beşinci (5.) kutlamadan sonra yaşamını yitirmiş olması festivalin sonunu getirmemiştir. **T182** numaralı yazıtta geçen (str. 7-9) *Iulius Euarestos'un hediyesinden kutlanan altıncı panegyris / πανηγύρεως ζ' | ἐπιτελουμένης ἀπὸ δω|ρεᾶς Ἰουλίου Εὐαρέστου* ifadesinden anlaşılacağı üzere Iulius Lucius Pilius Euarestos, yarışmaların devam etmesi için tıpkı C. Iulius Demosthenes gibi yaşarken bir *agonistik* vakıf kurmuş olmalıdır. Vakıflar aracılığıyla organize edilen bu tür yarışmaların temel amacı, kişilerin isimlerini ve anılarını (ki bizzat Euarestos'un kendisi de **T186** no'lu yazıttaki epigramla buna dikkat çeker) yaşatmaktır. Söz konusu vakıflar, bu örnekteki şekliyle kişiler henüz hayattayken ve bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşıyorlardı.

Euaresteia yarışmalarının agonistik saha için önemi, özel bir şahsın adıyla anılan yarışmaların *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları olarak kutlanması ya da *Koinon Agon*'larına bir şahsın adının eklenmesidir. Bunun benzer bir örneğine daha erken bir dönemde Smyrna ve Pergamon (ve belki Ephesos) kentlerinde tanık oluyoruz: *Koina Asias Balbilleia*. Yine *Euaresteia* yarışmalarıyla aşağı yukarı çağdaş olan diğer iki örnek Patara ve Ksanthos antik kentlerinden gelmektedir: *Megala Casseia Koina Lykia yarışmaları* - ἀγῶνα | τῶν μεγάλων Κασσεΐων κοινὰ Λυκίων (**T197**) ve *Koina Lykia'nın Antipatreia olarak adlandırılan yarışmaları* - ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων | καλουμένου Ἀντιπατρείων (**T155**).

Küçük Asya'da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı tematik bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Ancak yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür⁶⁷⁰. Bu durum kuşkusuz kentler arası rekabeti de bereberinde getiriyordu. *Koina Asia*'da bu rekabet Smyrna-Pergamon-Ephesos arasında, Pamphylia'da Perge-Side; Kilikia'da Tarsos-Anazarbos ve *Koinon Bithynias*'da ise Nikaia-Nikomedeia,

⁶⁷⁰ Mitchell 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162; Marek 2017, s. 526-527.

Lykia'da Ksanthos-Patara, Lykaonia'da Laranda-Isauria kentleri arasındaydı⁶⁷¹. Genellikle *koinon*'un kendi gelirlerinden finanse edilen bu festivallere, *Euaresteia*'da görüldüğü üzere özel şahıslar da mali kaynak sağlayabiliyordu. Ancak bu tür festivallerin (özel şahısların kaynak sağladığı) statüleri son derece tartışmalıdır. L. Robert, *κοινὸν Λυκίας* ya da *κοινὸν Λυκίων* ile *ἀγὼν κοινὸς Λυκίων* arasında bir ayırım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde Birlik tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise tüm Lykialıların katılımına açık olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”⁶⁷². L. Robert'in önerisi ışığında değerlendirilecek olursa, *Euaresteia Koina Lykia* yarışmalarının ἀγῶνες θεματικοί (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festival olduğu söylenebilir. Ancak, M. Wörrle önemli kanıtlar sunarak hem L. Robert'e hem de onunla aynı görüşteki H. W. Pleket'e karşı çıkmaktadır. Wörrle'ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükselen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik Yarışmaları⁶⁷³. Bu bağlamda Wörrle'ye göre, *Euaresteia*⁶⁷⁴ ve *Antipatreia*⁶⁷⁵ festivalleri orijinal fakat *themis* statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* (ve *Sarpedoneia*) ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları'dır⁶⁷⁶. Hem yazıtibilim hem de agonistik sahada “otorite” sayılan bu üç ismin konu hakkındaki görüş ayrılıkları, kuşkusuz diğer araştırmacıları da çekimser kalmaya itmekte ve genellikle bu üç isme atıf yapılarak konu -burada olduğu gibi- netleştirilmeden sonlandırılmaktadır.

Euaresteia yarışmaları adını; kurucusu, finansörü ve aynı zamanda *yaşamı boyunca* festivalin başkanlığını yürütmüş olan Oinoandalı Iulius Lucius Pilius Euarestos'tan almaktadır. Iulius Lucius Pilius Euarestos'un şahsı ve ailesi hakkında

⁶⁷¹ Erol Özdzibay 2011, s. 266-268; Marek 2017, s. 526-527.

⁶⁷² L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Baker-Thériault 2014, s. 117-118; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket'in görüşleri için bkz. Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. Magie 1950, s. 1390, dp. 57; Wörrle 1988, s. 238-243.

⁶⁷³ Wörrle 1988, s. 240-241.

⁶⁷⁴ Wörrle 1988, 240-241; Hall-Milner 1994, s. 11; *karş.* Pleket 1998, s. 130.

⁶⁷⁵ Wörrle, bu festivalin orijinal Birlik yarışması özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

⁶⁷⁶ Wörrle 1988, s. 239-241. *Megala Casseia/Kasseia* yarışmaları konusunda Pleket de Wörrle'nin görüşüne yakındır bkz. *SEG* 38, nr. 1462, s. 442 (Pleket).

mecvut literatürde -yazıtlar dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hayırsever ve cömert (μεγαλόγρονα-φιλοτειμία⁶⁷⁷) bir kişilik olduğu aşikâr olan Iulius Euarestos yazıtlarda *agonothetes* unvanının yanı sıra; φιλόπατριν (*philopatris*=vatansever), γραμματικὸν (*grammatikos*=öğretmen) olarak anılmaktadır. Öğretmenliği Euarestos'un entelektüel yanının işareti⁶⁷⁸; *agonothetes* sıfatıyla *agonistik* sahaya angaje olması da politik hedefleri doğrultusunda belli bir toplumsal statüyü hedefleyen bilinçli bir vatandaş olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir⁶⁷⁹. *Tria nomina*'sından kesin olarak Roma vatandaşı olduğu anlaşılan Iulius Lucius Pilius Euarestos'un kökeni ve vatandaş oluş şekli (evlatlık?) maalesef bilinmemektedir⁶⁸⁰. Evli ve birden fazla çocuğu sahip olan Iulius Euarestos'un yalnızca şair ve muzaffer bir güreşçi olan kayın biraderenin adı bilinmektedir: Fronto (**T180**). Tüm bunların dışında sadece *Euaresteia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahsın Oinoanda kentinin elitlerinden olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

İS. III. yüzyılın ilk çeyreğinde *imperator* Severus Alexander'in (İS. 222-235) lütfuyla Oinoandalı Iulius Lucius Pilius Euarestos tarafından hem kendi hem de imparator(lar) ve Apollon onuruna kurulan⁶⁸¹ *Euaresteia yarışmaları* yapılan varsayımlar doğru ise, herhangi bir kesintiye uğramadan yaklaşık 25-30 yıllık bir süre boyunca şu isimleri alarak:

- *Severeia [Alexandreia] Euaresteia* (ilk dört kutlama)

⁶⁷⁷ Hall-Milner 1994, s. 27.

⁶⁷⁸ Onno van Nijf, "Athletics and Paideia: festivals and physical education in the world of the Second Sophistic", in: *Paideia: The World of the Second Sophistic*, (ed. Barbara E. Borg.), Berlin-New York 2004, s. 203-228.

⁶⁷⁹ Hem bu bağlamda hem de diğer hayırseverlik (*euergetism*) faaliyetleri bağlamında bkz. Zuiderhoek 2009; van Nijf 2020.

⁶⁸⁰ *Pilii nomen gentile*'si İtalya kökenli, "Euarestos" adı ise yaygın olarak azat edilmiş insanların ve çocuklarının aldığı bir *cognomen*'dir. İtalik kökenli olması muhtemelen olan *Pilii* ailesi Roma İmparatorluk Çağı'ndan önce Küçük Asya'nın batısına yerleşmiştir. Euarestos'un ismindeki Iulius gentilesi şahsın Iulii ailesinden birisi tarafından evlat edinilmiş olabileceğini düşündürmektedir bkz. Hall-Milner 1994, s. 26; Milner-Mitchell 1995, s. 104.

⁶⁸¹ N. P. Milner, "A new statue-base for Constantius II and the fourth-century imperial cult at Oinoanda", *AS* 65, 2015, s. 194.

- *Euaresteia*⁶⁸² (dördüncü kutlama, Maximinus Thrax İS. 235-238)
- *A[ntoneia] (?) Euaresteia* (beşinci kutlama, Gordianus III-İS. 238-244)
- *Euaresteia*⁶⁸³ (altıncı kutlama, Gordianus III-İS. 238-244)

kutlanmış ve yüzyılın ikinci yarısında (İS. 250'den birkaç yıl önce) tarih sahnesinden silinmiştir⁶⁸⁴.

6.5.5. Meleagreia

Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Meleagreia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen dokuz farklı onurlandırma yazıtı (T187-195) bulunmaktadır. İS. II. yüzyıl sonu ile İS III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen⁶⁸⁵ bu yazıtlardan yarışma adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri; *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Çok kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Meleagreia festivalinin programında; çocukların (παῖδων) ve yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan güreş ve *pankration* müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Krateros torunu ve Artemon oğlu olan Hermaios'un torunu Artemon'un oğlu Valerius Hermaios çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (T187), Diogenes oğlu Moles'in torunu, Moles'in oğlu Diogenes çocuklar arasındaki *pankration* müsabakasını (T188), Katagraphos'un torunu, Molesis'in oğlu Molesis yaş kategorisi bilinmeyen bir müsabaka türünü (T189), Lucius Septimius Flavianus Flavillianus çocuklar arası güreş müsabakasını (T190), aynı sporcu fakat bu kez *paradoksos* ve *hieronikes* unvanlarını almış bir şekilde, yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakasını (T191) ve ayrıca yine aynı kutlamada yetişkin erkekler arasındaki güreş

⁶⁸² İmparatorun (Severus Alexander) anısı lanetlendikten (*damnatio memoriae*) sonra festival yazıtlarda bu adla anılmaya başlar; Wörle 5. kutlamayı işaret etse de esasında 4. kutlama itibarıyla festival adı *Euarasteia* olur bkz. Wörle 1988, s. 240, dp. 78.

⁶⁸³ Hall-Milner 1994, yazıt nr. 1 (=T177) ve 2'de (=T178), [] *Euarasteia*'dan önceki boşluğa "Antoneia" ifadesinin uygun olduğunu düşünmekle birlikte, bu kez de 6. Kutlamada -mevcut belgelerde *damnatio memoriae* olmamasına- imparator isminin yazıttan neden kalktığını açıklayamamaktadırlar bkz Hall-Milner 1994, s. 11, 30.

⁶⁸⁴ Hall-Milner 1994, s. 29.

⁶⁸⁵ *Ibid.*

müsabakasını (**T192**), Aelius Hermaios oğlu Aurelius Onesiphoros *alias* Hermaios çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (**T193**), Thoas'ın torunu, Hermaios olarak da bilinen Aratos'un oğlu Aurelius Aisim[os]⁶⁸⁶ yetişkin erkekler arasındaki *pankration* müsabakasını (**T194**), Thoas'ın torunu, Kbamoos oğlu Diogenes *alias* Artemon çocuklar arası pankration müsabakasını (**T195**) kazanmıştır.

T187 numaralı yazıt festivalin *ikinci* (δευτέρα θέμιδι) kutlamasına ithafen, **T188** numaralı yazıt festivalin *beşinci* (θέμιδος ε') kutlamasına ve dokuzuncu *panegyris*'e (πανηγύρεως θ') ithafen, **T189** numaralı yazıt festivalin *yedinci* (θέμιδος ζ') kutlamasına ve *on birinci panegyris*'e (πανηγύρεως ια') ithafen, **T190** numaralı yazıt *on üçüncü panegyris*'e (πανηγύρεως ιγ') ithafen, **T191-T193** numaralı yazıtlar *on üçüncü panegyris*'ten sonraki bir kutlamaya ithafen, **T194** numaralı yazıt festivalin *yirminci* kutlamasına (εἰκ[οσ]τῆ [θ]έμιδι) ithafen ve son **T195** numaralı ise *yedinci* kutlamadan önceki bir kutlamaya ithafen dikilmiştir. Kutlanma aralığı (periyodu) bilinmeyen kutlanan *Meleagreia* yarışmalarının *agonothetes*'lik görevi yedi farklı hayırsever kentli tarafından üstlenilmiştir. *İkinci* kutlamada bu saygın görevi Tlepolemos'un torunu Tlepolemos'un oğlu Simonides (**T187**), *beşinci* kutlamada Lucius Claudius Flavianus ... (**T188**), *yedinci* kutlamada Aleksandros oğlu Thoas'ın torunu H/Erpias'ın oğlu H/Erpias (**T189**), *on üçüncü* kutlamada Tlepolemos oğlu Kroisos'un torunu, Simonides oğlu Aurelius Kroisos (**T190**), *yirminci* kutlamada Orthagoras oğlu Apollonios'un torunu, Philotas olarak da bilinen Apollonios'un oğlu Aurelius Antikhares üstlenmiştir. Ayrıca, Stephanos oğlu Moles'in torunu, Stephanos oğlu Aurelius Antipatros *alias* Klearkhos (**T191-192**) ve Apollonios oğlu Marcus Aurelius Orthagrianos da bilinmeyen kutlamalarda bu saygın görevi -muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üstlenerek- ifa etmişlerdir. Fakat biri (**T194**) hariç kazanan yarışmacıların heykel ve kaidelerinin dikimi kent bütçesinden karşılanmıştır⁶⁸⁷.

Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların hiçbirinde galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi yoktur. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Meleagreia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil, yalnızca Oinoandalıların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması,

⁶⁸⁶ Hall-Milner 1994, nr. 36'da sporcu adı, Aurelius Lis; *karş.* Milner 2019, (*Gephyra* 18) s. 1-5, nr. 1'de ise sporcu adı, Aurelius Aisim[os].

⁶⁸⁷ Hall-Milner 1994, s. 36 ve 42-3.

araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁶⁸⁸.

Yazıtlarda geçen *Meleagris*'in varlıklarından / hediyelerinden düzenlenen - τῆς ἐπιτελουμένης ἀπὸ οὐσίας Μελεαγρίδος (=ἐπιτελουμένης ἀπὸ δωρεᾶς Ἰουλίου Εὐαρέστου⁶⁸⁹) ifadesinden anlaşılacağı üzere *Meleagreia* yarışmaları, zengin ve hayırsever bir kadın olan Meleagris tarafından Oinoanda kentine bağışlanmış yerel karaktere sahip, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve görece küçük bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Meleagreia yarışmaları adını, bizzat festivalin kurucusu ve sermayedarı olan Meleagris isimindeki zengin ve hayırsever bir kadından almaktadır⁶⁹⁰. Meleagris'in şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde -yazıtlar dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın ailesinin Oinoanda'nın eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. İS. II. yüzyıl sonu III. yüzyıl başında kutlanmaya başlanan *Meleagreia* yarışmalarının *agonistik* saha için önemi, tıpkı Arykanda'da düzenlenen *Embromianeia* gibi, bir kadın hayırsever tarafından vakfedilmesinden ileri gelmektedir.

İS. II. yüzyıl sonu, III. yüzyıl başında (İS. 168-201⁶⁹¹) Oinoandalı Meleagris adındaki varlıklı bir kadın hayırsever (*euergetis*) tarafından hem kendi hem de imparator(lar) ve

⁶⁸⁸ Papakonstantinou 2019, s. 101; karşı. Milner 2015, s. 195.

⁶⁸⁹ Hall-Milner 1994, s. 36.

⁶⁹⁰ Pleket 1995, s. 157; Çokbankir 2011, s. 321; Milner 2015, s. 195.

⁶⁹¹ Hall-Milner 1994, s. 36.

Zeus onuruna⁶⁹² kurulan *Meleagreia yarışmaları* yapılan varsayımlar doğru ise, herhangi bir kesintiye uğramadan art arda en az 20 defa şu isimleri alarak:

- *Meleagreia* (ilk dört kutlama)
- *Severeia Antoneia [Geteia]* (takip eden üç-dört kutlama boyunca)
- *Meleagreia* (13. *panegyris*'ten sonra)
- *Severeia [Alexandreia]* (13. *panegyris*'ten sonra; 20. kutlamadan önce)
- *Meleagreia* (yirminci kutlama)

yaklaşık olarak İS. 225, 238, 251, 264 yılından birine kadar (periyodu/kutlanma aralığına bağlı olarak⁶⁹³) kutlanmış ve ardından tarih sahnesinden silinmiştir.

6.6.OLYMPUS

Günümüzde Antalya ilinin batısında Kumluca ilçesinin sınırları içerisinde yer alan Olympos antik kenti adını 10 km. kuzeyindeki Olympos (Tahtalı) Dağı'ndan almaktadır. Antik dönem yazarı Strabon tarafından Lykia Bölgesi'nin en büyük altı kentinden biri olarak anılan Olympos, İÖ. I. yüzyılda korsanlara yataklık etmiş önemli bir liman kentidir⁶⁹⁴. Kentte bugün için şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin (*Artemeia*) kutlandığı bilinmektedir.

6.6.1. Artemeia (*alias Paua*)

Olympos antik kentinde düzenlenen *Artemeia alias Paua* yarışmalarına ilişkin olarak yalnızca bir yazıt (**T196**) bulunmaktadır. Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen söz konusu yazıttan; festivalin vakfedeninin ismiyle birlikte müsabaka türü, yaş kategorisi, kaçınıcı kutlama olduğu vs. hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın festivalin periyodu ve galip sporcu adına yazıttan erişilememektedir. Bahsedilen yazıtın çevirisi şöyledir:

T196 - *Kallikrates olarak da bilinen Antimakhos'un kızı Artemis/Artemo alias Paua'nın hediyesinden yedincisi (düzenlenen) themis'in yetişkin erkekler arasındaki*

⁶⁹² Milner 2015, s. 195.

⁶⁹³ Hall-Milner 1994, s. 36 ve 43.

⁶⁹⁴ Strab. 14.3.3; Sevin 2016, s. 176.

güreş (müsabakasını) şanlı bir şekilde kazanan Olympos, Myra ve Tlos vatandaşı falanca Sarpedonos(?) ...

Yazıtta geçen (str. 5-7) ἐκ δωρεῖᾶς Ἀρτεμοῦς τῆς καὶ | Παύας - *Artemis nam-ı diğer Paua'nın hediyesinden* ifadesinden anlaşılacağı üzere *themis Artemeia alias Paua* miras yoluyla kurulmuş bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anlarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya'da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen festivallere sıklıkla rastlanmaktadır.

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere, Sarpedonos (?) adındaki sporcu yetişkin erkekler kategorisinde (ἀνδρῶν) güreş müsabakasını (πόλην) kazanmıştır. *Artemeia alias Paua* festivalinin yarışma programı kesin olarak bilinmese de muhtemelen yalnızca atletik müsabakaları ihtiva eden tipik bir *gymnik agon* olmalıdır. Periyodik olarak art arda en az yedi defa (θέρμδος ἐβδόμης) kutlandığı bilinen *Artemeia alias Paua* yarışmaları para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir yerel festivaldir. Fakat yukarıda bahsedildiği gibi festivalin kutlanma aralığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak *themis* türü festivallerin genellikle dört yılda bir kutlandığı⁶⁹⁵ hesaba katılırsa, bu festivalin de *penteterik* olarak düzenlenmiş olduğu söylenebilir.

Festivalin vakfedeni ve aynı zamanda kurucusu olan, Kallikrates olarak da bilinen Antimakhos'un kızı Artemis/Artemo *alias* Paua'nın şahsı ve ailesi hakkında mevcut literatürde doğrulanmış⁶⁹⁶ hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın ve ailesinin Olympos'un eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi

⁶⁹⁵ Mitchell 1990, s. 189.

⁶⁹⁶ Reitzenstein 2011, s. 200-201, nr. 50.

nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

İS. II. yüzyıl sonu III. yüzyıl başında kutlanmaya başladığı düşünülen *Artemeia alias Paua* yarışmalarının agonistik saha için önemi, tıpkı Oinoanda'da düzenlenen *Meleagreia* gibi, zengin ve hayırsever bir kadın tarafından vakfedilmesinden ileri gelmektedir.

6.7.PATARA

Patara antik kenti günümüzde Antalya ilinin batısında Kaş ilçesinin Gelemiş Köyü/Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Antik dönemde Lykia Bölgesi'nin en büyük altı kentinden biri olan⁶⁹⁷ ve Plinius'a göre önceleri *Pataros* denen kentin adı, Lykçe yazıtlarda *Pttara* ya da *Pttareze* olarak geçmektedir⁶⁹⁸. Roma İmparatorluk Çağı'nda deniz üssü olarak önem kazanan kent, *Lycia et Pamphylia* eyaletine de başkentlik yapmıştır. Ancak kentin bu görkemi aynı oranda agonistik yaşama yansımamıştır. Nitekim kentte bugün için şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin (*Casseia/Kasseia*) kutlandığı bilinmektedir.

6.7.1. Casseia

Patara antik kentinde düzenlenen *Casseia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen üç farklı onurlandırma yazıtı (**T197-T199**) bulunmaktadır. İS. II. yüzyıl sonuna (İS. 180'den sonra) tarihlenen⁶⁹⁹ bu yazıtlardan yarışma adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu isimleri vs. hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Çok kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Casseia festivalinin yarışma programında; yalnızca çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan güreş müsabakaları belgelenmektedir. Bu müsabakalar neticesinde: Aleksion'un torunu, Boethes olarak da bilinen Aleksion'un oğlu Marcus Aurelius Aleksion *alias* Drakon (**T197**) ve Aleksandros oğlu Tloslu Aleksandros *nam-ı diğer*

⁶⁹⁷ Strab. 14.3.3.

⁶⁹⁸ Sevin 2016, s. 171.

⁶⁹⁹ Lepke 2015, s. 140-141.

Pruneikos (T198) galibiyet kazanmışlardır. Bu iki sporcunun yanı sıra anonim bir yarışmacı da yaş kategorisi ve yarışma türü bilinmeyen bir müsabakayı (T199) kazanmıştır. T198 numaralı yazıtta, galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin de bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁷⁰⁰. Bu teorik düşünce yazıtlar vasıtasıyla kendini doğrulamaktadır. Zira T197 numaralı yazıttan *Lykia Birliği'nin Büyük Casseia yarışmaları* (τὸν ἀγῶνα | τῶν μεγάλων Κασσείων κοινὰ Λυκίων) ifadesi okunmaktadır. Serbest bir çeviriyle bu ifade, *tüm Lykia'lılara açık Büyük Kasseia yarışmaları* şeklinde de tercüme edilebilir. Dolayısıyla *Casseia* yarışmaları yalnızca Patara vatandaşlarının değil, aynı zamanda tüm Lykia kentlerinin katılımına açık olan *provincial* (eyalet çapında) karakterli bir festivaldir.

Casseia yarışmalarının agonistik saha için önemi, özel bir şahsın adıyla anılan yarışmaların *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları olarak kutlanması ya da başka bir deyişle *Koinon Agon*'larına bir şahsın adının eklenmesidir. Bunun benzer bir örneğine daha erken bir dönemde Smyrna, Pergamon (ve muhtemelen) Ephesos kentlerinde tanık oluyoruz: *Koina Asiae Balbilleia*. Yine *Casseia* yarışmalarıyla aşağı yukarı çağdaş olan diğer iki örnek Oinoanda ve Ksanthos antik kentlerinden gelmektedir: *Euaresteia* (T186- ἀγῶνα κοινὸν Λυκίων) ve *Koina Lykia'nın Antipatreia olarak adlandırılan yarışmaları* - ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων | καλουμένου Ἀντιπατρείων (T155).

Küçük Asya'da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı tematik bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Ancak yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür⁷⁰¹. Bu durum kuşkusuz kentler arası rekabeti de bereberinde getiriyordu. *Koina Asia*'da bu rekabet Smyrna-Pergamon-Ephesos arasında, Pamphylia'da Perge-Side; Kilikia'da Tarsos-Anazarbos ve *Koinon Bithynias*'da ise Nikaia-Nikomedia, Lykia'da Ksanthos-Patara, Lykaonia'da Laranda-Isauria kentleri arasındaydı⁷⁰².

⁷⁰⁰ Papakonstantinou 2019, s. 101.

⁷⁰¹ Mitchell 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162.

⁷⁰² Erol-Özdizbay 2011, s. 266-268.

Genellikle *koinon*'un kendi gelirlerinden finanse edilen bu festivallere, *Antipatreia* ve *Euaresteia* yarışmalarında görüldüğü üzere özel şahıslar da mali kaynak sağlayabiliyordu. Ancak bu tür festivallerin (özel şahısların kaynak sağladığı) statüleri son derece tartışmalıdır. L. Robert, $\kappa\omicron\iota\upsilon\acute{\alpha}\varsigma$ ya da $\kappa\omicron\iota\upsilon\acute{\omicron}\nu\ \Lambda\upsilon\kappa\acute{\iota}\omicron\upsilon\nu$ ile $\acute{\alpha}\gamma\omega\nu\ \kappa\omicron\iota\upsilon\acute{\omicron}\varsigma$ $\Lambda\upsilon\kappa\acute{\iota}\omicron\upsilon\nu$ arasında bir ayırım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde Birlik tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise tüm Lykialıların katılımına açık olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”⁷⁰³. L. Robert’in önerisi ışığında değerlendirilecek olursa, *Koina Lykia Casseia* yarışmalarının $\acute{\alpha}\gamma\omega\nu\epsilon\varsigma$ $\theta\epsilon\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\iota\iota$ (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festival olduğu söylenebilir. Ancak, M. Wörrle önemli kanıtlar sunarak hem L. Robert’e hem de onunla aynı görüşteki H. W. Pleket’e karşı çıkmaktadır. Wörrle’ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükselen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik Yarışmaları⁷⁰⁴. Bu bağlamda Wörrle’ye göre, *Antipatreia*⁷⁰⁵ ve *Euaresteia* festivalleri orijinal fakat *themis* statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* (ve *Sarpedoneia*) ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları’dır⁷⁰⁶. Hem yazıtibilim hem de agonistik sahada “otorite” sayılan bu üç ismin konu hakkındaki görüş ayrılıkları, kuşkusuz diğer araştırmacıları da çekimser kalmaya itmekte ve genellikle bu üç isme atıf yapılarak konu -burada olduğu gibi- netleştirilmeden sonlandırılmaktadır.

Casseia yarışmaları adını, ya “Cassius” *cognomen*'ine sahip özel bir şahıstan ya da Romalı *senator* Claudius Cassius Apronianus'tan almaktadır⁷⁰⁷. Lykia Bölgesi'nde “Cassius” *cognomen*'i daha önce belgelenmediği için ikinci olasılık daha güçlü bir

⁷⁰³ L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Baker-Thériault 2014, s. 117-118; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket'in görüşleri için bkz. Pleket 1995, s. 161; Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. Magie 1950, s. 1390, dp. 57; Wörrle 1988, s. 238-243.

⁷⁰⁴ Wörrle 1988, s. 240-241.

⁷⁰⁵ Wörrle, bu festivalin orijinal Birlik yarışması özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

⁷⁰⁶ Wörrle 1988, s. 239-241. *Megala Casseia/Kasseia* yarışmaları konusunda Pleket de Wörrle'nin görüşüne yakındır bkz. *SEG* 38, nr. 1462, s. 442 (Pleket).

⁷⁰⁷ *TAM* II, 2 nr. 428 (R. Heberdey); Wörrle 1988, s. 239, dp. 72; Lepke 2015, s. 147; Reitzenstein 2016, s. 6.

varsayımdır. Bunun yanı sıra, Claudius Cassius Apronianus İS. 179-180 yıllarında *Lykia et Pamphylia* eyaletinde *proconsul* olarak görev yapması⁷⁰⁸ bu varsayımı neredeyse tamamen doğrulamaktadır. Zira Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya *agonistik* geleneğinde eyalet valilerinin (*proconsul/procurator*) onuruna kurulup onların isimleriyle anılan birçok festival bulunmaktaydı: Mylasa'daki *Censorineia*; Miletos'daki *Prokleia* ve *Capitoneia* yarışmaları tez kapsamında bunun en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla tıpkı yukarıda bahsedilen yarışmalar gibi *Casseia* festivalinin de kesin olarak bir eyalet valisinin (*Lykia et Pamphylia proconsul*'u Claudius Cassius Apronianus) onuruna kurulmuş olduğu söylenebilir. *Senator* Claudius Cassius Apronianus'un böylesi büyük bir onura layık görülmesi “dalkavukluktan” ziyade, muhtemelen Lykia ile Roma arasındaki arabulucu rolü⁷⁰⁹ ve bölgeye yaptığı iyilikler neticesinde mümkün olabilmiştir.

Casseia festivalinin nasıl kurulduğu ve ne şekilde finanse edildiği hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Zira bölgedeki *Koinon Agon*'ları yalnızca birlik bütçesinden değil aynı zamanda kentler ve özel şahıslar tarafından da finanse edilebiliyordu. Yine aynı şekilde festivalin kuruluşunda *proconsul*'un şahsi iradesi olabileceği gibi yalnızca Lykia Birliği ve Patara kentinin sorumluluğunda süreç yürütülüp tamamlanmış da olabilir. Ancak vali, festivalin kuruluş ya da finans sürecine doğrudan dahil olsaydı bundan yazıtlarda ya da daha önemlisi “oğlu⁷¹⁰” Cassius Dio Cocceianus'un eserinde muhakkak bahsedilirdi⁷¹¹. Dolayısıyla *Casseia* yarışmalarının Patara kenti önderliğinde Lykia Birliği tarafından kurulduğunu ve sona erene kadar da Patara kentinin ya da *koinon*'un hazinesinden finanse edildiği söylenebilir.

Casseia yarışmalarının “resmi adı” yazıtlarda üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- *Casseia* (T198 Κασειών / Muhtemelen ilk kutlama)

⁷⁰⁸ Cassius Apronianus bu görevinden sonra Kilikia'da *legatus prapraetore*; daha sonra *consul suffectus* ve en son Dalmatia'da *legatus* görevlerine tayin olunmuştur *bkz.* Hülya Boyana-Ahmet Türkan, “Cassius Dio Cocceianus'un Hayatı ve Tarihçiliği”, *TAD* 65, 2019, s. 2-3.

⁷⁰⁹ Reitzenstein 2016, s. 6.

⁷¹⁰ *Senator* Claudius Cassius Apronianus'un hem oğlu hem de babası çok ünlü simalardı. Babası İS. 40-120 yıllarında yaşamış olan Prusalı ünlü hatip Dio Khrystostomos; oğlu ise en az babası kadar ünlü bir kişi olan tarihçi Cassius Dio Cocceianus'tur *bkz.* Cass. Dio., 49. 36. 4; 69. 1. 3; 73. 7. 2; Ahmet Akşar, “Rhomaika'nın 69. Kitabı Özeti'nin Çevirisi”, *Amisos* 4/7, 2019, s. 299-301; Boyana-Türkan 2019, s. 2-3.

⁷¹¹ Tıpkı *Balbilleia* festivalinde olduğu gibi *bkz.* Cass. Dio., 65. 9. 2.

- *Megala Casseia* (T199 τὸν δεύ]τερον ἀγῶνα τῶν μεγάλων Κασσιῶν / *Megala Casseia*'nın ikincisi; genelde ise üçüncü kutlama)
- *Megala Casseia Koina Lykia* (T197 τὸν ἀγῶνα| τῶν μεγάλων Κασσιῶν κοινὰ Λυκίων / Muhtemelen *Megala Casseia*'nın ilki, genelde ise ikinci kutlama)

Yazıtlardaki bu adlandırma; festivalin adıyla birlikte statüsünün de değiştiğini göstermeyi amaçlayan bilinçli bir aklın ürünü olabileceği gibi, taş ustasının maddi bir hatası ya da festival adının halk tarafından çoktandır bilinir olması nedeniyle gelişigüzelikten de kaynaklanmış olabilir. İlk öneri *agonistik* saha için daha uygundur. Zira, Klasik Dönem Atina'sında tanrıça Athena onuruna bir yıllık periyodlarla (*annual*) düzenlenen *Panatheneia* yarışmaları, her dört yılda bir yeniden organize edilerek *Megala Panatheneia* adıyla daha görkemli bir şekilde kutlanıyordu⁷¹². Dolayısıyla *Megala Casseia* yarışmaları da *Casseia*'nın devamı ve fakat daha şatafatlı (muhtemelen de *hieros* statüsünde) bir organizasyon olarak değerlendirilebilir. *Büyük Casseia*'nın *ikinci* (δεύ]τερον) kutlamasına ait olan T199 numaralı yazıtta *tüm Lykialılara açık* (κοινὰ Λυκίων) ifadesi yer almasa da galip sporcunun Tlos antik kentinden oluşu, aslında bu kutlamanın da tüm Lykia halkına açık olduğunun kanıtıdır. Bu durum ayrıca yukarıda işaret edilen festival adlandırmasındaki özensizliğin tezahürü olarak da yorumlanabilir.

İS. II. yüzyılın sonunda düzenlenmeye başlayan ve tüm Lykialıların katılımına açık olan *Casseia* yarışmalarının *Birlik Agon*'u olması sebebiyle dört yılda bir düzenlendiği (*penteterik*) söylenebilir⁷¹³. Ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmeyen festival, muhtemelen Claudius Cassius Apronianus'un emekli oluşu ya da ölümüne müteakiben sona ermiş olmalıdır.

6.8.PHASELIS

Phaselis antik kenti günümüzde Antalya ilinin Kemer ilçesinin Çamyuva Mahallesi'nin sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentin efsanevi kuruluşu İÖ. 2. binyıla değin uzansa da esasında Phaselis, yaklaşık İÖ. 690 yılında Rhodos kenti olan Lindos'un önderliğinde (Dorlar) Pamphylia Körfezi'nin batı sahilinde kurulmuştur⁷¹⁴. İÖ. 160

⁷¹² Altın 2015, s. 24.

⁷¹³ Wörrle 1988, s. 243, dp. 94; Lepke 2015, s. 147.

⁷¹⁴ Nihal Tüner Önen, *Phaselis Antik Kenti ve Territoryumu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri Kültürleri Bölümü, Antalya 2008 s. xii; Sevin 2016, s. 177.

yılında özgürlüğe kavuşan kent bu tarihten itibaren Lykia Birliği'ne katılmıştır⁷¹⁵. Roma İmparatorluk Dönemi'nde refah seviyesi artan kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin (*Eukratideia*) kutlandığı bilinmektedir.

6.8.1.1.Eukratideia

Phaselis antik kentinde düzenlenen *Eukratideia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen üç farklı onurlandırma yazıtı (**T200-T202**) bulunmaktadır. Yazı biçiminden (*omega*'lar *minuskel* formda) dolayı İS. III. yüzyıla tarihlenen⁷¹⁶ bu yazıtlardan yarışma adıyla birlikte, müsabaka türleri, yaş kategorileri, sporcu isimleri vs. hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) ve görevlileri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Çok kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Eukratideia festivalinin yarışma programında; yalnızca yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan güreş (πάλην) müsabakaları belgelenmektedir⁷¹⁷. Bu müsabakaların ilkinde Kolalemis'in torunu Aurelius Oniallis *alias* Poneselmos oğlu Phaselisli Aurelius Kougas⁷¹⁸ (**T200**) ikincisinde ise anonim bir sporcu (**T202**) galibiyet kazanmışlardır. **T202** numaralı yazıttaki sporcu, festival kurucusu Eukratidas'ın torunudur ve galibiyet aldığı yaş kategorisi dipnotta bahsedildiği gibi kesin olarak tespit edilememektedir. **T201** numaralı yazıtta ise bir beraberlik (str.1: συνστεφθεῖς = *birlikte taçlandırıldıktan sonra*) söz konusudur. Beraberlik kararını veren ise ilgili müsabakanın hakemi ya da organizasyonun hâkimi değil bizzat mücadeleyi izleyen seyircilerdir (str. 2-3: καθὼς τὸ π[λῆ]θος ἐπ[ε]βοήσατο – *halkın aldığı sesli karar uyarınca* ya da *seyircilerin tezahüratlarına göre*)⁷¹⁹. Beraberlikle neticelenen müsabaka örneklerine yerel festivallerde sıklıkla rastlanılsa da buna karar verenin ya da kararı büyük ölçüde

⁷¹⁵ Sevin 2016, s. 177.

⁷¹⁶ Tüner Önen 2008, s. 347-348.

⁷¹⁷ Ancak **T202** numaralı yazıttaki eksik kısım (str. 4) pekâlâ παίδων πάλην olarak da tamamlanabilir, Dolayısıyla yarışmaların programında yetişkinler yaş kategorisinin yanı sıra çocuklar arası müsabakalar da bulunmuş olabilir.

⁷¹⁸ “Kougas” adı yalnızca Phaselis ve Olympos'ta belgelenen yerel bir addır *bkz.* Ladislav Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, 1964 Prag, s. 252, nr. 717; Tüner Önen 2008, s. 346.

⁷¹⁹ Kimi zaman ἐπιβοάω fiilinin ikamesi olarak ἀναβοάω fiili de kullanılıyordu *bkz.* Mustafa Adak-Nihal Tüner Önen-Sencer Şahin, “Neue Inschriften aus Phaselis”, *Gephyra* 2, 2006, s. 8 ve özellikle dp. 21; Tüner Önen 2008, s. 348, dp. 1486.

etkileyenlerin seyirciler olması son derece istisnai bir durumdur⁷²⁰. Yazıtlarda geçen θέμιδος ifadesi *Eukratideia* yarışmalarının ἀγῶνες θεματικοί (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festival olduğunu gösterir.

Festivale ait yazıtların yalnızca birinde (T200) galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bir bilgi (Φασηλίτην=Phaselisli) bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak T200'deki sporcu halihazırda Phaselis vatandaşı olduğu için, bu konuda kesin bir yorumdan kaçınmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ancak T202 numaralı yazıtta bahsedilen galip sporcuyu - Eukratidas'ın torunu- hesaba katarsak *Eukratideia* yarışmalarının tüm Lykia halkına değil, yalnızca Phaselislerin katılımına açık olduğunu sonucuna varabiliriz.

Yazıtlarda geçen κατέλιπεν (*katalipen*=bırakmak) fiilinden de anlaşılacağı üzere *Eukratideia* yarışmaları, Akritos'un torunu, Akritos oğlu Phaselisli Eukratidas tarafından Phaselis kenti için vakfedilmiş yerel karakterli, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve küçük ölçekli bir festivaldir. Temel amacı kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Eukratideia yarışmaları adını, festivalin kurucusu ve sermayedarı olan Akritos'un torunu, Akritos oğlu Phaselisli Eukratidas'tan almaktadır. Eukratidas ve ailesi hakkında mevcut literatürde -yazıtlar dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın ve ailesinin Phaselis'in eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik*

⁷²⁰ Her ne kadar yanlış bir örnek (Tiberius Claudius Rufus) seçse de bu konudaki görüşleri için bkz. Zinon Papakonstantinou, "Spectator-Athlete Interaction in Ancient Greek Athletics" (eds. B. Takmer, E. Akdoğan Arca, N. Gökalp Özgül), *Vir doctus anatolicus. Studies in Memory of Sencer Şahin*, İstanbul 2015, s. 797-805; karşı. R. Merkelbach, "Der unentschiedene Kampf des Pankratiasten Ti. Claudius Rufus in Olympia", *ZPE* 15, s. 99-104; Onno van Nijf, "Athletics, andreia and the askêsis-culture in the Roman East". in: (eds. R. M. Rosen, I. Sluiter) *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Leiden 2003, s. 263-265; Fauconnier 2018, s. 84 vd., 228 vd.

festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. İS. III. yüzyılda kutlanmaya başlanan *Eukratideia* yarışmalarının hangi tarihte sona erdiği bilinmese de muhtemelen festival birkaç kutlamadan sonra tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

6.9.TELMESSOS

Antik Dönem’de Lykia-Karia bölgelerinin kesişim noktasında (Lykia’nın en batı ucunda) yer alan Telmessos antik kenti Türkiye’nin güneybatısında Muğla ilinin Fethiye ilçesi sınırları içerisinde; Antalya ilinin de yaklaşık 30 km kuzeybatısında bir sınır kenti görünümündedir⁷²¹. Lykçe yazıtlarda ve İÖ. 5. yüzyıla ait sikkelerde adı *Telebebi* olarak anılan⁷²² antik kentte, bugün için, şahıs ismiyle anılan iki farklı festivalin (*Agrippeia* *Prokleianeia*) kutlandığı bilinmektedir.

6.9.1. Agrippeia

Telmessos antik kentinde düzenlenen *Agrippeia* yarışmalarını belgeleyen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T203**) bulunmaktadır. Roma İmparatorluk Çağına (İS. 180-192⁷²³ ?) tarihlenen yazıttan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türü, yaş kategorisi, sporcu ve *agonothetes* ismi vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir:

T203 - (...) *Aurelius Kastor III oğlu Aurelius Trokondas, Titus Hermias Thoas’ın (agonothetes’liği⁷²⁴) zamanında Titus Aelius Agrippa’nın ünseverliğinden dolayı (düzenlenen) yarışmaların çocuklar arasındaki güreş müsabakasını kazandı.*

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere Aurelius Kastor III oğlu Aurelius Trokondas çocuklar arasındaki (παίδων) güreş (πάλην) müsabakasını kazanmıştır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Agrippeia* yarışmalarını, **T203** numaralı yazıt ışığında, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agon* olarak

⁷²¹ Sevin 2016, s. 166.

⁷²² *Ibid.*

⁷²³ Andrew Farrington, *The Roman Baths of Lycia: An Architectural Study*, (BIAA Monograph No. 20), Ankara 1995, s. 147, tablo 19.

⁷²⁴ Reitzenstein 2016, s. 20, nr. TE6.

tanımlamak mümkündür. Aynı şekilde *Agrippeia* festivali θεμίς sözcüğüyle tanımlandığı için, söz konusu yarışmalarının yerel karakterli ve para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) bir festival olduğu söylenebilir. Kaç yılda bir kutlandığı (periyodu) bilinmeyen *Agrippeia* yarışmalarının *agonothetes*'lik görevi (?) Titus Hermias Thoas tarafından yerine getirilmiştir. Bu görevi sırasında Titus Hermias Thoas, muhtemelen festival masraflarının bir kısmını (heykellerin dikimi vs.) da üzerine almış olmalıdır.

T203 no'lu yazıtta galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Agrippeia* yarışmalarının tüm Lykia kentlerinin değil, yalnızca Telmessosluların katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁷²⁵.

Mevcut yazıttan ne yazık ki festivalin ismi açık bir şekilde okunmamaktadır. Ancak festival, *Titus Aelius Agrippa'nın ünseverliğinden dolayı* (ἐκ φιλ<λ>ο|τεμίας Τίτου | Αἰλίου Ἀγριπεί|νου) kutlandığı için bu yarışmaları kurucusunun adına izafeten *Agrippeia* olarak adlandırmak mümkündür. Festival kurucusu Titus Aelius Agrippa ve ailesi hakkında mevcut literatürde -ilgili yazıt dışında- herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. *Tria nomina*'sından Roma vatandaşı olduğu anlaşılan Titus Aelius Agrippa, Roma vatandaşlığına Caracalla Fermanı'ndan (İS. 212) çok daha önce erişmiş olmalıdır. Bununla birlikte yalnızca festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahsın ve ailesinin Telmessos'un eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

Muhtemelen İS. II. yüzyıl sonunda kutlanmaya başlanan *Agrippeia* yarışmalarının hangi tarihte sona erdiği bilinmese de muhtemelen festival birkaç kutlamadan sonra tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

6.9.2. Prokleiancia

⁷²⁵ Papakonstantinou 2019, s. 101.

Telmessos antik kentinde düzenlenen *Prokleianeia* yarışmalarını belgeleyen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T204**) bulunmaktadır. İS. II. yüzyılın ikinci yarısına⁷²⁶ ya da İS. III. yüzyılın ilk yarısına⁷²⁷ tarihlenen yazıttan; *agon* adıyla birlikte, müsabaka türü, yaş kategorisi, sporcu ve *agonothetes* ismi vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtta maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir:

(**T204**) - *Diophanes'in torunu Maron'un oğlu (olan) Marc(us) Aur(elius) Hermogoras II'nin oğlu, Telmessoslu Zosimos olarak da bilinen Marcus Aure(lius) Hermogoras, övgüye layık Telmessoslu Lykiarkhes Mar(cus) Dom(itius) Philippos V'in kayd-ı hayat şartıyla agonothetes'lik yaptığı sırada, dördüncü kutlamada Prokleianeia yarışmalarının gençler arasındaki pankration müsabakasını kazandı.*

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere, Marcus Aurelius Hermogoras II'nin oğlu, Telmessoslu Marcus Aurelius Hermogoras *nam-ı diğer* Zosimos gençler arasındaki (*ἀγνεῖων*) *pankration* müsabakasında galip gelmiştir. *Prokleianeia* yarışmalarının kutlanma aralığı (periyodu) bilinmese de yazıtta yer alan (str. 7-8 *θέρμιν*) ifadesinden festivalin para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) yarışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Prokleianeia* yarışmaları, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agon*'u olmalıdır. Yine yazıtta yer alan *dördüncü* (*τὴν τετάρτην θέρμιν*) kutlama ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığının açık bir kanıtıdır.

T204 numaralı yazıtta galip sporcunun *ethnikon*'una ilişkin bilgi bulunmaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Prokleianeia* yarışmalarının yalnızca Telmessosluların değil aynı zamanda tüm Lykia kentlerinin katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle yarışmaların birçok kentin katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak **T204**'teki sporcu halihazırda Telmessos vatandaşı olduğu için bu çıkarıma şüpheyle yaklaşılmalıdır.

⁷²⁶ Reitzenstein 2011, s. 211-212, nr. 67; Reitzenstein 2016, s. 19-20, nr. TE1.

⁷²⁷ Werner Tietz, *Der Golf von Fethiye: Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*, (Antiquitas 50.1), Bonn 2003, s. 328, dp. 183.

Prokleianeia yarışmaları adını kimden aldığı bilinmemektedir. W. Tietz festival adının “Prokleia ismindeki bir kadından” gelmiş olabileceğini belirterek, kadının kimliğine ilişkin üç öneri getirir:

- a) Prokleia, kral Priamos’un (üvey) kız kardeşi olup Troia hanedanına mensuptur⁷²⁸. Söz konusu Prokleia’nın Lykia Bölgesi’yle herhangi bir bağı olmadığına farkında olan araştırmacı, çok eski tarihli Lykia-Troia ittifakı nedeniyle bölgede bu kişiye tapınılmış olunabileceğini düşünmek ister⁷²⁹.
- b) Prokleia, kimliği şimdiye kadar belirlenmemiş yerel bir kahraman olabilir⁷³⁰.
- c) Prokleia Roma İmparatorluk Çağı’nda yaşamış kadın bir hayırseverdir (*euergetin*)⁷³¹.

W. Tietz’in önerilerinden yalnızca sonuncusu kayda değerdir. Fakat o varsayım da iki açıdan sorunludur. Şahıs isimli festival adları genellikle ismin son hecesi (Türkçe gramer kuralları bağlamında) değiştirilerek oluşturulmaktadır: Demosthenes/Demostheneia gibi. Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Prokleianeia* festivali adını, muhtemelen Roma İmparatorluk Çağı’nda yaşamış olan Prokleianos/Proklianos (*Lat.* Proclianus) ya da Procleius⁷³² isimli “erkek” bir şahıstan almış olmalıdır. Bu adlandırma şekli tez kapsamında değerlendirilen diğer örneklerle örtüştüğü gibi aynı zamanda agonistik sahanın genel yapısına da daha uygundur. Zira şahıs isimli festivallerin istatistiki açıdan büyük bir çoğunluğu adlarını erkek vatandaşlardan alıyordu.

Şahsın kimliği tespit edilemese de yalnızca *Prokleianeia* festivalin varlığı dahi, bahsedilen kişinin Telmessos antik kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı’nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

⁷²⁸ Her halükârda Troia hanedanına mensup olan Prokleia’nın şahsına ilişkin kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır *bkz.* Paus. 10. 14. 2; W. H. Roscher, *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Band III-2, Leipzig 1897-1909, nr. 3016; Tietz 2003, s. 324.

⁷²⁹ Tietz 2003, s. 324.

⁷³⁰ *Ibid.*

⁷³¹ *Ibid.*

⁷³² Farrington 1995, s. 147 tablo 19.

İS. II. yüzyılın sonunda ya da III. yüzyıl başında kurulan *Prokleianeia* festivalinin hangi tarihte sona erdiği bilinmese de muhtemelen en geç İS. III. yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

7. MYSIA

Kesin bir şekilde sınırlarının çizilmesi mümkün olmayan Mysia Bölgesi, antik çağda doğuda Phrygia, batıda Troas ve *Aigaion Pelagos* (Ege Denizi), güneyde Aiolis ve Lydia, kuzeydoğuda da Bithynia ile komşudur⁷³³. Günümüzde ise Mysia Bölgesi'nin sınırları Balıkesir ilini tümüyle, Manisa-İzmir-Çanakkale-Bursa-Kütahya illerinin ise belli bölümlerini içine alan coğrafyayı kapsamaktadır.

7.1.PERGAMON

Küçük Asya'nın en önemli kentlerinden biri olan Pergamon, Kaikos vadisinde denizden yaklaşık olarak 15 km. içerde Kestel (Keteios) ile Bergama (Selinus) çayının kesiştiği coğrafya üzerine kurulmuştur⁷³⁴. Tarihte ilk kez Ksenophon'un *Anabasis* adlı eserinde adı zikredilen⁷³⁵ kent günümüzde İzmir'in Bergama ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Son derece parlak bir tarihe sahip olan Pergamon antik kentinde, bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin – *Balbilleia*- kutlandığı bilinmektedir.

7.1.1. Balbilleia

Adını Aleksandreia'lı ünlü astrolog Tiberius Claudius Balbillus'tan alan *Balbilleia* yarışmaları, Cassius Dio'ya göre, *imperator* Vespasianus tarafından Ti. Claudius Balbillus'un şahsında Ephesos kentine bahşedilmiş ἀγῶνες ἱεροὶ - *kutsal agon* sınıfına giren yüksek prestijli bir festivaldir. Cassius Dio eserinde, *kutsal agon imtiyazının* yalnızca Ephesos'a verildiğini söylese de bazı yazıtlar (**T51-T52=T198**) bunun aksini, aslında *imperator* hediyesinin Ephesos dahil tüm *Asia Koinon*'unu kapsayacak şekilde verilmiş olabileceğini düşündürmektedir. P. Frisch de bu noktadan hareketle *Balbilleia*'nın ilkin birkaç şehirde (Ephesos-Smyrna-Pergamon) birden kutlanmaya başladığını fakat zaman içinde yalnızca Ephesos'ta düzenlenmeye devam

⁷³³ Sevin 2016, s. 49; Şengül Dilek Ful, *Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü, Erzurum 2008, s. 14.

⁷³⁴ Sevin 2016, s. 60-61.

⁷³⁵ Xen. *Anab.* 7. 8. 8.

ettiğini belirtir⁷³⁶. Ancak **T61-T62=T198** numaralı yazıtlara rağmen, Cassius Dio'nun ifade ettiği gibi *kutsal agon imtiyazı* yalnızca Ephesos kentine de verilmiş olabilir. Bu durumda, *Balbilleia*'nın başlangıçta yalnızca Ephesos'ta düzenlendiği, daha sonra - Vespasianus'a hürmet göstermek maksadıyla- *Asia Koinon*'unun talebi üzerine Smyrna ve Pergamon kentlerinde de kutlanmaya başladığı söylenebilir⁷³⁷. Kaldı ki bu iki şehirdeki kanıtların tekil kalması ve "*Koina Asias Balbilleia*" olarak anılan festivallerin tümünün İS. I. yüzyıla (Vespasianus dönemi) tarihlendirilmesi bu düşüncenin doğruluğunu büyük ölçüde kanıtlamaktadır⁷³⁸.

Pergamon'da düzenlenen *Balbilleia* yarışmalarını belgeyen yalnızca bir yazıt (**T198=62**) bulunmaktadır. Tekrardan kaçınmak için, yukarıda (bkz. EPHEOS/Balbilliea) bahsedilen festivalin kendi iç problemleri bu başlık altında yinelenmeyecek; yalnızca ilgili yazıtın içeriği kritik edilecektir. Bu bağlamda ilk olarak İS. I. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen bu yazıtın, bir sporcunun başarılarının listelendiği onurlandırma abidesi olduğunu söylemek gerekir. Yazıt anlaşıldığı kadarıyla; adı bilinmeyen bir yarışmacı *aynı gün içinde art arda hem gençler hem de yetişkin erkekler arasındaki* - ἀ[γε]|νείων καὶ ἀνδρῶν μιᾷ ἡμέρᾳ | καὶ πάλι τὰ ἐξῆς dalı tespit edilemeyen yarışmaları (**T198**) kazanmıştır.

Söz konusu yarışmaların agonistik saha için önemi, özel bir şahsın adıyla anılan yarışmaların *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları olarak kutlanması ya da *Koinon Agon*'larına bir şahsın adının verilmesidir. Bunun benzer örneklerine daha geç dönemde Küçük Asya'nın farklı kentlerinde de tanık olunmaktadır. Söz konusu festivaller; Ksatnthos'ta *Koina Lykia'nın Antipatreia*⁷³⁹ olarak anılan *tetraeterik yarışmaları* - ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων | καλουμένου Ἀντιπατρείων (**T155**, str. 6-9), Patara'da *Megala Casseia Koina Lykia yarışmaları* - ἀγῶνα | τῶν μεγάλων Κασσειῶν κοινα Λυκίων (**T197**) ve Oinoanda'da *Euaresteia* (**T186**- ἀγῶνα κοινὸν Λυκίων) yarışmalarıdır.

Küçük Asya'da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı tematik bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi

⁷³⁶ Peter Frish, "Nemeseia und Barbilleia in Smyrna", *ZPE* 15, 1974, s. 162.

⁷³⁷ Draeger1993, s. 60-64.

⁷³⁸ Lehner 2004, s. 172, dn. 758

⁷³⁹ Wörrle, bu festivalin özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Ancak yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür⁷⁴⁰. Bu durum kuşkusuz kentler arası rekabeti de bereberinde getiriyordu. *Koina Asia*'da bu rekabet Smyrna-Pergamon-Ephesos arasında, Pamphylia'da Perge-Side; Kilikia'da Tarsos-Anazarbos ve *Koinon Bithynias*'da ise Nikaia-Nikomedeia kentleri arasındaydı⁷⁴¹. Genellikle *koinon*'un kendi gelirlerinden finanse edilen bu festivallere, Lykia'daki örneklerde görüldüğü üzere özel şahıslar da mali kaynak sağlayabiliyordu. Ancak bu tür festivallerin (özel şahısların kaynak sağladığı) statüleri son derece tartışmalıdır. Bu bağlamda L. Robert, κοινὰ Λυκίας ya da κοινὸν Λυκίων ile ἄγων κοινὸς Λυκίων arasında bir ayrım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde *Birlik* tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise ‘tüm Lykialıların katılımına açık’ olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”⁷⁴². L. Robert’in önerisi ışığında değerlendirilecek olursa, *Koina Asias Balbilleia* yarışmaları *hieros agon* (kutsal agon) sınıfındayken; *Antipatreia Koinou Lykion*, *Megala Casseia Koina Lykion*, *Euaresteia Koinon Lykion* yarışmalarının ἄγωνες θεματικοί (para ödüllü yarışma) statüsüne sahip yerel festivaller oldukları söylenebilir. Ancak M. Wörrle önemli kanıtlar sunarak hem L. Robert’e hem de onunla aynı görüşteki H. W. Pleket’e karşı çıkmaktadır. Wörrle’ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükselen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik Yarışmaları⁷⁴³. Bu bağlamda Wörrle’ye göre, *Antipatreia*⁷⁴⁴ ve *Euaresteia* festivalleri orijinal fakat *themis* statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* (ve

⁷⁴⁰ Mitchell 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162; Marek 2017, s. 526-527.

⁷⁴¹ Erol Özdzibay 2011, s. 266-268; Marek 2017, s. 526-527.

⁷⁴² L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Baker-Thériault 2014, s. 117-118; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket’in görüşleri için bkz. Pleket 1995, s. 161; Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. Magie 1950, s. 1390, dp. 57; Wörrle 1988, s. 238-243; Hall-Milner 1994, s. 11.

⁷⁴³ Wörrle 1988, s. 240-241.

⁷⁴⁴ Wörrle, bu festivalin orijinal Birlik yarışması özel bir şahıs (Antipatros) tarafından finanse edildiğini söylerken (bkz. Wörrle 1988, s. 240); Pleket ise finansın ötesinde yarışmaların bizzat Antipatros tarafından kurulmuş olabileceğini belirtir (bkz. Pleket 1995, s. 166 ve dp. 71).

Sarpedoneia) ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları'dır⁷⁴⁵. Hem yazıt bilim hem de agonistik sahada "otorite" sayılan bu üç ismin konu hakkındaki görüş ayrılıkları, kuşkusuz diğer araştırmacıları da çekimser kalmaya itmekte ve genellikle bu üç isme atıf yapılarak konu -burada olduğu gibi- tam olarak neticeye kavuşturulmadan sonlandırılmaktadır.

8. PAMPHYLIA

Günümüzde Antalya ilinin sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 120 km.lik sahil şeridi, antik dönemde Pamphylia olarak anılmaktaydı. Doğuda Kilikia, batıda Lykia, kuzeyde Pisidia ve Lykaonia sınır komşusu olan Pamphylia Bölgesi, güneyden ise denizle *Mare Pamphylum* (Akdeniz) çevrelenmiştir. Pamphylia Bölgesi'nin özellikle batı ve doğu sınırları tarihi süreç içerisinde siyasi ve politik gelişmelere bağlı olarak sürekli değişmiş; Roma İmparatorluk Çağı'nda Olbia ve Korakesion kentlerinin oluşturduğu sınırı aynı zamanda Pamphylia'nın da doğu-batı sınırı olarak kesin kabul görmüştür⁷⁴⁶.

8.1. ATTALEIA

Pamphylia Bölgesi'nin en önemli ve en ünlü kenti olan Attaleia, İÖ. II. yüzyılın ortalarında Pergamon kralı Attalos II Philadelphos (İÖ. 159-138) tarafından, muhtemelen eski adı Korykos olan yerde kurulmuştur⁷⁴⁷. Bugün, Antalya ilinin merkezinde yaklaşık 15 km.lik sahil şeridini kapsayan antik kentte şahıs ismiyle anılan -biri tartışmalı- üç farklı festivalin (*Tuesianeia-Agrippineia-Zizyphos Panegyrisi*) kutlandığı bilinmektedir.

8.1.1. Tuesianeia

Attaleia'daki *Tuesianeia* yarışmalarını belgeleyen yalnızca bir yazıt (**T205**) bulunmakla birlikte, esasında bu yazıt Side antik kentindeki başka bir yazıt serisine aittir ve muhtemelen Side'den Antalya'ya taşınmıştır⁷⁴⁸. Dolayısıyla Attaleia antik kentinde bu adla anılan bir festival kutlanmadığı söylenebilir. Ancak ilgili kitabenin kayıt altına alındığı yer Antalya (Attaleia) olduğu için, bu başlık açılmıştır. Başlık altında sadece yazıt

⁷⁴⁵ Wörrle 1988, s. 239-241. *Megala Casseia/Kasseia* yarışmaları konusunda Pleket de Wörrle'nin görüşüne yakındır bkz. *SEG* 38, nr. 1462, s. 442 (Pleket).

⁷⁴⁶ Sevin 2016, s. 201-202.

⁷⁴⁷ Sevin 2016, s. 203.

⁷⁴⁸ Johannes Nollé, *Die Inschriften von Side II* (IK 44), Bonn 2001, s. 430-431, nr. 125; Nuray Gökalp, *Attaleia Kent Tarihi ve Yazıt Korpusu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2008, s. 114, nr. 4.1.3.18.

çevirisi verilecek olup festivale ilişkin esas değerlendirme SİDE / **Tuesianeia** başlığı altında yapılacaktır. İlgili yazıtın çevirisi şöyledir:

(T205) - *Aur(elius) [Paionin]us Touesianus kayd-ı hayat şartıyla agonothetes'lik yaptığı sırada ve Pamphylia-Touesianeia yarışmalarının ikinci kez kutlanması esnasında ...*

8.1.2. **Zizyphos Panegyrisi**

Attaleia antik kentinde düzenlenen *Zizyphos* festivalini belgeleyen yalnızca bir adet yazıt (T204) bulunmaktadır. En erken İS. 3. yüzyıla tarihlenen ve belki de Hıristiyanlık Dönemi'ne ait olan⁷⁴⁹ yazıttan; yalnızca festival adı ve hangi tarihler arasında kutlanacağı bilgisine ulaşılmaktadır. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir⁷⁵⁰:

"Zizyphos (?) festivali imperator'un buyruğuna göre 14 Mayıs'ta başlar ve 23 Mayıs'a kadar sürer; Pamphylia takvimine göre ise 22 Octavus'ta başlayıp 31'ine kadar sürer. Bu festival toplamda 10 gün sürer, Attaleialılar'ın ünlü kolonisi."

Okunması son derece güç olan⁷⁵¹ bu yazıtta geçen *Zizyphos*⁷⁵² ismi başta olmak üzere birçok tartışmalı nokta bulunmaktadır. Ancak araştırmacılar genel olarak *Zizyphos* isimli bir şahsın kendi adıyla ve imkanlarıyla, Mayıs ayının ortasında on gün boyunca kutlanacak bu bayramı kurduğu görüşündedirler⁷⁵³. Agonistik yazıtlarda "*panegyris*" olarak tanımlanan/adlandırılan festivallerin programında atletik ve müzikal yarışmaların olduğu da çoktandır bilinmektedir. Dolayısıyla *Zizyphos* (bu ad doğru olsun ya da olmasın) *panegyrisi*'nin programında da muhakkak Grek tipi yarışmalara yer verilmiş olmalıdır. Ancak bunların hangi müsabaka türleri olduğu, söz konusu müsabakaların hangi yaş kategorisine açık olduğu maalesef bilinmemektedir.

Doktora tezi kapsamında Attaleia yazıtlarını derleyip inceleyen N. Gökalp, *Zizyphos Panegyrisi* hakkında şöyle yazmaktadır⁷⁵⁴:

⁷⁴⁹ W. M. Ramsay, "Unedited Inscriptions of Asia Minor", *BCH* 7, 1883, s. 264.

⁷⁵⁰ Çeviri için bkz. Gökalp 2008, s. 176, nr. 4.9.1.

⁷⁵¹ Ramsay 1883, s. 264.

⁷⁵² R. Paribeni-P. Romanelli, "Studii e ricerche archeologiche nell' Anatolia meridionale", *Mon. Ant.* 23, 1914, s. 14-15.

⁷⁵³ Gökalp 2008, s. 176.

⁷⁵⁴ Gökalp 2008, s. 176-177.

“Bana göre, Zizyphos'un bayramı olarak bilinen bu bayram, bu ağacın (yabani Zizyphos) çiçek açmasını gösteren bir bayram olarak görünmektedir. R. Heberdey vasıtasıyla, Attaleia'da bu ağacın yetişip yetişmediği ve Mayıs'ın ikinci haftasında burada bir pazarın kurulup kurulmadığı yönündeki bilgi şu anda maalesef ispat edilen bir bilgi olarak görünmemektedir. Bu bayram programına yönelik en iyi karşılık Thessalonike'dendir. Le Bas II 1359 diyor ama bulunamadı. Günümüzde, hünnap ağacı olarak bilinir: Nisan-mayıs ayları arasında, sarı renkli çiçekler açan, hoş kokulu, 4-5 m. yüksekliğinde dikenli bir ağacın kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, iri zeytin biçiminde ve büyüklüğünde bir yemişidir. En dış çeperi derimsi ve ince, pulpası (yumuşak kısım) sarı renkli ve tatlı lezzetlidir hünnap da denilir. Bahçelerde yetiştirildiği gibi yabani olarak da bulunur. Asıl vatani Suriye'dir. Ağacının gövdeleri silindir biçiminde, esmer kabuklu, çok dallıdır. Yapraklar karşılıklı iki sıra halinde, kısa saplı, diken şeklinde iki küçük yaprakçıklıdır. Çiçekler üç-altı tanesi bir arada ve oldukça küçüktür. Çanak yaprakları beş parçalı ve yeşil renklidir. Taç yaprakları sarı renkli, kıvrık olup beş parçalıdır.”

8.1.3. Agrippineia

Attaleia antik kentinde düzenlenen Agrippineia yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (T208) bulunmaktadır. İS. I. veya II. yüzyıla tarihlenen⁷⁵⁵ yazıttan; yarışmayı vakfedenin adıyla birlikte, müsabaka türü ve yaş kategorisi olmak üzere çok kısıtlı bilgilere ulaşılmaktadır. Bu nedenle Agrippineia yarışmaları değerlendirilirken T208 numaralı yazıt ve agonistik sahanın bilgi birikimi ışığında çeşitli varsayımlar/genellemeler yapılmıştır. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir:

(T208) *Tiberius Claudius Agrippinus'un verdiği söz üzerine (kurduğu) yarışmaların birinci kutlamasında, [...]mides/Mida⁷⁵⁶ oğlu falanca şahıs çocuklar arasındaki güreş müsabakasını kazandı.*

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere anonim bir sporcu çocuklar arasındaki (παίδων) güreş müsabakasını kazanmıştır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de Agrippineia yarışmalarını, T208 numaralı yazıt ışığında, programında yalnızca atletik

⁷⁵⁵ SEG 6, nr. 654.

⁷⁵⁶ Biagio Pace, “Ricerche nella regione di Conia, Adalia, e Scalanova”, ASAA 6-7, 1926, s. 419, nr. 117; L. Robert, “Etudes d'épigraphique grecque”, *Revue de Philologie* LV, 1929, 122-3; Gökalp 2008, s. 115.

müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agón* olarak tanımlamak mümkündür. Aynı şekilde *Agrippineia* yarışmalarının art arda kaç defa tertiplendiği bilinmemektedir. Ancak yazıtta yer alan *birinci* (πρῶτον) kutlama ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığı şeklinde yorumlanabilir. Son olarak festival θέμις sözcüğüyle tanımlandığı için, *Agrippineia* yarışmalarının dört yıllık periyotlarla kutlandığı (τετραετηρίδος) da söylenebilir. Zira yazıtlarda *themis* sözcüğüyle ifade olunan yarışmalar genellikle *penteterik* olarak kutlanmaktaydı⁷⁵⁷.

Mevcut yazıttan ne yazık ki festivalin ismi açık bir şekilde okunmamaktadır. Fakat bu yarışmalar da tıpkı Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Demostheneia* yarışmalarına benzer şekilde Tiberius Claudius Agrippinus verdiği söz üzerine (ἐξ ὑποσχέσεως) kurulmuştur. Dolayısıyla *Demostheneia* yarışmalarına benzer şekilde bu yarışmaları da vakfedenin adına izafeten *Agrippineia* olarak adlandırmak mümkündür. Festival kurucusu Tiberius Claudius Agrippinus, Patara antik kentinin önde gelen ailelerinden biri olan ünlü *Claudii*'lere (*Quirina* tribus'u) mensuptur. Patara, Ksanthos, Myra ve Roma vatandaşı olan Ti. Cl. Agrippinus'un "babası" Tiberius Claudius Iason⁷⁵⁸; "oğlu" Tiberius Claudius Dryantianus⁷⁵⁹ ve "torunu", kendiyile aynı adı taşıyan Tiberius Claudius Agrippinus⁷⁶⁰, tur. Adı bilinenlerin dışında Ti. Cl. Agrippinus'un bilinmeyen ataları da *hipparkhos*, *nauarkhos* ve *strategos*'luk görevlerini üstlenmiş zengin ve içinde buldukları toplumda nüfuz sahibi insanlardır⁷⁶¹. Roma atlı sınıfına mensup olan Ti. Cl. Agrippinus, imparatorluk emrinde: *praefectus fabrum*, *legio III Gallica* (Suriye) ve *legio I Italica*'da (Moesia) askeri *tribunus* ve *Ala Phrygia*'da *praefectus*'luk görevlerinde bulunmuştur⁷⁶². Sivil hayatında Lykia ve Pamphylia'nın farklı kentlerinde birçok hayırseverlik (dağıtım ve *agonothetes*'lik) faaliyeti gerçekleştiren Ti. Cl. Agrippinus, ayrıca, Lykia Birliği'nde önemli görevler (ἀρχιερεὺς τῶν Σεβαστῶν καὶ γραμματεὺς

⁷⁵⁷ Mitchell 1990, s. 189.

⁷⁵⁸ *PIR*² C 776; *TAM* II, 2, nr. 495; *IGR* III, nr. 603; Nuray Gökalp, *Roma İmparatorluk Çağında Likya ve Pamfilya Kentlerinde Ünlü Ailelerin Prosopografyası*, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2001, nr. 46; Akdoğu Arca 2001, nr. T-37; Rietzenstein 2011, nr. 10; Zeynep Özusağlam Mutlu, *Principatus Devri'nde Lykia ve Pamphylia Kökenli Roma Senatörleri*, (ADALYA Supplementar Series 11), İstanbul 2013, s. 34-36, nr. P05.

⁷⁵⁹ *PIR*² C 776; *SEG* 41, nr. 1391; Rietzenstein 2011, nr. 59; Özusağlam Mutlu 2013, s. 34-36, nr. P05.

⁷⁶⁰ *PIR*² C 776; *TAM* II, 3, nr. 905; *IGR* III, nr. 739; Özusağlam Mutlu 2013, s. 34-36, nr. P05.

⁷⁶¹ *PIR*² C 776; *TAM* II, 2, nr. 495; *IGR* III, nr. 603; Gökalp 2001, nr. 46; Akdoğu Arca 2001, nr. T-37; Rietzenstein 2011, nr. 10; Özusağlam Mutlu 2013, s. 34-36, nr. P05.

⁷⁶² *PIR*² C 776; Devijver 1976, s. 239-240, nr. C116.

Λυκίων τοῦ κοινοῦ - *imparator kültü baş rahipliği ve sekreterlik/grammeteus*) üstlenip birliğe nakit para yardımında bulunmuştur⁷⁶³.

Oğlu Tiberius Claudius Dryantianus da tıpkı Ti. Cl. Agrippinus'un kendisi gibi Roma atlı sınıfındandır ve imparatorluk emrinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Ti. Cl. Dryantianus sivil yaşamında Lykia Birliği'nin başkanlığı (*Lykiarkhes*) üstlenmiş ve muhtemelen babası gibi o da imparator kültü baş rahipliği yapmıştır⁷⁶⁴. Dedesinin adını alan "torun" Ti. Cl. Agrippinus ise hem babasını hem de adaşı olan dedesini geride bırakarak daha saygın görevlerde bulunmuştur. O, *imperator* Antoninus Pius Dönemi'nde (İS. 138-161) Roma *senatus*'una girmiş⁷⁶⁵; İS.153'te *consul suffectus*, İS. 155'te ise önce *tribinus plebis* ardından *consul* ve *Collegium Fratrum Arvalium*'a (*Arval Kardeşler Collegium*'una) ikinci kez başkan seçilmiştir⁷⁶⁶.

Tiberius Claudius Agrippinus'un karısının adı bilinmese de oğlu ve torununun eşleri (karıları) bölgede son derece tanınan simalardır. Ti. Cl. Dryantianus'un eşi baba tarafından C. Iulius Demosthenes'in torunu, anne tarafından ise Oinoandalı ünlü *Licinii* ailesinin mensubudur. Torun Tiberius Claudius Agrippinus'un karısı ise Rhodiapolisli ünlü *euergetes* (hayırsever) Opramoas'ın yeğeni Aelia Platonis'dir⁷⁶⁷. Her iki örnek de bir istisnadan ziyade yaygın olarak bölgedeki evlilik kurumunun tesis edilmesinin arkaplanını gözler önüne sermektedir.

İS. I/II. yüzyılda kurulan *Agrippineia* yarışmalarının ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmese de muhtemelen Tiberius Claudius Agrippinus hayattayken kısa bir süre boyunca kutlanmış olmalıdır. Zira varislerinin festivali devam ettirdiği uzun soluklu bir senaryoda muhakkak ki günümüze daha fazla yazıt ulaşması beklenirdi.

8.2.PERGE

Perge antik kenti Antalya ilinin 18 kilometre doğusunda Alanya-Antalya karayolu üzerindeki Aksu ilçesinin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Hitit İmparatorluk

⁷⁶³ *PIR*² C 776; *TAM* II, 2, nr. 495; *IGR* III, nr. 603; Gökalp 2001, nr. 46; Akdoğu Arca 2001, nr. T-37; Rietzenstein 2011, nr. 10.

⁷⁶⁴ *SEG* 41, nr. 1391; Rietzenstein 2011, s. 207, nr. 59.

⁷⁶⁵ Yaklaşık İS. 145, bkz. *TAM* II, 3, nr. 905; *IGR* III, nr. 739; Özüsağlam Mutlu 2013, s. 34-36, nr. P05.

⁷⁶⁶ Devijver 1976, s. 239-240, nr. C116; Helmut Halfmann, *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr.*, Hypomnemata 58, Göttingen 1979, nr. 80.

⁷⁶⁷ Gökalp 2001, s. 88; Akdoğu Arca 2001, s. 125; Özüsağlam Mutlu 2013, s. 34-36, nr. P05.

döneminde adının *Parha* olduğu bilinen antik kentin kuruluşu, İÖ. II. binyıla değin uzanmaktadır⁷⁶⁸. Coğrafi konumu gereği sürekli işgale uğrayan kent, uzun süreler çok farklı kavimlerin egemenliğinde yaşamıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise yüksek refah seviyesine ulaşan kentte -bugün için- şahıs ismiyle anılan yalnızca üç festivalin (*Demetrieia-Tertulleia-Vareia*) kutlandığı bilinmektedir.

8.2.1. Demetrieia

Perge antik kentinde düzenlenen *Demetrieia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T209**) bulunmaktadır. İS. III. yüzyıla tarihlenen⁷⁶⁹ yazıttan; *agon*'un adı, müsabaka tür ve galip sporcu ismi olmak üzere çok değerli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yaş kategorileri, yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Festival başkanının (*agonothetes*) ismi ise yazıtın eksik olması sebebiyle tespit edilememektedir.

T209 numaralı yazıt ışığında *Demetrieia* yarışmalarının programında, yalnızca güreş müsabakasının yer aldığı söylenebilir. Bu müsabaka neticesinde de Epiktetus'un oğlu Marcus Aurelius Epiktetus *yere düşürülmeden* (ἄπτω|τον) zafer kazanarak *boule* ve *demos* tarafından onurlandırılmıştır. Güreş müsabakaları, ayakta (ὀρθή πάλη) ve yerde (ἀλινδεσις κύλισις) olmak üzere iki türde yapılmaktaydı. İlkinde amaç rakibi üç kere yere düşürmek; ikincisinde ise kurallar kapsamında rakibi “pes” ettirmektir⁷⁷⁰. *Hiç yere düşürülmeden* ifadesinden yazıttaki güreş müsabakasının ayakta yapılan güreş (ὀρθή πάλη) müsabakası olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı ifade “rakibe aman verilmeden” alınmış bir galibiyeti vurgular ki böylesi galibiyetler yazıtlarda ifade edilecek derecede bir öneme sahiptir. İlgili yazıtta yaş kategorisinin belirtilmemesi, festivalin yalnızca bir yaş grubunun katılımına açık olacağı şeklinde yorumlanabileceği gibi, taş ustasının basit bir hatasından da kaynaklanmış olabilir. Dolayısıyla festivalin yaş grupları hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

⁷⁶⁸ Sevin 2016, s. 204.

⁷⁶⁹ Sencer Şahin, *Die Inschriften von Perge II*, (IK 61), Bonn 2004, s. 40, nr. 318.

⁷⁷⁰ Julius Jüthner, “Pale”, *RE* 15. 3, 1949, s. 82-89; Harold Arthur Harris, *Greek Athletes and Athletics*, Londra 1964. 1964, s. 102; Weiler 1981, s. 174.

Demetrieia yarışmalarının *agonothetes*'lik (festival başkanlığı) görevi *övgüye layık* (ἀξιολογωτάτου) anonim bir şahıs tarafından -muhtemelen festival masraflarının bir kısmını da üzerine alarak- yerine getirilmiştir. Yazıt eksik olduğu için bu isim öğrenilemese de şahsın atalarının da bu külfetli fakat aynı oranda saygın olan görevi üstlendiği (str. 8-9: ἀγωνοθετοῦν|τος διὰ γένους) anlaşılmaktadır.

Demetrieia yarışmalarının adını kimden aldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak S. Şahin, İS. III. yüzyıla tarihlenen **T209** numaralı yazıtta belgelenen *Demetrieia* yarışmalarının başlangıcını büyük ölçüde isim benzerliğine dayanarak İS. I. yüzyıl sonuna (Flavius Hanedanı Dönemi'ne) çekmektedir. Şahin göre, *Demetrieia* yarışmaları adını, Epikydros'un torunu Apollonios'un oğlu Demetrios⁷⁷¹'tan almaktadır. Son derece zengin ve saygın bir kişi olan Demetrios kardeşi Apollonios'la birlikte Perge'de Flavius Hanedanı için *imperator* Domitianus Dönemi'nde bir tak yaptırmıştır⁷⁷². İlgili yapıya kazınan yazıttan⁷⁷³ Demetrios'un kentte *demiourgos*'luk, Artemis rahipliği, gençlerin ve yaşlıların *gymnasiarkhos*'luk görevlerini üstlendiği okunmaktadır. Hayırsever bir kişilik olduğu aşikâr olan Demetrios, yukarıdaki unvanlarının yanı sıra ilgili yazıtta *dindar*, *imparatorsever*, *vatansever*, *erdemli* ve *kentin oğlu* (str. 4) gibi sıfatlarla da anılmaktadır.

Zenginliği, kentteki siyasi nüfuzu ve üstlendiği memuriyetler (özellikle *gymnasiarkhia*) düşünüldüğünde Epikydros'un torunu Apollonios'un oğlu Demetrios, *Demetrieia* yarışmalarının kurucusu olmak için “en iyi aday”dır. Ancak festivali belgeyen yazıtın III. yüzyıla ait oluşu, “en iyi aday” önerisini -en iyi ihtimalle- şüpheyle yaklaşılması gereken “cesur” bir varsayım olarak değerlendirilmemize neden olmaktadır. Zira bu denli uzun ömür biçilen bir festivalin kurucusunun “zengin” olmaktan öte ilgili devir için kıymeti harbiyesi olan daha başka özelliklerinin olması gerekirdi. Roma İmparatorluk Çağı'nda bunlar: Roma vatandaşlığı ve Roma atlı sınıfına mensup olup imparatorluk emrinde üst düzey görevlerde bulunmuş olmaktır. Tıpkı yaklaşık bir buçuk asır kesintisiz olarak kutlanan *Demosthenia* festivalinin kurucusu C. Iulius Demosthenes

⁷⁷¹ Şahin 2004 (*IK Perge II*), s. 40.

⁷⁷² Jale İnan, “Der Demetrios und Apollonios Bogen in Perge”, *IstMitt* 39, 1989, s. 237-44; Draeger 1993, s. 250-55; Sencer Şahin, “Der Gesandte Apollonios und seine Familie”, *EA* 25, 1995, s. 4-10, Dok. 3; I. Perge 56; Aşkın Özdizbay, *Perge'nin M.S. 1.-2. Yüzyıllardaki Gelişimi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2008, s. 366-68, nr. 23.

⁷⁷³ *Ibid.*

ya da *Vareia* yarışmalarının izafe edildiği başka bir Pergeli olan Marcus Plancius (Rutilius?) Varus'un kariyeri gibi. Fakat Apollonios oğlu Demetrios atlı sınıfından olmak şöyle dursun büyük olasılıkla Roma vatandaşı bile değildi.

Nitekim bu minvalde C. P. Jones S. Şahin'in Demetrios'un kardeşi olan Apollonios ile Tiberius Claudius Apollonios'un özdeşleştirilmesine güçlü kanıtlar sunarak karşı çıkar⁷⁷⁴. Bu konuda Jones'un argümanlarından biri de yukarıda bahsedilen Domitianus Takı'nda yer alan ithaf yazıtında ilgili kişinin (Apollonios) orijinal Greek adıyla anılmasıdır⁷⁷⁵. Şayet Demetrios'un kardeşi Apollonios'un halihazırda bir Roma vatandaşlığı olsaydı; epigrafik teamüller gereği bu muhakkak ithaf yazıtında açıkça ortaya konulurdu⁷⁷⁶. Bu bağlamda, kardeşi gibi Demetrios'un da Roma vatandaşlığı olmadığı söylenebilir. Sonuç olarak Epikyros'un torunu Apollonios'un oğlu Demetrios, *Demetrieia* yarışmalarının kurucusu olmak için "en iyi aday" ise de bu kesinliği olmayan bir öneridir.

8.2.2. Tertulleia

Perge antik kentinde düzenlenen *Tertulleia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T210**) bulunmaktadır. İS. III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen⁷⁷⁷ yazıttan; *agon*'un adı, müsabaka türü, yaş kategorisi, galip sporcu ismi olmak üzere çok değerli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) ve *agonothetes*'i vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

T210 numaralı yazıt ışığında *Tertulleia* yarışmalarının programında, yalnızca çocukların (παίδων) katılımına açık olan güreş (?) müsabakaları belgelenmektedir. Yapılan bu müsabaka neticesinde de Lukius Curius Maximianus Anat[olius?] galibiyet kazanarak onurlandırılmıştır. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Tertulleia* yarışmalarını, **T210** numaralı yazıt ışığında, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agon* olarak tanımlamak mümkündür. Aynı şekilde *Tertulleia* yarışmalarının art arda kaç defa tertiplendiği de bilinmemektedir. Ancak yazıtta yer alan

⁷⁷⁴ Christopher P. Jones, "Old and New in the Inscriptions of Perge", *EA* 31, 1999, s. 8-17; Özdzibay 2008, 197-201.

⁷⁷⁵ Jones 1999, s. 16.

⁷⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷⁷ *I Perge* II, nr. 314

ikinci (ἀχθέντα τὸ δεύτερον) *kutlama* ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığının en açık kanıtıdır. *Agones Tertulleia*'dan *kutsal* ve *oikoumenik* galibiyet listelerinde bahsedilmediği için bu yarışmaları, para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) yerel karakterli ve küçük ölçekli bir festival olarak tanımlamak mümkündür. Periyodu bilinmeyen festival, muhtemelen bölgedeki yarışmaların geneli gibi dört yılda bir kutlanıyor olmalıdır.

T210 numaralı yazıtta sporcu Lukius Curius Maximianus Anatolius *hieronikes* (*kutsal yarışma galibi*- muhtemelen galibiyet Pisa'daki *Olympia* yarışmalarında alınmıştır⁷⁷⁸), *pleistonikes*⁷⁷⁹ (*birçok yarışma galibi*) ve *paradoksos* gibi unvanlarla da anılmaktadır. Yarışmacının aktif spor yaşamındaki başarılarının gözler önüne seren bu unvanların yanı sıra, daha sonra elde ettiği ξυσταρχίας διὰ βίου unvanı, Lukius Curius Maximianus Anatolius emekliliğinde *imperator*(lar) tarafından *kayd-ı hayat şartıyla ksysastarkhia*'lığa (sporcu derneği başkanlığı) atandığını gösterir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Sporcu Derneği başkanları genellikle kariyerine -tartışmasız- herkesin saygı duyduğu başarılı ve tanınmış atletler arasından bizzat imparatorlar tarafından seçiliyordu⁷⁸⁰. Fakat Lukius Curius Maximianus Anatolius'un görece gösterişsiz sporcu kariyerine rağmen bu göreve layık görülmesi onun imparator(lar)la/sarayla⁷⁸¹ olan yakınlığının işareti olarak yorumlanabilir.

Tertulleia yarışmalarının adını kimden aldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak S. Şahin doğal olarak Perge'de yaşamış üç ismi öne çıkarmaktadır⁷⁸²: Plancia Magna'nın İS. 100'lerde *consul suffectus*'luk yapmış kocası C. Iulius Cornutus Tertullus ya da *imperator* Marcus Aurelius Dönemi'nde *consul* olmuş Tiberius Claudius Vibianus Tertullus ve onun kendisiyle aynı isimli oğlu Tiberius Claudius Vibianus Tertullus (II). *Agones Tertulleia*'nın *ikinci* kutlamasının belgelendiği **T210** numaralı yazıtın İS. III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesi, ilk adayın büyük oranda elenmesine neden olur.

⁷⁷⁸ Şahin 2004, (IK Perge II) s. 34.

⁷⁷⁹ Bu sıfatla nitelenen sporcuların galibiyetleri para ödüllü festivallerde olabileceği gibi kutsal agon'larda da kazanılmış olabilir. Fakat ikinci durumda bu galibiyetler Periodonikes (periyodik yarışmaların tamamını kazanan) olmaya yetmeyecek sayıdadır bkz. Mark Golden, *Sport in Ancient World from A to Z*, London-New York 2004, s. 136.

⁷⁸⁰ Bram Fauconnier, *Ecumenical Synods: The Associations of Athletes and Artists in Roman Empire*, (Unpubl. Diss.), University of Amsterdam, Amsterdam 2018 s. 180-181 vd.

⁷⁸¹ Muhtemelen Septimius Severus ve oğulları Caracalla ve Geta kastediliyor bkz. Şahin 2004 (IK 61), s. 34.

⁷⁸² Şahin 2004 (IK 61), s. 33.

Dolayısıyla kronolojik gerekçelerle *Tertulleia* yarışmalarının kurucusunun baba-oğul Tertullus'lardan biri olduğu söylenebilir⁷⁸³. Fakat kesin olarak hangisinin festivali kurduğu sorusu mevcut kaynaklar itibariyle cevaplanması imkânsız bir sorudur. Kaldı ki bu sorunun kesin cevabının bulunması da genel manada alana herhangi bir yenilik getirmeyecektir. Çünkü bahsedilen her üç isim de Perge'nin zengin ve nüfuz sahibi kişileridir ve biliyoruz ki Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da yukarıda adları zikredilen üç isim gibi genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu. Görüldüğü üzere her halükarda Perge'de de durum aynıydı.

İS. II. yüzyılın sonu / III. yüzyılın başında kurulan *Tertulleia* yarışmalarının ne kadar bir süre boyunca kutlandığı bilinmese de muhtemelen en geç İS. III. yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

8.2.3. Vareia

Perge antik kentinde düzenlenen *Vareia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T211**) bulunmaktadır. *Imperator* Hadrianus Dönemi'ne (İS. 117-138) tarihlenen⁷⁸⁴ yazıttan; *agon*'un ve galip sporcunun adı, festival periyodu (kutlanma aralığı) olmak üzere çok değerli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yaş kategorileri, müsabaka türleri vs. hakkında maalesef yazıtta herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. S. Şahin, *I Perge* II 315 numaralı yazıttan geçen (str. 6-7) τὴν πατριὸν μεγάλην θέμιν ἐννεαρηρίδα ifadesiyle büyük olasılıkla başlıkta incelenen *Vareia* yarışmalarının (θέμιδος Οὐαρείου ἐννεαετηρίδος) kastedildiğini belirtir⁷⁸⁵. Fakat mutlak bir kesinlik olmadığı için ilgili yazıt doğrudan tez kapsamına alınmamış yalnızca ilgisi ölçüsünde başlıkta değerlendirilmiştir.

T211 numaralı yazıtın çevirisi şöyledir:

⁷⁸³ *Ibid.*

⁷⁸⁴ Şahin 2004 (*IK* 61), s. 40, nr. 318.

⁷⁸⁵ Şahin 1999 (*IK* 54), s. 165-167, nr. 128; Şahin 2004 (*IK* 61), s. 35-36, nr. 315.

Danışma ve Halk Meclisi, sekiz yılda bir kutlanan Vareia yarışmalarının altıncı kutlamasında bütün müsabakaları (kazanmış gibi) taçlandırılan C. Iulius Plancius Varus Comutus'u patron ve hayırsever olarak (onurlandırdı).

Yazıt çevirisinde de görüldüğü üzere, C. Iulius Plancius Varus Comutus'un kazandığı yarışmaların ne yaş kategorisi ne de müsabaka türleri belirtilmiştir. Yazıt yayımcısının da belirttiği gibi bu durum, galibiyetlerin “gerçek” değil, onursal bir zafer olmasından kaynaklanmaktadır⁷⁸⁶. Dolayısıyla C. Iulius Plancius Varus Comutus bir yarışmacı olmaktan ziyade *de facto* (fiili) *agonothetes* olarak düşünülmelidir. Bu bağlamda, C. Iulius Plancius Varus Comutus'un *altıncı* kutlama itibarıyla festivalin masraflarını üstlenip *Vareia* yarışmalarını organize ettiği söylenebilir. Yazıtta geçen πάντα | τὰ ἀθλήματα (*bütün yarışmaları*) ifadesi festivalin programında birden fazla müsabaka türü olduğunun kesin kanıtıdır. Bölgedeki diğer festivaller ışığında değerlendirilecek olursa, *Vareia* yarışmalarının programında güreş-boks-pankration gibi bölgede rağbet gören dövüş sporlarının olması ve bunların da çocuklar ve yetişkinler olmak üzere iki yaş kategorisinde yapılmış olması son derece muhtemeldir. *Vareia* yarışmalarının art arda kaç defa tertiplendiği bilinmemektedir. Ancak yazıtta yer alan *enneaterik Vareia'nın 6. kutlamasında* (θέμιδος | Οὐαρείου ἐννεαετηρίδος | ζ') ifadesinden, festivalin en azından yaklaşık 40 yıl boyunca ve art arda altı defa kutlandığı anlaşılmaktadır. Son olarak festival θέμις sözcüğüyle tanımlandığı için, *Vareia* yarışmalarını para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) yerel karakterli ve görece küçük ölçekli bir festival olarak tanımlamak mümkündür.

Vareia yarışmaları adını büyük olasılıkla, Küçük Asya'nın en önemli simalarından biri olan Marcus Plancius (Rutilius?) Varus'tan almaktadır⁷⁸⁷. M. Plancius Varus'un şahsı ve ailesi hakkında çok sayıda *I. Elden Kaynak* (yazıt-sikke-arkeolojik materyal) ve bunlar ışığında oluşturulan farklı niteliğe sahip onlarca modern çalışma bulunmaktadır. Pek tabii ki tez kapsamında bu kaynakların tümünü değerlendirmek

⁷⁸⁶ Şahin 1999 (*IK* 54), s. 166.

⁷⁸⁷ *AE* (1965), nr. 208; R. Merkelbach-S. Şahin, “Die Publizierten Inschriften von Perge”, *EA* 11, 1988, s. 132-133, nr. 57; Sencer Şahin, “Studien zu den Inschriften von Perge III: Marcus Plancius Rutilius Varus und C. Iulius Plancius Varus Cornutus. Vater und Sohn der Plancia Magna”, *EA* 27, 1996, s. 115, 121; *I Perge* 128; Steven H. Rutledge, *Imperial Inquisitions: Prosecutors and Informants from Tiberius to Domitian*, London 2001, s. 256; Diana Ng, “Commemoration and Élite Benefaction of Buildings and Spectacles in the Roman World”, *JRS* 105, 2015, s. 115.

mümkün değildir. Bu nedenle, ilgili kaynaklar yalnızca agonistik bağlamda ele alınıp değerlendirilecektir. M. Plancius Varus'un mesleki kariyeri -Tacitus'un eserine⁷⁸⁸ referansla- yaklaşık olarak İS. 50'li yıllarla başlatılmaktadır⁷⁸⁹. *Latus clavus* ya da *decemvir stlitibus iudicandis* olarak başlayan⁷⁹⁰ kariyeri boyunca M. Plancius Varus çok önemli görevler üstlenerek bunları layıkıyla yerine getirmiştir. *Colonia Iulia Augusta Felix Germanorum*'da (*Colonia Germa*=Sivrihisar Eskişehir) kayıt altına alınmış Latince bir yazıt⁷⁹¹ ve birbirini tamamlayan Grekçe iki yazıt⁷⁹² (ve diğer kaynaklar/sikkeler) ışığında M. Plancius Varus'un kariyer basamaklarını (*curcus honorum*) şu şekilde sıralamak mümkündür⁷⁹³:

- 1- *Decemvir stlitibus iudicandis*
- 2- *Quaestor pro praetore provincia Ponti et Bithyniae*
- 3- *Tribunus plebis*
- 4- *Praetor*
- 5- *Legatus pro praetore provincia Achaiae*
- 6- *Legatus pro praetore provincia Asiae*

yukarıda sayılan siyasi ve idari görevlerinin yanı sıra farklı yazıtlarda kurucu (*ktistes*) ve *patronus* olarak nitelenen M. Plancius Varus hem vatandaşı olduğu Perge'de hem de görev için bulunduğu yerlerde (örneğin Nikaia) -kentler için- bir dizi yardım faaliyetinde bulunmuş ve bunun neticesinde yukarıda bahsedilen unvanlarla onurlandırılmıştır⁷⁹⁴.

Themides Vareia'nın agonistik saha için önemi; onun, yazıtlarda θέμις (çğl. θέμιδες) olarak nitelenen yarışmaların "bilinen en eski örneği" olmasından ileri gelmektedir. *Vareia* yarışmalarını belgeleyen **T211** numaralı yazıt yayımcısı tarafından Hadrianus Dönemi'ne (İS.117-138) tarihlenmektedir. Yine ilgili yazıtta festivalin sekiz yılda bir düzenlendiği (*enneaterik*) bilindiği için, *Vareia*'nın ilk kutlamasının kesin olarak İS. I. yüzyılın son çeyreğinde -*Balbilleia* yarışmalarıyla çağdaş belki de daha önceki bir

⁷⁸⁸ Tac. Hist. 2. 63.

⁷⁸⁹ Stephen Mitchell, "The Plancii in Asia Minor", *JRS* 64, 1974, s. 28 vd.; Doğanç 2007, s. 204; Özdizbay 2008, s. 203.

⁷⁹⁰ Özdizbay 2008, s. 203, dp. 65.

⁷⁹¹ Latince yazıt için bkz. *SEG* 6, nr. 650; Mitchell 1974, s. 27-28, nr. 1

⁷⁹² *SEG* 6, nr. 646; *SEG* 47, nr. 1785.

⁷⁹³ Mitchell 1974, s. 28; Doğanç 2007, s. 207; Gökalp 2008, s. 86, 93; Özdizbay 2008, s. 203-204.

⁷⁹⁴ *SEG* 47, nr. 1785; *I Iznik* nr. 51 ve 52; *I Bithynia*, s. 14-15 nr. 2= s. 80-81, nr. 2.

tarihte- düzenlendiği söylenebilir. Yukarıda bahsedildiği gibi *Vareia* festivali kuruluşunu ve adını her ne kadar *ktistes* Marcus Plancius Varus'a borçlu olsa da esasında bu yarışmaların bizzat O'nun "vasiyeti" doğrultusunda mı yoksa ölümünden sonra O'nu onurlandırmak için çocukları tarafından mı kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Fakat şahıs isimli festivallerin genel özellikleri büyük ölçüde benzeştiği için, bu konuda tümdengelim methoduyla rasyonel bir çıkarım yapmak pekâlâ mümkündür. Bu bağlamda -kesin olmamakla birlikte- *Vareia* yarışmalarının kurucusunun da finansörünün de bizzat M. Plancius Varus olduğu söylenebilir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde düzenlenen şahıs adlı festivallerin büyük çoğunluğu, bizzat adlarını aldıkları özel şahıslar tarafından kurulup; yine onların bıraktıkları nakit paradan ya da festival için tahsis ettikleri gayrimenkullerin işletilmesiyle finanse ediliyordu.

İS. I. yüzyılın son çeyreğinde düzenlenmeye başlayan *Vareia* yarışmalarının ne zaman sona erdiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak yukarıda bahsedildiği üzere, S. Şahin, *I Perge* II 315 numaralı yazıttan geçen (str. 6-7) *vatanın sekiz yılda bir kutlanan büyük themisi* - τὴν πατριὸν μεγάλην θέμιν ἐννεαετηρίδα ifadesiyle *Vareia* yarışmalarının (θέμιδος Οὐαρείου ἐννεαετηρίδος) kastedildiğini belirtir. Şayet bu özdeşlik doğruysa *Vareia* yarışmalarının en az İS. III. yüzyılın ilk yarısına kadar yaklaşık 1 buçuk asır boyunca kutlandığı söylenebilir. Ayrıca yukarıdaki özdeşlik doğru olsun ya da olmasın her halükârda *Vareia* yarışmalarına uzun bir ömür biçmek teknik olarak mümkün ve son derece mantıklıdır. Zira M. Plancius Varus'un çocukları, torunları ve onların devamı olan aile üyeleri her daim Perge'nin önde gelen varlıklı kişileri olmuştur. Dolayısıyla aile üyelerinin, tıpkı *Demostheneia*'da olduğu gibi, festivali maddi ve manevi olarak koruma altına almış olmaları son derece muhtemeldir.

8.3.SİDE

Günümüzde Antalya'nın Manavgat ilçesinin yaklaşık 7 km güneybatısında bir yarımada üzerinde yer alan Side, antik dönemde Pamphylia Bölgesi'nin en önemli liman kentlerinden biriydi. Denize doğru çıkıntılı bir burun üzerinde, Melas (Manavgat) ırmağının 10 kilometre kadar batısında yer alan antik kentin İÖ. 8 yüzyılda Aiolis'ten gelen Kymeliler tarafından kurulduğu düşünülse de nar anlamına eski Anadolu adı daha

eski bir geçmişi olduğunu düşündürmektedir⁷⁹⁵. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Tuesianeia*- kutlandığı bilinmektedir.

8.3.1. Tuesianeia

Perge antik kentinde düzenlenen *Tuesianeia* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen sekiz farklı onurlandırma yazıtı (**T212-T219**) bulunmaktadır. Yazı tipinden dolayı Severus Hanedanlığı Dönemi'ne (muhtemelen *Constitutio Antoniniana*'dan sonra) tarihlenen⁷⁹⁶ yazıtlardan; *agon* adıyla birlikte müsabaka türleri, yaş kategorileri, *agonothetes* ve sporcu isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Dilleri son derece sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir ki bu sayede **T219** numaralı yazıt da *Tuesianeia* yarışmaları kapsamına alınmıştır.

Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında; yalnızca çocukların (παιδῶν) katılımına açık olan güreş (πάλη) boks (πυγμῆν) ve *pankration* (πανκράτιον) müsabakaları belgelenmektedir. Bu müsabakalar neticesinde: Sideli Aurelius Kononianus Neoptolemos ve Aurelius Hermippianus Hermippos çocuklar arasındaki güreş müsabakasında berabere kalarak birlikte taçlandırılırken (**T212**); Sideli Aurelius Kononianus Konon çocuklar arasındaki *pankration* müsabakasını (**T213**), Dionysios'un torunu, Artemon'un oğlu Aspendoslu Aurelius Artemon çocuklar arasındaki boks müsabakasını (**T214**), Aspendos, [Lyrb]e ve Sideli Bakkhios Dionysios [Kal]likles oğlu Aurelius Menneas çocuklar arasındaki güreş müsabakasını (**T215**), Hermippos oğlu Pergeli Aurelius Glaukippos çocuklar arasındaki *pankration* müsabakasını (**T218**) ve üç anonim sporcu da yaş kategorileri ve disiplinleri bilinmeyen (muhtemelen çocuklar kategorisinde dövüş sporlarını) müsabakaları (**T216-T217-T219**) kazanarak hem para hem de kaideleriyle birlikte birer heykelle ödüllendirilmişlerdir.

Sayısal bir ifadenin bulunmadığı **T212-T215** numaralı dört yazıt muhtemelen festivalin *birinci* kutlamasına; **T216-T217** numaralı yazıtlar festivalin *ikinci* (τὸ δεῦτερον / β') kutlamasına; **T218** numaralı yazıt festivalin *üçüncü* (γ') kutlamasına ithafen dikilmiştir. **T219** numaralı yazıtın hangi kutlamaya ithafen dikildiği ise maalesef tespit

⁷⁹⁵ Sevin 2016, s. 207.

⁷⁹⁶ L. Robert, *Hellenica* 5, s. 74; *I Perge* 122 (J. Nollé) ve s. 424; M. Adak-E. Akdoğu Arca-M. Oktan, "Neue Inschriften aus Perge", *Philia* 1, 2015, s. 102-103, nr. 9.

edilememektedir. Ayrıca **T216** numaralı yazıtta τὸ δεύτερον ikinci kutlama ifadesini takiben νθ=59 ibaresi yer almaktadır. J. Nollé, bu ifadeye bir açıklama getirmezken; J. ve L. Robert ise “bunun *agon*’un 59. kez kutlandığını belirten rakamlar” olduğunu ifade ediyorlar⁷⁹⁷. Yüzeysel olarak bakıldığında aynı festival hem 2. hem de 59. kutlama olamayacağı için ortada bir yanlışlık olduğu düşünülse de aslında bunun tam aksi bir durum söz konusudur: İkinci kutlama *Tuesianeia* yarışmalarını, 59. kutlama ise daha eski olan *epibaterion*’u nitelemektedir. Bu durum farklı bir şekilde Oinoanda antik kentindeki *Meleagreia* yarışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. *Meleagreia* yarışmalarına ait **T188** numaralı yazıtta, aynı kutlama için iki farklı sayısal ifade yer alır: *beşinci* (θέμιδος ε΄) kutlama ve *dokuzuncu panegyris* (πανηγύρεως θ΄). Dört yıllık periyodlarla (πενταετηρικῆς) kutlanan⁷⁹⁸ *Tuesianeia* yarışmalarının *agonethetes*’lik görevi, aynı zamanda festivalin finansörü olan Aurelius Paioninus Touesianus’un tarafından *kayd-ı hayat* (διὰ βίου) şartıyla yerine getirilmiştir.

Yarışmacılara ithaf edilen yazıtların birçoğunda muzaffer sporcuların *ethnikon*’una ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁷⁹⁹. Bu teorik düşünce yazıtlar vasıtasıyla kendini doğrulamaktadır. Zira ilgili yazıt grubundan *Pamphyliyalılar için yapılan* (Παμφυλιακῆν) ifadesi okunmaktadır. Serbest bir çeviriyle bu ifade, *tüm Pamphyliyalılara açık yarışmalar* şeklinde tercüme edilebilir. Dolayısıyla *Tuesianeia* yarışmaları yalnızca Side vatandaşlarının değil, aynı zamanda tüm Pamphylia kentlerinin katılımına açık olan *provincial* (eyalet çapında) karakterli bir festivaldir. *Tuesianeia* yarışmalarının art arda kaç defa tertiplendiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak **T218** numaralı yazıtta yer alan [θέμις] || [τ]ὸ γ΄ -*üçüncü kutlama* ifadesinden, festivalin en azından yaklaşık 12 yıl boyunca ve art arda üç defa kutlandığı anlaşılmaktadır. Son olarak

⁷⁹⁷ Jeanne Robert-Louis Robert, “Bulletin épigraphique”, *REG* 81, 1968, nr. 147!!! Bu eserin **147** numaralı maddesi “persée.fr” adresinden farklı zamanlarda erişim sağladığımızda **karartılmıştı**. Bu bağlamda, yukarıda J. ve L. Robert’e atfedilen bilgi, kısmen J. Nollé *I Perge* 124 ve daha büyük ölçüde N. Çokbankir, s. 54’ten (Nurşah Çokbankir, *Pamphylia ve Kilikia Bölgesindeki Sporcuların Testimoniası*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2003.) sağlanmıştır.

⁷⁹⁸ Adak-Akdoğu Arca-Oktan 2015, s. 101.

⁷⁹⁹ Papakonstantinou 2019, s. 101.

festival θεμις sözcüğüyle tanımlandığı için, *Tuesianeia* yarışmalarını para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) ve görece büyük ölçekli bir festival olarak tanımlamak mümkündür.

Tuesianeia yarışmaları adını, Aurelius Paioninus Touesianus'tan almaktadır. Mevcut literatürde Aur. Paioninus Touesianus ve ailesi hakkında herhangi bir yoktur. *Tria nomina*'sından Roma vatandaşı olduğu anlaşılan Aur. Paioninus Touesianus, Roma vatandaşlığına büyük olasılıkla Caracalla Fermanı'ndan (İS. 212) sonra erişmiştir. Fakat söz konusu festivalin varlığı dahi, Aurelius Paioninus Touesianus'un Side'nin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu

Tuesianeia yarışmalarının yazıtlardaki orijinal adı, θεμιν Παμφυλακῆν Τουησιανεῖον ἐπιβατήριον θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος - *Pamphyliyalılar için tanrı Athena ve Apollon adına düzenlenen Touesianeion Epibaterion yarışmaları*'dir. *Epibaterion*⁸⁰⁰ epithet'i dolayısıyla *Tuesianeia* yarışmalarının, İS. 1. yüzyılda L. Avidius Maximus'un kurduğu, iki yılda bir kutlanan ve yalnızca Sidelilerin katılımına açık olan *Andronikianeia* (Epibaterion)⁸⁰¹ yarışmalarının "devamı" ya da ondan bağımsız diğer bir *epibaterios* olduğu düşünülmektedir⁸⁰². İS. 212'den sonraki (yakın) bir tarihte kutlanmaya başlayan *Tuesianeia* yarışmaları vakıf aracılığıyla kurulmuş bir *agon* değildir. Dolayısıyla festivalin ömrü, büyük olasılıkla kurucu Aurelius Paioninus Touesianus'un ömründen uzun olmamış ve III. yüzyıl ortalarında finansörün ölümüne müteakip festival de tarih sahnesinden silinmiş olmalıdır.

9. PHRYGIA

Antik Dönem'de Küçük Asya'nın en büyük bölgelerinden biri olan Phrygia Bölgesi'nin batısında kuzeyden güneye Mysia, Lydia, Karia, doğusunda Galatia,

⁸⁰⁰ (1) Tanrıça Athena'nın ortaya çıkışını kutlamak için tertiplenen festival. (2) Tanrıça Athena'nın gemiye bindirilmesi festivali, deniz sezonunun açılışını simgeler bkz. G. E. Bean, *Side Kitabeleri / The Inscriptions of Side*, Ankara 1965, s. 45-46; L. Robert, *Hellenica* 5, s. 75-76; I Perge, s. 86 ve s. 424 (J. Nollé); Çokbankir 2003, s. 53; Adak-Akdoğu Arca-Oktan 2015, s. 101.

⁸⁰¹ I Perge 120; Adak-Akdoğu Arca-Oktan 2015, s. 100-102, nr. 8.

⁸⁰² Bean 1965, s. 44 vd.; Peter Weiss, "Ein agonistisches Bema und die isopythischen Spiele von Side", *Chiron* 11, 1981, s. 335; I Perge, s. 86 ve s. 424 (J. Nollé); Çokbankir 2003, s. 53; Adak-Akdoğu Arca-Oktan 2015, s. 101.

kuzeyinde Bithynia, güneyinde ise Pisidia ve Lykaonia bulunuyordu. Günümüzde ise bölge yaklaşık olarak, Ankara'nın güneybatısından başlayarak Eskişehir ve Afyonkarahisar illerinin tümünü; Kütahya ve Denizli'nin batı bölümünü, Konya Isparta Burdur illerinin ise kuzeyini kapsamaktadır⁸⁰³.

9.1.HIERAPOLIS

Günümüzde Denizli'nin Pamukkale ilçesinin Gözler Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Hierapolis antik kenti adını, Pergamon'un efsanevi kralı Telephos'un karısı Hiera'dan almaktadır⁸⁰⁴. Phrygia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Hierapolis esasında Seleukos hanedanlığı tarafından kurulmuştur⁸⁰⁵. Kentte bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Valenteia*- kutlandığı bilinmektedir

9.1.1. Valenteia

Hierapolis antik kentinde düzenlenen *Valenteia* yarışmalarını belgeleyen yalnızca bir adet onurlandırma yazıtı (**T220**) bulunmaktadır. İS. 193-211 yıllarına tarihlenen⁸⁰⁶ yazıttan; *yarışma* adı, festivalin periyodu (kutlanma aralığı) ve *agonothetes*'i olmak üzere çok kısıtlı bilgilere ulaşılmaktadır. Yaş kategorileri, yarışmacı isimleri, müsabaka türleri vs. maalesef yazıtta belirtilmemiştir. Söz konusu yazıtın çevirisi şöyledir:

(**T220**) *İmparator Caesar L(ucius) Septimius Severus Pertinax Augustus'un* (heykeli), *agonothetes L(ucius) Tullius Valens tarafından, kendisi tarafından belirlenen yönetmeliğe/kanuna göre, dört yılda bir kutlanan Valenteia yarışmasının ilk kutlamasından artanlar ve ayrıca bizzat C. [- - -]O[- - -]'nin kendisinin yaptığı katkı neticesinde dikildi.*

Yazıt çevirisinden de görüldüğü üzere, *Valenteia* yarışmaları dört yılda bir kutlanan (*pentaeterik*) para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) yerel bir festivaldir. Kesin olarak festivalin programı bilinmese de *Valenteia* yarışmaları, programında yalnızca atletik müsabakaların yer aldığı tipik bir *gymnik agon*'u olmalıdır. Dört yıllık periyotlarla

⁸⁰³ Sevin 2016, s. 233; Fatih Erdem, *Roma Phrygia'sında Kentler ve Kültler*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Denizli 2013, s. 7.

⁸⁰⁴ Sevin 2016, s. 245.

⁸⁰⁵ *Ibid.*

⁸⁰⁶ *SEG* 50, nr. 1250.

kutlanan festivalin art arda kaç defa düzenlendiği bilinmemektedir. Ancak yazıtta yer alan *birinci* (πρώτης) kutlama ifadesi, festivalin en azından birden fazla defa kutlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Valenteia yarışmaları adını kurucusu ve aynı zamanda yarışmaların *agonothetes*'i olan L. Tullius Valens'ten almaktadır. L. Tullius Valens'in adı, bölgede daha önceden keşfedilen bir mezar yapısından biliniyordu⁸⁰⁷. Fakat ilginç bir şekilde Phrygia Bölgesi üzerine yazılan eserlerde -T220 numaralı yazıt yayımlandıktan sonraki tarihlerde dahi L. Tullius ve ailesine ilişkin hiçbir bilgi yoktur. Şahsın isminin orijinal bir Romalı adı oluşundan hareketle, L. Tullius Valens'in atalarının önceki yüzyıllarda Küçük Asya'ya göç ederek Phrygia Bölgesi'nde toprak edinmiş hali vakti yerinde İtali kökenli göçmenler olduğu söylenebilir⁸⁰⁸. Kaldı ki yalnızca *Valenteia* festivalin varlığı dahi, bahsedilen şahısların Hierapolis antik kentinin eşrafından olduklarının kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

9.2.METROPOLIS

Günümüzde Afyon ilinin Dinar ilçesinin Tatarlı kasabasının sınırları içerisinde yer alan Metropolis antik kentinin, Hıristiyanlık döneminde Pisidia Bölgesi'ne bağlı bir piskoposluk merkezi olduğu bilinmektedir⁸⁰⁹. Genellikle Ionia Bölgesi'ndeki (Büyük) Metropolis'le karıştırılan Phrygia Metropolis'i oldukça küçük bir kenttir. Metropolis antik kentinde bugün için, şahıs ismiyle anılan yalnızca bir festivalin -*Menneanea*- kutlandığı bilinmektedir.

9.2.1. Menneanea

Metropolis antik kentinde düzenlenen *Menneanea* yarışmalarında galibiyet kazanan sporculara ithafen dikilen üç farklı onurlandırma yazıtı (T221-T223) bulunmaktadır. İS. III. yüzyıla tarihlenen bu yazıtlardan; *themis* adıyla birlikte, müsabaka

⁸⁰⁷ Carl Humann, Conrad Cichorius, Walther Judeich ve Franz Winter, *Altertümer von Hierapolis*, Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts, Ergänzungsheft 4, Berlin 1898, nr. 213 ve nr. 89.

⁸⁰⁸ SEG 56, nr. 1498 ve yorumlar.

⁸⁰⁹ Sevin 2016, s. 249.

türleri, sporcu ve *agonothetes* isimleri vs. hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Buna karşın yazıtlarda maalesef yarışmaların kutlanma aralığı (periyodu) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Çok kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların yazım usulü ve metin düzenleri de büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu yazıtlardan okunduğu kadarıyla *Menneaneia* festivalinin programında; çocukların (*paides* πυθικῶν⁸¹⁰) ve yetişkinlerin (ἀνδρῶν) katılımına açık olan *pankration* (πανκράτιον) müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde; Menneas'ın torunu, Karikos'un oğlu Aurelius Aleksandros çocuklar arasında (**T221**); Poudes'in torunu Bianos'un oğlu Zotikos olarak da bilinen Seleukos ise yetişkinler arasındaki (**T222**) *pankration* yarışmalarında galibiyet kazanmışlardır. Hem **T223** numaralı yazıt hem de **T221** numaralı yazıt aynı sporcuya (Menneas'ın torunu Aurelius Aleksandros Tieou) ithafen dikilmiştir. Ancak yazıtta geçen *muazzam şekilde mücadale eden* (str. 8-10 ἐνδὸ[[ξ]ωϛ ἀγωνισά[[μ]ενον) ifadesinden anlaşılacağı üzere, söz konusu genç sporcu katıldığı bu yarışmada kesin olarak galibiyet elde edememiş ve muhtemelen karşılaşma beraberlikle sonuçlanmıştır⁸¹¹. **T221** numaralı yazıt festivalin *birinci kutlama*'sına (πρώτης); **T222** ve **223** numaralı yazıtlar ise festivalin *ikinci kutlama*'sına (δευτέραν/β'⁸¹²) ithafen dikilmiştir. Yarışmalardaki *agonethetes*'lik görevi, aynı zamanda festivalin kurucusu da olan Aurelius Menneas tarafından bizzat yerine getirmiştir.

Her üç yazıtta da galip sporcuların *ethnikon*'una ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum -kesinlik taşımamakla birlikte- *Menneaneia* yarışmalarının tüm Phrygia kentlerinin değil, yalnızca Metropolislilerin katılımına açık olduğu şeklinde izah edilebilir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer almaması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁸¹³.

⁸¹⁰ T. Klee, (*paides*) *pythikoi* yaş kategorisinin 12-14 yaş aralığındaki çocukları kapsadığını belirtmektedir (bkz. Theophil Klee, *Zur Geschichte der Gymnischen Agone an Griechischen Festen*, Berlin 1918, s. 48. παιδῶν πυθικῶν ifadesi için ayrıca bkz. Mark Golden, *Sport in Ancient World from A to Z*, London-New York 2004, s. 121.

⁸¹¹ Louis Robert, "Inscriptions grecques d'Asie Mineure", in: *Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler*, (eds. W. M. Calder-J. Keil), Manchester 1939, s. 238.

⁸¹² Ramsay, bu yazıtın festivalin "ilk (1.) kutlama"sına ait olduğunu düşünse de (bkz. W. M. Ramsay, "Metropolitanus Campus", *JHS* 4, 1883, s. 60) bu olanaksızdır. Zira Aurelius Aleksandros **T213** numaralı yazıtta kesin bir şekilde yarışmayı kazanmıştır. Bunun yanı sıra *MAMA* IV, nr. 132'de çok açık bir şekilde β' (2.) ifadesi okunmaktadır.

⁸¹³ Papakonstantinou 2019, s. 101.

T221 numaralı yazıtta geçen *bağışlanan/verilen* (str. 11-12: δοθείσης) *partizip*'inden de anlaşılacağı üzere *Menneaneia* yarışmaları vakıf yoluyla kurulmuş bir festivaldir. Esas gayesi kişilerin isimlerini ve anılarını yaşatmak olan bu tür yarışmalar, *agonistik vakıflar* aracılığıyla organize edilip kutlanıyordu. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (tıpkı bu festivalde olduğu gibi) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan *agonistik* vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Menneaneia yarışmaları adını, festivalin vakfedeni ve kurucusu olan Hierapolis'li Aurelius Menneas'tan almaktadır. Menneas'ın şahsı ve ailesi hakkında -isimleri haricinde- mevcut literatürde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, sadece *Menneaneia* yarışmalarının varlığı dahi, bahsedilen şahısların Hierapolis kentinin eşrafından olduğunun kanıtı niteliğindedir. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya kentlerinde *agonistik* festival düzenleyebilmek; ekonomik yeterlikle birlikte kişilerin kent içindeki siyasi nüfuzuna da bağlıydı. Bahsedilen bu asgari şartları da genellikle şehrin ileri gelen zengin ve seçkin vatandaşları sağlayabiliyordu.

İS. III. yüzyılın ilk yarısında kurulup art arda en az iki defa kutlandığı bilinen *Menneaneia* yarışmalarının sona eriş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Muhtemelen festival kurucusu olan Aurelius Menneas'ın ölümünün ardından kısa bir süre sonra yüzyılın ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

10. PISIDIA

Türkiye'nin güneybatısında Akdeniz, Ege ve İç Batı Anadolu'nun kesişim noktası olan ve günümüzde *Göller Yöresi* olarak adlandırılan dağlık coğrafya eskiçağda Pisidia Bölgesi olarak anılmaktaydı⁸¹⁴. Genellikle Pisidialıların yaşadıkları coğrafyayı tanımlamak kullanılan "Pisidia" ifadesi tarihte ilk kez İÖ. V. yüzyılda Ksenophon tarafından kullanılır⁸¹⁵. Kozmopolit bir yapıya sahip olan bölgede antik dönem boyunca

⁸¹⁴ Altın 2015, s. 38.

⁸¹⁵ Ksenophon, Pisidia halklarından: "çapulculuk yapan baş eğmez bir topluluk" olarak bahseder bkz. Xen. An. 1.11.1; 1.2.1 ve 1.9.14.

Pisidialılar, Kabalialılar, Milyashılar, Solymler, Frigler, Lidyalılar, Grekler, İtalikler gibi birçok halk yaşamıştır. Tarihin hiçbir döneminde bölgesel olarak örgütlenip teşkilatanamayan bölge halkları tarih boyunca farklı uygarlıkların (Frig, Lydia, Pers, Hellen ve Roma) hakimiyeti altında yaşamıştır⁸¹⁶. Ancak bölgenin dağlık coğrafyası ve bölge halklarının savaşçı bir karaktere sahip olması, egemen güçlerin Pisidia üzerindeki siyasi ve kültürel etkisinin -Küçük Asya'nın kıyı bölgelerine kıyasla- çok sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu pek tabii ki bölgenin dağlık ve engebeli bir coğrafyaya sahip olmasının yanı sıra bu coğrafyada yaşayan halkların savaşçı karakteri seviyelerde tutabilmiştir⁸¹⁷.

Bölgenin dağlık ve zorlu coğrafyası, halkının savaşçı karakteri Pisidia Bölgesi'nde tertiplenen agonistik festivallerin müsabaka programına büyük ölçüde etki etmiştir. Söz konusu festivalleri belgeleyen epigrafik kaynaklardan anlaşıldığı üzere, yarışmalar genellikle atletik (*gymnik*) türde ve iki yaş kategorisinde (yetişkin ve çocuklar arasında) yapılıyordu. *Gymnik agon*'lar özeline bakıldığında ise, bölgede en sevilen yarışma disiplini olarak karşımıza güreş (*pale*) çıkar. Bu durumun birçok nedeni olabileceği gibi bölge halkının savaşçı-mücadeleci karakteri bunlar arasında en makul olanıdır. Pisidia Bölgesi'nde özel şahıs ismiyle anılan çok sayıda agonistik festival bulunmaktadır. Ancak bu festivaller tez kapsamında derinlemesine kritik edilmeyecek; yalnızca adları, hangi kentte düzenlendikleri, tarihleri ve kaynak referansları tablo halinde aktarılacaktır. Zira 2015 yılında tarafımca hazırlanan “Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agon'ları” adlı yüksek lisans tezinde Pisidia Bölgesi'nde düzenlenen tüm festivaller detaylı bir şekilde incelenip değerlendirilmiştir.

Tablo 4: *Pisidia Bölgesi'nde Şahıs İsmiyle Anılan Agon'lar*

KENT	FESTİVAL	TARİH	REFERANS
ANDEDA	<i>Longilleia</i>	?	T224
ANTIOKHEIA	<i>Maksimianeia</i>	İS. II. yüzyıl	T225-T239
APOLLONIA	<i>Aelia Cornutea</i>	İS. 200-215	T245
MORDIAION	<i>Themisi</i>		

⁸¹⁶ Mehmet Özsaıt, *İlk Çağ Tarihinde Pisidia Başlangıçtan Büyük İskender Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul 1980.

⁸¹⁷ Altın 2015, s. 39.

ARIASSOS	<i>Hoplon Themisi</i>	Yak. İS. 200	T241-T243
	<i>M. Aur. Nenarianus Arteimas Themisi</i>	İS. III. yüzyıl	T244
	<i>Rhodon Themisi</i>	İS. 212'den önce	T245
	<i>Arpias Themisi</i>	İS. 212'den önce	T246
	<i>M. Aur. Quin. Domitianus Menis Themisi (?)</i>	İS III. yüzyıl başı	T247
BARIS	<i>Timotheos Themisi</i>	?	T248-T251
	<i>M. Aur. Teimotheianos Caristianus Fronto Themisi</i>	İS. II. veya III. Yüzyıl	T252
ILYAS	<i>Longilleia</i>	?	T253
KOMAMA	<i>Longilleia</i>	?	T254
KONANA	<i>Theodoreia</i>	?	T255
MELLI	<i>Artemisia</i>	İS. 212'den sonra	T256-T257
PARLAIS	<i>Iulianus Themisi</i>	?	T258
	<i>Aleksandreia</i>		
POGLA	<i>(Serapeia)</i>	?	T259
SAGALASSOS	<i>Rhodoneia</i>	?	T260
	<i>Vareia (Klareia)</i>		T261
	<i>Rhodoneia Vareia</i>		
	<i>(Klareia)</i>	?	T262
	<i>Callippianeios Neikatoreios Agon'u</i>	?	T263
SELGE	<i>Artemisia</i>		T264-T267
	<i>Simonideia</i>	Yaklaşık İS. 205-257	T268-T282
TERMESSOS	<i>Agrippineia</i>	Yaklaşık İS. 180/191- III. yüzyıl	T283-296
	<i>Agrippeia</i>	İS. II. yüzyıl sonu III. yüzyıl başı	T297-302

	<i>Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi</i>		T303
	<i>M. Aur. Hermaios Themisi</i>	İS. 225 (±4)	T304-T308
	<i>Perikles Themisi</i>	İS. 212'den önce	T309-T312
	<i>Aurelia Ge Themisi</i>	İS. 220/221 (±4)	T313-T315
	<i>Moles II Themisi</i>	İS. 205 (±4)	T316-T317
	<i>Oples Themisi</i>	(İS. 218 (±4))	T318-T319
	<i>Hermaios Themisi</i>	İS. 212'den önce	T320
	<i>Lalla Themisi</i>	İS. 212'den önce	T321
	<i>Tiberius & Aurelia Ge Themisi</i>	İS. 229/230 (±4)	T322
	<i>Mamastis & Perikles Themisi</i>	İS. 180-190	T323
	<i>Obrimotes Themisi</i> (?)		T324
	<i>Strabon Agon'u</i>		T325
	<i>Ti. Cl. Varus & Asklepidotodos Themisi</i>	Yaklaşık İS. 200	T326
	<i>Apollonius Themisi</i>	İS. 212'den önce	T327
	<i>Obrimotes oğlu Perikles Themisi</i>	İS. II. yüzyılın sonu	T328
VERBE	<i>Lucius Themis</i>	Yaklaşık İS. 200	T329

11. TROAS

Antik Çağ'da doğusunda Mysia, batı ve güneyinde *Aigaion Pelagos* (Ege Denizi), kuzeyinde ise *Hellespontos* (Çanakkale Boğazı) ve *Propontis* (Marmara Denizi) ile çevrelenmiş olan Troas Bölgesi, günümüzde Biga yarımadasını kapsamaktadır. Bölge tarihçesine ilişkin ilk sistematik bilgiler Tunç Çağı'ndan gelmektedir. Fakat Troas

Bölgesi esas ününü, Homeros'un -bugün Batı Edebiyatının ilk ürünleri olarak kabul edilen- ölümsüz destanlarına borçludur⁸¹⁸. Sözü edilen bu eserlerde antik Yunan kültür tarihine damga vurmuş bir kavram olan *agon*'ların ilk kez İÖ. 776'dan çok daha önce *Hellas*'ta değil Küçük Asya'da (Troia'da) düzenlendiği bilgisine ulaşılır⁸¹⁹. Dolayısıyla hem Homeros'un destanlarına konu olması hem de Eski Yunan *agon* geleneğinin doğduğu topraklar olması yönüyle Troia antik kenti özelinde de bölge önem arz etmektedir.

Tez kapsamında ise -mevcut kaynaklar ışığında- bölgenin yalnızca bir kentinde (Aleksandreia Troas) şahıs ismiyle anılan agonistik festival düzenlendiği tespit edilmiştir.

11.1. ALEKSANDREIA TROAS

Roma İmparatorluk Çağı'nda bölgenin en büyük ve ekonomik anlamda en önemli kenti haline gelen Aleksandreia Troas'ın kuruluşu İÖ. 4. yüzyıl sonlarına uzanmaktadır. Yaklaşık İÖ. 310'larda Antigonos Monophthalmos tarafından *Antigoneia* adıyla kurulan kentin adı, İpsos Savaşı'ndan sonra Asia hükümdarı olan Lysimakhos tarafından Büyük İskender'e olan saygısını göstermek maksadıyla Aleksandreia Troas olarak değiştirilmiş⁸²⁰; Augustus döneminde ise *Colonia Aleksandreia Augusta Troadensis* ya da *Colonia Augusta Troas* adıyla Roma kolonisi haline getirilmiştir⁸²¹. Bu dönemde refah seviyesi giderek artan kentte tıpkı Küçük Asya'nın diğer bölge ve kentlerinde olduğu gibi devrin en önemli dini ve kültürel faaliyetlerinden biri olan *agon*'ların düzenlendiği bilinmektedir. Ancak kentte düzenlenen *agon*'lara ilişkin yayımlanmış yazıt ve *agonistik* sikke sayısı kentin refah seviyesiyle çelişir şekilde son derece azdır⁸²². Fakat ilgili kaynaklar doğrultusunda bugün için kentte biri şahıs ismiyle adlandırılmış festival olmak üzere üç farklı yarışmanın organize edildiğini söylemek mümkündür.

11.1.1. Smintheia Pauleia

Troas Bölgesi'nin bazı kentlerinde farklı *epithet*'lerle (*Aktaios*, *Gergithios*, *Smintheus*, *Thymbraios*) ya da *epithet*'siz olarak Apollon'a tapınım olduğu ve tanrıya

⁸¹⁸ Sevin 2016, s. 64-74.

⁸¹⁹ Hom. *Il.* 23.

⁸²⁰ Strab. 13, 1. 26.

⁸²¹ Marijana Rıcl, *The Inscriptions of Alexandria Troas*, (IK 53), Bonn 1997, s. 23; Sevin 2016, s. 78.

⁸²² Tolga Özhan, "Anadolu'nun Antik Spor Yazıtları 2: Aleksandreia Troas'ta Agonlar ve Smintheion'dan Yeni Bir Yazıt Fragmanı", *Eskiçağ Yazıları 10 - Akron* 13, 2016, s. 256-257.

adlanmış tapınakların/kutsal alanların olduğu mevcut kaynaklar doğrultusunda bilinmektedir⁸²³. Bu tapınım, tabii olarak Aleksandreia Troas antik kentindeki agonistik festivallere de yansımıştır. Nitekim kentte bilinen *gymnik* yarışmaların en eskisi *Apollon Smintheus* onuruna kurulup Σμίνθεια (Smintheia) adıyla Geç Helenistik Dönem'den itibaren kutlanılmaya başlamıştır⁸²⁴. Ayrıca Delphi ve Perinthos'ta bulunmuş yazıtlar vasıtasıyla, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kentte Apollon onuruna *Pythia* (Πύθια ἐν Τρωάδι) yarışmalarının düzenlendiği de bilinmektedir⁸²⁵. *Agon Smintheia* ya da *Sminthia* sadece Aleksandreia Troas kentinde (ἐν Τρωάδι Σμίνθεια) değil, aynı zamanda – Aleksandreia'ya yaklaşık 60 km'lik bir mesafede olmasına rağmen Thrakia Bölgesi'nin sınırları içerisinde yer alan- *Coela* (=Koila) antik kentinde de (ἐν Κοίλοις Σμίνθεια) kutlanıyordu⁸²⁶. Her ne kadar, Coela'daki *Smintheia imperator* Hadrianus Dönemi'ne tarihlense⁸²⁷ de Aleksandreia Troas'taki *Smintheia*'nın kökleri yukarıda değinildiği gibi Helenistik Dönem'e uzanıyordu.

Yukarıda bahsedilen kentlerin ortak özelliklerine bakıldığında her iki kentin de ticari ve stratejik değere sahip birer liman kenti olduğu dikkat çekmektedir. Jeopolitik açıdan Roma İmparatorluğu için oldukça önemli olan bu kentlerin ilki, Helenistik Dönem'de kurularak Augustus zamanında *colonia* statüsü; ikincisi ise Roma İmparatorluk Çağı'nda kurulup Hadrianus döneminde *municipium* statüsü⁸²⁸ kazanmış yerleşimlerdir. Kentler arasındaki yakınlık da göz önünde bulundurulduğunda bahsedilen festivallerin adlarının aynı olmasının yanı sıra -agonistik bağlamda- birbirleriyle başka yönlerden de bağlantılı olmaları oldukça muhtemeldir. Ancak mevcut kaynaklar ışığında bu konuda kesin bir yorum yapmak mümkün değildir.

⁸²³ Hom. *Il.* 1.37-39; Strab. 13. 1. 13; *I Alexandreia Troas*, s. 189 vd; Tolga Özhan, *Yazılı Kaynaklar Işığında Troas Bölgesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 400-402

⁸²⁴ Themelis 1998, s. 57-58; Philippe Gauthier, "Inscription agonistique de Messène", *REG* 113, 2000, s. 633; Christian Habicht, "Neues aus Messene", *ZPE* 130, 2000, 123-126; Tolga Özhan, "Five Fragmentary Inscriptions from Assos", *Gephyra* 12, 2015, s. 184; Özhan 2016, s. 276.

⁸²⁵ FD III 1: nr. 550; IGR I, nr. 802. Bu yarışmaların, *Smintheia Pauleia* festivalinin bir başka adı olup olmadığı sorunsalına L. Robert tarafından pek ihtimal verilmemektedir (Robert 1939, s. 247).

⁸²⁶ Zafer Taşlıkhoğlu, *Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları II*, İstanbul 1971, s. 179-80, nr. 7; *BE* 1972, nr. 366; *I Alexandreia Troas*, nr. 18.

⁸²⁷ Evangelos Albanidis, Sotirios Giatsis, "Athletic Games in Thrace during the Imperial Era", *Nikephoros* 20, 2007, s. 193.

⁸²⁸ Ali Güveloğlu, M.S. I.-III. Yüzyıllarda Tuna ve Trakya Eyaletlerinde Roma Kentleşme Süreci, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara 2009, s. 154, dp. 862.

Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde Aleksandreia Troas'taki *agon Smintheia* isim değiştirerek yazıtlara Σμίνθεια Παύλεια (*Smintheia Pauleia*) adıyla yansımaya başlar. *Agon* adına eklenen *Pauleia epithet*'inin festivale finansal destek sağlayan "Paulus" adındaki bir *euergetes*'ten (hayırsever) geldiği *agonistik* gelenekler itibariyle kesin olmakla birlikte; ilgili şahsın kimliğini aydınlatacak somut herhangi bir belge bulunmamaktadır. Buna rağmen, araştırmacılar arasında Paullus'un kim olduğuna ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunların ilki Augustus döneminde *Provincia Asia proconsul*'u olan Paullus Fabius Maximus'un festival isminde yer alan Paullus ile aynı kişi olduğudur. İlk kez W. M. Leake⁸²⁹ ardından W. H. Waddington⁸³⁰ tarafından dile getirilen bu öneri, *Asia proconsul*'u olan Paullus Fabius Maximus'un *Smintheia Pauleia agon*'larını kurduğunu ya da var olan *Smintheia* festivalini yeniden organize edip düzenlendiğini varsayar. İkinci görüş ise L. Robert tarafından önerilir. Robert, festival adına eklenen "Pauleia" epithetinin Augustus zamanında *Provincia Asia proconsul*'u olan Paullus Fabius Maximus'tan değil; aksine, çok daha geç bir dönemde *Colonia Aleksandreia Augusta Troadensis*'te yaşamış ve *Smintheia* festivaline finansal destek sağlamış olan "başka bir Paulus'tan" gelmiş olabileceğini iddia eder⁸³¹.

Smintheia Pauleia yarışmalarına ait yazıtlar ve bu yazıtların tarihlendirildiği dönem (İS. 2/3. yüzyıl⁸³²) referans alınarak yukarıda bahsedilen iki görüş değerlendirilecek olursa, ikinci görüşün daha kabul edilebilir olduğu söylenebilir. Zira *agonistik* festivallerde galip yarışmacıların onurlandırıldığı yazıtlar, yarışmaların hemen ardından *agonothetes*'ler tarafından taş ustalarına yazdırılarak kentin kamusal alanlarına diktirilmekteydi. Dolayısıyla galip sporcu ve sanatçılar ile onurlandırma yazıtları arasında "eşzamanlılık" söz konusuydu. Nitekim bahsedilen bu kriter (eşzamanlılık) esas alınarak onurlandırma yazıtları üzerine daha isabetli bir tarihlendirme yapılabileceği,

⁸²⁹ W. Martin Leake, "On the site of the temple of Apollo Smintheus", Transactions of the Royal Society of Literature, 2nd series vol. 5, 1856, s. 239.

⁸³⁰ Philippe LeBas, W. H. Waddington, *Inscriptions grecques et latines recueillies en Asie Mineure*, Paris 1870, 1730b. (LBW)

⁸³¹ Louis Robert, "Inscriptions grecques d'Asie Mineure", in: *Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler*, (eds. W. M. Calder-J. Keil), Manchester 1939, s. 247 = (OMS I, s. 631).

⁸³² *Smintheia Pauleia* yarışmalarına ait bugün için 5 farklı yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtların ikisinde "Aurelius" *nomen*'i taşıyan isimler olduğu için yazıtlar, *Constitutio Antoniniana*'ya atf yapılarak İS 212'den sonraki bir döneme tarihlenir (bkz. *I. Aleksandreia Troas*, nr. 52-53). Geri kalan üç yazıtın da diğer iki yazıtlarla metin düzenleri ve yazı stilleri açısından benzeşmesi nedeniyle bu yazıtlar da İS. 3. yüzyıla tarihlenmektedir (bkz. *I. Aleksandreia Troas*, nr. 54; Özhan 2015, s. 184; Özhan 2016, s. 274). M. Riel ve T. Özhan ilgili yazıt grubunu mutlak olarak İS. 3. yüzyıla tarihlenirken; Leake ve Robert daha geniş bir zaman aralığı vererek yazıtları 2/3. yüzyıla tarihlenmektedir (bkz. Leake 1856, s. 239; Robert 1939, s. 247).

Antiokheia'daki *Olympia* yarışmalarının “tarihlendirilmesini” konu alan çalışmasında S. Remijsen tarafından ortaya konulmuştur⁸³³.

Ancak “teorik olarak” *Smintheia Pauleia* festivalinin *proconsul* Paullus Fabius Maximus'un memuriyeti döneminde kutlanmaya başlanıp İS. III. yüzyıla kadar kesintisiz olarak devam ettiği; “Pauleia” *epithet*'inin de *proconsul*'a ithafen *agon* adına eklendiği mevcut tüm kaynak ve tartışmalara rağmen söylenebilir. Üstelik Roma Cumhuriyet Dönemi'nde *Hellas*'ta ve Küçük Asya'da Romalı *magistratus*'ların ismiyle anılan *agon*'ların düzenlenmiş olması, bu teorik iddiayı temellendirmek için güçlü bir dayanak noktası da oluşturabilir. H. Halfmann, bu dayanak noktasını hedef alarak Romalı *magistratus*'lara ithafen adlandırılmış festivallerin ya *nomen*'i (Quintus Mucius Scaevola =Μουκιεῖα) ya da *cognomen*'i (Lucius Valerius Flaccus =Φλάκκεια) esas aldığını; Paullus Fabius Maximus'un isminde yer alan Paullus'un ise bir *praenomen* olduğunu belirterek “Pauleia” *epithet*'inin bu kriterle uyuşmadığını ifade eder⁸³⁴. G. Thériault ise, Halfmann'ın Argos'ta Titus Quintus Flamininus'a ithafen *Titeia* adıyla kutlanan festivali görmezden geldiğini belirterek Halfmann'ın önerisini kesin bir şekilde yanlışlamaktadır⁸³⁵. Dolayısıyla *Pauleia* epithetinin menşei hakkında yapılacak tartışmalar -mevcut kaynaklar itibariyle- ancak ilgili yazıt grubunun tarihlendirilmesi üzerinden yürütülebilir. Bunun dışında yapılacak tüm tartışmalar, teorik açıdan bir anlam ifade edecek olsa da gerçekte, meselenin çözümlenmesine yönelik herhangi somut bir katkı sağlamayacaktır.

Gelinen noktada şunu da belirtmekte fayda var: Konuyla bağlantılı çalışma yürüten araştırmacıların tamamına yakını, Paullus'un kimliği hakkında var olan tartışmalara hiç değinmeden, önerilen iki görüşten birini mutlak doğru kabul edip çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, bu araştırmacıların neredeyse hepsi *IGR* IV 244 numaralı yazıtta ve G. Lafaye'in: “*Ludi instituti in honorem Apollinis Sminthii et Pauli Fabii Maximi, cos. anno 11 ante C. n., qui Asiam deinde rexit anno incerto*” yorumuna atıf yaparak *Pauleia* epithetini *proconsul* Paullus Fabius Maximus ile ilişkilendirme

⁸³³ Sofie Remijsen, “The Introduction of the Antiochene Olympics: A Proposal for a New Date”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 50, 2010, s. 420 vd.

⁸³⁴ Helmut Halfmann, “Ein neuer Statthalterkult in der Provinz Asia”, *EA* 10, 1987, s. 88 ve özellikle dp. 23.

⁸³⁵ Gaétan Thériault 2011, s. 382.

eğilimindedir⁸³⁶. Hem bizzat G. Lafaye'in hem de ona atıfla diğer araştırmacıların bu düşünceyi tekrar etmesinin temel sebebi Paullus Fabius Maximus'un siyasi kariyeri, akrabalık ilişkileri (Augustus'a yakınlığı) ve özellikle takvim düzenlemesini konu alan bir kararnamede⁸³⁷ εὐεργέτης unvanıyla onurlandırılmasıdır. Yukarıda da değinildiği üzere biliyoruz ki Geç Cumhuriyet Dönemi'nde imparatorluğun doğusunda Romalı *magistratus*'lar, kamu yararına yaptıkları hizmetler neticesinde, kentler tarafından bir şükranlık ifadesi olarak Σωτήρ (*kurtarıcı*), Κτίστης (*kurucu*), Εὐεργέτης (*hayırhah*) gibi unvanlarla -tıpkı Helenistik Dönem hükümdarları gibi- onurlandırılıyor; kimi zaman da kentlerde bu kişilerin adıyla anılan yarışmalar (*agones*) tertipleniyordu. Fakat bu onurlandırma sürecinin ne genel çerçevesi çizilerek değişmez esasları oluşturulmuş; ne de süreç kendi içinde belli kurallara bağlanmış. Dolayısıyla Romalı *magistratus*'lara bu unvanların birinin ya da birkaçının verilmiş olması, aynı zamanda o kişilerin adıyla anılan bir festival tertip edileceği anlamına gelmemektedir⁸³⁸. Fakat mevcut kaynaklar ışığında istatistiksel bir değerlendirme yapıldığında, bu türden *agon*'ların daha çok σωτήρ (*kurtarıcı*) unvanı taşıyan *proconsul*'ler adına düzenlendiği görülecektir⁸³⁹. Bu sonuç, unvanların kendi aralarındaki itibar sıralaması açısından da anlamlıdır. Zira bu unvanlar saygınlık açısından: *soter*, *ktistes* ve *euergetes* şeklinde sıralanıyordu⁸⁴⁰. Sonuç olarak, bu bilgiler doğrultusunda G. Lafaye ve diğer araştırmacıların, Paullus Fabius Maximus'un -hangi hizmetlerine karşılık olarak aldığı dahi belirsiz olan- *euergetes* unvanına gereğinden fazla anlam yükledikleri; festival adındaki *Pauleia epithet*'ini somut bir kanıt göstermeksizin tamamen varsayımsal biçimde, *Provincia Asia proconsul*'u olan Paullus Fabius Maximus'la ilişkilendirdikleri açıktır.

Smintheia Pauleia yarışmalarına ilişkin olarak tümü Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen 5 farklı onurlandırma yazıtı (T330-T334) bulunmaktadır⁸⁴¹. T330-332'de

⁸³⁶ G. Thériault 2011'de yayımlanan makalesinde, *Pauleia epithet*'ini *Provincia Asia* valisi ile ilişkilendiren araştırmacıların ve çalışmalarının listesini eksik de olsa verir (*bkz.* Thériault 2011, s. 381, dp. 48). Bu listenin dışında kalan daha birçok isim aynı düşünceyi paylaşmaktadır.

⁸³⁷ *OGIS*, 458.

⁸³⁸ Erkelenz 2002, s. 62.

⁸³⁹ Erkelenz 2002, s. 72-77.

⁸⁴⁰ Erkelenz 2002, s. 61.

⁸⁴¹ Bu yazıtlara ek olarak Ilion'da bulunmuş bir onurlandırma yazıtında (I Alexandria Troas 50) Peter Frisch tarafından "cesurca" bir düzeltmeye gidilmiş ve yazıtın dördüncü satırındaki καὶ νέα Παναθη[ήνια] ifadesinin yerine Σμίνθεια Παύλε[ια] ifadesi önerilerek bu yazıtın da Smintheia Pauleia festivalinin kapsamında değerlendirilmesini önermiştir (Peter Frisch, "Zwei Athleteninschriften aus der Troas", *ZPE* 13, 1974, s. 38-39. Ancak bu öneriye çekinceyle yaklaşılmaktadır (*BE* 1974, nr. 458; Thériault 2011, s. 381 ve dp. 47; Özhan 2015, s. 184, dp. 36; Özhan 2016, s. 257, dp. 7).

ἰσοπύθια (*isopythia*) sıfatı yer alırken; diğer iki yazıtta (T333-334) aynı ifade bulunmaz. Agonistik bağlamda bu durum, festivalin statüsünün yükseltildikten sonra adının da değişmiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Roma İmparatorluk Çağı boyunca Küçük Asya kentlerinde düzenlenen *agon*'ların isim ve statüleri; dini, siyasi ve ekonomik sebeplere bağlı olarak değişebiliyordu⁸⁴². Ancak, yine de bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Zira bu durum, taş ustasının *isopythia* sıfatını yazmayı unutmaması gibi, daha basit epigrafik detaylarla da ilişkilendirilebilir.

Isopythia epitheti, yukarıda söylenenlere ek olarak, *Hellas*'ta düzenlenen Πύθια (*Pythia*) yarışmaları ile *Smintheia Pauleia agon*'u arasında bir eşitlik olduğuna işaret eder⁸⁴³. Bu eşitlik, belli ölçüde yazıtlara da yansımıştır. Yazıtlarda yer alan παίδων ve παίδων πυθικῶν⁸⁴⁴ (*Pythia*'nın çocuklar kategorisi) ifadeleri yaş kategorileri bakımından; πάλη (güreş) ve πανκράτιον (*pankration*) ifadeleri ise müsabaka türleri açısından iki festival arasındaki benzerliği gösterir. Ancak unutulmamalıdır ki *Pythia*'nın programında çocuklar kategorisi (παῖδες) ve atletik yarışmaların (ἀγῶνες γυμνικοί) yanı sıra, müzikal yarışmalar (ἀγῶνες μουσικοί) ve yetişkin erkekler kategorisi (ἄνδρες) de bulunuyordu. *Smintheia Pauleia*'nın programında ise yetişkin erkekler kategorisi⁸⁴⁵ ve müzik yarışmaları kayıt altına alınmamıştır. Dolayısıyla iki festival arasında bazı benzerlikler olmakla birlikte her bakımdan eşitlik söz konusu değildir. Bunlardan başka *isopythia epithet*'i, -her ne kadar πενταετηρικός, ἱερός gibi terimlerle açık bir şekilde yazıtlara yansımamış olsa da- *Smintheia Pauleia*'nın dört yılda bir kutlanan (*pentaeterik*) bir *agon* olduğunu ve tıpkı *Pythia* gibi ἀγὼν ἱερός (*kutsal agon*) statüsünde olduğunu da gösterir.

⁸⁴² Roma İmparatorluk Çağı boyunca Küçük Asya kentlerinde imparatorların bahsettiği *agonistik imtiyazlar* (δωρεά) neticesinde: ἱερός, ἰσολύμπιος-ἰσοπύθιος, οἰκουμενικός, εἰσελαστικός gibi epithetler olarak birçok festivalin hem itibar ve statülerinin yükseltildiği hem de isimlerinin değiştiği bilinmektedir (bkz. Uzunaslan 2008, 121-126).

⁸⁴³ *Isopythia* (*Pythia* yarışmalarına eşit) ifadesi, her ne kadar agonistik saha araştırmacılarının aşına olduğu bir kavram olsa da bilim dünyasında bu kavram üzerine bir *communis opinio* oluşmuş değildir. Araştırmacıların büyük bir bölümü "*isopythia*" teriminin hem statü ve ödüller hem de yaş kategorileri ve program bakımından bir denkliliği gösterdiğini kabul ederken; diğer bölümü ise, yalnızca ödül ve statü bakımından bir denkliliğin geçerli olduğunu kabul eder bkz. Pleket 1975, s. 61 ve 69; Riel 1997, s. 83. karşı. William J. Slater-Daniela Summa, "Crowns at Magnesia", *GRBS* 46, 2006, s. 281-282, 291-292 ve 298-299.

⁸⁴⁴ T. Klee, bu kategorinin 12-14 yaş aralığındaki çocukları kapsadığını belirtmektedir (bkz. Theophil Klee, *Zur Geschichte der Gymnischen Agone an Griechischen Festen*, Berlin 1918, s. 48. παίδων πυθικῶν ifadesi için ayrıca bkz. Kennell 1999, s. 252; Petermandl 2012, s. 89; Golden 2004, s. 121.

⁸⁴⁵ Bu durum, T323 str. 2'de νεικήσα[ντα παίδων/ἀνδρῶν yapılacak tamamlama önerisine bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Kutsal agon'ların (*agones hieroi*) hayırsever ismiyle adlandırılması, agonistik sahada eşine oldukça ender rastlanan bir durumdur⁸⁴⁶.

T330, T331, T334'te belgelenen κρῖσις teriminin -agonistik yazıtlarda- bir ödül veya müsabaka türü değil, tıpkı *paides* ve *ageneioi* gibi bir yaş kategorisi olduğu L. Robert tarafından farklı bölge yazıtları üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ortaya konulmuştur⁸⁴⁷. Ancak G. E. Bean, **T330** özelinde κρῖσις teriminin “yaş kategorisi” şeklinde anlaşılmasının “absürt” olacağını söyledikten sonra, bu ifadenin başka bir anlam bütünlüğü içinde tekrar yorumlanmasını salık verir⁸⁴⁸. L. Robert ise, G. E. Bean'ın agonistik saha bilgisinin eksikliğine vurgu yaparak bu itirazı dikkate almaz⁸⁴⁹.

Smintheia Pauleia yarışmalarında kazanan sporculara ait onurlandırma yazıtlarından; *agon* adıyla birlikte müsabaka türlerine, yaş kategorilerine ve sporcu isimlerine ulaşılmaktadır. Son derece kısa ve dilleri sade tutulan yazıtların, yazım usulü ve metin düzenleri büyük ölçüde birbirine benzemektedir⁸⁵⁰. Bu yazıt grubundan okunduğu kadarıyla festivalin programında yalnızca çocukların katılımına açık olan güreş ve *pankration* müsabakaları yer alıyordu. Bu müsabakalar neticesinde: Lucius Calventius⁸⁵¹ Faustinus *pankration* dalında (**T332**), Flavius Iulius Aurelius Hermes güreş dalında (**T333**), Aurelius Hygianos sırasıyla güreş ve *pankration* dallarında (**T330**), O[*praenomen*] KA[*nomen*] ΣH[*cognomen*]⁸⁵² bilinmeyen bir dalda (**T334**) ve anonim bir sporcu da *pankration* dalında (**T331**) galibiyete ulaşmıştır. **T330**'da kazanan yarışmacının heykel ve kaidesi, *boule*'nin kararıyla *paidotribes* Oppius Nonnius Pelops kontrolünde, aynı ismi paylaştığı babası Aurelios Hygianos tarafından diktirilmiştir. Diğer yazıtlarda bu türden bilgilere ulaşılmasa da yazıtlar arası benzerlikten hareketle, bu yarışmacıların da heykellerinin babaları tarafından diktirilmiş olabileceği söylenebilir.

Smintheia Pauleia yarışmalarına ait yazıtlarda galip sporcuların *ethnikon*'larına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmaz. Bu durum, yukarıda *agon hieros* olarak nitelediğimiz festivalin statüsünü tartışmalı hale getirir. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer

⁸⁴⁶ Remijsen 2010, 425-426.

⁸⁴⁷ Robert 1939, s. 239-244; Moretti 1953, s. 208

⁸⁴⁸ John Manuel Cook, *The Troad. An Archaeological and Topographical Survey Study*, Oxford 1973, (bölüm 12 - *New Inscriptions* by G. E. Bean), s. 413.

⁸⁴⁹ *BE* 1974, nr. 459.

⁸⁵⁰ Özhan 2016, s. 274

⁸⁵¹ Küçük Asya kentlerinde nadiren rastlanılan bu *nomen* Aleksandreia Troas antik kentinde ilk kez belgelenmiştir (bkz. Özhan 2015, s. 184 ve dp. 38)

⁸⁵² Özhan 2016, s. 273.

almaması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁸⁵³. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, *Smintheia Pauleia*'nın *oikoumenik* (uluslararası katılıma açık) ve *kutsal* bir festivalden daha ziyade, yalnızca Aleksandreia Troaslıların katılımına açık olan yerel ve para ödüllü bir bayram olduğu sonucuna varılır. Ancak L. Robert ise bu durumu, galip sporcuların hâlihazırda Aleksandreia Troas vatandaşı olmalarıyla ilişkilendirerek *ethnikon* bilgisinin lüzumsuzluğuna işaret eder⁸⁵⁴. Robert'in yorumunun doğru olduğu kabul edilerek değerlendirildiğinde ise *Smintheia Pauleia*'nın hem *oikoumenik* (uluslararası katılıma açık) hem de *hieros* statüsüne sahip prestijli bir festival olduğunu söylemek mümkündür. Ancak yine de bunun güçlü bir olasılık olduğu ve kesinlik taşımadığı unutulmamalıdır. Yazıt grubundaki bir başka noksanlık da diğer bölge yazıtlarında sıklıkla karşılaştığımız festival görevlilerine, *eponym* memurlara vb. ilişkin bilgi yer almayışıdır. Özel bir nedeni yoksa bu durum, en temel anlamda masraftan kaçıldığına işaretidir. Ekonomi temelli bu tutum, yukarıdaki paragrafta belirtilen “kazanan yarışmacıların kaidelerinin babaları tarafından diktirilmiş olabileceği” önerisinin bir yönüyle sebebi başka bir yönüyle de sonucudur.

Smintheia Pauleia agon'una ait yazıtlar yapısal olarak eksik, içerik olarak da oldukça kısa olmasına rağmen; modern kaynaklar, geniş bir değerlendirme yaparak festivali her yönüyle analiz edebilmeyi mümkün kılmıştır. Buna rağmen, birçok noktada çeşitli varsayımlar yapılarak çeşitli olasılıklar dile getirilmiştir. Helenistik Dönem'de tanrı Apollon Smintheus onuruna kurulup *Smintheia* adıyla kutlanmaya başlayan *agon*, yapılan varsayımlar doğru ise, belli bir süreklilik içinde üç asrı aşkın bir süre boyunca sırasıyla şu isimleri:

- *Smintheia*
- *Smintheia Pauleia*
- *Smintheia Pauleia Isopythia*

olarak kutlanmış ve muhtemelen de İS. III. yüzyıl ortalarında devrin diğer festivalleriyle aynı kaderi paylaşarak sona ermiş olmalıdır.

⁸⁵³ Z. Papakonstantinou, Syedra (Kilikia) antik kentindeki *Tydiandea Themisi*'nin yazıtlarında karşılaştığı aynı durumu bu şekilde yorumlar (bkz. Papakonstantinou 2019, s. 101).

⁸⁵⁴ Robert 1939, s. 247.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHIS İSİMLİ AGON'LARIN DEĞERLENDİRİLMESİ: BENZERLİKLER, FARKLILIKLAR VE İSTİSNAİ DURUMLAR

Bölüm başlığından da anlaşılacağı üzere tezin bu safhasında, İkinci Bölüm'de tespit edilip kapsamlı bir şekilde yorumlanan şahıs isimli festivaller çeşitli kriterlere (ki bunlar bölüm başlıklarını oluşturmaktadır) göre sınıflandırılıp genel olarak değerlendirilecektir. Ancak hem bölümün kendi içinde belli bir bütünlük arz etmesi hem de festivaller arası benzerlik ve farklılıkların daha yalın bir şekilde ortaya koyulması amacıyla; şahıs isimli *agon*'lara ilişkin bir önceki bölümde aktarılan tartışmalı noktalar, çeşitli olasılıklar ve tarafımızca yapılan varsayımlar büyük oranda göz ardı edilip burada tekrar edilmeyecektir.

3.1. AGON'LARIN STATÜSÜ VE DİĞER NİTELİKLERİ

Eski Yunan ve Roma'da *agon*'ların statüleri ve diğer nitelikleri genellikle epigrafik kaynaklar ve kısmen de edebi kaynaklar ışığında tespit edilmektedir. Arkaik Dönem itibariyle oluşmaya başlayan agonistik terminoloji Roma İmparatorluk Çağı'na gelinceye kadar önemli değişikliklere uğramış; her zaman aynı kalmamıştır⁸⁵⁵. Bu durum kavramlar arasında dönemsel olarak anlam karmaşasına yol açmaktadır. Dolayısıyla hem kavram karmaşası yaşamamak hem de anakronizme düşmemek için festival statüleri dönemsel olarak tespit edilip ayrı ayrı olacak şekilde açıklanıp değerlendirilmelidir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde festivallerin statüleri önceki dönemlerdeki gibi karmaşık bir prosedür neticesinde belirlenmiyordu. Bu dönemde, imparator ya da onun temsilcilerinin huzuruna elçilik heyetleri göndermek festival statüsünün belirlenmesindeki tek gerek şarttı⁸⁵⁶. Zira *agon*'ların statüsünün ne olacağı, galiplerin hangi ödül ve ayrıcalıkları kazanacağı artık tek bir kişinin (*imperator*) uhdesindeydi⁸⁵⁷. Bu değişimin tam olarak ne zaman yaşandığı bilinmese de *imperator* Traianus'un saltanatından (İS. 98-

⁸⁵⁵ Sofie Remijsen, "The So-called "Crown-Games": Terminology and Historical Context of the Ancient Categories for *Agones*", *ZPE* 177, 2011, s. 97-109.

⁸⁵⁶ Genel durum böyle olsa da Roma İmparatorluk Çağı'nda, festivallerin statüsüyle doğrudan bağlantılı olan *theoroi* heyeti hala diğer kentlere gönderilmeye devam ediliyordu (bkz. H. W. Pleket, "Sport in Hellenistic and Roman Asia Minor", in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014b, s. 371.

⁸⁵⁷ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (Bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

117) itibaren yeni *agon*'ların kurulması ya da var olanların statülerinin yükseltilmesi maksadıyla imparatorluğa sistematik talepler iletmeye başlamıştı⁸⁵⁸. Festival statülerinin belirlenmesindeki önemli rolü vasıtasıyla imparatorlar yalnızca mali olarak agonistik piyasayı kontrol etmekle kalmamış aynı zamanda -gerekli hallerde- bu gücü siyasi ve idari sahaya tahvil ederek bunu kentlere-kişilere ödül/ceza şeklinde yansıtmışlardır⁸⁵⁹. İmparatorların kentlere ya kişilere bahsettikleri söz konusu *agonistik imtiyazlar* ve para yardımları, teknik olarak *dorea-donatio* olarak tanımlanıyordu⁸⁶⁰.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde *agon*'lar statü bakımından -en genel manada; ἀγῶνες ἱεροὶ καὶ στεφανῖται (*kutsal ve taç agon*'ları) ve ἀγῶνες θεματικοί (*para ödüllü agon*'lar) olmak üzere ikiye ayrılıyordu⁸⁶¹. Bunların ilki olan *kutsal ve taç ödüllü agon*'lar, ikincisinden (*para ödüllü agon*'lar) her anlamda daha saygın ve değerlidir. İki festival türü arasındaki dikkat çeken diğer bir fark ise *kutsal ve taç ödüllü agon*'lar uluslararası (*oikoumenik*), *para ödüllü agon*'ların ise yerel nitelikli olmasıdır. *Kutsal ve taç agon*'larında galip gelen yarışmacılara ödül olarak genelde basit taçlar verilse de istisnai ödüllerin de var olduğunu unutmamak gerekir⁸⁶². Dolayısıyla *kutsal ve taç ödüllü* yarışmaları da kendi içinde; tacın yanında değerli ödüllerin verildiği ἀγῶνες ἱεροὶ (*kutsal agon*'lar) ve ödül olarak yalnızca tacın verildiği ἀγῶνες ἱεροὶ καὶ στεφανῖται (*kutsal ve taç ödüllü agon*'lar) olmak üzere iki sınıfa ayırmak daha doğru (?) olacaktır⁸⁶³. *Kutsal ve taç ödüllü* yarışmalarda “esas ödül” muzaffer yarışmacının memleketine dönmesiyle elde ediliyordu. Bunlardan biri olan *eis elastikos* (εἰσελαστικός) terimi, söz konusu ödüllerden

⁸⁵⁸ Remijsen 2011, s. 107.

⁸⁵⁹ Klose 2005, s. 131; Pleket 2014b, s. 370-372.

⁸⁶⁰ δῶρεά terimi yalnızca *imperator*'lar tarafından kentlere yapılan maddi değil aynı zamanda *agon*'un düzenlenebilmesi için gerekli olan izinlerin verilmesi, *agon*'un statüsünün yükseltilmesi gibi farklı kolaylıkları da simgelemektedir bkz. Louis Robert, “Deux concours grecs a Rome”, *CRAI*, 1970, s. 6-7, dn. 1; Louis Robert, “Une vision de Perpétue martyre à Carthage en 203”, *CRAI*, 1982, s. 228, nr. 1; L. Robert, “Documents d'Asie Mineure”, *BCH* 107/1, 1983, s. 594, dn. 2; Mitchell 1993, s. 224; Remijsen 2011, s. 107, özellikle dp. 44.

⁸⁶¹ İlk bakışta iki grup arasındaki temel farkın verilen ödüller (*kutsal agon*'larda bir taç, *thematik agon*'larda para ödülü) olduğu düşünülse de gerçek daha karmaşıktır: Zira *para ödüllü agon*'larda taç, kimi *kutsal agon*'larda da maddi değeri olan ödüller verilmekteydi bkz. Pleket 1975, s. 56 vd., özellikle s. 69. Doğrudan bu konuyu irdelleyen daha kapsamlı bir çalışma için; Remijsen 2011, s. 97-109.

⁸⁶² Pleket 1975, s. 57.

⁸⁶³ Pleket 1975, s. 58; karşı. William J. Slater ise Rhodos'ta bulunan İS. 2. yüzyıl sonuna tarihlenen bir yazıt (*SEG* 54, nr. 724) ışığında bu üçlü sınıflamaya karşı çıkar ve iki kategori önerir: *hiera eis elastika oikoumenika* ve *thematitai stephanitai agones* bkz. William Slater, “The Victor's Return, and the Categories of Games”, in: (eds. P. Martzavou - N. Papazarkadas) *Epigraphical Approaches to the Post-Classical Polis Fourth Century BC to Second Century AD*, Oxford 2013, s. 154. Aynı yazıt ışığında Pleket, yine üçlü bir gruplama yapar bkz. H. W. Pleket, ‘Einige Betrachtungen zum Thema Geld und Sport’, *Nikephoros* 17, 2004, s. 85-86.

bazılarını tanımladığı gibi, aynı zamanda ilgili festivalin statusüne de atıfta bulunuyordu. Bu sıfatla nitelenen festivallerde kazanan yarışmacılar -vatandaşı oldukları kent bütçesinden karşılanmak üzere- ömür boyu maaşa bağlanıyor ve memleketlerine büyük bir tören alayıyla girme hakkı elde ediyordu⁸⁶⁴. Her zaman bu sıfatla nitelenmeyen *Dört Büyük Agon*'da⁸⁶⁵ (*periodos*) galip gelen yarışmacılar da çok önemli ödüller kazanıyordu: azımsanmayacak meğlağda bir para (*obsonia*), tiyatrodan önde oturma hakkı (*proedria*), savaşta liderlik etme gibi çeşitli ödüllerle ödüllendirilip kent zümresi içinde ayrıcalıklı bir konuma yükseliyor ve hayatının geri kalan kısmını refahın yanında büyük bir saygınlıkla idame ettirebiliyordu.

Para ödüllü *agon*'lar (ἀγῶνες θεματικοί) prestij açısından, *kutsal ve taç ödüllü agon*'ların son derece aşağısında yer alır. *Kutsal ve taç agon*'larının evrenselliğine (*oikoumenikos*) karşın, para ödüllü yarışmalar yerel ve bölgesel karakter taşımaktadır. Bu tip *agon*'lara -ki genellikle *themis* olarak anılmaktadırlar- özellikle Küçük Asya'nın güneydoğusunda yer alan Lykia, Pamphylia, Kilikia, Karia ve Pisidia Bölgesi'nde sıklıkla rastlanılmaktadır⁸⁶⁶. Bu yarışmalar, verilen ödül olarak sunulan meblağlara göre kendi içinde alt sınıflara ayrılıp, şu isimlerle anılmıştır⁸⁶⁷: ἀγῶνες θεματικοί veya θεματῖται / χρηματῖται / ἀργυρῖται / δωρῖται / ἀθλοφόροι / ταλαντιαῖο veya ἡμιταλαντιαῖοι. Hellenistik Çağ'da ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde para ödülleri 3000 (ἡμιταλαντιαῖοι=yarım talent) ya da 6000 drahmi (ταλαντιαῖ=talent)⁸⁶⁸ arasında değişse de ödüllendirme her zaman bu meblağlar üzerinden yapılmıyordu. Panhellenik festivallerin işleyiş esaslarından ve programından nasıl ki festivali düzenleyen kent sorumlu ise; yerel festivallerde de karar merci yarışmaları düzenleyen kent veya kişi idi.

⁸⁶⁴ Plin. *Ep.* 10. 118-119; Gardiner 1930, s. 111; Pleket 1975, s. 62.

⁸⁶⁵ Roma İmparatorluk Çağı itibarıyla bunlara *Aktia* ve *Kapitolia* yarışmaları eklenir. Söz konusu bu yarışmaların statüsü -ayrıca- "galibiyetler listeleri"nde ilk sıralarda yazılmalarından da anlaşılmaktadır *bkz.* Pleket 1975, s. 61, istisnai durumlar için ise aynı sayfa, dp. 51.

⁸⁶⁶ A. De Longpérier, "Médailles Relatives aux ΘΕΜΙΑΔΕΣ de L'Asie Mineure", *RN*, 1869-1870, s. 39; W. M. Ramsay, "Metropolitanus Campus", *JHS* 4, 1883, s. 58; J. G. C. Anderson, "Festivals of Men Askaenos in the Roman Colonia at Antioch of Pisidia", *JRS* 3/2, 1913, s. 296; Pleket 1975, s. 60; Pleket 1995, s. 158; M. Golden, *Sport in the Ancient World from A to Z*, Londra-New York, 2004, s. 5; A. Farrington, "ΘΕΜΙΑΔΕΣ and the Local Elites of Lycia, Pamphylia and Pisidia", in: *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire Proceedings of the International Workshop held at Athens*, (eds. A. D. Rizakis-F. Camia), *Scuola Archeologica Italiana di Atene*, 19 december 2005. (*Tripodes* 6). Atina 2008, s. 241-242.

⁸⁶⁷ Pleket 1975, s. 60; H. W. Pleket, "The Participants in the Ancient Olympic Games: Social Background and Mentality", in: (eds. W. Coulson-H. Kyrieleis) *Proceedings of an International Symposium on the Olympic Games 5-9 September 1988*, Atina 1992, s. 147; Altın 2015, s. 28.

⁸⁶⁸ Pleket 1995, s. 163.

Dolayısıyla ödülün miktarının ne olacağı, yarışmaların kimlere açık olduğu, hangi tür ve disiplinde; hangi yaş grubu için olacağı vb. tüm kriterler festivalin finansını üstlenen kent ya da kişiler tarafından belirleniyordu. Yine para ödüllü *agon*'lara özgü bir kavram olan *politikoi agones* (πολιτικοὶ ἀγῶνες / *kentlere ait agon*'lar) yarışmaların finansının bizzat kent bütçesinden karşılandığını ve bu yarışmalara sadece o kenttin halkının katılabileceğine işaret eder⁸⁶⁹.

Agonistik yazıtlarda sıklıkla karşılaşılan *isolympios*, *isopthios* vs. terimleri bir festivalin program, yaş kategorileri, ödüller gibi çeşitli yönlerden *periodos*'a dahil olan *agon*'ları örnek aldığını gösterir. Bu terimler yazıtlarda hem *kutsal agon*'ların hem de para ödüllü yarışmaların niteliyisi olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla *isolympios*, *isopthios* sıfatları genellikle statüden çok festivallerin çeşitli özelliklerini tanımlar; fakat istisnai hallerde bu sıfatla nitelenen *agon*'lar statü (kazananlara eş değerde ödüllerin verilmesi) olarak da *periodos*'a dahil olan yarışmalara denk olabilmekteydi⁸⁷⁰.

Yazıtlarda sıklıkla karşılaşılan diğer bir ifade de Μεγάλα (*megala*=Büyük) *epithet*'idir. Normal bir festival adına *megala* sıfatı eklenmesi, ilgili festival için *mikra* (küçük) ve *megala* (büyük) olmak üzere doğal bir ikilik/karşıtlık yaratır. Ancak buna rağmen agonistik yazıtlarda niteleyici olarak *mikra* ifadesi⁸⁷¹ değil *megala* sıfatı kullanılır; ilki neredeyse hiçbir zaman kullanılmaz⁸⁷². Hem yerel ve para ödüllü hem de *kutsal* ve *oikoumenik* yarışmaların niteleyicisi olarak karşımıza çıkan *megala epithet*'i, ilgili festivalin periyodundan (kutlanma aralığı), yaş kategorilerinden ve müsabaka programından birinin ya da birkaçının değiştiğine işaret eder⁸⁷³. Bazı durumlarda (her zaman değil) ise *megala* ifadesi, ilgili festivalin statüsünün de değiştiğine işaret etmekteydi⁸⁷⁴. Atina antik kentinde tanrıça Athena onuruna her yıl (*annual*) düzenli

⁸⁶⁹ Reisch 1893, s. 837-838; *DNP* 11, s. 847-849.

⁸⁷⁰ Pleket 1975, s. 61 ve 69; karşı. William J. Slater-Daniela Summa, "Crowns at Magnesia", *GRBS* 46, 2006, s. 281-282, 291-292 ve 298-299.

⁸⁷¹ İstisnai örnekler için bkz. *CIG* 3601; Martin P. Nilsson, *Griechische Feste von Religiöser Bedeutung Mit Ausschluss der Attischen*, Leipzig 1906, s. 93; Tolga Özhan- Musa Tombul, "A New Hellenistic Decree of *Koinon ton Poleon* from Ilios", *EA* 36, 2003, s. 109-114, (str. 11-12).

⁸⁷² Örneğin; Ephesos'taki *Artemisia* festivali, yazıtlarda önce yalnızca *Artemisia* adıyla ardından *megala Artemisia* olarak anılmıştır (Pleket 1975, s. 64, dp. 62). Çalışmamız kapsamında incelediğimiz yarışmalardan örnek verecek olursak; *Balbilleia-Megala Balbilleia*, *Marianeia-Megala Marianeia*, *Casseia-Megala Casseia*. Örneklerin hiçbirinde *megala*'nın zıttı olan festivaller daha önceden *mikra* olarak nitelenmemiştir.

⁸⁷³ William Slater, "Deconstructing Festivals", in: *The Greek Theatre and Festivals Documentary Studies*, (ed. Peter Wilson), New York 2007, s. 32; Remijsen 2015, s. 112-113.

⁸⁷⁴ Pleket 1975, s. 64.

olarak kutlanan (Mikra) *Panathenaia* yarışmaları yalnızca yerel öneme sahip bir festivaldi. Aynı festival, her dört yılda bir (*pentaeterik*) *Megala Panathenaia* adını alarak daha görkemli şekilde kutlanıyor ve galibiyet listelerinde diğer *kutsal agon*'larla birlikte anılıyordu⁸⁷⁵. Benzer şekilde Ephesos'taki *Artemisia* festivali de İS. 160'tan önce yazıtlarda yalnızca *Artemisia* adıyla; İS. 170'ten sonra ise *Megala Artemisia* olarak anılmıştır⁸⁷⁶.

Eyalet çapında (*provincial*) katılıma açık olan *Koinon* (Birlik) *Agon*'ları, galibiyet listelerinde *kutsal ve taç ödüllü agon* statüsüne sahip festivaller olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Lykia Bölgesi'ndeki bir dizi festival konuyu tartışmalı hale getirmektedir. İlgili tartışmalar -özel olarak- tezin de bir sorunu olduğu için, çeşitli somut örneklerle aşağıdaki başlıkta değerlendirilecektir.

3.1.1. Şahıs İsimli *Agon*'ların Statüsü ve Diğer Nitelikleri

Agonistik sahanın bütününde olduğu gibi, Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında düzenlenen şahıs isimli festivallerin statüleri de kendi içinde benzerlikler, farklılıklar ve istisnai haller arz etmektedir. Ancak tematik bir corpus çalışması olan tezimizde -tahmin edileceği üzere- benzerlikler daha ön plandadır. Fakat yine de agonistik alanda bilinen belli başlı festival stütülerinin hemen hepsinin şahıs isimli *agon*'lar için de geçerli olduğu değerlendirmeye başlamadan önce not edilmelidir.

Yukarıda da bahsedilği üzere *agon*'ların statüleri ve diğer nitelikleri hakkındaki bilgiler genellikle epigrafik kaynaklardan edinilmektedir. Dolayısıyla yazıtlar olmadan festivallerin statüleri ve diğer nitelikleri hakkında fikir yürütmek bilimsel olmadığı gibi teknik olarak pek de mümkün değildir. Ancak kimi durumlarda agonistik yazıtlara rağmen, festivallerin statüleri ve diğer nitelikleri tespit edilememektedir. Bölüm başlığına "istisnai" haller olarak yansıtılan bu tür durumlarda, agonistik saha araştırmacıları kendi bilgi birikimleri ve de alanın teamülleri ışığında ilgili soruna dair önerilerini sunmaktadır. Festivallerin bölge/kent/*agon* silsilesiyle alfabetik olarak değerlendirildiği **İkinci Bölüm**'de bu önerilerin tamamı aktarılmıştır. Söz konusu tartışmalara bu bölümde de değinilecek olsa da son tahlilde tarafımızca kabul edilen düşünceler aktarılacaktır. Bu

⁸⁷⁵ *Ibid* karşı. Williams 2007, s. 152; Shear 2012, s. 159 vd.

⁸⁷⁶ İlki her yıl kutlanan yerel karaktere sahip bir yarışmayken; ikincisi kutsal statüye sahip bir festivaldi bkz. Pleket 1975, s. 64.)

bağlamda, ilk istisna olarak şahıs ismiyle anılan *Koinon* festivallerinden bahsetmek gerekir.

Agonistik yazıtlara *koina* (κοινά) ya da *koinon* (κοινόν) ifadeleriyle yansıyan Birlik Festivalleri⁸⁷⁷, birliğe üye kentler tarafından finanse edilen hem *oikoumenik* hem de *kutsal* (*hieros*) statüye sahip son derece prestijli *agon* türüdür⁸⁷⁸. Küçük Asya’da düzenlenen *Koinon* (Birlik) festivallerini konu alan geniş kapsamlı tematik bir çalışma olmadığı için, bu tür yarışmaların iç yapısı ve işleyişi hakkında detaylı bir yorum getirmek son derece güçtür. Yüzeysel kalsa da bu yarışmaların *provincial* (eyalet çapında) karaktere sahip olduğunu ve belirli aralıklarla/sırasıyla birliklerin önde gelen kentlerinde kutlandığını söylemek mümkündür⁸⁷⁹. Ancak Lykia Bölgesi’nde karşımıza çıkan bir dizi festival [*Antipatreia* (Ksanthos), *Euaresteia* (Oinoanda) ve *Megala Casseia* (Patara)] konuyu tartışmalı hale getirir. **T154**, **T186** ve **T197** numaralı yazıtlarda geçen κοινόν Λυκίων veya κοινά Λυκίων ifadelerinin yazıtlarda yer alan çekimli halleri iki farklı şekilde tercüme edilebilmektedir: a) “*Lykia koinon*’una/tüm Lykialılara açık yarışmalar” b) “*Lykia Birliği*’nin yarışmaları”⁸⁸⁰. L. Robert ilk çeviriyi; M. Wörrle ikinci çeviriyi tercih etmektedir. Dolayısıyla Robert; κοινά Λυκίαç ya da κοινόν Λυκίων ile ἀγὼν κοινὸς Λυκίων arasında bir ayrım yapılmasının zaruri olduğunu belirtir ve önerisini şu şekilde formülize eder: “*Koina Lykias* ve *Koinon Lykion* tıpkı *Koina Asias* gibi imparator kültü çerçevesinde *Birlik* tarafından organize edilen festivalleri tanımlar; buna karşın *Agon Koina Lykion* ise ‘tüm Lykialıların katılımına açık’ olup finansı da yalnızca birlik tarafından değil aynı zamanda kentler tarafından da sağlanan festivalleri işaret eder”⁸⁸¹. Wörrle’ye göre, “özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik (*koinon*) Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a)** zamanla *hieros agon* statüsüne yükseltelen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b)** her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik (*koinon*) Yarışmaları⁸⁸². Konu bağlamında Wörrle’ye karşı en sert ve en rasyonel eleştirileri yönelten Pleket dahi söz konusu *Megala Casseia* (**T197**) yarışmaları

⁸⁷⁷ Moretti 1953, s. 277-278; Hall-Milner1994, s. 11; Pleket 1998, s. 130.

⁸⁷⁸ Çokbankir 2011, s. 323.

⁸⁷⁹ Mitchell 1993, s. 219; Wallner 1997, s. 161-162; Marek 2017, s. 526.

⁸⁸⁰ Hall-Milner 1994, s. 11-13; Çokbankir 2010, s. 315-316, nr. 301; Baker-Thériault 2014, s. 111.

⁸⁸¹ L. Robert, *OMS* 7, s. 413; Baker-Thériault 2014, s. 117-118; Baker-Thériault 2017, s. 460; aynı düşünceleri paylaşan H. W. Pleket’in görüşleri için bkz. Pleket 1995, s. 161; Pleket 1998, s. 130; *SEG* 38 1462, s. 442 (Pleket). Bu görüşleri karşılaştırmak için bkz. Magie 1950, s. 1390, dp. 57; Wörrle 1988, s. 238-243; Hall-Milner 1994, s. 11.

⁸⁸² Wörrle 1988, s. 240-241.

olduğunda Wörrle'nin görüşüne yakınlaşır⁸⁸³. Dolayısıyla Wörrle'nin önerisi, Baker-Thériault'nun yaptığı gibi peşin olarak yok sayılamaz⁸⁸⁴; aksine, Hall ve Milner'ın mantığı çerçevesinde (= “ilgili festivallerin *Birlik Yarışmaları*'ndan farklı olduğunu gösteren hiçbir kanıt yok”⁸⁸⁵) bu öneri kabul edilebilir. Tüm bunların dışında en başa dönüp şu soruları: “Şahıs ismiyle anılan *kutsal* ve *oikoumenik* niteliğe sahip bir festival örneği var mı ya da orijinal Birlik (*Koinon*) Yarışmaları özel şahıs ismiyle adlandırılabilir mi?” sorduğumuzda cevabımız olumlu olmaktadır (**bkz.** *Koina Asias Balbilleia*). Dolayısıyla Lykia Bölge'sindeki (πρωτεύουσαι πόλεις - *metropolis* unvanına sahip kentlerdeki - Myra, Patara, Ksanthos, Tlos, Telmessos ve Lymbra⁸⁸⁶) festivallerin teknik olarak orijinal Birlik Yarışması olması -Wörrle'nin sınıflamasına uygun biçimde mümkündür. Zira ilgili yarışmaların hiçbirinde bölge dışından (yabancı) katılımcılara ilişkin -Artemon & Polykleia *agon*'unda olduğu gibi- bir sınırlama getirilmemiştir.

İkinci sorun *Marianeia* yarışmalarına (Pythia-Isthmia-Megala) ilişkindir. **T44-T57** numaralı yazıtlarda söz konusu festivallerin “*hieros-oikoumenikos-eisalastikos*” gibi statülere sahip olup olmadığını gösteren herhangi bir ifade yoktur. Normal şartlarda yazıtlarda bu ibarelerden herhangi birine rastlanmıyorsa ilgili festival görece önemsiz, yerel karakterli ve para ödüllü bir *agon* olarak kabul edilir. Ancak *Marianeia* yarışmalarının durumu biraz daha karmaşıktır. Zira festivale ilişkin üç *agonistik* fragmanda (**T53-T54-T55**) Πυθιάδι ἔκτη / ζ' μετὰ τὴν ἀνανέωσιν - *yenilendikten sonra 6. / Altıncı Pythia'da* ibaresi yer almaktadır. Bu ifade, araştırmacıların *imperator* Elagabalus'un anısının lanetmesinin ardından *neokoros*'lukla bağlantılı olan *Pythia* yarışmalarının Marius Septimius Marion tarafından yeniden düzenlendiği varsayımını büyük ölçüde doğrulamaktadır⁸⁸⁷. Dolayısıyla eski fakat *kutsal* (*hieros*) statüsüne sahip *Pythia* ile yeni(lenmiş) *Megala Pythia Marianeia* (**T50**) arasında somut bir ilişki bulunmaktadır. Bu noktada soru şu olmalıdır: Eski *Pythia*'nın tüm statüleri (ya da yalnızca *hieros* statüsü) olduğu gibi *Megala Pythia Marianeia* yarışmalarına aktarıldı mı? S. Brunet hem “yenilenen” *Pythia*'nın hem de *Marianeia Isthmia*'nin muadillerine nazaran daha düşük prestijli olmasına rağmen, bu yarışmaların da ἀγῶνες ἱεροὶ (*kutsal*

⁸⁸³ SEG 38 1462, s. 442 (Pleket).

⁸⁸⁴ Baker-Thériault 2017, s. 460.

⁸⁸⁵ Hall-Milner 1994, s. 11.

⁸⁸⁶ Wörrle 1988, s. 240, dp. 75.

⁸⁸⁷ Knibbe 1980, s. 797; Lehner 2004, s. 213-215; Haechler 2019, s. 612, dp. 1213.

agon) statüsünde olduğunu belirtmektedir. Bu savına dayanak olarak da ilgili yarışmaların yazıtlarda doğrudan doğruya “Pythian” ve “Isthmian” *epithet*’leriyle adlandırılmasını gösterir⁸⁸⁸. M. F. Lehner ise yenilenen *Pythia*’nın *themis* (para ödüllü yerel festival) statüsünde olduğunu ifade etmektedir⁸⁸⁹. Buna dayanak olarak da yenilenen festivallerin şahıs ismiyle anılmasını ve ilgili festivallerde yabancı yarışmacıların zaferinin (henüz) belgelenmemiş olmasını göstermektedir⁸⁹⁰.

Ancak Ephesos’taki *Pythia* ya da Megala *Pythia* yarışmaları *Megala Pythia* (*Epinikia*) ismiyle de (T52) yazıtlara yansımıştır. İlgili festivalin *agonothetes*’liğini Marius Septimius Marion’un kendisiyle birlikte oğlu (ya da başka bir akrabası) Marius Septimius Marianus’un üstlenmiştir. Bu nedenle *Megala Pythia* (*Epinikia*) ile *Megala Pythia Marianeia* arasında yakın bir ilişki olması kuvvetle muhtemeldir. Bu festivallerin birbirinin devamı olduğu varsayılırsa tekrar yukarıdaki soru gündeme gelir: *Pythia* ya da *Megala Pythia*’nın statüleri ne ölçüde *Megala Pythia Marianeia* yarışmalarına aktarıldı? A. Blanco Pérez, Ephesos’taki ἐπινίκια yarışmasının uluslararası katılıma açık olduğunu; Μεγάλα sıfatının da daha görkemli festivalleri refere ettiğini belirtir⁸⁹¹. Ayrıca şu unutulmamalıdır ki Marius Septimius Marion, *Pythia*’da yeni bir düzenlemeye gidildikten sonra söz konusu festivalin finansörlüğünü üstlenmiştir. Fakat kurulduğu ilk andan itibaren *Marianeia Isthmia* yarışmalarında doğrudan özel bir şahsın iradesi söz konusudur. Bu nedenle, mevcut kaynaklar ışığında, *Marianeia Pythia* yarışmaları ne ölçüde *kutsal* (*hieros*) *agon* statüsüne yakınsa, *Marianeia Isthmia* yarışmaları da aynı ölçüde para ödüllü *themis* statüsüne yakın olduğu söylenebilir.

Üçüncü sorun Aphrodisias antik kentinde kutlanan *Attaleia* (*Gordianeia* *Capitolia*) festivaline ilişkindir. *Attaleia* başlangıçta “yerel festival” olarak mı yoksa “*kutsal agon*” olarak mı kuruldu? Mevcut kaynaklar itibarıyla bu sorunun kesin bir cevabı yoktur. Ancak varsayımsal olarak cevaplanmak istenirse üç farklı seçenek karşımıza çıkar:

- a) *Attaleia* yarışmaları, ilk kez Gordianus III Dönemi’nde “*kutsal agon*” olarak T64’teki anonim *agonothetes* tarafından kurulmuştur.

⁸⁸⁸ Brunet 2003, s. 231, dp. 9.

⁸⁸⁹ Lehner 2004, s. 218-219.

⁸⁹⁰ *Ibid.*

⁸⁹¹ Blanco-Pérez 2018, s. 22.

- b) *Attaleia* yarışmaları, **T64**'teki anonim *agonothetes* tarafından ilk kez İS 238'den önceki bir tarihte “*yerel festival*” olarak kurulmuş; Gordianus III Dönemi'nde aynı şahıs vasıtasıyla statüsü yükseltilerek yeniden organize edilmiştir.
- c) *Attaleia* yarışmaları, **T64**'teki anonim *agonothetes*'ten farklı bir kişi tarafından 238'den önceki bir tarihte “*yerel festival*” olarak kurulmuş; Gordianus III Dönemi'nde **T64**'teki anonim *agonothetes* tarafından statüsü yükseltilerek yeniden organize edilmiştir.

Kesin bir yargıya varmak güç olsa da tez kapsamında Pleket'in önerisini (*Attaleia*'nın yerel festival olarak kurulduğunu, **T64** numaralı yazıtta adı okunamayan kişinin *imperator* Gordianus III'ten *izin/imtiyaz* (δωρεά) alarak *Attaleia*'nın statüsünü yükselttiğini⁸⁹²) kabul edeceğiz. Zira Roma İmparatorluk Çağı'nda *agonistik* festivallerin statüsünün ne olacağı doğrudan doğruya *imperator*'ların uhdesindeydi⁸⁹³. Buna, kişinin dramatik hikayesi (Roma'da ölmesi) ve de devrin siyasi şartları (imparatorun tahta yeni çıkışı) eşlik edince; böylesi sıradışı bir ayrıcalık verilmiş olmalıdır.

Dördüncü sorun Aleksandreia Troas'ta kutlanan *Smintheia Pauleia* festivaline ilişkindir. *Smintheia Pauleia* yarışmalarına ait yazıtlarda (**T330-T334**) galip sporcuların *ethnikon*'larına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmaz. Agonistik yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer almaması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili yarışmaların yalnızca düzenlendiği kentteki insanların katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır⁸⁹⁴. Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Smintheia Pauleia*'nın *oikoumenik* (uluslararası katılıma açık) ve *kutsal* bir festivalden daha ziyade, yalnızca Aleksandreia Troaslıların katılımına açık olan yerel karakterli ve para ödüllü (ἀγῶνες θεματικοί) bir *agon* olduğu sonucuna varılır. Ancak L. Robert ise bu durumu, galip sporcuların hâlihazırda Aleksandreia Troas vatandaşı olmalarıyla ilişkilendirerek *ethnikon* bilgisinin lüzumsuzluğuna işaret eder⁸⁹⁵. Robert'in bu yerinde yorumu *Smintheia Pauleia*'nın statüsünü tekrar tartışmaya açar. En başa dönüp değerlendirilecek olursa; Hellenistik Dönem'de tanrı Apollon Smintheus onuruna kurulan festival belli bir süreklilik içinde üç

⁸⁹² *Ibid.*

⁸⁹³ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (Bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

⁸⁹⁴ Z. Papakonstantinou, Syedra (Kilikia) antik kentindeki *Tydieia Themisi*'nin yazıtlarında karşılaştığı aynı durumu bu şekilde yorumlar (bkz. Papakonstantinou 2019, s. 101).

⁸⁹⁵ Robert 1939, s. 247.

asrı aşkın bir süre boyunca sırasıyla şu isimleri alarak (1) *Smintheia*, (2) *Smintheia Pauleia*, (3) *Smintheia Pauleia Isopythia* kentte kutlanmıştır. Bu festivallerin ilki kesin olarak *oikoumenikos* (uluslararası katılıma açık) ve *hieros* statüsüne sahip prestijli bir *agon*'du⁸⁹⁶. Üçüncü festivalin adında yer alan *isopythia* epithet'i *Hellas*'ta düzenlenen Πύθια (*Pythia*) yarışmaları ile *Smintheia Pauleia agon*'u arasında (program, yaş kategorileri, ödüller gibi çeşitli yönlerden) bir eşitlik olduğuna işaret eder. Ancak bu terim yazıtlarda hem *kutsal ve oikoumenik agon*'ların hem de para ödüllü yerel yarışmaların niteliyi olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla *isopthios* sıfatı genellikle statüden çok festivallerin çeşitli özelliklerini tanımlar; fakat istisnai hallerde bu sıfatla nitelenen *agon*'lar statü (kazananlara eş değerde ödüllerin verilmesi) olarak da *periodos*'a dahil olan yarışmalara denk olabilmekteydi⁸⁹⁷. Kesin bir yargıya varmak güç olsa da tez kapsamında *Smintheia Pauleia* yarışmalarının muadillerine nazaran daha düşük prestijli olmakla birlikte yine de ἀγῶνες ἱεροί (*kutsal agon*) statüsünde olduğu kabul edilecektir.

Yukarıda incelenen festivaller dışında kalan diğer tüm yarışmaların statüleri ve diğer nitelikleri -genellikle- doğrudan yazıtlara yansımıştır. Söz konusu yarışmalar büyük ölçüde benzeştikleri için bu festivallerin statüleri ve diğer nitelikleri aşağıdaki tablo aracılığıyla aktarılacaktır.

Tablo 5: Şahıs İsimli Agonların Statüsü ve Diğer Nitelikleri

Festival Adı	Düzenlendiği Kent	Statü	Periyodu	Diğer Nitelikler
IONIA				
Balbilleia	EPHESOS	<i>hieros oikoumenikos eisalastikos</i>	<i>Pentaeterik</i>	μεγάλ[ω]ν Σεβαστῶν
Pythia Marianeia	EPHESOS	<i>hieros oikoumenikos (?)</i>	<i>Pentaeterik</i>	[Πύ]θια
Marianeia Isthmia	EPHESOS	<i>agon thematites</i>	<i>Trietrik</i>	Ἴσθμί[ων], Μεγάλα
Megala Marianeia	EPHESOS	?	<i>Pentaeterik</i>	Μεγάλα
Prokleia	EPHESOS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik (?)</i>	
Capitoneia	EPHESOS	<i>agon thematites</i>	<i>Annual (?)</i>	
Balbilleia (Koina Asias)	SMYRNA	<i>hieros oikoumenikos</i>	<i>Pentaeterik</i>	κοινὰ Ἀσίας

⁸⁹⁶ *IK* 53 (Alexandreia Troas), nr. 52.

⁸⁹⁷ Pleket 1975, s. 61 ve 69; Riel 1997, s. 83. *karş.* William J. Slater-Daniela Summa, "Crowns at Magnesia", *GRBS* 46, 2006, s. 281-282, 291-292 ve 298-299.

KARIA				
Adrasteia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik (?)</i>	
Attaleia (Gordianeia Capitolia)	APHRODISIAS	<i>1- agon thematites 2-hieros oikoumenikos eisalastikos</i>	<i>Pentaeterik</i>	ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ
Hossideia Iulianeia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik/tetraeterik</i>	εμίταλαντιαϊον
Kallikrateia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik (?)</i>	Ödül tutarı 12.600 <i>denari</i>
Lysimakheia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>tetraeterik/pentaeterik</i>	ἀγῶνος ταλαντιαίου
Lysimakheia&Tatianeia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Philemoneia	APHRODISIAS	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Kharmideia	ANTIOKHEIA AD MAENDRUM	<i>agon thematites</i>	?	<i>agon politikos</i> (?)
Adrasteia (?)	ATTOUDA	?	?	
Andrianteia	ATTOUDA	<i>agon thematites</i> (?)	<i>Pentaeterik</i>	Πυθίων ve με γάλω ν (?) Σεβ(αστά)
Sebasta Cornelianeia Artemaia	HERAKLEIA SALBAKE	<i>agon thematites</i>	?	
Censorineia	MYLASA	<i>agon thematites</i>	<i>Annual</i>	
Diogeneia	NYSA/NEISA	<i>agon thematites</i>	?	
Artemidoreia	KNIDOS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
Nikerateia	TRALLEIS	<i>agon thematites</i>	?	
KILIKIA				
Leonideia	ADANDA LAMOS	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Leonideia	ANTIOKHEIA AD KRAGUM	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Herakleideia	KASTABALA- HIERAPOLIS	<i>agon thematites</i>	?	
Indemis Themisi	KORAKESION	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Neon Themisi	KORAKESION	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Mousaia	LAERTES	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik (?)</i>	Παμφύλοισι καὶ ἠγαθέοισι Κίλιξι
4 Kişinin Ortak Themisi	LAERTES	<i>agon thematites</i>	<i>Trieterik</i>	
Khrestos&Theodora Themisi	SYEDRA	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Laodikeia	SYEDRA	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik</i>	
Mousonia	SYEDRA	<i>agon thematites</i>	?	
Tydianeia	SYEDRA	<i>agon thematites</i>	<i>Tetraeterik (?)</i>	
LYDIA				
Megala Attalianeia Olympia	TRIPOLIS	<i>agon thematites</i>	?	<i>agon politikos</i> (?)
LYKIA				

Embromianeia	ARYKANDA	<i>agon thematites</i>	?	
Meleagreia	BALBOURA		<i>Pentaeterik</i>	
Phanianeia <i>alias</i> Ammia	KADYANDA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i> (?)	
Agrippeia	KSANTHOS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i> (?)	
Antipatreia	KSANTHOS	***	<i>Tetraeterik</i>	ἀγῶνος κοινῶ Λυκίων
Androbeia	OINOANDA	<i>agon thematites</i>	?	<i>agon</i> <i>politikos</i> (?)
Artemon&Polykleia	OINOANDA	<i>agon thematites</i>	?	ἐκ πάντων Λυκίων / ἕκ τε Λυκίων πάντων Τερμησέων τῆς Πανφυλίας καὶ τῆς Καισαρέων Κιβυρατῶν τῆς Ἀσίας
Demostheneia	OINOANDA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik - αἰών</i>	εἰς ἀγωνάρια γυμνικά, ἐν οἷς μόνοι ἀγωνιοῦνται οἱ πολεῖται / γυμνικά πολειτῶν ἀγωνάναρι
Euaresteia	OINOANDA	***	<i>Pentaeterik</i>	ἀγῶνος κοινῶ Λυκίων
Meleagreia	OINOANDA	<i>agon thematites</i>	?	
Artemeia (<i>alias</i> Paua)	OLYMPOS	<i>agon thematites</i>	?	
Casseia/Kasseia	PATARA	***	<i>Pentaeterik</i>	ἀγῶνα τῶν μεγάλων Κασσειῶν κοινῶ Λυκίων
Eukratideia	PHASELIS	<i>agon thematites</i>	?	καθὼς τὸ π[λῆ]θος ἐπ[ε]βοήσατο
Agrippeia	TELMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Prokleianeia	TELMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
MYSIA				
Balbilleia (Koina Asias)	PERGAMON	<i>hieros</i> <i>oikoumenikos</i>	<i>Pentaeterik</i>	κοινὰ Ἀσίας
PAMPHYLIA				
Tuesianeia	ATTALEIA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
Zizyphos Panegyrisi	ATTALEIA	<i>agon thematites</i>	?	
Agrippineia	ATTALEIA	<i>agon thematites</i>	?	
Demetrieia	PERGE	<i>agon thematites</i>	?	
Tertulleia	PERGE	<i>agon thematites</i>	?	
Vareia	PERGE	<i>agon thematites</i>	<i>Ennaeterik</i>	<i>I Perge II 315</i> τὴν πάτριον

				μεγάλην θέμιν έννεατηρίδα (?)
Tuesianeia	SIDE	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
PHRYGIA				
Valenteia	HIERAPOLIS	<i>agon thematites</i>	<i>pentaeterik</i>	
Menneaneia	METROPOLIS	<i>agon thematites</i>	?	
PISIDIA				
Longilleia	ANEDA	<i>agon thematites</i>	?	
Maksimianeia	ANTIOKHEIA	<i>agon thematites</i>		πατρὶς θέμιδι
Cornuteia / Aelia Cornuteia Themisi	APOLLONIA MORDIAON	<i>agon thematites/ hieros agon</i>	<i>Pentaeterik</i>	πυθικῶν - ἱερὰν σεβαστηδῶρητον
Hoplon Themisi	ARIASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
M. Aur. Nenarianus Arteimas Themisi	ARIASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Rhodoneia	ARIASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Arpias Themisi	ARIASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
M. Aur. Quin. Domitianus Menis Themisi (?)	ARIASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Timotheia	BARIS	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik (?)</i>	Πυθικῶν
M. Aur. Teimotheianos Caristianus Fronto Themisi	BARIS	<i>agon thematites</i>	?	
Longilleia	ILYAS	<i>agon thematites</i>	?	
Longilleia	KOMAMA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
Theodoreia	KONANA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik (?)</i>	Πυθικῶν
Artemisia	MELLI	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
Iulianus Themisi	PARLAIS	<i>agon thematites</i>	?	
Aleksandreia (Serapeia)	POGLA	<i>agon thematites</i>	<i>Pentaeterik</i>	
Rhodoneia	SAGALASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Vareia (Klareia)	SAGALASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Rhodoneia Vareia (Klareia)	SAGALASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Kallippianeios Neikatoreios Agon'u	SAGALASSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Artemisia (?)	SELGE	<i>agon thematites</i>	?	
Simonideia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Agrippineia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Agrippeia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
M. Aur. Hermaios Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Perikleia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	

Moles II Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Oples Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Hermaios Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Lalla Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Tiberius & Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Mamastis & Perikles Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Obrimotes Themisi (?)	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Straboneia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Ti. Cl. Varus & Asklepidotodos Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Apollonieia	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	?	
Obrimotes oğlu Perikles Themisi	TERMESSOS	<i>agon thematites</i>	<i>Ennaeterik</i>	
Lucius Themisi	VERBE	<i>agon thematites</i>	<i>Ennaeterik</i>	
TROAS				
Smintheia Pauleia	Aleksandreia Troas	<i>agon hieros (?)</i>	<i>pentaeterik</i>	ἰσοπόθια

3.2.YARIŞMA TÜRLERİ VE YAŞ KATEGORİLERİ

Roma İmparatorluk Çağı'nda düzenlenen *agon*'ların yarışma programı müsabaka tiplerine göre; atletik yarışmalar (ἀγῶνες γυμνικοί), atlı yarışmalar (ἀγῶνες ἵππικοί) ve müzik yarışmaları (ἀγῶνες μουσικοί) olmak üzere üç ayrı kategoriden oluşuyordu. Küçük Asya özelinde ilgili yarışma türlerinin hepsinin düzenlenmiş olduğu bilirse de esasında atletik ve müzik müsabakaları daha popüler olan yarışma türleriydi. Zira atlı müsabaka türleri taşıdığı kaza riski ve bilhassa yüksek maliyeti dolayısıyla pek tercih edil(e)miyordu. Öyle ki tez kapsamında incelenen şahıs isimli *agon*'ların yalnızca birinin programında açık bir şekilde atlı müsabakalara yer verildiği görülmüştür (aşağıda değerlendirilecektir).

Eski Yunan-Roma dünyasındaki büyük festivallerin genel müsabaka programı, teorik olarak karma türdeki (atletik-müzik, atletik-atlı, atletik-müzik-atlı) yarışmalardan teşekkül etse de pratikte tüm festivaller için böyle bir zorunluluk yoktur. Zira festival bütçesi, standart ritüeller ve diğer yönlerden örnek alınan *agon*'un (*Olympia/Pythia* vs.)

programı ve hepsinden önemlisi festivalin arkasındaki kurucu iradenin (sermayedar/finansör) ve kent halkının istek ve eğilimleri gibi çeşitli kriterler ilgili *agon*'un müsabaka türlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebiliyordu. Bu bağlamda özel şahıs tarafından kurulmuş düşük bütçeli bir festivalin müsabaka programı karma nitelikte olabileceği gibi pekâlâ tek tip yarışmalardan da oluşabilirdi. Dolayısıyla festivallerin müsabaka türlerinin belirlenmesi noktasında katı ve genel geçer bir kural olmadığını -özellikle şahıs isimli *agon*'lar söz konusu olduğunda her festivalin kendine özgülüğü olduğu- söylemek mümkündür.

Atletizm yarışmaları kendi içinde; koşu⁸⁹⁸ (ὁ δρόμος), boks⁸⁹⁹ (ἡ πυγμή) güreş⁹⁰⁰ (ἡ πάλη), *pankration*⁹⁰¹ (τὸ παγκράτιον / ἡ παμμαχία), mızrak/cirit atma (ἡ ἀκόντισις / ἡ ἀκοντισμός), disk atma (ἡ δισκοβολία), uzun atlama (τὸ ἄλμα) ve *pentathlon*⁹⁰² (τὸ πένταθλον) olmak üzere sekiz branşa ayırmak mümkündür⁹⁰³. Pek tabii ki *bedensel* müsabaka türleri yukarıda bahsedilen disiplinlerle sınırlı değildir. Bu dalların yanı sıra top yarışmaları (ἡ σφαίρισις), okçuluk (ἡ τοξεύσις), yüzme (τὸ νεῖν) vs. gibi branşlardan söz etmek mümkündür⁹⁰⁴. Fakat son sayılan müsabaka disiplinleri doğrudan *agon*'ların programında yer almadığı için konunun dışında tutulacaklardır.

İkinci yarışma türü olan müzik müsabakaları (ἀγῶνες μουσικοί=*agones mousikoi*) antik kaynaklarda detaylı bir şekilde değerlendirilip tasnif edilmemiştir. Dolayısıyla müzik yarışmalarına ilişkin kusursuz bir liste sunmak imkansızdır. Fakat müzik

⁸⁹⁸ Koşu müsabakaları kendi içinde *stadion* koşusu, *diaulos*, *dolikhos*, *hippodromia*, *hoplites-hoplitodromos* diye beşe ayrılıyordu bkz. Altın 2015, s. 30-31.

⁸⁹⁹ Bu müsabakalar yarışmacılardan biri nakavt olana ya da pes edene kadar devam ederdi bkz. Wolfgang Decker, *Sport in der Griechischen Antike*, Münih 1995, s. 86.

⁹⁰⁰ Güreş müsabakaları, ayakta (ὀρθή πάλη) ve yerde (ἀλινδεσις κύλισις) olmak üzere iki türde yapılmaktaydı. İlkinde amaç rakibi üç kere yere düşürmek; ikincisinde ise kurallar kapsamında rakibi “pes” ettirmektir bkz. Philostr. *Soph.* 38. 20; Jüthner 1949, s. 82-89; Harris 1964, s. 102; Weiler 1981, s. 174; Swaddling 2000, s. 66; Çokbankir 2010, s. 48; Erol-Özdiybay 2011, s. 34.

⁹⁰¹ “Saf güç” anlamına gelen *pankration* müsabakası esasında boks ve güreşin karışımıydı. Son derece popüler bir müsabaka türü olan *pankration* yarışmalarının galibine yerel festivallerde daha büyük ödüller veriliyordu bkz. Michael B. Poliakoff, *Kampfsport in der Antike Das Leben um Leben und Tod*, Zurich/Münih 1989, s. 80; Decker 1995, s. 91; Swaddling 2000, s. 69.

⁹⁰² Beş farklı müsabakanın birleşiminden oluşan *pentathlon* dalında koşu, uzun atlama, disk atma, mızrak/cirit atma ve güreş yarışmaları bulunuyordu. Yarış sırası bilinmeyen bu müsabakalarda en çok kazanan aynı zamanda *pentathlon* yarışmasını da kazanıyordu. Bu konuda görüşler için bkz. N. B. Crowther, “Second- Place Finishes and Lower in Greek Athletics (including the Pentathlon).” *ZPE* 90, 1992, s. 101-102, dp. 35; Uzunaslın 1998, s. 73; Swaddling 2000, s. 56.

⁹⁰³ A. Vedat Çelgin, “Termessos Örneği Bağlamında Agon’ların Antik Kent Yaşamındaki Yeri ve Son Epigrafik Araştırmaların Agonistik Yazıt Repertuarına Katkısı”, *Colloquium Anatolicum* 6, 2007, s. 28.

⁹⁰⁴ *Ibid.*

yarışmalarının kendi için dramatik (σκηνικός) ve dramatik olmayanlar (θυμελικός) olmak üzere ikiye ayrıldığı⁹⁰⁵ bilindiği için yine de belli bir sınıflama yapmak mümkündür. Bu bağlamda bakıldığında dramatik (*skenikos*) yarışmaların: *tragedya*, komedi ve *satyr* oyunları olmak üzere üç müsabaka türünden oluştuğu söylenebilir⁹⁰⁶. Dolayısıyla geri kalan tüm enstrümantal (*kithara*, *aulos*, *lyr*, *syriks*, *salpinks*) ve performans (dans, tellalık, ozanlık, hitabet) yarışmaları *thymelik* (müzikle ilgili) kategori altında yer alır. Kabaca yukarıdaki gibi bir sınıflama yapmak mümkün olsa da müzik yarışmaları; koro/solo, eski/yeni, yetişkin/çocuk, erkek/kadın, normal/*pythik* gibi ayırt edici kriterlere göre alt dallara ayrılarak daha da çeşitlenmektedir. Dolayısıyla mevcut kaynaklar itibariyle müzik yarışmalarını tam olarak kategorize etmek mümkün değildir⁹⁰⁷.

Son yarışma türü olan atlı yarışmalar (ἀγῶνες ἵππικοί=*agones hippikoi*) arabalı ve yalnızca atlı müsabakalar olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Atlı araba müsabakaları da kendi içinde; *synoris* (iki atlı) ve *tethrippon* (dört atlı) olarak ikiye ayrılmsk mümkündür⁹⁰⁸. Başka bir sınıflama da atların yaşları üzerinden yapılıyordu. Bu tasnife göre yarışmalar, “tüm atların katılımına açık olanlar” ve “yalnızca tayların katılımına açık olanlar” diye iki ayrı gruba ayrılıyor ve bu sınıflama da müsabaka parkurunun uzunluğunu belirliyordu⁹⁰⁹.

Arabasız at müsabakaları ise kendi içinde çeşitli alt gruplara ayrılmıştır. Normal at yarışları yaklaşık 1200 metrelik (6 *stad*) bir mesafede yapılıyordu. Bunun dışında yalnızca tayların ve yalnızca kısrakların yarışabildiği *calpe* ve *anabates* adında iki müsabaka türü daha bulunuyordu⁹¹⁰. Bu müsabakalarda jokeyler/biniciler son turda atlarından indikten sonra koşarak yarışmayı tamamlıyorlardı⁹¹¹. Kısıtlı olmakla birlikte yerel festivaller kapsamında da tertiplendiği bilinen atlı müsabakalarda atların yaşlarına göre bir başka tasnif daha yapılıyordu: tay (ἄβολος) yetişkin at (πρωτοβόλος) ve yaşlı at

⁹⁰⁵ Çokbankir 2010, s. 48; Erol-Özdizbay 2011, s. 43.

⁹⁰⁶ Mesut Kınacı, *Eski Yunan Dünyasında Müziğin Kullanım Alanları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Isparta 2012, s. 74.

⁹⁰⁷ İlgili sahadaki zorluklara ve çeşitli önerilere ilişkin detaylı bilgi için bkz. Andrea Rostein, “Mousikoi Agones and the Conceptualization of Genre in Ancient Greece”, *Classical Antiquity* 31, 2012, s. 92-127.

⁹⁰⁸ Swaddling 2000, s. 77; Miller 2004, s. 75.

⁹⁰⁹ Yalnızca tayların katılımına açık olan *synoris* (iki atlı) müsabakaları 4-9 kilometrelik bir pistte yapılırken; tüm yaşlardan atların katılımına *tethrippon* (dört atlı) müsabakaları ise 13 kilometre ve üstü bir mesafede yapılıyordu bkz. Swaddling 2000, s. 77; Miller 2004, s. 80.

⁹¹⁰ Swaddling 2000, s. 83.

⁹¹¹ *Ibid.*

(παντιβόλος)⁹¹². Genellikle hipodromda ya da elverişli geniş düzlüklerde yapılan atlı müsabakalar yüksek maliyeti dolayısıyla festival programlarında ender olarak görülen bir müsabaka türü olmuştur. Öyle ki tez kapsamında incelenen şahıs isimli *agon*'ların yalnızca birinin programında atlı müsabakalara yer verildiği görülmüştür.

Yukarıda kısaca açıklamaya çalıştığımız atletizm ve müzik müsabakaları genel olarak çocuklar (παῖδες=paides), gençler (ἀγένοιοι = ageneioi) ve yetişkinler (ἄνδρες = andres) olmak üzere üç yaş grubunda yapılıyordu. Ancak yaş klasmanları yalnızca yukarıda bahsedilen kategorilerle sınırlı değildir. Özellikle İÖ. III. yüzyıldan itibaren - yerel festivaller kapsamında- birçok farklı yaş kategorisinin varlığı somut olarak kanıtlanabilmektedir⁹¹³. Bunun yanı sıra *paides* (çocuklar) ya da *epheboi* (delikanlılar) gibi yaş klasmanları da kendi içinde alt yaş gruplarına ayrılabilmekteydi⁹¹⁴. Hatta kimi festivallerin kendine has yaş grupları (*paides Pythikoi* 12-14, *paides Isthmikoi* 14-17, *paides Olympikoi* 12-17 gibi) da bulunmaktaydı⁹¹⁵. Dolayısıyla Eski Yunan-Roma dünyasında düzenlenen *agon*'larda standart hale gelmiş tek tip yaş kategorisinden veya klasmanların kesin olarak belirlenmiş yaş sınırlarından bahsetmek mümkün değildir. Buna rağmen Dört Büyük Festival'in ikili (çocuklar ve yetişkinler) veya üçlü (çocuklar, gençler ve yetişkinler) yaş sistemi⁹¹⁶ kamuoyuna mal olduğu için daha çok tercih ediliyordu. Ancak orada dahi yarışmacı adaylarının yaşlarını kesin ve hatasız olarak belirleyecek güvenilir bir sistem yoktu. Adayların yaş klasmanı başvurusu, hakemler tarafından -göz kararıyla değerlendirildikten sonra⁹¹⁷- ya kabul (*enkrino*) ya da ret (*ekkrino*) ediliyordu⁹¹⁸. Fakat, kendisine güvenen sporcular istedikleri ve hakemler de onayladığı taktirde kendi yaş kategorilerinin “üstündeki” yaş gruplarında da yarışabiliyordu⁹¹⁹. Tüm bu karmaşıklığın yanı sıra her müsabaka türü tüm yaş klasmanlarına açık değildi. Örneğin *hoplites/hoplitodromos* (silahlı koşu) yarışması,

⁹¹² Rudolf Heberdey, “Gymnische und Andere Agone in Termessus Pisidae”, in: (eds. W. H. Buckler, W. M. Calder), *Anatolian Studies Presented to Sir William Mitchell Ramsay*, Manchester-Londra-New York 1923, s. 203; Rudolf Heberdey, “Termessos”, *RE* 5/A1, 1934, s. 768; Çelgin 2007, s. 35, dp. 24; Altın 2015, s. 35.

⁹¹³ Örneğin Khios'ta (Sakız Adası) İÖ. I. yüzyıla tarihlenen bir yarışmaya atıfta bulunan yazıtta beş farklı yaş kategorisi yer almaktadır bkz. Petermandl 2012, s. 89.

⁹¹⁴ Çocuklar: *paides tes neoterias helikias*, *tes meses helikias*, *tes presbuteres*; delikanlılar ise *neoterai*, *mesoi*, *presbuterai* şeklinde alt gruplara ayrılıyordu bkz. Kennell 1999, s. 251; Petermandl 2012, s. 89.

⁹¹⁵ Kennell 1999, s. 252; Petermandl 2012, s. 89; Golden 2004, s. 121.

⁹¹⁶ Pfeijffer 1998, s. 21-22; Miller 2004, s. 14.

⁹¹⁷ Paus. 5. 24. 10; Finley-Pleket 2005, Bölüm 5 – Rulers and Officials.

⁹¹⁸ Petermandl 2012, s. 90-91.

⁹¹⁹ Petermandl 2012, s. 91; Erol-Özdizbay, 2011, s. 46.

müsabakanın zorluğu nedeniyle yalnızca yetişkin erkekler kategorisinde düzenleniyordu⁹²⁰.

3.2.1. Şahıs İsimli *Agon*'lardaki Yarışma Türleri ve Yaş Kategorileri

Özel şahıs ismiyle anılan festivallerdeki yarışma türleri ve yaş klasmanları da aşağı yukarı diğer tüm festivallerle aynı özellikleri göstermektedir. Bu bakımdan şahıs isimli *agon*'lar özelinde de temel olarak üç yarışma kategorisinden [atletik yarışmalar (ἀγῶνες γυμνικοί), müzik yarışmaları (ἀγῶνες μουσικοί) ve atlı yarışmalar (ἀγῶνες ἵππικοί)] söz edilebilir. Ancak son (atlı) yarışma türünün şahıs isimli *agon*'lar içerisindeki varlığı istisnai bir örnekle (**T300**) kanıtlamaktadır. Pisidia Bölgesi'nde (Termessos antik kentinde) düzenlenen ve kurucusu Tiberius Claudius Agrippa'ya izafeten "Agrippeia" olarak adlandırılan festival kapsamında yapılan ἵππος τέλειος (=παντιβόλος) / yetişkin at⁹²¹ müsabakasını ἐκατόνταρχος (yüzbaşı?) Aurelius Teimotheos kazanmıştır. Dolayısıyla şahıs isimli *agon*'lardaki atlı müsabaka türlerinin seyrekliğinin de esasında diğer festival türleriyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Zira Hellenistik Dönem'den Roma İmparatorluk Çağı'na geçilmesiyle birlikte -özellikle Küçük Asya'da- atlı müsabakalar büyük ölçüde önemini kaybetmiş; hatta bu müsabakalar önemli festivallerin programlarından dahi çıkartılmıştır⁹²². Fakat "kralların sporu" olarak bilinen yüksek maliyetli atlı yarışmaların⁹²³ Pisidia'nın dağlık bir kentinde, *themis* statüsündeki küçük ölçekli yerel bir festival kapsamında icra edilmiş oluşu son derece ilgi çekicidir. Bu durum, atlı yarışmaların yaygın bir müsabaka türü olmasından değil; Termessos antik kentindeki agonistik yaşamının kendine özgülüğünden ileri gelmektedir.

Şahıs isimli festivallerin yarışma türlerini ve yaş kategorilerinin tespitinde yaşanan en önemli problemlerden biri, yazıtlarda yer alan *isolympia*, *isopythia* gibi ya da doğrudan *pythia*, *nemea* gibi çeşitli sıfatların varlığıdır. Normal şartlarda festivallerin programına dair önemli ipuçları sunan bu *epithet*'lerin -kimi durumlarda- tam olarak neye karşılık geldiği mevcut yazıtlardan anlaşılammaktadır. Örneğin, Ephesos'taki *Marianeia Isthmia* festivalininin yaş kategorileri ve periyodu mevcut yazıtlardan tam olarak tespit edilememektedir. Fakat agonistik saha teamüllerine uygun olarak festival

⁹²⁰ Çelgin 2007, s. 30, dp. 3.

⁹²¹ Heberdey 1923, s. 203-204.

⁹²² Erol-Özdizbay 2011, s. 41.

⁹²³ Mark Golden, *Greek Sport and Social Status*, Austin 2008, s. 6-7.

adındaki “Isthmia” *epithet*’i referans gösterilip söz konusu *agon*’un standart program ve ritüeller açısından Klasik Dönem *Isthmia* yarışmalarını örnek aldığı, bu nedenle her iki festivalin çeşitli açılardan tam bir uyum içinde olduğu söylenebilir. Ancak mevcut yazıtlardan bu uyumun doğruluğu veya hangi bakımlardan olduğu kesin bir şekilde belirlenememektedir. Tez kapsamında yukarıda bahsedilen ifadelerle rastlanan festivallerin (*Pythia Marianeia, Smintheia Pauleia isopythia* vs.) müsabaka türleri, yaş kategorileri ve periyodlarının örnek alınan festivalle uyum içinde olduğu varsayılmış ve aşağıdaki tabloya yanlarına parantez içinde “?” konularak yansıtılmıştır. Yazıt ve festival adlarındaki yukarıda bahsedilen ifadeler her zaman standart program ve ritüellerin denkliliğine işaret etmiyordu. Örneğin, Lydia Bölgesi’nde (Tripolis antik kenti) düzenlenen ve adını Marcus Aurelius Attalianus isimli *ünlülük pankras güreşçisinden* (πανκρατιαστῆς παράδοχος) alan *Megala Attalianeia Olympia* festivalinin adındaki “Olympia” *epithet*’i *Olympia yarışmalarıyla* değil, kentteki *Zeus Olympios* kültüyle ile bağlantılıdır⁹²⁴.

Bir diğer sorun *koinon* festivalleri ve *koinon* festivali olduğu düşünülen festivallere ilişkindir. Ephesos’ta düzenlenen *Balbilleia* festivalinin programında çocukların (*paides*), gençlerin (*ageneioi*) ve yetişkinlerin (*andres*) katılımına açık hem *gymnik* hem de müzik müsabakaları yer alıyordu. Aynı festival *Koina Asias* olarak bölgenin diğer iki önemli kenti olan Smyrna ve Pergamon’da da belgelenmektedir. Ancak bu kentlerdeki festivalin programında çocuklar yaş kategorisi ve müzik yarışmaları yazıt sayısının azlığı nedeniyle tam olarak tespit edilememektedir. *Balbilleia*’nın (bir süreliğine olsa da) bu kentlerde dönüşümlü olarak kutlandığı bilindiği için, tez kapsamında Smyrna ve Pergamon’daki *Koina Asias Balbilleia*’nın programı Ephesos’taki *Balbilleia*’ya denk sayılmış ve bu durum aşağıdaki tabloya yanlarına “?” konularak yansıtılmıştır. *Casseia, Antripatreia* ve *Euarasteia* festivallerinin yarışma programı ise yazıtlardaki şekliyle tabloya aktarılmıştır.

Değinilmesi gereken bir diğer nokta yazıtlarda yer alan *νεικήσαντα παίδων πυθικῶν πάλην* ve *νεικήσας πυθικῶν πάλην/νεικήσας πάλην πυθικῶν* ifadeleridir.

⁹²⁴ *AE* 2009 (2012) s. 514, nr. 1402- (Strasser); *Kernos* 25 (*EBGR* 2009) s. 228, nr. 161- (Chaniotis).

Birbirine oldukça benzeyen bu ifadelerin ilki özel bir yaş klasmanını⁹²⁵ (*Pythia'nın çocuklar kategorisi*) tanımlarken; Ramsay'a göre ikincisi ise *Pythia'nın* (muhtemelen yaş kategorileri de dahil) genel kurallarını⁹²⁶ (*Pythia'nın kurallarına göre yapılan*) refere etmektedir. Ancak Strasser'in çalışmasında ikinci ifade (**T32** str. 11: Πύθια ἐν Δελφοῖς Πυθικῶν πανκράτιον) de yaş kategorisi olarak kabul edilmektedir⁹²⁷.

Son olarak müsabaka programı “resmi” olarak müzik yarışmalardan oluşan fakat programında “fiili” olarak atletik yarışmalara da yer verilen festivallerden bahsetmek gerekir: Balboura'daki *Meleagreia* ve Oinoanda'daki *Demostheneia*. Demostheneia Yazıtı'nın (**T165**) ilk satırlarından ilgili festivalin bir müzik *agon*'u (str 6: ἀγῶ|νος θυμελικοῦ) olduğu bilgisine ulaşıyoruz. Fakat şanslıyız ki yazıtın devamında *sadece* (Oinoanda) *yurttaşlarının yarışabileceği atletik müsabakaların* da (str. 23-24: εἰς ἀγωνάρια γυμνικά, ἐν οἷς μόνοι ἀγωνιοῦνται οἱ πολεῖται ve str. 46: γυμνικά πολειτῶν ἀγωνάναρι) festivalin programında yer aldığını görüyoruz. Bu nedenle *Demostheneia* Şenliği'nin 34. kutlamasında karşılaşılan atletik müsabakalar araştırmacıları herhangi bir şekilde şaşırtıp yanıltmamıştır. Ancak *Meleagreia* festivali söz konusu olduğunda bunun tersi geçerlidir. Zira *Meleagreia* yarışmalarına ait yazıtların on ikisi doğrudan doğruya atletik müsabakalarda kazanan sporcularla ilgilidir. Bu güçlü ve caydırıcı kanıtlar, Coulton-Milner-Reyes'in 1989'da yayımladıkları makalede *Meleagreia'nın* programının (resmi olarak) hem *gymnik* hem de müzik yarışmalarından (karma) oluştuğunu düşünmelerine neden olmuştur. 1991'de Milner tarafından yayımlanan makalede -M. Wörrle'nin eseri ışığında- bu hatadan geri dönmüştür⁹²⁸. İlgili yazıt grubunu, Demostheneia Yazıtı ışığında tekrar değerlendiren Milner, iki festival arasındaki benzerliği keşfederek bu maddi hatayı düzeltmiştir⁹²⁹. Bu bağlamda (bölge ya da Küçük Asya özelinde) yazıtlarda her ne kadar açık bir şekilde müzik *agon*'u olarak tanımlanmış

⁹²⁵ T. Klee, *paides pythikoi* yaş kategorisinin 12-14 yaş aralığındaki çocukları kapsadığını belirtmektedir bkz. Klee 1918, s. 48. Aynı ifade için ayrıca bkz. Kennell 1999, s. 252; Petermandl 2012, s. 89; Golden 2004, s. 121

⁹²⁶ W. M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia: Being An Essay of The Local History of Phrygia from the Earliest Times to the Turkish Conquest*, London-New York 1895, s. 334, nr. 153.

⁹²⁷ Jean-Yves Strasser, “La carrière du pancratiaste Markos Aurélios Dèmostratos Damas”, *BCH* 127, 2003, s. 282 ve 292.

⁹²⁸ Coulton-Milner-Reyes 1989, s. 50, 54; Milner 1991, s. 26, 56-59.

⁹²⁹ Milner 1991, s. 56-60.

olsa bile, ilgili festivallerin müsabaka programında atletik müsabakalara da yer verilmiş olma ihtimali her zaman akıllarda tutulmalıdır.

Tablo 6: Şahıs İsimli Agon'lardaki Yarışma Türleri ve Yaş Kategorileri

Festival Adı	Düzenlendiği Kent	Yarışma Türleri	Yaş Kategorileri	Disiplinler
IONIA				
Balbilleia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi & agones mousikoi</i>	<i>Paides Ageneioi Andres</i>	<i>stadion, dolikhos, diaulos, hoplites, pankration, pygme, pale, pentathlon, keryksis, rhetor, kithara, pythik ve koro aulos, salpinktes dia panton</i>
Pythia Marianeia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi (?) & agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>komedi, endoksos + gymnik müsabaka (boks, güreş veya pankration ?)</i>
(Megala) Marianeia Isthmia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides ? Ageneioi ? Andres ?</i>	<i>pale, pankration</i>
Megala Marianeia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi</i>		<i>stadion, pale (?)</i>
Prokleia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi (?)</i>	?	?
Capitoneia	EPHESOS	<i>agones gymnikoi (?)</i>	?	?
Balbilleia (Koina Asias)	SMYRNA	<i>agones gymnikoi & agones mousikoi (?)</i>	<i>Paides (?) Ageneioi Andres</i>	<i>pale, ... (?)</i>
KARIA				
Adrasteia	APHRODISIAS	<i>agones mousikoi</i>	?	<i>(sadece?) tragedya</i>
Attaleia (Gordianeia Capitolia)	APHRODISIAS	<i>agones gymnikoi agones mousikoi agones hippikoi(?)</i>	<i>Paides Ageneioi Andres</i>	<i>pygme/pankration keryksis</i>
Hossideia Iulianeia	APHRODISIAS	<i>agones mousikoi ?</i>	?	?
Kallikrateia	APHRODISIAS	<i>agones gymnikoi ?</i>	?	?

Lysimakheia	APHRODISIAS	<i>agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	19 farklı müzik yarışması <i>bkz. tablo X.</i>
Lysimakheia & Tatianeia	APHRODISIAS	<i>agones mousikoi</i>	?	<i>agalmatopoiios</i>
Philemoneia	APHRODISIAS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>Stadion, pygme, pankration</i>
Kharmideia	ANTIOKHEIA AD MAENDRUM	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pankration</i>
Adrasteia (?)	ATTOUDA	?	?	?
Andrianteia	ATTOUDA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi (?)</i>	<i>Paides Andres (?)</i>	<i>pale</i>
Sebasta Cornelianeia Artemaia	HERAKLEIA SALBAKE	<i>agones gymnikoi</i>	<i>paides</i>	<i>pale</i>
Censorineia	MYLASA	?	?	?
Diogeneia	NYSA/NEISA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Artemidoreia	KNIDOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Nikrateia	TRALLEIS	?	?	?
KILIKIA				
Leonideia	ADANDA LAMOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides (?) Andres</i>	<i>pankration</i>
Leonideia	ANTIOKHEIA AD KRAGUM	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pankration</i>
Herakleideia	KASTABALA- HIERAPOLIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Indemis Themisi	KORAKESION	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pankration</i>
Neon Themisi	KORAKESION	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Mousaia	LAERTES	<i>agones gymnikoi (?)</i>	<i>Paides Ageneioi (?)</i>	?
4 Kişinin Ortak Themisi	LAERTES	<i>agones gymnikoi</i>	<i>andres</i>	<i>pale</i>
Khrestos&Theodora Themisi	SYEDRA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres (?)</i>	<i>pygme, pankration</i>
Laodikeia	SYEDRA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pygme, pale, pankration</i>
Mousonia	SYEDRA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres(?)</i>	<i>pale, pygme</i>
Tydianeia	SYEDRA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale</i>
LYDIA				
Megala Attalianeia Olympia	TRIPOLIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pygme</i>
LYKIA				

Embromianeia	ARYKANDA	<i>agones gymnikoi</i>	?	<i>pale</i>
Meleagreia	BALBOURA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>stadion, pale, pankration</i>
Phanianeia <i>alias</i> Ammia	KADYANDA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, pygme</i>
Agrippeia	KSANTHOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, pankration (?)</i>
Antipatreia	KSANTHOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, pankration</i>
Androbeia	OINOANDA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pankration</i>
Artemon&Polykleia	OINOANDA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi</i>	?	?
Demostheneia	OINOANDA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale & 9 farklı müzik yarışması için bkz. tablo X</i>
Euaresteia	OINOANDA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, pygme, pankration</i>
Meleagreia	OINOANDA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, pankration</i>
Artemeia (<i>alias</i> Paua)	OLYMPOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Casseia/Kasseia	PATARA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres (?)</i>	<i>pale</i>
Eukratideia	PHASELIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Agrippeia	TELMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Prokleianeia	TELMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Ageneioi</i>	<i>pankration</i>
MYSIA				
Balbilleia (Koina Asias)	PERGAMON	<i>agones gymnikoi & agones mousikoi</i>	<i>Paides Ageneioi Andres</i>	?
PAMPHYLIA				
Tuesianeia	ATTALEIA	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Zizyphos Panegyrisi	ATTALEIA	?	?	?
Agrippineia	ATTALEIA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Demetrieia	PERGE	<i>agones gymnikoi</i>	?	<i>pale</i>

Tertulleia	PERGE	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale (?)</i>
Vareia	PERGE	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Tuesianeia	SIDE	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale, pygme, pankration</i>
PHRYGIA				
Valenteia	HIERAPOLIS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Menneaneia	METROPOLIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides pythias Andres</i>	<i>pankration</i>
PISIDIA				
Longilleia	ANDEDA	<i>agones gymnikoi (?)</i>	?	?
Maksimianeia	ANTIOKHEIA	<i>agones gymnikoi agones mousikoi</i>	<i>Paides Andres(?)</i>	<i>pale, pankration, pentathlon, keryksis, salpinktes</i>
Aelia Cornuteia Themisi	APOLLONIA MORDIAON	<i>agones gymnikoi agones mousikoi (?)</i>	<i>Andres Paides (pythias)</i>	<i>pale</i>
Hoplon Themisi	ARIASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
M. Aur. Nenarianus Artemas Themisi	ARIASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	?
Rhdoneia	ARIASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>ἄπρωτον => pale</i>
Arpias Themisi	ARIASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
M. Aur. Quin. Domitianus Menis Themisi (?)	ARIASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Timetheos Themisi	BARIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Pythikon</i>	<i>pale</i>
M. Aur. Teimotheianos Cristianus Fronto Themisi	BARIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pygme</i>
Longilleia	ILYAS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Longilleia	KOMAMA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Theodoreia	KONANA	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Pythikon</i>	<i>pankration</i>
Artemisia	MELLI	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pankration</i>
Iulianus Themisi	PARLAIS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Aleksandreia (Serapeia)	POGLA	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Rhdoneia	SAGALASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pygme</i>

Vareia (Klareia)	SAGALASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Rhodoneia Vareia (Klareia)	SAGALASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Kallippianeios Neikatoreios Agon'u	SAGALASSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pankration</i>
Artemisia (?)	SELGE	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale, pankration</i>
Simonideia	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale</i>
Agrippineia	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale</i>
Agrippeia	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi & agones hippikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale, lampas/lampadedromos hippos teleos (pantibolos)</i>
Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	
M. Aur. Hermaios Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Perikleia	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale</i>
Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Moles II Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Oples Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides Andres</i>	<i>pale</i>
Hermaios Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>andres</i>	<i>pale</i>
Lalla Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pankration</i>
Tiberius & Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Mamastis & Perikles Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Obrimotes Themisi (?)	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Strabon Agon'u	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>stadion</i>
Ti. Cl. Varus & Asklepidotodos Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
Apollonius Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Andres</i>	<i>pale</i>
Obrimotes oğlu Perikles Themisi	TERMESSOS	<i>agones gymnikoi</i>	?	?
Lucius Themisi	VERBE	<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides</i>	<i>pale</i>
TROAS				
Smintheia Pauleia		<i>agones gymnikoi</i>	<i>Paides (pythikon)</i>	<i>pale,</i>

	Aleksandreia Troas	<i>agones</i> <i>mousikoi</i> (?)	<i>Krisis</i> <i>Andres</i> (?)	<i>pankration</i>
--	-----------------------	--------------------------------------	------------------------------------	-------------------

3.3.FESTİVAL GÖREVLİLERİ

Agonistik festivallerde görev almak dönemden döneme farklılık göstermekle birlikte; bu görevlerin üstlenilmesi en genel manada ya zorunlu kamusal hizmet (*leitourgia*) olarak ya da daha çok gönüllülük esasına dayanan hayırseverlik faaliyeti (*euergesia*) olarak gerçekleşiyordu. Görevlerine aday gösterilerek (*προβολή=probole*) ya da bizzat kendileri talip olarak (*χειροτονία=kheirotonia*) başlayan⁹³⁰ festival memurları, söz konusu şenliklerden genellikle herhangi bir maddi kazanç elde etmez; aksine, yapılan harcamalara bizzat kendi ceplerinden destek olurlardı. Bu nedenledir ki yarışmalardaki memurlar genellikle kentlerin zengin, hayırsever, seçkin ve *ünsever* vatandaşlarından oluşmaktaydı. Bahsi olunan bu görevliler festival organizasyonundan -her ne kadar- maddi kazanç elde edemeseler de *agon*'larda görev almak; yarışmacılara ve misafirlere yardımcı olup onların masraflarını karşılamak görevliler için özel bir övünç ve itibar kaynağıydı⁹³¹. Son derece külfetli fakat aynı oranda saygınlık getiren prestijli görevleri üstlenen zengin vatandaşlar, kentler tarafından *soter* (kurtarıcı), *kedemon* (koruyucu), *prostates* (önder), *patronus* (hami), *ktistes* (kurucu), *euergetes* (hayırhah), *pater/meter/hyios/thgater poleos* (kentlin annesi/babası/oğlu/kızı) gibi unvanlarla⁹³² onurlandırılıyordu. Bu onursal unvanların kazanılması zengin vatandaşların yalnızca toplumsal statülerini yükseltmiyor aynı zamanda prestijli kent memuriyetlerine (*bouleutikai arkhai*) atanma şanslarını da arttırıyordu. Dolayısıyla kamu yararına girilen her faaliyet, peşi sıra siyasi-politik gücü de beraberinde getiriyordu. Bunun bilincinde olan kent eşrafı da maddi olanakları, cömertlikleri ve şahsi ya da siyasi ihtirasları nispetinde kamu yararına hizmet etmekteydiler. Bu hizmetlerin bir çeşidi de agonistik memuriyet üstlenmektir.

Panhellenik karaktere sahip festivallerin (*Olympia*, *Nemeia* ve Epidauros'taki *Asklepieia*) en yetkili ve kıdemli sorumlusu kura ve yeminle göreve gelen *Hellanodikai* (Yunan Hakimleri/Hakemleri/Jürileri)'dir⁹³³. Başlangıçta yalnızca organizasyonların

⁹³⁰ Peker 2012, s. 77.

⁹³¹ Price 2004, s. 188.

⁹³² İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, s. 77-78; Adak 2020, s. 49.

⁹³³ Lee 2001, s. 30-31; Golden 2004, s. 78; Crowther 2007, s. 52.

tertiplenmesinden sorumlu olan hakemlerin (*Hellenodikai*) zamanla yükümlülükleri (yarışmacıların kabulü ve yaş kategorilerinin tespiti, eğitimlerinin denetlenmesi, kura çekimi ve tören alayının kontrolü gibi / kimi araştırmacılar siyasi-ahlaki ve psilolojik konularda da yetkili olduklarını düşünmektedir⁹³⁴) ve buna paralel olarak da sayıları artmış; ilk festivallerde 2 olan hakim sayısı sırasıyla 9'a, 10'a, 12'ye çıkmış; son olarak bu sayı 10'a sabitlenmiştir⁹³⁵.

Hellanodikas'lardan önce de sonra da var olan *agonothetes* (ya da *athlothes*⁹³⁶) denilen festival başkanlarının yetki ve sorumlulukları (festival finansmanı hariç⁹³⁷) aşağı yukarı *hellenodikas*'larla aynıdır⁹³⁸. Fakat *hellenodikas*'lar *Olympia* ve *Nemeia* yarışmalarında; *agonothetes*'ler ise diğer yarışmalardaki festival başkanlarıdır⁹³⁹. *Hellenodikas* ve diğer tüm agonistik memurlara nazaran festivallerde daha yaygın bir şekilde görev alan ve bu bağlamda öne çıkan *agonothetes*'in görev tanımı arasında; festivalin reklamının yapılması ve yarışmacıların festivale davet edilmesi, başvuru yapan yarışmacıların müsabakalara kabulü ve yaş kategorilerinin tespiti, (olacaksa) eğitimlerinin denetlenmesi, kura çekimlerinin yapılması, sahnelecek olan komedi ve trajedi oyunlarının ayarlanması, kurban edilecek hayvanların temin edilmesi, tören alayının kontrolü, misafirlere nezaret edilmesi, kazanan yarışmacılara ödülleri takdimi vs. sayılabilir⁹⁴⁰. Kısacası festivalin düzen, işleyiş ve aşayışının sağlanması yönündeki her türlü sorumluluk bizzat *agonothetes*'e aitti.

Yukarıda bahsedilen görevlerde *agonothetes*'in fiilen rolü olmakla birlikte esasında bunların tümünü tek başına yerine getirmiyordu. Festival başkanlarının emrinde genel aşayışten, *gymnasion*'un işleyişinden, sporcuların eğitiminden, binaların

⁹³⁴ Finley-Pleket 2005, Bölüm 5 - Rules and Officials.

⁹³⁵ *Ibid.*

⁹³⁶ Esasında "ödül veren kişi" anlamına gelen *athlothes* terimi, İÖ. V.-III. yüzyıl Atina'sında *agonothetes*'ten farklı bir görevi tanımlarken; Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen yazıtlarda ise genellikle *agonothetes* (festival başkanı) ile eş anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır (bkz. Reisch 1896, s. 2063-2065; Bean-Mitford, 1962, s. 204; Golden 2004, s. 19).

⁹³⁷ Camia 2011, s. 62, özellikle dp. 105.

⁹³⁸ *Agonothetes* terimi Atina'da müzik yarışmalarının organizatörlerini belirtmek için kullanılmışsa da antik dönem yazarları genellikle *hellenodikas*'larla *agonothetes*'leri bir tutmuşlardır (bkz. Zinon Papakonstantinou, "The Hellenistic Agonothesia: Finances, Ideology, Identities", in: (eds. C. Mann-S. Remijsen-S. Scharff) *Athletic in the Hellenistic World*, Stuttgart 2016, s. 96; William Slater, "Paying the pipers", in: (ed. B. Le Guen) *L'argent Dans les concours du monde grec*, 2010, s. 279).

⁹³⁹ Golden 2004, s. 78; Çokbankir 2010, s. 70. Ancak onursal unvan olarak da olsa *agonothetes*'lerin *Olympia*'daki varlıkları kanıtlanmaktadır bkz. Pleket 1976, s. 7.

⁹⁴⁰ A. H. M. Jones, *The Greek City from Alexander to Justinian*, Oxford 1940, s. 234.

denetlemesinden, (varsa) geçici pazarın işleyişinden, törenlerin alayının düzeninden, kazanan sporcuların heykellerinin dikilmesinden vs. sorumlu birtakım görevliler (*mastigophoros*⁹⁴¹, *rhabdophoros*⁹⁴², *alytarkhes*⁹⁴³, *gymnasiarkhos*⁹⁴⁴, *agoranomos*⁹⁴⁵ / *panegyriarkhes*⁹⁴⁶, *eisagogeus*⁹⁴⁷, *epimeletes*⁹⁴⁸, *paidotribes*⁹⁴⁹ vs.) bulunuyordu. Zaman içinde yarışmaların çeşitlenip yaygınlaşmasına paralel olarak -ihtiyaca göre- yeni memuriyetler ihdas edilmiş ve böylece farklı memurlar doğrudan festival organizasyonunda ya da daha yüksek görevlerde yer almaya başlamıştır. Bunların en önemlisi kuşkusuz *kystarkhes* denilen Uluslararası Sporcu Derneği başkanlarıdır⁹⁵⁰.

⁹⁴¹ Kelime anlamı *kırbaç taşıyan/kırbaççı* olan bu görevli, festival esnasında kuralları çiğneyen seyircileri ya da yarışmacıları cezalandırıyordu (bkz. Golden 2004, s. 8 ve 101).

⁹⁴² Kelime anlamı “değnek/sopa taşıyan” olan bu görevli, festival esnasında kuralları çiğneyen seyircileri ya da yarışmacıları cezalandırıyordu. *Agonothetes*’e ya da *alytarkhes*’e bağlı olarak görev *rhabdophoros*’ların sayısı 20’yi bulmaktaydı (bkz. Golden 2004, s. 8 ve 148).

⁹⁴³ Kelime anlamı “polis memurlarının arkhon’u” olan *alytarkhes* festivallerin asayişinden ve düzeninden sorumlu en üst düzey görevlidir. Emrindeki kırbaççı ve sopacı gibi sayıları 20’yi aşan görevlilerle birlikte organizasyonun güvenliğini sağlayıp, kurallara uymayanları cezalandırıyordu bkz. Pleket 1976, s. 1 dp. 3’le birlikte ve s. 10 vd.; Golden 2004, s. 7-8; *Alytarkhes*’in daha farklı görevleri için bkz. Sofie Remijsen “The ‘alytarches’, an Olympic ‘agonothetes’”, *Nikephoros* 22, 2009, s. 129-143.

⁹⁴⁴ *Gymnasium*’un denetim, kontrol ve işleyişinden sorumlu olan *gymnasiarkhos*’lar bu göreve kimi zaman zorunlu (*leitourgia*) kimi zaman da gönüllü olarak (*euergesia*) üstleniyordu. *Gymnasiarkhos*’un görevleri arasında *gymnasium*’un bakım ve onarımı, sporcuların alıştırma öncesinde kullandığı yağlarının temin edilmesi, *gymnasium*’daki eğitim programının ve ders verecek öğretmenlerin belirlenmesi ve öğretmen ücretlerinin ödenmesi, hamamın ısıtılması, yarışmacıların heykellerinin dikilmesi gibi son derece masraflı işler bulunmaktaydı. Bu yüzdendir ki söz konusu görevi her zaman hali vakti yerinde zengin vatandaşlar üstleniyordu. *Gymnasiarkhos*’ların memuriyet süresi, 3 ay, 6 ay, 1 yıl veya daha fazla olabileceği gibi yalnızca bir festival süresiyle de sınırlı olabiliyordu bkz. Golden 2004, s. 73; Çokbankir 2010, s. 71-72.

⁹⁴⁵ Normalde bir kent memuriyeti olan *agoranomos*’ların en genel görev tanımı; agoradaki işletmelerin bakım ve onarımıyla ilgilenmek, pazar alanlarındaki ölçü aletlerinin uygunluğunu denetlemek, satılığa çıkarılan ürünlerin kalite ve fiyatlarının uygun olup olmadığını kontrol etmektir. *Agoranomos* yukarıda bahsedilen konularda bir kusur ya da hata tespit ettiği takdirde ceza verme yetkisine sahipti bkz. Peker 2012, s. 48-49. Bunun yanı sıra *agoranomos*, aynı yetki ve sorumluluklarla festival zamanlarında kurulan “geçici” pazarların da müfettişi pozisyonundaydı bkz. Francesco Camia, “Spending on the agones: The financing of festivals in the cities of Roman Greece”, *Tyche* 26, 2011, s. 46.

⁹⁴⁶ *Panegyriarkhes*’in görev tanımı temelde *agoranomos* ile aynıdır. Geç Hellenistik Dönem’den itibaren yazıtlarda *agoranomos*’ların festivallerdeki görevlerini panegyriarkheslerin üstlendiği görülür bkz. Christophe Chandezon, “Faires et panegyries dans le monde grec classique et hellénistique”, *REG* 113, s. 85. Ancak hem *panegyris*’lerin yapısı ve niteliği hem de *panegyriarkhes*’lerin görev ve yetkileri tam olarak bilinmemektedir. Akdeniz Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü doktora öğrencisi Selda Yeni “Panegyris ve Panegyriarkhes: Hellenistik ve Roma Dönemi Anadolu’unda Tertiplenen Panayırın İdari Siyasi, Dini ve Ekonomik Boyutları” adıyla bu konuyu doktora çalışması olarak araştırmaktadır. Ulaştığı sonuçları çok kısa bir süre içinde bilim dünyasının takdirine sunmuş olacaktır.

⁹⁴⁷ Geçit törenleriyle ilgilenirdi bkz. James Wiseman, “Agonistic Festivals, Victors, and Officials in the Time of Nero: An Inscribed Herm from the Gymnasium Area of Corinth”, *Hesperia Supplements* 48, 2015, s. 220-221, dp. 102.

⁹⁴⁸ Festivallerin teknik yöneticilerinden biri olan *epimeletes*’ler genel olarak binaların denetimi görevini yerine getiriyordu (bkz. Çokbankir 2010, s. 71).

⁹⁴⁹ Beden eğitimi öğretmeni bkz. Çelgin 2011, s. 486.

⁹⁵⁰ Bu konuda hazırlanan en kapsamlı çalışma için bkz. Bram Fauconnier, *Ecumenical Synods: The Associations of Athletes and Artists in the Roman Empire*, (Unpubl. Diss.), University of Amsterdam, Amsterdam 2018.

Bizzat imparator tarafından *kayd-ı hayat* şartıyla göreve tayin olunan *kystarkhes*'ler gençlik yıllarında parlak bir kariyere sahip olan sporcular arasından seçiliyordu⁹⁵¹. Günümüzün UEFA (the Union of European Football Associations), FIFA (Fédération Internationale de Football Association) ya da IOC (International Olympic Committee) gibi uluslararası kuruluşların başkanlarına karşılık gelen *kystarkhes*'ler merkezi otoriteyle antik kentler ve sporcular arasında adeta bir köprü vazifesi görüyordu. Son derece nüfuz sahibi olan bu kişilerin bizzat kendi bütçelerinden yeni festivaller kurduğu ve ilgili festivallerin *kayd-ı hayat* şartıyla *kystarkhes*'liğini üstlendiği de bilinmektedir⁹⁵². Bu bağlamda değerlendirildiğinde *kystarkhes*lerin *agonothesia*'ya karşılık gelen bir görev tanımlarının da olduğu söylenebilir. Ayrıca *kystarkhes*'ler artan festival trafiğini yönetmenin yanı sıra yarışmacıların güvenli bir şekilde seyahat etmesini ve ulaştıkları yerlerde onlara konaklama tesisi sağlama gibi çeşitli konularda da yardımcı oluyorlardı⁹⁵³.

Kent memuriyetlerinin tümünde olduğu gibi, agonistik görevliler de memuriyetlerine çeşitli kriterlere (özgür olmak, belli bir yaşta olmak ve belli ölçüde servet sahibi olmak gibi) ve birtakım usullere (mecliste seçim, açık arttırma, vakıf yönetmeliği, vali kararı, söz verme) bağlı kalınarak atanıyordu⁹⁵⁴. Dönemden döneme, kentten kente ve de memuriyetin türüne bağlı olarak değişebilen seçim yasaları ve prosedürlerinde temel ilkeler haricinde belli bir standart yoktur. Aynı şekilde agonistik memuriyetlerin görev sürelerinde de belli bir standart yoktur. Bu süreler memuriyetin külfeti, kişinin isteği, kent meclislerinin (ve merkezi otoritenin) onayı veya zorlamasıyla; 3 ay, 4 ay, 6 ay, 1 yıl veya yalnızca bir festival süresiyle de sınırlı olabiliyordu⁹⁵⁵. Ancak kişilerin ekonomik gücü nispetinde daha uzun ve periyodik olarak tekrarlanan görevlere rastlamak da mümkündür. Söz konusu bu uzun görev süreleri agonistik yazıtlarda; *ömür boyunca* (διὰ βίου) *nesiller boyunca* (διὰ γένους), *ebediyen* (δι' αἰῶνος), *sonsuzca değin* (εἰς τὸν αἰῶνα), *sürekli* (διηλεκής) gibi zaman zarflarıyla belirtilmektedir.

⁹⁵¹ Henri Willy Pleket, "Some Aspects of the History of the Athletic Guilds", *ZPE* 10, 1973, s. 220-222.

⁹⁵² Clarence A. Forbes, "Ancient Athletic Guilds", *CPh* 50/4, 1955, s. 246. *CIG* II, 2811; *MAMA* 8, 421, *IK* 27, nr. T10; Rouéche 1993, s. 230-236, nr. 91; Çokbankir 2010, s. 92-97, nr. 11; Altın 2015, s. 51-52.

⁹⁵³ Wiseman 2015, s. 242.

⁹⁵⁴ Sviatosloav Dmitriev, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, New York 2005, s. 34 vd., s. 140 vd.; Peker 2012, s. 74-84, Üçüncü Bölüm.

⁹⁵⁵ Golden 2004, s. 73.

Yukarıda bahsedilen festival memurlarının tümünün yetki ve sorumluluklarını, seçim kriterlerini, görev sürelerini, maddi anlamda kâr ya da zararlarını genel ve teorik olarak -yukarıdaki şekliyle- tanımlamak mümkün olsa da esasında tüm bu süreçler daha karmaşık bir yapının parçasıdır. Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Çağı'na uzanan geniş zaman aralığında birçok agonistik memuriyet ihdas ya da lağv edildiği gibi, kimi zaman belli bir memurun yükümlülükleri de başka bir görevli tarafından yerine getirilebiliyordu. Bunun yanı sıra dini memurlar, idari memurlar, maliye, eğitim ve güvenlik ile ilgili alanlarda görev yapan farklı memurlar da agonistik festivallerde sorumluluk üstlenebilmekteydiler. Dolayısıyla bu memuriyetleri ve görevlileri (genelgeçer bilgileri dikkate alarak) ait oldukları döneme, bölgeye ve hatta festivallere göre değerlendirmek daha sağlıklı ve bilimsel bir yaklaşım olacaktır.

3.3.1. Şahıs İsimli Agon'lardaki Festival Görevlileri

Diğer festivallerde olduğu gibi şahıs isimli festivallerin belgelendiği agonistik yazıtlarda da en sık karşılaşılan memuriyet *agonothesia* (festival başkanlığı)'dır. Terminolojik karşılığı her ne olursa olsun Arkaik Dönem'den itibaren bütün festivallerin düzen, işleyiş ve aşayişini sağlayan bir başkanı olurdu. Dönemden döneme, festivalden festivale değişmekle birlikte; *hellanodikas*, *agonothetes*, *athlothes*, *panegyriarkhes*, *kystarkhes*, *gymnasiarkhos*, *epimeletes* gibi farklı kent memurları tarafından bu görev yerine getirilmiştir. Ancak memuriyetin adından da anlaşılacağı üzere *agonothetes* en yaygın şekilde karşılaşılan festival başkanıdır. Bunun belirgin bir sebebi olmamakla birlikte Klasik Dönem'de zorunlu kamusal hizmet (*leitourgia*) olarak yerine getirilen *khoregia* (komedi ve tragedya korolarının masraflarının karşılanması) görevinin yerini gönüllülük esasına dayalı bir bağış sistemi olan *euergesia*'nın (hayırseverlik) parçası olarak *agonothesia*'nın alması gösterilebilir⁹⁵⁶. *Khoregia*'nın varlığı her ne kadar daha sonraki süreçte devam da etse ilgili tarihlerde büyük bir kırılma yaşanmış (*polis* demokrasilerinin sonu gelmiş) ve İÖ. III. yüzyılın başından itibaren *agonothetes*'ler cömert bağışçılar olarak festivallerde daha fazla boy gösterir olmuşlardır⁹⁵⁷. Kurucularından ya da kuruluşlarından sonra festivallere en büyük maddi katkıyı yapan

⁹⁵⁶ İÖ. IV. yüzyılda (İÖ. 317-307) Atina'da Phaleronlu Demetrios *khoregia*'yı *agonothesia* ile değiştirmiştir bkz. Peter Wilson, *The Athenian Institution of the Khoregia The Chorus, the City and the Stage*, Cambridge-New York 2000, s. 307-308, Ek-4: *The date of the reform of the khoregia*.

⁹⁵⁷ Wilson 2000, s. 270-276.

görevliler *agonothetes*'ler olunca; tabii olarak yazıtlarda sıklıkla onların adı yer alır olmuştur.

Yazıtlarda en sık rastlanılan festival görevlisi *agonothetes*'ler olmasına karşın; esasında yarışmaların düzeni, işleyişi ve aşayışı bizzat *agonothet*'in kendisi tarafından değil daha ziyade emri altındaki diğer görevliler tarafından sağlanmaktaydı. Bunun en somut örneğini Oinoanda antik kentinde düzenlenmiş olan *Demostheneia* festivalinde bulmak mümkündür. Zira ilgili festival bünyesinde, seyircilerin ve yarışmacıların olası taşkınlarını önlemekle yükümlü olan sadece 20 adet *mastigophoroi* (kırbaç taşıyan) adındaki güvenlik görevlisi yer alıyordu. 10 kişiden oluşan başka bir grubun (*sebastophoroi*) görevi ise, yalnızca geçit törenlerinde imparatorların resim ve büstlerini taşımaktı. 3 kişilik bir ekipten oluşan *panegyriarkhes*'lerin görevi ise festival zamanında kurulan “geçici” pazardaki ölçü aletlerinin uygunluğunu denetlemek, satılığa çıkarılan ürünlerin kalite ve fiyatlarının uygun olup olmadığını vs. kontrol etmektir. Aynı festival bünyesinde daha birçok görevli doğrudan ya da dolaylı olarak yükümlülük altına girmiş; kendilerine biçilen sorumlulukları harfiyen yerine getirmişlerdir (bkz. **Tab.-7**). Buna rağmen, tesadüfleri bir kenara bırakırsak sistematik olarak bu görevlilerin hiçbiri hakkında agonistik yazıtlarda bilgi bulunmamaktadır. Aksine yukarıda da belirtildiği üzere yazıtlarda daha çok *agonothetes*'lerin şahsına ya da memuriyetine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla yazıtlardan erişilen bilgiler genellikle onlara aittir.

Bu bağlamda bakıldığında ilk olarak: “Şahıs isimli festivallerdeki *agonothetes*'ler kimlerdi?” sorusunun cevabı aranmalıdır. Bu sorunun cevabı da açık bir şekilde yazıtlara yansımıştır: Şahıs isimli festivallerin *agonothetes*'leri bizzat bayram kurucularının kendileri olabileceği gibi onların aile üyeleri ya da onlarla hiçbir kan bağı olmayan kentteki diğer zengin ve hayırsever vatandaşlar olabilmekteydi. Bu değişkenlik genel olarak ilgili festivalin -kişinin ölümünden sonra kurulan- vakıf *agon*'u olup olmamasına bağlıyken; kimi durumlarda festival vakıf *agon*'u olsa bile merhum kurucunun adı, *ebedi* (onursal) *agonothetes* (δὶ αἰῶνος ἀγωνοθέτης) olarak yazıtlarda zikrediliyordu. Yine benzer şekilde *agonothetes*'in hayattayken kurduğu festival, kurucunun ölümünün ardından devam ederse de bu uygulamaya rastlanıyordu. Örneğin, Ephesos'taki *Marianeia* yarışmalarının kurucusu olan Marius Septimius Marion, aynı zamanda bu yarışmaların *yaşam boyu* başkanlığını (ἀγωνοθέτου διὰ βίου) üstlenmiş, ömrü vefa ettiği

süre içinde bu görevi layıkıyla ifa etmiştir. Fakat **T52** no'lu yazıtta Marius Septimius Marion'un kendisiyle birlikte oğlu (ya da başka bir akrabası) Marius Septimius Marianus'un da *agonothetes* olarak anıldığı görülmektedir. Yazıtın editörleri haklı olarak bu durumu babanın ilgili festival kutlamasından daha önce ölmüş olmasıyla ilişkilendirmekteydiler⁹⁵⁸. Zira ἀγωνοθέτου διὰ βίου (*kayd-ı hayat şartıyla agonothetes*) ifadesinin aksine, onursal bir unvan olan δι' αἰῶνος ἀγωνοθέτης (*ebedi agonothetes*) taşıyan kişinin hayatta olması gerekmemektedir⁹⁵⁹. Başka bir örneğe Kilikia Bölgesi'nde rastlanmaktadır. Hem Adanda Lamos'ta bulunmuş yazıttan (**T93**) hem de Antiokheia ad Kragum'daki diğer yazıtlardan (**T94-T97**) anlaşıldığı üzere, *Leonideia* yarışmalarının kurucusu ve *ebedi agonothetes*'i (ἀγωνοθετοῦντος δι' αἰῶνος) Kendes'in torunu, Leonides'in oğlu Aurelius Leonidas'tır. Festival kurulduktan sonra Leonidas'ın beklenmeyen ölümü üzerine -fiilen- festivalin tüm sorumluluğunu (προκαθεζομένου καὶ ἀγωνοθετοῦντος) babası Leonides üstlenmiş⁹⁶⁰ ve muhtemelen de oğlunun festivale ilişkin verdiği tüm sözleri (ödüller, dağıtımlar ve diğer sorumluluklar) eksiksiz olarak yerine getirmiş olmalıdır. Bean-Mitford ise “eşzamanlı” bir yönetime işaret ederek baba Leonides gözetiminde festivalin oğul Leonidas tarafından organize edildiğini ve masrafların da yine Leonidas tarafından karşılandığını ifade eder⁹⁶¹. Balboura antik kentindeki *Meleagreia* yarışmalarının *onursal* ve *ebedi* başkanı (**T123** - ἀγωνοθέτης διὰ αἰῶνος) festivalin kurucusu Kastor oğlu Meleagros'tur. Fakat gerçekte *Meleagreia* yarışmalarının fiili olarak *agonethetes*'lik görevi *ilk kez* (πρώτου) *kayd-ı hayat* (διὰ βίου) şartıyla Meleagros'un torunu, Thoantianus oğlu Thoantianus (**T124-T136**) tarafından yerine getirilmiştir. İS. yaklaşık 212 yılında II. Thoantianus'un ölümünün⁹⁶² ardından bu itibarlı görevi o'nun oğlu III. Thoantianus (**T137-T138**) üstlenmiştir.

Attouda antik kentindeki *Andrianteia*, Tripolis'teki *Megala Attalaneia Olmypia*, Oinoanda'daki *Artemon & Polykleia*, Side'deki *Tuesianeia*, Hierapolis'teki *Valenteia*, Metropolis'teki *Menneaneia* yarışmalarında *agonothetes*'lik görevi bizzat festival kurucularının kendileri tarafından üstlenilmiştir. Bu bilgi, kesin olmamakla birlikte ilgili

⁹⁵⁸ *I Ephesos* 1107, s. 107.

⁹⁵⁹ Heberdey-Wilhelm 1896, s. 153-154; L. Robert, *OMS* II, s. 811-812; Pleket 1976, s. 5 ve dp. 16; Strasser 2001, s. 116 *karş.* Bean-Mitford s. 36.

⁹⁶⁰ Strasser 2001, s. 116.

⁹⁶¹ Bean-Mitford 1965, s. 36.

⁹⁶² Milner 1991, s. 59.

yarışmaların yalnızca kurucuları hayattayken kutlanmış olduğunu gösterir. Yine aynı şekilde Oinoanda'daki *Euaresteia* yarışmalarının da başkanı *kayd-ı hayat* (δὴ βίου) bizzat festival kurucusunun (Iulius Lucius Pilius Euarestos) kendisidir. Beşinci kutlamadan sonra hayatını kaybettiği düşünölen⁹⁶³ Iulius Lucius Pilius Euarestos'un yerine bu saygın görevi, *altıncı* kutlamada Oinoandalı Lucius Crepereius Fronto tıpkı Euarestos gibi *ömür boyu* (διὰ βίου) üstlenmiştir (T182-T183). Dolayısıyla önceki festivallerin aksine *Euarasteia* kurucusunun yaşamını yitirmesinden sonra da kutlanmaya devam etmiştir.

Korakession antik kentindeki *Indemis Themisi*'nde ve Ksanthos'taki *Antipatreia* yarışmalarında festivalin kurucusu baba, *agonothetes*'i ise bizzat ilgili şahısların oğullarıdır. Benzer bir durum *Demostheneia* festivali için de geçerlidir. Festival kurucusu C. Iulius Demosthnes'in C. Iulius Antoninus adında bir öz oğlu bulunmaktadır. Agonistik teamüller gereğince oğul C. Iulius Antoninus'un *Demostheneia*'nın ilk *agonothetes*'i olması beklenir. Ancak o'nun İS. 124/125'ten önce gerçekleşen erken ölümü üzerine, Demosthenes yeğeni Simonides III'ü *panegyris*'e başkan tayin eder ve daha sonra da onu (C. Iulius Simonides) evlat edindiğini görürüz⁹⁶⁴. İlgili bayramın yaklaşık 1 buçuk asır sonra düzenlenen 34. kutlamasında festivalin *agonothetes*'lik görevi yine Demosthenes'in soyundan bir olan Kroisos oğlu Ammianus'un torunu, Kroisos oğlu Marcus Aurelius Antimakhos (T167) tarafından yerine getirilmiştir.

Son olarak festival kurucularıyla hiçbir kan bağı olmayan fakat yine de *agonothetes*'lik görevini üstlenen zengin ve hayırsever vatandaşlardan bahsetmek gerekir. Bu profildeki *agonothetes*'ler yarışmalarda en sık karşılaşılan festival başkanlarıdır. Bahsi olunan bu görevliler esasında festival organizasyonundan (genellikle) herhangi bir maddi kazanç elde edemiyorlardı⁹⁶⁵. Ancak *agon*'larda görev almak; yarışmacılara ve misafirlere yardımcı olup onların masraflarını karşılamak görevliler için özel bir övünç ve itibar kaynađıydı⁹⁶⁶. Son derece külfetli fakat aynı oranda saygınlık getiren bu prestijli görevi üstlenen zengin vatandaşlar kentler tarafından *soter*

⁹⁶³ Hall-Milner 1994, s. 19.

⁹⁶⁴ SEG 38, nr. 1462, s. 441 (Pleket); Milner-Mitchell 1995, s. 101.

⁹⁶⁵ Liturjik (*leitourgia*) görevlerden muafiyet (*aleitourgia*) ya da vergiden muafiyet (*ataleia*) her festival ve her *agonothetes* için geçerli değildi. Buna festivalin kuruluş aşamasında merkezi otoritenin onayıyla kent meclisi karar veriyordu bkz. Wörrle 1988, s. 13-15; T165, str. 86-89.

⁹⁶⁶ Price 2004, s. 188.

(kurtarıcı), *kedemon* (koruyucu), *prostates* (önder), *patronus* (hami), *ktistes* (kurucu), *euergetes* (hayırhah), *pater/meter/hyios/thgater poleos* (kentin annesi/babası/oğlu/kızı) gibi unvanlarla⁹⁶⁷ onurlandırılıyordu. Bu onursal unvanların kazanılması zengin vatandaşların yalnızca toplumsal statülerini yükseltmiyor aynı zamanda prestijli kent memuriyetlerine atanma şanslarını da arttırıyordu. Dolayısıyla *agonothesia* gibi kamu yararına girilen her faaliyet, peşi sıra siyasi-politik gücü de beraberinde getiriyordu. Bunun bilincinde olan kent eşrafı da maddi olanakları, cömertlikleri ve şahsi ya da siyasi ihtirasları nispetinde kamu yararına hizmet etmekteydiler. Bu hizmetlerin en popüler ve yaygın olanı da *agonothesia* görevini üstlenmekti.

Tablo 7: Şahıs İsimli Yarışmalarda Agonothetes Haricindeki Festival Görevlileri

Festival Adı	Kent Adı	Görevliler
IONIA		
Marianeia	EPHESOS	<i>athlothes</i> <i>epistates</i> <i>aleiptes</i>
KARIA		
Kallikrateia	APHRODISIAS	<i>Aphrodit rahibi ve ilk arkhon</i> (ιερέως τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ πρώτου ἄρχοντος) ya da <i>Aphrodit rahibi ve neopoios</i> (ιερέως τῆς Ἀφροδίτης καὶ ? τῶν νεοποιῶν)
Philemoneia	APHRODISIAS	<i>neopoios'ların başkanlık yaptığı</i> <i>sırada</i> (ἀγωνοθετούντων τῶν νεοποιῶν) ya da <i>Aphrodit'in neopoios'ları</i> <i>tarafından denetlendi</i> (προνοησαμένων τῶν ... Ἀφροδείτης νεοποιῶν)
Andrianteia	ATTOUDA	<i>epimeletes</i>
KILIKIA		
Leonideia	ANTIOKHEIA AD KRAGUM ve ADANDA LAMOS	προκαθεζομένου
Mousaeia	LAERTES	<i>athlothes</i>
LYDIA		

⁹⁶⁷ İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, s. 77-78; Adak 2020, s. 49.

Megala Attalianeia Olympia	TRIPOLIS	<i>athlothes</i>
LYKIA		
Meleagreia	BALBOURA	<i>panegyriarkhes</i>
Antipatreia	KSANTHOS	<i>gymnasiarkhos</i>
Androbeia	OINOANDA	<i>panegyriarkhes (?)</i>
Artemon & Polykleia	OINOANDA	<i>sebastophoroi mastigophoroi panegyriarkhes (?)</i>
Demostheneia	OINOANDA	<i>eikosaprotos panegyriarkhes (3) sebastophoroi (10) mastigophoroi (20) agelarkhes (2) meşale koşucusu çocuk (20) grammateus pytaneis (5) agoranomos (2) gymnasiarkhos (2) epimeletes kent ve imparator rahip ve rahibelere tamias (4) paraphylakes (2) ephebarhos paidonomos demarkhoi arkhidekanoi</i>
Euaresteia	OINOANDA	<i>panegyriarkhes</i>
Meleagreia	OINONDA	<i>panegyriarkhes</i>
PISIDIA		
Maksimianeia	ANTIOKHEIA	<i>epistates</i>
Aelia Cornuteia	ANDEDA	<i>thesmothetes</i>
Timotheos Themisi	BARIS	προκαθηζομένου
Simonideia	TERMESSOS	<i>epimeletes</i>
Agrippeia	TERMESSOS	<i>lampadarkhes</i>
Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>epimeletes</i>
Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi	TERMESSOS	<i>gymnasiarkhos</i>
Tiberius & Aurelia Ge Themisi	TERMESSOS	<i>gymnasiarkhos</i>
Ti. Cl. Varus & Asklepidotos Themisi	TERMESSOS	<i>gymnasiarkhos</i>
Obrimotes oğlu Perikles Themisi	TERMESSOS	<i>gymnasiarkhos</i>
Lucius Themisi	VERBE	<i>arkhe - πρώτων ἀρχῆς</i>

3.4.FESTİVALLERİN FİNANSI

Eski Yunan-Roma dünyasında kutlanan agonistik festivalların ve diğer bayramların finansmanı konusu, esasında çok geniş ve karmaşık nitelikteki mali, idari ve politik yapının bir parçasıdır⁹⁶⁸. Bu zorluğun yanı sıra elimizdeki bilgiler de hem parça parça ve hem de dağınık haldedir. Bununla birlikte özellikle Roma İmparatorluk Çağı festivallerinin finansını (tüm festivallerin gelir ve giderlerini) konu alan kapsamlı bir çalışma da yoktur⁹⁶⁹. Dolayısıyla tez kapsamında bu mali, idari ve politik yapıyı çözümleyip değerlendirme imkânı yoktur; bu nedenle başlık altında konu yalnızca genel hatlarıyla aktarılacaktır. Bir sonraki başlıkta ise somut örnekler ışığında konu daha teferruatlı bir şekilde ele alınıp değerlendirilecektir.

Antik kent yaşamının en önemli dini ve sosyal faaliyetlerinden biri olan agonistik festivallerin en dikkat çeken yönü her ne kadar atletik, atlı ve müzikal müsabakalar olsa da esasında bu yarışmalar tanrılara/tanrısallaştırılmış imparatorlara ithaf edilen dini bayramların bir parçasıydı. Bu nedenle festival programları -çeşitli müsabaka türlerinin yanı sıra- kurban kesilmesi (*thysia*), geçit töreni yapılması (*pompe*), yeme-içme şöleni (*deipnon*, *demothoinia*) tertiplenmesi ve ödül seremonisi gibi maddi külfeti olan zorunlu ritüelleri de ihtiva ediyordu. Dolayısıyla yukarıda sayılan bu ritüellerin her biri aynı zamanda (yarışmalara ek olarak) başlı başına birer gider kalemiydi. Bu gider kalemlerine daha yakından bakılacak olursa; kutsal alan ve mabetler ile sportif ve teatral alt yapıların bakım ve onarım masrafları⁹⁷⁰, festivalde görev alan personelin ücretleri⁹⁷¹, yarışmacıların gereksinimlerinin karşılanması⁹⁷², misafirlerin ve yarışmacıların konaklama probleminin çözümü⁹⁷³, yarışmacıların yemin törenleri⁹⁷⁴, galiplerin ödülleri⁹⁷⁵ ve heykellerinin dikilmesi⁹⁷⁶, halka çeşitli dağıtımların (nakit,

⁹⁶⁸ Léopald Migeotte, “Le financement des concours dans les cités hellénistiques: essai de typologie” in: (ed. Br. Le Guen), *L'argent dans les concours du monde grec. Actes du colloque international Saint-Denis et Paris, 5-6 décembre 2008*, Saint-Denis, 2010, s. 128.

⁹⁶⁹ Remijsen 2015, s. 293.

⁹⁷⁰ Camia 2011, s. 46.

⁹⁷¹ Pleket 1976, s. 1-2; Wörrle 1988, SEG 38, nr.1462, Mitchell 1990, s. 184, (Demostheneia Yazıtı), str. 20-25.

⁹⁷² Pleket 1976, s. 1-2.

⁹⁷³ Karaküçük 1989, s. 12; Swaddling 2000, s. 43; Wiseman 2015, s. 242.

⁹⁷⁴ Pleket 1976, s. 1-2; Migeotte 2010, s. 137.

⁹⁷⁵ Pleket 1976, s. 4; Migeotte 2010, s. 137.

⁹⁷⁶ Pleket 1976, s. 4-5; Camia 2011, s. Çokbankir 2011, s. 319.

buğday, zeytinyağı, şarap vs.) yapılması⁹⁷⁷, paralı gösterilerin düzenlenmesi⁹⁷⁸ ve istisnai harcamalar⁹⁷⁹ gibi karşılanması son derece külfetli olan gider kalemlerinin var olduğu görülür. Tüm bunlara bir de yüksek statülü festivallerde galibiyet elde eden yarışmacılara, memleketlerine dönüşte verilen çeşitli ödüller, emekli maaşları (*obsonia/syntakseis/siteresia*), ömür boyu ücretsiz yemek hakkı (*sitesis*) ve heykellerinin dikilmesi gibi dolaylı masrafları da eklemek gereklidir⁹⁸⁰.

Söz konusu bu festival masraflarının finansmanı, en genel manada ya kamu kaynaklarından ya da özel şahıslara ait kaynaklar aracılığıyla sağlanıyordu. Kamu kaynakları; dolaylı ya da doğrudan alınan vergiler, kamusal (ve kutsal) mülklerden elde edilen kira, satış ve kullanım gelirleri, kamusal krediler, abonelikler ve resmi harçlardan elde edilen gelirler, meclislere girişte ödenen ya da memuriyet adaylığında ödenen ücretler (*summa honoraria*), kent yasalarının çiğnenmesiyle oluşan çeşitli para cezaları ve özel şahısların ya da merkezi otoritenin kente yaptıkları doğrudan bağışlardan oluşmaktaydı⁹⁸¹. Festival harcamalarının karşılandığı ikinci kaynak türünü ise zengin vatandaşların, üst düzey kamu görevlilerinin (vali, general vs.) ve Hellenistik Dönem itibariyle hükümdarlar/Roma Principatus Çağı'yla birlikte *imperator*'ların nakit ya da gayrimenkul türündeki bağış ve yardımları oluşturmaktadır⁹⁸². İmparatorların bağış ve yardımları spesifik olarak *dorea-donatio* (hediye, imtiyaz) terimiyle tanımlanırken; diğer şahıslardan gelen bağışlar *euergetism* (hayısseverlik) denilen sistem içinde değerlendirilmektedir. En genel manada zengin vatandaşların onursal unvanlar ve yüksek memuriyetler karşılığında kentlere yaptıkları maddi yardımları ifade eden *euergesia* kurumu (somut örnekler ışığında bir sonraki başlıkta ele alınacaktır) agonistik festivallerin finansının anlaşılması noktasında büyük öneme sahiptir.

⁹⁷⁷ Wörrle 1988, *SEG* 38, nr.1462, Mitchell 1990, s. 184, (Demostheneia Yazıtı), str. 23-27; Zuiderhoek 2009, s.; Camia 2011, s. 42.

⁹⁷⁸ Pleket 1976, s. 4; Wörrle 1988; *SEG* 38, nr.1462, Mitchell 1990, s. 184, (Demostheneia Yazıtı), str. 20-25; Camia 2011, s. 46.

⁹⁷⁹ Camia 2011, s. 47.

⁹⁸⁰ Buhmann 1975, s. 104-136; Frisch 1986, s. 8-13; Slater 2010, s. 268-271; Pleket 2014a, s. 103.

⁹⁸¹ Wilhelm Liebenam, *Stadteverwaltung im Römischen Kaiserreiche*, Leipzig 1900, s. 2-68; A. H. M. Jones, *The Greek City from Alexander to Justinian*, Oxford 1940, s. 241-250; Stefan Cramme, *Die Bedeutung des Euergetismus für die Finanzierung staedischer Aufgaben in der Provinz Asia*, (Unpubl. Diss), Köln Üniversitesi, Köln 2001, s. 38-52; Zuiderhoek 2009, s. 40; Léopold Migeotte, *The Economy of the Greek Cities From the Archaic Period to the Early Roman Empire*, (trans. by. Janet Lloyd), Berkeley Los Angeles London 2009, s. 49 v.d. (Taxation and Public Expenditure); Peker 2012, s. 21-26.

⁹⁸² Camia 2011, s. 49-50.

Festivallerin finansının sağlandığı iki kaynak türü arasında yukarıda (teorik olarak) net bir ayırım yapılmışsa da esasında fiili olarak böyle keskin bir ayırım yoktur; aksine, iki kaynak türü pratikte iç içe geçmiş haldedir. Zira gelenek itibariyle agonistik festivallerin doğasında hem kamuya hem de özel şahıslara biçilen maddi-manevi görev tanımları bulunmaktaydı. Dolayısıyla agonistik festivallerin hem organizasyon safhasında hem de finans aşamasında (modern iktisat jargonuyla) “kamu-özel işbirliği modeli” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3.4.1. Şahıs İsimli *Agon*’ların Finansmanı

Tez kapsamında incelenen epigrafik belgelerden anlaşıldığı üzere, şahıs isimli *agon*’ların finansmanı kamu kaynaklarından daha ziyade özel şahıslara ait fonlar aracılığıyla sağlanmıştır. Fakat bu durumu, şahıs isimli festivallerin finansmanında hiçbir suretle kamusal kaynaklara yer verilmediği şeklinde değerlendirmemek gerekir. Zira mevcut belgelerden -diğer bayramlarda olduğu gibi şahıs isimli festivaller özelinde de- çok açık bir şekilde kamu kaynaklarının kullanıldığı tespit edilebilmektedir. Ancak bunun oranı çok azdır. Bu nedenle başlık altında ilk olarak özel şahısların festival finansmanındaki rolü ve bu yöndeki somut katkıları değerlendirilecektir.

Eski Yunan kent-devletlerinde (*polis*) önceleri tüm festivaller kamusal kaynaklar vasıtasıyla finanse ediliyordu. İÖ. V. yüzyıldan itibaren kamu kaynakları mevcut festivallerin sürdürülebilmesi için gerekli olan mali yükü kaldıramaz duruma gelmiştir⁹⁸³. Bu durumda, mali ve organizasyon yükü önceleri zorunlu kamusal hizmet (*leitourgia*) olarak ardından (görünüşte) gönüllük esasına dayanan *euergesia*⁹⁸⁴ (hayırseverlik) sistemiyle zengin vatandaşlar üzerine kaydırılmıştır⁹⁸⁵. Roma İmparatorluk Çağı’na gelindiğinde ise hayırseverlerin agonistik sahadaki etkinliği artarak daha belirgin hale gelmiştir⁹⁸⁶. Dolayısıyla *euergetes* (hayırsever) olarak nitelenen kent eşrafının kamusal eğlencelere yaptıkları bağışlar Roma İmparatorluk Dönemi için son derece önemlidir.

⁹⁸³ van Nijf 2020, s. 244.

⁹⁸⁴ Eski Yunanca kökenli olan *euergesia* (εὐεργεσία) ve *euergetes* (εὐεργέτης) terimleri; yine Grekçe εὖ (*iyi*) zarfıyla ἐργάζεσθαι (*iş yapmak*) fiilinin birleşmesiyle meydana gelmiştir; bu ifadelerin mastar hali ise *euergetein* (εὐεργετεῖν)’dir bkz. Ünver 2012, s. 17. Buna karşın “euergetism” sözcüğü modern bir ifadedir ve *euergetes* sözcüğünden türetilmiş ve ilk André Boulanger tarafından Aelius Aristides üzerine yaptığı bir çalışmada kullanılmıştır bkz. Marc Domingo Gygax, *Benefactions and Rewards in the Ancient Greek City: The Origin of Euergetism*, Cambridge-New York 2016, s. 1 vd.

⁹⁸⁵ Chaniotis 2011, s. 32; van Nijf 2020, s. 244.

⁹⁸⁶ Mitchell 1993, s. 206-211.

Zira hem L. Robert'in "agonistik patlama" olarak nitelediği festival sayı ve çeşidinde hem de şahıs isimli *agon* sayısında yaşanan artış ancak ve ancak *euergetes*'lerin bu alandaki katkıları değerlendirildiğinde anlaşılabilir olmaktadır.

Euergesia'nın (hayırseverlik) bir kurum olarak ortaya çıkışı Hellenistik Dönem'e uzanmakla⁹⁸⁷ birlikte *euergesia* faaliyetleri esas olarak Roma İmparatorluk Çağı'nda doruk noktasına ulaşmıştır⁹⁸⁸. Zira Hellenistik krallıklarla birlikte yavaş yavaş demokratik rejimleri dejenere olan Hellen kentleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nde tamamen oligarşik düzene dönüşmüşlerdir. Roma'nın da etkisiyle Yunan kentlerinde demokrasinin azaltılıp yok edilmesi hem zenginliğin hem de gücün ayrıcalıklı bir zümrenin elinde yoğunlaşmasına neden olmuş; bu da büyük ölçüde *euergesia*'ya uygun bir zemin hazırlamıştır⁹⁸⁹. Adaletin ve eşitliğin olmadığı bu mevcut düzenin uzun yıllar sağlıklı bir şekilde (sınıf çatışmasına ve toplumsal kalkışmaya neredeyse hiç rastlanmamıştır⁹⁹⁰) devam ettirilmesi -Roma'nın tahakkümü dışında- daha çok kent eşrafının kuşaklar boyunca kentlere yaptıkları maddi yardımlarla (başka bir ifadeyle *euergesia* faaliyetleriyle) mümkün olabilmiştir⁹⁹¹. Küçük Asya özelinde bu yardımların yarısından fazlası bayındırlık ve imar faaliyetlerine harcanırken; yaklaşık %30'luk bölümü de kamusal festivaller ve dağıtımlara (para, zeytin yağı, buğday, şarap) ayrılmıştır⁹⁹². Kamusal festivallerin ise yaklaşık %65'lik dilimini Grek tipi festivaller (*agonistik* yarışmalar) oluşturmuştur⁹⁹³. Dolayısıyla *euergetes* (hayırhah / hayırsever / velinimet) olarak nitelenen kent eşrafının kamusal eğlencelere yaptıkları bağışlar Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki festivallerin finansı için son derece önemlidir.

⁹⁸⁷ Gygas 2016, s. 251-258, *Conclusions*. Yine aynı bölümde ve önceki bölümlerde Gygas bir sistem veya bir kurum olarak olmasa da *euergesia* faaliyetlerinin kökeninin esasında Arkaik Dönem'e kadar uzandığını iddia etmekte ve bu konudaki dolaylı örnekleri de iddiasını desteklemek için sunmaktadır.

⁹⁸⁸ Maurice Sartre, *Le Haut-Empire romain les provinces de Méditerranée orientale d'Auguste aux Sévères, 31 av. J.-C.-235 apr. J.-C.* (Nouvelle histoire de l'Antiquité. 9), Paris 1997, s. 132 vd. Nitekim A. Heller de Roma İmparatorluk Dönemi'ni *euergetes*'lerin (hayırseverlerin) "altın çağı" olarak nitelirmektedir bkz. Adak 2020, s. 48-50, dp. 50'yle birlikte.

⁹⁸⁹ Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde giderek zenginleşen kent elitleri Hellenistik Dönem krallarının *euegesia*'daki rolünü üstlenerek vatandaşı oldukları (bazen olmadıkları) şehirlerin sosyo-ekonomik yaşamına kayda değer katkılar yapmışlardır bkz. Güray Ünver, "Karia Kentlerinde Özel Şahısların Kent İmarına Yönelik Bağışları", *Cedrus* 7, 2019, s. 511 vd.

⁹⁹⁰ Mitchell 1993, s. 206-211.

⁹⁹¹ Mitchell 1993, s. 206-211; Zuiderhoek 2009, s. 108.

⁹⁹² Sartre 1997, s. 132 vd.; Zuiderhoek 2009, s. 77, bkz. Şekil 5.1. *Euergetes*'lerin Karia Bölgesi'nde imar faaliyetlerine katkısı için bkz. Ünver 2019, s. 511-543.

⁹⁹³ Zuiderhoek 2009, s. 88, bkz. Şekil 5.4.

Yukarıda da ifade edildiği üzere hayırseverliğin birçok çeşidi bulunmaktaydı. Bunlardan biri de festival hayırseverliği (ἀγωνιστική εὐεργεσία⁹⁹⁴) idi. Kısa bir zaman diliminde ve aynı anda çok fazla para, yoğun enerji ve birçok insanın iş birliğini gerektiren festival hayırseverliği, diğer hayırseverlik çeşitlerinden daha büyük sosyal ve kültürel etkiye sahipti⁹⁹⁵. Başka bir deyişle, Hellen hayırseverliğinin merkezinde agonistik festivaller bulunmaktaydı⁹⁹⁶. Zira bu tür festivaller siyasi rant devşirmenin en kolay ve en etkili yolu⁹⁹⁷. Bunun bilincinde olan kent eşrafı da maddi olanakları, cömertlikleri ve şahsi ya da siyasi ihtirasları nispetinde bu festivallere katkı sağlıyorlardı. Halihazırda kutlanan festivallere maddi katkı yapmak ya da unutulmuş kadim festivalleri canlandırmak antik kent toplumu nazarında takdire şayan bir girişim olmakla birlikte, esasında birey açısından yeni festival kurmak daha onur verici bir davranıştı⁹⁹⁸. Nitekim Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde bu düşüncenin somut sonuçları ortaya çıkmıştır. Zira Roma İmparatorluk Çağı -bilhassa İS. II ve III. yüzyıl- özel şahıslar tarafından finanse edilen festivallerin zirve yaptığı dönem olmuştur.

Özel şahısların festivallere yaptıkları maddi katkılar, kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı bir şekilde yazıtlara yansımıştır. Örneğin, Oinoanda antik kentinde düzenlenen *Demostheneia* şenliğinin kurucusu ve aynı zamanda finansörü C. Iulius Demosthenes'tir. **T165** no'lu yazıtta açık bir şekilde ve *imperator* ağzından C. Iulius Demosthenes'in şenlik masraflarını bizzat kendi cebinden karşılayacağı ifade edilmektedir: [Δώσει δὲ] αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν τὴν | δαμάνην - *Kendisi ise (festivalin) masraflarını bizzat kendi hazinesinden karşılayacaktır.* İlgili yazıtın ilerleyen satırlarından festivalin finans modelinin tüm detayları öğrenilmektedir. Buna göre, dört yılda bir kutlanacak olan festivalin masraflarının karşılanması için -esasinda- Demosthenes ve varisleri tarafından yıllık getirisi 1000 *denarii* olan araziler tahsis edilecektir. Görevde bulunan kent *eikosaprotos*'larından biri de kefil olarak bu arazileri iki kutlama arasındaki süre boyunca ister kiraya vererek isterse de kendisi kullanarak karlı bir şekilde işletecek ve vadesi dolduğunda her halükârda festival bütçesini hazır edecektir.

⁹⁹⁴ Abdurrahman Uzunlaşan, "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ankyra'da Agonistik Festivaller", şurada: *İlk Kale Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100. Yıl Anı Kitabı*, Ankara 2021, s. 11.

⁹⁹⁵ van Nijf 2020, s. 243.

⁹⁹⁶ Zuiderhoek 2009, s. 86; van Nijf 2020, s. 243.

⁹⁹⁷ Zuiderhoek 2009, s. 86 vd.

⁹⁹⁸ van Nijf 2020, s. 246.

Ancak ilgili arazi belirlenene kadar geçen her yıl için Demosthenes ve varisleri söz konusu 1000 *denarii*'yi nakit olarak verecek; bu para da 100 *denarii*'ye 10 *as* olacak şekilde (yıllık %7,5 faizle) işletilecektir. Böylece üç yılın sonunda 3450 *denarii* ve ilgili tutara o yılki 1000 *denarii* eklenerek toplamda bileşik faiz hariç 4450 *denarii*'lik bir festival bütçesi oluşacaktır. Bu paranın 1900 *denarii*'si müzik müsabakalarında kazanan yarışmacılara, 600 *denarii*'si tiyatro ve ücretli gösterilere, 150 *denarii*'si atletik müsakalarda kazananlara verilecektir. Geriye kalan 1800 *denarii* (varsa artan diğer meblağayla birlikte) *bouleutes* ve *sitometroumenoi*'ya (toplamda 500 kişiye) her birine 3 *denarii* olacak şekilde dağıtılacaktır. Ve geri kalan 300 *denarii* ise *sitometroumenoi*⁹⁹⁹ dışında tutulan vatandaşlara, azatlılara ve *metoikos*'lara dağıtılacaktır. Bunların yanında aynı yazıtın devamında festival görevlilerinin ve kent *khora*'sındaki çiftliklerin kurban törenine -kendi bütçelerinden- kaç adet kurbanlık hayvan sağlayacağı da tek tek açıklanmaktadır.

Demostheneia panegyris'i, kısmen Aphrodisias antik kentindeki bazı *agon*'larla birlikte, finans modeli tüm ayrıntılarıyla bilinen istisnai bir festivaldir¹⁰⁰⁰. Dolayısıyla tez kapsamında incelenen diğer festivallerin finans biçimlerini *Demostheneia*'da olduğu gibi derinlemesine kritik etmenin -mevcut kaynaklar itibarıyla- mümkün olmadığını gelinen noktada belirtmek gerekir. Ancak yukarıda da bahsedildiği üzere Aphrodisias'taki bazı festivaller bunun dışındadır. Bu bağlamda hem *Demostheneia*'nın hem de Aphrodisias'taki festivallerin mali yapıları ve bütçeleri tez kapsamında incelenen diğer festivallerin finansmanını değerlendirirken referans noktası oluşturacaktır.

Demostheneia festivalinin masrafları başlangıçta her ne kadar nakit fonlardan karşılanmışsa da esasında *Demostheneia* araziye dayalı fonlarla (gayrimenkul vakfı) finanse edilen bir şenliktir. Buna karşın Aphrodisias'taki bir dizi festival başlangıçlarından itibaren, yıllık faiz işletilen nakit fonlarla (para vakfı) finanse edilmişlerdir. Bu durum, kentin başvurusu üzerine *logistes/curator* M. Ulpius Appuleius Eurykles'in kentte düzenlenen festivaller için almış olduğu kararları Aphrodisiaslılara bildirdiği mektuplara (T62 ve T70) yansımıştır. Bahsedilen mektuplara (ve diğer yazıtlara) göre; *Adrasteia*, *Hossidaeia Iulianeia*, *Kallikrateia*, *Lysimakheia*, *Lysimakheia*

⁹⁹⁹ Kavram için bkz. Ebru N. Akdoğu Arca, Lykia'ya Özgü Bir Kavram Olarak Sitometroumenoi Andres'i Plinius'un X, 116/117. Mektupları Işığında Yeniden Değerlendirme", *Adalya* 19, 2016, s. 115-132.

¹⁰⁰⁰ Wörrle 1988, s. 151.

& *Tatianeia* ve *Philomoneia* *agon*'ları bizzat festival kurucularının kendi ceplerinden/miraslarından bıraktıkları; yıllık olarak faiz işletilen nakit sermayelerden finanse edilmekteydi. Flavius Lysimakhos ve Tatianus soyundan IV. Philemon'un bıraktıkları para tam olarak bilinmese de ilgili yarışmalar festival bütçesi 120.000 *denarii* olduğunda kutlanmaya başlayacaktır¹⁰⁰¹. *Adrasteia*, *Kallikrateia* ve *Hossideia Iulianeia* yarışmalarının bütçesi ilk iki festivale nispetle oldukça kısıtlıdır: *Kallikrateia* toplam 12.600 *denarii*'lik bir bütçeden finanse edilirken; *Hossideia Iulianeia* yarım talentlik (ἀγῶνα εἰμιταλαντιαῖον) bir yarışmadır. *Adrasteia*'nın bütçesi tam olarak bilinmese de bu festival kapsamında yapılan *tragedya* müsabakasının birincisine 1500 *denarii*'lik ödül verilmektedir. *Agon Lysimakheia*'da ise aynı yarışmacıya 2500 *denarii*'lik bir ödül verilmekteydi. Dolayısıyla iki festival bütçesi arasında yaklaşık iki katlık bir fark olduğu söylenebilir.

Yukarıda adları zikredilen *agon*'ların dışında kalan festivallerin mali planları ve bütçeleri maalesef yazıtlara detaylı bir şekilde yansımamıştır. Fakat ilgili yazıtlarda yer alan terimsel ifadelerden özel şahısların festivallere yaptıkları somut maddi katkılar dolaylı olarak kanıtlanabilmektedir. Epigrafik belgelerde yer alan bu ifadeler şunlardır¹⁰⁰²:

- *ek ton idion* (ἐκ τῶν ἰδίων) / *eks oikeion/eks idion/apo khrematon* (ἐξ οἰκείων/ἐξ ἰδίων/ ἀπὸ χρημάτων) = Bu ifadelerin her ikisi de *agon* kurucusunun yarışmaların tüm masraflarını bizzat kendi bütçesinden, kendi cebinden karşıladığını gösterir.

Syedra'daki *Khrestos & Theodora Themisi*, Ariassos'taki *Hoplou*, İlyas'taki *Longilleia*, Konana'daki *Theodoreia*, Selge'deki *Artemisia*, Verbe'deki *Lucius Themisi*, Sagalassos'taki *Kallippianeios Neikatoreios Themis*'lerinin finans modelleri bu ifadelerle yazıtlara yansımıştır.

¹⁰⁰¹ M. Wörrle, bazı işlem hataları yapmakla birlikte, Oinoanda'da düzenlenen *Demostheneia* yarışmaları ile Aphrodisias'taki *Lysimakheia*'nın (ve dolaylı olarak *Philemoneia*'nın) ödül miktarları arasındaki 10 katlık farkı tablolaştırarak ortaya koymuştur (bkz. Wörrle 1988, s. 234-237). "Matematiksel" olarak son derece doğru görünse de "iktisat bilimi" açısından gerçekten bu farkın 10 kat olup olmadığı son derece tartışmalı bir konudur. Zira iki festivalin kuruluş tarihleri arasında yaklaşık olarak 50 yıllık bir süre bulunmaktadır. Dolayısıyla bu 50 yıllık süre hesaba katılarak "denarius'un alım gücü"ndeki sapmalar tespit edilmeli ve bu doğrultuda da ilgili fark yeniden yorumlanmalıdır. Aksi, yüzeysel olmasının ötesinde, araştırmacıları son derece yanıltıcı sonuçlara götürebilir.

¹⁰⁰² Karl G. Lanckoronski, *Staedte Pamphylens und Pisidiens II*, Viyana 1892, s. 34, dn. 2; Heberdey 1923, s. 200; Pleket 1995, s. 156; Çokbankir 2011, s. 320-326; Altın 2015, s. 116-118.

- *eks hyposkheseos* (ἐξ ὑποσχέσεως) = Bu ifade, *agon*'un “verilen bir söz üzerine” bizzat sözü veren veyahut ilgili şahsın akrabaları tarafından kurulduğunu ve yine aynı kişilerce festival masraflarının karşılandığını gösterir.

Bu ifadeye Attaleia antik kentindeki *Agrippineia*, Andeda'daki *Longilleia*, Komama'daki *Longilleia*, Verbe'deki *Lucius Themisi*'nde rastlanmıştır.

- *ek diathekes* ve *dotheises* (ἐκ διαθήκης / δοθείσης) = Bu ifadeler, ilgili festivalin vasiyet yoluyla kişinin bıraktığı/bağışladığı nakit para ya da gayrimenkul ile finanse edilip kutlandığını gösterir.

Bu ifadeler yalnızca Ksanthos'taki *Agrippeia* ve Metropolis'teki *Menneaneia* festivallerine ait yazıtlarda karşımıza çıkmaktadır.

- Yine benzer şekilde *kataleipein* (καταλείπειν -fiil) / *kataleipsis* (κατάλειψις -sıfat) ifadeleri (ve bunların farklı çekimleri) vasiyet ve miras yoluyla kurulmuş bir *agon*'a işaret etmektedir. Dolayısıyla bu tür festivallerde vasiyeti bırakan aynı zamanda festivalin finansörü konumundadır.

Herakleia Salbake'deki *Sebasta Cornelianeia Artemaia*, Nysa'daki *Diogeneia*, Korakesion'daki *Indemis* ve *Neon themis*'leri, Laertes'teki *Nestor & Phrontinus & Taius & Indus Themisi*, Syedra'daki *Laodikeia*, Arykanda'daki *Embromianeia*, Kadyanda'daki *Phanianeia*, Phaselis'teki *Eukratideia*, Ariassos'taki *Hoplion Themisi*, Termessos'taki *Marcus Aurelius Hermaios Themisi*, *Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi*, *Agrippeia*, *Agrippineia* ve *Simonideia* yarışmaları vasiyet ya da miras yoluyla kurulmuş festivallerdir ve masrafları da bizzat kurucuları ya da diğer aile üyeleri tarafından karşılanmıştır.

- *λείπω* (*birakmak*) ifadesi de vasiyet yoluyla kurulan bir *agon*'a işaret etmektedir.

Laertes antik kentindeki *Mousaeia* festivali (θέμιν πινυτοῦ Μουσαίου ἦν λίπε – *bilge Mousaios'un bırakmış olduğu themis*) bu ifadenin yer aldığı tek kaynaktır.

- *Συστησάμενον* (*kendisi için kurmak-düzenlemek-oluşturmak*¹⁰⁰³)

¹⁰⁰³ Çelgin 2011, s. 639, bkz. Συνίστημι.

- ἀχθεῖσαν¹⁰⁰⁴ ὑπὸ ... (... tarafından düzenlenen) ifadeleri ilgili festivalin özel bir şahıs tarafından kurulup finanse edildiğini gösterir.

Oinoanda'daki *Artemon & Polykleia*, Ariassos'taki *Arpias*, *Rhodoneia*, *Marcus Aurelius Nenarianus Arteimas* ve *Hoplou Themis*'leri bu ifadelerin yer aldığı festivaller olarak karşımıza çıkmaktadır.

- *tes aristes mnemes aksion* (τῆς ἀρείστης μνήμης ἀξίων) = *En asil, en yüce anısına*. Bu ifade, ilgili *agon*'un özel kişiler anısına kurulup, kutlandığını ve de yine özel şahıslar tarafından finanse edildiğini gösterir.

Termessos'taki *Ti. Cl. Varus & Asklepidotos Themisi*, anne ve babaları tarafından muhtemelen erken yaşta hayatlarını kaybeden çocuklarının anısını yaşatmak için kurulmuştur. Dolayısıyla festivalin finanmanı da yine söz konusu ebeveynler tarafından karşılanmıştır. Benzer bir festivale Selge antik kentinde de rastlanmaktadır. Valeria Briseis adlı hayırsever bir vatandaşın vakfettiği nakit paradan çocukları Memnon ve Kotyseus anısına kentte *Panathenaiques Themisi* kutlanmıştır. Ancak bu festival adını özel bir şahıstan değil, Atina'da her yıl tanrıça Athena onuruna kutlanan *Panathenaia* festivalinden alıyordu¹⁰⁰⁵.

- *ek philotimias* (ἐκ φιλοτειμίας) Bu ifade, ilgili *agon*'un kurucusunun “ünseverliği dolayısıyla” kutlandığını gösterir. Bu nedenle söz konusu ifadenin rastlandığı yazıtlarda ünsever kişinin bizzat kendisi ya da akrabaları da festivalin masraflarını kendi bütçelerinden karşılamaktaydı.

Syedra'daki *Mousoniea*, Ksanthos'taki *Agrippeia*, Telmessos'taki *Agrippeia*, Termessos'taki *Apolloneia*, *Mamastis & Perikles*, *Tiberius & Aurelia Ge*, *Lalla*, *Hermaios*, *Oples*, *Moles II*, *Aurelia Ge*, *Perikleia*, *Marcus Aurelius Hermaios Themis*'lerine ait yazıtlarda bu ifadelere rastlanmaktadır.

- *ek/apo doreas ... / apo ousias ...* (ἐκ/ἀπὸ δωρεᾶς / ἀπὸ οὐσίας /) Bu ifadeler, ilgili *agon*'un masraflarının özel bir şahıs tarafından karşılanma koşuluyla kente,

¹⁰⁰⁴ Bkz. ἄγω. Yazıtlarda bu ifade kullanılarak kimi zaman doğrudan paranın kaynağı olan kişi de belirtilir ἀχθεῖσαν ἐκ χρημάτων Οπλωνος β' | Ξένωνος (T243).

¹⁰⁰⁵ Altın 2015, s. 80-82; 117-118.

Birliğe (*koinon*) ya da daha geniş bir topluma “hediyeye-armağan” edildiğini gösterir.

Balboura’daki *Meleagreia*, Ksanthos’taki *Antipatreia*, Oinoanda’daki *Androbeia*, *Euaresteia*, *Meleagreia*, Olympos’taki *Artemeia* (*alias Paua*) yarışmalarının masrafları bizzat kurucuları tarafından karşılanıp, kendi anısını yaşatmak maksadıyla, yazıtlarda belirtilen kent/bölge halklarının iştirakine ve kullanımına bırakılmıştır.

Yukarıda adları zikredilen *agon*’lar genel olarak özel şahıslar tarafından finanse edilmiştir. Ancak buna rağmen festivallerin düzen, işleyiş ve aşayişini sağlamakla yükümlü olan bir dizi memurun da bu organizasyonlarda görev aldığını bu aşamada hatırlatmak gerekir. Zira söz konusu festival memurları, finanmanı dört dörtlük sağlanan organizasyonlarda dahi (örneğin *Demostheneia*) kendi bütçelerinden bir takım harcama yapmak zorunda kalabiliyordu. Dolayısıyla diğer festival türlerinde olduğu gibi şahıs isimli yarışmalarda da agonistik memurların şenliklere yaptıkları maddi katkılar son derece önemlidir. Bu memurların en önemlisi kuşkusuz *agonothetes* olarak adlandırılan festival başkanlarıdır. *Agonothetes*’ler kurucuları ve finansörlerinden sonra festivallere en büyük maddi katkıyı yapan görevlilerdir; nitekim epigrafik belgelerde sıklıkla onların adının bulunması da bu durumun en somut tezahürüdür. Şenliklerde yapılan harcamalara bizzat kendi ceplerinden destek olan festival memurları, söz konusu organizasyonlardan genellikle herhangi bir maddi kazanç elde etmezdi. Bu nedendir ki yarışmalardaki memurlar genellikle kentlerin zengin, hayırsever, seçkin ve *ünsever* vatandaşlarından oluşmaktaydı. Agonistik memurlar festival organizasyonundan -her ne kadar- maddi kazanç elde edemeseler de *agon*’larda görev almak; yarışmacılara ve misafirlere yardımcı olup onların masraflarını karşılamak görevliler için (sosyal ve siyasi hayata tahvil edilebilen) özel bir övünç ve itibar kaynağı olmaktadır¹⁰⁰⁶.

Şahıs isimli festivaller yalnızca özel şahısların maddi katkılarıyla finanse edilmiyordu. Özellikle Ephesos’taki *Balbilleia*, Aphrodisias’taki *Attaleia*, gibi *hieros* (kutsal) *oikoumenikos* (uluslararası katılıma açık), *eisalatikos* gibi statülere sahip olan yarışmalar hem kamu kaynaklarından hem de birer özel şahıs olan *agonothetes*’lerin festival zamanındaki katkılarıyla finanse ediliyordu. Bununla birlikte bu tür festivaller

¹⁰⁰⁶ Price 2004, s. 188.

müsabık yarışmacıların memleketlerine de yerine getirmesi gereken bir dizi maddi yükümlülük yüklüyordu. Bu prestijli festivallerde galibiyet elde eden yarışmacılara vatanlarına dönüşte çeşitli ödülleri verilmesi, emekli maaşına bağlanması (*obsonia/syntakseis/siteresia*), ömür boyu ücretsiz yemek hakkı verilmesi (*sitesis*) ve heykellerinin dikilmesi doğrudan ilgili kentin bütçesinden finanse ediliyordu¹⁰⁰⁷. Özetle bu tür yüksek statülü festivallerin finansmanın daha çok kamu kaynaklarından finanse edildiği söylenebilir.

Miletos'taki *Prokleia* ve *Capitoneia*, Mylasa'daki *Censorineia*, Knidos'taki *Artemidoreia*, Patara'daki *Casseia* festivalleri de tıpkı *Balbilleia* ve *Attaleia* gibi genel olarak kamu kaynaklarından finanse edilmiş olmalıdırlar. Zira *Artemidoreia* hariç bahsedilen diğer festivaller Küçük Asya'nın çeşitli eyaletlerinde valilik (*proconsul/procurator*) yapmış olan Roma vatandaşı saygın *magistratus*'lar onuruna - teşekkür mahiyetinde- kurulup kutlanmıştır. *Artemidoreia* festivali ise sivil bir vatandaş olan C. Iulius Theopompos oğlu Gaius Iulius Artemidoros onuruna kurulmuş istisnai bir festivaldir. Söz konusu yarışmalar Roma İmparatorluk Çağı'nın "özel şahıs adıyla anılan ilk festivali"dir ve doğrudan doğruya kent tarafından finanse edilmiştir. Patara'da kutlanan *Casseia* festivali ise tıpkı Smyrna ve Pergamon'daki *Koina Asias Balbilleia* gibi Birlik (*koinon*) bütçesinden yani kamu kaynaklarından finanse edilmiştir. Pek tabii ki bu yarışmaların tümünde birer özel şahıs olan *agonothetes*'ler de görev almış ve ilgili organizasyonlara gerekli hallerde kendi ceplerinden (ἐκ τῶν ἰδίων) katkı sağlamışlardır.

Son olarak imparatorların ve merkezi otoritenin özel şahıs isimli festivallerin finansına yaptığı katkılara değinmek gerekir. Roma İmparatorluk Çağı boyunca yeni bir festivalin kurulup kurulmayacağına, önceden var olan şenliklerin statüsünün yükseltilip yükseltilemeyeceğine karar veren tek yetkili otorite Roma *imperator*'ları olmuştu¹⁰⁰⁸. İmparatorların elinde bulunan bu güç "imparatorluk kültürü" olgusuyla birleşince¹⁰⁰⁹; büyük ölçüde araçsallaşarak doğrudan *imparatorluk ideolojisinin* tesis edilmesine hizmet etmiştir. Zira imparatorlar bu organizasyonları akılcı bir politikayla adeta yönetim mekanizmasına dönüştürerek bunu kentlere ödül/ceza şeklinde yansıtmışlardır¹⁰¹⁰.

¹⁰⁰⁷ Slater 2010, s. 268-269; Pleket 2014a, s. 103; Pleket 2014b, s. 371.

¹⁰⁰⁸ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (*bkz.* Bölüm II – 9 An imperial ban?)

¹⁰⁰⁹ Sherwin-White 1996, s. 403.

¹⁰¹⁰ Klose 2005, s. 131.

Dolayısıyla agonistik festivaller aracılığıyla hem kentlerde *imperator*'un (imparatorluk ideolojisinin) siyasi temsili hem de bizzat Küçük Asya kentlerinin imparatorluğa bağlılığı sağlanmıştır. Geç Cumhuriyet Dönemi itibariyle yavaş yavaş şekillenmeye¹⁰¹¹ başlayan bu süreci esas olarak *princeps* Augustus tamamlamış ardılları da büyük ölçüde onun izinden (*imatatio Augusti*) gitmiştir¹⁰¹². Bu bağlamda imparatorların kentlere ya kişilere bahsettikleri söz konusu agonistik imtiyazlar, para yardımları ve diğer kolaylıklar teknik olarak *dorea-donatio* olarak tanımlanıyordu¹⁰¹³. Ephesos'taki *Balbilleia*, Aphrodisias'taki *Attaleia* (*Gordianeia Capitolia*) Balboura'daki *Meleagreia*, Oinoanda'daki *Demostheneia* ve Apollonia Mordiaion'daki *Aelia Cornuteia* festivallerinde farklı imparatorların farklı gerekçelerle bahsettikleri agonistik imtiyazlara ve para yardımlarına yazıtlar aracılığıyla doğrudan şahit olunur. Yine Aphrodisias'ta, kutlamalarına bir müddet ara verilen ya da hiç başlanmamış olan bir dizi festival (*Adrasteia*, *Hossideia Iulianeia*, *Kallikrateia*, *Lysimakheia* ve *Philomoneia*) ancak devrin *curator rei publicae/logistes*'i M. Ulpius Appuleius Eurykles'in devreye girmesiyle (tekrar) kutlanmaya başlamıştır.

Görüldüğü üzere şahıs isimli *agon*'ların finansmanı kamu kaynaklarından daha ziyade özel şahıslara ait fonlar aracılığıyla sağlanmıştır. Fakat kamusal kaynakların da şahıs isimli festivallerin finansmanında sıklıkla olmasa da kullanıldığı yapılan değerlendirme sonucunda ortaya konulmuştur. Yine imparatorların ve yerel temsilcilerinin de kimi durumlarda doğrudan agonistik sahaya müdahil olduğu ve bu bağlamda kentlere ya kişilere bahsettikleri agonistik imtiyazlar, para yardımları ve diğer kolaylıklar vasıtasıyla festivallerin finansmanına doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunduğu görülmüştür.

3.5.ŞAHIS İSİMLİ FESTİVALLERİN KURULUŞ ŞEKLİ VE KUTLANMA SÜRELERİ

Agonistik festivallere maddi katkı yapmak ya da unutulmuş kadim festivalleri canlandırmak antik kent toplumu nazarında takdire şayan bir girişim olmakla birlikte,

¹⁰¹¹ van Nijf 2001, s. 320.

¹⁰¹² Spawforth 2007, s. 384.

¹⁰¹³ $\delta\omega\pi\epsilon\alpha\acute{\iota}$ terimi yalnızca *imperator*'lar tarafından kentlere yapılan maddi değil aynı zamanda *agon*'un düzenlenebilmesi için gerekli olan izinlerin verilmesi, *agon*'un statüsünün yükseltilmesi gibi farklı kolaylıkları da simgelemektedir bkz. Robert 1970, s. 6-7, dp. 1; Robert 1982, s. 228, nr. 1; Robert 1983, s. 594, dp. 2; Mitchell 1993, s. 224; Remijsen 2011, s. 107, özellikle dp. 44.

esasinda birey acısından yeni festival kurmak daha prestijli ve onur verici bir davranıştı¹⁰¹⁴. Nitekim Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde bu düşüncenin somut sonuçları ortaya çıkmıştır. Zira Roma İmparatorluk Çağı -bilhassa İS. II ve III. yüzyıl- özel şahıslar tarafından finanse edilen ve onların adıyla anılan festivallerin nicelik bakımından zirve yaptığı dönem olmuştur.

Şahıs isimli her yeni festivalin kuruluş biçimi aynı olmamakla birlikte, genel olarak bu tür festivaller ilkin bireyin fikri olarak kendi kafasında tasarlanmaya başlıyordu¹⁰¹⁵. Festival tasarısı zamanla somutlaşıp bir öneri olarak kentin en önemli siyasi organları olan Danışma (*boule*) ve Halk (*demos*) meclislerinin takdirine ve onayına sunuluyordu¹⁰¹⁶. Bu noktada bir hatırlatma yapmakta yarar var: Roma İmparatorluk Dönemi'nin -her konuda- en yetkili merci sırasıyla Roma imparatorları, onların eyaletlerdeki temsilcileri (özellikle valiler) ve ardından da kent meclisleridir. Özel şahıslar sonsuz zenginliklerine ya da yüksek statülerine rağmen, bu iki otorite karşısında adeta yok hükmündeydi. Dolayısıyla (fikir aşamasındaki festivalin statüsüne göre) kent meclislerinin ya da devrin imparatorunun izni ve onayı olmaksızın bu dönemde yeni bir festival kurulması teorik olarak mümkün değildir. Bağlamları farklı olsa da Ephesos'taki Publius Vadius Antoninus ve Rhodiapolisli Opramoas -statülerine ve servetlerine rağmen- örnekleri yerel ve merkezi otorite karşısında özel şahısların acizliğinin anlaşılması noktasında çok önemlidir. İlkinde Roma vatandaşı M. Claudius Publius Vadius Antoninus Phaedrus Sabinianus Ephesoslularla *euergesia* tercihi konusunda ters düşmüş ve dönemin *imperator*'u Antoninus Pius devreye girinceye kadar -normal şartlarda kentin kendisine derhal vermesi gereken- onurlandırmalardan bir süreliğine mahrum kalmıştır¹⁰¹⁷. İkincisinde ise Lykialı yerel milyarder Opramoas bölge kentlerinde yaptığı sonsuz hayırseverlik (*euergesia*) faaliyetlerine ve Lykia Birliği'nin tüm çabalarına

¹⁰¹⁴ van Nijf 2020, s. 246.

¹⁰¹⁵ Remijsen 2015, s. 292.

¹⁰¹⁶ Remijsen 2015, s. 292; Angelos Chaniotis, "Aphrodisiaslı Hayırseverler ve Hayırseverliğin Toplumsal-Kültürel Sınırları", in: *Tarih Boyunca Anadolu'da Hayırseverlik. Birinci Uluslararası Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Sempozyumu 26-29 Mart Antalya*, (eds. O. Tekin, C. H. Roosevelt, E. Akyürek), Antalya 2020, s. 118 ve dp. 53.

¹⁰¹⁷ *IK Ephesos*, nr. 1491-1493. Bu konuda daha kapsamlı tartışmalar için bkz. Angela Kalinowski, "The Vedii Antonini: Aspects of Patronage and Benefaction in Second-Century Ephesos", *Phoenix* 56-1/2, 2002, s. 109-149; Christina Kokkinia, "Letters of Roman Authorities on Local Dignitaries: The Case of Vadius Antoninus", *ZPE* 142, 2003, s. 197-213; Zuiderhoek 2009, s. 108-109.

/ arabulucuğuna rağmen İS. 141'e kadar imparatorluk övgüsü/takdiri (*martyriai*¹⁰¹⁸) alamamıştır¹⁰¹⁹.

Yeni kurulacak festivalin detayları (başlangıç tarihi, süresi, adandığı tanrı, programı, yarışma türleri, ödül miktarları, katılımcıların -hem seyirci hem de yarışmacı olarak- profili, görevlilerin sayısı, atama biçimi ve sorumlulukları, giyilecek elbiseler, uyulacak kurallar vs. birçok teferruat) kent meclislerinde yapılan bir dizi görüşme neticesinde büyük ölçüde karara bağlanıyordu. Taraflar temel noktalar üzerinde mutabakata vardığında esas önemli konu olan festivalin mali planı ve bütçesi müzakare ediliyordu¹⁰²⁰. Festival bütçesinin büyüklüğü pek tabii ki doğrudan kurulacak organizasyonun ölçeğine bağlıydı. *Demostheneia* ve *Aphrodisias*'taki bir dizi yarışma haricinde maalesef şahıs isimli (ve genel olarak diğer) festivallerin bütçeleri ve mali planları tam olarak bilinmemektedir. Ancak şu açıktır ki nitelikleri değişse de şahıs isimli festivaller genellikle agonistik vakıflar¹⁰²¹ ya da nakit fonlar vasıtasıyla finanse ediliyordu¹⁰²². Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu¹⁰²³. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan bu tür vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri

¹⁰¹⁸ Christina Kokkinia, "Martyriai: Civic Honours and Imperial Government", in: (eds. A. Heller-O. M. van Nijf) *The Politics of Honour in the Greek Cities of the Roman Empire*, (Brill Studies in Greek and Roman Epigraphy vol. 8), Leiden-Boston 2017, s. 373 vd.

¹⁰¹⁹ Kokkinia 2003, s. 198, dp. 5-6; 200; Kokkinia 2011, s. 117.

¹⁰²⁰ Remijsen 2015, s. 293.

¹⁰²¹ Eski Yunanca ve Latince'de günümüz anlamında vakıf sözcüğüne karşılık gelen net bir ifade yoktur. Ancak konunun kolaylıkla kavranabilmesi için böyle bir kavrasallaştırma yapılmak zorundadır. Bu durumda da vakıfların kendi içinde nasıl tasnif edileceği sorunu karşımıza çıkar. Pauline Schmitt-Pantell vakıfları kendi içinde mezar ve *euergesia* (hayırseverlik) vakıfları olarak ikiye ayırırken (bkz. Pauline Schmitt-Pantell, "Évergétisme et mémoire du mort. À propos des fondations de banquets publics dans les cités grecques à l'époque hellénistique et romaine", in: (eds. G. Gnoli-J. Pierre Vernant) *La mort, les morts dans les sociétés anciennes*, Cambridge-Paris 1982, s. 177-188; Bernhard Laum ise -güncellenmesi gereken eski çalışmasında- vakıfları amaçlarına göre üçe ayırır: Dini, Agonistik ve Sosyal-Yardımlaşma Vakıfları (bkz. Bernhard Laum, *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike: Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte*, 2 Cilt, Leipzig-Berlin 1964, s. 60-115). Tez konusuyla da uyumlu olacak şekilde çalışmamızda eksikleri olsa da B. Laum'un sınıflaması esas alınmıştır.

¹⁰²² Sophia Aneziri, "Stiftungen für sportliche und musische Agone", in: (eds. K. Harter-Uibopuu-T. Kruse) *Sport und Recht in der Antike*, (Wiener Kolloquien zur Antiken Rechtsgeschichte Band II), 2014, s. 148-163; Remijsen 2015, s. 294. Agonistik vakıflar diğer vakıf türlerinde olduğu gibi sermayeleri bakımından para vakıfları ve gayrimenkul vakıfları olarak ikiye ayrılıyordu (bkz. Aneziri 2014, s. 151; Remijsen 2015, s. 294). Ancak *Demostheneia* festivali örneğinden hatırlanacağı üzere bütün vakıfların gelir kaynakları her zaman net bir şekilde ayrılmıyor; kimi zaman karma mahiyete de sahip olabiliyorlardı.

¹⁰²³ Heberdey 1923, s. 198 vd.; Horsley-Mitchell 2000 (*IK* 57), s. 135. Vakıfların kuruluş şekilleri için bkz. Laum 1964, s. 115-124.

işleterek ilgili kent yetkilileri aracılığıyla festivalin giderlerini karşılıyorlardı. Küçük Asya’da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde vakıflar aracılığıyla finanse edilen çok sayıda festivale rastlanmaktadır ki bunların büyük bir bölümünü de tez kapsamında değerlendirilen şahıs isimli *agon*’lar oluşturmaktadır.

Festivalin bütçesi ve mali planı müzakare edildikten sonra alınan somut kararlar - kente ait bir heyet önderliğinde- değerlendirme ve onay için eyaletteki imparatorluk temsilcisine ya da bizzat devrin imparatorunun kendisine gönderiliyordu¹⁰²⁴. Değerlendirme sonucunda çıkan onay ya da ret kararı düşülen şerhlerle birlikte, bir mektup vasıtasıyla ilgili kente bildiriliyor ve netice müspet ise alınan kararlar kamuya açık alanlarda teşhir edilmek üzere taşlara kazınıyordu. Böylece bir yandan festival kurucusu vakfı ve sermayesini öte yandan ise yerel yönetimler de olası maddi tehlikelere karşı kent ekonomisini -en yüksek otorite nezdinde- güvence altına almış oluyordu. H. W. Pleket *themis* statüsündeki küçük ölçekli ve yerel karakterli festivallerin kuruluşun da imparatorluk izninin/onayının pek de gerekli olmadığını belirtse de S. Remijsen tam aksine bu türden izin ve onayların yerel festivaller için dahi son derece önemli olabileceğini salık vermektedir¹⁰²⁵.

Şahıs isimli festivallerin kuruluşunda her zaman yukarıda aktarılan süreçler takip edilmiyordu. Örneğin, Ephesos’taki *Balbilleia*’nın kuruluşunda doğrudan doğruya bir imparatorun iradesi söz konusudur. Cassius Dio’nun aktarımlarına göre bu festival kuruluşunu ve adını her ne kadar ünlü astrolog Tiberius Claudius Balbillus’a borçlu olsa da esasında bu yarışmalar, ne bizzat Ti. Claudius Balbillus’un “vasiyeti” doğrultusunda kurulmuş ne de festivalin giderleri tümüyle O’nun vakfettiği para ve gayrimenkullerden karşılanmıştır¹⁰²⁶. Aksine bu yarışma, *imperator* Vespasianus tarafından Tiberius Claudius Balbillus şahsında Ephesos kentine bahşedilmiş bir “*armağan*” (δωρεά/donatio) niteliğindedir¹⁰²⁷. Cassius Dio eserinde, söz konusu *kutsal agon imtiyazının* yalnızca Ephesos’a verildiğini söylese de bazı yazıtlar (T60-T61=T205) bunun aksini, aslında

¹⁰²⁴ Remijsen 2015, s. 295-296.

¹⁰²⁵ Pleket 2014b, s. 372 *karş.* Remijsen 2015, s. 296-297.

¹⁰²⁶ Yukarıda da ifade edildiği üzere Küçük Asya’da özellikle Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde agonistik vakıflar (özel sermaye) aracılığıyla kurulup kutlanan festivallere (*themides*) sıklıkla rastlansa da *Balbilleia* onlardan biri değildir *bkz.* Draeger 1993, s. 59-60 *karş.* P. Frisch ise Ti. Claudius Balbillus’un ya da ailesinin organizasyona bir miktar maddi katkı sağlamış olabileceğini ve tam da bu nedenle festivalin bu adı almış olabileceğini ifade eder (*bkz.* Frisch 1974, s. 162).

¹⁰²⁷ Cass. Dio. 65, 9, 2.

hediye'nin Ephesos dahil tüm *Asia Koinon*'unu kapsayacak şekilde verilmiş olabileceğini düşündürmektedir¹⁰²⁸. P. Frisch de bu noktadan hareketle *Balbilleia*'nın ilkin birkaç şehirde (Ephesos-Smyrna-Pergamon) birden kutlanmaya başladığını fakat zaman içinde yalnızca Ephesos'ta düzenlenmeye devam ettiğini belirtir¹⁰²⁹. Ancak **T60-T61=T205** numaralı yazıtlara rağmen, Cassius Dio'nun ifade ettiği gibi *kutsal agon imtiyazı* yalnızca Ephesos kentine de verilmiş olabilir. Bu durumda, *Balbilleia*'nın başlangıçta yalnızca Ephesos'ta düzenlendiği, daha sonra -Vespasianus'a hürmet göstermek maksadıyla- *Asia Koinon*'unun talebi üzerine Smyrna ve Pergamon kentlerinde de kutlanmaya başladığı söylenebilir¹⁰³⁰. Kaldı ki bu iki şehirdeki kanıtların tekil kalması ve "*Koina Asias Balbilleia*" olarak anılan festivallerin tümünün İS. I. yüzyıla (Vespasianus dönemi) tarihlendirilmesi bu düşüncenin doğruluğunu büyük ölçüde kanıtlamaktadır¹⁰³¹. Tüm bu tartışmalardan bağımsız olarak şurası kesindir ki *Balbilleia* festivali -Tiberius Claudius Balbillus'un kuruluş aşamasında dahli/isteği¹⁰³² olsun ya da olmasın- bizzat *imperator* Vespasianus'un iradesiyle kurulmuş *hieros, oikoumenikos* ve *eisalastikos* statüsüne sahip son derece prestijli bir organizasyondur. Bu bakımdan başlangıçta bizzat Tiberius Claudius Balbillus'un kendisinin ya da ailesinin maddi katkısı olsun ya da olmasın *Balbilleia* yarışmaları esas olarak *hieros* statüsüne sahip (ve kısa bir süre Birlik yarışması) festivaller gibi finanse edilip kutlanmıştır.

Şahıs isimli festivallerin bir diğer kuruluş şekli de bir bütün olarak kentlerin irade koyup önderlik etmesiyle gerçekleşiyordu. Miletos'taki *Prokleia* ve *Capitoneia*, Mylasa'daki *Censorineia*, Patara'daki *Casseia* ve Knidos'taki *Artemidoreia* festivalleri ilgili şahısların isteği ve girişimlerinden ziyade, bizzat kentlerin (ya da Birlik'lerin) inisiyatif almasıyla kurulmuşlardır. *Artemidoreia* hariç diğer festivallerin izafe edildiği kişiler Küçük Asya'nın farklı eyaletlerinde vali (*proconsul* ve *procurator*) olarak görev yapmış üst düzey Romalı *magistratus*'lardır. Söz konusu yetkililerin memuriyetleri süresince bölge kentlerine yaptıkları cömert yardımlar, bölge halklarına gösterdikleri yakın ilgi ve muhabbet; görevleri ya da yaşamları sonunda kendilerine çeşitli onursal

¹⁰²⁸ Draeger 1993, s. 59-60.

¹⁰²⁹ Frisch 1974, s. 162; Draeger 1993, s. 59-60.

¹⁰³⁰ Draeger 1993, s. 59-60.

¹⁰³¹ Lehner 2004, s. 172 ve dp. 758.

¹⁰³² Cassius Dio'ya ait pasajda geçen διὰ Βάρβιλλόν ifadesindeki "*dia*" genellikle *agon*'un Balbillus'un isteği üzerine kurulmuş olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır bkz. Draeger 1993, s. 59-60.

unvanlar (*soter*, *euergetes*, *patron* gibi) ve resmi bir kült veya kendi adlarıyla anılan bir festival olarak geri dönmüştür. Bu bakımdan ilgili festivallerin tümü esasında birer şükranlık ifadesidir. *Artemidoreia* festivali de esasında bir şükranlığın tezahürü olmakla birlikte ithaf edildiği kişinin statüsü bağlamında diğerlerinden kesin olarak ayrılmaktadır.

Son olarak Aleksandreia Troas'taki *Smintheia Pauleia* gibi karma yapıdaki festivallerden bahsedilebilir. Söz konusu festivalin kuruluşu esasında Hellenistik Dönem'e kadar uzanmaktadır¹⁰³³. Bu bakımdan *Smintheia* da tıpkı *hieros* statüsüne sahip çağdaş emsalleri gibi bizzat kutlandığı kentin çabaları sonucunda kurulmuştur. Ancak Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde Aleksandreia Troas'taki bu festival isim değiştirerek yazıtlara Σμίνθεια Παύλεια (*Smintheia Pauleia*) adıyla yansımaya başlar. Tartışmalı olmakla birlikte *agon* adına eklenen *Pauleia epithet*'inin festivale finansal destek sağlayan "Paulus" adındaki bir *euergetes*'ten (hayırsever) geldiği düşünülmektedir.

Genel olarak dört farklı kuruluş biçimi tanımladığımız şahıs isimli festivallerin kutlanma süreleri birbirinden oldukça farklıdır. Bu durum festivallerin kutlanma süresini etkileyen birçok değişken olmasından ileri gelmektedir. Bununla birlikte söz konusu değişkenler her zaman tek tip sonuç da vermez. Fakat bunlara geçmeden önce keşfedilecek yeni bir yazıtın aşağıda yapılacak değerlendirmeyi tam olarak olmasa da belli ölçüde anlamsızlaştıracağını hatırlatmakta yarar var. Dolayısıyla değerlendirmemiz yalnızca mevcut kaynaklar özelinde geçerlidir.

Tez kapsamında kritik edilen epigrafik belgeler ışığında şahıs isimli *agon*'ların kutlanma süresini etkileyen altı temel parametre göze çarpmaktadır:

- Festivallerin kuruluş biçimi
- Festivallerin statüsü
- Festivallerin finansman şekli ve mali planları
- Özel ilişkiler
- Varis ve akrabaların gözetimi

¹⁰³³ Kentte kutlanan *gymnik* yarışmaların en eskisi bu festival Apollon Smintheus onuruna kuruluş Σμίνθεια (*Smintheia*) adıyla Geç Helenistik Dönem'den itibaren kutlanmaya başlamıştır *bkz.* Themelis 1998, s. 5758; Gauthier 2000, s. 633; Habicht 2000, 123-126; Özhan 2015, s. 184; Özhan 2016, s. 276.

- Periyodu (kutlanma aralığı)

Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya’ında en uzun kutlanma süresine sahip olan şahıs isimli festival Ephesos’taki *Balbilleia*’dır. Çalışmanın önceki bölümlerinden hatırlanacağı üzere *Balbilleia*, bizzat imparator iradesiyle kurulmuş yüksek statülü bir *agon*’dur. Bunların yanı sıra *Balbilleia* (statüsü gereğince) mali olarak ne doğrudan bir kentin ne de özel bir şahsın insafına bırakılmıştır. Dolayısıyla *Balbilleia*’nın uzun kutlanma süresinde şaşılacak bir durum yoktur. Kesin olmamakla birlikte ikinci en uzun ömürlü (yaklaşık bir buçuk asır) festival Miletos’ta kutlanan *Capitoneia*’dır. Bu festival *Balbilleia*’nın aksine yerel karakterli ve küçük ölçekli bir *agon*’dur. Kuruluşunda imparatorun değil, Miletos kentinin iradesi/girişimi söz konusudur. Fakat yine de *Capitoneia*’nın kutlanma süresi son derece uzundur. Bu süre ancak festivalin izafe edildiği Gnaeus Vergilius Capito ile Miletos kenti arasındaki “özel ilişki” gözler önüne serilince anlaşılır olabilmektedir. İS. 47 yılında yaşanan bir deprem sonucunda Miletos antik kenti çok büyük bir yıkım yaşamıştır¹⁰³⁴. Cn. Vergilius Capito, kentin en çok ihtiyaç duyduğu bu kara günde öne çıkarak “özel” cömertlik örneği sergilemiş¹⁰³⁵ ve bu maddi yardımlar neticesinde de kentteki çeşitli kamu binalarının yeniden inşası ve bakımı gerçekleştirilmiştir¹⁰³⁶. Tarihin özel bir anında, Cn. Vergilius Capito tarafından yapılan özel cömertlik -Eski Yunan geleneğinde- kuşkusuz özel bir onurlandırmayı haklıyordu¹⁰³⁷. Dolayısıyla Cn. Vergilius Capito Miletos kenti tarafından hem *soter ve euergetes* (σωτήρα καὶ εὐεργέτην) unvanlarıyla onurlandırılmış hem de bizzat şahsı için kentte resmi bir kült¹⁰³⁸ ve festival kurulmuştur. Bunun yanı sıra Capito’nun ailesi de Miletos kentinde yaşamaktaydı. Yani kurulan festivale hayatta oldukları süre boyunca nezaret edebileceklerdi. Bu iki parametre Capito’nun uzun kutlanma süresini belli bir mantık zemine oturtsa da benzer niteliğe sahip diğer festivaller (*Prokleia*, *Censorineia*, *Casseia* ve *Artemidoreia*) için aynısı söylenemez.

Üçüncü en uzun kutlanma süresine sahip olan festival ise özel bir şahsın iradesiyle kurulan Oinoanda’daki *Demostheneia*’dır. Festivalin kurucusu ve finansörü Gaius Iulius

¹⁰³⁴ Mitchell 1987, s. 351; Riel-Akat 2007, s. 31, dp.13; Thonemann 2011, s.252; Thériault 2012, s. 383, dp. 69; Coşkun Abuagla 2012, s. 68-69.

¹⁰³⁵ Mitchell 1987, s. 351.

¹⁰³⁶ İlgili faaliyetlerin tamamı için bkz. Tomas Margaret 2020, s. 277 vd. özellikle s. 303’ten itibaren.

¹⁰³⁷

¹⁰³⁸ Robert 1983, s. 267; *SEG* 34, 1186 A=Ehrhardt 1984, 371-404;

Demosthenes, Roma vatandaşı olmakla birlikte yukarıdaki örneklerle karşılaştırılınca esasında pek de önemli bir siyasi kariyere sahip olmadığı görülür. Yine aynı şekilde Demosthenes'in kendi kentine katkısı Knidos'lu Gaius Iulius Artemidoros'un çok gerisindedir. Zira Artemidoros (ve babası Theopompos) Knidos kentine eski statüsünü - özgür kent (*civitas libera*) – geri kazandıran kişiyken; Demosthenes ise kentine çeşitli maddi yardımlar yapmış görece sıradan bir hayırseverdir. Öyleyse *Demostheneia*'nın kutlanma süresi nasıl bu kadar uzun ömürlü olabilmiştir? *Demostheneia* festivalinin ömrünün bu denli uzun olmasının sebebi, C. Iulius Demosthenes'in yaşarken kurmuş olduğu -kılı kırk yaran- *agonistik vakıf*'ta gizlidir. C. Iulius Demosthenes en başından itibaren, kurduğu vakfın amacına uygun bir şekilde işleyebilmesinin akraba ve varislerinin sadakatine bağlı olduğunu biliyordu¹⁰³⁹. Fakat bununla birlikte Demosthenes vakfın gayesini ve sermayesini korumaya yönelik hem çok sıkı tedbirler almış hem de ciddi maddi yaptırımları olan kurallar koymuştur. İlgili yazıtta bunların özetlendiği pasaj şu şekildedir:

(T165 str. 34-37) ... *Şayet herhangi bir kimse belirtilen hükümlerden birini çiğnerse, (vakfın) gelirini kayba uğratar veya başka maksatlarla kullanırsa veya bir hile yaparsa ya da tasarruflarımın gerçekleşmemesi için valiye bir teklif ya da dilekçe sunarsa; ister yönetici isterse de sıradan bir şahıs olsun bu kişi, vatanın tanrısı Apollon'a 2500 denarii; imperator'un en kutsal kasasına 5000 denarii ödesin, bu konuda ihbarda bulunan kişi nihai gayeme katkı sağladığı için (ilgili paranın) 1/8'ini alsın...*

C. Iulius Demosthenes'in son derece kapsamlı bir vakıf yönetmeliği hazırlaması yalnızca O'nun titiz devlet adamlığından ileri gelmiyordu. Muhtemelen Demosthenes, birçok defa vakıfların amacından saptığına¹⁰⁴⁰ ya da kent yöneticileri tarafından vakıf sermayelerinin çarçur edilip illegal bir şekilde zimmetlerine geçirildiğini müşahade etmiş olmalıdır. Aksi durumda, bu kadar titiz ve katı bir yönetmeliğin manası yoktur. Ancak festivalin uzun kutlanma süresini, sadece vakfın iyi hazırlanmış yönetmeliği mümkün kılmamıştır. Buna ek olarak, festivalin hem ilk kutlamasında hem de 34. kutlamasında şahit olduğumuz *agonothetes*'lerle C. Iulius Demosthenes arasındaki akrabalık ilişkilerinin de bu duruma katkısı oldukça fazla olmalıdır. Bu saygın görevi, ilk (1.)

¹⁰³⁹ Wörrle 1988, s.

¹⁰⁴⁰ Bu konudaki örnekler için bkz. Kokkinia 2012, s. 97-124.

kutlamada yeğeni (daha sonra evlatlığı olan) Moles oğlu Simonides'in torunu Simonides III; Otuz Dördüncü (34.) kutlamada yine Demosthenes'in soyundan Kroisos oğlu Ammianus'un torunu, Kroisos oğlu Marcus Aurelius Antimakhos yerine getirmiştir. Dolayısıyla *panegyris*'in ilk düzenlenişinden bilinen en son organizasyonuna kadar gerçekleşen tüm kutlamalarda Demosthenes'in bir akrabası festivale maddi-manevi anlamda refakat etmiş ve böylece şenlik yaklaşık bir buçuk asır boyunca sürekliliğini sağlayabilmiştir. *Demostheneia*'nın bir başka özelliği ise festival için ihdas edilen agonistik vakfın gelir kaynaklarının niteliğidir. *Demostheneia* festivalinin masrafları başlangıçta her ne kadar nakit fonlardan karşılanmışsa da esasında *Demostheneia* araziye dayalı fonlarla (gayrimenkul vakfı) finanse edilen bir şenliktir. Tüm vakıfların ömrü kuruluş aşamasında ebedi olarak varsayılsa¹⁰⁴¹ da vakıflar hem kötü yönetim hem de piyasanın belirsizliklerinden (örneğin paranın değer kaybetmesinden) etkilenebilirlerdi. Bu anlamda S. Remijsen'in çok isabetli bir şekilde belirttiği üzere para/nakit vakıfları gayrimenkul vakıflarının aksine daha savunmasızdı¹⁰⁴². Nitekim Aphrodisias'taki bir dizi festival (*Adrasteia*, *Hossideia Iulianeia*, *Kallikrateia*, *Lysimakheia* ve *Philomoneia*) özelinde de bu iddianın doğruluğu büyük ölçüde ispatlanabilir¹⁰⁴³. Bu bakımdan *Demostheneia* araziye dayalı fonlarla (gayrimenkul vakfı) finanse edilmiş olmasının da uzun kutlanma süresine müspet anlamda etki ettiği aşikardır. Gayrimenkul vakıflarının festival süresine pozitif etkisi Ephesos'ta İS. I. yüzyıl sonu II. yüzyıl başında kurulan *Olympia* yarışmaları özelinde daha net görülür. Bu festival, İS. I. yüzyıl sonu II. yüzyıl başında kurulmuş ve İS. yaklaşık 420 yılına kadar Tiberius Claudius Nysios'un festivale tahsis ettiği gayrimenkuller vasıtasıyla finanse edilmiştir¹⁰⁴⁴. Yukarıda açıklanan niteliklerinin yanı sıra Demosthenes kurduğu vakfın yönetmeliklerini uygulayabilmek için bizzat imparatorun onayını da almıştı. Roma İmparatorluk Çağı'nda vakıfların/vasiyetlerin garantörlüğünün imparatorların uhdesinde olduğu¹⁰⁴⁵ hatırlanacak olursa Demosthenes'in bu kararlar, vakfını her anlamda adeta dokunulmaz kıldığı söylenebilir.

¹⁰⁴¹ Camia 2011, s. 60.

¹⁰⁴² Remijsen 2015, s. 294-297, 300.

¹⁰⁴³ Söz konusu festivallerin kutlanma sürelerinin kısalığı -büyük olasılıkla- ilgili festivallerin nakit fonlarla finanse edilmesinden kaynaklanıyordu.

¹⁰⁴⁴ Lehner 2004, s. 189-194; Remijsen 2015, s. 297, 300.

¹⁰⁴⁵ Laum 1964, s. 218 vd.; Remijsen 2015, s. 300 vd.

S. Şahin'in *I Perge* II 315 numaralı yazıt hakkında yaptığı değerlendirme doğru kabul edilirse, Perge'deki *Vareia* festivalinin de tıpkı *Demostheneia* gibi uzun bir ömrü olduğu söylenebilir. Bu festival adını büyük olasılıkla, Küçük Asya'nın en önemli simalarından biri olan Marcus Plancius (Rutilius?) Varus'tan almaktaydı¹⁰⁴⁶. Küçük Asya'nın en önemli simalarından biri olan M. Plancius Varus mesleki kariyer bakımından Demosthenes'ten çok daha parlak bir şahsiyettir. Buna karşın *Vareia* yarışmaları *Demostheneia* festivali gibi her ayrıntısı düşünülmüş bir vakıfla koruma altına alınmamıştır. Dolayısıyla *Vareia*'nın varsayılan uzun ömrü ancak periyodu (*enneaterik* / sekiz yılda bir kutlanan) ve kentteki varislerinin gözetimiyle mümkün olabilmiştir. Kaldı ki sekiz yılda bir kutlanan festivale "uzun ömürlü" nitelemesini yapmak; bir ölçüde (dört yılda, iki yılda ve yıllık olarak kutlanan) diğer festivallerin süreleri bakımından değerlendirilmesini anlamsızlaştırmaktadır. Zira Termessos'ta iki yılda bir (*trietrik*) kutlanan *Simonideia*'nın minimum 27 kez kutlandığı kesin olarak kanıtlanmaktadır. Bu festivalin periyodunun bir an için *enneaterik* olduğu varsayılırsa kutlanma süresi otomatik olarak iki yüzyılı aşar. Yine S. Şahin'in Perge'deki bir başka yazıt (*I Perge* II 318) üzerine yaptığı yorumlar doğru kabul edilirse, Perge'deki *Demetrieia* festivalinin de uzun kutlanma süresine sahip olduğu söylenebilir. Kutlanma süresi tartışmalı olan bir diğer festival Syedra'daki *Mousoniea*'dır. Eğer ilgili festivalin periyodu tahmin edildiği gibi *tetraterik* (dört yılda bir düzenlenen) ise *Mousoniea* yarışmaları da en az 120 yıllık bir süre boyunca kutlanmış olur.

Yukarıda adı zikredilen festivaller dışında kalan (ki bunlara Balboursa'daki ve Oianoandada'daki iki farklı *Meleagreia*'yı, Pisidia Antiokheia'daki *Maksimianeia*'yı da ekleyebiliriz) festivallerin ya kayda değer bir kutlanma süresi yoktur ya da kutlanma süreleri tam olarak bilinmemektedir. Son olarak İS. III. yüzyılın ikinci yarısından itibaren -özellikle 260-270'lerden sonra- *agonistik* yazıtların büyük ölçüde ortadan kaybolduğunu¹⁰⁴⁷ hatırlatmakta yarar var. Zira bu dönemde doğuda Roma'nın başı -kısa bir süre önce Parth hanedanlığına son verip onların yerini alan- Sasanilerle dertteydi¹⁰⁴⁸. İmparatorluğun doğusundaki bu karışıklıkların yanı sıra -yine yakın tarihlerde- Akdeniz, Karadeniz ve Ege'de birçok kent Gotların yağma akınlarıyla yüzleşmek zorunda

¹⁰⁴⁶ *AE* (1965), nr. 208; Merkelbach-Şahin 1988, s. 132-133, nr. 57; Şahin 1996, s. 115, 121; *I Perge* 128; Rutledge 2001, s. 256; Diana Ng 2015, s. 115.

¹⁰⁴⁷ Sofie Remijsen, *The End of Greek Athletics in Late Antiquity*, Cambridge 2015, s. 16.

¹⁰⁴⁸ Mitchell 1993, s. 227.

kalmıştır¹⁰⁴⁹. Güven ve istikrarın ortadan kaybolduğu, doğal afetlerin ve salgın hastalıkların baş gösterdiği bu kaotik dönem, peşi sıra ekonomik yıkımı da beraberinde getirmiştir¹⁰⁵⁰. Barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçların karşılanmanın esas gaye olduğu bu olağanüstü dönem şahıs isimli festivallerin tümünün tarih sahnesinden silinmesine neden olmuştur.

3.6.ŞAHIS İSİMLİ FESTİVALLERİN KURUCULARI

Yeni bir festival kurulmasının veya bu organizasyonlarda görev almanın dini, politik, ekonomik ve sosyal anlamda açık ya da örtülü birçok sebebi bulunmaktaydı. Ancak şahıs isimli festivaller söz konusu olduğunda en güçlü motivasyon kaynağını (kurucu birey açısından) psikolojik unsurların oluşturduğu görülmektedir. Bu unsurların mahiyeti de dünyevi olmaktan ziyade manevidir. Zira şahıs isimli festivaller esas olarak ölümlerinden sonra kurucu şahısların adlarının (periyodik olarak) yad edilip; anılarının sonsuza kadar yaşatılması arzusuna (ruhlarının şad edilmesine) hizmet etmekteydi¹⁰⁵¹. Nitekim bu çıkarım Eski Yunan'ın din anlayışla da örtüşmektedir. Şöyle ki Eski Yunan'da ölüleri hatırlama, anma ve onurlandırma eylemi kişisel bir tercih değil; aksine, Yunan dindarlığının (εὐσεβία) bir parçasıydı. Dünyada erdemli bir hayat sürüp ölümünden sonra da fanilerce hatırlanan kişiler *elysion*'da (ἠλύσιον) ebedi mutluluk içinde yaşıyor, dünyada kötü bir hayat sürüp ölümünden sonra da fanilerce anılmayan kişiler ise *tartaros*'un (τάρταρος) karanlık ve dipsiz kuyularında sonsuz ızdırap içinde unutulup gidiyordu. Daha genel anlamda ve konuya uygun bir şekilde ifade etmek gerekirse ölümsüzlük tanrılar sayesinde değil, bizzat insanların hafızası aracılığıyla mümkün olabilmekteydi¹⁰⁵². Agonistik festivaller de bu amaca hizmet eden devrin en popüler ve ekonomik araçlarıydı.

¹⁰⁴⁹ Andreas Schwarcz, “Gotische und herulische maritime Einfälle in das Imperium Romanum in der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts n. Chr.”, in: (hrsg. F. Mitthof-G. Martin-J. Gruskova) *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography*, (Tyche Supplementband 12), Viyana 2020, s. 389-401

¹⁰⁵⁰ Géza Alföldy, “The Crisis of the Third Century as Seen by Contemporaries”, *GRBS* 15, 1974, s. 89-111.

¹⁰⁵¹ **T152** str. 9-12: ἀειμνημο|νεύτου Τιβερίου Κλαυ|δίου Καισιανοῦ Ἀγρίπ|πα = *daima hatırlanan Tiberius Claudius Caesianus Agrippa*); **T182** str. 15-18: ὧς σὺ μὲν οὐδὲ θανὼν ἀπολεῖς | κλέος, ἀλλὰ μέγ' οἴσεις ἄ|φθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων | (vac) ὄνομα. (vac) – ... *İşte bu yüzden (adıyla anılan bir festival kurduğu için) öldükten sonra da ünün tamamen yok olmayacak; insanlar arasında ölümsüz bir isimle büyük bir ün kazanacaksın.* Ayrıca bkz. Laum 1964, s. 40-53; Heberdey 1923, s. 199-200; Kokkinia 2011, s. 99-100; van Nijf 2020, s. 248-249; Chaniotis 2020, s. 116.

¹⁰⁵² Mimika Giannopoulou, “Emotional Responses to Death and the Afterlife”, in *World of Emotions: Ancient Greece, 700 BC–200 AD*, Onassis Cultural Center, New York, March 9-June 24, 2017, s. 227.

Yukarıda da belirtildiği üzere şahıslı isimli festivallerin kurulmasının veya bu organizasyonlarda görev almanın dini, politik, ekonomik ve sosyal anlamda açık ya da örtülü birçok sebebi bulunmaktaydı. Yine bir önceki başlıkta bahsedildiği üzere şahıs isimli festivaller tasarı aşamasında tek taraflı özel teşebbüs olarak gözüke de esasında bu organizasyonlar ancak kentlerin en önemli siyasi organları olan danışma (*boule*) ve halk (*demos*) meclislerinin ya da daha yüksek bir otoritenin (eyaletteki imparatorluk temsilcisi ya da bizzat devrin imparatorunun kendisi) onayıyla kurulabilen çok taraflı kamusal girişimlerdir. Dolayısıyla yeni bir festival kurulurken yetkili mercilerin ve/veya bu mercilere doğrudan ya da dolaylı olarak baskı yapabilen sosyal rant gruplarının (örneğin; sporcu ve sanatçı dernekleri) da ikna edilmesi gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır. Aksi takdirde finansmanını sağlamasıyla koşuluyla varlıklı her bireyin bu tür organizasyonları gerçekleştirebiliyor olması gibi son derece indirgemeci bir sonuca varılır ki esasında süreç daha karmaşıktır.

Çok yönlü organizasyonlar olan agonistik festivaller kısa bir zaman diliminde ve aynı anda çok fazla para, yoğun enerji ve -yukarıda bahsedilen- birçok insanın iş birliğini ve ikna edilmesini gerektiriyordu¹⁰⁵³. Bu gereksinimler ise ancak kentlerin en zengin ve seçkin ailelerine mensup olan kodaman şahıslar tarafından karşılanabiliyordu¹⁰⁵⁴. Mevcut epigrafik belgelerden anlaşıldığı üzere, zenginlik ve seçkin ailelere mensubiyet şahıs isimli bir festivalin kurulması için asgari yeter şarttı¹⁰⁵⁵. Bunların yanı sıra şahıs isimli festival kurucusunun vatandaşı olduğu kentte belli ölçüde siyasi nüfuz sahibi olması da beklenirdi. Zira festivalin kuruluş aşamasında bir yandan danışma meclisi üyelerinin (*bouleutai*) ikna edilmesi; öte yandan halkın (*demos*) büyük ölçüde desteğinin/rızasının alınması gerekliydi. O kadar ki bu destek kendisini kıskanan ve siyasi açıdan çekişme halinde olduğu rakiplerden alınacaktı¹⁰⁵⁶. Bu bakımdan bazı hallerde festival kurucusunun söz konusu zorlukları kolaylıkla aşmasını sağlayacak başka niteliklere de

¹⁰⁵³ van Nijf 2020, s. 243.

¹⁰⁵⁴ Heberdey 1923, s. 199-200.

¹⁰⁵⁵ Farrington 2008, s. 243 vd.; Zuiderhoek 2009, s. 86 vd.; Ünver 2012, s. 39.

¹⁰⁵⁶ H. W. Pleket, "Political Culture and Political Practice in the Cities of Asia Minor in the Roman Empire", in: (ed. S. Wolfgang) *Politische Theorie und Praxis im Altertum*, Darmstadt 1998, s. 204-216; Zuiderhoek 2009, s. 63; Christof Schuler, "Local Elites in the Greek East", in: (eds. C. Bruun-J. Edmondson) *The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*, New York 2015, s. 251; van Nijf 2020, s. 257 vd.; Arjan Zuiderhoek, "Benefactors and the Poleis in the Roman Empire Civic Munificence in the Roman East in the Context of the Longue Durée", in: (eds. Marc D. Gygax ve A. Zuiderhoek) *Benefactors and Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity*, Cambridge-New York 2020, s. 232-234, dp. 16.

haiz olması gerekirdi. Bunlardan biri kentin çeşitli meclislerinde (*neoi, gerusia, boule, demos*) etkin rol almak ve/veya kentin önemli memuriyetlerinden birini üstlenmiş olmaktır. Diğer nitelik ise (İS. 212'den -*Constitutio Antoniniana*'dan- önce) Roma vatandaşlık hakkıdır. Roma vatandaşlık hakkı yalnızca kişinin bizzat kendisinin ya da atalarının Roma otoritelerince tanınıp muhatap alındığının işareti değil, aynı zamanda kent içinde onu diğer seçkinlerden ayıran çok önemli bir vasıftı¹⁰⁵⁷. Zira Roma Cumhuriyet Dönemi'nde imparatorluğun doğusunda vatandaşlık hakkı kazanmak istisnai haller dışında neredeyse imkansızdı. *Principatus* Devri'yle (Augustus) birlikte imparatorluğun bu katı politikası değişerek Küçük Asya kentlerindeki eşraf sınıfın ileri gelenlerine Roma vatandaşlık hakkı bahşedilmeye başlanmış¹⁰⁵⁸ ve böylelikle eyalet seçkinleri kademeli olarak Roma devlet sistemine entegre edilmiştir¹⁰⁵⁹. Bu entegrasyon Roma İmparatorluğu'nun uzun yıllar daha hayatta kalmasını sağlamakla birlikte -konu bağlamında- eyaletlerdeki seçkinlere ayrı bir statü ve saygınlık da kazandırarak onları yerel rakiplerinden ayırtmıştır. Dolayısıyla bu kişiler kentin otoriteleriyle ters düşülmesi halinde tıpkı Ephesos'lu Roma vatandaşı Publius Veditus Antoninus gibi konuyu devrin *imperator*'una taşıyabilir ve muhtemelen de ilgili anlaşmazlık lehlerine olacak şekilde çözüme kavuşturuldu. Zira bu kişiler servetleri¹⁰⁶⁰ el verdiği ölçüde gönüllü olarak Roma atlı sınıfına (*ordo equester*) ya da *senatus* sınıfına (*ordo senatorius*) girerek imparatorluğa son derece üstün hizmetler sağlıyorlardı. Bu bakımdan Roma devlet aklının kendi yaratımı olan bu yeni zümreyi (Roma vatandaşlık hakkı bahşedilen eyalet seçkinleri) desteklemesi son derece doğaldı.

Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında, yerel sakinlerin dışında imparatorluğun batısından göç etmiş tüccarlar (*negotiatores*), azatlılar, emekli askerler (*veteranus*) ve mültezimler (*publicani*) de yaşıyordu. Bu göçmenlerin Küçük Asya'ya geliş tarihi Geç Cumhuriyet Dönemi'ne değin uzanmakla birlikte esas olarak süreç C.

¹⁰⁵⁷ Dmitriev 2005, s. 323.

¹⁰⁵⁸ Dmitriev 2005, s. 323; Filiz Dönmez-Öztürk, *Lykia Bölgesi'nde Roma Vatandaşlık Hakkı Verme Politikası (Principatus'un başlangıcından M.S. 212'ye kadar)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı-Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2011 s. 41.

¹⁰⁵⁹ Nitekim *Principatus* Devri'nde Roma İmparatorluğu'nun en dikkat çekici sosyal yanı, eyalet seçkinlerinin düzenli ve kademeli olarak imparatorluk yönetimine ve askeri komutaya ilerici bir biçimde entegre edilmesi olmuştur bkz. Hubert Devijver, "Local Elite, Equestrians and Senators: A Social History of Roman Sagalassos", *Ancient Society* 27, 1996, s. 105.

¹⁰⁶⁰ Bu meblağlar 1, 4, 12 şeklindeydi: *bouletai/decuriones* için 100.000 *sesterius*; atlı sınıfı (*ordo equester*) için 400.000 *sesterius*; *senatus* sınıfı (*ordo senatorius*) için 1.200.000 *sesterius*'tu bkz. Devijver 1996, s. 105-106.

Iulius Caesar ve evlatlığı Octavianus (Augustus) zamanında bölgede kurulan koloni kentleriyle (*coloniae*) daha da yoğunlaşmıştır. Bu koloniler Aulus Gellius'un ifadesiyle imparatorluğun tüm kurumlarıyla kopyalanmış birer (özerk) minyatürüydü¹⁰⁶¹. *Coloniae*'lar sahip oldukları hukuki statü (*ius italicum*) sayesinde -Küçük Asya kentlerine nazaran- idari ve iktisadi bakımdan birçok kalıcı ayrıcalığa sahipti¹⁰⁶². Bunlar; Roma vatandaşlık hakkı, çeşitli vergi muafiyetleri, *senatus*'a kolaylıkla girebilme, vali denetiminden azat olma vs. şeklinde sıralanabilir¹⁰⁶³. Kendilerine bahşedilen bu imtiyazlara karşılık olarak koloniler de her zaman imparatorluğa sadık kalarak buldukları coğrafyada güvenliğin sağlanmasına kayda değer ölçüde katkı da bulunmuşlardır. Kolonilerin bir diğer önemli işlevi de Küçük Asya'da Roma kültürünün yayılması ve daha da önemlisi bölgede *imparatorluk ideolojisinin* tesis edilmesi olmuştur. Bunun için (konu bağlamında) iki önemli araç bulunmaktaydı: İmparatorluk Kültü olgusu¹⁰⁶⁴ ve *Agonistik* Festivaller. Roma İmparatorluk Çağı boyunca yeni bir festivalin kurulup kurulmayacağına, önceden var olan şenliklerin statüsünün yükseltilip yükseltilemeyeceğine karar veren tek yetkili otorite Roma *imperator*'ları olmuştu¹⁰⁶⁵. İmparatorların elinde bulunan bu güç "imparatorluk kültü" olgusuyla birleşince; büyük ölçüde araçsallaşarak doğrudan *imparatorluk ideolojisinin* tesis edilmesine hizmet etmiştir. Zira imparatorlar bu organizasyonları akılcı bir politikayla adeta yönetim mekanizmasına dönüştürerek bunu kentlere ödül/ceza şeklinde yansıtmışlardır¹⁰⁶⁶. Dolayısıyla agonistik festivaller aracılığıyla hem kentlerde *imperator*'un (imparatorluk ideolojisinin) siyasi temsili hem de bizzat Küçük Asya kentlerinin imparatorluğa bağlılığı sağlanmıştır¹⁰⁶⁷. Geç Cumhuriyet Dönemi itibariyle yavaş yavaş şekillenmeye¹⁰⁶⁸

¹⁰⁶¹ Aul. Gel. 16. 13. 9; özerklik vurgusu için bkz. Constantina Katsari-Stephen Mitchell, "The Roman Colonies of Greece and Asia Minor. Questions of State and Civic Identity", *Athenaeum: Studi di letteratura e Storia dell'antichità* 95/1, 2008, s. 221.

¹⁰⁶² Sophia Zoumbaki, "The Colonists of the Roman East and their Leading Groups Some Notes on their Entering the Equestrian and Senatorial Ranks in Comparison with the Native Elites", *Tyche* 23, 2008, s. 159-160.

¹⁰⁶³ Olcay Turan, *Roma Kolonizasyon Politikası Bağlamında Kuzeybatı Anadolu'daki Roma Kolonileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2014, s. 138, 144-146, 214.

¹⁰⁶⁴ Sherwin-White 1996, s. 403.

¹⁰⁶⁵ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

¹⁰⁶⁶ Klose 2005, s. 131.

¹⁰⁶⁷ Angelos Chaniotis, "Der Kaiserkult im Osten des Römischen Reiches im Kontext der zeitgenössischen Ritualpraxis", in: H. Cancik-K. Hitzl (eds.) *Die Praxis der Herrscherverehrung in Rom und seinen Provinzen, Akten der Tagung in Blaubeuren vom 4. bis zum 6. April 2002*, Tübingen 2003, s. 3-28

¹⁰⁶⁸ van Nijf 2001, s. 320.

başlayan bu süreci esas olarak *princeps* Augustus tamamlamış ardılları da büyük ölçüde onun izinden (*imatatio Augusti*) gitmiştir¹⁰⁶⁹. Sonuç olarak Roma İmparatorluk Çağı'nda Küçük Asya'da yaşamış İtali kökenli göçmenler de şahıs isimli festivallerin kurulup kutlanmasında doğrudan ya da dolaylı olarak rol oynamışlardır.

Tablo 8: *Şahıs İsimli Festival Kurucuları (ya da adına festival izafe edilen kişiler)*

<i>Kent</i>	<i>Festival</i>	<i>Kurucu</i>	<i>Roma Vatandaşlık Durumu</i>	<i>Statüsü</i>
IONIA				
Ephesos	Balbilleia	Tib. Claudius Balbillus	✓	<i>Ordo equester</i>
Ephesos	Marianeia	Marius Septimius Marion	✓	γραμματεὺς δήμου
Ephesos	Prokleia	Q. Fulvius Gillo Bittius Proculus	✓	<i>Ordo senatorius</i>
Ephesos	Capitoneia	Gnaeus Vergilius Capito	✓	<i>Ordo equester</i>
KARIA				
Aphrodisias	Adrasteia	Claudius Adrastus	✓	Kent Eliti
Aphrodisias	Attaleia	Attalus	✓	<i>Ordo senatorius</i>
Aphrodisias	Hossideia Iulianeia	C. Hosidius Iulianus	✓	γέροντες (?)
Aphrodisias	Kallikrateia	Diotimos oğlu Kallikrates	✗	Kent Eliti
Aphrodisias	Lysimakheia	Flavius Lysimakhos	✓	Kent Eliti
Aphrodisias	Lysimakheia & Tatianeia	Anonim Tatianos	✓	Kent Eliti
Aphrodisias	Philomeneia	Philemon IV	✗	Kent Eliti
Antiokeia ad Maendrum	Kharmideia	Anonim Kharmides	✗ ?	Kent Eliti
Attouda	Adrasteia	Anonim Adrastus ?	?	Kent Eliti ?
Attouda	Andrianteia	Pereitas oğlu Andreas	✗	Kent Eliti

¹⁰⁶⁹ Spawforth 2007, s. 384.

Herakleia Salbake	Cornelianeia Artemaia	Cornelianus Artemas	✓	Kent Eliti
Mylasa	Censorineia	C. Marcius Censorinus	✓	<i>Ordo senatorius</i>
Nysa/Neisa	Diogeneia	Diogenes III	✓	<i>Lykiarkhes</i>
Knidos	Artemidoreia	C. Iulius Artemidoros	✓	Kent Eliti
Tralleis	Nikerateia	Anonim Nikeratos (?)	?	Kent Eliti ?
KILIKIA				
Adanda Lamos & Antiokheia ad Kragum	Leonideia	Leonides oğlu Aurelius Leonidas	✓	βουλευτής
Kastabala- Hierapolis	Herakleideia	Herodoros oğlu Herakleides	✓ (İS. 212)	Kent Eliti
Korakesion	Indemis Themisi	Aur(elius) Obrimianus Indemis	✓	Kent Eliti
Korakesion	Neon Themisi	Menneas oğlu Neon	X	Kent Eliti
Laertes	Mousaeia	Bilge Mousaios	?	Kent Eliti
Laertes	Nestor&Phrontinus& Taius&Indus Themisi	Nestor Phrontinus Taius Indus	X	Kent Elitleri
Syedra	Khrestos& Theodora Themisi	Aur. Zoilus Khrestos & Aur. Diodoriane Theodora	✓	Kent Eliti
Syedra	Laodikeia	Eidaios/Idaios kız La(o)dike	? İS. 212	Kent Eliti
Syedra	Mousoniea	Anonim Mousonius	?	Kent Eliti
Syedra	Tydianeia	Anonim Tydianos	✓	Kent Eliti
LYDIA				
Tripolis	Megala Attalianeia Olympia	Marcus Aurelius Attalianus	✓	Kent Eliti
LYKIA				

Arykanda	Embromianeia	Aurelia Embromiane	✓	Kent Eliti
Balboura	Meleagreia	Kastor oğlu Meleagros	X	ὑποφύλακες ἀρχιφύλακες
Kadyanda	Phanianeia <i>alias</i> Ammia	Philos <i>alias</i> Phantias kızı Phaniane <i>alias</i> Ammia	?	Kent Eliti
Ksanthos	Agrippeia	Ti. Claudius Caesianus Agrippa	✓	ἀρχιερεὺς τῶν Σεβαστῶν καὶ γραμματέως Λυκίων τοῦ κοινοῦ
Ksanthos	Antipatreia	Marcus Aur. Antipatros	✓	Kent Eliti
Oinoanda	Androbeia (Antipatrianeia)	Marcus Aur. Antipatrianus	✓	Kent Eliti
Oinoanda	Artemon & Polykleia	Mar. Aur. Artemon II ve Mar. Aur. Polykleia	✓	ὑποφύλακες ἀρχιφύλακες
Oinoanda	Demostheneia	C. Iulius Demosthenes	✓	<i>Ordo equester</i>
Oinoanda	Euaresteia	Iulius Lucius Pilius Euarestos	✓	γραμματικὸν
Oinoanda	Meleagreia	Anonim Meleagris	? İS. 212	Kent Eliti
Olympos	Artemeia <i>alias</i> Paua	Kallikrates <i>alias</i> Antimakhos kızı Artemo <i>alias</i> Paua	?	Kent Eliti
Patara	Casseia	Claudius Cassius Apronianus	✓	Ordo senatorius
Phaselis	Eukratideia	Akritos oğlu Eukratidas	✓ İS. 212	Kent Eliti
Telmessos	Agrippeia	Titus Aelius Agrippa	✓	Kent Eliti
Telmessos	Prokleianeia	Anonim Prokleianos/Proklianos / Procleius	?	Kent Eliti
PAMPHYLIA				

Attaleia	Tuesianeia	<i>Bkz. Side - Tuesianeia</i>		
Attaleia	Zizyphos Panegyrisi	Anonim Zizyphos (?)	✓ İS. 212	Kent Eliti ?
Attaleia	Agrippineia	Tiberius Claudius Agrippinus	✓	Ordo equester
Perge	Demetriaia	Apollonios oğlu Demetrios (?)	X	ιερέας της Αρτέμιδος και δημιουργός και γυμνασάριχος νέων τε και γερωτων
Perge	Tertulleia	Tiberius Claudius Vibianus Tertullus (?)	✓	Ordo senatorius
Perge	Vareia	Mar. Plancius (Rutilius?) Varus	✓	Ordo senatorius
Side	Tuesianeia	Aurelius Paioninus Tousesianus	✓	Kent Eliti
PHRYGIA				
Hierapolis	Valenteia	Lucius Tullius Valens	✓	İtalik göçmen Kent Eliti
Metropolis	Menneaneia	Aurelius Menneas	✓	Kent Eliti
PISIDIA				
Andeda	Longilleia	Aurelius Agrippa ve Longus	✓	Kent Eliti
Antiokheia	Maksimianeia	Anonim Maximianus	✓ (?)	Kent Eliti
Apollonia Mordiaion	Aelia Cornuteia	Anonim Cornutus C. Iulius Patruinus Cornutus (?)	✓	?
Ariassos	Hoplun Themisi	Ksenon torunu, Hoplun oğlu Hoplon	X	Kent Eliti
Ariassos	M. Aur. Nenarianus Arteimas Themisi	M. Aurelius Nenarianus Artaimas	✓	δημιούργου
Ariassos	Rhodoneia	Rhodon'un torunu, Midas oğlu Rhodon	X	Kent Eliti

Ariassos	Arpias Themisi	Trokondas oğlu Arpias	X	Kent Eliti
Ariassos	M. Aur. Q. Domitianus Menis Themisi (?)	M. Aur. Q. Domitianus Menis	✓	Ordo equester
Baris	Timotheia	Aur. Phonteios Timotheos	✓	κτίστης, πάσας ἀρχὰς καὶ λειτουργίας ... τελέσαν τα
Baris	M. Aur. Teimotheianus Caristianus Fronto Themisi	M. Aur. Teimotheianus Caristianus Fronto	✓	Kent Eliti
İlyas	Longilleia	Marcus Aemilius Longus	✓	Kent Eliti
Komama	Longilleia	Aurelius Longus	✓	Kent Eliti
Konana	Theodoreia	Valerius soyundan Theodoros oğlu Aurelius Theodoros	✓	Kent Eliti
Melli	Artemisia	Aurelia Polyer[...] Artemisia	✓	Kent Eliti
Parlais	Iulianeia	M. Aur. Alfidius Iulianus	✓	Kent Eliti
Pogla	Aleksandreia (Serapis)	Aur. Arkhselaianos Aleksandaros	✓	κτίστης
Sagalassos	Rhdoneia	Q. Aur. Drakainiane Rhododiane Rhodonis	✓	Kent Eliti
Sagalassos	Vareia (Klareia)	Tiberius Claudius Varus / P. Aelius Q. Claudius Philippianus Varus	✓	Kent Eliti
Sagalassos	Rhdoneia Vareia (Klareia)	--	✓	--
Sagalassos	Callippianeios Neikatoreios Agon'u	Marcus Ulpius Callippianus	✓	Ordo senatorius
Selge	Artemisia	Anonim Artemis (?)	?	Kent Eliti ?

Termessos	Simonideia (2-?)	Apollonios'un babası Simonides / Simonides'in torunu, Apollonios'in oğlu Simonides	? İS. 212	Kent Elitl(er)i
Termessos	Agrippineia	Titus Aelius Agrippinus	✓	Kent Eliti
Termessos	Agrippeia	Tiberius Cladius Agrippa	✓	Kent Eliti
Termessos	Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi	Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis	✓	Kent Elitleri
Termessos	M. Aur. Hermaios Themisi	M. Aur. Hermaios	✓	Kent Eliti
Termessos	Perikleia	Medias torunu, Platon oğlu Perikles	X	Kent Eliti
Termessos	Aurelia Ge Themisi	Hermaios kızı Aurelia Ge	✓	Kent Eliti
Termessos	Moles II Themisi	Oples soyundan Moles oğlu Moles	X	Kent Eliti
Termessos	Oples Themisi	Otaneis torunu, Obrimotes oğlu Oples	✓ İS. 212	Kent Eliti
Termessos	Hermaios Themisi	Hermolaos oğlu Hermaios	X	Kent Eliti
Termessos	Lalla Themisi	Melesandros kızı Lalla	X	Kent Eliti
Termessos	Tiberius & Aurelia Ge Themisi	Tib. Claudius Platon ve Aurelia Ge	✓	Kent Elitleri
Termessos	Mamastis & Perikles Themisi	Obrimotes oğlu Perikles ve Mamotasis'in kızı Mamastis	X	Kent Eliti
Termessos	Obrimotes Themisi	Hermaios oğlu Obrimotes <i>alias</i> Padamouris	X	ἐφηβάρχου
Termessos	Straboneia	Apollonios oğlu Strabonos	X	Kent Eliti

Termessos	Ti. Cl. Varus & Asklepidotodos Themisi	Tib. Claudius Teimodoros ve Ti. Claudia Perikla	✓	Kent Elitleri
Termessos	Apollonia	Simonides oğlu Apollonios	X	Kent Eliti
Termessos	Obrimetes oğlu Perikles Themisi	Obrimetes oğlu Perikles	X	Kent Eliti
Verbe	Lucius Themisi	Aurelius Stadianus Hermaios'un kardeşi Lucius	✓	Kent Eliti
TROAS				
Aleksandreia Troas	Smintheia Pauleia	Anonim Paulus	?	Kent Eliti

3.7.ŞAHİS İSİMLİ FESTİVALLERİN KATILIMCILARI

Arkaik ve Klasik Dönem'de Eski Yunan festivallerinin katılımcıları hem yarışmacı hem de seyirci bağlamında kurucu kent tarafından belirleniyordu. Bununla birlikte festival programında yer alan müsabakalarda yarışacak olan sporcu ve performans sanatçıların belli başlı niteliklere de sahip olması gerekiyordu. Bu nitelikler ilgili dönem için; erkek olmak, özgür olmak, Hellen soyundan gelmek, kanlı suça karışmamış olmak, Yunan tanrılarına karşı saygılı bir vatandaş olmak şeklinde özetlenebilir¹⁰⁷⁰. Kurucu kentler hem festivallerinin reklamını yapmak hem de yaklaşan kutlamaları duyurmak için Yunan dünyasının dört bir yanına (fakat genelde yakın bölge ve kentlere) *spondophoroi* adındaki görevlileri ve çeşitli elçilik heyetlerini gönderiyor ya da özel festival paraları bastırıyorlardı¹⁰⁷¹. Böylece festivalin kutlama zamanı geldiğinde bir yandan ilgili kentlerden seyirciler, yarışmacılar ve *theoroi* denilen resmi temsilciler yapılan davete

¹⁰⁷⁰ Philostr. *Gymn.* 25; Finley-Pleket 2005, Bölüm 5- Rules and Officials; Uzunaslan 1998, s. 12; Erol-Özdizbay 2011 s. 45 *karş.* Remijsen 2019: S. Remijsen 2019 yılında yayımlanan çalışmasında "Hellen soyundan gelme" kriterinin antik kaynakların yanlış yorumlanmasından ileri geldiğini, bu düşüncenin tamamen varsayımsal olduğunu zira bunu tespit edecek otorite ya da uygulama olmadığını iddia etmiştir.

¹⁰⁷¹ L. De Ligt, *Fairs and Markets in the Roman Empire: Economic and Social Aspects of Periodic Trade in a Pre-industrial Society*, Amsterdam 1993, s. 225; Thomas Heine Nielsen, "Foreign Entrants at Minor Athletic Festivals in Late-Archaic and Classical Greece", *Nikephoros* 27, 2014, s. 148.

icabet edebiliyor ve öte yandan ise söz konusu festivalin statüsü ve gerekleri kentler tarafından resmen tanınmış/kabul edilmiş oluyordu¹⁰⁷².

Roma İmparatorluk Çağı'na gelindiğinde yalnızca festivallerin katılım kriterleri değil aynı zamanda katılımcıları belirleyen otoriteler de büyük ölçüde değişmiştir. Böylece bu dönemde düzenlenen festivallere çok farklı kent ve milletlerden sporcu ve performans sanatçısı -köleler dahil¹⁰⁷³- katılabilme imkânı yakalayabilmiştir. Şahıs isimli festivaller özelinde değerlendirmeye geçmeden önce bu türdeki festivallerin kuruluş biçimleri (kişisel girişim, kent iradesi, imparator lütfü ve karma tip) hatırlanmalıdır. Zira festivalin kuruluşunun ardındaki irade büyük ölçüde katılım ve katılımcı kriterlerini de belirliyordu. Bunun yanı sıra yukarıda değerlendirilen festival statüleri (*oikoumenik, agones hieros, politikoi agones*) de katılımcıların belirlenişinde önemli bir etmen ya da katılımcıların tespitinde ayırt edici bir göstergydi.

Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında düzenlenen şahıs isimli festivallerin büyük bir kısmının kurucusu kentlerin zengin ve elit sınıfına mensup olan özel şahıslar oldukları tez çalışmasının önceki bölümlerinde ortaya konulmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde şahıs isimli festivallere hem seyirci hem de yarışmacı olarak kimlerin katılacağına büyük ölçüde bu kişilerin karar verdiğine şüphe yoktur. Zira *Demostheneia* şenliğinden de hatırlanacağı üzere bu tür festivallerin kurucuları ilgili organizasyonların en küçük ayrıntısına kadar söz sahibi olabilmekteydi. Ancak özel şahıs isimli festivallerin tümü bizzat özel şahıslar tarafından kurulmamış; kentler ya da imparatorların kendileri de bu tür organizasyonların kurulmasına ön ayak olmuşlardır. Örneğin, Ephesos'taki *Balbilleia* yarışmaları Cassius Dio'nun aktarımlarına göre *imperator* Vespasianus tarafından Tiberius Claudius Balbillus şahsında Ephesos kentine bahşedilmiş bir “*armağan*” (*δωρεά/donatio*) niteliğindedir¹⁰⁷⁴. *Balbilleia* festivali -Tiberius Claudius Balbillus'un kuruluş aşamasında dahil/isteği¹⁰⁷⁵ olsun ya da olmasın- bizzat *imperator* Vespasianus'un iradesiyle kurulmuş *hieros* ve *oikoumenikos* ve statüsüne sahip son derece geniş katılımlı (Smyrna ve Pergamon'daki *Koina Asias*

¹⁰⁷² Pleket 1975, s. 56; Remijsen 2011, s. 104; Nielsen 2014, s. 148.

¹⁰⁷³ E. N. Gardiner, “Regulations for a Local Sports Meeting”, *The Classical Review* 43, no. 6, 1929, 211-212; Golden 2008, s. 42-43.

¹⁰⁷⁴ Cass. Dio. 65, 9, 2.

¹⁰⁷⁵ Cassius Dio'ya ait pasajda geçen *διὰ Βάρβιλλόν* ifadesindeki “*dia*” genellikle *agon*'un Balbillus'un isteği üzerine kurulmuş olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır *bkz.* Draeger 1993, s. 59-60.

Balbilleia dahil) bir organizasyondur. Aphrodisias'taki *Attaleia Gordianeia Capitolia* yarışmaları da tıpkı *Balbilleia* gibi *hieros* ve *oikoumenikos* statüsüne sahiptir. Dolayısıyla bu iki festival hem seyirci hem de yarışmacı bağlamında bilinen tüm dünyadan katılımcılara açıktı. Aleksandreia Troas'taki *Smintheia Pauleia*, Ephesos'taki *Pythia Marianeia*, Patara'daki *Casseia* festivalleri de büyük olasılıkla *hieros* statüsüne sahip prestijli festivallerdi. Ancak elimizde somut bir belge olmadığı için bu festivallerdeki katılımcılara ilişkin kesin somut bir değerlendirme yapamıyoruz.

Kutsal ve taç agon'larının evrenselliğine (*oikoumenikos*) karşın, para ödüllü yarışmalar (*ἀγῶνες θεματικοί*) yerel veya bölgesel (*provincial*) karaktere sahiptir. Küçük Asya bölge ve kentlerinde düzenlenen özel şahıs isimli festivallerin büyük bir kısmı da söz konusu türdeki (*ἀγῶνες θεματικοί*) yarışmalardan oluşuyordu. Bu bağlamda değerlendirildiğinde şahıs isimli festivallerin katılımcılarının genellikle ya aynı kent mensuplarından ya da bölgedeki komşu kentlerden gelen kişilerden teşekkül ettiği söylenebilir.

Şahıs isimli festivallerin refans kaynağı olan yazıtlarda genellikle yarışmalara kimlerin katılabileceğine ilişkin somut bir bilgiye rastlanmazken; belgelerin bir kısmında ise bu türden ifadelere yer verilir. Örneğin, Aphrodisias'taki *Philomeneia* ikisi (**T74-T81**) hariç tüm yazıtlarda festival “Aphrodisieia Philemoneia” olarak anılmaktadır. Laertes'teki *Mousaeia* yarışmaları *Pamphylia ve mukaddes Kilikalıların* katılımına (Παμφύλοισι καὶ ἡγαθέοισι Κίλιξι); Xsanthos'taki *Antipatreia*, Oinoanda'daki *Euaresteia*, Patara'daki *Casseia* yarışmaları *tüm Lykialıların* katılımına (*ἀγῶνος κοινοῦ Λυκίων*); Oinoanda'daki *Artemon&Polykleia* yarışmaları *tüm Lykialıların* (*ἐκ πάντων Λυκίων*) ve de *Termessos Maior ile Caiserea Kibyralıların* (Τερμησσέων | τῆ Πανφυλίας καὶ τῆς Καισα||ρέων Κιβυρατῶν τῆς Ἀσίας) katılımına; Side'deki *Tuesianeia* yarışmaları *Pamphyliyalıların* (Παμφυλιακῆν) katılımına açıktır. *Demostheneia*'nın *gymnik* müsabakaları başlangıçta katı bir şekilde yalnızca Oinoanda vatandaşlarının katılımıyla sınırlandırılmışken (*sadece yurttaşların yarışabileceği atletik müsabakaları ... / εἰς ἀγωνάρια γυμνικά, ἐν οἷς μόνοι ἀγωνιοῦνται οἱ πολεῖται...*) 34. kutlama itibariyle *Demostheneia*'nın *gymnik* yarışmaları tüm Lykialıların katılımına açılmıştır¹⁰⁷⁶.

¹⁰⁷⁶ Hall-Milner 1994, s. 31; Pleket 1995, s. 162, dp. 51.

Festivale kimlerin katılacağını açık bir şekilde tespit edemediğimiz yarışmalarda galip sporcuların *ethnikon*'ları ışığında değerlendirme yapılmıştır. Zira *agonistik* yazıtlarda *ethnikon* bilgisinin yer alması, araştırmacılar tarafından genellikle ilgili festivalin birçok kentten sporcunun katılımına açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bağlamda Adanda Lamos ve Antiokheia ad Kragum'da düzenlenen *Leonideia* tüm Kilikalıların; Syedra'daki *Laodikeia* yarışmaları ise Kilikia ve Pamhyialıların katılımına açık olduğu söylenebilir. Geri kalan tüm festivaller ya yalnızca aynı kent mensuplarına ya da yakın bölgedeki komşu kentlerden gelen kişilerin katılımına açıktı.

Antik kent yaşamının en önemli dini ve sosyal faaliyetlerinden biri olan agonistik festivallerin en dikkat çekici yönü her ne kadar atletik, atlı ve müzikal müsabakalar olsa da esasında bu yarışmalar tanrılara/tanrısallaştırılmış imparatorlara ithaf edilen dini bayramların bir parçasıydı. Bu nedenle festival programları -çeşitli müsabaka türlerinin yanı sıra- kurban kesilmesi (*thysia*), geçit töreni yapılması (*pompe*), yeme-içme şöleni (*deipnon*, *demothoinia*) tertiplenmesi gibi zorunlu ritüelleri de ihtiva ediyordu. Bu bakımdan değerlendirildiğinde festivallerin yalnızca toplumun üst kesimine hitap etmediği; aksine kurban kesimi, tören alayı düzenlenmesi, şölen ve dağıtım yapılması, geçici pazar kurulması¹⁰⁷⁷ gibi çeşitli bağlarıyla toplumun her kademesini kapsadığı çok açıktır¹⁰⁷⁸. Zira bir yandan dini ritüeller vesilesiyle kent halkı arasında tarihsel ve kültürel birlik sağlanıyor öte yandan şölen ve dağıtımla ise yoksul insanların yaşamın temel ihtiyaçlarına ücretsiz olarak erişim imkânı buluyordu¹⁰⁷⁹. Fakat daha önemlisi festivaller toplumun sosyo-ekonomik düzeninin (hiyerarşi) açığa kavuşturulup periyodik olarak vurgulandığı etkinliklerdi. Dolayısıyla mevcut düzenin (oligarşi/elitist demokrasi) sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için de kentin tüm sınıflarının festivale dahil edilmesi ve dolaylı olarak rızalarının alınması gerekiyordu¹⁰⁸⁰. S. Mitchell'in isabetle belirttiği üzere, adaletin ve eşitliğin olmadığı bu düzenin uzun yıllar sağlıklı bir şekilde (sınıf çatışmasına ve toplumsal kalkışmaya neredeyse hiç rastlanmamıştır¹⁰⁸¹) devam ettirilmesi -Roma'nın

¹⁰⁷⁷ Bu bağlamda söz konusu festivallere yalnızca ticari kaygılarla katılan bir zümrenin olduğundan da bahsedilebilir. Bu konuda bkz. De Ligt 1993, s. 225 vd.

¹⁰⁷⁸ Demostheneia Yazıtından öğrendiğimiz kadarıyla festivaller yalnızca Oinoanda kentinin ileri gelenleri olan *bouletai* ve *sitometroumenoi*'ya (toplamda 500 kişiye) değil; bilakis, azatlılar ve *metoikos*'lar dahil bir bütün olarak toplumun her kademesine hitap ediyordu.

¹⁰⁷⁹ Zuiderhoek 2009, s. 86-87 vd.

¹⁰⁸⁰ Mitchell 1993, s. 206-210; Zuiderhoek 2009, s. 106.

¹⁰⁸¹ Mitchell 1993, s. 206-211.

tahakkümü dışında- biraz da kent eşrafının kuşaklar boyunca kentlere yaptıkları maddi yardımlarla mümkün olabilmiştir¹⁰⁸². Küçük Asya özelinde bu yardımların yarısından fazlası imar ve bayındırlık faaliyetlerine harcanırken; yaklaşık %30'luk bölümü de kamusal festivaller ve dağıtımlara (para, zeytin yağı, buğday, şarap) ayrılmıştır¹⁰⁸³. Kamusal festivallerin ise yaklaşık %65'lik dilimini *agonistik* yarışmalar oluşturmuştur¹⁰⁸⁴.

¹⁰⁸² *Ibid.*

¹⁰⁸³ Zuiderhoek 2009, s. 77, *bkz.* Şekil 5.1.

¹⁰⁸⁴ Zuiderhoek 2009, s. 88, *bkz.* Şekil 5.4.

SONUÇ

Çalışma içinde sıklıkla vurgunlandığı üzere *agon* kelimesi yalnızca atletik, atlı ve müzikal yarışma ya da müsabakaları değil, aynı zamanda bu müsabakaları içine alan genel organizasyonu (bayram/festival/şenlik) da tanımlamaktadır. İkinci tanımıyla değerlendirildiğinde ilk dönem *agon*'larının -Strabon'un da belirttiği gibi efsanevi kuruluş hikayelerini (*aition*) göz ardı edersek¹⁰⁸⁵- yalnızca “tanrılar ve kahramanlar onuruna kutlanan” ve programı ağırlıklı olarak dini ritüellerden oluşan “kamusal” bayramlar olduğu söylenebilir. Bu bakımdan organizasyonların dini mahiyeti seküler yarışma türlerini sınırlandırırken; kamusal niteliği de kuruluşundan finansmanına uzanan geniş bir spektrumda özel şahısların insiyatif almasını kısıtlıyordu.

Ancak zaman içinde ilk dönem *agon*'larının üç karakteristik özelliği devrin siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerine bağlı olarak geri dönülmez bir şekilde dejenere olmuş ya da daha nötr bir değerlendirmeyle değişime uğramıştır. Bunlar; (a) özel şahısların festival organizasyonunda (kurulması dahil) insiyatif alabilmesi, (b) festival programında dini ritüellerin azalıp seküler yarışma türlerinin artması ve son olarak (c) festival ithafının tanrı katından giderek insani düzeye inmesi ya da aksine fanilerin tanrı katına çıkarılmasıdır. İlk dönem festivalleri için tanımlanan bu üç özellik eş zamanlı ve kısa bir zaman zarfında değişime uğramamıştır. İlk olarak festivallerin programındaki seküler yarışma türleri artmış; *Olympia*'nın ilk 13 kutlama boyunca yalnızca *stadion* koşusuyla sınırlı olan yarışma programı 5. yüzyıla gelindiğinde beş-altı güne yayılacak şekilde zenginleşmiştir. Aynı şekilde İÖ. V. yüzyıldan itibaren kamu kaynakları mevcut festivallerin sürdürülebilmesi için gerekli olan mali yükü kaldıramaz duruma gelmiştir¹⁰⁸⁶. Bu durumda, mali ve organizasyon yükü önceleri zorunlu kamusal hizmet (*leitourgia*) olarak ardından (görünüşte) gönüllük esasına dayanan *euergesia*¹⁰⁸⁷

¹⁰⁸⁵ Strab. 8. 3. 30.

¹⁰⁸⁶ van Nijf 2020, s. 244.

¹⁰⁸⁷ Eski Yunanca kökenli olan *euergesia* (εὐεργεσία) ve *euergetes* (εὐεργετής) terimleri; yine Grekçe εὖ (*iyi*) zarfıyla ἐργάζεσθαι (*iş yapmak*) fiilinin birleşmesiyle meydana gelmiştir; bu ifadelerin mastar hali ise *euergetein* (εὐεργετεῖν)'dir bkz. Ünver 2012, s. 17. Buna karşın “euergetism” sözcüğü modern bir ifadedir ve *euergetes* sözcüğünden türetilmiş ve ilk kez André Boulanger tarafından Aelius Aristides üzerine yaptığı bir çalışmada kullanılmıştır bkz. Gyax 2016, s. 1 vd.

(hayırseverlik) sistemiyle zengin vatandaşlar üzerine kaydırılmıştır¹⁰⁸⁸. Böylece kısıtlı da olsa özel şahısların agonistik festivallere müdahil olmasının önü açılmıştır.

Tez kapsamında bizi ilgilendiren esas problem ise festival ithafının tanrı katından giderek insani düzeye indirilmesi ya da aksine yaşayan fanilerin tanrı katına çıkarılması olmuştur. Zira bu yeni durum şahıs ismiyle anılan *agon*'ların ortaya çıkabilmesinin arkasında yatan en önemli tarihsel etmendir. Nitekim Hellenistik Dönem'e gelindiğinde festival isimlerinde büyük bir kırılma yaşanmış ve bu tarihten itibaren "hayatta olan" hükümdarların ismiyle anılan yeni festivaller kurulmaya başlamıştır. Esasında bu kırılmanın ilk belirtileri Aigospotamoi Savaşı'nın (İÖ. 404) muzaffer generali Spartalı Lysandros nezdinde çoktan açığa çıkmış ve Lysandros "yaşarken" tanrısal onurlara (*isotheoi timai*) layık görülen adına festival (*Lysandreia*) ithaf edilen ilk fani olmuştur¹⁰⁸⁹. Dolayısıyla bu örnekle birlikte daha Hellenistik Dönem öncesinde önemli şahsiyetlerin hayattayken tanrısal onurlandırma almalarının ve onların adıyla anılan festival kurulmasının önü büyük ölçüde açılmıştır. Sonuç olarak Hellenistik Dönem'e gelindiğinde hükümdarların (yaşarken ya da öldükten sonra) isimleriyle adlandırılan bir dizi festival; Ephesos ve Smyrna'da *Aleksandreia* Atina ve İskenderiye'de *Ptolemaia*, Erythtai'da *Seleukeia*, Eretria'da (Euboia) *Demetria*, Sardes'te *Eumeneia*, Kyzikos'ta *Philetaireia*, Delphi'de *Attaleia*, Sikyon'da *Antigoneia* karşımıza çıkar¹⁰⁹⁰.

Bu gelenek Roma'nın İÖ. II. yüzyıl itibariyle Doğu Akdeniz'de siyasi ve askeri bir figür olarak ortaya çıkıp Helen kentlerini himayesi ya da hâkimiyeti altına almasıyla birlikte devam eder ve Romalı *magistratus*'lar Helenistik hükümdarların yerini alır. Dolayısıyla bu dönemde Romalı üst düzey yöneticilerin ismiyle adlandırılan (*Titeia*, *Marcelleia*, *Sulleia*, *Mucieia*, *Flakkeia*, *Luculleia* vs.) *agon*'lar karşımıza çıkar¹⁰⁹¹. G. Thériault festival adlandırılmasında yaşanan bu değişim ve dönüşümü "euergetes kültü" nosyonuyla açıklar. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde ise artık sivil vatandaşların (özel şahısların) ismiyle adlandırılan *agon*'lar karşımıza çıkar. Nitekim çalışmamız kapsamında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında fani bir kurucuyla

¹⁰⁸⁸ *Ibid.*

¹⁰⁸⁹ Plut. *Lys.* 18; (Samoslu Duris'e atfla); Chaniotis 2005, s. 434.

¹⁰⁹⁰ Reisch 1893, s. 858-859; Bengston 1988, s. 134; Chaniotis 2005, s. 434 vd.; Uzunaslın 2005, s. 40; Buraselis 2012, s. 248-265.

¹⁰⁹¹ Reisch 1893, 858-9; Erkelenz 2002, s. 72 vd.; Thériault 2012, s. 377-387; Cupello 2018, s. 36-39.

ilişkisi olan ve bu bağlamda adlarını onlardan alan festivaller (*agon*'lar) epigrafik, nümismatik ve edebi kaynaklar ışığında ele alınıp değerlendirilmiştir.

Coğrafi olarak Küçük Asya, kronolojik olarak Roma İmparatorluk Dönemi'yle sınırlandırılan çalışmamızın Birinci Bölüm'ünde agonistik sahaya ilişkin genel tanımlar ortaya konularak sırasıyla *agon*'ın doğası, Eski Yunan festival geleneğinin ilk dönemlerinden başlayarak Roma İmparatorluk Çağı'na kadar uzanan yaklaşık 1000 yıllık tarihsel seyri genel olarak özetlenmiştir. I. Weiler ve özellikle Christoph Ulf gibi eski çağ tarihçilerinin eleştirilerine (tüm insanlığa has bir duygu olan rekabetin=*agon* yalnızca Eski Yunanlara ait ayırt edici bir özellikmiş gibi zikredilmesi) katılmakla birlikte Jakob Burckardt'ın Hellenler üzerine yaptığı *agonal* toplum analizi bilhassa atletizm yarışmaları söz konusu olduğunda hala geçerliliğini koruduğu söylenebilir¹⁰⁹². İlk bölümün ikinci başlığında kendisinden sonra ortaya çıkan agonistik festivallerin birçoğuna hem program hem de standart ritüeller açısından örnek teşkil etmiş olan *Olympia Festivali (Olympiakoi agones)* özelinde Panhellenik Festivallerin genel yapısı; programları, katılımcıları ve işleyişi anlatılmıştır. Bir alt başlıkta Hellenistik Dönemle birlikte geniş bir yayılım alanı bulan festivallerin dönem içinde genel karakteristiğini monarşik sistemin belirlediği dolayısıyla devrin hükümdarlarının önderliğinde *hieros* statüsüne sahip birçok yeni festival kurulduğu ortaya konulmuştur. Yine aynı bölümde festival isimlerinde yaşanan büyük değişimin arka planı anlatılmıştır. Roma'nın Doğu Akdeniz'de askeri ve siyasi figür olarak çıkmasıyla birlikte agonistik sahada yaşanan gelişmeler Roma Egemenliğinde Hellen Tipi Festivaller başlığı altında anlatılmıştır. İlyria, Makedonya ve Seleukos'lara karşı kendilerine koruma sağlayan yeni egemeni sevinçle karşılayan Hellenler onların üst düzey yöneticilerine (*magistratus*) ithaf edilen festivaller kurarak Hellenistik Dönem'de başlayan yeni akımı (şahıs isimli festivaller) devam ettirmişlerdir. Fakat bunun kendileri açısından pek de ekonomik olmadığını fark eden Hellen kentleri Roma otoritesini *bir*'e sabitlemek istemişler ve bunun sonucunda soyut bir varlık olan -Roma- nezdinde Roma devleti kişiselleştirilmiş ve Hellenistik Dönem hükümdar kültürünün devamı niteliğinde *Dea Roma* (tanrıça Roma) kültüyle beraber *agon Rhomaia* ortaya çıkmıştır¹⁰⁹³.

¹⁰⁹² Ulf 2011, s. 85-111; karşı. Kyle 2007, s. 4-7.

¹⁰⁹³ Baz 1998, s. 22-23.

İÖ. 31’de Augustus’un Actium Savaşı’nı kazanmasının ardından başlayan *pax Augusta/pax Romana* (Roma Barışı)’yla birlikte Akdeniz dünyasında siyasi ve askeri istikrar sağlanmış; iki yüzyılı aşkın bir süre boyunca Helen-Roma dünyası barış içinde yaşamıştır. Roma himayesinde tesis olunan barış ve güven ortamı ekonomik refahı da beraberinde getirmiştir. Kentlerin güvenlik ve kısa vadeli geçim kaygılarının sona ermesi, kent eşrafını dolaylı olarak şehirlerini ve kamusal yaşamlarını güzelleştirmeye sevk etmiştir. Ayrıca, Roma İmparatorluk Çağı’nın başında Augustus tarafından siyasi, askeri, idari ve dini alanlarda çok önemli değişikliklere gidilerek Roma *imparatorluk ideolojisinin* zemini hazırlanmıştır. Bu bağlamda atılan adımlardan biri de -yukarıda bahsedildiği gibi- bir bütün olarak Yunan kültürünün “devlet çıkarı” meselesi haline getirerek desteklenmesi; hatta büyük ölçüde teşvik edilmesidir. Bu iki durum kuşkusuz agonistik sahaya son derece önemli bir katkı yapmış ve festivallerin sayı ve çeşidinde muazzam bir artış yaşanmıştır. L. Robert Roma İmparatorluk Çağı’nda yaşanan bu sıradışı artışı haklı olarak “agonistik patlama” olarak nitelemiştir¹⁰⁹⁴. Nitekim arkeolojik, numismatik, edebi ve hepsinden önemlisi epigrafik kaynaklar Roma İmparatorluk Çağı’nda Grek tipi festivallerin -özellikle Küçük Asya’da- hiç olmadığı kadar popüler olduğunu doğrulamaktadır¹⁰⁹⁵. *Principatus* Dönemi’nin başından itibaren yeni bir festivalin kurulup kurulmayacağına, önceden var olan şenliklerin statüsünün yükseltilip yükseltilemeyeceğine karar veren tek yetkili otorite Roma *imperator*’ları olmuştu¹⁰⁹⁶. İmparatorların elinde bulunan bu güç “imparatorluk kültü” olgusuyla birleşince; büyük ölçüde araçsallaşarak doğrudan *imparatorluk ideolojisinin* tesis edilmesine hizmet etmiştir¹⁰⁹⁷. Zira imparatorlar bu organizasyonları akılcı bir politikayla adeta yönetim mekanizmasına dönüştürerek bunu kentlere ödül/ceza şeklinde yansıtmışlardır¹⁰⁹⁸. Dolayısıyla *agon*’lar aracılığıyla hem kentlerde *imperator*’un (imparatorluk ideolojisinin) siyasi temsili hem de bizzat Yunan kentlerinin imparatorluğa bağlılığı sağlanmıştır. Geç Cumhuriyet Dönemi itibariyle yavaş yavaş şekillenmeye¹⁰⁹⁹ başlayan bu süreci esas olarak *princeps* Augustus tamamlamış ardılları da büyük ölçüde onun izinden (*imatatio*

¹⁰⁹⁴ Robert 1984, s. 38 = Robert 2013, s. 108.

¹⁰⁹⁵ van Nijf 2001, s. 310.

¹⁰⁹⁶ Millar 1977, s. 449-451; Remijsen 2015, (Bkz. Bölüm II – 9 An imperial ban?)

¹⁰⁹⁷ Sherwin-White 1996, s. 403.

¹⁰⁹⁸ Klose 2005, s. 131.

¹⁰⁹⁹ van Nijf 2001, s. 320.

Augusti) gitmiştir¹¹⁰⁰. Roma İmparatorluk Çağı'nda agonistik sahayı doğrudan etkileyen bir diğer unsur da kent elitleri vasıtasıyla sistematik/yaygın bir hayırseverlik (*euergesia*) modelinin geliştirilmesidir¹¹⁰¹. Bu durumun somut sonuçları tezin ikinci bölümünde ele alınmıştır.

Tezin omurgasını oluşturan İkinci Bölüm'de yaklaşık olarak 340 adet agonistik yazıtla birlikte kısıtlı sayıdaki edebi, nümismatik ve papirolojik belge incelenerek Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında düzenlenen özel şahıs isimli festivaller bölge-kent-festival silsilesiyle alfabetik olarak listelenmiştir. Her bir festival kendi başlığı altında derinlemesine analiz edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak festivallere ait kaynakların niteliği ve tarihleri ortaya çıkarılarak içerikleri özetlenmiştir. Ardından yazıtlara yansıyan bilgiler ışığında festivalin yapısı ve işleyişi, müsabaka türleri ve yaş kategorileri, muzaffer sanatçı ve sporcularla birlikte festivalde görev almış hayırsever kişiler tanıtılmıştır. Ardından festival adının hangi özel şahıstan geldiği ortaya çıkarılarak festivalin (muhtemel) sona eriş tarihiyle ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Genel analiz biçimimiz bu olsa da agonistik bağlamda sorunlu festivallerin problemleri görmezden gelinmemiş ve ilgili başlıklar altında bu konular da değerlendirilip yorumlanmıştır.

Çalışma kapsamında biri tartışmalı olmak üzere (özel) şahıs ismiyle anılan 100 farklı agonistik festival tespit edilmiştir. Ayrıca GİRİŞ bölümünde de bahsedildiği gibi kimi festivaller kesin olarak şahıs isimli bir festivale referans yapmadıkları için teze dahil edilmemiştir. Ancak ilgili festivaller mevcut sayıya dahil edilse bile şahıs isimli festivallerin sayısı kesin olarak 105-110 arasında kalacak; çalışmanın varmış olduğu sonuçlara istatistik haricinde herhangi negatif ya da pozitif etkisi olmayacaktır.

Tez kapsamında tespit edilen şahıs isimli festivaller, İÖ. I. yüzyılın son çeyreğinden başlayıp İS. III. yüzyılın son çeyreğine uzanan geniş bir zaman dilimi boyunca kurulup kutlanmıştır. Yoğunluk ise şahıs isimli festivallerin altın çağı olan İS. II ve III yüzyıllardadır. Küçük Asya'nın tüm bölge ve kentlerinde şahıs isimli festival tespit edilememiş; yalnızca Ionia, Karia, Kilikia, Lydia, Lykia, Mysia, Pamphylia, Phrygia, Pisidia ve Troas bölgelerinde bu türden festivallerin varlığı kanıtlanabilmiştir. Lydia, Mysia, Troas bölgelerinde yalnızca 1'er festival; Phrygia'da ise 2 adet festival tespit

¹¹⁰⁰ Spawforth 2007, s. 384.

¹¹⁰¹ Mitchell 1993, s. 206-211.

edilmiştir. Şahıs isimli festivallerin en fazla kutlandığı bölgeler sırasıyla Pisidia (40 adet, +5), Karia (16 adet) ve Lykia (15 adet) bölgeleridir. Kent bağlamında bakıldığında; Termessos (18 adet, +3), Aphrodisias (7 adet), Oinoanda (5 adet), Ariassos (5 adet), Syedra (4 adet), Sagalassos (4 adet) şeklinde bir sıralama yapılabilir. Yukarıda adları sayılan bölgeler dışında kalan Küçük Asya'nın diğer muhitlerinde neden şahıs isimli festival tespit edilmediği konusu, tamamen tesadüf eseri olabileceği gerekçesiyle tez kapsamında incelenmemiştir.

İkinci Bölüm'de tespiti yapılan ve derinlemesine kritik edilen şahıs isimli festivallerin hem kendi içindeki hem de diğer *agon* türleriyle olan benzerlikleri, farklılıkları ve istisnai durum arz eden noktaları tezin Üçüncü Bölüm'ünde 10 başlık altında yorumlanmıştır.

İlk alt başlıkta şahıs isimli festivallerin statüsü ve diğer nitelikleri incelenmiştir. Buna göre, tıpkı diğer festival türlerinde olduğu gibi şahıs isimli festivallerin de çok çeşitli statülere sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla tek tip bir festival statüsünden bahsetmek mümkün değildir. Fakat şahıs isimli festivallerin ağırlıklı olarak yerel karakterli, para ödüllü (*ἀγῶνες θεματικοί*) ve küçük ölçekli bir festivallerden oluştuğu da çok açıktır. Ephesos, Smyrna ve Pergamon'daki *Balbilleia* ve Aphrodisias'taki *Attaleia Gordianeia Capitolia* şahıs isimli festivaller arasındaki en prestijli *agon*'lardır. Zira bu festivaller *hieros*, *oikoumenikos* ve *eisalastikos* statüsüne sahiptir. Bu festivalleri *hieros* statüsüne sahip olan Aleksandreia Troas'taki *Smintheia Pauleia*, Apollonia Mordiaon'daki *Aelia Cornuteia* ve Ephesos'taki *Pythia Marianeia* yarışmaları takip eder. Agonistik yazıtlara *koina* (κοινά) ya da *koinon* (κοινόν) ifadeleriyle yansıyan Birlik Festivalleri birliğe üye kentler tarafından finanse edilen hem *oikoumenik* hem de *kutsal* (*hieros*) statüye sahip son derece prestijli *agon* türüdür¹¹⁰². Ancak Lykia Bölgesi'nde karşımıza çıkan bir dizi festival [*Antipatreia* (Ksanthos), *Euaresteia* (Oinoanda) ve *Megala Casseia* (Patara)] konuyu tartışmalı hale getirir. Biz bu konuda Wörrle'nin yorumunu¹¹⁰³ benimsiyor ve *Antipatreia* ve *Euaresteia* festivalleri orijinal fakat *themis*

¹¹⁰² Moretti 1953, s. 277-278; Hall-Milner 1994, s. 11; Pleket 1998, s. 130; Çokbankir 2011, s. 323.

¹¹⁰³ “Özel şahıs ismiyle anılan orijinal Birlik (*koinon*) Yarışmaları” kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: **a**) zamanla *hieros agon* statüsüne yükseltelen şahıs isimli *koinon* festivalleri, **b**) her zaman *themis* (para ödüllü) statüsünde kalan görece önemsiz Birlik (*koinon*) Yarışmaları. Bkz. Wörrle 1988, s. 240-241.

statüsündeki Birlik Yarışmaları; *Megala Casseia* ise *hieros agon* statüsündeki Birlik Yarışmaları olarak kabul ediyoruz.

Festivallerin statü farklarını gösteren bir diğer ifade Μεγάλα (*megala*=Büyük) *epithet*'idir. Normal bir festival adına *megala* sıfatı eklenmesi, ilgili festival için *mikra* (küçük) ve *megala* (büyük) olmak üzere doğal bir ikilik/karşıtlık yaratır. Ancak buna rağmen agonistik yazıtlarda niteleyici olarak *mikra* ifadesi¹¹⁰⁴ değil *megala* sıfatı kullanılır; ilki neredeyse hiçbir zaman kullanılmaz¹¹⁰⁵. Hem yerel ve para ödüllü hem de *kutsal* ve *oikoumenik* yarışmaların niteleyicisi olarak karşımıza çıkan *megala epithet*'i, ilgili festivalin periyodundan (kutlanma aralığı), yaş kategorilerinden ve müsabaka programından birinin ya da birkaçının değiştiğine işaret eder¹¹⁰⁶. Bazı durumlarda (her zaman değil) ise *megala* ifadesi, ilgili festivalin statüsünün de değiştiğine işaret etmekteydi¹¹⁰⁷. A. Blanco Pérez ise Μεγάλα sıfatının daha görkemli festivalleri refere ettiğini belirtir¹¹⁰⁸. Tez kapsamında bakıldığında Ephesos'taki *Balbilleia* ve *Marianeia*, Patara'daki *Casseia* ve Perge'deki *Vareia* yarışmaları bu sıfatla nitelendiği görülür.

Agonistik yazıtlarda sıklıkla karşılaşılan *isolympios*, *isopythios* vs. terimleri bir festivalin program, yaş kategorileri, ödüller gibi çeşitli yönlerden *periodos*'a dahil olan *agon*'ları örnek aldığını gösterir. Bu terimler yazıtlarda hem *kutsal agon*'ların hem de para ödüllü yarışmaların niteliyişi olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla *isolympios*, *isopthios* sıfatları genellikle statüden çok festivallerin çeşitli özelliklerini tanımlar; fakat istisnai hallerde bu sıfatla nitelenen *agon*'lar statü (kazananlara eş değerde ödüllerin verilmesi) olarak da *periodos*'a dahil olan yarışmalara denk olabilmekteydi¹¹⁰⁹. Tez kapsamında bakıldığında; Ephesos'taki *Marianeia*, Apollonia Mordiaon'daki *Aelia Cornuteia*, Baris'teki *Timotheia*, Konana'daki *Theodoreia* ve Aleksandreia Troas'taki *Smintheia Pauleia*'nın bu sıfatlardan biriyle nitelendiği görülür.

¹¹⁰⁴ İstisnai örnekler için bkz. CIG 3601; Nilsson 1906, s. 93; Özhan-Tombul 2003, s. 109-114, (str. 11-12).

¹¹⁰⁵ Örneğin; Ephesos'taki *Artemisia* festivali, yazıtlarda önce yalnızca *Artemisia* adıyla ardından *megala Artemisia* olarak anılmıştır (Pleket 1975, s. 64, dp. 62). Çalışmamız kapsamında incelediğimiz yarışmalardan örnek verecek olursak; *Balbilleia-Megala Balbilleia*, *Marianeia-Megala Marianeia*, *Casseia-Megala Casseia*. Örneklerin hiçbirinde *megala*'nın zıttı olan festivaller daha önceden *mikra* olarak nitelenmemiştir.

¹¹⁰⁶ Slater 2007, s. 32; Remijsen 2015, s. 112-113.

¹¹⁰⁷ Pleket 1975, s. 64; Williams 2007, s. 152; Shear 2012, s. 159 vd.

¹¹⁰⁸ Blanco-Pérez 2018, s. 22.

¹¹⁰⁹ Pleket 1975, s. 61 ve 69; karşı. Slater-Summa 2006, s. 281-282, 291-292 ve 298-299.

Tez kapsamında tespit edilen şahıs isimli festivallerin kutlanma aralığı (periyodu) genellikle *pentaeterik/tetraeterik* (dört yılda bir kutlanan) olsa da *annual* (yıllık), *trieterik* (iki yılda bir), *enneaterik* (sekiz yılda bir) şekilde kutlanan *agon*'lar da bulunmaktadır. Özel şahıs ismiyle anılan festivallerdeki yarışma türleri ve yaş klasmanları da aşağı yukarı diğer tüm festivallerle aynı özellikleri göstermektedir. Bu bakımdan şahıs isimli *agon*'lar özelinde de temel olarak üç yarışma kategorisinden [atletik yarışmalar (*ἀγῶνες γυμνικοί*), müzik yarışmaları (*ἀγῶνες μουσικοί*) ve atlı yarışmalar (*ἀγῶνες ἵππικοί*)] söz edilebilir. Ancak son (atlı) yarışma türünün şahıs isimli *agon*'lar içerisindeki varlığı istisnai bir örnekle (**T300**) kanıtlamaktadır. En popüler müsabaka türü *gymnik* yarışmalar olup, özellikle güreş (*pale*) boks (*pygme*) ve pankreas (*pankration*) gibi ağır spor müsabakaları oldukça revaçtaydı. Bu yarışmalar genellikle çocuklar (*paides*) ve yetişkinler (*andres*) olmak üzere iki yaş kategorisinde yapılmakla birlikte *ageneioi* (gençler) ve diğer özel yaş grupları da yazıtlar aracılığıyla tespit edilebilmektedir.

Diğer festivallerde olduğu gibi şahıs isimli festivallerin belgelendiği agonistik yazıtlarda da en sık karşılaşılan memuriyet *agonothesia* (festival başkanlığı)'dır. Yazıtlarda en sık rastlanılan festival görevlisi *agonothetes*'ler olmasına karşın; esasında yarışmaların düzeni, işleyişi ve asayişi bizzat *agonothet*'in kendisi tarafından değil daha ziyade emri altındaki diğer görevliler (*mastigophoros*, *rhabdophoros*, *alytarkhes*, *gymnasiarkhos*, *agoranomos/panegyriarkhes*, *eisagogeus*, *epimeletes*, *paidotribes*) tarafından sağlanmaktaydı. Bunun en somut örneğini Oinoanda antik kentinde düzenlenmiş olan *Demostheneia* festivalinde bulmak mümkündür. Zira ilgili festival bünyesinde, seyircilerin ve yarışmacıların olası taşkınlarını önlemekle yükümlü olan sadece 20 adet *mastigophoroi* (kırbaç taşıyan) adındaki güvenlik görevlisi yer alıyordu. 10 kişiden oluşan başka bir grubun (*sebastophoroi*) görevi ise, yalnızca geçit törenlerinde imparatorların resim ve büstlerini taşımaktı. 3 kişilik bir ekipten oluşan *panegyriarkhes*'lerin görevi ise festival zamanında kurulan “geçici” pazardaki ölçü aletlerinin uygunluğunu denetlemek, satılığa çıkarılan ürünlerin kalite ve fiyatlarının uygun olup olmadığını vs. kontrol etmektir. Aynı festival bünyesinde daha birçok görevli doğrudan ya da dolaylı olarak yükümlülük altına girmiş; kendilerine biçilen sorumlulukları harfiyen yerine getirmişlerdir. Şahıs isimli festivallerin *agonothetes*'leri bizzat bayram kurucularının kendileri olabileceği gibi onların aile üyeleri ya da onlarla hiçbir kan bağı olmayan kentteki diğer zengin ve hayırsever vatandaşlar olabilmekteydi.

Tez kapsamında incelenen epigrafik belgelerden anlaşıldığı üzere, şahıs isimli *agon*'ların finansmanı kamu kaynaklarından daha ziyade özel şahıslara ait fonlar aracılığıyla sağlanmıştır. Fakat bu durumu, şahıs isimli festivallerin finansmanında hiçbir suretle kamusal kaynaklara yer verilmediği şeklinde değerlendirmem gerekir. Zira mevcut belgelerden -diğer bayramlarda olduğu gibi şahıs isimli festivaller özelinde de çok açık bir şekilde kamu kaynaklarının kullanıldığı tespit edilebilmektedir. Ancak bunun oranı çok azdır. Şahıs isimli festivaller genellikle agonistik vakıflar ya da nakit fonlar vasıtasıyla finanse ediliyordu¹¹¹⁰. Söz konusu vakıflar ise kişiler henüz hayattayken (ζῶν) bizzat kendileri tarafından kurulabileceği gibi, ilgili kişilerin ölümlerinin ardından vasiyet yoluyla da ihdas edilebiliyordu¹¹¹¹. Yalnızca festival organizasyonu için oluşturulan bu tür vakıflar, kişilerin vasiyetleri doğrultusunda miras bırakılan nakit parayı ya da gayrimenkulleri işleterek ilgili kent yetkilileri aracılığıyla festivalin giderlerini karşılıyorlardı.

Tez kapsamında incelenen şahıs isimli festivallerin kuruluş biçimleri aynı olmamakla birlikte genel olarak dört farklı kuruluş biçimi tanımlanabilir: a) bireysel girişimle b) *imperator* iradesiyle c) kent önderliğinde d) karma süreç sonunda kurulan festivaller. Dört farklı kuruluş biçimi tanımlanan şahıs isimli festivallerin kutlanma süreleri birbirinden oldukça farklıdır. Bu durum festivallerin kutlanma süresini etkileyen birçok değişken olmasından ileri gelmektedir. Bununla birlikte söz konusu değişkenler her zaman tek tip sonuç da vermez. Tez kapsamında kritik edilen epigrafik belgeler ışığında şahıs isimli *agon*'ların kutlanma süresini etkileyen altı temel parametre tespit edilmiştir. Bunlar; (a) Festivallerin kuruluş biçimi, (b) Festivallerin statüsü, (c) Festivallerin finansman şekli ve mali planları, (d) Özel ilişkiler, (e) Varis ve akrabaların gözetimi, (f) Periyodu/kutlanma aralığıdır. Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında en uzun kutlanma süresine sahip olan şahıs isimli festivaller sırasıyla Ephesos'taki *Balbilleia*, Miletos'taki *Capitoneia*, Oinoanda'daki *Demostheneia*, Perge'deki *Vareia* ve *Demetrieia* ve Syedra'daki *Mousoniea* yarışmalarıdır.

Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında şahıs ismiyle anılan festival kuran kişilerin tamamı kentlerin zengin ve seçkin ailelerine mensuptur. Mevcut epigrafik

¹¹¹⁰ Aneziri 2014, s. 148-163; Remijsen 2015, s. 294.

¹¹¹¹ Heberdey 1923, s. 198 vd.; Horsley-Mitchell 2000 (*IK* 57), s. 135. Vakıfların kuruluş şekilleri için bkz. Laum 1964, s. 115-124.

belgelerden anlaşıldığı üzere, zenginlik ve seçkin ailelere mensubiyet şahıs isimli bir festivalin kurulması için asgari yeter şarttı. Bunların yanı sıra şahıs isimli festival kurucusunun vatandaşı olduğu kentte belli ölçüde siyasi nüfuz sahibi olması da beklenirdi. Zira festivalin kuruluş aşamasında bir yandan danışma meclisi üyelerinin (*bouleutai*) ikna edilmesi; öte yandan halkın (*demos*) büyük ölçüde desteğinin/rızasının alınması gerekliydi. Dolayısıyla bazı hallerde festival kurucusunun söz konusu zorlukları kolaylıkla aşmasını sağlayacak başka niteliklere de haiz olması gerekirdi. Bunların ilki kentin çeşitli meclislerinde (*neoi, gerusia, boule, demos*) etkin rol almak ve/veya kentin önemli memuriyetlerinden birini üstlenmiş olmaktır. Diğer nitelik ise (İS. 212'den - *Constitutio Antoniniana*'dan- önce) Roma vatandaşlık hakkıdır. Roma vatandaşlık hakkı yalnızca kişinin bizzat kendisinin ya da atalarının Roma otorilerince tanınıp muhatap alındığının işareti değil, aynı zamanda kent içinde onu diğer seçkinlerden ayıran çok önemli bir vasıftı. Nitekim bulgular da buna işaret etmektedir. Zira festival kurucularının yarısında fazlası Roma vatandaşıdır. Onların da yaklaşık %20'si ya Roma atlı sınıfına (*ordo equester*) ya da *senatus* sınıfına (*ordo senatorius*) mensup yüksek statülü şahıslardan oluşmaktadır. Genellikle Küçük Asya'nın koloni kentlerinde yaşayan İtali kökenli göçmenler hali hazırda Roma yurttaşı oldukları için onlar her zaman Küçük Asya'nın yerel elitlerinden bir adım öndeydi.

Yeni bir festival kurulmasının veya bu organizasyonlarda görev almanın dini, politik, ekonomik ve sosyal anlamda açık ya da örtülü birçok sebebi bulunmaktaydı. Ancak şahıs isimli festivaller söz konusu olduğunda en güçlü motivasyon kaynağını (kurucu birey açısından) psikolojik unsurların oluşturduğu görülmektedir. Ancak şahıs isimli bir festivalin kurucusuna ve ailesine sağladığı yararlar sadece manevi alanla sınırlı değildi aksine bu festivaller birçok dünyevi kazanımın (vergi ve *leitourgia* muafiyeti / *ataleia-aleitourgia*, tiyatrodaki önsırada oturma hakkı/*proedria* ve hepsinden önemlisi siyasi rant) da elde edilmesine fırsat sağlıyordu¹¹¹².

Özel şahıs isimli festival kurucularının büyük çoğunluğu erkek vatandaşlardan oluşsa da kadınların da agonistik sahaya kayda değer ölçüde katılımı söz konusuydu. Syedra'daki *Laodikeia*, Arykanda'daki *Embromianeia*, Kadyanda'daki *Phanianeia alias*

¹¹¹² Wörrle 1988, s. 4-15; Dmitriev 2005, s. 306; Zuiderhoek 2009; 2020, s. 222-242.; van Nijf 2020, s. 243-264.

Ammia, Oinoanda'daki *Meleagreia*, Olympos'taki *Artemeia* alias Paua, Sagalassos'taki *Rhodoneia*, Termessos'taki *Lalla Themisi* ve *Aurelia Ge Themisi* kesin olarak kadın kurucularının adıyla anılan festivallerdi. Bunun dışında kadınlar kocalarıyla ya da yabancı bir erkekle birlikte de festival kurabiliyor veya kurulmuş festivallere sponsor olabiliyordu. Örneğin; Aphrodisias'taki *Lysimakheia & Tatianeia*, Syedra'daki *Khrestos & Theodora Themisi*, Oinoanda'daki *Artemon & Polykleia*, Termessos'taki *Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis Themisi*, *Mamastis & Perikles Themisi*, *Tiberius & Aurelia Ge Themisi*. Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sında erkeklere nispetle kadınların -dolaylı bile olsa- kent siyasetine katılıp bu sahaya nüfuz etmeleri son derece güç ve genellikle olanaksızdır. Bu nedenle kadın hayırseverlerin (*euergetis*) agonistik festival organize etmesinin ardında siyasi kaygılardan ziyade onları buna iten başka motivasyonların (isimlerini ve anılarını yaşatmak gibi) olduğu çok açıktır.

Sonuç olarak Klasik ve özellikle Hellenistik Dönem'de tanrısal onurlandırmanın (*isotheoi timai*) önemli bir bileşeni olarak (kültle birlikte) kurulan özel şahıs isimli *agon*'lar, Roma İmparatorluk Çağına geldiğinde -özellikle İS. II. yüzyıldan sonra- büyük ölçüde dini mahiyetini yitirerek (sekülerleşme) ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduran kent elitlerinin maddi ve manevi anlamda şahsi ihtiraslarına hizmet eden popüler ve işlevsel niteliğe sahip birer araç haline gelmiştir. Farklı nitelikleriyle tüm tarafları (kurucu, kent, yarışmacı ve katılımcılar, imparatorluk otoriteleri) bir şekilde memnun eden bu organizasyonların tamamı İS. III. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal gelişmelerine bağlı olarak tarih sahnesinden silinmiştir. Ancak bu çalışma vesilesiyle Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya'sındaki bu organizasyonların temsilcilerinin adları bir kez daha yad edilerek anılarının sonsuza kadar yaşatılması noktasında önemli bir adım atılmış ve ilgili yazıtlar tez kapsamında tematik corpus olarak bir araya getirilmiştir.

TESTIMONIA

Edebi Kaynaklar

T-0

Cassius Dio Cocceianus, Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία (*Historiae Romanae*)

LXV, 9, 2'de *imperator* Vespasianus tarafından “bilge” Tiberius Claudius Balbillus nezdinde Ephesos antik kentine bahşedilen bir *kutsal agon* düzenleme imtiyazından bahsedilir.

Τούς τε ἀστρολόγους ἐκ τῆς Ῥώμης ἐξώρισε, καίτοι πᾶσι τοῖς ἀρίστοις αὐτῶν χρώμενους αὐτός, ὥστε καὶ διὰ Βάρβιλλον τινα ἄνδρα τοιοῦτότροπον ἀγῶνα τοῖς Ἐφεσίοις ἱερὸν ἄγειν συγχωρῆσαι· ὅπερ οὐδεμιᾶ ἄλλῃ πόλει ἔνειμεν.

Çeviri: *O (Vespasian), en iyisine danışma alışkanlığı olmasına rağmen astrologları Roma'dan sürgün etti; fakat yine bu meslek grubundan bir adam olan Barbillus'a lütuf göstererek (onu şereflendirip onure etmek maksadıyla) Ephesoslulara başka hiçbir şehre vermediği kutsal agon kutlama imtiyazını verdi.*

Papirüsler

T-00

Festival Takvimi (?)

(Mısır - İS. 75-125)

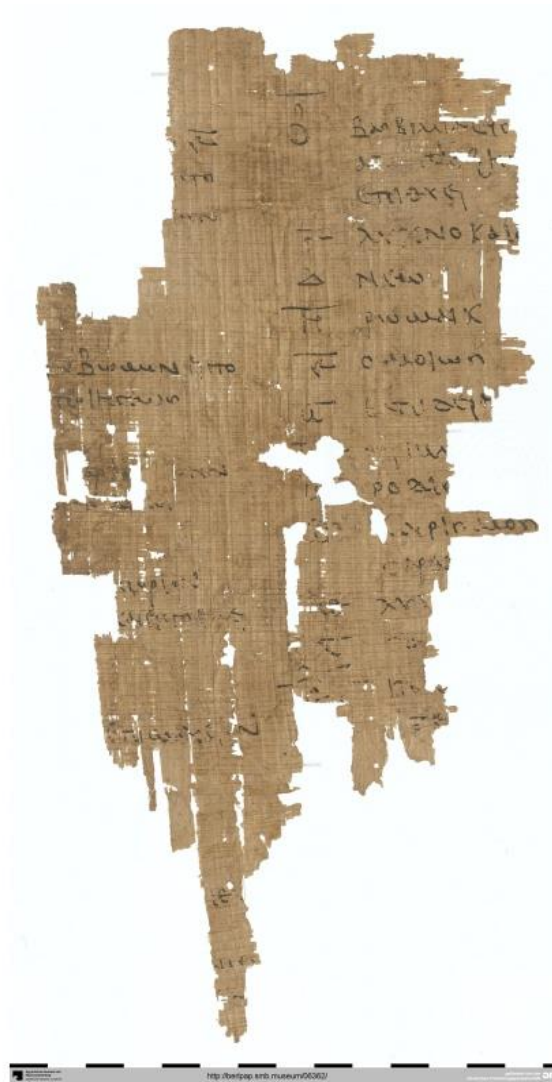
Sütun 1:

[-ca.?-]. ε | [-ca.?-] [ε]ίς τὸ | [-ca.?-] εἰς τὸ | [-ca.?-] || [-ca.?-] | [-ca.?-] | [-ca.?-] [τ]ὸν
βωμὸν εἰς τὸ | [-ca.?-] ποιήσεως | [-ca.?-] || [-ca.?-]αρ. . [. .]. ην(*) | [-ca.?-]. . . [-ca.?-]δ
. [-ca.?-]μι | [-ca.?-] | [-ca.?-] ἐ[μ]πόριον | [-ca.?-] καὶ εἰς τὸ ἐκει- || [-ca.?-] | [-ca.?-] | [-ca.?-]
ἐπιμαχείαν | [-ca.?-] | [-ca.?-] || [-ca.?-] | [-ca.?-] [ἐπ]ιθυ[-ca.?-](*) | [-ca.?-] | [-ca.?-]
]εκει[-ca.?-] | [-ca.?-]εἰσ[-ca.?-] || -- -- -- --

Sütun 2:

β Βαρβίλλια εις [-ca.?-] | ἀπ[ὸ] τοῦ ἐξῆς [-ca.?-] | ἐπιθυει(*) | γ λυχνοκαῖα [-ca.?-] || δ
 νεωτ[-ca.?-] | η Ῥωμαικ[-ca.?-] | [ι]ε ὁμοίως [-ca.?-] | κ ἐλπίδεια [-ca.?-] | κε τρικλ[ιν] ||
 κ[.] ῥοδισ[μός] [-ca.?-] | κη μυρισμός [-ca.?-] | Σαραπ[-ca.?-] | κθ λυχ[νοκαῖα] [-ca.?-] |
 λ Σαρ[απ] [-ca.?-] || Παχ(ων) α ἰππι[κ-] [-ca.?-] | [.] ἐξε[-ca.?-] | -- -- --

Edisyon: L. Capron, *BGU XX 2875*.

Festkalender?, Ident. Nr.: P 16143
 © Foto: Ägyptisches Museum und Papyrussammlung, Staatliche Museen zu Berlin

Kaynak: <https://smb.museum-digital.de/singleimage?resourcenr=8032>

IONIA

EPHESOS

Balbilleia

T1 - Titus Flavius Artemidoros Galibiyet Listesi

Napoli - (İS. 90)

Τ(ίτος) · Φλάουιος Ἀρτεμίδωρου | υἱὸς Κυρεῖνα Ἀρτεμίδωρος | Ἄδανεύς ὁ καὶ Ἀντιοχεὺς
ἀπὸ | Δάφνης νεικήσας τὸν ἀγῶνα τῶν || μεγάλων Καπετολείων τὸν πρώτως ἀχθέντα |
ἀνδρῶν πανκράτιον Ὀλύμπια β', Πύθια β', Νέμεια β', | Ἄκτια, Νέαν πόλιν ἀνδρῶν
πανκράτιον Ἴσθμια ἀγε|νείων πανκράτιον κοινὸν Ἀσίας ἐν Σμύρνη ἀγενεί|ων πανκράτιον
καὶ τῆ ἐξῆς πενταετηρίδι ἀνδρῶν || πάλιν καὶ πανκράτιον καὶ πάλι ἀνδρῶν πανκράτιον |
πρῶτος ἀνθρώπων κοινὸν Ἀσ(ίας) ἐν Περγάμῳ | ἀνδρῶν πανκράτιον ἐν Ἐφέσῳ
Βαλβίλληα παίδω|ν | **[πανκράτ]ιον κ|α|ι πάλι κατὰ τὸ ἐξῆς ἀνδρῶν πανκρά|τιον** ἐν
Ἀλεξανδρεία τὸν ἱερὸν πενταετη|[ρικόν] κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης ἐν Ἀν|τιοχεία
β' ἀνδρῶν πανκράτιον Ἐφέσηα, Τράλ|[λεις] δ' Σάρδεις ε' Λαυδίκειαν ε' [- - ἔχει] | [δὲ
τῆ]ν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα, καὶ ἄλλους πεν[τα][ετηρικ]οὺς ἀγῶνας ἰζ' ὑ[πὸ ἐπι]σ[τάτην] ||
Ἀρτεμίδωρον Ἀθηνοδώρου Ἀδ[ανέα - - ἐπι] | [μελ]ηθέντος Ἀθηνοδώρ[ου - - - -]

Edisyon: *I Napoli* nr. 50; *IG* 14 746.

T2 - Agonothetes Flavius Apellas (Agon Sebasteia Balbilleia)

Ephesos - (İS. 97-102)

[A]ρ[τ]ο|κρά[τορ]ι | Νέρουα Τραιανῶ Καί|σαρι Σεβαστῶ Γερμ[α]|νικῶ τὸ δ' ἀγομένω|ν
|| **ἀγώνων Σεβαστῶν** | **Βαλβιλλήων** | [ἀγωνοθετοῦντος τὸ —'] | [Φλαοῦιου Ἀπελλᾶ]
γραμματε[ύ]|οντος τῆς συνόδου || Λ(ουκίου) Κοσινίου Γαιανοῦ [ἄρ]χον|[τ]ος δὲ
Μ(άρκου) Εἴου Κυρεῖν[α [[]] | {on iki satır silinmiş}

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1122.

T3 - Titus Flavius Ari[tonos?] Galibiyet Listesi

Rhodos – (İS I. Yüzyıl Sonu yak. 75-85 86'dan önce)

A) ὁ δᾶμος ὁ Ῥ[οδίων] | Τίτον Φλάυιον Ἀρί[στωνος (?) υἱὸν] | [Κ]υρεῖν[α Π]όλλι[ν(?)]
 νικάσαντα | [ἀν]δρῶν δόλιχον τὰν περίοδ[ον ἐν τᾷ] | περίοδω δις κατὰ τὸ ἐξᾶς πρᾶτ[ον
 πάν]των ἀνήσατον εὐνοίας ἐν[εκα] {ἐν[εκεν]} | Ἄλεια ἄνδρας δόλιχον καὶ τᾷ δεύτερον
 Ἀ[λιάδι] | [ἄνδ]ρας δόλιχον καὶ τᾷ τρίτῃ Ἀλιάδι ἄνδρας δόλι[χον] | πάντων πρᾶτος ||
 Ὀ[λύμπια] ἄνδρας δόλιχον καὶ τᾷ δεύτερον Ὀλυμπιάδ[ι] || ἄνδρας δόλιχον πρᾶτος
 Ῥοδίων | [Πύθ]ια ἄνδρας δόλιχον καὶ τᾷ δεύτερον Πυθιάδι ἄνδρας | δόλιχον πρᾶτος
 Ῥοδίων | Ἴσθμια ἄνδρας δόλιχον μόνος ἀπολαβὼν ἀπ' αἰῶνος | διὰ τὸ μηδένα θελῆσαι
 τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀγωνίσασθαι | [καὶ] τᾷ δεύτερον Ἴσθμιάδι ἄνδρας δόλιχον καὶ τᾷ τρίτῃ
 | [Ἴ]σθμιάδι ἄνδρας δόλιχον πρᾶτος πάντων | [Νέμεια π]αῖδες {sic} δόλιχον καὶ τᾷ
 δεύτερον Νεμεάδι ἄνδρας | [- - - - - ἐ]νόπλιον καὶ τᾷ τρίτῃ Νεμεάδι ἐνόπλιον | [- - - - -
]NT. . . . ΠΑΙ[- - - - -] | [- - - - -]

B)

[-]ΕΙ[- - - - - ἀγω]νοθετοῦν[τος - - - - - Σεβα]στῶν καὶ [- - - - -] | πολε[- - - - -] ||
 Κοινὰ Ἀσί[ας ἐν Ἐφέσω? παῖδας ? δόλιχον καὶ τᾷ δεύτερον πενταετηρίδι] | ἄνδρας
 δ[όλιχον καὶ διάυλον καὶ ἐνόπλιον καὶ τᾷ τρίτῃ πενταετηρίδι] | ἄνδρα[ς - - - - -] | Κοινὰ
 Ἀσί[ας ἐν Σμύρνη ? παῖδας ? δόλιχον καὶ τᾷ δεύτερον πενταετηρίδι] | ἄνδρας δ[όλιχον
 καὶ διάυλον καὶ ἐνόπλιον καὶ τᾷ τρίτῃ πενταετη]ρίδι ἄνδρα[ς - - - - -] | **Βαρβίλεα τᾷ
 πρῶτα ἀχθέντα ἐν Ἐφέσω ? παῖδας δόλιχον καὶ τᾷ δεύτε]ρον πεντα[ετηρίδι - - - - -]**
 | καὶ τοὺς Τ[- - - - -] | ἀγῶνας Τ[- - - - -] || καὶ τᾷ δεύ[τερον - - - - - ἀγωνοθετούντων
 τοῦ δεινός τοῦ δεινός] | καὶ Τιβερί[ου Κλαυδίου - - - - -]

C) ...

Edisyon: SEG 37, nr. 701; IG 12, 1 82; Suppl. Epig. Rodio 66

T4 - Titus Flavius Hermogenes

Ksanthos – (İS I. Yüzyılın Sonu)

A [Ξαν]θίων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησεν | [Τ]ίτον Φλαούιον Ἀπολλων[ίου υἱὸν
 Κυρεῖνα] | Ἐρμογένην Ξάνθιον καὶ Παταρέ[α καὶ Ἀλεξανδρέα πο]λειτεύομενον δὲ καὶ
 ἐν ταῖς ἐξοχωτάτα[ις τῆς Ἀσίας] || καὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεσι πάσαις παρ[αδοξονεί]κην
 καὶ ἄριστον Ἑλλήνων τὸν διὰ βίου ξυστάρ]χην τῶν ἐν Λυκία ἀγομένων ἀγώνων
 [νεικήσαντα Καπε]τώλεια ἐν Ῥομῇ Ὀλύμπια ἢ Ἴσθμια [θ' Νέμεια θ' Πύθια] | ε' Ἄκτια

δ' τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερὸν **πενταετηρι**||κὸν γ' ἐν Νεαπόλει δ' ἐν Περ[γάμῳ κοινὸν Ἀσίας ε'] | ἐν **Ἐφέσῳ** | **Βαρβύλλα ε'** ἐν [Σμύρνη κοινὸν Ἀσίας δ'] | ἐν Ἀντιοχείᾳ κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης δ'] | τὸν ἀπὸ τοῦ τροπαίου ἄριστον τῶ[ν Ἑλλήνων] | τὴν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα η' καὶ το[ὺς λοιποὺς] || ἀγῶνας στάδια διαύλους ὄπλει[τας πρῶτον] | ἀπ' αἰῶνος.

B [--- ἐτείμησεν] [Τίτον Φλαοῦιον Ἀπολλωνίου υἱὸν] Κυρεῖνα Ἐρμογένην Ξανθιον] νεικήσαντα ... | ἐν **Ἐφέσῳ** **Βαρβύλλα ε'** ...

C Λυκίων τὸ κοινὸν ἐτείμησεν πάλιν | Τίτον Φλαοῦιον Ἀπολλωνίου υἱὸν | Κυρεῖνα Ἐρμογένην Ξάντιον καὶ Παταρέα | καὶ Ἀλεξανδρέα πολειτευόμενον δὲ || καὶ ἐν ταῖς ἐξοχωτάταις τῆς Ἀσίας καὶ | τῆς Ἑλλάδος πόλεσι πάσαις παραδοξονείκην καὶ ἄριστον Ἑλλήνων [τὸν] | διὰ βίου ξυστάρχηγ τῶν ἐν Λυκία | ἀγομένων ἀγῶνων νεικήσαντα Καπε|τώλεια ἐν Ῥομῇ Ὀλύμπια η' Ἴσθμια θ' | Νέμεια θ' Πύθια ε' Ἄκτια δ' τὸν ἐν Ἀλεξαν|δρεία ἱερὸν **πενταετηρικὸν** γ' ἐν Νεαπόλει | δ' ἐν Περγάμῳ κοινὸν Ἀσίας ε' ἐν **Ἐφέσῳ** | **Βαρβύλλα ε'** ἐν Σμύρνη κοινὸν Ἀσίας δ' || ἐν Ἀντιοχείᾳ κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης | δ' τὸν ἀπὸ τοῦ τροπαίου ἄριστον τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα η' καὶ τοὺς λοιποὺς | ἀγῶνας στάδια διαύλους ὄπλει[τας πρῶτον] | ἀπ' αἰῶνος.

Edisyon: *SEG* 34, 314-7; Uzunaslán 2004, s. 98-103, nr. 74.

T5 - Titus Flavius Arkhibios

Napoli – (ÍS. 106-117)

ἀγαθῆι τύχη. | ἡ φιλοσέβαστος καὶ φιλορόμα[ιος Ἀλε]|ξανδρέων περιπολιστικὴ εὐσεβή[ς σύνοδος] | ἐτίμησεν · Τ(ίτον) · Φλάουιον · Κυρ(εῖνα) · Ἀρχίβιον τὸν [. . 7. .] | Ἀλεξανδρέα, ἀρχιερέα διὰ βίου τοῦ σύμπ[αντος ξυστοῦ] | παραδοξονείκην, νικήσαντα τὴν · σκ · ὄλυ[μπιάδα καὶ] | τὴν · σκα · ὄλυμπιάδα ἀνδρῶν παγκράτ[ιον καὶ ἐν] | Ῥώμηι τὰ μεγάλα Καπετώλεια τὴν τρίτη[ν πενταετηρίδα] | ἀγενείων παγκράτιον στεφανωθέντα κα[ὶ τὴν τετάρτην] || ἀνδρῶν παγκράτιον νικήσαντα καὶ τὴν πέμπ[την ἀνδρῶν] | παγκράτιον στεφανωθέντα καὶ τὴν ἕκτην ὁ[μοίως ἀνδρῶν] | παγκράτιον στεφανωθέντα πρῶτον ἀνθρώπῳ[ν· τὰ ἐν ..5..] | Ἡράκλεια ἐπινίκια Αὐτοκράτορος Νέρουα Τραιανοῦ Κ[αίσαρος Σεβαστοῦ] | Γερμανικοῦ Δακικοῦ στεφανωθέντα ἀνδρῶν παγκρά[τιον· Πύθια ἀγενείων] || παγκράτιον καὶ τῆι ἐξῆς πυθιάδι ἀνδρῶν πάλιν καὶ π[αγκράτιον καὶ τῆι] |

ἐξῆς ἀνδρῶν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων· Νέμεια π[αίδων παγκράτιον] | καὶ τρις κατὰ τὸ ἐξῆς ἀνδρῶν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων· Ἄκτια ἀγενείων πάλιν<v> παγκράτ[ιον καὶ (num.) κατὰ] | τὸ ἐξῆς ἀνδρῶν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων· Νέαν π[όλιν ἀγενείων] || παγκράτιον καὶ δις κατὰ τὸ ἐξῆς ἀνδρῶν παγκράτιον· [..8.. ἀγενεί]ων πάλιν παγκράτιον καὶ δις κατὰ τὸ ἐξῆς ἀνδρῶν πάλιν παγκρ[άτιον, καὶ τῆ ἐξῆς] | ἀνδρῶν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων· **τὰ ἐν Ἐφέσῳ Βαλβίλλεια [ἀνδρῶν πάλιν πυγ]μῆν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων** καὶ τὸν ἐν Ἄντιοχείαι ἱερὸν πεν[ταετηρικὸν ἀγῶνα] | Ἀκτιακῶν παίδων παγκράτιον καὶ τῆ ἐξῆς πενταετηρίδι ἀγεν[είων πάλιν καὶ πυγ]μῆν καὶ τῆ ἐξῆς ἀνδρῶν παγκράτιον καὶ τῆ ἐξῆς ὁμοίως ἀνδ[ρῶν παγκράτιον] | πρῶτον ἀνθρώπων· Σμύρναν κοινὸν Ἀσίας ἀγενείων πάλιν παγκράτιον] | καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερὸν πενταετηρικὸν ἀγῶνα Ἀκ[τιακῶν παίδων] | παγκράτιον καὶ μετὰ μίαν πενταετηρίδα ἀνδρῶν πα[γκράτιον] | καὶ τῆ ἐξῆς ὁμοίως ἀνδρῶν παγκράτιον καὶ τῆ ἐξῆς - -] || ἀνδρῶν πάλιν παγκράτιον πρῶτον ἀνθρώπων· ἔχε[ι δὲ καὶ τὴν ἐξ] | Ἄργους ἀσπίδα καὶ ἄλλους πλείστους πενταετηρικ[οὺς ἀγῶνας] | παίδων, ἀγενείων, ἀνδρῶν πάλας καὶ παγκράτια.

Edisyon: *SEG* 51, nr. 1413; *I Napoli*, nr. 51; *IG* 14 747.

T6 - Tiberius Claudius Kallimorphos

Aphrodisias – (ΙΣ. 117-140)

[ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν | Τιβ. Κλαύδιον Τιβ. Κλαυ]δίου Ἀγαθαγγέλου υἱὸν Καλλίμορφον, ἱερέα διὰ βίου θεῖας Νίκης περιοδονίκτην πρῶτον καὶ μόνον τῶν ἀπ' αἰῶνος κυκλίων ἀγῶνων νικήσαντα ἱεροὺς ἀγῶνας τοὺς | ὑπογεγραμμένους || vacat | Πύθια, Ἄκτια, τὴν ἐξ Ἄργους | ἀσπίδα δις, **Βαρβίλλεια ἐν Ἐφέσῳ τετράκις κατὰ τὸ ἐξῆς | καὶ τὸν κατὰ πάντων**, Περγαμον τρις κατὰ τὸ ἐξῆς καὶ τὸν || κατὰ πάντων, κοινὸν Συρίας ἐν | Ἄντιοχεία δις κατὰ τὸ ἐξῆς | κοινὸν <Κι>λικίας ἐν Ταρσῶ δις | κατὰ <τὸ> ἐξῆς, ὕζικον Ὀλύμπια | καὶ τὸν κατὰ πάντων, Ἀδριανὰ Ὀλλύμπια ἐν Ἐφέσῳ ταλαντιαίους δὲ καὶ ἡμιταλαντια<ί>ους ἐνί[κα] ἅπαντας οὐς ἠγωνίσαστο

Edisyon: *CIG* 2810; Roueché 1993, nr. 67; Strasser 2002 (*BCH* 126), s. 132-134.

T7 – Balbilleia'ya ait bir Fragman

Cn. Pompeius Titianus Amoenus Quartinus (καρῶ. I. Eph. 1150)

Ephesos - (İS. II. Yüzyılın İlk Yarısı)

[- - - -] ὑμνήθε ..[- - - -] | [- - - -] τῆς θεοῦ καὶ ὁ μέγιστος [- - - -] | [- - - -] τοῦ νεῶ αὐτοῦ τῆ γεν[εθλίῳ ἡμέρα - - - -] | [- - τῶ αὐτῷ] ἔτει Ὀλύμπιά τε καὶ **Βα[ρβίλλεια - - -]** || [- - - -] οἶνος ἱεράτευσαν· Γν. Πομπήιος .[- - - -] καὶ νεοκόρου τῶν Σεβαστῶν ὑο[ς - - - -] | [- - - φιλοσεβά]του ἐφηβάρχου· Μ. Ὀκτάβιος [- - - -] | [- - - -] ος Ῥουφος· Πό. Σούδιος Βήρυλλο[ς - - - -] | [- - -]ου καὶ συναυξήσαντος τὰς τε[ιμας ? - - -] || [- - - ? συντ]ελέσαντος αὐτοῖς κατὰ τὰς ἐο[ρτάς] | [- - - τῆ θ]υσία καὶ τοῖς χρυσοφορ[ήσ]ασι[ν - - -] | - - -

Edisyon: H. Engelmann, (*JÖAI* 69), s. 85, nr. 18; *SEG* 50, nr. 1152.

T8 – Agonothetes Marcus Iulius Aquila

Ephesos - (İS. 129-211 Arası)

τῆς πρώτης καὶ μεγ[ί]στης μητροπόλεω[ς] | τῆς Ἀσίας καὶ δις νεοκόρου τῶν Σεβαστῶν || Ἐφεσίων πόλεως [ή] | βουλή καὶ ὁ δῆμος | ἐτείμησαν Μᾶρκον | Ἰούλιον Ἀκ[ύ]λαν | υἱὸν [Ἰουλί]ου Δαμια|νοῦ ἀρχι[ερατεύσαντα] | ἐνδόξω[ς] τῆς Ἀσία[ς] | ναῶ[ν τ]ῶν [ἐν **Ἐφ[έσῳ]** | **καὶ ἀγωνοθετή[σα]ν[τ]α** | **τῶν μεγάλ[ω]ν Βαλβ[ιλ]λή[ω]ν** | ἐπιμελησαμ[ένου τῆς ἀ][ναστάσεως Μ(άρκου) Μεινίου Ερ-]

Edisyon: *I Ephesos* 686.

T9 – Agonothetes Lucius Claudius Kharidemus Philometor

Ephesos - (İS. 129-211 Arası)

τῆ[ς] πρώτης καὶ μεγ[ίστης] μητροπόλεως | τῆς Ἀσίας καὶ δις νεοκόρου τῶν Σεβαστῶν Ἐφε|σίων πόλεως ἢ βουλή καὶ | ὁ δῆμος ἐτείμησαν Λού|κιον Κλαύδιον Χαρίδημον | Φιλομήτορα τὸν ἐκ προγόνων εὐεργέτην καὶ ἀρχιε|ρέα τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν **Ἐφ[έσῳ]** **καὶ ἀγωνοθέτην τῶν | μεγάλων Βαλβιλλήων,** | τὸν ἀνδριάντα ἀναστήσαν|τος παρ' ἑαυτοῦ Τιβερίου Κλ(αυδίου) | Πολυδεύκου Μαρκέλλου | τοῦ ἀδελφοῦ.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 642

T10 - Puplius Aelius Artemas Galibiyet Listesi

Olympia - (IS. yak. 137)

Π(όπλιος) Αἴλιος Ἀρτεμᾶς Λαοδικεοῦ[ς νική]σας Ὀλυμπιάδι · σκθ · Ὀλύ<μ>πια α΄ κήρυ[κας καὶ τοὺς ὑπογε]γραμ<μ>ένους ἀγῶνας· τὰ ἐν Ῥώμῃ Καπετώλ[εια] | Ἄκτια, Νέμεια Ἴσθμεια ε΄ Πύθια, Παναθήναια, Ζμύρναν [- - -] || Πέργαμον β΄ τὸ ἱερόν **Βαρβίλληα τὰ ἐν Ἐφέσῳ** Ἀδρειάνεια μόν[ος τῶν ἀπ΄ αἰ]ῶνος κατὰ τὸ ἐξῆς Ὀλύμπια τὰ <ἐν> Ἐφέσῳ β΄, καὶ ἄλ<λ>ους θεματικούς ἀ[γῶ]νας σν΄ ὑπὸ φωνασκὸν Λ. Τυρρώνιον Λόνγον Εἰκονιέα τὸν καὶ Λαο[δι]κέα. - - α΄ Ἀδρειάνεια ἐν Ζμύρνη καὶ ἐν Ἐφέσῳ καὶ τὰ πρώτως Πα|νελλήνια ἀχθέντα ἐν Ἀθήναις πρῶτος κηρύκων.

Edisyon: *InO* 237; *SEG* 14, 367.

T11 - Lucius Antonius Nikostratos Galibiyet Listesi

Thyateira - (yak. IS. 150)

ἀγαθῆι τύχηι. | ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος ἐτείμῃσεν Λούκιον Ἀντώνιον | Νεικόστρατον Θυατειρηνὸν || τὸν καὶ Ἀθηναῖον νικήσαν|τα ἐν Ἐφέσῳ τὰ **μεγάλα Βαλ|βίλληα ἀνδρῶν πένταθλον** | Κύσζικον κοινὸν Ἀσίας | ἀποβάτην.

Edisyon: *TAM* 5,2, nr. 1006; *IGR* 4, nr. 1263; *AE* 1914, nr. 193.

T12 - Puplius Aelius Heliodoros Galibiyet Listesi

Seleukeia ad Kadyandos (yak. IS. 150-170)

[Ἡ β]ουλή καὶ ὁ δῆμο[ς ἐτείμη]||[σαν] Πο. Αἴλιον Ἡλιόδωρον παρ[ά]||[δο]ξὸν πανκρατιαστήν, ξυστάρχ[ην] | [τῶ]ν ἐν Λακεδαίμονι ἀγῶνων || [νι]κήσαντα Ὀλύμεια τὰ ἐν Ἀ[θή]ναις Ἀντιόχειαν τὸν Εὐκρατια|[νὸ]ν β΄ Ἀλεξάνδρειαν Σμύρναν | [Ἄλ]ια τὰ ἐν Ῥόδῳ ἀνδρῶν πανκράτιν | Πέργαμον **Ἐφεσον Βαλβίλλεια** || Ἐφέσαια τὰ μεγάλα Νέαν Πόλιν | Ποτιόλους Εὐσέβεια δίς, τὴν ἐν Ἄργε[ι] | ἀσπίδα Καισάρεια ἐν Ἴσθμῳ δίς, Λακε|δαίμονα πάλην πανκράτην Θήβας πάλην πανκράτην Τράλλεις πάλην πα[ν]||κράτην Ἴσθμια καὶ Νέμια ἱερὰν | ἀνδρῶν πανκράτην καὶ ἄλλους | ἀγῶνας ταλαντιαίους λς΄ | Ταρσὸν γ΄.

Edisyon: Robert 1966, s. 102; Boutet-Lanouette 2007, s. 69, nr. 14

T13 Titus Aelius Aurelius Menandros Onurlandırma ve Galibiyet Listesi

Aphrodisias - (İS II. Yüzyıl Ortaları)

B [ή βουλή και ὁ δῆμος] | ἐτείμησαν τα[ῖς καλλίσταις] | καὶ μεγίσταις τ[ειμαῖς Μᾶρκον?] | Αἴλιον Αὐρήλιον [Μένανδρον] | ἀθλήσαντα ἐνδόξως [καὶ ἐπιμελῶς, πλει]||στονείκην, πανκρατι[αστὴν παρά]δοξον, ξυστάρχην, γ[ένους πρώ]του καὶ ἐνδόξου, πρῶ[τον καὶ μό]νον τῶν ἀπ' αἰῶνος· ἀγ[ωνισάμε]νον· τριετία τὰς τρεῖς κρίσ[εις, παῖδα,] || ἀγένειον· ἄνδρα, καὶ νεική[σαντα] | ἱεροῦς καὶ ταλαντιαίους κ[αὶ πλείσ]τους ἄλλους ἀγῶνας. | Νέαν πόλιν Σεβαστὰ παίδων Κλα<υ>|διανῶν πανκράτιν· Νέμεια παίδων || πανκράτιν, Ἴσθμια ἀγενείων πανκράτιν· Ἔφεσον **Βαλβίλλη** ἀγενείων | **πανκράτιν** ἱερὰν Πέργαμον κοινὸν | Ἀσίας ἀνδρῶν πανκράτιν, Ἔφεσον | **Βαλβίλλη** ἀνδρῶν **πανκράτιν** Σμύρ|ναν κοινὸν Ἀσίας ἀνδρῶν πανκράτιν | ἐβδόμη Παναθηναίδι Παναθήναια | ἀνδρῶν πανκράτιν πρῶτον Ἀφροδεισιέων, Νέμεια ἀνδρῶν πανκράτιν | καὶ τὰ ἐξῆς Νέμεια ἀνδρῶν πανκράτιν, ἱερὰν· Ὀλύμπεια· ἐν Ἀθήναις ἀνδρῶν πανκράτιν πρῶτον Ἀφροδεισιέων· Πύθια ἀνδρῶν πανκράτιν | Ῥώμην Καπετώλεια· Ὀλύμπια ἀνδρῶν πανκράτιν πρῶτον Ἀφροδεισιέων. | [-]εν | [-]ον ἀ[νδρῶν πανκράτιν πρῶτον Ἀφ]ροδει[σιέων - κοι]νὸν Ἀσί[ας ἀνδρῶν πανκράτι]ν, Μιτυλή|[νην ἀνδρῶν παν]κράτιν, Ἀδρα|[μύτιον ἀνδρῶ]ν πανκράτιν | [- ἀνδρῶν πανκράτιν | [-]α ἀνδρῶν πανκράτιν | [Νεικομήδ]ειαν ἀνδρῶν πανκράτιν, <N>εικέαν ἀνδρῶν πανκράτιν, Προυσιάδα ἀνδρῶν | πανκράτιν, Κλαυδιόπολιν β' | ἀνδρῶν πανκράτιν, Ἀγκύραν | [τ]ῆς Γαλατίας ἀνδρῶν πανκράτιν, Πεσσινοῦντα ἀνδρῶν | πανκράτιν, Δαμασκὸν β' ἀνδρῶν πανκράτιν, Βηρυτὸν ἀνδρῶν πανκράτιν, Τύρον ἀνδρῶν πανκράτιν, Καισάρειαν | τὴν Στράτωνος ἀνδρῶν πανκράτιν, Νέαν πόλιν τῆς Σαμαρίας ἀνδρῶν πανκράτιν, Σκυθόπολιν ἀνδρῶν πανκράτιν | Γάζαν ἀνδρῶν πανκράτιν, Καισάρειαν Πανιάδα β' ἀνδρῶν πανκράτιν, Ἰερόπολιν ἀνδρῶν πανκράτιν, Ἀναζαρβὸν ἀνδρῶν πανκράτιν, Μοψουεστίαν ἀνδρῶν | πανκράτιν, Τρίπολιν τῆς Συρίας | ἀνδρῶν πανκράτιν, Φιλαδέλφειαν τῆς Ἀραβίας ἀνδρῶν πανκράτιν, Ζεῦγμα πρὸς τῷ Εὐφράτῃ | ἀνδρῶν πανκράτιν, Κιβύραν | ἀνδρῶν πανκράτιν.

Edisyon: *CIG* II 2811; *MAMA* 8, 421; Roueché 1993, nr. 91 b/ii.

T14 - Rhetor Aurelius Athenaios Galibiyet Listesi

Ephesos - (İS. II. Yüzyılın II. Yarısı)

[. Α]ὐρ(ήλιος) Ἀθήναιος Τυα[νε]ὺς καὶ Ἐφέσιος | [ρήτ]ωρ περιοδονείκης | [νει]κήσας κὲ Ἀρτεμείσια | [ιερ]ὰ εἰσελαστικά Ἐφέσηα | **[Βα]ρβύλληα** Ἀδριάνεια | [Διφ]ίλεια Τραϊάνεια, Αὐγούστεια | [Ολ]ύμπια Ἀσκήπεια ἱερά εἰσε[λασ]τικά πρῶτος καὶ μόνος || [άν]θρώπων, Ἀλεῖα ἐν Ῥόδῳ | [πρ]ῶτος ἀνθρώπων, κοινὰ Α[σία]ς Χρυσάνθινα Πύθια | [καὶ] ταλαντιαίους πλείστους.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 4114; Uzunaslán 2004, s. 21, nr. 12.

T15 - Anonim *Pentathloncu Galibiyet Listesi*

Ephesos - (İS. II. Yüzyılın II. Yarısı)

[- νεικήσαντα κοινὰ] | Ἀσ[ί]ας ἐν Σμύρνη παίδων [Ἰσθμικῶν?] | καὶ τοὺς ὑπογεγραμμένους [ἀγῶνας] | πυθικῶν Χρυσάνθινα ἐν [Σάρδεσιν, **Βαρ]**βύλληα ἐν Ἐφέσῳ. π[αίδων Ἄκτια] || ἐν Νεικοπόλει, Κοινὰ Ἀσίας [ἐν -] | Ἀδριάνεια ἐν Ἐφέσῳ, Ἰσθμια ἐ[ν Ἰσθμῷ, Χρυ]σάνθινα ἐν Σάρδεσιν τὸ β', Ἡρα[ς τὴν ἐξ Ἄρ]γους ἀσπίδα, Νέμεια ἐν Ἄργει σ[υνεχῶς β',] | Ἄκτια ἐν Περίνθῳ. ἀγεν[εῖων] || Ἰσθμια ἐν Ἰσθμῷ τὸ β', Ἀδριάνεια ἐν Ἀ[θήναις,] | Λακεδαίμονα, Καπετώλεια ἐν Ῥώμῃ, Σε[βαστὰ ἐν] | [Νέ]α πόλει, Νέμεια ἐν Ἄργει τὸ γ'. ἀνδρ[ῶν] | [Π]αναθήναια ἐν Ἀθήναις, Κοινὰ Ἀσίας ἐν [Σμύρνη] | [τὸ] β', Αὐγούστεια ἐν Περγάμῳ, Πύθια ἐν Δελφοῖς, Ἰσ[θ]μια ἐν Ἰσθμῷ τὸ γ', Μαντίνεια, Λακεδαίμον[α τὸ β', Ὀ]λυμπεία ἐν Ἀθήναις, μόνον ἀπαραδίσκευτον | καὶ μετὰ τὰ Ὀλύμπεια νεικήσαντα τοὺς ἐν Μακε[δο]νία ἀγῶνας ἀπαραδίσκευτον ἀπαρακόντιστον | ἄλειπτον, τελευτήσαντα ἐτῶν κδ' καὶ μηνὸς [-] | [τ]ῶν ἀνταγωνιστῶν αὐτοῦ τὸν ἀγένειον ἀγωνίζο[-] | ἀναστήσαντος τὰς τειμὰς | ἐκ τῶν ἰδίων Μ(άρκου) Κλαυδίου) Μενάν[δρου] | πεντάθλου Ἐφεσηονε[ίκου] | παραδόξου, τοῦ μόνου κ[αὶ] πρῶ[του] Ἐφεσηονεῖκου πανηγυρια[ρχήσαντος] | τῶν μεγάλων Ἐφεσῶν τοῦ προαγῶ[νος].

Edisyon: *I Ephesos* nr 2072; *SEG* 28, nr 859. Moretti 1953, 75.

T16 - Anonim Güreşçi Galibiyet Listesi

Roma - (İS. II. yüzyılın II. yarısı)

Ταχ-Çelenk 3.1: Βαρβίλ[λεια] | ἐν Ἐφέ[σῳ] | ἀνδρ[ῶν] | πάλ[ην].

Edisyon: *IGUR* I, nr. 253; *SEG* 2, nr. 519.

T17 - Marcus Aurelius Hermagoras Galibiyet Listesi

Magnesia ad Sipylum - (İS. II. Yüzyılın Son Çeyreği)

Μ(ἄρκος) · Αὐρ(ήλιος) · Ἑρμαγόρας Μάγνης | Σιπύλου, παλαιστής ξυστάρχης Ἀκτίων
καὶ Μομψου|εστίας καὶ Μαγνησίας τῆς πα||τρίδος πρωτελληνοδίκης | Ὀλυμπίων ἐν
Ἐφέσῳ καὶ ἐν | Σμύρνῃ, νεικήσας ἱεροῦς ἀγῶ|νας · κθ´ · καὶ θεματικούς · ρκζ´ · | Ὀλύμπια
ἐν Πείσῃ ἱεράν ἄλλας ἱεράς · τη´.

Таґ çelenk 14.1: Βαλβίλληα | ἐν Ἐφέσῳ.

Edisyon: *I Napoli* 49; *IG* 14, nr. 739; *Uzunaslan* 2004, s. 165 vd., nr. 106.

T18 - Anonim Yarışmacı

Atina - (İS. II. yüzyılın II. yarısı)

Str 20-1: ... Βαρβίλλεια | ἐν Ἐφέσῳ ...

Edisyon: *IG* II², nr. 3162.

T19 - Titus Aelius Aurelius Heras Galibiyet Listesi

Khios/Sakız (yak. İS. 157)

B [ή] βουλή [καὶ ὁ δῆμος ἔτειμ[ησαν T. Αἴλ.] | [A]ὐρήλιον [Ἡρᾶν νεικήσ]αντα παίδ[ων]
| [σ]τάδιον Ἄλ[εια ἐν Ῥόδῳ] **Βαλβίλληα** ἐν [E]||[φ]έσῳ Πανελ[λήνεια ἐν Α]θήναις
ἀγενε[ί]||[ων στάδιον [Ὀλύμπεια Ἀδρε]ϊάνεια ἐ[ν Α]θήναις Καπετώλ[εια Ῥώμη]
Εὐσέβ[εια] Ποτ[ι] | **6a** Νέαν Πόλιν Σεβ[αστά] | ὄλους Σμύρν[αν κοινὰ Ἀσίας Πέρ]γαμο[ν]
| Κοινὰ Ἀσίας Ἀδ[ριάνεια Ἐφεσον] ἀνδρῶ[ν] | στάδιον Ἴσ[θμια Ἄλεια Ῥόδο]ν στά[διον]
διάυλο[ν Ὀλύμπεια ἐν] Σμύρνῃ | στάδιον δ[όλιχον Ὀλύμπει]α ἐν Πείσῃ | στάδιον
ὀπ[λίτην Ἀδρε]ϊά|νεια [ἐ]ν Ἀθήν[αις -----]

Edisyon: *Chios* nr. 267; *SEG* 19, nr. 589.

T20 - Marcus Aurelius Antonius Lucius Galibiyet Listesi

Smyrna - (İS. 160-180)

[M]ᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Ἀντώνιος Λούκιος Σμυρναῖος κ[αί] | Ἀθηναῖος καὶ Ἐφέσιος καὶ
Περγαμη|νὸς καὶ Κυζικηνὸς καὶ Σαρδιανὸς καὶ | Μειλήσιος καὶ Λακεδαιμόνιος καὶ |
ἐτέρων πόλεων πολεΐτης καὶ βουλευτῆς, νεικήσας τοὺς ὑπογεγραμ|μένους ἀγῶνας·
μόνος καὶ πρῶτος | ἀνθρώπων Σμύρναν τὰ μεγάλα | Ἀδριανὰ Ὀλύμπια παίδων καὶ ἀνδρῶν
| γ' κατὰ τὸ ἐξῆς, Ἀθήναις Ὀλύμπια παίδων, τὰν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα καὶ Νέμεια | παίδων,
μύρναν κοινὸν Ἀσίας παίδων | καὶ ἀνδρῶν, στήσας τοὺς ἀνταγωνιστὰς | μετὰ β κληρον,
Ἐφεσον Βαρβίλληα παίδων, || ἀγενείων, Ἄκτια, Πανελλήνια παίδων, ἀνδρῶν | κατὰ τὸ
ἐξῆς, μόνος καὶ πρῶτος Κύζικον ἀ[γε]|νείων καὶ εἰς τὸ αὐριον προσβάς ἀνδρῶ[ν] |
[Ἴ]σθμια παίδων, ἀγενείων, ἀνδρῶν κατὰ τ[ὸ] | [ἐξῆς ---]

Edisyon: *I Smyrna* nr. 661.

T21 – Anonim Sporcu

Ephesos – (İS. 161-180)

[- κατ]ὰ τὸ ἐξῆς: Ῥόδον | Ἀλεῖα παίδων, ἀνδρῶν· | ἐν Ἐφέσῳ παίδων Ὀλύμπια· | ἐ[ν]
Ἐφέσῳ παίδων Βαρβίλληα· || Ἀθήνας παίδων Πανελλήνια· | ἐν Τράλλεσιν παίδων,
ἀνδρῶν | Ὀλύμπια· Ῥώμην Καπιτώλια | ἀγενείων· Νέαν πόλιν Σεβαστὰ | ἀγενείων· ἐν
Νεικοπόλει ἀγενείων || Ἄκτια· ἐν Ἄργει ἀγενείων Νέμεια· | ἐν Ἐφέσῳ ἀγενείων
Ἀρτεμείσια· | ἐν Ἱεραπόλει ἀγενείων Ἀπολλών[ια·] | ἐποίησα δὲ καὶ Ὀλύμπια τὰ ἐν Πείσῃ
ιερά· | ἐν Λαδικεῖα ἀνδρῶν Δεῖα· ἐν Σάρδεσιν || ἀνδρῶν Χρυσάνθινα· Ζμύρναν | κατὰ τὸ
ἐξῆς Ὀλύμπια, τὰ τῆς συνόδου, | Ἀδριανὰ Ὀλύμπια ἀνδρῶν πυγμῆν· | τὸ δεύτερον
ἀν<δρ>ῶν ἐν Πείσῃ | ἐτειμήθην ἀνδριάντι καὶ βουλῆ.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1615.

T22 - Anonim Yarışmacı Galibiyet Listesi

Ephesos - (İS. II. yüzyılın üçüncü çeyreği)

Çelenk 13: Βαρβίλληα ἐν Ἐφέσῳ

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1131.

T23 – Anonim Sporcu Galibiyet Listesi

Ephesos – (İS. II. yüzyılın üçüncü çeyreği)

καὶ Ἐφέσιος καὶ Ἡλεῖος | νεικήσας Ὀλύμπια ἐν | Ἐφέσῳ δίαυλον, Ὀλύμπια ἐν Πείσῃ
παίδων στάδιον, Διδύμεια ἐν Μειλήτῳ παίδων στάδιο[ν,] | Αὐγούστεια ἐν Περγάμῳ
ἀγενείων | στάδιον, Ἀδριάνεια ἐν Ἐφέσῳ ἀγεν[εῖ]ων στάδιον, κοινὰ Ἀσίας ἐν Σάρδεσι[ν]
| ἀγενείων στάδιον, Ἀπολλώνει[α] || Πύθια ἐν Ἱερᾷ πόλει ἀγενείων σ[τά]διον, Τραιάνεια
ἐν Περγάμῳ ἀγεν[εῖ]ων στάδιον, **Βαρβίλληα [ἐν Ἐ]φέσῳ ἀ[γε]νείων σ<τ>άδιον,**
Τρα[ιάνεια ἐν] Περγάμῳ τὸ β', Ἐφέσηα τὰ μεγάλ[α ἀν]δρῶ[ν δίαυ]λλ[ον], Ἀλεῖα ἐν
Ῥόδῳ ἀνδρῶν [δίαυ]λλ[ον] ὄπλον, Κόρηα ἐν Σάρδεσιν [δί]λλ[ον], Δεῖα ἐν Λαοδικείᾳ
[δίαυ]λλ[ον], Νέμεα ἐν Ἄργει ἀνδρῶν | δίαυλον ὄπλον, Διδύμεια ἐν Μειλήτῳ ἀνδρῶν
δίαυλλ[ον] ὄπλον?.]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1132.

T24 - Anonim Sporcu ve *Agonothetes* Publius Veditus Galates

Ephesos - (İS. II. yüzyılın üçüncü çeyreği)

[- - - - - ἐνεῖ]κα | τὰ μεγάλα Ἐφέσηα καὶ | Βαρβίλληα παίδων πέναθλον | [ἐπὶ]
Πο(πλίου) Οὐηδίου Γαλάτου.

Edisyon: İçten-Engelmann 1998, (*ZPE* 120) nr. 5; *AE* 1998, nr. 1348.

T25 – Anonim Yarışmacı

Roma - (İS. II yüzyıl sonu)

Ταϋ-Çelenk 1.1: Ἐφεσον | Βαρβίλληα | β' ·

Edisyon: *IGUR I*, nr. 256; *IGR I*, nr. 164; *CIG* 5916; *IG* 14, nr. 1115; *SEG* 48, nr. 1290.

T26 - Gaius II *alias* Pistos Galibiyet Listesi

Kyzikos – (İS. yak. 175)

ἀγαθῆ τύχη· | Γάιος β' ὁ κ(αι) Πίστος, Κυμαῖος κ(αι) Κυζικηνός νεικήσας | ἀνδρῶν
πανκράτιον Ἀδριά|νεια Ὀλύμπια κοινὸν Ἀσίας | τῇ ἐνδεκάτῃ Ὀλυμπιάδι κ(αι) Βαρβίλληα
ἐν Ἐφέσῳ ἀγενείων πάλην | πανκράτιον ἡμέρα μιᾶ.

Edisyon: *CIG* 3675; *IMT Kyz Kapu Dağ* nr. 1499

T27 Marcus Aurelius Abas Galibiyet Listesi

Adada - (IS. yak. 180)

[ή βουλή και ὁ δῆμος ἐτείμησεν] | Μ. Αὐρήλιον Ἄβαντα πολίτην | καὶ βουλευτήν, δρομέα ἱερνε[ίκ]ην παράδοξον δολιχ[ο]δρομέα | [νεν]ικηκότα πρῶτον καὶ [μ]όνο[ν] | [Ἀδα]δέα ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἰ[ερ]οὺς ἰσ[ελ]||[α]στικούς ἀγῶνας τοὺς ὑποτ[ε]ταγμένους· | [Καπ]η<τ>ώλια ἐν Ῥώμῃ | [Εὐσέβ]εια ἐν Ποτιόλοις, || [Σεβ]αστὰ ἐν Νεαπόλι, | [ἀκονι]τεὶ τὴν ἐξ Ἄργους | ἀσπίδα, | [Ἀσκλ]ήπεια ἐν Αἰπι[δαύρω] {Ἐπιδαύρω} | Ὀλύμπει[α ἐν Πείση] | [Οὐράνια(?)] ἐν Λακεδαίμονι, | [κ]οινὸ[ν Β]ειθυνίας ἐν | Νεικομηδεία, | Ἀρτεμείσια ἐν Ἐφέσῳ δόλιχον δίαιλον, || Ἀδριάνεια ἐν Ἐφέσῳ δις | **[Β]αλβί[λ]λη[η]α ἐν Ἐφέσῳ** | κοιν<α> Ἀσίας ἐν Κυζίκῳ | Ἐπινείκια | ἐν Ἐφέσῳ || Πανελλήνε<ι>α | ἐν Ἀθήναις.

Edisyon: *IGR* III, nr. 370; *SEG* 6, nr. 609; Moretti 1953, nr. 76; Caldelli 1993, nr. 43; Uzunaslán 2003, 43; Uzunaslán 2004, s. 230-2, nr. 142.

T28 (=T70) - Curator M. Ulpius Appuleius Eurykles'in Aphrodisiaslılara Mektubu (2)

Aphrodisias – (IS. 180-189)

ἀγαθῆ τύχῃ | Μάρκος Οὐλπίος Ἀππουλήιος Εὐρυκλῆς ἀρχιερεὺς Ἀσίας ἀποδεδει[γ]μένο[ς] | ναῶν **[[ΚΑΙ]]** τῶν ἐν Σμύρνη τ<ὸ> β' Ἀφροδισ[ι]έων ἄρχουσι βουλή δῆμῳ χαίρει[ν]· | βουλευθέντων ὑμῶν πρόνοιαν ποιήσασθαί με καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας || διὰ τε τὴν πρὸς τὸν μέγιστον Αὐτοκράτορα εὐσεβείαν Μάρκον Αὐρήλιον | Κόμοδον Ἀντωνῖνον Σεβαστόν, καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς διαθεμένους | μνήμην καὶ διὰ τὴν τῆς πόλεως δό<ξ>αν, ἥδη καὶ τῶν ἀπὸ τῆς συνόδου π[ολ]λάκις ἐντυχόντων μοι, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος κατέλιπον ἀδιάκριτον | ἐπόμενος τῆ κατὰ τὴν λογιστεῖαν τά<ξ>ε[ι] καὶ προθυμία μέχρι νῦν τῆς περὶ || τοὺς ἀγῶνας καταστάσεως ἐνλειπούσης διὰ τὴν τῶν χρημάτων πα|ρασκευὴν ὀφειλόντων συ[ναυξ]ηθῆναι κατὰ τε τὰς τῶν τελευτησάν|των γνώμας καὶ κατὰ τὸ ἀξί<ω>μα τοῦ πόρου ἀφ' οὗ <χ>ρὴ τοὺς ἀγῶνα[ς] ἐπιτελεῖσθαι. | **ἀγῶν** μὲν δὴ ὁ ἐκ τῶν **Φλαβίου Λυσιμάχου** διαθηκῶν προελήλυθεν εἰς ἀρχείου πόρου μυριάδας δ<ὠ>δεκα ὡς δύνασθαι ἀπὸ τοῦ||των παρὰ ἔτη τέσσαρα πληροῦσθαι τὸν μ(ο)υσικὸν ἀγῶνα καθὰ τῷ | διαθεμέν<ω> ἔδοξεν. αἱ δὲ μετὰ τὰς δ<ὠ>δεκα μυριάδας <ο>ῦσαι ἐν ἐκ | δανεισμῷ καὶ ὁ προσγε<ο>ν<ὠ>ς τούτοις τόκος μέχρι ἀρχῆς [ἔ]τους | [ποιεῖ] κεφαλείου δηναρίων μυριάδας τρεῖς δηνάρια χεῖλια ὀκ<ω>κόσια | τριάκοντα ἐννέα· δ<ύ>νασθε **[[Ι]]** οὖν ἀρχομένου τοῦ ἔτους τοῦτον || τὸν ἀγῶνα ἐπιτελεῖν ἀγαθῆ

τύχη ἐπὶ ἄθλοις ταλαντιαίοις καὶ ἀγωνίσμασιν κατὰ τὰ ἄθλα· προθεσμία δὲ εἰς τὸν ἐξῆς χρόνον καὶ τὴν ἐπιούσαν τετραετηρίδα [[Σ]] ἔσται χρ<ό>[νος] | ὁ ἀπὸ [Βαρ]<β>ιλλήων τῶν Ἐφέσῳ [ἀγομένων] πρὸς [Κοινὰ] Ἀσίας [? ἔρρωσθε].

Edisyon: Roueché 1993, nr. 50.

T29 – Anonim Yarışmacı Galibiyet Listesi

Tios - (İS. 180-192)

--- | [ἐ]κ Ποτιόλ[ων - - -] | Νέαν πόλιν Σεβά[στεια]. | Ἀθήνας Παγ[ε]λλή[νια]. | Ἀθήνας Ὀλύμπεια. | Ἀθήνας Παναθήναια. | Ἀθήνας Ἀδριάνεια β'. | τὰς ἐξ Ἄργους ἀσπίδας δ'. | Ἄλεια ἐν Ῥόδῳ β'. | Μείλητον Κομμόδεια. | Σμύρναν πρῶτα κοινὰ Ἀσ[ίας]. | Πέργαμον Αὐγούστεια β'. | Πέργαμον Τραιάνεια γ'. | Ἐφεσον Ὀλύμπια · Ἐφεσον Β[αρβίλ]ληα · Ἐφεσον Ἀρτεμείσια Κο[μμό]δεια · ἐν Ἀντιοχείᾳ Ὀλύμπια τὰ? | β'.

Edisyon: TAM II, nr. 587.

T30 – Anonim Sporcu Galibiyet Listesi

Miletos - (İS. II. yüzyıl sonu)

[- - - - - - - - - -] | [. 2-3. παί]δων πάλη[ν Πύθια] | [τὰ ἐν] Δελφοῖς π[αίδων] | [πάλη]ν Ἄ<κτ>ια παίδων π[άλη]ν | [Βα]λβίλληα ἐν Ἐφέσ[ῳ παί]||[δ]ων πάλην Καισάρ[εια] | [τὰ] ἐν Ἴσθμῷ παίδων [πά]||[λη]ν καὶ τὴν ἐξ Ἄργου[ς] | [ἀσ]πίδα παίδων πάλη[ν] | [ἐν] Περγάμῳ κοινὸν Ἀσ[ίας] || [ἀγ]νεύειον πάλην Και[σά]||[ρεια τὰ] ἐν Ἴσθμῷ ἀ[γε]||[νεύειον] παγκράτιον [καὶ] | [ἄλλο]υς ἀγῶνας [πεντε]||[τηρικ]οῦ[ς] ν ε' ν πα[γκρά]||[τιον - - - - - - - - - -]

Edisyon: I Milet nr. 1366.

T31 - Gaius Antonius Septimius Puplius Galibiyet Listesi

Smyrna - (İS. 193-200)

Γ(άιος) Ἄντ(ωνεῖνος) Σεπτίμιος Πόπλιος | Περγαμηνὸς καὶ Σμυρναῖος καὶ Ἀθηναῖος | καὶ Ἐφέσιος κιθαρωδὸς μόνος καὶ | πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος νεικήσας | τοὺς ὑπογεγραμμένους ἀγῶνας· | Σμύρναν Ὀλύμπια τῆ σι', Ἀδριάνια, | Ῥώμην β', Ποτιόλους β', Νέαν πόλιν γ',

Ἄκτια β', τὴν ἐξ Ἄργου ἀσπίδα, Νέμεα γ', πάντας καθ' ἐξῆς | Σμύρναν κοινὸν Ἀσίας, Πέργα|μον Αὐγούστεια γ', Τραιάνεια, | Ἀσκληπεία Κομόδεια β', Πύθια | τὰ ἐν Δελφοῖς, Ἐφεσον Ἀδριάνεια, | **Ἐφεσον** Ἐφέσηα, **Βαρβύλληα**, | Ἐπίδουρον Ἀσκληπεία, Ἀθήνας | Ἀδριάνεια, Σάρδεις Χρυσάνθινον, Τράλλεις Πύθια, Μείλη|τον Διδύμεια, Ῥόδον Ἀλεῖα β', | Λακεδαίμονα, Μαντινείαν | θεματικὸς δὲ καὶ ταλαντιαῖος | πάντας ὅσους ἠγωνίσαστο· | ὑπὸ φωνασκὸν Π(όπλιον) Αἴλ(ιον) Ἀγαθήμερον | Ἐφέσιον καὶ Σμυρναῖον καὶ | Περγαμηνόν, κιθαρωδὸν ἱερονεῖ|κην καὶ μελοποιὸν ἔνδοξον περὶ | πάντα εὔνουν γενόμενον ὡς φύσει | πατέρα.

Edisyon: *I Smyrna* nr. 659.

T32 - Marcus Aurelius Demonstratos Damas Galibiyet Listesi

Delphi - (ἸΣ. 193-212)

[Μ. Αὐρήλιος Δαμ]ᾶς, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ | [σύμπαντος ξυστοῦ, δι]ὰ βίου ξυστάρχης καὶ ἐπὶ | [βαλανείων τῶν Σεβασ]τῶν, πανκρατιαστής | [περιοδοδείκης δῖς] πύκτης ἄλιπ[ο]ς παράδοξος, | [Σαρδιανὸς, Ἀλεξ]ανδρεὺς, Δελφὸς, Ἀθηναῖος, | [...18...] Νεαπονεΐτης, Κορίνθιος, | [...22... ε]ῦς β(ουλευτής)· Ἐφέσιος· β(ουλευτής)· | [...10.. Τραλ]λιανὸς, Λακ[εδα]μόνι[ο]ς, | [νεικήσας ἀγῶνας] τοὺς πάντας Ρ[. . .] ω]ν ἱεροὺς | εἰσελασ[τικὸς] ξζ' τοὺς ὑπογεγρα[μμένους]· | Πύθια ἐν Δελφοῖς Πυθικῶν πανκρ(άτιον), Σά]ρδ[εις] | Χρυσάνθινον Πυθικῶν πανκρ(άτιον), **Βαρβύλληα** [ἐν Ἐφέσῳ παν]||[κ]ρ(άτιον), Νεὰν Πόλιν Σεβαστὰ Ἄκτια ἐν Νε[κ]όπολει . . . | [Σμύ]ρναν κοινὸν [Ἀσία]ς, Αὐγούστε[ια ἐν Περγάμῳ . . .] | [...11..]ια Ὀ[λύμπ]εια ἐν Ἀθ[ήναις] ..10..] [... 17-18... Σ]άρδει[ς] Χρυσάνθινον

Edisyon: FD III, 1, 557; *karş.* Strasser 2003 (*BCH* 127), s. 274-275.

T33 - Marcus Aurelius Demonstratos Damas Galibiyet Listesi

Delphoi - (ἸΣ. 193-212)

I. Edisyon:

C

[-] παιδο<τ>[ρίβης - - -] | [τὸ] β´ ἄγι<α> Παναθηναία | [Ὀλ]ύμπεια ἐ<ν> Ἀθηναίαι· Ἄ[[λεια] ἐν Ῥόδῳ· Γα[- - -] || [- - - σ]υ<ν>όδου Ἀλ- - | [- - -]φ· Βαλβί[[λλη] ἐν Ἐ[[φέσῳ - - -]

D

- - αν? Ὀλύμ<π>[ια? | ἐν Ὀλ]<υ>μπία· **Βαρβίλλη ἐν Ἐ**[[φέσῳ ἐν Ἀθηναίαι· Ῥω[μαῖα]

Edisyon: FD III 1 nr. 549.

II. Edisyon:

A-B

[Μ. Αὐρ. Δημόστρατος Δαμάς ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ σύμπαν] [τος ξυστοῦ, διὰ βίου ξυστάρχης καὶ ἐπὶ βαλανείων] | [τῶν Σεβαστῶν, πανκρατιαστῆς περιοδονείκης δίσ, | πύκ[της ἄλειπτος παράδοξος, Σαρδιανός], Ἀλεξανδρεὺς, Δελφός, Ἡλεῖος, - - 2 etnisite -], Νεαπο[[λίτης, Πε]ργαμηνός, [- - 2 ethsite -]ος, | Κορίνθιος - - - - -]νο[- - - - - - - - -]].

C

[- - - - - προσβὰς δὲ ἐκ] παιδὸς [τὸν ἄνδρα - - - - -] | [- - - - Νέα Πόλιν Σε] βαστά, Παναθηναία ἐν Ἀθηναίαις | [- - - - - Ὀλ]ύμπεια ἐν Ἀθή[ναις - - - - -] | [- - - - - Ἄλεια] ἐν Ῥόδῳ γ´ Α[- - - - - , Σμύρ] | [ναν Ὀλύμπια τὰ τῆς] συνόδου, Ἀδ[ριανὰ Ὀλύμπια - - -] | [- - - - -]φ, **Βαλβί[[λλη] ἐν Ἐφέσῳ - - - - -]**

E

[- πυγμὴν πανκρ´ ἡμέρα] μιᾶ, Κοινὸν [Ἀσίας ἐν Σμύρνη - -] | [- - - - - πυγμὴν πανκρ]´ ἐν μί´, Νέμ[εια ? - - - - -]. | [- - - - -]. Τ[- - - - -]

D

[- - - - - Σμύρ]αν Ὀλύμπ[ια] | [τὰ τῆς συνόδου, Ἀδριανὰ ? Ὀλ]ύμπια, **Βαρβίλλη ἐν** | [Ἐφέσῳ, ..8.. , Ἀδρι]άνεια ἐν Ἀθηναίαις, Ῥώ[μιν Κα][[πετώλια, Νέα Πόλιν Σ]εβαστά, Νέμεια πυγμ[ήν, Σάρ]||δεις Χρυσάνθινον ? πανκράτιον,

Ἀλεξανδ[ρείαν Σε]||[βάστειον πανκρ', Ἀλεξαν]δρείαν Σελεύκιον παν[κρ' και
Ἀδρι]||[άνειον Φιλαδέλφειον πυγ]μὴν πανκρ' μιᾷ ἡμέρα ὄ[σους θεματι]||[κοὺς ἡγωνίσαστο
πανκράτιο]ν vac. ὁμοῦ παίδων καὶ [ἀνδρῶν] | [-----?] vacat

Edisyon: Strasser 2003 (*BCH* 127), s. 289-291.

T34 – Marcus Aurelius Asklepiades *alias* Hermodoros Galibiyet Listesi

Roma – (IS. ...)

A

Μ(άρκου) · Αὐρηλίου · Δημητρίου · ἀρχιερέως · τοῦ σύνπαντος | ξυστοῦ · διὰ βίου,
ξυστάρχου · και · ἐπὶ · βαλανείων · τοῦ · Σεβαστ[οῦ], | Ἀλεξανδρέως · Ἐρμοπολείτου ·
πανκρατιαστοῦ · περιόδον[εῖκου], | παλαιστοῦ · παραδόξου · υἱὸς · Μάρκος · Αὐρήλιος |
Ἀσκληπιάδης · ὁ και · Ἐρμόδωρος · ὁ πρεσβύτατος · τῶν νεω|κόρων · τοῦ μεγάλου ·
Σαράπιδος · ὁ ἀρχιερεὺς · τοῦ · σύνπαντος | ξυστοῦ · διὰ βίου · ξυστάρχης · και · ἐπὶ
βαλανείων · τοῦ Σεβαστοῦ, | Ἀλεξανδρέως · Ἐρμοπολείτης · Ποτιολανός · Νεαπολείτης
και | Ἡλεῖος · και · Ἀθηναῖος · βουλευτῆς · και · ἄλλων πόλεων · πολλῶν | πολεῖτης · και
· βουλευτῆς · πανκρατιαστῆς · περιδονεῖκης · ἄλειπτος, | ἀσυνέξωστος · ἀνέκκλητος ·
ὄσους ποτὲ ἀγῶνας · ἀπεγραψάμην | πάντας · νεικήσας · μήτε · ἐκκαλέσαμενος · μήτε ·
ἐτέρου · κατ' ἐμοῦ · τολμή|σαντος · ἐκκαλέσασθαι · μήτε συστεφανωθεῖς · μήτε ·
ἐπεξελθὼν μήτε παραι|τησάμενος · μήτε · ἀγῶνα · παραλιπὼν · μήτε κατὰ χάριν ·
βασιλικὴν · ἀγῶνα || ἔχων · μηδὲ · καινὸν · ἀγῶνα · νεικήσας · ἀλλὰ · πάντας οὐς ποτε ·
ἀπεγρα|ψάμην ἐν αὐτοῖς · τοῖς · σκάμμασιν · στεφανωθεῖς · και · ταῖς · προπείραις | τούτων
· πάσαις · δοκιμασθεῖς · ἀγωνισάμενος · ἐν ἔθνεσιν · τρισίν · Ἰταλία, | Ἑλλάδι · Ἀσία ·
νεικήσας · ἀγῶνας · τοὺς · ὑπογεγραμμένους · πάντας · πανκρα|τίου · Ὀλύμπια τὰ ἐν
Πείση · σμ · Ὀλυμπιάδι · Πύθια ἐν Δελφοῖς · Ἴσθμια δῖς, || Νέμεα · δῖς · τὸ δεύτερον ·
στήσας · τοὺς · ἀνταγωνιστάς · και · τὴν ἀσπίδα Ἴθρας ΕΜ|ΜΙ · Καπετώλια · ἐν Ῥώμῃ ·
δῖς · τὸ · δεύτερον · μετὰ πρῶτον κλῆρον · στήσας | τοὺς ἀνταγωνιστάς · Εὐσέβεια · ἐν
Ποτιόλοις · δῖς · τὸ δεύτερον · μετὰ δεύτερον | κλῆρον · στήσας · τοὺς ἀνταγωνιστάς ·
Σεβαστὰ ἐν Νεαπόλει · <δῖς>, τὸ δεύτερον μετὰ | δεύτερον · κλῆρον στήσας τοὺς ·
ἀνταγωνιστάς · Ἄκτια · ἐν Νεικοπόλει δῖς · τὸ δεύ|τερον στήσας · τοὺς ἀνταγωνιστάς ·
Ἀθήνας · ε · Παναθήναια · Ὀλύμπεια · Πανελλήνια · Ἀδριάνια · δῖς · Σμύρναν · ε · κοινὰ
· Ἀσίας δῖς · τὸ δεύτερον · στήσας | τοὺς ἀνταγωνιστάς · ὁμοίως · ἐν Σμύρνη · Ὀλύμπια

καὶ Ἀδριάνια · Ὀλύμπια · Πέργαμον · Αὐγούστεια · τρίς · τὸ δεύτερον · ἐξ ἀρχῆς στήσας
τοὺς ἀνταγωνιστ[άς],

B τὸ τρίτον μετὰ πρῶτον κλῆρον στήσας τοὺς || ἀνταγωνιστάς· Ἔφεσον τρίς, Ἀδριάνια,
Ὀλύμπια, **Βαρβίλλη**, μετὰ πρῶτον κλῆρον στήσας | τοὺς ἀνταγωνιστάς· Ἐπίδαυρον
Ἀσκλήπεια· Ῥόδον | Ἄλεια· Χρυσάνθινα ἐν Σάρδεσιν, καὶ θεματεΐτας πλείονας, ἐν οἷς
Εὐρύκλεια ἐν Λακεδαίμονι || καὶ Μαντίνιαν καὶ ἄλλους. ἀθλήσας τὰ πάντα ἔτη | ἕξ,
παυσάμενος τῆς ἀθλήσεως ἐτῶν ὧν κε | διὰ τοὺς συνβάντας μοι κινδύνους καὶ φθόβους
καὶ μετὰ τὸ παύσασθαι μετὰ πλείονα χρόνον | ἀνανκασθεὶς ἐν τῇ πατρίδι Ἀλεξανδρεία
καὶ || νεικήσας Ὀλύμπια πανκράτιον | Ὀλυμπιάδι ἕκτη.

Edisyon: *IGUR* I, 240; *IG* 14, 1102.

T35 - Marcus Aurelius ... Galibiyet Listesi

Delphi – (İS. II. yüzyılın sonu III. yüzyılın başı)

A

Μ. Αὐρ[ή]λιον Ο..4-5..ΛΟΝΑ Ἀγκυρανὸν πο|λείτην καὶ [β]ουλε[υ]τὴν καὶ Σμυρναίων
βου|λευτὴν καὶ Ἐφέσιον καὶ Ἀθηναῖον καὶ Νε[ο]και[σαρ]ία καὶ Λακ[ε]δαίμονιο[ν] καὶ
Προυσέα καὶ Βρ[ε]ντε[σι]γὼν [κ]αὶ Περγαμηνὸν καὶ Κορίνθιον καὶ Θεσπι|έα κ[αὶ]
Ἀρ[γ]εῖον καὶ Λαοδικέα καὶ Ταρσέα ἢ ἰδία πατρὶς ἀνέ[[στησε] νεικήσαντα τοὺς
ὑπογεγραμμένους ἀγῶνας.

B.a

Str. 19-23: Βαρβίλ|λληα πυ|θαύλα|ς.

Str. 19-23: Βαρβίλ|λληα χο|ραύλα|ς.

Str. 23-25: [B]αρβίλ|[λ]ληα χο|[ρα]ύλας.

Str. 23-25: Βαρβίλ|λληα χο|[ρα]ύλας.

B.b.

Str. 1-3: Βαλβίλ|λληα πυ|θαύλας.

Str. 1-4: Βαλβίλ|λληα χο|ραύλας.

Edisyon: FD III, 4, 476.

T36 - Anonim Sanatçı Galibiyet Listesi

Tralles - (yak. İS. 200)

[-----? πυ][θικὸς] καὶ ἐνκύκλιος αὐλητῆς, πλειστονίκης παράδοξος νικήσας ἀγῶνα[ς] | τοὺς ὑπογεγραμμένους | [Εὐσέβεια ἐν Ποτιόλοις Σεβαστὰ ἐν Νέα Πόλει β' | Σεβάστεια ἐν Ἄργει β' Ὀλύμπια Κομόδεια ἐν Λακεδαίμονι || Ἀδριάνεια ἐν Ἐφέσῳ δ' Πύθια πυθαυλῶν Πύθια χοραυλῶν | ἐν Τράλλεσιν δ' Σεβήρεια | κοινὰ Ἀσίας ἐν Σάρδεσιν β' | Χρυσάνθινον ἰσοπύθιον ἐν || Σάρδεσιν β' Ἀπολλώνεια ἰσοπύθιον ἐν Ἱεραπόλει Τραιάνειαν | ἐν Περγάμῳ δ' Ἐφέση γ' | Διδύμεια Κομόδεια ἐν Μειλήτῳ β' Ἀλεῖα ἐν Ῥόδῳ Ἀδριάνια | Ὀλύμπια ἐν Σμύρνῃ **Βαλβί[λ]λη ἐν Ἐφέσῳ** Ἐλευσίνα ἐν Ταράντῳ vac. νικήσα[ς καὶ] | ἄλλους ἀγῶνας ταλαντιαίους | καὶ ἡμιταλαντιαίους[-----] || βτικηθεὶς δὲ βουλῇ [-----]

Edisyon: W. Blümel-H. Malay 1993 (EA), s. 131-133.

T37 – Aurelius (?) Polykrates Galibiyet Listesi

Philadelphia - (İS. 210-212)

[ἀγαθῆ] τύχ[η]· | [- - Π]ολυκράτης Κιβυράτης β[ουλευ][τῆς πέ]νταθλος καὶ Φιλαδελφεὺ[ς] | [βουλε]υτῆς, ξυστάρχης διὰ βίου || [τῶν] μεγάλων ἀγῶνων Δείων Ἀ[λεί][ων] Φιλαδελφείων καὶ Λακεδαιμόνιος βουλευτῆς καὶ Ἀθηναῖος · κα[ὶ] | Ἐφέσιος · καὶ Νεικοπολείτης · καὶ ἄ[λ]λων πόλεων πολλῶν πολείτης, | νεικήσας τοὺς ὑπογεγραμμένου[ς] | ἀγῶνας · Σεβήρεια ἐν Νεικέα παιδ[ων] | πένταθλον πρώτη τριάδι, · **Βα[λ]βίλλη ἐν Ἐφέσῳ παιδων πέντ[α]θλον πρώτη τριάδι**, · Τραιάνε[ια] | ἐν Περγάμῳ ἀγενείων · στάδι[ον], | Ἀδριάνεια ἐν Ἀθήνα[ις ἀγενείων] | στάδιον πένταθ[λον], Χρυσάνθινα (?) | ἐν Σάρδεσιν · ἀγ[ενείων στάδιον], | Ἀπολλώνεια Πύθια ἐν Ἱεραπόλει (?) || [ἀ]γενείων στ[άδιον, Ἄκτια ἐν Νει][κοπ]όλῃ [- - -]

Edisyon: TAM 5,3, nr 1506.

T38 – Lucius (?) Septimius Aurelius Marcianus Galibiyet Listesi

Delphi - (İS. III. yüzyılın ilk yarısı)

[Λ.?] Σεπτίμιος Αὐρ. Μαρκιανος Νεικομηδεὺς καὶ Ἀθηναῖος νεικήσας ἀγῶνας τοὺς ὑπογεγραμμένους | Ὀλύμπια τὰ ἐν Πείσῃ Πύθια β' || Ἴσθμια β' Νέμεια β' Καπιτώλια ἐν Ῥώμῃ | Ἀντωνεία Πύθια ἐν Ῥώμῃ Εὐσέβεια | ἐν Ποτιόλοις β' Σεβαστὰ ἐν Νέα Πόλει | Πανελλήνια ἐν Ἀθήναις β' Ολύμπια | ἐν Ἀθήναις Παναθήναια Ἀδριανεία || ἐν Ἀθήναις Διονύσεια Ἡράκλεια | Ἀντωνείνεια ἐν Θήβαις Ολύμπια | ἐν Σμυρνῇ β' **βαρβίλλια ἐν Ἐφέσῳ** | Ολύμπια ἐν Ἐφέσῳ

Edisyon: Robert 1970, (CRAI), s. 18-26; Caldelli 1993, nr. 57.

T39- Anonim Sanatçı Galibiyet Listesi

Delphi - (İS. III. yüzyılın ilk yarısı)

Str 26: Βαρβίλλια ἐν Ἐφέσῳ

Edisyon: FD III, nr. 550.

T40 - Valerius Eklektos Galibiyet Listesi

Atina - (İS. yak. 253-257)

ἀγαθῆ τύχη· | [Οὐα]λέριος Ἐκλεκτος Σινωπεὺς | [βου]λευτῆς καὶ Ἀθηναῖος καὶ Δελφός | [βου]λευτῆς καὶ Ἡλεῖος καὶ Σαρδιανός || [β]ουλευτῆς καὶ Περγαῖος βουλευτῆς | [κ]αὶ Νεικαεὺς βουλευτῆς καὶ ἄλλων πολλῶν πόλεων πολεΐτης καὶ βουλευτῆς | κῆρυξ δισπερίδος, νεικήσας ἀγῶνας ἰε|ροὺς οἰκουμενικοὺς τοὺς ὑπογεγραμμένους· νν Ὀλύμπια ἐν Πείσῃ ν β' νν Πύθια ἐν Δελφοῖς ν β' ν Νέμεια ἐν Ἄργει ν γ' ν Ἴσθμια ν δ' ν Παναθήναια ν δ' νν Πανελλήνια ν τὴν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα | Καπιτώλια ἐν Ῥώμῃ ν γ' ν Ἀθηναῖς Προμάχου ἐν | Ῥώμῃ ν γ' νν τὸν χειλιετῆ ἐν Ῥώμῃ, ἐφ' ᾧ ἔτει||μήθην χρυσῶ βραβείῳ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος κηρύκων νν Εὐσέβεια ἐν Ποτιόλοις ν δ' ν Σεβαστὰ | ἐν Νεαπόλει ν δ' ν Ἄκτια ἐν Νεικοπόλει ν Ὀλύμπια ἐν vac. | Ἐπιδαύρω ν β' ν Ἡράκλεια ἐν Θήβαις ν γ' ν Τροφώνεια ἐν Λεβαδεία ν β' ν Ὀλύμπια ἐν Βεροῖα ν β' νν Πύθια ἐν Φιλιπποπόλει, ν β' ν Κεντρείσεια ἐν Φιλιπποπόλει | Σεβαστὰ ἐν Βυζαντίῳ νν Σευήρεια ἐν Νεικομηδεία ν β' ν κοινὸν Βειθυνίας ἐν Νεικομηδεία ν β' ν Σευήρεια ἐν Νεικέα ν γ' ν Χρυσάνθινα ἐν Σάρδεσιν ν κοινὰ Ἀσίας ἐν | Σάρδεσιν ν Πύθια ἐν Τράλλεσι ν Ὀλύμπια ἐν Ἐφέσῳ ν β' || **Βαρβίλλια ἐν Ἐφέσῳ** ν δ' ν Ἀδριανεία ἐν Ἐφέσῳ ν Ὀλύμπια ἐν Σμύρνῃ ν β' ν Ἀδριανὰ Ὀλύμπια ἐν Σμύρνῃ ν β' | κοινὰ Ἀσίας ἐν Σμύρνῃ

νν Αὐγούστεια ἐν Περγάμῳ | Ὀλύμπια ἐν Κυζικῶ ν Διδύμεια ἐν Μειλήτῳ ν β' | Πύθια ἐν Ἴεροπόλει νν Ἄκτια ἐν Τύρῳ νν Σεβάσμεια || ἐν Δαμάσκῳ ν β' ν τὸν περιπόρφυρον ἐν Σειδόνι ν β' | Ἀττάληα Καπετώλια ἐν Ἀφροδεισιάδι. | vac. 0.19 | ὑπὸ φωνασκὸν Μ Αὐρ Μουσαῖον τὸν καὶ Ἑορτάσιον Σαρδιανὸν γερουσιαστήν Δελφὸν | βουλευτὴν καὶ Ἥλειον καὶ Ἀφροδεισιέα, ἀρχιγραμ||ματέα, τειμηθέντα ὑπὸ Ἥλειων καὶ Δελφῶν | ἀνδριᾶσι μόνον καὶ πρῶτον τῶν ἐπὶ φωνα|σκία.

Edisyon: IG II² 3169/70.

T41 – Hadrianus'un Aleksandreia Troas'taki Sanatçi Derneğine Mektubu

Troas – (İS. yak. 120)

Str. 45-46: ... ἐπέστειλα καὶ τοῖς τῶν ἐθνῶν συνεδρίοις δηλῶν, ὅτι Ἐφέσιοι τὰ ἐν Βαλβιλλείοις ἀγωνίσματα εἰς δύο ἀγῶνας καταδιένειμαν καὶ δεῖ τοὺς τὰ Ἀδριάνεια ἐκεῖ νεικῶντας οὕτως λαμβάνειν τὰς συντάξεις ὡς ἐλάμβανον, ἥνίκα τὰ Βαλβίλλεια ἐνείκων. ...

Str. 72-74: ... Ἐφέσιοι δὲ δύο ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἐν Ζμύρνη ὄπλου διαλιπόντες ἄρξονται τῶν παρ' αὐτοῖς Ὀλυμπείων, εἰς τὰ Ὀλύμπια αὐτὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς Βαλβίλλ[εια δύο] καὶ πενήκοντα ἡμέρας ἔχοντες, ἐπὶ δὲ Βαλβιλλείοις Πανελλήνια καὶ Ὀλύμπια ἐπὶ Πανελληνίοις. ...

Edisyon: Petzl-Schwertheim 2006, 8-16

T42 – Agonistik Fragman

[-]. . | [- οἴκου]μενικῶ | [- Βαλ]βιλλήων | [- τῶν ἐν ||[-]ν ἐν τῶ

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1097.

T43 – Agonistik Fragman

[-----] Βαρβίλληα ἐν [Ἐφέσῳ -----] | [-----ου]ς τκ' Εὐτυ[χῶς] (ya da Εὐτύ[χει]) | vac.

Edisyon: Bousquet 1992 (*BCH* 116), s. 190; *SEG* 42, 460.

Marianeia

T44 – Megala Marianeia

(ÍΣ. yak. 220-240)

[ἀγ]αθῆι τύχη· | Μάρ[ιος Σεπτίμι]ος Μαρίων | φιλο[σέβ(αστος), ἀθλοθέτη]ς διὰ βίου |
τῶ[ν μεγάλων Μαρια]νῶν | Αὐρ(ήλιον) [..8.. Θυατει]ρηνόν, | νει[κῆσαντα ἐνδόξως
στ]άδιον | τῶ[ν μεγάλων Μαρι]ανῶν.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1110

T45 – Megala Marianeia

(ÍΣ. yak. 220-240)

[-] | [νεικῆ]σαντ[α ἐνδόξως] | [τὸν ἀγ]ῶνα τῆς [πάλης] | [τῶν με]γάλων Μαριανῶν· |
[ἐπετε]λέσθη ὁ ἀγὼν ἀνθ(υπατεύοντος) || [Λολλια]νοῦ Αὐίτου | [ὑπὸ ἐ]πιστάτην |
[καὶ ἀλί]πτῆν | [-]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1109; *SEG* 26, 1262.

T46 – Marianeia Isthmia

(ÍΣ. yak. 220-240)

[ἀγῶνα τῶν Μ]αρι[ανῶν] | [νέων Ἴσθμίων] ὑπὸ ἐπ[ιστάτην] | [Αὐρ(ήλιον)] Νεικίαν
Ἐφέσιο[ν]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1159.

T47 - Megala Mariana Isthmia

(ÍΣ. yak. 220-240)

Μάριο[ς] Σεπτίμιος | Μαρίων φιλοσέβ(αστος) | ἀθλοθέτης διὰ βίου | τῶν μ[ε]γάλων
Μαριανῶ[ν] || Ἴ[σ]θμίων | Μ(ἄρκον) Αὐρ(ήλιον) [Α]σκληπιάδην | Ἐφέσιον καὶ Ἥλειον |
καὶ Ἀθη[ν]αῖον παλαιστῆ[ν] | νεικῆσ[α]ντα ἐνδόξως τὸν | ἀγῶνα τ[ῶ]ν Μαριανῶν νέω[ν]
| Ἴσθμίων [ὑ]πὸ ἐπιστάτην Αὐρ(ήλιον) | Νεικίαν [Ἐ]φέσιον· ἐπετελέσθη | ὁ ἀγὼν
ἀνθ(υπάτω) Λολλιανῶ Αὐίτω· | καὶ μετὰ τοῦτο νεικῆσαν[τα] || Ὀλύμπια ἐμ Πείση τὸν
πρῶτο[ν] | τῆς περιόδου κριθέντα, Ἀδριάνει[α] | ἐν Ἀθήναις, Ἐλευσεῖνια ἐν Ἀθήν[αις] |
ὑπὸ ἀλείπτῆν Αὐρ(ήλιον) Λεωνίδα.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1112; *SEG* 26, 1258.

T48 – Megala Marianeia Isthmia

(ÍΣ. yak. 220-240)

ἀγ[αθ]ῆ τύχη· | Μάριος[ς Σε]πτίμιος | Μαρ[ίων φι]λοσέβαστος | ἀθλο[θέτη]ς διὰ βίου | τῶν
με[γάλων] Μαριανῶν | Ἴσθμ[ίων· Μ]ᾶρκος Αὐρ[ήλιος] | Χρήσι[μος ὁ] καὶ Γρηγόρις |
Καισαρ[εὺς Τ]ραλλιανὸς | καὶ Ἐφέ[σιος] πανκρατια[σ]τῆς ν[ευική]σας ἐνδόξως | τὸν
ἀγῶ[να τοῦ] πανκρατίου τῶν μ[εγάλων] Μαριανῶν | [Ἴσθμίων] | ἐπετελ[έσθη] ὁ ἀγὼν
ἀν[θυπατ]εύοντος Λολλιανο[ῦ Ἀουί]του, ὑπὸ | ἐπιστ[άτη]ν Τροφι[μίω]να γ´.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1113; *SEG* 26, 1260.

T49 - Megala Marianeia Isthmia

(ÍΣ. yak. 220-240)

Μάριος Σε[πτίμι]ος | Μαρίων φ[ίλος]έβαστος | ἀθλοθέτ[ης διὰ] βίου τῶν | μεγ[άλων]
Μαρια[νῶν] || Ἴσθμίων· [Μᾶρκος] Αὐρ[ήλιος] | Ζωτικὸς [ὁ καὶ ..]πίννης | Καισαρεὺς[ς
Τραλ]λιανὸς | καὶ Ἐφέ[σιος πα]λαιστῆς | νευικήσας [ἐνδόξ]ως τὸν || [ἀ]γῶνα τ[ῆς πάλ]λης
τῶν | μεγάλων Μα[ριανῶ]ν | [Ἴσθμίων·] | [ἐ]πετελε[έσθη] ὁ ἀγὼν | [ἀ]νθυπατ[εύοντ]ος ||
Λολλιανο[ῦ Ἀουί]του, | ὑπὸ ἐπισ[τάτη]ν | Τρο[φιμί]ωνα | γ´.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1111.

T50 - Megala Pythia Marianeia

(ÍΣ. yak. 220-240)

- - - - - | [νεική]σας τὰ μεγάλα | [Πύ]θια Μαριάνεια | ἐνδόξως | τὴν τειμὴν
ἀναστή[σα]ντος | [Μα]ρίου Σεπτ[ιμίου] Μαρίωνος | [φιλ]οσεβ[άστου] γραμματέως
δήμου | [καὶ] ἀγ[ωνοθέτου] διὰ βίου.]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 2073; *SEG* 37, nr. 889.

T51 - Megala Pythia

(ÍΣ. yak. 220-240)

[-] | [Μαρίου Σεπτιμίου Μαρίωνος] | [ἀγ]ωνοθέτου δι' αἰῶνος | τῶν μεγάλων | Πυθίων.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1108

T52 – Megala Pythia (Epinikia)

(İS. yak. 220-240)

[Αὐτοκράτορος Καίσαρος Γ(αίου) Ἰουλ(ίου)] | Ο[[ὑήρο]] υ Μαξ[[ιμί]] νου Σεβαστοῦ |
κα[ὶ τοῦ] ὑοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Γ(αίου) Ἰουλ(ίου) | Μ[[αξιμίν]] ου Σεβαστοῦ ἐπινείκια·
|| Αὐ[ρ(ήλιον) Β]ασιλέα Κελάδου Ἐφέσιον | ν[εική]σαντα ἐνδόξως τὰ μεγάλα | Πύθια ἐν
Ἐφέσῳ | Μ[άριο]ς Σεπτίμιος Μαρίων | ὁ [φιλο]σέβ(αστος) γραμματεὺς δήμου || [καὶ
ἀγω]νοθέτης διὰ αἰῶνος καὶ | [Μάρι]ος Σεπτίμιος Μαριανὸς | [-]υσεωμα .ων ἀγωνοθέτης
| [τοῦ ἀγῶ]νος τῶν μεγάλων Πυθίων | τὴν τειμὴν ἀνέστη<σαν> || ἀνθυπατεύοντος |
[Οὐ]αλερίου Μεσσάλα | ἀγωνοθεσία ε΄ | νεικήσας δὲ καὶ ἐν Ὑπαίποις | Ἀρτεμ[ί]σια [-]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1107.

T53 – Yenilendikten Sonra Pythia (Altıncı / 6.)

(İS. yak. 220-240)

Πυθιάδι ἕκτη | [μ]ετὰ τὴν ἀνανέωσιν | [Ἰ]ουλ(ίος) Τρυφωνιανὸς | [Και]σαρεὺς
Τραλλιανὸς || [καὶ] Ἐφέσιος κωμωδὸς | [.c.6. .]σι. [-]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1147.

T54 – Yenilendikten Sonra Pythia (6.)

(İS. yak. 220-240)

ἀγαθῆι τύχη[ι] | Πυθιάδι ἕκτη | μετὰ τὴν ἀνανέωσιν

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1147A (1)

T55 – Yenilendikten Sonra Pythia (6.)

(İS. yak. 220-240)

[Πυ]θιάδι ζ΄ μετὰ τὴν | [ἀ]νανέωσιν | [-] Πιο(πλι—) Χαρι. [-]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1147A (2)

T56 – Agonothetes ve Anonim Yarışmacı

(İS. yak. 220-240)

a) την[-] | Μά[ριος Σεπτίμιος Μαρίων] | φιλ[οσέβ(αστος) γραμματεὺς δήμου καὶ] | ἀγω[νοθέτης διὰ αἰῶνος.]

b) [-] | [-]ων σ[τάδιον -] | [- ὑπὸ] ἐπιστάτ[ην -] [-]. . [-]

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1147B

T57 - Yayınlanmamış Yazıt (Festival Adı Yok / **Marianeia Isthmia ?)**

(İS. yak. 220-240)

Athlothes Marius Septimius Marion

proconsul Lollius Faustinus

Güreşçiler: Ephesoslu Aurelius Hermogenes ve Miletoslu Helix

...

Edisyon: Patrick Saenger, Yayım aşamasında.

MILETOS

Prokleia

T58 – Megala Didymeia ve Prokleia

(İS. 116-117)

---- καὶ τριῶν ἐτῶν καὶ - | - - - - ων καὶ ἐνὶ ἐνιαυτῷ χορη|[γοῦ πασῶν χορη]γιῶν μόνου
καὶ ἀγων<ο>θέ|[του τῶν Μεγ(άλων) Δι]δυμείων καὶ Προκ'λρίω[v ·] ||
[στεφανηφορ]οῦντος τοῦ Αὐτοκράτορος | [Νέρουα Τραιανοῦ Ἀριστοῦ Καίσαρος |
[Σεβαστοῦ Γερ]ματικοῦ Δακικοῦ Παρθικ[οῦ] | [ὑδροφοροῦση]ς Ἀθηναΐδος τῆς Θεῶνος
| [ταμειόντων] Ἰσιδώρου τοῦ Ἰσιδώρου || [γερουσίας προστάτου ? καὶ Ἀνδρεοῦ τοῦ | [-
- - φ. δ. ? Ἀ]ντέρωτος γυμνασιά[ρ]||[χου]

Ed: *I Didyma*, nr. 293; *SEG* 45, 1603.

Capitoneia

T59

vacat τύ[χη ν5 ἀγα]θῆ vacat | προφήτης εὐσεβῆ[ς Οὔ]λπιος Ἀθηναγώρας | αὐτοέτης
αὐτεπ[ἀγγελτ]ος πανηγυρικός, | βούλαρχος, ἀγωνοθ[έτης τ]ῶ<³ν Μ>³εγάλων Διδυ||μείων
Κομμοδείων, [ἀγω]νοθέτης **Καπιτω|νείων** καὶ ἄλλας ἀρχά[ς καὶ] λειτουργίας
τε[τε]λεκώς, ᾧ καὶ ὁ θεὸς ἐ[π' αὐ]τοματισμῶ ἔ[χρησε·] | [τ]ᾶλλα θεμισ[-] πα[ρ]εχε[-] | [-
]ε[-] || Λητο[.3-4.]ανευετα[-] | πατρὸς Οὐλ[πί]ου Ἀθηνα[γόρου -] |
πανηγυριαρχήσαντο[ς - διὰ] | παντὸς τῶν πατέρων [γυμνασιαρχησάντων πάν]|των τῶν
γυμνασίων [-] || μητρὸς Φλαβίας Κλεοσ[τράτης ὑδροφόρου τῆς] | Πυθίης Ἀρτ[έμι]δος,
π[-] | [-]

Edisyon: *I Didyma* nr. 278.

SMYRNA

Balbilleia

T60 – Aleksandros'un Galibiyet Listesi / *Koina Asias Balbilleia*

Ephesos - (İS. 70-83/4)

[ἡ β]ουλῆ καὶ ὁ δῆμο[ς] | ἐτείμησαν | [Ἀ]λέξανδρον Μηνοδώρου | [το]ῦ Διονυσίου
Ἐφέσιον || νεικήσαντα Ἴσθμια πάλην | καὶ κοινὸν Ἀσίας ἐν Ἐφέσω | καὶ Ἐφέσηα τὰ
μεγάλα καὶ | κοινὰ Ἀσίας Βαλβίλληα ἐν | Σμύρνη πάλην καὶ κοινὰ Ἀσ[ί]ας Σμύρναν
πανκράτιον | [κ]οινὸν Γαλατίας πάλην | κοινὸν Λυκίας πανκράτιον | ἐν Μύροις καὶ κοινὸν
Ἀσίας | ἐν Σάρδεσι πάλην καὶ ἄλ||λους πλείστους ἀγῶνας | πάλην πανκράτιον.

Edisyon: *I Ephesos* nr. 1123.

T61 (=T215) - Anonim Yarışmacı / Smyrna Balbilleia

Abydos – (İS. I. yüzyıl sonu)

ἐν Ἐφ[έ]σῳ Ἐφέσεια, ἐν Σμ[ύ]ρνη | Νεμέσεια καὶ Βαρβίλλεια ἀ[γε]νείων καὶ ἀνδρῶν
μιᾶ ἡμέρα | καὶ πάλι τὰ ἐξῆς καὶ ἐν Περγ[ά]||μῳ Βαρβίλλεια Τράλλεις κοινὸν Ἀσίας,
Μαγνησίαν Λευ|κοφρύνεια ἐν Ῥόδῳ Ἄλεια

Edisyon: Taşlıklioğlu 1971, s. 174-175, nr. 2; Frisch 1974, (*ZPE* 15) s. 162; Roberts 1972, *BE*, 366.

KARIA

APHRODISIAS

Adrasteia

T62- M. Ulpius Appuleius Eurycles Mektubu (1)

(İS. yak. 180)

τῆ τοῦ ἀγῶνος χρεια εὐτρεπίζειν καὶ δη[νάρια ... 24 ...] | καὶ τὰ ἄθλα καὶ τὰ ἀγωνίσματα ἀκολουθῶς [τῆ τοῦ τελευτήσαντος γνώμη· ἀγῶν]νοθετήσῃ δὲ τὸν πρῶτον ἀγῶνα Φλάβιος Εὐ[- ...18... ἐκ τοῦ]των δὲ ὁ ἀπὸ τῶν Καλλικράτου τοῦ Διοτείου [ἀγῶν ἐπιτελεσθήσεται τοῦ ἐπί]οντος ἔτους <π>ερί μῆνα ἕκτον πρὸ τῆς εἰς Ῥώμην [ἀποδημήσεως ἀγωνίστων· ἔχει δὲ οὗ]τος ὁ ἀγῶν τὰ ἄθλα διαγεγραμμένα ἐν τῆ τοῦ Κ[αλλικράτου διαθήκη τὸ σύμπαν (δηναρίων)] | μυρίων δισχειλίων ἑξακοσίων προνοουμένων [τῶν ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθή] κα[ι]ς ἐγγεγραμμένων τοῦ τε ἱερέως τῆς Ἀφροδίτης καὶ ? τῶν νεοποιῶν· δεῖ δὲ | ὑπὲρ τούτου τῆ συνόδῳ ἐπιστέλλειν ἤδη καὶ κατα[?γγέλλειν τοῦτον τὸν] || ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς τοῦ μεγίστου Αὐτοκράτορος Κομμό[δου Σεβαστοῦ σωτηρίας] | καὶ εἰς αἰῶνα διαμονῆς ἐπιτελεσθῶμενον τῆ ὀρισμ[ένη] προθεσμία· ? τριτ[?] | ὃν δὲ **Κλαυδίου Ἀδράστου ἀγῶνα** ὡς διετέτακται χ[ρ]ῆ ἐπιτελεῖν οὐδεμίας πε]ρι αὐτὸν γινομένης ἢ ὀλιγορίας ἢ ἐνδείας, ἐπιμ[ελεῖσθαι δὲ ὅπως τελεσθῆ] | ἐν τῷ ἐνεστώτι μηνὶ ἐνάτῳ διὰ τὸ τοὺς ἀγωνιστὰς [χρῆναι ὕστερον ἀποδημῆσαι] || [εἰς] Ἡρακλείαν, αἰεὶ δὲ ἐκ περιόδου οὕτως ὡς ΗΣΙΩ[... 20 ... ὁ] | δὲ πολιτικὸς ἀγῶν ἔχει τὸν ἴδιον καιρὸν μετὰ τοῦ[τον ? ...9 ... τὴν δὲ δι]αγραφὴν πεποιήμεθα τῶν ἄθλων καὶ πρότερον Ο[... 20 ...] | [... ? 9...] συντεταγμένους [? ...34...] | [ἔ]πετα[ι τοῦ]τοις καὶ ὁ Ὀσσιδίου Ἰουλιανοῦ ἀγῶν ὁ μετὰ τὸν [... 17...] || [... τὴν προ]θεσμίαν ἔχων καὶ διαγραφὴν τὴν ἐν ταῖς διαθήκα[ις ? τοῦ Ἰουλιανοῦ] | [? ὀρισμένην· τὸ]ν δὲ χρόνον ἔξει μετὰ Νικηράτεια τὰ ἐν Τρά[λλεσιν ? ...10...] | [. . ὁ δὲ Φιλήμων]ος τετράκι Τατιανοῦ οὐδέπω τῶν χρημάτων [...c.12...] | [. εἰς τὰς ? δώ]δεκα μυριάδας προεληλυθότων ἐπιτελεσθ[ήσεται ...9...] | [... ὅταν τὸ κεφ]άλαιον συνέλθῃ ὡς τοκοφορεῖν λοιπ[ὸν ... 16...] || [...11.... ? -]ασθαι τῆς ψηφοῦ ὑμεῖν εὐθὺς δηλωθησ[- ? ...11...] | [θέματα

τρα]γφδῶν μόνων | [ἀγῶνος Κλαυδίου Ἀδράστου | τραγφδῶ πρωτείου * ,αφ |
δευτερείου * χ | τριτείου * τν | [...

Edisyon: Roueché 1993, nr. 51.

Attaleia

T63 - Attaleia

(Í.S. 3. Yüzyıl)

[- - ἀγῶ]νας οὔς [- | - οἴκου]μενικο|[- | -]Ἡ περὶ τοῦ [- | -] Μᾶρκος Αἰ[λιος ? - || -]ΤΟΣ
Αὐρηλίω [- | - . τῆς λαμπροτάτης Ἀφροδισι[έων πόλεως - | - πλ]ῆθος τῶν τεμῶ[v - | -
ὑπὲρ τῆς τῶν αὐτ]οκρατόρων εἰς α[ἰῶνα διαμονῆς . - | -]ΩΝΔΕΤΙ καὶ τῆ ΤΕ[- ||- τὸν
Ἄτ]τάληον ἀγῶν[α - | - οἴκουμενικὸ]ν καὶ εἰσελαστ[ικὸν - | - θ]έματα τὰ ὑπο[γεγραμμένα
-

Edisyon: Roueché 1993, nr. 57

T64 - Megala Gordianeia Attaleia

(Í.S. 238' den sonra)

[- | [?συγκλητι]κὸν [υἰὸν] | ὑπατικοῦ | τὸν ἀγωνο||θέτην διὰ βίου | τῶν μεγάλων |
Γορδιανῶν | Ἄτταλῶν | [τῆς] λαμπρο||[τάτης Ἀφροδε[ι][σιέ]ων πόλεως |
[?τετ]ελευτη[κ]ό[τα ἐπὶ τῆς β[ασ]ειλίδος Ῥώμη[ς] || διακομίσας | τὸ πτωμάτι|ον αὐτοῦ
κα|τέθετο τὸν | φίλον Τιβ(έριος) Κλ(αύδιος) || Εὐτυχιανὸς [?καὶ] |τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 56.

T65 – Attaleia Kapitolia

(Í.S. 238' den sonra)

ἀγαθῆ τύχη· | [Οὐα]λέριος Ἐκλεκτος Σινωπεὺς | [βου]λευτῆς καὶ Ἀθηναῖος καὶ Δελφὸς |
[βου]λευτῆς καὶ Ἡλεῖος καὶ Σαρδιανὸς || [β]ουλευτῆς καὶ Περγαῖος βουλευτῆς | [κ]αὶ
Νεικαεὺς βουλευτῆς καὶ ἄλλων πολ|λῶν πόλεων πολεῖτης καὶ βουλευτῆς | κῆρυξ
δισπερίδος, νεικήσας ἀγῶνας ἰε|ροὺς οἴκουμενικοὺς τοὺς ὑπογεγραμμέ||νους· νν
Ὀλύμπια ἐν Πείσῃ ν β' νν Πύθια ἐν Δελφοῖς ν β' ν Νέμεια ἐν Ἄργει ν γ' ν Ἴσθμια ν δ'

ν Πανα|θήναια ν δ' νν Πανελλήνια ν τὴν ἐξ Ἄργους ἀσπίδα | Καπετώλια ἐν Ῥώμῃ ν γ' ν
 Ἀθηναῖς Προμάχου ἐν | Ῥώμῃ ν γ' νν τὸν χειλιετῆ ἐν Ῥώμῃ, ἐφ' ᾧ ἐτει|μήθην χρυσῶ
 βραβείῳ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος κηρύκων νν Εὐσέβεια ἐν Ποτιόλοις ν δ' ν
 Σεβαστὰ | ἐν Νεαπόλει ν δ' ν Ἄκτια ἐν Νεικοπόλει ν Ὀλύμπια ἐν vac. | Ἐπιδαύρω ν β' ν
 Ἡράκλεια ἐν Θήβαις ν γ' ν Τροφώνεια ἐν Λεβαδεΐα ν β' ν Ὀλύμπια ἐν Βεροΐα ν β' νν
 Πύθια ἐν Φι|λιπποπόλει, ν β' ν Κεντρείσεια ἐν Φιλιπποπόλει | Σεβαστὰ ἐν Βυζαντίῳ νν
 Σευήρεια ἐν Νεικομηδεΐα ν β' ν κοινὸν Βειθυνίας ἐν Νεικομηδεΐα ν β' ν Σευήρεια ἐν
 Νεικέα ν γ' ν Χρυσάνθινα ἐν Σάρδεσιν ν κοινὰ Ἀσίας ἐν | Σάρδεσιν ν Πύθια ἐν Τράλλεσι
 ν Ὀλύμπια ἐν Ἐφέσῳ ν β' || Βαρβίλληα ἐν Ἐφέσῳ ν δ' ν Ἀδριάνεια ἐν Ἐφέσῳ ν Ὀλύμ|πια
 ἐν Σμύρνη ν β' ν Ἀδριανὰ Ὀλύμπια ἐν Σμύρνη ν β' | κοινὰ Ἀσίας ἐν Σμύρνη νν
 Αὐγούστεια ἐν Περγάμῳ | Ὀλύμπια ἐν Κυζικῶ ν Διδύμεια ἐν Μειλήτῳ ν β' | Πύθια ἐν
 Ἱεροπόλει νν Ἄκτια ἐν Τύρῳ νν Σεβάσμεια || ἐν Δαμάσκῳ ν β' ν τὸν περιπόρφυρον ἐν
 Σειδόνι ν β' | **Ἀττάληα Καπετώλια ἐν Ἀφροδισιάδι.** | vac. 0.19 | ὑπὸ φωνασκὸν Μ Αὐρ
 Μουσαῖον τὸν καὶ Ἑορτάσιον Σαρδιανὸν γερουσιαστὴν Δελφὸν | βουλευτὴν καὶ Ἡλείον
 καὶ Ἀφροδισιέα, ἀρχιγραμ|ματέα, τειμηθέντα ὑπὸ Ἡλείων καὶ Δελφῶν | ἀνδριᾶσι μόνον
 καὶ πρῶτον τῶν ἐπὶ φωνα|σκία.

Edisyon: IG II² 3169/70.

T66 – Gordianeia

(ÍS. 238'den sonra)

[Οἱ ἀπὸ τῆς] ο[ἰκουμένης ἀθληταὶ ἱερο]||[νεῖκαι κα]ἰ στεφ[ανεῖτα]ἰ καὶ ἡ ὀλυμπιακὴ |
 [σύνοδο]ς ἐτειμη[σαν Μ. Αὐ]ρ. Εὐτυχίωνα | Νυσαέα καὶ Ἐφέσι[ον καὶ Συμυρναῖ]ον καὶ
 Λακε||δαμόνιον καὶ Ἡλ[εῖον καὶ Ἀθην]αῖον πύκτην | παράδοξον πλιστο[νείκην
 νεικ]ήσαντα | ἀγῶνας τοὺς ὑπογεραμμένους | π[αίδων] | ...

Γορδιάνεια | ἐν Ἀφροδισιάδι ...

Ed: Gökalp Özdil 2016 (*Philia* 2), s. 163-176

Hossideia Iulianeia

T67

Bkz. M. Ulpius Appuleius Eurycles'in Mektubu (1)

T68

a) ἡ γερουσία ἐκ τῶν ἰδίων Γάιον Ὀσίδιον Ἰουλιανὸν ἀναθέντα τῇ πατρίδι ἀγῶνα εἰμιταλαντιαῖον καὶ τῇ θεῷ ἀναθήματα | ἐπιμεληθῆ[ν]τος Μενάνδρου τοῦ Ἀρτεμιδ[ώρ]ου | [το]ῦ Μενάνδρου τοῦ Ἀρτεμιδ[ώρ]ου | [τ]ου Κικίννα γραμματέω[ς τ]ὸ β΄

b) ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν Γ[άιον] | Ὀσιδιο[ν Ἰουλι]ανὸν φιλόπατρην καὶ εὐεργέτην ἀνα|θέντα χρήματα εἰς ἀγῶν[ας -ε]|τηρικοὺς καὶ τῇ [θ]ε<α> Ἀφροδίτῃ κατ[αλιπ]|όν[τα ἀρ]γύρεα χρυσένπαιστα δηλούμενα διὰ τῆς διαθηκῆς αὐτοῦ τὸ δὲ [εἰς τὴν ? τεί]μην τοῦ ANΛO[- . .]O[. .]EΓHΓ[. . c.12 ? -]ῶν προσόδων ἐργεπισ[τα]τήσαντος Ἀνδρο[ν]εικοῦ τοῦ Παρδαλᾶ τ[οῦ ? Παπίου]

Edisyon: Roueché 1993, nr. 55.

Kallikrateia

T69

Bkz. M. Ulpius Appuleius Eurycles Mektubu (1)

Lysimaheia

T70 (=T28) - M. Ulpius Appuleius Eurycles Mektubu (2)

ἀγαθῇ τύχῃ | Μᾶρκος Οὐλπίος Ἀππουλήιος Εὐρυκλῆς ἀρχιερεὺς Ἀσίας ἀποδεδει[γ]μένο[ς] | ναῶν [[KAI]] τῶν ἐν Σμύρνη τ<ὸ> β΄ Ἀφροδισ[ι]έων ἄρχουσι βουλῇ δῆμω χαίρε[ι]ν | βουλευθέντων ὑμῶν πρόνοιαν ποιήσασθαί με καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας || διὰ τε τὴν πρὸς τὸν μέγιστον Αὐτοκράτορα εὐσεβείαν Μᾶρκον Αὐρήλιον | Κόμοδον Ἀντωνῖνον Σεβαστόν καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς διαθεμένους | μνήμην καὶ διὰ τὴν τῆς πόλεως δό<ξ>αν ἤδη καὶ τῶν ἀπὸ τῆς συνόδου π[ολ]λάκις ἐντυχόντων μοι, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος κατέλιπον ἀδιάκριτον | ἐπόμενος τῇ κατὰ τὴν λογιστείαν τά<ξ>ε[ι] καὶ προθυμία μέχρι νῦν τῆς περὶ || τοὺς ἀγῶνας καταστάσεως ἐνλειπούσης διὰ τὴν τῶν χρημάτων πα[ρ]ασκευὴν ὀφειλόντων συ[ναυξ]ηθῆναι κατὰ τε τὰς τῶν τελευτησάν|των γνώμας καὶ κατὰ τὸ ἀξί<ω>μα τοῦ πόρου ἀφ' οὗ <χ>ρὴ τοὺς ἀγῶνα[ς] ἐπιτελεῖσθαι. | ἀγῶν μὲν δὴ ὁ ἐκ τῶν **Φλαβίου Λυσιμάχου** διαθηκῶν προελήλυθεν εἰς ἀρχείου πόρου μυριάδας δ<ὠ>δεκα ὡς δύνασθαι ἀπὸ τοῦ||των παρὰ ἔτη τέσσαρα πληροῦσθαι τὸν μ(ο)υσικὸν ἀγῶνα καθὰ τῷ | διαθεμέν<ω> ἔδοξεν. αἱ δὲ μετὰ τὰς δ<ὠ>δεκα μυριάδας

<ο>ῦσαι ἐν ἐκ | δανεισμῶ καὶ ὁ προσγεγ<ο>ν<ὠ>ς τούτοις τόκος μέχρι ἀρχῆς [ἔ]τους | [ποιεῖ] κεφαλείου δηναρίων μυριάδας τρεῖς δηνάρια χεῖλια ὀκτ<ω>κόσια | τριάκοντα ἐννέα· δ<ύ>νασθε [[I]] οὖν ἀρχομένου τοῦ ἔτους τοῦτον || τὸν ἀγῶνα ἐπιτελεῖν ἀγαθῆς τύχῃ ἐπὶ ἄθλοις ταλαντιαίοις καὶ ἀγωνίσμασιν κατὰ τὰ ἄθλα· προθεσμία δὲ εἰς τὸν ἐξῆς χρόνον καὶ τὴν ἐπιούσαν τετραετηρίδα [[Σ]] ἔσται χρ<ό>[νος] | ὁ ἀπὸ [Βαρ]<β>ιλλήων τῶν Ἐφέσῳ [ἀγομένων] πρὸς [Κοινὰ] Ἀσίας [? ἔρρωσθε].

Edisyon: Roueché 1993, nr. 50.

T71

ἀγῶνος ταλαντιαίου **Φλαβίου Λυσιμάχου** πενταετηρικοῦ | μουσικοῦ μόνου θέματα τὰ ὑπογεγραμμένα

I.3 σαλπικτῆ *φ | κήρυκι *φ | ἐγκωμιογράφῳ *ψν | ποιητῆ *ψν | πυθαύλῃ *,α | δευτερείου *τν | ψειλοκιθαρεῖ *,α || δευτερείου *τν | παιδὶ κιθαρῳδῶ *ψν | δευτερείου *σν [. . .]

II.3 χοραύλῃ *,αφ | δευτερείου *φ || χορῶ τραγικῶ *φ | χορωκιθαρεῖ *,αφ | δευτερείου *φ | κωμῳδῶ *,αφ | δευτερείου *φ || τριτείου *τ | τραγῳδῶ *,βφ | δευτερείου *ω | τριτείου *υ

III.3 κοινῆ κωμῳδῶν *σ | κοινῆ τραγικῶν *σι || καινῆ κωμῳδία *φ | ἀρχαία κωμῳδία *τν | δευτερεῖον *ρν | καινῆ τραγῳδία *ψν | πυρριχῆ *,α || δευτερεῖον *τν | ἀνδρὶ κιθαρῳδῶ [* ..] | δευτερεῖον [*..] | [... ..]

Edisyon: Roueché 1993, nr. 53.

T72

[? ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν] | Μ(ἄρκον) Φλ(άβιον) Ἀντώνιον | Λυσίμαχον σο|φιστὴν ἀρχιερέα || γυμνασίαρχον | στεφανηφόρον | νεοποιὸν ἀγωνο|θέτην δι' αἰῶνος | Λυσιμαχῶν v. || vac. ἀγῶνων vac. | vac. | ἀγωνοθεσίας | Μάρκου Ἀντωνίου | vac. Ἐπινείκου vac.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 54.

Lysimaheia Tatianeia

T73

[- Ἀπολλω]νίου τοῦ Ἀθηναγόρου νεικήσας τὸν | ἀγῶνα τῶν ἀγαλμα|τοποιῶν τῶν
Λυσιμα|χίων Τατιανῶν τῶ | ἀγάλματι τῆς α΄ τετρα|ετηρίδος κατὰ τὸ γενά |μενον
ψήφισμα ὑπὸ || τῆς βουλῆς καὶ τοῦ | δήμου ἀνέστησεν, | ἀγωνοθετοῦντος |
Μίλωνος δ΄ τοῦ Ἑρμίου.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 76.

Philemonia

T74

Bkz. M. Ulpius Appuleius Eurycles Mektubu (1)

T75

--] | [e.g. Ζήνωνα Ἀρτ]εμιδώρου | [τοῦ Δ]ημοφάντου νει[[κήσα]ντα παίδων πυ[[γμῆν τῶ]
ἐπιτελεσθέν|[τι ἀγ]ῶνι τῆς τρίτης | [τε]τραετηρίδος vac. | [Ἀφρ]οδισιῶν Φιλη|μονιῶν
ἀγωνο|θετοῦντος Τίτου || Αἰλίου Ἀδράστου | τὴν δὲ ἀνάστασιν | τοῦ ἀνδριάντος
πο[ι]ησαμένου Ἀρτεμιδώρου τοῦ πατρὸς αὐ||του λαβόντος τὸ θέ|μα παρὰ τῶν
κληρονό|μων τοῦ Φιλήμονος κα|τὰ τὴν Οὐλπίου Εὐρυ|κλέους τοῦ λογι|στοῦ κέλευσιν
vac.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 79; *MAMA* 8, nr. 505 N

T76

A) --] | Ἀνδρονεικ|ανοῦ υἱὸν | Ἀνδρέαν vac. | νεικήσαν||τα παίδων | στάδιον τῶ |
ἐπιτελεσθέν|τι ἀγῶνι τῆς | τρίτης τετραε||τηρίδος | Ἀφρο | vac. δεισιῶν vac.|
Φιλημονιῶν.

B) Λ | Ο | vacat| Φίλι πος ΕΥ || ΚΑ[....] CCI | CΘΕ v. ΜΟΛΟCΙ

Edisyon: Roueché 1993, nr. 80.

T77

- -] | [... νεικήσαν][τα παίδων στάδι]ον τῷ [ἐπιτελεσ]θέντι ἀγῶνι τῆς || πέμπτης τετραετηρίδος Ἀφροδεισιῶν Φιλημονήων ἀγωναθετούντων | τῶν νεοποιῶν τῶν || περὶ Μᾶρκον Ἀνωϊον Ἀπελλᾶν Σεβηρεῖνον τὴν δὲ Α | vacat.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 81; *MAMA* 8, nr. 506.

T78

--] | Ζήνωνα Ζήνωνος τοῦ Ἑρμείου νεικήσαντα | παίδων στάδι]ον τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι | τῆς ἐνάτης τετραετηρίδος | Ἀφροδεισιῶν || Φιλημονιῶν | ἀγωναθετούντων τῶν περὶ | [Τι]βέριον Κλαύδιον | Ἀπολλώνιον || Βερονεικίαν Ἀκασσῶνα νεοποιῶν | τὴν δὲ ἀνάστασιν τοῦ ἀνδριάντος ἐποίησατο Τυχικός | Φιλήτου τοῦ Ἀπολλωνίου | ἐκ τοῦ θέματος.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 79.

T79

[τὸν δεῖνα - - στ][εφ]ανωθέν[τα | παίδων στάδι]ον τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι | τῆς πεντεκαιδεκάτης | τετραετηρίδος | Ἀφροδεισιῶν || Φιλημονιῶν | ἀγωναθετούντων τῶν περὶ | Ἰούλιον Αὐρήλιον Ζήλου ἀρχιερέως υἱὸν Χαρίδημον νεοποιῶν τὴν δὲ ἀνάστασιν τοῦ ἀνδριάντος || ποιησαμένου Ἰουλίου Κρατερου τοῦ πατρὸς | αὐτοῦ.

Edisyon: Roueché 1993, nr.83; *LBW* 596

T80

--] | Ἀντώνιον Φλάβ(ιον) | Μητροδώρου υἱὸ[ν] | Ἀντίοχον νικήσαντα παίδων πυγμῆν τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι τῆς | πεντεκαιδεκάτης τετραετηρίδος Ἀφροδεισιῶν Φιλημονιῶν | ἀγωναθετούντων τῶν περὶ Ἰούλιον Αὐρήλιον Ζήλου υἱὸν Χαρίδημον καὶ Ζήλου ἔκγονον ἀρχιερέων | κτιστῶν σοφιστῆν | vac. νεοποιῶν vac. | τὴν δὲ ἀνάστασιν || τοῦ ἀνδριάντος ποιησαμένου Ἀντωνίου Φλαβίου Μητροδώρου τοῦ πατρὸς | vac. αὐτοῦ vac.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 84; *CIG* 2812.

T81

[ή βουλὴ ἐτείμησεν ?Μέν][[αν]δρο[ν ..]ΤΟΥ[.]Μ[.....] | υἷον Μενάν[δρου τοῦ οἰκο]νόμου αὐτῆς | ἀγωνισάμενον | παῖδων πανκράτιον | ἐνδόξως τὸν ἐπιτελεσμέ[νον ἀγῶνα Φι]λημονίηον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν | ἀξιολογώτατον || Ἀντ(ώνιον) Καρ(μίνιον?) Πο(πίλιον) Ἀγέ[λαον ἀρχινεω]ποιὸν νεωποιῶν τῆς ἐπιφανε[στάτης θεοῦ || Ἀφροδείτης | τῆς ἀναστάσε]ως τοῦ ἀνδριάν[τος γεγενημέ]νης ἐκ τῶν προσ[όδων πάσης τῆς || βουλῆς | δι' Ἀντ(ωνίου) Αὐρ(ηλίου) Εὐ[ελπίστου τοῦ | βουλάρχου || ὅστις Μένανδρος | ἐστέφθη νεικήσας | καὶ τὸν ἀγῶνα καθῶς | καὶ διὰ τοῦ ἐτέρου ἀνδριάντος τοῦ αὐτοῦ || πρὸ αὐτοῦ ἐστῶτος | δ[ηλ]οῦται.

Edisyon: Roueché 1993, nr. 85; *CIG* 2811

T82 – (IS. yak. 241)

-- | [...] παῖδα τῶν [? εὖ γεγονότων] | [...] νείκησαν[τα ? ἐνδόξως] | [παί]δων πυγ[μῆν ? ἐν ἀγῶνι] | [τῆς] Ἀφροδεισι[ήων Φιλημον]||[ιήω]ν εἰκοστῆ[ς τετραετηρίδος] | [ἀγω]νοθετου[ντος Τιβερί]||[ου] Κλαυδίου [..?.. υἱου] | [Ἀπολ]λωνίου Μα[ρκιανοῦ ...] | [...] ? Ἀσιάρχου [? καὶ ἀρχιερέως] || [τῆς] πατρίδος· [?προνοησαμένων] | [τῶν] τῆς ἐπιφα[νεστάτης θεᾶς] | [vac. Ἀ]φροδείτης υ[εοποιῶν τῶν περὶ] | [Τιβέ]ριον Κλαύ[διον Ἰούλιον Κάνδ]||[ιδον] Ἡγεμονέ[α Ἀσίας ἀρχιε]||[ρέων] καὶ ἀρχιερ[έων υἷον καὶ ἕκ] | [γονον] συγγενη Α[...9... ἀρχ]||[ινε]ωποιὸν Ι[... 13 ...] | [...] χόμενο Ι[-... 13 ...] | [...] ΕΝ κεφαλ[... 13 ...] || [?καθῶ]ς καὶ ΤΟΙ[... 13 ...] | [τοῦ ἀ]ξιολογοτ[ατου ... 9 ...] | [...] Ἀιλίου ΑΙ[... 13 ...] | [...] ΠΡΕ[...15...] | [? vac]

Edisyon: Roueché 1993, nr. 86.

ANTIOKHEIA AD MAEANDRUM

Kharmideia

T83

Ἄδραστος Ἀδρ[άσ]|| του τοῦ Ἀδράστο[υ] | Δαμάλων ἱερὸς | μὴ κα<τὰ> τὴν τρίτην || περίοδον τῶν Χαρ[μιδείων] παίδων | ν πανκράτιον v2 | ἀγωνοθετοῦντος | Πο(πλίου) Αἰλ(ίου) Λουκιλιανοῦ || vacat Διονυσίου vacat | ἐπιμεληθέντος | τῆς ἀναστάσεως | τοῦ ἀνδριάντος Ἀδρά[στου τοῦ ἡ' τοῦ πατρὸς] || vacat αὐτοῦ. vacat

Edisyon: Ramsay 1895, s. 190, nr. 73; Robert *OMS* II, s. 1099-1100.

T84

[—] | [νεικῶ τὴν δ]εκάτην | [περίοδον τῶ]ν Χαρμο[[δείων παίδ]ων vacat | [πα]γκράτιον ||
[προνοη]σαμένου τῆς | [ἀναστ]άσεως τοῦ ἀνδρι[[άντος] Ζωσίμου τοῦ | [πατ]ρὸς αὐτοῦ
vacat | [νεωκόρ]ου τῶν πατρῶν || [θεῶν κ]αὶ τοῦ κυρίου | [αὐ]τοκράτορος.

Edisyon: Sterrett 1888, nr. 5; Robert 1921, (*RPh* 3), 134.

ATTOUDA

Adrasteia

T85

Ὀ[λύμ]πια Ἡράκλεια Ἀδράστηα | vac. | ἀγαθῆ τύχη.

Edisyon: Radet 1980 (*BCH* 14), nr. 14; *MAMA* 6, nr. 81

Andrianteia

T86

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν?] | Νεικίαν παῖδα | τῶν εὔ γεγονότων | υἱὸν Πausανίου | β' τοῦ
Διονοισίου || ἀνδρὸς βουλευτοῦ | καὶ πάσας ἀρχὰς κὲ | λειτουργίας λαμπρῶς | καὶ
ἐπιφανῶς ἐκτετε|λεκότος νεικήσαν||τα τὸν πρώτως ἐπι|τελεσθέντα τῶν | Ποιθίων ἀγῶνα
Νέ| [α? ...8...]α τὰ κὲ | **Ἀνδριάντεια** παίδων || πάλιν ἀναθέντος | τοῦ ἀγωνοθέτου
Ἀν|δρέου τοῦ Περείτου | τὸν ἀνδριάντα· | τῆς ἀναστάσεως || γενομένης δι' ἐπιμε|λητῶν
Πausανίου τοῦ | Πausανίου γ' κὲ Πau|σανίου τοῦ Ἐπιγόνου | τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως ||
προτραπέντων.

Edisyon: *CIG* nr. 3952; Ramsay 1895, nr. 70; *IGRR* 4, nr. 844, *MAMA* 6, nr. 76.

T87

- - -| Νέων [Ἀδραστήων] | Πυθίων Ἀνδριαντή|ων

Edisyon: *MAMA* 6, nr. 82.

T339

ἡ πατρις | Μητροδωρον Μη|τροδώρου φύσει | δὲ Κλ(αυδίου) Θάλλου || υἷον ἀνδρὸς
λει|τουργοῦ κήρυκα | καὶ κωμῶδον ἀ|[γω]νιστὴν παρά|[δο]ξον ἐνδόξως || ἀγωνισάμενον
| καὶ νικήσαντα | τὸν ἀγῶνα τῶν κήρυκων τῶν μεγάλω[ν Πυθ]ίων || *kazima ve kirik* τῆ |
δευτέ[ρη] περιόδῳ | τῆς ἀναστάσεως | τοῦ ἀνδριάντος | ἐπιμελησαμένου || Κλ(αυδίου)
Θάλλου τοῦ πα|τρὸς αὐτοῦ.

Tamamlama Önerisi: Str. 15: [Ἀνδριαντῶν ?]

Edisyon: Bilgiç-Kavak, Yılmaz-Kolancı 2022 (*Olba* 30), s. 395 vd.

HERAKLEA SALBAKE

Sebasta Cornelianeia Artemaia

T88

Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) Καλλέας δ' | Μενάνδρου συγγε|νῆς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Μελέαγρου | ἱερονεῖκου νεικήσας || παίδων πάλην ἐν|δόξως τῆ β' περιόδῳ | Σεβ(αστὰ)
Κορνηλιάνεια Ἀρ|τέμεια ἐκ καταλείψ[ε]||ως Κορνηλιανοῦ [Ἀρτε]||μᾶ δ' τοῦ
Πανκράτ[ους] | τῆ πατρίδι τὸ τῆς [.4.]

Edisyon: *MAMA* 6, nr. 116.

MYLASA

Censorineia

T89

Γαῖωι Μαρ|κίωι Κηνσωρίνωι | σωτῆρι καὶ εὐεργέτη καθιέρωσαν || οἱ γεγονότες
ἀγνο|θέται τῶν Κηνσωρινῶν | Μελάντας Λέοντος καὶ | Θεόμνηστος Ἰάσονος | τοῦ
Θεο<μνήστου>.

Edisyon: *SEG* 2, 549; *I Mylasa* nr. 410.

NYSA

Diogeneia

T90

Αὐρ(ῆλιος) · Λεύκιος τρίς |ὁ καὶ Διογένης Νει|σεὺς νεικήσας | παίδων πάλην || ἄπτωτος
ἀμεσο|λάβητος θέμιδος | ἐβδόμησ Διογενείων καταλιφθείσης | ὑπὸ τοῦ
ἀξιομνη||μονεύτου γενο|μένου Λυκιάρχου | Διογένους τρίς τοῦ | Μητροδώρου Νει|σέος.
| ramus corona ramus

Edisyon: TAM II, nr. 741.

KNIDOS

Artemidoreia

T91

[- - -] | [χρυσ]<έ>οι θαλλοῦ στεφάνοι καὶ ἄλλοις | [χρ]υσέοις στεφάνοις τρισί, εἰκόσι |
[χα]λκείαις τρισὶ καὶ μαρμαρίναις | [τρι]σὶ καὶ χρυσέαις τρισί, ἀναγορεύσεσ[ι] || [κα]ὶ
στεφαναφορίας καὶ προεδρίας | [ἐ]ν πᾶσι τοῖς ἀγῶσι καὶ αὐτῶι καὶ | [ἐ]κγόνοις, σιτήσει
ἐν δαμιοργίῳ | [ἄ]ς κα ζώηι· καὶ ἐπεὶ κα μεταλλάξῃ | τὸν βίον, ταφᾶι δαμοσίαι καὶ
ἐνταφᾶι || κατὰ πόλιν ἐν τῶι ἐπισαμοτάτῳ | τοῦ γυμνασίου τόπῳ· ἐστάκει δὲ | [αὐ]τοῦ
καὶ εἰκόνα χρυσέαν σύνναον | [τ]ᾶι Ἀρτάμιτι τᾶι Ἰακυνθοτρόφῳ | [κ]αὶ Ἐπιφανεῖ, ἄς καὶ
αὐτᾶς ἱερεὺς || [ὕ]πάρχει διὰ βίου· καὶ βωμὸν | ἰδρυσάμενος καὶ θυσίας καὶ πομπᾶν | καὶ
γυμνικὸν ἀγῶνα πενταετηρικὸν | ψαφ[ι]ξάμενος Ἀρτεμιδώρεια | τετιμάκει αὐτὸν τιμαῖς
ἰσοθέοις

Edisyon: I Knidos nr. 59.

TRA[LLES (?)]

Nikerateia

T92

Bkz. T62 - M. Ulpius Appuleius Eurycles Mektubu (1)

KILIKIA

ADANDA LAMUS

Leonideia

T93

ἀγαθῆ τύχη. Μάρκος Αὐρ(ήλιος) Φῆρμος Μεμνοδώ|ρου Ἄνεμουριεὺς τρὶς Θεμεονείκης
νεικήσας ἀνδρῶν | πάνκρατιν θέμιδος Λεωνιδείου ἀγωνοθετοῦντος | δι' αἰῶνος Λεωνίδα
Λεωνίδου Κένδου ἥρωος || προκαθεζομένου καὶ ἀγωνοθετοῦντος Λεωνίδου | Κένδου
πατρὸς τοῦ ἥρωος.

Edisyon: Paribeni-Romanelli 1914, nr. 120.

ANTIOKHEIA AD KRAGUM

Leonideia

T94

Μ. Αὐρή[λιον - - -] | Ἰουλια[νόν {²e.g.}]² παλαιστὴν ἄπτω|τον κα[ὶ ἀμεσολάβητον καὶ] |
ἀκατά[βλητον νεικήσαν]||τα ἀνδ[ρῶν παγκράτιον] | θέμιδ[ος -' Λεωνιδεῖ]||ου
ἀγω[νοθετοῦντος] | δι' αἰῶν[ος Λεωνίδα Λε]||ωνίδου [Κένδου προκα]||θεζομ[ένου αὐτοῦ
τοῦ Λε]||ωνίδου [Κένδου τοῦ πα]||τρὸς τ[οῦ ἥρωος].

Edisyon: Bean-Mitford 1965, nr. 41; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 18.

T95

Αὐρ. Σαλβ[ια]νὸν Ἀδ[αί]ου(?) Ἀντιο[χ]έα πατρ[ό]βουλον νεικήσαντα | παιδῶν
πανκράτιν || θέμιδος β'(?) Λεωνιδε[ῖ]ου ἀγωνοθετοῦντος | διὰ αἰῶνο[ς Λ]εωνίδα |
Λεωνίδου Κένδου προ|καθεζομένου Λεων[ί]δου πατρὸς τοῦ ἥ[ρω]ος | [εὐ]τύχι {vac.}
ΤΟΥ[- -].

Edisyon: Bean-Mitford 1965, nr. 42; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 11.

T96

[Λ]εω[νίδ]||[.] νε[ική]σαντα [ἀν]δρῶν [παν]κράτιον | θέμιδ[ος] β' Λεωνι|δεῖου
ἀγωνοθε|τοῦν[το]ς δι' αἰῶνος | Λεωνίδ[α] ἥρωος | προκ[αθε]ζο[μ]ένου | Λεων[ίδο]υ
Κένδου || [υἱοῦ(?) τ]οῦ ἥρωο[ς].

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, 152, nr. 258.

T97

[ή βουλή κ]αὶ ὁ δ[ῆμος] | [Α]ὐρ. Λεωνίδα Λ[εωνί]δου Κένδου αἰώνιον | ἀγωναθέτην
ἀγῶ||νος τετραετηρικοῦ | θέμιδος υἱὸν τοῦ ἀξιολογωτάτου Λεωνίδου | Κένδου βουλευτοῦ
τῆς | τε ἡμετέρας πόλεως || καὶ Λαμωτῶν | τὸν ἥρωα.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, 152, nr. 259.

KASTABALA-HIERAPOLIS

Herakleideia 1 yazıt

T98

ὁ δῆμος | [Μ. Α]ὐρ. Καισωνεῖνον Δημήτριον | β[ο]υλευτὴν υἱὸν Μ. Αὐρ. Δημητρίου | τοῦ
καὶ Στράβωνος βουλευτοῦ || [ν]ικήσαντα πάλιν παίδων | [(?) θέμιδος .] ἀγῶνος
καταλειφθέν[το]ς ὑ[π]ὸ Ἡρακλείδου τοῦ καὶ | [Ἡ]ρ[ο]δ[ώ]ρου Ἡροδώρου β' | ἐπὶ
ἐνκ[ρι]τῶν || τῶν περὶ Μ. Αὐρ. Ζήωνα.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 68

KORAKESION

Aurelius Obrimianus Indemis Themisi

T99

Ἐπὶ ἀγωναθέτου | αὐθερέτου Αὐρ. Ὀβριμιανοῦ Τουησιανοῦ ἀγῶνος θέμιδος ||
τετραετηρίδος α' τῆς καταλιφθεισῆς ὑπὸ τοῦ | πατρὸς αὐτοῦ Αὐρ. Ὀβριμιανοῦ
Ἰνδημιδος | τοῦ ἀειμίστου Αὐρ. || Πασικράτης δις βουλευτῆς Κορακησιώτης νεικήσας
ἀνδρῶν πανκρά|τιον.

Edisyon: Bean-Mitford 1965, nr. 4; *SEG* 18 572; Hagel-Tomaschitz 1998, 167, nr. 8

Neon - 2 yazıt

T100

ἀγαθῆ τύχη | Αὐρήλιος Πτολεμαῖος | Πάππου δις Νέου νεική|σας παίδων πάλιν ἀπτῶς ||
ἀγῶνος θέμιδος τετραε|τηρίδος τῆς καταλιφθεί|σης ὑπὸ Νέωνος Μεννέου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, s. 137, nr. 224; Hagel-Tomaschitz 1998, s. 166, nr. 3.

T101 - 5.Kutlama

Ἐπὶ ἀγων[οθέτ]ου | Πρωτογένους Ποντικοῦ Κονδης Μάρ|κου νεικήσας παί||δων πάλην
ἀγῶνος | ε' θέμιδος τετρα|ετηρίδος τοῦ καταλιφθέντος | ὑπὸ Νέωνος [Μεν]||νέου.

Edisyon: *SEG* 35, nr. 1415; Nollé-Şahin-Vorster 1985, (*EA* 5), s. 129 vd. nr. 7; Hagel-Tomaschitz 1998, s. 169, nr. 17.

LAERTES

Mousaiea

T102

Αἵματος ἐξ ἀγαθῶ πέλον | τιμαῖον ἰδ' ἀρχαῖς | καὶ σθένει πινυτῆ τε μετέ|πρεπον ἠιθέοισι
|| Καλλιππιανὸς καλλει τ' | ἐρόεις καὶ ἤθεσι κεδνός | [ν]ῶν δέ με νικήσαντα θέ[μιν] |
πινυτοῦ Μουσαί[ου] ἦν λίπε Παμφύλοισι κ[αί] || ἠγαθέοισι Κίλιξι Νέστερος
ἀθλοθετοῦν[τος] | ἀγαυοῦ κυδαλίμοιο ἦρπασε Μοῖρ' ὅλοη καὶ ἀπ[ώ]λε|σεν ἄνθεος
ἀκμήν.

Ed: Bean-Mitford 1962, (*AS* 12), s. 202 vd., nr. 22.

4 Kişinin Mirası olan Themis

T103

[νικ]ήσας ἀνδρῶν πάλην θέμιδος ζ' ἀγῶν[ο]ς τριετηρικοῦ ἀχθέντος ἐκ χρημάτων |
κατ[α]λειφθέντων ὑπὸ τε Νέστερος Ὀβρίμ[ου] | καὶ Φραντείνου καὶ Ταίωνος καὶ
Ἰνδοου[ς] || Διοδώρου ἀγωνοθετοῦντος Φο[ί]βου.

Edisyon: Bean-Mitford 1962 (*AS* 12), s. 204, nr. 23; Hagel -Tomaschitz 1998, s. 304, nr. 12; *SEG* 20, nr. 84

SYEDRA

Khrestos & Theodora Themisi

T104

Κόνων Συεδρε[ύς] νε[ι]κήσας παίδων πυγμα[ήν] | θέμιδος τετραετ[η]ρικῆς | β' φιλοτειμη[θε]ίσης καὶ || ἐπιτελεσθείσης ὑπὸ | Αὐρ(ηλίου) Ζωίλου Χρήστου | τοῦ ἀξιολογωτάτου καὶ | Αὐρηλίας Διοδωριανῆς Θε[ο]δώρας τῆς γυνα[ι]κὸς [α]ὐτοῦ τῆς ἀξιολογωτάτης ἐξ ἰδίων χρη[η]μάτων ἀγ[ω]νοθετοῦν[τος] αὐτοῦ [τοῦ] φιλο[τε]ίμου].

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 238 Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 16.

T105

[ὁ δεῖνα νεικήσας ...] | [θέμιδος τετρατηρικῆς] | [? φιλοτειμηθείσης καὶ] | [ἐπιτελεσθείσης ὑπὸ] || [Αὐρ(ηλίας) Ζωίλου Χρήστου τοῦ] | ἀξιολογ[ω]τάτου καὶ | Αὐρ(ηλίας) Διοδ[ω]ριανῆς Θε[ο]δώρ[ας] τῆς γυναικ[ὸς] | α]ὐ[τ]ο[ῦ] τῆς ἀξιολογ[ω]τ[ά]τ[ης] ἐξ ἰδίων κρη[μ]άτων ἀγ[ω]νοθετοῦν[τος] [α]ὐτοῦ τοῦ φιλοτείμου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 239; Hagel-Tomaschitz 1998, s. 387, nr. 8

T106

[ὁ δεῖνα νεικήσας | θέμιδος τετρατηρικῆς ? φι[λο]τειμηθεί[σης] | καὶ ἐπιτελεσθείσης ὑπὸ Αὐρ(ηλίου) Ζωί[λου] | Χρήστου τοῦ ἀξιολογωτάτου καὶ Αὐρ(ηλίας) | Διοδωριανῆς [Θ]εοδώρας τῆς ἀξιολογ[ω]τ[ά]τ[ης] ἐξ ἰδίων χρημάτων τὸ τοῦ παν[κ]ρα[τ]ίον ἄθλον [χαρι]σ[α]μέν[η]ς (?) ἀγ[ω]νοθετοῦν[τος] αὐτοῦ τοῦ φιλοτείμου | (μου).

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 240; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 15.

T107

[ὁ δεῖνα νεικήσας | [θέμιδος κτλ.] | φι[λο]τειμηθεί[σης] καὶ | [ἐπι]τελεσθείσης ὑπὸ Αὐρ(ηλίου) [Ζ]ω[ί]λου Χρήσ[τ]ου τοῦ ἀξιολογ[ω]τάτου καὶ [Αὐ]ρ(ηλίας) Διοδωριανῆς || [Θε]οδώρας τῆς γυναικὸς αὐ[τ]οῦ τῆς ἀ[ξι]ολογωτάτης ἐξ ἰδί[ων] χρημάτων ἀγ[ω]νοθε[τοῦν] [τος] αὐτοῦ (?) τοῦ (?) φιλοτείμου (?)

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 241; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 14.

T108

- - - | [..... θέμιδος τετ]ραετη[[ρικῆς φιλοτ]ειμηθείσης καὶ | [ἐπιτελεσ]θείσης [ὑπὸ
Ἀὐρ(ηλίου)] Ζωί[λου Χρήσ]του τ[ο]ῦ ἀ[ξι]ολογω[[τάτου] καὶ Ἀὐρ(ηλίας) [Διοδω]ριανῆς
| [Θεο]δώρας τῆς γ[υναικ]ῶς [αὐ]τοῦ τῆς ἀξιολογω[τά]της ἐξ [ιδί]ων χρημάτων
ἀγνοθετοῦν|τος αὐτοῦ τοῦ φιλοτείμου || Ζωίλου.

Edisyon: Bean-Mitford 1962, nr. 11; *BE* 1965, s. 423; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 26.

T335

[] | [φιλοτειμηθείσης καὶ ἐπι]τελεσθεί[σης ὑπὸ Ἀὐρ.] | Ζωίλου Χρήστου τοῦ
ἀξ[ι]ολογωτάτου καὶ Ἀὐρ. Διοδωριανῆς Θεοδώρας τῆς || γυναικὸς αὐτοῦ τῆς
ἀξιολογωτάτης ἐξ ιδίων | χρημάτων ἀγνοθετ[οῦν]||τος αὐτοῦ τοῦ φιλοτεί[[μου
Ζωίλου].

Edisyon: Saraçoğlu 2021 (*Philia* 7), s. 116-117, nr. 5.

Ladike

T109

Μηνογένης | Νοῦς Συεδρεὺς | νεικήσας [π]αίδω[ν πα]νκράτιον || θέμ[ι]δος
τετραετηρικῆς δ' | καταλειφθεί[σης ὑπὸ Λαδί]κης Εἰδαίου δ' || ἀγνοθετοῦν|τος
Ἀὐρηλίου | Μενανδριανοῦ | Θεοφίλου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 234; Bean-Mitford 1962, nr.15; Hagel-
Tomaschitz 1998, nr. 7.

T110

Μ]ᾶρκος Ἀὐρήλιος | [Ἴ]λεις Ἴηλει Ἀνεμου[ρι]εὺς νεικήσας | παίδων πάλιν θέμ[ι]δος
τετραετηρικῆς | θ' καταλειφθεί[σης | ὑπὸ Λαδί]κης Εἰδαίου ἀγνοθετ[οῦντ]ος
Ἀὐρ(ηλίου) || Νάσονος δις | Λουόλου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 237; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 12.

T111

Αὐρ(ήλιος) Ἀντώνης Ἀσπέν|διος βουλευτῆς ἱερο|νεύκης παράδοξος | νεικήσας ἀνδρῶν ||
πανκράτιον θέμιδος | τετραετηρικῆς θ' | καταλειφθείσης ὑπὸ | Λαδίκης Εἰδαίου |
ἀγωνοθετοῦντος || Αὐρ(ηλίου) Νάσονος δις | Λουόλου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 236; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 6.

T112

[Αὐρ(ήλιος)] Μανδρογένης | Μανδρογένους Συ|εδρεὺς νεικήσας | ἀνδρῶν πανκράτι||ον
θέμιδος τετρα|ετηρικῆς ι' [?] κατα|λειφθείσης ὑπὸ | Λαδίκης Εἰδαίου | ἀγωνοθετοῦντος ||
Αὐρ(ηλίου) [Κα]λλικλίου|νοῦ Πο[υφει]νία|νοῦ Ποτεί[τ]ου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 235; *SEG* 38, 1490; Nollé 1988, (*EA* 12), s. 129f, a.; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 13.

T113

Αὐρ(ήλιος) Νεωνιανὸς | Ἄρειος Συεδρεὺς | νεικήσας παίδων | πυγμὴν θέ(vac)μιδος ||
τετραετηρικῆς τῆς | καταλειφθείσης | ὑπὸ Λαδί(vac)κης Εἰδαίου ἀγωνοθε|τοῦντος (vac)
Αὐρ(ηλίου) || Καλλικλιανοῦ | Καλλικλέους νέου.

Edisyon: Nollé 1988 (*EA* 12) s. 130f, nr. B; *SEG* 38, 1491; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 31.

T336

[] | Σιδήτης νεικήσας | ἀνδρῶν πάλην | ἀγωνοθετοῦν|τος Αὐρ. Μεναν|δριανοῦ ν
Θεο|φίλου.

- Kazanan sporcu Αὐρ. Ἀριστογένης (?) olabilir.

Edisyon: Saraçoğlu 2021 (*Philia* 7), s. 112-113, nr. 2. |

T337

Αὐρ. Κόνων | νέος vac. | Συεδρεὺς νεική|σας παίδων πυγμὴν || θέμιδος τετραετηρι|κῆς δ'
καταλειφθεί|σης ὑπὸ Λαδίκης Εἰδαίο[υ] ἀγωνοθε|τοῦντος Αὐρ. | vac.

Edisyon: Saraçoğlu 2021 (*Philia* 7), s. 113-115, nr. 3.

Mousonios

T114

Αὐρήλιος Τυδιανὸς | Θεόδωρος νεικήσας | παίδων πάλην θέμιδος [Μ]ουσωνίου λ' | [ἐκ] φιλοτειμίας Κ(οίντου) | Τινείου Σακέρδωτος καὶ Οὐολουσσίας | Λαδίκης τῶν λαμπροτάτων ὑπατικῶν ἀγωνοθετοῦντος Αὐρ(ηλίου) Καλλικλιαροῦ Ῥουφειανοῦ | Ποτείου | τοῦ ἀξιολογωτάτου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 245; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 3; *IGR* III 829.

T115

Ἀγαθὴ Τύχη | Αὐρ(ηλιος) Τυδιανὸς Κόνων ὁ καὶ | Ματιδιανὸς Συεδρεὺς νεικήσας παίδων πυγμὴν θέμιδος Μουσωνίου ἐκ φιλοτειμίας Κ(οίντου) Τινείου Σακέρδωτος | καὶ Οὐολουσσίας Λαδίκης τῶν λαμπροτάτων ὑπατικῶν ἀγωνοθετοῦντος Αὐρ(ηλίου) Νουμ[ε]ριανοῦ Νουμερίου τοῦ | καὶ Μορίου.

Edisyon: Nollé 1988 (*EA* 12), s. 132f, nr. D; Hagel-Tomaschitz 1998, s. 394, nr. 32; *SEG* 38, 1493.

Tydianeia

T116

Αὐρ(ηλιος) Κωνωνίαδος Λόγγος νεικήσας παίδων | πάλην θέμιδος || [Τυ]διανῆς ἀγωνοθετοῦντος | Αὐρ(ηλίου) Καλλικλιαροῦ Ῥουφειανοῦ Ποτείου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 243; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 5.

T117

Αὐρήλιος Μηνογένης Νοῦς | νεικήσας ἀνδρῶν | πάλην θέμιδος || [Τυ]διανῆς ἀγωνοθετοῦντος Αὐρηλίου μήνοῦ Ἄρκελάου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 242; Bean-Mitford 1962, nr.15; Nollé 1988 (*EA* 12) s. 131 c; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 4; *SEG* 38, 1492.

T118

Αὐρ(ήλιος) Ἰ[ερ]ωνυ|μιανὸς Νου|μέριος νει|κήσας παί|δων πάλην | θέμιδος Τυ|διανῆς
ἀγωνοθετοῦντος | Αὐρηλίου Δημη|τριανοῦ Νουμερίου.

Edisyon: Heberdey-Wilhelm 1896, nr. 24; Hagel-Tomaschitz 1998, nr. 9.

T338

[Αὐρ.] Διονύσιος | [Μ]ανδρογένους | [ν]εικήσας ἀνδ[ρῶν] | [π]άλην θέμιδο[ς] ||
[Τυδ]ιανῆς ἀγων[ο]||[θε]τοῦντ(ος) Αὐρ. | [Κ]αλλικλιανοῦ | [Ῥου]φεινιανοῦ | [Π]οτείτου
vac.

Edisyon: Saraçoğlu 2021 (*Philia* 7), s. 111-112, nr. 1.

LYDIA

TRIPOLIS

Megara Attalaneia Olympia – 2 Yazıt

T119

(İS. II. Yüzyıl sonu)

[Μ. Αἴ]λ. · Οὐλ. · Ἄντ. · Μεσσαλεῖνος ὁ κράτι|στος ἐτείμησεν ἀνδριάσιν · Μ(ἄρκον) ·
Αὐρ(ήλιον) Ἐ|παφρόδειτον Ἐπαφροδείτου, πατρὸς καὶ | πάππου βουλευτῶν πύκτην || καὶ
· Μ(ἄρκον) · Αὐρ(ήλιον) Ἰουλιανὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ Πα|πίου πύκτην ἐνδόξως
ἀγωνισαμένους | καὶ συνεξεληθόντας τὸν ἀγῶνα τῶν Μεγά|λων Ἀτταλιανείων Ὀλυμπίων
τὸν πρώτως | vacat παρ' ἡμεῖν ἀχθέντα. Vacat

Edisyon: Tanriver 2009 (*EA* 42), nr. 3; *SEG* 59, nr. 1404; *AE* 2009, nr. 1403.

T120

(İS. II. Yüzyıl sonu)

· Μ(ἄρκος) · Αὐρ(ήλιος) · Μέναν|δρος Μενάν|δρου τοῦ Φιλάνορος νει|κήσας πυγμῆν |
τὸν πρώτως παρ' ἡμεῖν ἀχθέν|τα ἀγῶνα τῶν | Μεγάλων Ἀτ|ταλιανείων Ὀλυμπίων
πρώ|του ἀθλοθέτου | καὶ ἀγωνοθέτου | διὰ βίου · Μ(άρκου) · Αὐρ(ηλίου) || Ἀτταλιανοῦ |
πανκρατιαστοῦ | παραδόξου.

Edisyon: Tanriver 2009 (EA 42), nr. 2; SEG 59, nr. 1403; AE 2009, nr. 1402.

LYKIA

ARYKANDA

Aurelia Embromiane Themisi

T121

(İS. III yüzyıl)

[τοῦ δεινός νεικήσαντος] | [ἀ]μεσολαβήτρο[υ] | [π]άλην θέμεως {θέμιδος} | [τ]ῆς καταλιφθει[σ]ῆς ἀξιομνημο(νεύτου) || [A]ὐρ(ηλίας)· Ἐμβρομιανῆς | [A]ρुकανδίδος | [...]ρντος διὰ vac. | [- - -]ΟΤΠΠ[- - -]

Edisyon: Şahin1994, nr. 76.

BALBOURA

Meleagreia

T122

(Antoninus Pius'un Mektubu)

[A]ὐτοκράτω[ρ] Καῖσαρ, [θ]εοῦ | Ἄδρι[α]νοῦ υἱός, θεοῦ Τραιανοῦ | Παρθικ[οῦ υἱ]ωνός, θεοῦ Νέρουα | ἔγγονος, Τ[ί]τος Αἴλιος Ἄδρια|νός [A]ντ[ω]νεῖνος Σεβαστό[ς], | ἀρχιερε[ὺς μ]έγιστος, δημ(αρχικῆς) ἐξ(ουσίας) | τὸ κα', αὐτοκράτ[ω]ρ τὸ β', ὕπατος | τὸ δ', π(ατήρ) π(ατρίδος), Β[α]λβουρέ[ω]ν τοῖς | ἄρχουσι καὶ τῇ βουλῇ καὶ τῷ || δῆμῳ χαίρειν τὴν φιλοτειμίαν, ἣν ἐπιδέδεικται πρὸς ὑμᾶς Μελέαγρος | **Κάστορος, [ἐπήν]εσα. [β]εβαιῶ ν <τὸν> | [ἀ]γῶν[α] γυμνικὸν μουσικὸν** || ἐν τῇ [ὑμετ]έρα πόλει· ἔστω δὲ | κα[ὶ] τὰ ἐπιτε[ί]μια κύρια τὰ ἐπὶ τῆς | ἐπαγγελία[ς] αὐτοῦ ὀρισθέν[τα], ἐπεὶ καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρός | μου Τερμησεῦσι συνεχωρή[θη] τοῦτο ἐφ' ὁμοίας ὑποσχέ[σεως], ἣν καὶ ὑμεῖς τῷ ψηφίσματι ἐνεγράψατε | εὐτυχεῖτε.

++ **Düzelme:** Κάστορος, [ἐπήν]εσα. [β]εβαιῶ τὸν | **ἀγῶνα τὸν** μουσικὸν (Milner 1991, (AS 41), s. 60.

Edisyon: IGR III, 467; Coulton-Milner-Reyes 1989 (AS 39), nr. 2.

T123

Aršitrav - Antonineia Meleagreia

(1) Μελέαγρος Κάσταρος Πολδεύκους τοῦ Γαίου Βαλβουρεὺς ἀγωνοθέτης διὰ αἰῶνος πανηγύρεως μεγάλης πενταετηρικῆς πρώτης Ἄντωνε[ί]ων Μελεαγρίων κατεσκεύασεν τὸ ἔργ

(2) [ον κ]αὶ τοὺς ἀνδριάντας ἀνέστησεν ἐκ τῶν ιδί[ων]. vac.

Edisyon: Coulton-Milner-Reyes 1989 (AS 39), nr. 1

T124 – 1. Kutlama MS 158'den sonra

ἐπὶ ἀγωνοθέτου | πρώτου διὰ βίου Θεο|αντιανοῦ δις Με|λεάγρου Κάστο||ρος θέμιδος ἀγο|μένης ἐκ δωρε|ᾶς Μελεάγρου Κάσ|τορος τοῦ πάπ|που αὐτοῦ || Θόας Ἐρμαίου Θό|αντος τρὶς τάξε|ως τῆς πρωτε|ούσης νεικήσας | ἀνδρῶν πανκρά||τιον πρώτος.

Edisyon: CIG III, nr. 4380e; Milner 1991, nr. 1.

T125 -

(İlk Kutlama – İS. 158'den sonra)

[ἐ]πὶ [ἀ]γωνοθέτου | [πρ]ώτου διὰ βίου Θεο|[αντ]ιανοῦ δις Μελε|[άγρου] Κάστορος θέ|[μιδος ἀ]γομένης ἐκ | [δωρεᾶς] Μελεάγρου [Κάστορος] τοῦ πάπ|[vac. που αὐτο]ῦ vacat

Edisyon: Milner 1991, nr. 2.

T126

(İS. 170-80)

Ἐπὶ ἀγωνοθέτ[ου] | πρώτου διὰ βίο[υ] | Θεοαντιανοῦ δ[ις] | Μελεάγρου Κάσ[το]||ρος θέμιδος ἀχθει|σης καὶ τῆς δ' ἐκ δω|ρεᾶς Μελεάγρου | Κάστορος τοῦ | πάππου αὐτοῦ || Μουσαῖος τρὶς Τρω[ί]λου Μουσαίου Πο|[λ]υδεύκους ὁ καὶ Κα|λανδίων ἀνήρ ἐκ | τῶν πρώτων ἐν τῇ || πόλει συγγενῆς | κοινῶν ἀρχόντων | τοῦ ἔθνους πατρός | κοινοῦ ἄρχοντο[ς] | νεικήσας ἀνδρῶ[ν] || πάλη[v. vacat].

Edisyon: Milner 1991, nr. 3.

T127

İS.180'den önce

[Μουσ]αίου γ' τοῦ κα[ι Καλανδίωνος] | ἐπὶ ἀγωναθέτου | πρώτου διὰ βίου | Θεαντιανοῦ
δὶς || Μελεάγρου Κάστο|ρος θέμιδος ἀχθεί|σης καὶ τῆς Ϛ' ἐκ δω|ρεᾶς Μελεάγρου |
Κάστορος τοῦ πάπ|που αὐτοῦ vac. || Μουσαῖος τρις Τρω|ίλου Μουσαίου Πολυδεύκου
ὁ καὶ Κα|λανδίαν ἀνήρ ἐκ τῶν | πρώτων ἐν τῇ πό[λει συν]γενῆς | κοινῶν ἀρχόντων | τοῦ
ἔθνους πατρὸς | κοινοῦ ἄρχοντος || νεικήσας ἀνδρῶν | πάλην?]

Edisyon: Milner 1991, nr. 4.

T128

(İS. 180'den önce)

Ἐπὶ ἀγωναθέτου | πρώτου διὰ βίου Θεαν|τιανοῦ δὶς Μελεάγρου | Κάστορος θέμιδος
ἀ|χθείσης καὶ τῆς Ϛ' ἐκ δω|ρεᾶς Μελεάγρου | Κάστορος | αὐτοῦ | Τρω[ί]λος Μο[υ]σαίου
τρις || Ἑρμα[ί]ου ἀνήρ τῶν πα|ρ' ἡμεῖν εὐσχημονεσ|τάτων νεικήσας ἀν|δρῶν πάλην καὶ
στάδι|ον δὶς. vacat

Edisyon: Milner 1991, nr. 5.

T129

(İS. yak. 190)

Μουσαίου δ' vacat | ἐπὶ ἀγωναθέτου πρώ|τοῦ διὰ βίου Θεαντια|νοῦ δὶς Μελεάγρου
Κάσ||τορος θέμιδος ἀχθεί|σης καὶ τῆς Ϛ' ἐκ δωρε|ᾶς Μελεάγρου Κάστο|ρος τοῦ πάππου
αὐτοῦ | Μουσαῖος τετράκι || Ἑρμαίου ἀνήρ τῶν πα|ρ' ἡμεῖν εὐσχημονεσ|τάτων νεικήσας
ἀν|δρῶν πανκράτιον καὶ |στάδιον

Edisyon: Milner 1991, nr. 6.

T130

(İS. ca. 190)

Ἐπὶ ἀγωνοθέτου | πρώτου διὰ βίου | Θεαντιανοῦ δις | Μελεάγρου Κάστο|| ρος θέμιδος
ἀχθείσης καὶ τῆς ζ' ἐκ δω|ρεῶς Μελεάγρου Κά|στορος τοῦ πάπ|που αὐτοῦ || Προκλιανὸς
Ἑρμαίου Ἀρτέμονος Ἑρ|μαίου Ἀρτέμω|νος Κάστορος καὶ | Μουσαῖος Τρωίλου ||
Μουσαίου ἀγωνισά|μενοι ἐνδόξως κα[ι] | συστεφθέντες πα[ί]δων πάλην.

Edisyon: Milner 1991, nr. 7.

T131

(ĪS. 212'den sonra)

[Ἐπὶ ἀγωνοθέτου πρώτου | διὰ βίου Αὐρηλίου Θεαν|τιανοῦ υἱοῦ Θεαντιανοῦ] |
Μελεάγρου Κάστ|ορο[ς θέ]||[μιδος ἀ]χθείσης καὶ [τῆς] | θ' ἐκ δωρεῶς Μελεάγρο[υ] |
Κάστορος τοῦ πάππο[υ] | αὐτοῦ vac. | Αὐρήλιος Σιμωνίδης || υἱὸς Αὐρηλίου Τρωίλου |
Μουσαίου τρις Ἑρμαίου | ἀνὴρ τῶν παρ' ἡμεῖν εὐσ|χημονεστάτων νεική|σας ἀνδρῶν
πάλην.

Edisyon: Milner 1991, nr. 8.

T132

(ĪS. ca. 220)

Ἐπὶ ἀγω[νο]θέτου | πρώτου διὰ βίου | Αὐρ. Θεαντιανοῦ υἱοῦ Θεαντιανοῦ Με||λεάγρου
Κάστορο ς | θέμιδος ἀχθείσης | καὶ τῆς α' ἐκ δωρεῶς | Μελεάγρου Κάστορο ς | τοῦ πάππου
αὐτοῦ Αὐρ. Σέξτος Κοίντο υ | δις ἀνὴρ τῶν παρ' ἡ|μεῖν εὐ[σ]χημονεσ|τάτων

Edisyon: Milner 1991, nr. 9.

T133

(ĪS. ca. 220)

Ἐπὶ ἀγωνοθέτου | πρώτου διὰ βίου | Αὐρ. Θεαντιανοῦ | υἱοῦ Θεαντιανοῦ || Μελεάγρου
Κάστο|ρος θέμιδος ἀχθείσης καὶ τῆς α' ἐκ δω|ρεῶς Μελεάγρου | Κάστορος τοῦ πάπ||vac.
που αὐτοῦ vacat | Αὐρήλιος Καλανδί|ων Θόαντος δις Μη|γοφίλου Θόαντος | καὶ
Αὐρήλιος Κοίν||τος Σέξτου δις Κοίν|του ἀγωνισάμενοι | ἐνδόξως καὶ συστε|φθέντες
παίδων | vac. πάλην vacat

Edisyon: Milner 1991, nr. 10.

T134

(İS. ca. 220)

Αὐρη(λίου) Τρωίλου δίς | ἐπὶ ἀγωνοθέτου | πρώτου διὰ βίου | Αὐρ. Θεοαντιανοῦ || υἱοῦ
Θοαντιανοῦ | Μελεάγρου Κάστο|ρος θέμιδος ἀχθεί| σης καὶ τῆς αἴ' ἐκ δ[ω]ρρεᾶς
Μελεάγρου || Κάστορος τοῦ | πάππου αὐτοῦ | Αὐρ(ήλιος) Τρωίλος δίς | Βαλβουρεὺς,
νει|κῆσας παίδων || πανκράτιον.

Edisyon: Milner 1991, nr. 11.

T135

(İS 212'den önce)

Ἐπὶ ἀγωνοθέ|του πρώτου δι|ὰ βίου Θεοαντι|ανοῦ δίς Μελεά||γρο[υ - - - - -]

Edisyon: Milner 1991, nr. 12.

T136

(Thoantianos II)

(Αὐρ.) Θεοαντιανὸν [δίς Μελεάγρου] Κάσ[το]|ρος Βαλβουρέα κα[ι] Α[ττ]αλέα |
ἀγωνοθετήσαντα [διὰ β]ίου [τοῦ] | σκηρικ(οῦ) καὶ [θυμελικοῦ? ἀγ]ῶνος || θέμιδος
ἱερασάμε[νον δὲ καὶ Θεᾶς Ῥώ?]|μης ἐν τῷ Λ[υκίω]ν ἔθνει [ἱερέα] | διὰ βίου τοῦ [θεοῦ
Διονύσου? τῆς] | πόλεω[ς] ἡμῶν ὁ κα[ι] ἱερατεύσας? | καὶ θεῶν Μο[υσ]ῶν ἐν τῇ ἑτέρα
|| πατρίδ[ι] αὐτοῦ τῇ] λαμ[προτάτ]η Ἄττα||λέων πόλει [ὡς τετειμῆσθαι] | ἀνδριάσιν ὑπό
τε τοῦ λα[μπρ]ο|τατου ἔθνους καὶ ἀμφοτέρων τῶν πατρίδων γένους συνκλι||τικοῦ καὶ
ὑπατικοῦ μαρτυρη|θέντ(α) ὑπὸ τῆς ἱεραῶς (σκ)ηνικῆς | συνόδου πολλάκις καὶ ὑπὸ | τῆς
λαμπρο[τ]άτης Σιδήτων πόλε|ως καὶ τὸν ἐπι(τ)ροπε[ύ]|σαντα [μ]εγελαφρόνως παρ'
[αὐ]|τοῖς ταμε[ῖ]ων διὰ παντὸς | πιστῶς καὶ ἐπιμελῶς [τ]ῶν δημοσίω[ν] | vac. χρείων vac.

Edisyon: Coulton-Milner-Reyes 1989 (AS 39), nr. 6; Milner 1991, (AS 41) nr. 20.

T137

(M. Aur. Thoantianos III)

Εἰσηγημένου Μάρκου Αὐρηλίου Τρωίλου Μά| [γ]αντος τοῦ Τρωίλου Βουβωνέος καὶ Καδυαν|δέος πεπολιτευομένου δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυ|κίαν πόλεσιν πάσαις, ἐπινηφισαμένου Αὐρηλίου || Μάγαντος δὲ τοῦ Τρωίλου Βουβωνέος γεγονότος ἀρχιφύλακος, ἔδοξεν τῇ κοινῇ τοῦ Λυκίων | ἔθνους ἀρχ<αι>ρεσιακῆ ἐκκλησίᾳ· ἐπεὶ Μᾶρκος vac. | Αὐρήλιος Θεοαντιανὸς υἱὸς Αὐρηλίου Θεοαντι|ανοῦ δις Μελεάγρου Κάστορος Βαλβουρεὺς καὶ || Ἄτταλεύς, ἀνὴρ εὐγενῆς καὶ κόσμιος καὶ ἦθει | καὶ τρόπῳ [ᾗ]ριστος διαπρέπων ἐν τῇ ἐπαρχείᾳ, | γένους συνκλητικοῦ καὶ ὑπατικοῦ καὶ Λυκιαρχι|[κ]οῦ καὶ Πα|[μ]φυλιαρχῶν καὶ πρειμοπιλαρί|ων καὶ ἰππικῶν, ἐπιπάππου Κάστορος ὑποφυ||λάξαντος Λυκίων Προπάππου Μελεά|[γ]ρου [ύ]|ποφυλά[ξ]αντος καὶ ἀρχιφυλακήσαντος [Λυ]|κίων καὶ τειμηθέντος ἐπὶ τῇ ἀρχιφυλακίᾳ, πά|ππου Θεοαντιανοῦ ὑποφυλάξαντος καὶ αὐ|τοῦ Λυκίων, πατρὸς Θεοαντιανοῦ ἱερασαμένου || Λυκίων Θεᾶς Ῥώμης καὶ τειμηθέντος ἱεράτευ|σεν καὶ αὐτὸς τοῦ κοινοῦ Λυκίων ἔθνους Τιβερίου Καίσαρος εὐσεβ[ῶ]ς, καὶ φιλοτίμως παντα|χοῦ τὴν αὐτοῦ π[ρ]οθυμίαν καὶ γνώμην ἐπιδ[εῖ]|κνυται ἐν τοῖς ἀρίστοις οὐ μόνον εἰς τὸ ἔθν[ος] || ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐτέρᾳ πατρίδι αὐτοῦ | τῇ λαμπροτάτῃ Ἄτταλέων πόλει, ὡς μ[ε]|μαρτυρηῆσθαι αὐτῷ καὶ ὑπὸ τοῦ κρατίστου ὑ|πατικοῦ Μάρκου Οὐλπίου Τερτυλλιανοῦ Ἀκύλα λογιστεύσαντος καὶ τῶν Ἄτταλέων, ἐ|φ' αἷς ἐξετέλεσεν καὶ παρὰ τοῖς Ἄτταλεῦ|σιν φιλοτείμως καὶ εὐσεβῶς ἀρχαῖς· διὰ | ταῦτα δεδόχθαι Λυκίων τῷ κοινῷ τετειμηῆσ|θαι τὸν Θεοαντιανὸν εἰκόνι χαλκῆ καὶ εἰκό|νι γραπτῇ, ἐπιγραφῆναι δὲ τῷ ἀνδριάν||τι καὶ τῇ εἰκόνι τὰς προγεγραμμένας τειμᾶ|[ς] | καὶ μαρτυρίας.

Edisyon: Coulton-Milner-Reyes 1989 (AS 39), nr. 5.

T138

Thoantianos III

πρυτανεύσαντα καὶ | ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαρκι|ανοῦ καὶ πανηγυ|ριαχῆσαντα v. ἱερα||σάμενον δὲ καὶ τῶν | Σεβαστῶν μετὰ τῆς | γυναικὸς αὐτοῦ Αὐρ. | Ἄρτεμεις Ἀρατοφά|νους Κάσταρος πα|νηγυριαχῆσαντα δὲ | καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαρκιανοῦ ἀγῶ|νος θυμηλικοῦ τοῦ ἀξιολο|γωτάτου Θεοαντιανοῦ γ' | Μελεάγρου Κάσταρος vac.

Edisyon: Milner 1991, (AS 41) nr. 19.

KADYANDA

Phanianeia (*alias* Ammia)

T139

Κλεόβουλο[ς Σ]αρπηδόνο[ς]. | ἐπὶ ἀγωνοθέτου διὰ β[ί]ου τοῦ ἀξιολογωτά | του
Λυκιάρχου Ἰο[υ]λίου Μεττίου Αὐρηλίου Φιλώτου τοῦ Ἀττάλου Καδυανδέος |
Κλεόβουλος Σαρπηδόνο[ς] τοῦ καὶ Δημητρίου Ἴππολύτου το[ῦ] | Σαρπηδόνο[ς]
Καδυανδεὺς νεικήσας παίδων πάλην πέμπτης | ἀγομένης θέμιδος || ἧς κατέλιπεν
Φανια|νή ἢ καὶ Ἀμμία Φανίου | τοῦ καὶ Φιλώτα Καδυανδῆς τῆ γλυκυτάτη | πατρίδι.

Edisyon: TAM II, nr. 682.

T140

ἐπὶ ἀγωνοθέτο[υ δι]ὰ βίου Ἰουλίου Μ[ε]ττίου Αὐρηλίου Φιλ[ώ]του τοῦ Ἀττάλο[υ] ||
[Κ]αδυανδέος [Αὐρ(ήλιος)] | [Φ]ιλάργυρος ὁ κα[ὶ] Ἰού[λι]ος Φιλάργ[υ]ρο[ς]
τε][τρ]άκι τοῦ καὶ Πα[ιδεύτου?] | Καδυανδεῦ[ς] || [νε]ικήσας ἀνδ[ρῶν πυ][γ]μὴν θέμιδος
[τὸ ..] | [..]. ἀγομένης [ἧς κα][τέ]λ<λ>ιπεν Φ[ανιανὴ τῆ] | πανηγύρ[ει]. vacat

Edisyon: TAM II, nr. 687.

T141

Αὐρ(ηλίου) Φιλαρ[γύρου] τοῦ καὶ Δη[μ]ητρίου | ἐπὶ ἀγωνοθέτου [διὰ βίου] | τοῦ
ἀξιο[λογωτάτου] Λυκιάρ[χ]ου Ἰουλί[ου] Μεττίου Αὐρηλί[ου] Φιλώτο[υ] τοῦ Ἀττάλου
Κα[δυανδέ]ος - - - || [- -]

Edisyon: TAM II, nr. 685.

T142

ἐ[πὶ ἀγωνοθ]έτου δι|ὰ βίου τοῦ ἀξιολογω|τάτου Λυκιάρχου Ἰου|λίου Μεττίου Αὐρη||λίου
Φιλώτου τοῦ Ἀτ|τάλου Καδυανδέ|ος. vacat

Edisyon: TAM II, nr. 683.

T143

ἐπ[ι] ἀγωνοθέτο[υ] | διὰ βίου τοῦ ἀξι[ο]λογωτάτου Λυκ[ι]άρχου Ἰουλί[ο]υ Μετ[τ]ίου
Αὐρηλίου [Φι]λώτου τοῦ Ἀτ[τά]λου Καδυαν[δέος] Ἰππίας τρις [Καδυ][α]νδεὺς
νεκ[ή]σας || [- - -] | [- - -]

Edisyon: TAM II, nr. 684.

T144

[ἐπὶ ἀγωνοθέτου διὰ βίου] | [τοῦ ἀξιολογωτάτου Πο][πλίου Αἰλίου Τερτυλλι][ανοῦ
Ἀριστ]ολόχου τοῦ | [Ἀριστ]ολόχου [Κ]αδ[υ]αν[δέος] Κλαύδιος Τλ[η][πόλεμο]ς
Καδυανδεὺς κ[αὶ] || [Πιναρ?]εὺς νεικήσας vac. | [νέω?]ν πάλην ἀπτῶς | [καὶ]
ἀμεσολάβητος | [θέμι]δος ἕκτης ἤς [κα][τέ]λιπεν Φανιαν[ή] ἢ κ[αὶ] || [Ἀμ]μία Φανίου
τοῦ καὶ [Φι][λώ]τα Καδυανδῆς [τῆ] | [γλυκ]υτάτη πατ[ρίδι].

Edisyon: TAM II, nr. 681.

T145 – 10. Kutlama

[ἐπὶ ἀγωνοθέτου] | [διὰ βίου] τοῦ ἀξι[ο]λογωτάτου Με[ττ]ίου Αὐρ[ηλίου] Ἀτάλου
τοῦ | [καὶ Πιγ]ρ[έους] Καδυαν[δέος] καὶ Τελμησσέος καὶ | [.].λίου υἱοῦ τοῦ
ἀμνήσ[τ]ου {ἀμνήστου} Αὐρηλίου Φιλώτου | [Λυ]κί[α]ρχου · Αὐρ[ηλίου] ·
Φιλάργυ[ρο]ς ὁ καὶ Δημήτριος || [Κ]αδυανδεὺς θεμιονεῖ[κη]ς καὶ υἱὸς Αὐρ[ηλίου] ·
Φιλάργυ[ρου] τοῦ καὶ Ἰουλίου Φι[λα]ργύρου τετράκι τοῦ | καὶ Παιδεύτου
Καδυανδέ[ο]ς θεμιονεῖκου καὶ δ' | [ν]εικήσας ἀνδρῶν πάλην | [θ]έμιδος ἀγομένης τὸ ἰ'
| [ῆ]ς κατέλιπεν Φανιανῆ | [ἠ] καὶ Ἀμμία Φανίου τοῦ καὶ || [Φιλώ]τα Καδυανδῆς τῆ
γλυ[κυ]τάτη πατρίδι].

Edisyon: TAM II, nr. 688.

KSANTHOS

Agrippeia

T146

(İlk kutlama II. yüzyıl sonu III. yy. başı)

Πάνκαλον Μουκιανοῦ | τοῦ Πανκάλου Ξάνθιον | υἷον ἀνδρὸς ἐπισήμου | βουλευτοῦ
τελέσαντος | ἀρχὰς δημοτικὴν μὲν | μίαν βουλευτικὰς δὲ | πάσας · ἀγωνισάμενον | ἀνδρῶν
πάλιν ἐν τῷ | ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι || πρώτῳ θέμιδος ἐκ διαθήκης Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου)
· Καισιανοῦ | Ἀγρίππα νεικήσαντα | καὶ ἐκβιβάσαντα κλήρους | ἐννέα ἄπτωτον
ἀγωνοθετοῦντος τῆς | θέμιδος διὰ βίου τοῦ | ἀξιολογωτάτου φιλοπάτριδος Λυκίάρχου |
Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου) · Τηλεμάχου, Ξανθίων ἢ τοῦ Λυκίων | ἔθνους μητρόπολις |
καθὼς ὁ διαθέμενος | διεστείλατο.

Edisyon: TAM II, nr. 301.

T147

Ἐρμογένην [Φιλ]ώ?του τοῦ | Ἀλεξάνδρου Ξάνθιον ἀγωνισάμενον παίδων | πάλιν ἐτῶν
ἰζ καὶ μ(ηνῶν) δ || ἐν τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι | πρώτῳ θέμιδος ἐκ διαθήκης | Τιβ(ερίου) ·
Κλ(αυδίου) · Καισιανοῦ Ἀγρίππα νεικήσαντα καὶ ἐκβιβάσαντα κλήρους ἐξ · ἄπτωτον,
ἀγωνοθετοῦντος τῆς θέμιδος διὰ βίου τοῦ ἀξιολογωτάτου φιλοπάτριδος Λυκίάρχου ·
Τιβ(ερίου) | Κλ(αυδίου) · Τηλεμάχου Ξανθίων ἢ τοῦ Λυκίων ἔθνους μητρόπολις καθὼς
ὁ διαθέμενος διεστείλατο.

Edisyon: TAM II, nr. 302.

T148

Κοῖντον Ἀπολλωνίου | δις τοῦ Σοδλάσου Ξάνθιον πατρὸς καὶ προγόνων βουλευτῶν
ἀγωνισάμενον ἀνδρῶν πάλιν | ἐν τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι θέμιδος γ ἐκ διαθήκης |
Τιβ(ερίου) Κλ(αυδίου) Καισιανοῦ Ἀγρίππα | νεικήσαντα καὶ ἐκβιβάσαντα κλήρους δ,
ἀγωνοθετοῦντος τῆς θέμιδος διὰ | βίου τοῦ ἀξιολογωτάτου | φιλοπάτριδος Λυκίάρχου |
Τιβ(ερίου) Κλ(αυδίου) Τηλεμάχου Ξανθίων ἢ τοῦ Λυκίων ἔθνους | μητρόπολις καθὼς ὁ
διαθέμενος διεστείλατο.

Edisyon: TAM II, nr. 303.

T149

Φιλοκλῆς ὁ καὶ Λυκιακὸς Θεοκλέους τοῦ καὶ Ποπλίου Ξάνθιος | καὶ Σιδυμεύς |
ἀγωνισάμενος | ἀνδρῶν πάλιν | ἐτῶν εἴκοσι | θέμιδος τῆς ἐπιτελεσθείσης | ἀπὸ δωρεᾶς
Τιβ(ερίου) · | Κλ(αυδίου) · Ἀγρίππα | ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου τοῦ || ἀξιολογωτάτου |

Λυκιάρχου Τιβ(ερίου) · | Κλαυ(δίου) · Τηλεμάχου Ξανθίων [βου][λῆς και δήμου κρίσει?]

Edisyon: TAM II, nr. 306.

T150

Λυσίμαχο<v> Ξάνθιο<v> | και Πιναρέα πατρὸς βουλευτοῦ τῶν δύο πόλεων | και πάππου και προγόνων || [βο]υλευτῶν νεικήσαν|[τα π]αίδων πάλην ἐν|[δ]όξως ἐκβιβάσαντα | κλήρους ἔξ θεμίδος | πέμπτης τῆς ἐπιτε||λεσθείσης ἐκγ διαθήκης Τιβ. Κλ. Ἀγρίππα ἀγω|νοθετοῦντος διὰ βίου | τοῦ ἀξιολογωτάτου | λυκιάρχου Τιβ. Κ[λ. Τη]||λεμάχου Ξαν[θίων ἢ τοῦ] | [Λυκί]ων ἔθνο[υς μητρό]||πολις καθὼς ὁ [διαθέ]||[μενος] διεστείλατ[ο].

Edisyon: TAM II, nr. 308; Baker-Thériault 2017, nr. 4.

T151

Τ(ίτον) · Ποπώνιον | Ἄρποκρᾶν Ξάνθιον | και Παταρέα υἱὸν ἀνδρὸς | ἐπισήμου βουλευτοῦ || ἀγωνισάμενον ἀνδρῶν | πάλην ἐν τῷ ἐπιτελεσθέ|ντι ἀγῶνι θεμίδος ἐκ δια|θήκης Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου) · Καισιανοῦ | Ἀγρίππα νεικήσαντα και | [ἐ]κβιβάσαντα κλήρους η | [ᾶ]πτωτον ἀγωνοθετοῦν|τος τῆς θεμίδος διὰ | βίου τοῦ ἀξιολογωτά|του φιλοπάτριδος Λυκι||άρχου Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου) · Τηλεμάχου | Ξανθίων ἢ τοῦ Λυκίων | ἔθνους μητρόπολις | καθὼς ὁ διαθέμενος | διεστείλατο.

Edisyon: TAM II, nr. 304.

T152

Φιλουμενὸς Ἑρμούλου | β' τοῦ Ερβιγέσιος τοῦ | Τληπολέμου Ξάνθιος πα|τρὸς ἐκ προγόνων βουλευ|τῶν · νεικήσας παίδων | πάλην ᾶπτωτος κλή|ρους ἐκβιβάσας ἔξ | θεμίδος τῆς καταλι|φθείσης ἀπὸ δωρεᾶς | ὑπὸ τοῦ ἀειμνημο|νεύτου Τιβερίου Κλαυδίου Καισιανοῦ Ἀγρίππα ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου τοῦ ἀξ<i>ολο|γωτάτου Τιβερίου | Κλαυδίου Τηλεμάχου, καθὼς | ἐψηφίσατο Ξανθίων ἢ πόλις | ἢ μητρόπολις τοῦ Λυκίων | ἔθνους.

Edisyon: TAM II, nr. 305.

T153

[- - - - -] | [- - - - - θεμίδος ἐκ] | [διαθήκης Τιβ. Κλ. Και] | [σιανοῦ Ἀγρίππα ἀγω] | [νοθετοῦντος διὰ βίου] || [τοῦ ἀξιολογωτάτου] | [λυκιάρχου Τιβ Κλ. [Τη]] | [λεμάχου Ξανθίων ἡ] | [τοῦ Λυκίων ἔθ] | [νους μη] | [τρόποις καθὼς ὁ δια] | [θέμενος διε] | [στείλατο].

Edisyon: Baker-Thériault 2017, nr. 5.

T154

[- - - - -] | [- - - Ξανθίων ἡ] | [τοῦ Λυκί] | [ων ἔθνους] | [μητροπόλεις] | [καθὼς ὁ δια] | [θεμ[ενος]] | [διεστείλατο].

Edisyon: Baker-Thériault 2017, nr. 6.

Antipatreia

T154

Αὐρήλιος Ἐπάγαθος υἱὸς | Μάρκου Αὐρηλίου Διονυσίου τοῦ καὶ Ἐπαγάθου Καδουανδεὺς νεικήσας ἐνδόξως παίδων πάλιν τοῦ | πρώτως ἀχθέντος ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων | καλουμένου Ἀντιπατρείων | ἐν τῇ λαμπροτάτῃ Ξανθίων μητροπόλει τοῦ Λυκίω[ν ἔθνους] . . . τ . . [.6.] | [- - - - -]

Edisyon: TAM II, 1-3, nr. 307.

T155

Μᾶρκον Αὐρήλιον | Ἀντίπατρον υἱὸν Ἀντιπάτρου δις τοῦ Ἀπολλωνίου Ξάνθιον ἄνδρα || καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸν | φιλόπατριν πολείτην | ἐφ' ἣ ἐποιήσατο αἰωνίῳ | δωρεᾷ ἀγῶνος τετραετηρικοῦ κοινοῦ Λυκίων || πάλης καὶ πανκρατίου | [- - - - -]

Edisyon: Baker-Thériault 2014, nr. 2.

T156

Μ· Αὐρ· Τληπόλεμος β· Ἀλεξάνδρου Ξάνθιος ἐκ προγόνων βουλευτῆς καὶ | θεμιονείκης ἀγωνισάμενος ἐνδόξως καὶ στεφθεὶς ἀνδρῶν || παγκράτιον ἀγῶνος κοινοῦ | Λυκίων

Ἀντιπατρείων τὸν | ἀνδριάντα τῆ πατρίδι ἀγωνο|θετοῦντος τοῦ ἀξιολογωτάτου | Μ· Αὐρ·
Ἀντιπατριάνου Δημοσθέ|νους τοῦ καὶ Ἀνδροβίου.

Edisyon: Baker-Thériault 2014, nr. 3.

Antipatreia / Agrippeia (?)

Yarışmalarına ait Fragmanlar

T157

Αὐρ· Λέων Λεσβίου τοῦ Ἀπολλωνίου Ξάνθιος| βουλευτῆς νει|κῆσας ἀνδρῶν | πάλην
ἐνδόξω[ς] | ἀγωνοθετοῦ[ντος] | διὰ βίου [τοῦ ἀξιο]|λογ[ωτάτου - - -]

Edisyon: Baker-Thériault 2017, nr. 8.

T158

Αὐρ· Ἐ[π]αφρόδειτος Ἀπολλώνιος δις τοῦ | Δημητρίου || Ξάνθιος νει|κῆσας παιδῶν
παλήν.

Edisyon: Baker-Thériault 2017, nr. 9.

T159

[- - - - -] | Ξάνθιος .[- - - - -] | νεικῆσας ἐν[δόξως] | παιδῶν π[αλήν/πανκράτιον]
| [.]τ[- - - - -]

Edisyon: Baker-Thériault 2017, nr. 10.

OINOANDA

Androbeia

T160

Πανηγύρ[ε]ως γ' δωρεᾶς Ἀντιπα|τριανοῦ Ἀ[ν]δροβίου Μ. Αὐρ. Ἐρμαίος γ' ὁ καὶ
Πανηγυρικὸς Ἐρμαίου β' Θόαντος Ἐρμαίου ἀγωνοθέτης τὸν ἀνδρεάντα τοῦ Ἀνδροβίου.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 24.

T161

Αὐρηλίου Παμφιλεανίου Φιλέρωτος | Διογένους τοῦ καὶ Φιλέρωτος Οἰνοανδεὺς (sic)
νεικήσας ἐνδόξως παίδων. (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 25.

T162

Αὐρ. Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Μακεδόνις | Οὐλπίου Ἀμμιανοῦ Οἰνοανδεὺς καὶ
|Και(vac.)σαρεὺς Κιβυράτης νεικήσας ἐνδόξως παίδων πανκράτιον πανηγύρεως γ'
δωρεᾶς Ἀντιπατριανοῦ Ἀ[ν]δροβίου ἀγωνοθετοῦντος Μ. Αὐρ. | Ἐρμαίου τοῦ καὶ
Πανηγυρικοῦ Ἐρμαίου | τοῦ εὐσχημονεστάτου (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 26.

Artemon & Polykleia

T163

Τερμησσέων τῶν π[ρὸς Οἰ]νοάνδοις ἢ βουλή [καὶ ὁ] | δῆμος καὶ ἡ γερουσί[α ἐτεί]μησεν
ταῖς πρεπούσα[ις τει]μαῖς καὶ ἀνδριάντος ἀνασ[τάσει] | τὸν ἀξιολογώτατον Μᾶρκο[ν] |
[Α]ὐρήλιον Ἀρτέμωνα δις Ἀπ[ο]λλωνίου τοῦ Ἀρτέμωνος [Ἀπ]λλωνίου δις
Ὀρθαγόρου γέν[ει] || διαπρέποντα ἄρξαντα πᾶσ[αν] | ἀρχὴν καὶ λειτουργίαν ἐπιφα[νῶς] |
καὶ μεγαλοφρόνως παρασχόμ[ε]νόν τε καὶ ἐν τῇ σειτοδείᾳ ἐξῆς τ[ὰ] | [π]άντα τῶν
ἐπιτηδίων {ἐπιτηδείων} τοῖς πολ[ί]ταις εἰς εὐετηρίαν καὶ ἐν τῷ ἔθν[ει] | ἡμῶν τελέσαντα
ὑποφυλακία[ν] | καὶ ἀρχιφυλακίαν καὶ τὸν καθ' [ἅπα]ντα ποιοῦντα ἄνδρα φιλόπατριν |
χαρισάμενον σὺν τῇ γυναικὶ αὐ[τῆ]ς καὶ συστησάμενον εἰς πάντα | τὸν αἰῶνα πανήγυριν
ἀγώνων | θυμελικοῦ καὶ γυμνικοῦ ἐκ πάντων Λυκίων καλέσαντα καὶ τὰς | λαμπρὰς
πόλεις Τερμησσὸν || τῆς Παμφυλίας τὴν ἀνέκαθεν | συγγενίδα καὶ τὴν Καισαρέων |
Κιβυρατῶν τῆς Ἀσίας πόλιν | ἐπὶ ἀνδριᾶσιν καὶ θέμασιν καταλελοιπότηα καὶ νομὰς τοῖς
πολλεῖταις ἐν τῷ χρόνῳ τῆς πανηγύρεως, ἀ[γωνοθ]έτην διὰ βίου | [εὐν]οίας ἔνεκεν.

Edisyon: IGR III nr. 489; OGIS 566; Hall-Milner 1994, nr. 22.

T164

[Τ]ερμησσέων τῶν πρ[ὸς] | Οἰνοάνδοις ἢ βουλή καὶ [ὁ] | δῆμος καὶ ἡ γερουσία
ἐτε[ί]μησεν εἰκόνι χαλκῇ τὴν || ἀξιολογωτάτην Μαρκίαν Αὐρηλίαν Πολύκλειαν |

Μόλητος Μουσώλου Μόλητος | γυναῖκα τοῦ ἀξιολογωτάτου | Μάρκου Αὐρηλίου Ἀρτέμωνος || β΄ Ἀπολλωνίου μεγαλοφροσύνη διαπρέπουσαν δωρησαμένην καὶ συστησαμένην μετὰ τοῦ | ἀνδρὸς εἰς τὸν πάντα χρόνον | καὶ αἰῶνα ἐξ οἰκείας φιλο|τειμίας ἀγῶνας θυμελικόν [τε] | καὶ γυμνικὸν ἔκ τε Λυκίων πάν|των καὶ τῆς ἀνέκαθεν συγγενίδος ὑπαρχούσης Τερμησέων | τῆς Πανφυλίας καὶ τῆς Καισα|ρέων Κιβυρατῶν τῆς Ἀσίας | τῶν λαμπροτάτων πόλεων | ἀνδριάντων καὶ θεμάτων | ἄθλα θεμένην ὀρίσασαν ἐν | τῷ χρόνῳ τῆς πανηγύρεως || διανομῆς· τοῖς μὲν πεντακο|σίοις ἀνὰ (δην.) δέκα τοῖς δὲ δημό|ταις ἀνὰ (δην.) δύο καὶ σεβαστο|φόροις διενεκεῖσι καὶ <i>διά τοῖς | ἐξῆς αἰρουμένοις πρὸς ἡμέρας || τρεῖς σεβαστοφόροις καὶ μαστει|γοφόροις ἐκάστῳ ἡμερήσιον | (δην.) ἐν εὐνοίας χάριν ἀμει|ψαμένη.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 23.

Demostheneia

T165

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ θεοῦ Τρ[αιαν]οῦ Παρθι[κοῦ] υἱὸς θ[εο]ῦ Ν[έρου]α | Γερμανικοῦ υἱωνὸς Τραιανὸς Ἀδριανὸς Σε|βαστὸς ἀρχιερεὺς μέγιστος δημαρχικῆς ἐξου[σί]ας τὸ ἡ΄ ὕπατο[ς τὸ γ΄ | Τερμεσέων τοῖς ἄρχουσιν καὶ τῇ βουλῇ καὶ τῷ | δήμῳ χαίρειν. Ἀποδέδεχομαι [Ἰο]ύλιον Δημοσθένην τῆς φιλο|τειμίας τῆς εἰς ὑμας | καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν μουσικὸν | ὃν ὑπέσχετο ὑ|μεῖν βεβαιῶ. [Δώσει δὲ] αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτοῦ θησα|υρῶν τὴν | δαμάνην. (...)

Tanrisal Imperator Traianus Parthicus 'un oğlu tanrisal Nerva Germanicus 'un torunu en büyük başrahip (pontifex maximus) Traianus Hadrianus Augustus 8. kez tribunicia potestas'a sahip 3. kez consul iken Termessosluların yöneticilerine, danışma ve halk meclislerine selam eder. Size karşı gösterdiği hamiyet (philotimia) için Iulius Demosthenes'i takdir ediyor ve sizlere söz verdiği (vaat ettiği) müzik agon'unu onaylıyorum. Kendisi ise masrafları bizzat kendi hazinesinden karşılayacaktır (...)

Edisyon: Wörrle 1988.

T166

(a) Ὀνησιφόρου. | (b) ἀγωνοθετοῦντος | τοῦ ἀξιολογωτάτου | Μ. Αὐρ. Ἀντιμάχου || Κροΐσου Ἀμμιανοῦ | Κροΐσου πανηγύρεως θυμελικῆς λδ' | προγονικῆς αὐτοῦ δωρεᾶς Γ. Ἰουλ. Δημοσθέλλους καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ θέματα τοῦ | γυμνικοῦ ἀγῶνος ἐξ οἰκείας φιλοτειμίας | παρασχομένου | Μ. Αὐρ. Ὀνησίφορος Ἐρμαίου τοῦ καὶ Ἐρμογέλους Αἰλ. Ἐρμαίου νεϊκῆσας ἐνδόξως παιδῶν | πάλιν τὸν ἀνδριάντα | ἀνέστησεν.

Edisyon: Cousin 1900 (*BCH* 24), nr. 10; Hall-Milner 1994, nr. 19.

T167

(a) Ὀνησιμίωνος | (b) ἀγωνοθετοῦντος | τοῦ ἀξιολογωτάτου | Μ. Αὐρ. Ἀντιμάχου | Κροΐσου Ἀμμιανοῦ || Κροΐσου πανηγύρεως θυμελικῆς λδ' | προγενικῆς αὐτοῦ | δωρεᾶς Γ. Ἰουλ. Δημοσθένους καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ θέμ[α] | τα τοῦ γυμνικοῦ | ἀγῶνος ἐξ οἰκείας φιλοτειμίας παρεσχημένου | Αὐρ. Ὀνησιμείων Γαγάτη[ς].

Edisyon: Cousin 1900 (*BCH* 24), nr. 11; Hall-Milner 1994, nr. 20.

Euarasteia

T168

(İlk Kutlama - Severeia Aleksandreia Euarasteia)

Μ. Αὐρ. Ἀφροδείσιος, ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου | ἐν τῇ λαμπροτάτῃ Οἰνοανδέων πόλει Ἰουλίου Λο[υ]κίου Πειλίου Εὐαρέστου | πανηγύρεως πρώτης Σευ[ρη]ρείων [Ἀλεξανδρείων] Εὐαρεστείων ἧς αὐτὸς συνεστήσατο νεικῆσας ἀνδρῶν | πανκράτιον ἐνδόξως (vac) | κοινὰ Λυκίων. (vac)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 4.

T169

İlk Kutlama Severeia Aleksandreia Euarasteia

(a) Ἀγαθῇ τύχῃ Αὐρ. Δημητρίου | Κορυδαλέως. | (b) Ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου ἐν τῇ λαμπροτάτῃ Οἰνοανδέων πόλει Ἰουλίου Λο[υ]κίου Πειλίου Εὐαρέστου πανηγύρεως πρώτης Σευρηρείων [Ἀλεξ]||[ανδρείων] Εὐαρεστείων ἧς αὐτὸς συνέστησατο Αὐρ.

Δημήτριος γυμνασίαρχο[ς] | β Κορυδαλεύς και || Ῥοδιαπολείτης νεικῆ[σ]ας ἐνδόξως
παίδω[ν] πανκράτιον κοινὰ | Λυκίων. (vac)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 3.

T170

(İlk Kutlama - Severeia Aleksandreia Euarasteia)

(a) ἀγαθῆ τύχη. | [A]ὐρ. Ἀριστομένους Γαγάτου.

(b) ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου ἐν τῇ λαμ|προτέτῃ Οἰνοάνδεων [πό]λει Ἰουλίου Λουκίου
Πειλίου Εὐαρέστου | **πανηγύρεως πρώτης** | **Σεηρηίων** || [Ἀλεξανδρείων] ||
Εὐαρεστίων ἧς αὐτὸς | συνεστήσατο Αὐρ. Ἀριστομένης Κενδεου Γαγάτης νεικῆσας
ἐνδόξως | [π]αίδων πάλην· κοινὰ Λυ| (vac.) κίων. (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 12.

T171

(2. Kutlama-Severeia Aleksandreia Euarasteia)

a) Μ. Αὐρ.Τοαλιου Ὀλυμπηνοῦ | (vac.) καὶ Ἀρυκανδέος (vac.) | παραδόξου (vac.) |
Ἰουλίου Εὐαρεστου.

b) Ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου Ἰουλίου Λουκίου Πειλίου Εὐαρέστου πανηγύ|ρεως
δευτέρας Σεηρηί|ων [Ἀλεξανδρείων] Εὐα|ρεστίων ἧς αὐτὸς συν|εστήσατο ἐξ ἰδίων
χρη|μάτων εἰς πάντα τὸν | χρόνον || Αὐρ. Τοάλιος νεικῆσας ἐν|δόξως παίδων πανκρά|τιον
κοινὰ Λυκίων. | Ὀλύμ|πια. | Πύθι|α. | Ἄκτι|α. | Ὀλύμ|πια. | Ἄκτι|α.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 7.

T172

(2. Kutlama-Severeia Aleksandreia Euarasteia)

Ἀγωνοθετοῦντος δι[ὰ] | [[β]ίου Ἰουλίου Λουκίου [Πε]||[ιλ]ίου Εὐαρέστου παν[ηγ]||[ύρε]ως
δε[υτ]έρας Σεηρηί|[ων Ἀλεξανδρείων] Εὐαρ[εσ]||[τεί]ων ἧς αὐτὸς συνεσ[τ]||[ήσα]το ἐξ
ἰδίων χρημάτων|[ν εἰς] πάντα τὸν χρόνο[ν] | Μ. Αὐρ.] Δημήτριος ὁ κα[ὶ] ... | ..4..]Σ
Δημητρίου [-- κ.τ.λ.]

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 6.

T173

(2. Kutlama-Severeia Aleksandreia Euarasteia)

[Άγωνοθετοῦντος διὰ βίου] | [Ἰουλίου Λουκίου Πειλ]ίου Εὐαρέστου [πανηγύρ]εως
δευτέρας Σενη[ρεί]ων [Ἀλεξανδρείων] Εὐ[α]ρεστέων [ἦς] αὐτὸς συν|εστήσ[ατο ἐξ
ἰ]δίων χρη[μ]άτων εἰς πάντα τὸν | vac χρόνον vac | Λ. Σε. Φλ. Φλαβιλλιαν[ὸ][ς]
πλειστονείκης παράδ[ο][ξ]ος Οἰνοανδρὺς καὶορεὺς καὶ Γλωεὺς νε[κ]ήσας ἀνδρῶν
πανκρ[ά]τιον κοινὸν Λυκίων. | ας (v) Σάρδεις || [Λαοδι]κε[ία]ν (v) Ἄργος. | [-----
]Σ[.]ΑΙ Ἐφεσον (v) Νέαν Πό[λιν]

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 5.

T174

(2. Kutlama-Severeia Aleksandreia Euarasteia)

(a) [Αὐρ.] Μω[τος Χωμ]ατέος καὶ Τερμησσέως | [- - - - -]ΚΟΤ[.]Ο[.]Ν |
[- - - - -]ιερ]ονείκο[v] παρα|[δόξου τῆς πα]νηγύρεως ? | Ἰουλίου Εὐαρέστου.

(b) ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου Ἰουλίου Λουκίου Πειλεί[ο]υ Εὐαρέστου πανηγύρε[ω]ς
δευτέρας Σενηρείων || [[[Ἀλεξανδρείων]]] Εὐαρεσ[τε]ίων ἦς αὐτὸς συνενεστή[σατο ἐξ]
ιδίων χρημάτων | εἰς πάντα τὸν χρόνον | [Α]ὐρ. Μως β' νεικήσας ἐνδό[ξ]ως ἀνδρῶν
πυγμῆν κοινὰ | (vac.) Λυκίων. (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 11.

T175

(Kutlama Bilinmiyor-Severeia Aleksandreia Euarasteia)

Μ. Αὐρ. Κρατερὸς ἰε|ρονείκης παράδοξο[ς] | Τελμησσεὺς καὶ Κα[ι]σαρεὺς Κιβυράτης
νει|[κή]σας ἐνδόξως ἀνδρῶν | πάλιν ἀγωνοθετοῦν|τος διὰ βίου Ἰουλίου Λου[κί]ου
Πειλίου Εὐαρέστου | ἐν τῇ [λ]αμπροτάτῃ Τερμ[μ]ησ[σέων τῶν] πρὸς Οἰνο[άνδοις πόλει]
Σε[νη]ρείων | [[[Ἀλεξανδρείων]]] [Εὐ]αρεσ[τε]ίων - - - - - ἄ]ΧΘΕΝ | [των - - - - -
- - - - -] | (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 13.

T176

(4. Kutlama-Kendi Adı)

[ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου Ἰου][λίου Λουκίου Πειλίου Εὐ[ῶα][ρέστου Οἰνοα]νδέ[ως]
γραμ[μα][τικοῦ ἀλιτο]υργητ[ο]ῦ εὐτυ[[χῶς πα]νηγύρεως τετάρ[της] | [Μᾶρκ]ος
Αὐρήλιος Ἀ[μ]μιαν[[ὸς Ἀμ]μιανοῦ δις Κροίσσου Οἰ[νοα]νδεὺς ὁ ἀξιολογώτατος |
[ἀγω]νισάμενος ἐνδόξως [κοι]ν[ον] Λυκίων νεικήσας ἀνδρῶν | (vac.) [π]άλην. (vac.) |
(vac.) | Λεοντίου. (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 15.

T177

(5. Kutlama-Kendi Adı)

Ἀγωνοθετοῦντος Ἰου[λίου Λουκίου Πειλίου Εὐ]αρέστου παν[η]γύρεως | ε' [[[.8..]Σ]]
Εὐαρεστεί[[ων ἦς αὐτὸς συνεστήσα]το ἐξ οἰκίων {οἰκείων} χρημάτων | Πόπλιος Σθένιος
Φρόν[των Οἰνοανδεὺς υἱὸς Πο]πλίου Σθενίου Λικιννιο[νοῦ στεφθεῖς ἀνδρῶν | πανκράτιον
κοινὰ | Λυκίων. | Παίδων μὲν τὰ πρῶτα πάλην | ἔστεψε με πάτρη (vac) || καὶ κύδηνε κλυτῇ
εἰκόνι χαλ[κ] (vv) κελάτῳ (vac) | πανκράτιον δ' ἀνδρῶν κοινὸν | Λυκίων μετέπειτα |
ἀράμενος πάτρη θῆκ' | ἐρατὸν || (v) ξόανον. vac

Edisyon: CIG 4380m; Hall-Milner 1994, nr. 1; SEG 38 1463

T178

(5. Kutlama-Kendi Adı)

(a) Μάρ(κου.) Αὐρ(ηλίου) Διογένους [τοῦ καί] Ἑρμαίου Ἑρμαίου [.4.]Π[.]

(b) ἀγωνοθετοῦντος Ἰου[λίου Λουκίου Πειλίου Εὐ]αρέστου πανηγύρεως ε' |
[[A[.7..]N]] Εὐαρεστεί[[ων ἦς αὐτὸς συνεστήσα]το ἐξ οἰκείων χρημάτων | Αὐρ. Διογένης
ὁ καὶ Ἑρμα[ῖ]ος Ἑρμαίου Οἰνοανδεὺς | στεφθεῖς ἀνδρῶν πυγμῆ<v>· || κοινὰ Λυκίων
(vac.).

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 2.

T179

Ἰούλιον Λούκιον Πείλιον Εὐάρεστον φιλόπατρην γραμματικὸν ἀλιουργητὸν καὶ μεγαλόγρονα ἀγωνοθέτην διὰ βίου ἰδίας δωρεᾶς ἧς αὐτὸς συνεστήσατο ἐξ ἰδίων χρημάτων εἰς πάντα τὸν αἰῶνα **πανηγύρεως πέμπτες** κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διαταγὴν καὶ τὴν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου κρίσιν (v) ἢ πατρὶς. (vac)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 18a.

T180

Αἰὲν ἀγ[ων]οθετῶν ἀέθλο[υς] σθε[ν]αροῖ | (vac) σιν ἔθηκα (vac) | [ἐν σ]ταδίοισι κλυτοῖς
ψυμναδος Ἡρακλεούς | [ἀ]λλὰ τὸν ἐγ Μουσῶν σφέτερον βίον ἀθρῦσ<α>ντ[α] | [ἐ]χρῆν
καὶ Μουσais δῶρα πορεῖν ἰδιάis || τοῦνεκα δὴ πέμπτην τηδεὶ θέμιν αὐτος ἀνύσας | καὶ
θυμελαῖς ἀέθλους μουσοχαρεῖς ἐθεμην | Λητοῖδου Φοίβου δὲ ταγαῖς ἱεραῖσι πιθήσας |
Ἀλκείδῃ σθεναρῶ Μοῦσαν ἐπηγλάισα | καὶ μοι τέκνα πόλι<γ> ᾗν εὐχομαι ἀθανάτοισιν
|| αἰὲν ἀπημάντως τάσδε τελεῖν συνόδους | σεῖο συνευνέτιδος κλειῖνος κάσις ἔγραφε(v)
ταῦτα | (v) Φρόντων ἀσκήσας νοῦν ἐδὸν ἐν γραφίσιν (vac) (vac) τὸς | τήνδε σοί, ὦ πάτερ
γλυκερή **πέμπτην θέμιν** α[ὐ] [[αὐτὸς]] (v) Εὐάρεστος ἐγὼ γηθόμενος τέλεσα | καὶ
πέμπτας τασδεὶ τίθεμαι πάλιν εἰκόνας | αὐτὸς | χαλκείας ἀρετῆς σύμβολα καὶ σοφίης |
πλεῖστοι μὲν γὰρ ἔθηκαν ἀέθλια καλὰ | πόλες<σ>ι | τεθνεότες ζωὸς δ' οὔτις ἐγημερίων· |
μοῦνος δ' αὐτὸς ἐγὼν ἔτλην τόδε καὶ ῥ' | ἐμὸν ἦτο[ρ] || γηθεὶ τερπό<με>νον
χαλκελατάτοις ξοάνοις | τοιγαρ μῶμον ἀνέντες ὅσοι φθόνον αἰνὸν | ἔχουσ[ιν] | μεμνητοῖς
ὅσοις εἰσίδετ' εἰκὸν ἐμήν. |

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 18b.

T181

(Kutlama Bilinmiyor-Kendi Adı)

ἀγωνοθε[τ]οῦ[ντος διὰ βί]ου πανηγύρεω[ς ... Ἰουλίου] | Λουκίου Πειλίου[υ] Εὐαρέσ[του]
| γραμματικοῦ ἀλιουργητοῦ || ἰδίας πανηγύρεως ἧς αὐτὸς | συνεστήσατο ἐ[ξ] ἰδίων
χρη[μ]άτων εἰς πάντα τὸν αἰῶ[να] Αὐρ. Διογένης Οὐάλλε[ρίου] Λουκίου Οὐάλερίου ||
Μαξίμου Μείλω[νο]ς Οἰνοαν[ιδεὺς] νεικήσας ἐνδόξως | παίδων πυγμῆν καὶ στε[φθ]εῖς τὸν
ἀνδριάντα τῆ | πατρί[δι]· (v) κοινὰ Λυκίων.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 14.

T182

(6. Kutlama-Kendi Adı)

τὸν πάτριον μέγαν | θεὸν Φοῖβον Ἀπόλλωνα | ὁ δῆμος ὁ Τερμησσέων τῶν | πρὸς
Οἰνοάνδοις· ἀγωνοθε|τοῦντος διὰ βίου Λουκίου | Κρεπερηίου Φρόντωνος Οἰ|νοανδέος
πανηγύρεως ζ' | ἐπιτελουμένης ἀπὸ δω|ρεᾶς Ἰουλίου Εὐαρέστου.

Edisyon: Cousin 1900, nr. 6; Hall-Milner 1994, nr. 8.

T183

Ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου τοῦ ἀξιο|λογωτάτου Λ. Κρεπε|τίου Φρόντωνος || πανηγύρεως
γυμνι|κῆς ζ' θυμελικῆς. (vac)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 9

T184

(Kutlama Bilinmiyor-Kendi Adı)

Αὐρ. Εὐτύχης Πυθίω[νος] | Παταρεὺς νεικήσας ἐν[δό]||[ξ]ως ἀνδρῶν πυγμῆν | [ἐν τῇ
λαμ]προτάτη Οἰ[νοαν]||[δέων πόλει] ἀγ[ωνοθετοῦ]||[ντος - - - - -]

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 16.

T185

(Kutlama Bilinmiyor-Kendi Adı)

[- -]ΟΠ[- - Ἀρτέ]||μωνος Ερπιου Α[...] | [ν]εικήσας ἐνδόξω[ς] | [π]αίδων πυγμῆν· |
[κ]οινὰ Λυκίων.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 17.

T186

(a) [Λ. Πειλ]ίου Εὐαρέ[στου].

(b) [Ἰού]λιον Λούκιον Πείλιον Εὐ[άρε]στον γραμματικὸν ἀλει[τ]ούργητον ἐπὶ ἦθει καὶ κοσ|[μ]ιότητι βίου ἐπαινετὸν φιλό|[πα]τρὶν ἐξ ἰδίας δωρεᾶς καὶ φι|[λ]οτειμίας πρῶτον τῶν ἐν | τῇ πατρίδι συνστησάμενον | **ἀγῶνα κοινὸν Λυκίων θέμι||δος πενταετηρικῆς** ἐκ τε ἀνδριάντων καὶ θεμάτων ποιη|σάμενον δὲ καὶ ἐπιδόσεις | χρημάτων εἰς τε νομὰς καὶ | τέρψεις πανηγυρικὰς ἢ πα||τρὶς βουλῆς καὶ δήμου κρίσει || (altta) ὧς σὺ μὲν οὐδὲ θανὼν ἀπολεῖς | κλέος ἀλλὰ μέγ' οἴσεις ἄ|φθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων | (vac) ὄνομα. (vac)

Edisyon: Heberdey-Kalinka 1896, nr. 65; Hall-Milner 1994, nr. 10.

Meleagria

T187

ἢ βουλή καὶ ὁ δῆμος | ἐτείμησεν Οὐαλέριον Ἐρμαῖ|ον Ἀρτέμωνος Ἐρμαίου Ἀρτέμω|νος Κρατέρου τελευτήσαντα || προμοίρως, νεανίαν κόσμιον | γονέων ἐπισήμων καὶ πλείστας | ἀρχὰς τῇ πατρίδι τετελεκότων | ἀγωνισάμενον ἐνδόξως τὴν | τῶν παίδων πάλην ἐν τῇ || ἀχθείσῃ δευτέρα θέμιδι πανηγύρεως Μελεαγρείων ὑπὸ ἀ|γωνοθέτου Σιμωνίδου | Κροίσου Τληπολέμου δῖς.

Edisyon: Heberdey-Kalinka 1896, nr. 67; Hall-Milner 1994, nr. 27.

T188

ἐπὶ ἀγωνοθέτου | πανηγύρεως θ' | θέμιδος ε' Σεου|ηρείων Ἀντωνεί|ων [[[..7..]]] τῶν ἐπιτελουμένων | ἀπὸ οὐσίας Μελ[ε]|αγρίδος Λουκί[ου] | Κλαυδίου Φ[λαουι]||ανοῦ [...6...] | Διογένην Μ[ολη]||τος β' Διογένο[υς] | ἐνδόξως νεικ[ή]||σαντα παίδων π[αν] ||κράτιον ἢ πατ[ρίς]. | (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 28.

T189

(a) Μ[ολ]έσιος β'.

(b) ἐπὶ ἀγωνοθέτου πα|νηγύρεως ια' θέμιδος | ζ' Σευηρίων Ἀντων<ει>||νίων ἐπιτελουμένων | ἀπὸ οὐσίας Με<λ>εάγριδος ὑπὸ Ἐρπίου δῖς Θόαν|τος Ἀλεξάνδρου Μόλε|σιν β' Καταγράφου.

Edisyon: Heberdey-Kalinka 1896, nr. 66; *IGR* III, nr. 499; Hall-Milner 1994, nr. 29.

T190

(a) ἀγαθῆ τύχη.

(b) Λούκιον Σεπτίμιον | Φλαβι[α]νὸν Φλαβιλλιανὸν παράδοξον || στεφθέντα παίδων |
πάλην ἐπὶ ἀγωνοθέτου Αὐρηλίου | [Κ]ροίσου Σιμωνίδου | Κροίσου Τληπολέμμου
πανηγύρεως | Μελεαγρείων γ' | ἡ πατρὶς | εὐτυχῶς.

Edisyon: Heberdey Kalinka 1896 nr. 64; Hall-Milner 1994, nr. 30.

T191

[Λου]κιον Σεπτίμιον | [Φλαο]υι[α]νὸν [Φ]λαβιλλια[νὸ]ν ἱερονείκην παρά[δοξ]ον
νεικήσαντα ἀνδρῶν | [παν]κράτιον θέμιδος [. .] | [Με]λεαγρείων ἐπὶ ἀγωνοθέτου Αὐρ.
Ἀντιπάτρου | [τ]οῦ καὶ Κλεάρχου Στε[φ]άνου Μλεους Στεφά[ν]ου (vac.) ἡ πατρὶς.

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 31; *SEG* 44 1195.

T192

Λούκιον Σεπτίμιο[ν] | Φλαβιανὸν Φλαβ[ιλλι]ανὸν ἱερονείκ[ην] παρά[δοξ]ον νεικήσαντα
ἀν[δρῶν] πάλην θέμιδος | [. .] Μελεαγρείων ἐπὶ | ἀγωνοθέτου Αὐρ. Ἀντιπάτρου τοῦ καὶ
Κλ[εάρχ]ου Στεφάνου Μλεο[υς] | Στεφάνου, (v) ἡ πατρὶς. | Ἀθήνας (vac.) [Ἄργ?]ΟΣ

Λαοδικ-	Ἄργος	Σάρδεις	Ἔφε-	[Νέ]αν
εῖαν		τὸ Ν	σον	[Πό]λιν

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 32.

T193

(a) Αὐρ. Ὀνησιφόρου το[ῦ] | καὶ Ἑρμαίου. (vac.)

(b) ἐπὶ ἀγωνοθέτου πανηγύρεως Σευηρείων [[[...10...]]] | [[[. .]]] τῆς
[ἐ]πιτελουμένης ἀπ[ὸ] | οὐσίας Μελεαγρίδος Μ. Αὐρ. || Ὀρθαγοριανοῦ Ἀπολλωνίου Αὐρ.
Ὀνησιφορον τὸν | καὶ Ἑρμαῖον Αἰλ. Ἑρμαίου | νεικήσα[ν]τα παίδ[ω]ν [π]ά[λ]ην (vac.) ἡ
π[ατρί]ς. (vac.)

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 33.

T194

1. Versiyon: [- - - - - - - - - - -έπιτε]||[λουμένη]ς ἀ[πὸ οὐσίας] | [Μελεα]γρίδος
[ἀγωνοθε]||[τοῦν?]τος Αὐρη[λίου Ἀν]||[τι?]χάρους Ἀ[πολλω]||[ν]ίου τοῦ κα[ὶ] Φ[ι]λ[ώτου]
| Ἀπολλωνίου Ὀρ[θαγό]||ρου Αὐρήλιος Λις υἰὸς | Λις τοῦ καὶ Ἑρμαίου Θό||αντος
ἐνδόξως ἀγω|νισάμενος ἀνδρῶν | πανκράτιον εἰκ[οσ]τῆ | [θ]έμιδι κα[ὶ] στεφθε[ῖ]ς |
π[λ]ειστονεΐκης [τὸν ἀν]||[δριά]ντα ἀνέστη|νν σεν τῆ πατρίδι vacat

Edisyon: Hall-Milner 1994, nr. 36; SEG 44, nr. 1200.

2. Versiyon: [------ ἐπιτε]||[λουμένη]ς ἀ[πὸ οὐσίας] | [Μελεα]γρίδος
[ἀγωνοθε]||[τοῦν?]τος Αὐρη[λίου Ἀν]||[τι?]χάρους Ἀ[πολλω]||[ν]ίου τοῦ κα[ὶ] Φ[ι]λ[ώτου]
| Ἀπολλωνίου Ὀρ[θαγό]||ρου Αὐρήλιος Αἴσιμ[ος] | Ἀράτου <τοῦ> καὶ Ἑρμαίου Θό||αντος
ἐνδόξως ἀγω|νισάμενος ἀνδρῶν | πανκράτιον εἰκ[οσ]τῆ | [θ]έμιδι κα[ὶ] στεφθε[ῖ]ς |
π[λ]ειστονεΐκης [τὸν ἀν]||[δριά]ντα ἀνέστη|νν σεν τῆ πατρίδι vacat

Edisyon: Milner 2019 (*Gephyra* 18), s. 1-5, nr. 1.

T195

Τερμησσέων τῶ[ν] | πρὸς Οἰνοάνδοις [ῆ] | βουλή καὶ ὁ δῆμος | καὶ ἡ γερουσία
ἀν[έστ]ησεν τὸν ἀνδριάντα κατὰ τὰ ἐψηφισμένα Διογένους τοῦ καὶ Ἀρτ[έ]μωνος
Κβαμοῦ Θό|αντος νεικήσαντος || παίδων πανκράτιον | [ἐ]νδόξως ἐν [τῆ ἀχ]θε[ῖ]||[ση] .
θέμιδι]

Edisyon: Heberdey-Kalinka 1896, nr. 68; Hall-Milner 1994, nr. 37; SEG 44 nr 1201.

OLYMPOS

Artemeia alias Paua

T196

[ὁ δεῖνα Σαρπή?--]||δόνος Ὀλυμπ[ηνός] | καὶ Μυρεὺς καὶ Τλωε[ύς] | νεικήσας κατ'
ἀνδρῶν | πάλην ἐνδόξως θέ||μιδος ἐβδόμης ἐκ δωρε[ῆ]ς Ἀρτεμοῦς τῆς καὶ | Παύας
Ἄντιμάχου τ[οῦ] | [καὶ] Καλλικράτους | [- - - - - -]

Edisyon: TAM II, nr. 944.

PATARA

Casseia

T197- Büyüik Casseia İS. 180'den sonra

Μᾶρ(κον) · Αὐρ(ήλιον) · Ἀλεξίωνα τὸν | καὶ Δράκοντα Ἀλεξίῳνος δις τοῦ καὶ Βοή|θου
Παταρέα τὸν ἀξι||ολογώτατον ἀγωνισά|μενον ἐνδόξως καὶ |στεφθέντα παίδων | πάλην καὶ
τὸν ἀγῶνα|τῶν μεγάλων Κασσεί||ων κοινὰ Λυκίων.

Edisyon: TAM II, nr. 428.

T198 - MS 180'den sonra

Ἀλεξάνδρου β' τοῦ καὶ Πρου|νείκου Τλωέως νεικήσαν|τος Κασείων παίδων πάλην. |
vacat

Edisyon: Lepke 2015 (ZPE 194), nr. 4.

T199 – 2. Kutlama Büyük Casseia MS 180'den sonra

[- - - - - τὸν δεύ||τερον ἀγῶνα τῶν μεγάλων Κασείων. | vacat

Edisyon: Lepke 2015 (ZPE 194), nr. 5.

PHASELIS

Eukratidiea

T200

İS III. yüzyıl

Αὐρήλιον Κούγαν υἱὸν |Αὐρηλίου Ὀνιάλλεος | τοῦ καὶ Πονεσέλμου |Κολαλήμεος
Φασηλί|την νεικήσαντα ἀν|δρῶν πάλην | θέμιδος ἧς κατέλι|πεν Εὐκρατίδας Ἀ|κρίτου δις
Φασηλίτη[ς] | ἄπτωτον ἀμε[σο]|λάβητον.

Edisyon: Laum 1964 II, nr. 142; TAM II, nr. 1207.

T201

(ἸΣ. 3. Yüzyıl)

[- - - -] συνστε[φθεις] | [νεικήσ]ας καθῶς τὸ π[λή]θ[ος ἐπ]εβοήσατο θέ[μι]δ[ος τή]ν
ἀνδρῶν πάλ[ην] || [ῆς κατέ]λιπεν Εὐκρατί[δας] | [Ἀκ]ρίτου β' Φασηλ[ίτης]

Edisyon: Adak-Tüner-Şahin 2006, nr. 5; *SEG* 55, nr. 1473.

T202

(ἸΣ. 3. Yüzyıl)

[τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος] | [τοῦ Εὐκρατίδου,] | [Φασηλίτην, νεικήσαντα] | [ἀνδρῶν πάλην
θέμιδος], | [ῆς κατέ]λιπεν ὁ πάππος | [αὐτοῦ Εὐκ]ρατίδας Ἀ[κρί]του | [τοῦ Ἀκρίτου]
Φασηλείτης | [ἄπτωτον] ἀμεσολάβητον

Edisyon: Adak-Tüner-Şahin 2006, nr. 4; *SEG* 55, 1472.

TELMESSOS

Agrippeia

T203

[- - - - -] | Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας | υἱὸς Αὐρ(ηλίου) Κάστο|ρος τ[ρίς] νεικήσα<ς>
|| θέμιν παίδων | πάλην ἐκ φι<λ>ο|τειμίας Τίτου | Αἰλίου Ἀγριπεί|νου || [ἐ]<π>ι ·
Τ(ίτου)? · Ἑρμίου Θόαντος.

Edisyon: *TAM* II, nr. 28.

Prokleianeia

T204

Μᾶρκος Αὐρή(λιος) Ἑρμαγόρας ὁ |καὶ Ζώσιμος υἱὸς Μάρκ(ου) Αὐρ(ηλίου) | Ἑρμαγόρα
δὶς Μάρων<ο>ς τοῦ Δι| οφάνους Τελμησσεὺς || νει<κή>σας τὸν ἀ<γῶ>να τῶν |
Προκληϊανείων ἀ<γ>ενείων | πανκράτιον τὴν τετάρτην θέ|μιν ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου
| τοῦ ἀξιολογωτά<το>υ Λυκιάρχου || Μάρ(κου) Δομ(ιτίου) Φιλίππου <ε'> Τελμησ|σέως.

Edisyon: *CIG*, nr. 4198; *TAM* II, nr. 24.

MYSIA

PERGAMON

Balbilleia

T215 = T61

ἐν Ἐφ[έσ]ῳ Ἐφέσεια, ἐν Σμ[ύρνη] | Νεμέσεια καὶ Βαρβίλλεια ἀ[γε]νείων καὶ ἀνδρῶν
μιᾶ ἡμέρα | καὶ πάλι τὰ ἐξῆς καὶ ἐν Περγ[ά]μῳ Βαρβίλλεια Τράλλεις κοινὸν Ἀσίας,
Μαγνησίαν Λευκοφρύνεια ἐν Ῥόδῳ Ἄλεια

Edisyon: Taşlıklioğlu 1971, 174-175, nr. 2; Frisch 1974 (*ZPE* 15), s. 162; *BE* 1972, nr. 366.

PAMPHYLIA

ATTALEIA

Pamphylia Tuesianeia

T206

[ἀγωνοθετοῦντος] | [διὰ] βίου Αὐρ. [Παιωνεί]ου Τουησ[ιανοῦ] | [καὶ] ἐπιτελοῦν[τος
θέ]μιν τὸ β΄ Παμ[φυλια]κὴν Τουησιάνον.

Edisyon: *I Side* nr. 125.

Zizyphos

T207

ἄρχεται ἡ πανήγυρις | τοῦ Ζιζύφου κατὰ τὸ | θεῖον θέσπισμα ἀπὸ τῆς | πρὸ ἀ΄ εἰδῶν
Μ[α]ίων ἕως || τῆς πρὸ ἰ΄ καλ(ανδῶν) Ἰουνίων, κατὰ | Παμφυλ(ίους) μη(νὶ) ἡ΄ κβ΄ ἕως
λα΄ | ἔχουσα ἀγέλιον(?) τῶν ἰ΄ ἡμερῶ[ν]. | ἡ λαμ(προτάτη) Ἀτταλέων κολω[νία].

Edisyon: Ramsay 1883, nr. 2; Paribeni–Romanelli 1914, nr. 2; *IGR* III 785.

Agrippineia

T208

[- -]|μίδου νεικήσας θέμι[δα] | παιδων πάλην τήν ἀχθε[ῖ]|σαν τὸ πρῶτον (sic.) ἐξ
ὑποσ[χέ]|σεως Τιβερίου Κλαυδ[ίου] | Ἀγρειπείνο[υ].

Edisyon: *SEG* 6, nr. 654.

PERGE

Demetrieia

T209

(ἸΣ. 3. Yüzyıl)

[βουλῆς καὶ] | [δή]μου δό[γματι] | Μ. Αὐρ. Ἐπικτή|του υἱὸν Ἐπίκτη|τον νικήσαντα ||
πάλην ἀγῶνος | Δημητρίου ἄπτω|τον ἀγωνοθετοῦν|τος διὰ γένους τοῦ ||
[ἀ]ξιολογοτ[άτου] | - - -

Edisyon: *I Perge*, nr. 318.

Tertulleia

T210

Λούκιον Κούριον | Μαξιμιανὸν Ἄνατ[όλιον(?)] | νικήσαντα παιδων [πάλην(?)] | ἀγῶνος
Τερτυλλεῖο[υ] || ἀχθέντα τὸ δεύτερον | κρ[ιθ]έντα καὶ Ὀλύμπια | ἐν Πείση ἱερνίκην |
πλε[ιστ]ονίκην παράδ[οξον] | τιμηθέντα καὶ ὑπὸ τῶν || θειοτάτων αὐτοκρ[ατόρων] |
ξυσταρχαῖς διὰ βίου καὶ | ἄλλαις πλείοσιν τιμαῖς. | Ὀλύμπι.

Edisyon: *I Perge* nr. 314.

Vareia

T211

ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος | Γ. Ἰούλιον Πλάνκιον | Οὐᾶρον Κορνοῦτον | τὸν πάτρωνα καὶ
εὐεργέτη[ν] || στεφανωθέντα πάντα | τὰ ἀθλήματα θέμιδος | Οὐαρείου ἐννεαετηρίδος | ζ'
τειμῆς χά[ριν].

Edisyon: *JRS* 55 (1965), 54; *AE* (1965) nr. 208; *I Perge* nr. 128.

SIDE

Pamphylia Tuesianeia

T212

ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου Αὐρηλ(ίου) < | Παιωνεῖνου Τουησιανοῦ καὶ ἐπιτελοῦντος
θέμιν Παμφυλιακὴν | Τουησιάνειον ἐπιβατήριον θεῶν | Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος ἐξ ἰδίων
| χρημάτων · ἐνείκησαν παίδων | πάλιν συνστεφανωθέντες Αὐρ(ήλιος) < | Κωνωνιανὸς
Νεοπτόλεμος | καὶ Αὐρήλιος Ἑρμιππιανὸς Ἑρμιππος νέος, · Σιδῆται, · λαβόντες | ἄθλον
τό τε θέμα καὶ | τὸν ἀνδριάντα σὺν τῇ | βάσει.

Edisyon: *I Side* nr. 121.

T213

[ἀγωνο]θετοῦντος διὰ βίου | [Αὐρ]ηλίου Παιωνεῖνου | Τουησιανοῦ | καὶ ἐπιτελοῦντος
θέμιν | Παμφυλιακὴν Τουησιάνειον ἐπιβατήριον | θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος ἐξ ἰδίων
χρημάτων | ἐνείκησεν παίδων | παγκράτιον Αὐρήλιος | Κωνωνιανὸς Κόνων νέος Σιδῆτης
· λαβὼν ἄθλον τό τε θέμα καὶ τὸν | ἀνδριάντα σὺν τῇ βάσει.

Edisyon: *I Side* nr. 122.

T214

ἀγωνοθετοῦντος δ<ι>[ὰ βίου] | Αὐρη[λίου] Παιωνεῖν[ου] | [Το]ησιανοῦ | καὶ
ἐπιτελοῦντος θέμιν || Παμφυλιακὴν Τουησιάνειον ἐπιβατήριον θεῶν | Ἀθηνᾶς καὶ
Ἀπόλλωνος | ἐξ ἰδίων χρημάτων | ἐνείκησεν παίδων || πυγμῆν · Αὐρήλιος | Ἀρτέμων δις
Διονυσίου | Ἀσπένδιος λαβὼν ἄθλον | τό τε θέμα καὶ τὸν ἀνδριάντα | σὺν τῇ βάσει.

Edisyon: *I Side* nr. 123.

T215

[ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου] | [Αὐρηλίου Παιωνεῖνου] | [Τουησιανοῦ] | [καὶ ἐπιτελοῦν]τος
θέ[μιν] τὸ - Πανφυλιακὴν | Τουησιάνι[ον ἐπιβατήριον θε]ῶν Ἀθηνᾶς κ[αὶ Ἀπόλλωνος]
| ἐξ ἰδίων χρημ[άτων ἐνείκη]σεν ἐν τῇ λανπρ[οτάτη καὶ] | ἐνδόξω Σιδητῶ[ν πόλει] |
Αὐρήλιος Μεννέ[ας?] | Βακχίου Διονυσίου Καλ[υκκλέους Ἀσπένδ]ιος Λυρβεῖ[ι]της ὁ
καὶ Σιδῆτης π[αίδων] | [π]άλιν ἀπτῶς ἀμεσολά[βητος] | λαβὼν ἄθλον τό τε θέμα [καὶ
τὸν] | ἀνδριάντα σὺν τῇ βά[σει].

Edisyon: Adak-Akdoğu Arca-Oktan (*Philia* 1) 2015, nr. 9.

T216

[ἀ]γωνοθετοῦντος διὰ [βί]ου Αὐρ(ηλίου) · Παιωγείνου Το[υη]σιανοῦ καὶ ἐπιτελοῦν[τ]ος θέμιν τὸ δεῦτερον | Παμφυλιακὴν Τουησιά| νθ | νιον {Τουησιάνιον} ἐπιβατήριον | [- - - - - - -]

Edisyon: *I Side* nr. 124

T217 = T206 (Tasınmış yazıt)

[- - - - -] | [ἀ]γωνοθετοῦντος | [διὰ] βίου Αὐρ(ηλίου) [Παιωνεί][ν]ου Τουησ[ιανοῦ] | [καὶ] ἐπιτελοῦν[τος] θέ[μιν] τὸ β Παμφ[υλια]||[κὴν] Τουησιάνιον - -]

Edisyon: *I Side* nr. 125

T218

[ἀ]γωνοθετοῦντος | διὰ βίου Αὐρηλίου Πα[ιω][ν]είνου Τουησιαν[οῦ] | [κ]αὶ ἐπιτελοῦντος [θέμιν] || [τ]ὸ γ' Πανφυλιακὴν | [Τουη]σιάνιον ἐπιβατή[ριον] | [θ]εῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπ[όλ][λ]ωνος ἐ<ξ> ιδίων <χ>ρη[μά][τ]ων ἐνείκησεν ἐν τῇ λαν||[προ]τάτη καὶ [ἐ]νδό[ξω] Σι||[δητ]ῶν πόλει πα[ίδων] | πανκράτιον [Αὐρή]λιος Γλαύκιππο[ς] Ἐρ||μίππο<υ> Περγαῖο[ς] λαβῶ||ν ἄθλον τ<ό> τε θέμ[α] καὶ τὸν | ἀνδριάντα σὺν τῇ βάσει.

Edisyon: *I Side* nr. 126.

T219 (Tuesianeia?)

[- - - - - - -] | Σιδήτης [- - -] | [λ]αβὼν ἄθλον τὸ τ[ε] θέ[μα] καὶ τὸν ἀνδριάν[τα] | σὺν τῇ βάσει.

Edisyon: *I Side* nr. 127

PHRYGIA

HIERAPOLIS

Valenteia

T220

[Αυτοκράτορα] | Καίσαρα · Λ(ούκιον) · Σεπτ[ί]μιον Σεουήρον | Περτίνακα Σεβασ|| vac.
τὸν vac. | Λ. Τύλλιος Οὐ|άλης ἀγωνοθέτης κατὰ τὸν ὑπ' | αὐτοῦ τεθέντα νό|μον ἐκ
περισσείας | [τ]όκων ἀγῶνος Οὐ|[α]λεντήων τῆς πρώ|της πενταετρίδο[ς] | *bir satir vacat*
τὴν ἀνάστασ[ιν] | ποιησαμένο[υ καὶ] | συντελέσαντο[ς πα]]ρ' ἑαυτοῦ · Γ · [- - -]O[- - -
] || - - -

Edisyon: *SEG* 50, 1250; *SEG* 56, 1498; *AE* 2006 (2009), nr. 1457.

METROPOLIS

Menneanea

T221 – ÍS. 200-250

ἡ βουλή καὶ | ὁ δῆμος | ἐτείμησεν Αὐρ. | Ἀλέξανδρον || Καρικοῦ Μεννέ|ου ἐνδόξως |
νεικήσαντα πυ|θικῶν πανκράτι|ον ἀγῶνα θέμε||ως Μεννεανῆς | πρώτης δοθεί|σης τῆ
γλυκυτά|τη πατρίδι ὑπὸ | τοῦ πάππου || αὐτοῦ.

Edisyon: Ramsay 1883, nr. 1; *MAMA* IV, nr. 124

T222 – ÍS. ca. 244

[ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος] | ἐτείμησαν Αὐρ. | Σέλευκον Βιά|γορος Πούδεν|τος τὸν καὶ
Ζω|τικὸν νεικήσαν|τα ἐνδόξως | ἀνδρῶν παν|κράτιον θέμ[ιν] | Μεννεανῆν || δευτέραν.

Edisyon: Ramsay 1893 (*JHS* 4), 62, 3; Legrand-Chamonard 1893 (*BCH* 17), nr. 30

T223

ἐτείμησε | Αὐρ. Μεννέας β' | θέμεως ἀγω|νοθέτης Αὐρ. || Ἀλέξανδρον | Τειου
προτρε|ψαμένης τῆς πό|[λε]ως ἐνδό|[ξ]ως ἀγωνισά|[μ]ενον πυθι|κῶν πανκράτι|ον.

Edisyon: Ramsay 1883, nr. 2; *MAMA* nr. 132

PISIDIA

ANDEDA

Longilleia

T224

- - - | [ἀνατε]θέν[τα] | [ὕπ]ὸ Αὐρ. Ἀγρίπ[πα] | καὶ Λόνγου ἐξ ὑπ[ο]σχέσεως τοῦ πάπ[που]
αὐτῶν Λόνγου | Αὐρ. | Κασσιανὸς Ἑρμιανὸς νεικήσας | παίδων πάλην || ἐνδόξως
ἄπτω[τος] [ἀ]μεσολάβη[τος] - - -]

Edisyon: Ramsay 1888, nr. 7.

ANTIOKHEIA

MAKSIMIANEIA

Agonothetes: Gaius Ulpius Baebianus.

T225

a) [Ἐπὶ ἀγωνο]θέτου διὰ βίου Γ(αίου) [Οὐλπίου] | Βαιβ[ιανοῦ] | αὔγ[ουρος] - - -]

b) - - - | [νεικήσαν]τα κήρυκ|ας ἀγῶ|να Μαξιμι|άνειον ἢ πα|τρὶς | θέμιδι β'.

*Birbirini tamamlayan yazıt fragmanları olabilecekleri için (IK 67, s. 21) burada tek yazıt olarak değerlendirildi.

Edisyon: a) *Nouv.inscr.d'Antioche*, nr. 12 / b) Anderson 1913, nr. 15.

T226 – 2. kutlama

ἐπὶ ἀγωνο|θέτου διὰ | βίου Γ. Οὐλπί|ου Βαιβιανοῦ | αὔγουρ(ος) καὶ | ἱερέως διὰ βίου τοῦ
πατρί|ου θεοῦ Μη|νὸς καὶ θεᾶς || Δήμητρος | Γναῖον Δότ|τιον Μάγνον | νεικήσαν|τα
σαλπικτὰς ἀγῶ|να Μαξιμι|άνειον ἢ | πατρὶς | θέμιδι β'.

Edisyon: Anderson 1913 nr. 14; Lane 1971, nr. 166.

T227

Ἐπὶ ἀγωνο|θέτου διὰ | βίου Γ. Οὐλπί|ου Βαιβι|ανοῦ αὔγου(ρος) | καὶ ἱερέως | διὰ βίου τοῦ
| πατρίου θε|οῦ Μηνὸς καὶ | θε(ᾶς) Δήμητρος | Ἰούλιον Κόρ|διον Θεόδω|ρον νεική|σαντα
πάλην || ἀγῶνα Μα|ξιμιάνειον | ἢ πατρὶς θέ|μιδι ζ'.

Edisyon: Anderson 1913, nr. 16; Lane 1971, nr. 167.

T228

Ἐπὶ ἀγωνοθέτου Γ. Οὐλπίου Βαιβιανοῦ αὔγου||ρ(ος) καὶ ἱερέως | δ]ιὰ βίου τοῦ |πα]τρίου
θε[οῦ] Μηνὸς | καὶ θεᾶς Δή||μητρος Τιβ. | Κλαύδιον | Μαρκιανὸν | νεικήσαν|τα πάλην ὄν
|| ἀποδυσάμε|νον παρητή | σ]αντο οἱ ἄν | ταγ]ωνισταί | *başka bir satırın izleri* - - -

Edisyon: Anderson 1913, nr. 12; Lane 1971, nr.164.

T229

Ἐπὶ ἀγωνοθέτου διὰ βίου Γ. Οὐλί| ου Βαιβια||νοῦ αὔγου|ρος καὶ ἱερέ|ως διὰ βίου | τοῦ
πατρίου | θεοῦ Μηνὸς || καὶ θεᾶς Δή||μητρος Λ. | Πλώτιον | Μαρκιαν|[όν - - -]

Edisyon: Anderson 1913, nr. 13; Lane 1971, nr.165.

Agonothetes: C. Caesennius Proclus Staenus ve C. Flavius Baebianus.

T230

ἀγωνοθετο<ύ>ν[των] | [δ]ιὰ [β]ίου Γ. Καισενν[ίου] | Πρόκλου Στ[α]ιανο[ῦ] | [α]ὔγουρος,
πάτρ[ωνος] || [τῆ]ς κολωνείας κα[ὶ] | Γ. Φλαίου Βαιβιανοῦ | ἱπέως Ἑρωμαίων | ἀρχιερέως
διὰ βίου | τοῦ πατρίου θεοῦ || Μηνὸς Λού(κιον) Πάπιο[ν] | Φλαο<υ>ιανὸν
Οὐ[τ]ικτορεῖνον Ζωτικ[ὸν] | νεικήσαντα παιδ[ων] | πανκράτιον ἀγῶν[α] || Μαξιμιάνειον
ἢ πατρὶς | θέμιδι.

Edisyon: Anderson 1913, nr. 17; Lane 1971, 168.

T231

ἀγαθῆ τύχη· ἀγωνοθετούντων | διὰ βίου Γ. Καισεννίου Πρόκλου Στ[α]ιανοῦ αὔγουρος
πάτρωνος τῆς κολωνείας | καὶ Γ. Φλαίου Βαιβιανοῦ ἱπέως Ἑρωμαίων {Ἑρωμαίων}
ἀρχιερέως διὰ βίου || τοῦ πατρίου θεοῦ Μηνὸς Τερέντιον Οὐλπίον Ζώσιμον
νεικήσαντα παίδων πανκράτιον καὶ δι<α>βιβάσαν|τα κλήρους β' ἀγῶνα | Μαξιμιάνειον
ἢ πατρὶς | θέμιδι | ὑπὸ ἐπιστάτην Ιούλιον Δόμνον.

Edisyon: Anderson 1913, nr. 19; Lane 1971, nr. 170.

Agonothetes: Gaius Flavius Baebianus

T232 2.kutlama M. Virius Marcianus

ἐπὶ ἀγωνοθέτου | διὰ βίου Γ. Φλ. Βαιβι|ανοῦ ποντίφικος | ἰππέως Ῥωμαί|ων πάτρωνος
τῆς | κολωνείας ἀρχιερέ|ως διὰ βίου τοῦ πατρί|ου θεοῦ Μηνὸς | Μᾶρ(κον) Οὐείρειον
Μαρ|κιανὸν νεικήσαντα | παίδων πάλην | ἀγῶνα Μαξιμιά|νειον θέμιδι τὸ | δεύτερον ἢ
πα|τρὶς δια(βι)βάσαντα κλήρους ζ' | κριθέντα Πύθεια ἐν Ἀν|κύρα καὶ ἀγωνισάμε|νον
ἐνδόξως.

Edisyon: Anderson 1913, nr. 23; *AE* (1914), nr. 264; Lane 1971, nr. 174.

T233

ἀγ[αθῆ] τύ[χη] | ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου Γ. Φλαιουίου | Βαιβιανοῦ ποντίφικος || ἰππέως
Ῥωμαίων πάτρωνος τῆς κολωνείας | ἀρχιερέως διὰ βίου | τοῦ πατρίου θεοῦ Μηνὸς |
Καλπούρνιον Μάγιον | Εὐτύχην νεικήσαντα | νεικήσαντα παίδων | πάλην ἀγῶνα
Μαξιμιά|νειον ἢ πατρὶς | θέμιδι | δ'

Edisyon: Anderson 1913, nr. 21; Lane 1971, nr 172. *Nouv.inscr.d'Antioche*, s. 20, dp.23

T234 L. Iulius Domnus

[ἀγωνοθετούντων] | [- - -] | [- - - πάτρωνος τῆς] | κολωνείας || καὶ Γ. Φλαίου Βα[ι]|βιανοῦ
ἰππ[έως] | Ῥωμαίων ἀρχι[ε]|ρέως διὰ βίου | τοῦ πατρίου || θεοῦ Μηνὸ[ς] | [Λ.] Ἰούλιον
Δό[μ]νον νει[κήσαντα] | - - -

Edisyon: Anderson 1913, nr. 18, Lane 1971, nr. 169.

T235

ἀγωνοθετοῦντος διὰ | βίου Γ. Φλαίου Βαιβιανοῦ | ποντίφικος ἰππέως | Ῥωμαίων πάτρωνος
|| τῆς κολωνείας ἀρχι|ερέως διὰ βίου πα|τρίου θεοῦ Μηνὸς | Τερέντιον Οὐλπιον | Ζώσιμον
νεικήσαν||[τα - - -]

Edisyon: Anderson 1913, nr. 22; Lane 1971, nr. 173.

T236

ἀγαθῆ τύχη· | ἀγωνοθετοῦντος | διὰ βίου Γ. Φλ. Βαιβια|νοῦ ποντίφικος || ἰππέως Ῥωμαίων
| πάτρων(ος) τῆς κολωνίας | ἀρχιερέως διὰ βίου τοῦ πα|τρίου θεοῦ Μηνὸς Τε|ρέντιον

Οὐλπιον Μάρ||κελλον νεικήσαν|τα παίδων πανκράτιον | ἀγῶνα Μαξιμάνει|ον
διαβιβάσαντα κλή|ρους β' ἢ πατρις || θέμιδι | ὑπὸ ἐπιστάτην Ἰούλιον | Δόμον.

Edisyon: Anderson 1913, nr. 20.

T237

Fragman “**a-n-b-d**”: [Ἀγωνοθετοῦντος διὰ β]ίου Γ. Φλα[ί]ου Βαιβια[νοῦ ποντίφικος
ἰπέως Ῥωμαίων πάτρω]ν(ος) τ[ῆς κολωνεί]ας ἀρχιέρ[εως διὰ βίου τοῦ πατρίου θ]εοῦ
Μηνός.

Fragman “**p**”: Μαξιμανεί]ου ἀγῶνος θέμιδο[ς θεμιονεικα - κα υἱὸς Θεό[δ]ο[τος

Fragman “**c**”: [---]μον νεικήσαν[τα] / Fragman “**h**”: πέντα[θλον]

Edisyon: Anderson 1913, nr. 24; *Nouv.inscr.d'Antioche*, s. 91.

Agonothetes: Titus Caesennius Septimius

T238

ἀγαθῆ τύχη· | ἐπὶ ἀγωνοθέτου | Τίτου Καισεννίου | Σεπτιμίου Γελλίου || Φλαωνιανοῦ
Λολλίου | τοῦ κρατίστου [δ]ιὰ | αἰῶνος καὶ λογισ|τοῦ τῆς [π]όλ[ε]ω[ς] ἀρχιερέως διὰ
βίου θ[ε]||ου πατρίου [Μ]ηνος | [Ἰού]λιον Ο[-3-]Ο . Σ . . | - - -

Edisyon: *Nouv.inscr.d'Antioche*, nr. 11.

T239

--- ο]ς λογισ[τ]οῦ σειτηρεσίου |]τ· θέμιδι· ις' [---]

Edisyon: Anderson 1913, nr. 25; *karş. Nouv.inscr.d'Antioche*, s. 20, dp.23.

APOLLONIA MORDIAION

Aelia Cornutea Themisi

T240

[- - -] | [νική]||σαντα [θέμιν] |Κορνουτεῖαν || καὶ ἀνδρῶν | πάλην.

Edisyon: Labarre *et al.* 2012 (*Anatolia Antiqua* 20), s. 129, nr. 8.

T240

(IS. 200-215)

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν] | Αὐρ. Εὐφημον τρίς | ἐφήβαρχον καὶ ἴσα | γωγέα γενόμενο[ν] | τῶν
μεγάλων πεν||ταετηρικῶν Καισα|ρήων ἀγώνων, ἀγω|νισάμενον καὶ | τὴν
σεβαστοδότη|τον πρώτην θέμιν | Αἰλείαν Κορνουτεία|ν πυθικῶν πάλη[ν] | ἐπὶ
θεσμοθετῶν | Μά[ρκου] Αὐρηλί | [ου]ς Φίλο || [... 8[κα]ι] | [... 8]νγ[.] | [
]s

Edisyon: Legrand-Chamonard 1893 (*BCH* 17), s. 255-256, nr. 34; *IGR* III 319; *MAMA* IV, 154.

T241

Αὐρ. Ξανθίαν Μενγ[έ]ου ἀγωνισάμενον | ἐνδόξως τὴν ἱερὰν | σεβαστηδότητον || Αἰλ.
Κορνούτειαν | [θ]έμιν γ' Πυθικῶν | [πά]λην καὶ ποιήσαν|τα ἱερὰν ἐπὶ θεσμ[ο]||θέτου κα[ι] |
ἀ[γ]ωνοθέ|του τοῦ ἀξιολόγω|τάτου Μαρ. Αὐρ. Διο[κ]λέ|ους φιλοπάτριδος.

Edisyon: Legrand-Chamonard 1893 (*BCH* 17), s. 256, nr. 35.

ARIASSOS

Hoplōn Themisi

T241 (yak. IS. 200)

[ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος] | ἐτείμησεν | Κεν[δ - - -] | Τολλιαμοου Ἄ | πολλωνίου ἄν || δρα
καλὸν καὶ ἄ | γαθὸν καὶ ἐκ προ | γόνων εὐσχή | μονα νεικήσαν|τα ἀγῶνα θέμιδ||α πρῶτον
τὴν κατα|λιφθεῖσαν ὑπὸ | Ὅπλωνος β' Ξέ|νωνος.

Edisyon: Bérard 1892, nr. 64; *I Pisid.Cent.* nr. 122.

T242

ἡ βουλὴ | καὶ ὁ δῆμος | ἐτείμησεν | Αὐρ. υἱὸν Ἀρτεμιου || Κλέωνα ἄνδρα εὐ | σχήμονα
υἱὸν | θεμιονεΐκου | καὶ | Αὐρ. Δημη || τριανὸν | Καλλιμάχου | καὶ αὐτὸν ἄν | δρα

εὐσχήμονα | νεικήσαντας θέμιν ἀνδρῶν τὴν | ἀχθεῖσαν ἐκ χρημάτων Οπλωνος β´ |
Ξένωνος.

Edisyon: *I Pisid.Cent.* nr. 124.

T243

Αὐρ. Προκλειανὸν | Αρτειμαν ἄνδρα | ἀξιόλογον καὶ | φιλόπατριν ἐκ προ || γόνων νεική |
σαντα θέμιν ἀν | δρῶν πάλη(v) τὴν | ἀχθεῖσαν ἐκ χρη | μάτων Οπλωνος β´ || Ξένωνος.

Edisyon: Bérard 1892, nr. 65; *I Pisid.Cent.* nr. 123.

Marcus Aurelius Nenarianus Arteimas Themisi (İS. III yüzyıl başları)

T244

Μάριον Ὀκτάου|ιον Καλλιππιανὸν | Κλέωνα ἄνδρα ἀξιόλογον καὶ φιλόπα || τριν ἐκ
προγόνων | νεικήσαντα παι|δῶν θέμιν τὴν | ἀχθεῖσαν ὑπὸ · Μ · | Αὐρ · Νανηριανου ||
Τροκονδου υἱοῦ | Αρτειμου δημοῦρ|(vac.) γου (vac.)

Edisyon: Bérard 1892, nr. 65; *I Pisid.Cent.* nr. 125.

Rhodon Themisi

T245 (İS. 212'den önce)

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆ|μος ἐτείμησεν | Μεννεαν δις Τρο|κονδου Μεννεου | τετράκι νεική|σαντα
παιδῶν | θέμιν τὴν ἀ|χθεῖσαν ὑπὸ Ῥόδωνος Μιδου Ῥόδωνος δημοῦργου ἄπτω|τον.

Edisyon: *I Pisid.Cent.*, nr. 126.

Arpias Themisi

T246 (İS. 212'den önce)

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆ|μος | ἐτείμησεν | Αρπιαν Τροκονδου | Ἑρμαίου Τροκον||δου Μιδου
νεική|σαντα παιδῶν θέ|μιν τὴν ἀχθεῖ|σαν ὑπὸ Αρπιου | Αρτειμου Αρπι||ου δημοῦργου |
ἄπτωτον ἀμεσο|λάβητον.

Edisyon: *I Pisid.Cent.*, nr. 127.

Marcus Aurelius Quintilianus Domitianus Menis Themisi

T247 (ἸΣ. ΙΙΙ yüzyıl başı)

ἀγω[νοθε]|τῶ[ν] | δι' αἰῶνος | καὶ γένο[υς] || Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) Κυιν[τι]|λιανὸ[ς]
Διο[τι]|μιανὸς Μ[ηνις] | ἵππικὸς [δεκά]|πρωτος Λ[. . .] || ΕΞΑΡΕΙΟ.ΙΚÇ | ἀνε[. . .]
Αὐρ(ήλιον) | Τροκονδ[ια]νον | Θόαντα κ[αὶ] Αὐρ(ήλιον) · | Καλλιπι[αν]ὸν || Ἀρτεμο[υ]
τ]οῦς | ἀξιολογοτά[τους] συ[σ]τε|φθέντας ἀν|δρῶν πάλην | ἔτει υγ.

Edisyon: *I Pisid.Cent.*, nr. 128.

BARIS

Timetheos Themisi

T248

Αὐρ. Ἀννιανὸς | Καλλίμορφος | Βαρηνὸς νει|κήσας πάλην || Πυθικῶν ἐν|δόξως θέ|μιδος
ε' | Τειμοθεα[ν]ῆς ἀγωνο||θετοῦντος | καὶ προκαθε|ζομένου | διὰ βίου καὶ γέ|νους
Κλ(αυδίου) Τρε||βωνιανοῦ.

Edisyon: Ramsay 1895, nr. 153.

T249

Αὐρ. Καλλίμορφος | Βαρηνὸς νει|κήσας πάλην || Πυθικῶν ἐν|δόξως θέ|μιδος ε' |
Τειμοθεα[ν]ῆς ἀγωνο||θετοῦντος | καὶ προκαθε|ζομένου | διὰ βίου καὶ γέ|νους Κ[λ.]
Τρε||βωνιανοῦ]

Edisyon: Sterrett WE, nr. 600.

T250 Agonothetes

Αὐρ. Φοντεῖον | Τειμόθεον | υἰὸν Γαίου Ἰούσ|του φιλόπατρην || φιλότειμον κτίσ|την
ἀγωνοθέτην | διὰ βίου καὶ γένους | πάσας ἀρχὰς καὶ | λειτουργίας ὑπέρ || τε ἑαυτοῦ καὶ
τοῦ | υἱοῦ αὐτοῦ Καπί|τωνος τελέσαν|τα καὶ ἐν πᾶσιν και|ροῖς ἀεὶ χρησιμεύ||οντα τῇ
πατρίδι.

Edisyon: Sterrett WE, nr. 601; Ramsay 1895, nr. 155.

T251

[τὴν ἀνάσ]τασιν [τοῦ] ἀνδριάντος ἐποίη[σεν Αὐρ. Φοντε]ῖος | Τ[εῖμ]όθεος [υἱὸς Γαίου
Ἰούστου φιλό]πατρὶς φιλότεκνος | κτίστης [ὁ] πατὴρ αὐτοῦ.

Edisyon: Ramsay 1895, nr. 154.

M. Aur. Teimotheianos Caristianus Fronto Themisi [ἸΣ. 2-3. yüzyıl]

T252

ἀγων(οθετοῦντος) τοῦ ἀ[ξιολο]γωτάτου Μά[ρκου] | Αὐρ. Τειμοθεια[νοῦ] |
Καριστ<ανι>οῦ Φρόν[τωνος] Αὐρ. Ἴπ[παρχος] Ἄρτε[μιδώρου] Ἀπολ[λωνιάτης] νεικῆσας
ἐνδ[ό]||[ξ]ως παίδων | πυγμῆν.

Edisyon: Bean 1959, nr. 28; *SEG* 19, 763.

ILYAS

Longillea

T253

Ἀντωνεῖνον | Μεννέου νεικῆ[σαντα] ἀνδρῶν | πάλην θέμιδος || Λονγιλλῆας, ἀ|πὸ
χρημάτων | Μ. Αἰμιλίου Λόν[γου] πρώτης | ἀχθείσης τοῦ || καὶ ἀγωνοθε|τοῦντος διὰ | βίου.

Edisyon: Sterrett 1888(b), nr. 619; Smith-Ramsay 1887, nr.49; Ramsay 1895, nr. 149.

KOMAMA

Longillea

T254

Εὐσέβειον | ἀγῶνα θέμιδο[ς] | πενταετηρικὸ[ν] | ἀχθέντα ὑπὸ || Αὐρ. Λόνγου ἐξ
ὕποσχέσεως το[ῦ] |πά[ππ]ο[ν] (πα[τρ]ο[ς]) αὐτοῦ | Π. Αἴ[λ]. Μενεκρά[της] νεικῆσας ||
ἐνδόξως παί[δων] πάλην.

Edisyon: Woodward 1910-1911, nr. 5; Pace 1926, nr. 163; *SEG* 6, 612.

KONANA

Theodoreia Themisi

T255

ἀγωνοθετοῦν|τος διὰ βίου ἐκ τῶν | ιδίων Αὐρ. Θεοδώρου | Θεοδώρου δ' Οὐαλε||ρίου
φιλοπάτριδος· |Αὐρ. Τίτος β' Απολλωνίου Καλλιμά|χου νεικήσας Πυ|θικῶν
πανκρά[τ]ιον θέμιδος Θεο|δωρείου πρώτης | ἔτους τμς' μηνὸς β'. | εὐτύχει Πατρικί.

Edisyon: Collignon 1879, nr. 15; Ramsay 1883, 59; Sterrett 1888(b): nr. 472.

MELLI

Artemisia Themisi 2 yazıt

T256 (İS. 212'den sonra)

[ἀγωνοθετούσης τῆς] | ἀξιολ[ογωτάτης] | Αὐρη[λίας] | Πολυηρ[— —] || Ἄρτεμεισίας |
ἀγῶνα πενταετη[ρικὸν] | Ἄρτεμείσιον | ἀχθέντα τὸ α' | Αὐρήλιον Περικλε[ίδην(?)] ||
βουλευτὴν | νεικήσαντα ἀνδ[ρῶν] | πανκράτιν | Ἡρά|κλεις.

Edisyon: Bean 1960, nr. 129; *SEG* 19: 859; *I Pisid.Cent.* nr. 157.

T257

Αὐρηλία Πολυη[ρ - -] | Ἄρτεμεισία | ἡ ἀξιολογωτάτη ἀγω[νοθέτις] | δι' αἰῶνος || τὸν
ἀνδριάντα ἀνέστ[ησεν] | ἐκ τῶν ιδίων | τοῦ γενομένου αὐτῆς | ἀδελφοῦ | τοῦ τῆς ἀρίστης
μνήμ[ης] || Αὐρήλιον Πολυηραία | Λαγον.

Edisyon: Bean 1960, nr. 130; *SEG* 19: 860; *I Pisid.Cent.* nr. 158.

PARLAIS

Iulianus Themisi

T258

....7... η ..4.. | ..5...ιος κ[α]ι | Γάιος Ἀλφίδιο[ς] | συστεφθέντε[ς] || παιδων πάλη[ν] | θέμιδι
Ἰουλιαν[οῦ] | ANCANKT .. AN | ἐπὶ δυνάδ[ρ]<ω>γ(?) | Μ(άρκου) Οὐλπίου
Κεν|αβιανοῦ ΛΡ|.ίου(?) Σωσθέν[ους] | [καί] Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Ἀλφι[δί]||ου
Ἰου[λιανοῦ] | θέμ[ιδος ἀγομένης(?)].

Edisyon: Pace 1921, nr. 33; *SEG* 2, 745.

POGLA

Serapeia Aleksandreia Themisi

T259

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν] | [Αὐρ.] Ἀρχελαιανὸν | [Ἀλέ]ξανδρον κτίστην | [ἀγ]ωνοθέτην τὸ
πρῶ||[τον] δι' αἰῶνος ἐκ τῶν | [ιδίω]ν ἀγῶνος πεντα|[ετη]ρικοῦ Σεραπείου |
[Ἀλε]ξανδρείου ν ἐπὶ | [ἀνδρ]ιᾶσιν τρισὶν ν || [καὶ βω]μεῖσιν καὶ βρα|[βείοις] καὶ θέμασιν
| [καταλε]ίψαντα πρὸς | [ἐπίδοσιν(?)] καὶ διανέμ[η]||[σιν - - -] || [- - - τὸν δὲ ἀν]||[δριάντα
ἀνέ]στησαν | [Αὐρρ.(?) - - -]να καὶ Ἀλέ|[ξανδρο]ς οἱ ἔγγονοι | [αὐτοῦ] ἐπιμελησαμέ || [νου
Ἀλ]εξανδριανοῦ | - - - νου τῶν ἀνδριάν|[των κα]ὶ τῶν βωμείδων.

Edisyon: Bean 1960, nr. 105.

SAGALASSOS

Rhodoneia

T260

[- - - Περγα(?)]ῖον καὶ Σαγαλασ[σέ]α νεικήσαντα ἐνδό|ξως ἀνδρῶν πυγμα[ν] || ἀγῶνα
Ῥοδωνεῖον | τὸν ἐπιδοθέντα ὑπὸ | Κουίντας Αὐρ. Δρακαί|νανῆς Ῥοδωνιανῆς Ῥο|δωνίδος
φιλοπάτριδος || ἐκ χρημάτων ἰδίων ἀυ|[τ]ῆς ἀγωνοθετοῦν|τος διὰ βίου Γα.
Κουίν|του Αὐρ. Διομηδιανοῦ | [Ἀλ]εξάνδρου τοῦ ἀξι||ολογωτάτου ἀνδρὸς | αὐτῆς.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 193.

Agon Klareia Vareia

T261

Π. Αἴλ. Κουίντον Κλ(αύδιον) | Φιλιππιανὸν Οὐᾶρον | ἀγωνοθέτην διὰ βίου | ἀγῶνων
Κλαρείων καὶ || Οὐαρείων ἀρχιερέα | τοῦ Σεβαστοῦ καὶ φιλόδο|ξον ἡμερῶν δ'
ὄλο|κλήρων ὀξέσι σιδη|ροῖς ἐπὶ ἀποτόμοις || ἐκάστης ἡμέρας ε' | καὶ σιδηροκόντρα |
συντεχνία βαφέων | τὸν ἴδιον εὐεργέτην | βουλῆς καὶ δήμου || δόγματι | ἐπιμελησαμένου
| Κλ. Μήνιδος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 195; *IGR* III, nr. 360; Robert 1940, nr. 97.

Agones Klareia Rhodoneia Vareia 1 yazit

T262

Γβαῖμος [ιερεὺς Ἀπόλλωνος] | τοῦ Κλα[ρί]ου [κ]αὶ ἀ[γωνο]θήτης ἀγώνων Κλ[αρείων
κ]αὶ [Ῥοδ]ωνείων Οὐ[α]ρε[ίων ..]||τείων [ἐ]φιλοτειμήσα[το ἀργυ]ρίου μυριάδας τρεῖς
κ[αὶ (δην.) .'] | πεντακόσια εἷς τε τὸ[ν ναὸν] | καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ ἄ[θλα] | κάθως ἐν
τοῖς ψηφίσμασιν || φέρεται.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 201.

Kallippianeios Neikatoreios Agon

T263

[ὁ δῆμος ἐτίμησεν] | .. Ἰουλι - - - - - | ..α νεικ[ήσαντα] ἐνδό[[ξ]ως ἀνδ[ρ]ῶν
πανκράτι[ο]ν | ἀ[γ]ῶνα Καλλιπ[πι]ανεῖον || Νεικατόρειον τὸν ἐπιτε|λεσθέντα ἐκ
χρημάτων | καταλείψεως τοῦ κρ(ατίστου) γε|νομένου ὑπατικοῦ Μ(άρκου) Οὐλ[πί]ου
Καλλιππιανοῦ ἀγω|νοθετοῦντος τὸ α' καὶ τοῦ[τ]ον τὸν ἀ[γ]ῶνα Κου'Ἰντου | Αὐρ(ηλίου)
Διομηδιανοῦ Ἀλεξάν|δρου τοῦ ἀξιολογωτάτου.

Edisyon: *CIG* III 4369; Ramsay 1883, 58; Lanckoronski 1892, nr. 193a.

SELGE

Artemisios Agonu

T264

- - - | Ἀρτεμισείου ἀγωνοθετοῦν|τος τὸ πρῶτον διὰ βίου καὶ διὰ | γένους ἐκ τῶν ἰδίων
Μάρκου | Αὐρηλίου Μεμνονιανοῦ || Τληπολέμου προέδρου | καὶ φιλοπάτριδος.

Edisyon: *I Selge*, nr. 51.

T265

- - - | [- - - - -]Ιου νεικήσας | [- - - - π]άλην τὸν ἀγῶ[[να τῆς ζ' θέ]μιδος Ἀρτε|[μίσειον·
ἀ]γγωνοθετοῦν|[των διὰ] βίου καὶ διὰ | [γένο]υς Μάρκου Αὐρηλί[ου] Μεμνονιανοῦ

Τλη|πολέμου προέδρου καὶ φιλοπάτριδος καὶ Αὐρηλίου || Διογενιανοῦ Ἑρμολάου |
προέδρου καὶ φιλοπάτριδος καὶ Αὐρηλίου Κλεαν|δριανῶν Μ{ν}έμνονος {Μέμνονος}
καὶ | Τ{.}ληπολέμου καὶ Αὐρ. || Διογενιανοῦ Ἑρμολά|ου νέου περιόδου ἐβδό|μης.

Edisyon: *I Selge*, nr. 52.

T266

ἐπὶ ἀγωνοθέτου | καὶ γυμνασιάρχου | ἐκ τῶν ἰδίων Αὐρηλίου | Διογενιανοῦ Ἑρμολάου ||
νέου τὸν Ἀρτεμείσιον | ἀγῶνα ἐνείκησαν | ἐνδόξως ἀγωνισάμενοι. | Αὐρ. Κε[ν]δεας γ' |
παίδων πανκράτιν || περιόδου η'.

Edisyon: *I Selge*, nr. 53.

T267

- - - | τὸν Ἀρτε[μ]εῖσιον ἀγῶ|να τὸν καταλειφθέντα | ὑπὸ τῶν τῆς ἀρείστης | μνήμης ἀξίων
Μάρκου Αὐρ. || Μεμνονιανοῦ Τληπολ[έ]μου καὶ Αὐρ. Διογεν|[ι]ανοῦ Ἑρμολάου(?).

Edisyon: *I Selge*, nr. 54.

TERMESSOS

Simonides Themisi

(ἸΣ. ca. 205-257)

T268

Ἑρμαῖος Ἀπολλωνίου Ἑρ(μαίου) Περι|κλέους, νεική|σας παίδων πά|λιν ἀγῶνος
ἀχθέν|τος τὸ α' ὑπὸ ἀρχιερέως Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου ἐκ φιλοτεμίας τοῦ πα|τρὸς
αὐτοῦ Σιμωνίδου | προ(βούλου) Ἡλιοδότου Ἀρ(τειμου).

Ed. Lanckoronski 1892, nr. 132; TAM 3, 1, nr. 149.

T269 - (ἸΣ. 205, ± 4)

Οὐᾶρος Τιβερί[ο]υ | Κλ(αυδίου) Πλάτωνος τοῦ | καὶ Τιβερίου, στε|φθεις πάλιν ἀν|δρῶν
ἀγῶνος ἀχθέν||τος τὸ α' ὑπὸ ἀρχιε|ρέως Ἀπολλωνίου | Σιμωνίδου ἐκ φιλο|τεμίας τοῦ
πατρὸς || αὐτοῦ Σιμωνίδου | προ(βούλου) Ἡλιοδότου Ἀρ(τειμου).

Ed. Cousin 1899, nr. 9; TAM 3, 1, nr. 177.

T270 - (IS. 207, ± 4)

Κάσσις Μάρωνος | Ἀπολλωνίου, νεικῆσας θέμιν ἀνδρῶν πάλη ἀγῶνος || ἀχθέντος τὸ β΄
| ὑπὸ ἀρχιερέως | Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου ἐκ φιλοτειμίας τοῦ πατρὸς || αὐτοῦ Σιμωνίδου
| προ(βούλου) Θόαντος Μο(λεους) Κενδεου.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 2 ; TAM 3, 1, nr. 162

T271 - (IS. 207, ± 4)

Δημητριανὸς ἱερέως Διὸς Ἐλευθερίου διὰ βίου Πτολεμαίου Διοτίμου νεικῆσας
παίδων πάλην ἀγῶνος ἀχθέντος | τὸ β΄ ὑπὸ ἀρχιερέως | Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου ἐκ
φιλοτειμίας | τοῦ πατρὸς αὐτοῦ | Σιμωνίδου | προ(βούλου) Θόαντος Μο(λεους) Κενδεου.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 1; TAM 3, 1, nr. 145.

T272 - (IS. 209, ± 4)

Πολέμων Μουσαίου | νεικῆσας θέμιν | ἀνδρῶν πάλη τὴν | ἀχθεῖσαν τὸ τρίτον ὑπὸ
ἀρχιερέως Ἀπολλωνίου | Σιμωνίδου ἐκ φιλοτειμίας τοῦ πατρὸς | αὐτοῦ Σιμωνίδου ||
προβούλου Ἀπολλωνίου Στράβωνος | Ἀπολλωνίου | Ἐνέργι.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 140; TAM 3,1, nr. 183.

T273 - (IS. 211, ± 4)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Κε[.] | υἱὸς Μάρ[(κου) Αὐρηλίου] | Ὀτάνου [Μηλου] |
Ἐρμα[ίου Μ]οαντος | νεικῆσας | -----

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, nr. 28; SEG 57, 1467.

T274 - (IS. 215, ± 4)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Μειδιανὸς | Πλατωνιανὸς | Οὐᾶρος νεικῆσας θέμιν || παίδων πάλη
| τὴν ἀχθεῖσαν | τὸ ζ΄ ἐκ φιλοτειμίας Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου προβούλου
Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Στραβωνιανοῦ Οπλητος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 135; TAM 3,1, nr. 173.

T275 - (ÍΣ. 215, ± 4)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Μειδιαν[ός] | Πλατωνιανός | Οὐᾶρος νεικῆσας θέμιν || ἀνδρῶν
πάλη | τὴν ἀχθεῖσαν | τὸ ζ´ ἐκ φιλοτειμίας Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου
προβούλου Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Στραβωνιανοῦ Οπλη | τος.

Edisyon: *CIG* 4366g; Lanckoronski 1892, nr. 138; TAM 3,1, nr. 174.

T276 - (ÍΣ. 217, ± 4)

Μ(ᾶρκος) Αὐ(ρήλιος) Ἀσκληπιάδης | υἱὸς ἱερέως Σαράπιδος διὰ βίου Μ(άρκου)
Αὐ(ρηλίου) Τρωΐλου Τρο(κονδου) ε´ Αττεους νε[ι]κῆσας πάλη θέμιν | παίδων ἀχθεῖσαν
τὸ | ζ´ ἐκ φιλοτειμίας | Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου προ(βούλου) || ἱ(ερέως)
Μ(άρκου) Αὐ(ρηλίου) Μολεους Πι[λ]λακου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 130; TAM 3,1, nr. 144.

T277 - (ÍΣ. 219, ± 4)

Μ(ᾶρκος) Αὐρ(ήλιος) Ἑρμαῖσκος υἱὸς | Μεννέου Ἱερατικοῦ νεικῆσας | πάλη θέμιν παῖ
|| δων ἀχθεῖσαν | τὸ η´ ἐκ φιλοτειμίας Σιμωνίδου | Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου
προ(βούλου) ἱ(ερέως) Μ(άρκου) || Αὐρ(ηλίου) Πλάτωνος β´ | Ποπλίου Αἰλίου Πλάτωνος.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 7; TAM 3,1, nr. 157.

T278 - (ÍΣ. 221, ± 4)

Μ(ᾶρκος) Αὐ(ρήλιος) Ἑρμαῖος υἱὸς | ἱερέως Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) [Ο]πλεους
Μ[ο(λεους)] νεικῆσας πάλην || θέμιν παίδων | ἀχθεῖσαν τὸ θ´ | ἐκ φιλοτειμίας Σιμωνίδου
| Ἀπολλωνίου Θό(αντος) || φύσει Θό(αντος) Σιμωνίδου προ(βούλου) Μ(άρκου)
Αὐ(ρηλίου) | Διοτεῖμου Πλάτωνος Ποσιδωνίου.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, nr. 22; *SEG* 57, 1461.

T279 - (ÍΣ. 221, ± 4)

Μ(ᾶρκος) Αὐρ(ήλιος) Ἑρμαῖος υἱὸς | Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Μελησάν | δρου Ἑρ(μαίου)
νεικῆσας | θέμιν ἀνδρῶν πάλη || ἀχθεῖσαν τὸ ια´ ἐκ | φιλοτειμίας Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου

| φύσει Θό(αντος) Σιμωνίδου | προ(βούλου) ί(ερέως) θεᾶς Ῥώμης καί || Διονύσου διά βίου Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Πλατωνί | ανοῦ Οτανου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 111; TAM 3,1, nr. 153.

T280 - (ΙΣ. 221, ± 4)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ηλίου) Ἐρμαῖσκος | υἱὸς Μεννέου | νεικήσας θέμιν | ἀνδρῶν πάλην || τὴν ἀχθεῖσαν | τὸ ἰδ' ἐκ φ[ι]λοτειμίας Σιμωνίδ[ο]υ | Ἀπολλωνίου) {Θό(αντος)} φύσ[ε]ιδ[ε] Θό(αντος)] | Σιμωνίδ[ου] προ(βούλου)] || Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Π[α]δα | [μ]ουριανοῦ Οπλη[το]ς ἐπιμελητοῦ | Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Ἀριστονεΐκου | Σρο(κονδου) ε' Αττεους.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 15; TAM 3,1, nr. 158.

T281 - (ΙΣ. 257, ± 4)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ηλίου) Ἐρμαῖος | υἱὸς Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) | Ἀπολλωνίου | Ἐρωτος Ἀντιό[χ]ου Ἐρωτος νεικήσας θέμιν ἀνδρῶν | πάλη ἀγῶνος τοῦ | ἀχθέντος τὸ κζ' | ἐκ φιλοτειμίας Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου φύσι Θό(αντος) Σιμωνίδου | προ(βούλου) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Μουσαίου Μουσωνίου | Ἐμβρόμου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 95; TAM 3,1, nr. 150.

T282 - (ΙΣ. ca. 257)

Μ(άρκος) Αὐρ(ηλίου) Μουσώνιος | υἱὸς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Μουσαίου | Μουσωνίου στεφθεῖς | παίδων πάλη θέμιν || ἐκ φιλοτειμίας | [Σιμων]ίδου Ἀπολλωνίου φύσει Θό(αντος) | [Σιμων]ίδου ἀχθεῖσαν | [προβούλου] τοῦ πατρὸς || [αὐτοῦ Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Μουσαίου | Μουσωνίου.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, nr. 23; *SEG* 57, 1462.

Titus Aelius Agrippinus Themisi (14 Yazıt)

T283 - (ΙΣ. ca. 180-191)

[Αὐτοκράτο]ρα Καίσαρα Μᾶρκον Αὐρή[λ]ιον [θεὸν Κόμμοδον] | ἐστεφάνωσεν | Ἐρμαῖος Μολεους Ἐρμαίου Θό(αντος) νεικήσας θέμιν παίδων πάλην | ἄπρωτος ἀχθεῖσαν | τὸ α' ἐκ τῶν καταλελειμμένων χρημάτων | καὶ αὐτῶν τῆ πόλει ὑπὸ | Τίτου Αἰλίου Ἀγριπείνου.

Edisyon: TAM 3,1, nr. 41.

T284

Ἐρμαῖος ἰ(ερέως) [Μολεους] | Πιλλακοο[υ Ἐρ(μαίου) Αττα|τος νεικήσ[ας τὸ β'(?)] |
θέμιν παίδω[ν πά]||λην ἐκ φιλοτ[ει]||μίας Τίτου Α[ιλί]ου Ἄγριππεῖν[ου] |
ἀγωνοθετοῦν|τος Ζηνοδότου || Διοτείμου ε΄.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 118; TAM 3,1, nr. 155.

T285

Διότει[μος . . .] Τείμων[ος . Φιλώτου [νεική]||σας θέμ[ιν παί] || δων πάλ[ην ἐκ] |
φιλοτει[μίας] | Τίτου Αἰ[λίου] | Ἄγριππε[ίνου] | πρ(οβούλου) ἱερέω[ς Διο]||τείμου
Ν[εικη]||φόρου Διοτείμ[ου].

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 131; TAM 3,1, nr. 147.

T286

Ἰερεὺς θεοῦ Ποσειδ]ῶνος διὰ βίου Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) | Μολης Οπλεους | Μ(ολεους)
Οπλεσιος | paterae duae || ἱερονείκης | παράδοξος | νεικήσας θέμιν ἀνδρῶν | paterae duae
| πάλη ἀχθεῖσαν | ἐκ φιλοτειμίας Τίτου | Αἰλίου Ἄγριππεῖνου ἐπ[ι] | ἀρχιπρ(οβούλου)
Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Ὀρεστιανοῦ Περικλέ[ους].

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 96; TAM 3,1, nr. 168.

T287

Ἰερεὺς Ἡρακλέους | διὰ βίου Πλάτων | Οπλωνος νεική|σας θέμιν πάλιν || ἀνδρῶν πάλην
| τὴν ἀχθεῖσαν ἐκ | τῶν καταλελειμ|μένων χρημάτων | καὶ αὐτῶν τῇ πόλει || ὑπὸ Τίτου
Αἰλίου | Ἄγριππεῖνου.

Edisyon: CIG III, 4366; Lanckoronski 1892, nr. 105a; TAM 3,1, nr. 181.

T288

Πολέμων Ἀρτέμωνος | γ΄ Νέωνος, νεική|σας θέμιν παίδων | πάλην τὴν ἀχθεῖ||σαν ἐ[κ]
τῶν κατα|λειφθέντων χρη|μάτων τῇ πόλει | ὑπὸ Τίτου Αἰλίου Ἄγριππεῖ||νου |
πρ(οβούλου) Ἐρμαίου Μουσαίου Ἐρμαίου Μασαντος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 114; TAM 3,1, nr. 182.

T289

Σωκράτης Πλάτωνος | Οπλωνος Σωκράτους | νεικήσας θέμιν ἀνδρῶν πάλην τὴν ἀλλοθῆσαν ἐκ τῶν καταλειφθέντων χρημάτων | τῇ πόλει ὑπὸ Τίτου Αἰλίου Ἀγριππείνου.

Edisyon: TAM 3,1, nr. 184.

T290

Νέα λέσχη | Αὐρ(ήλιος) Τροκονδας | υἱὸς Αὐρ(ηλίου) Κάστορος Τρο(κονδου) νεικήσας || θέμιν παίδων | πάλην ἐκ φιλοτειμίας Τίτου Αἰλίου Ἀγριπείνου || προ(βούλου) ἰ(ερέως) Ἐρμαίου Θόαντος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 143; TAM 3,1, nr. 187.

T291

Τρωΐλος Τρ(οκονδου) ε΄ Αττεους νεικήσας | θέμιν ἀνδρῶν πάλην ἐκ φιλοτειμίας || Τίτου Αἰλίου Ἀγριππείνου

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 126; TAM 3,1, nr. 191.

T292

Τρωΐλος Τρ(οκονδου) ε΄ | Αττεους νεικήσας θέμιν | ἀνδρῶν πάλην || ἐκ φιλοτειμίας | Τίτου Αἰλίου Ἀγριππείνου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 127; TAM 3,1, nr. 192.

T293

Τρωΐλος Τρο(κονδου) ε΄ Αττεους νεικήσας | θέμιν ἀνδρῶν | πάλην ἐκ φιλοτειμίας Τίτου Αἰλίου Ἀγριππείνου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 129; TAM 3,1, nr. 193.

T294

Μᾶρκος Αὐρ(ήλιος) | Μοαντιανὸς | Μηλας υἱὸς Αὐρ(ηλίου) Μοαν|τος Μηλου Ἑρμαίου
|| νεικήσας λαμπάδα | ἐκ φιλοτειμίας Τι(βερίου) | Κλ(αυδίου) Ἀγρίππου | προ(βούλου)
Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Διοτείμου | Πλάτωνος Ποσειδω|νίου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 103; TAM 3,1, nr. 166.

T300

Ἰερεὺς Αὐρήλιος | [Τ]ειμόθεος ἐκα|τάνταρχος νεικήσας ἵπῳ τελλείῳ ἐκ τοῦ
κατα|λειφθέντος χωρίου ὑπὸ Τι. Κλ. Ἀγρίππου.

Edisyon: *CIG* III, 4366f; Lanckoronski 1892: 206, nr. 76a; TAM 3,1, nr. 185.

T301

Τρωΐλος Τρ(ονδου) ε΄ Ατ|τεους νεικήσα[ς] | θέμιν ἀνδρῶν πά | λη ἐκ φιλοτειμί|ας
Τι(βερίου) Κλ(αυδίου) Ἀγρίππου | προ(βούλου) ἱερέως Τι(βερίου) Κλ(αυδίου) Φλώ|ρου.

Ed. *CIG* III 4366e; Lanckoronski 1892, nr. 128; TAM 3,1, nr. 190.

T302

- - - - - | [...]ωνος καὶ Διότει|[μ]ος Ἀστείου Διοτείμου | [Ἀ]πολλωνίου
Συρίσκου || [λ]αμπαδαρχήσαντες [κ]αὶ νεικήσαντες ἀγῶ|[να] ἐκ φιλοτειμίας Τι(βερίου)
Κλ(αυδίου) | [Ἀγρίππου]

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 31; TAM 3,1, nr. 195.

Aur. Kharidemianus Apollonius & Aur. Antiokhis

T303

Μ(ᾶρκος) Αὐρ(ήλιος) Τιβ(έριος) Οπλητιανὸς | Πανκράτης υἱὸς ἱ(ερέως) Μ(άρκου)
Αὐρ(ηλίου) | Τιβ(ερίου) Οπλητος στε|φθεῖς ἀγῶνα παίδων ἀχθέντα τὸ α΄ | ἐκ φιλοτειμίας
Αὐρ(ηλίου) | Χαριδημιανοῦ Ἀ|πολλωνίου καὶ Αὐρ(ηλίας) | Ἀντιοχίδος τῆς | θείας
γυμνασιάρ|χων προ(βούλου) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) | Παδαμουριανοῦ Οπλητος.

Edisyon: TAM 3, 1, nr. 179.

Marcus Aurelius Hermaios Themisi (IS. 225 (±4))

T304

Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλιος) Ἐρ[μαῖος υἱὸς] | ἰ(ερέως) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Οπ[λεους] |
Μο(λεους) νεικήσα[ς θέ]μιν παίδων πά||λη τὴν ἀχθεῖ|σαν τὸ α΄ ἐκ φιλο|τειμίας Μ(άρκου)
Αὐρ(ηλίου) Ἐρ|μαίου Ποπλίου Αἰλίου Πλάτωνος ὑπὲρ || Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Ἐρ(μαίου) τοῦ καὶ Θε|οδώρου τοῦ υἱοῦ | πρ(οβούλου) ἰ(ερέως) θεᾶς Ῥώμης καὶ |
Διονύσου διὰ βίου | Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Πλατωνιανοῦ Οτα||νου.

Edisyon: TAM 3,1, nr. 156.

T305 212'den sonra

Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλιος) Μολης υἱὸς | ἰ(ερέως) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Οπλεους | Μο(λεους)
νεικήσας θέμιν | παίδων πάλη τὴν || ἀκθεῖσαν τὸ β΄ | ἐκ φιλοτειμίας Μ(άρκου) |
Αὐρ(ηλίου) Ἐρμ[αίου Ποπλίου] | Αἰλί[ο]υ [Πλάτωνος ὑ]πὲρ Μ(άρκου) [Αὐρ(ηλίου)
Ἐρ(μαίου) τοῦ καὶ] || Θε[οδώρου τοῦ υἱοῦ] | [πρ(οβούλου) - - - -] | [- - - - - - - -].

Edisyon: TAM 3,1, nr. 167.

T306

Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλιος) Ἀπελλῆς υἱὸς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) | Τείρωνος Κλ(αυδίου)
Ἀπελλοῦ νεικήσας θέμιν παίδων πάλη || τὴν ἀχθεῖσαν τὸ δ΄ | ἐκ φιλοτειμίας Μ(άρκου) |
Αὐρ(ηλίου) Ἐρμαίου Ποπλίου Αἰλίου Πλάτωνος | ὑπὲρ Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Ἐρ(μαίου) τοῦ καὶ || Θεοδώρου, τοῦ υἱοῦ | πρ(οβούλου) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Παδαμουρι|ανοῦ Οπλεους Ἐρμαίου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 133; TAM 3,1, nr. 141.

T307

Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλιος) Παδαμουρι|ανὸς Κόνων | υἱὸς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Πα|δαμουριανοῦ || Οπλητος υἱοῦ | Ἐρμαίου Οβριμο|του στεφθεῖς | παίδων πάλην |
ἀγῶνος τοῦ κα||ταλειφθέντος | ὑπὸ Ἐρμαίου ἐπὶ | Θεοδώρω τῷ υἱῷ πρ(οβούλου)
Μ(άρκου) | Αὐρ(ηλίου) Περικλιανοῦ Διοτείμου.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 19; TAM 3,1, nr. 165.

T308 (ÍS. 231'den sonra)

[Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλίου) Μουσ[αῖος] | [υἱ]ὸς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) [Παδα][μ]ουριανοῦ
Πολ[έ][μ]ωνος νεικήσ[ας] || [παί]δων πάλῃ θ[έ]μιν | [καταλε]ιφθεῖσαν ὑπὸ | [Μ(άρκου)
Αὐρ(ηλίου) Ἑρ]μαίου Π[οπλί][ου Αἰλίου] Πλάτω[νος ἐ][πι Μ(άρκω) Αὐρ(ηλῶ)
Θεοδ[ώρω τῶ] || [υἱῶ] ἀγωναθ[ετοῦν] | [τος ἱερ]έως Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) [Πλά][τωνος
δ]ις Ποπλί[ου Αἰ][λίου Πλά]τωνο[ς προ][βούλου] Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Αρ[τ]ειμου
Δι]ογέ[νους]

Edisyon: TAM 3,1, nr. 169.

Perikles Themisi (ÍS. 212'den önce)

T309

[Μ(ἄρκος) Αὐρ(ἡλίου)] | Ἄρτέμων ἱερέως | Ἑρμαίου γ' νεικήσας θέμιν || παίδων πάλῃν
| τὴν ἀχθεῖσαν | ἐκ φιλοτειμίας Περικλέους | Πλάτωνος Μειδίου προ(βούλου) Μάρκου
| Αὐρηλίου Περικλιανοῦ Διοτείμου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 128; TAM 3,1, nr. 143.

T310

Τροκονδας ε' Ατ[τε]ους ὁ καὶ Ἄριστόνεϊκος νεικήσας θέμιν ἀνδρῶν || πάλῃ τὴν
ἀχθεῖσαν ἐκ φιλοτειμίας Περικλέους | Πλάτωνος Μειδίου || προ(βούλου) Κόνωνος
Μαμωτασιος.

Edisyon: *LBW* 1210; Lanckoronski 1892, nr. 117a; TAM 3,1, nr. 188.

T311

Τρωίλος Τρο(κονδου) ε' Ατ[τε]ους νεικήσας | θέμιν παίδων πάλῃ ἐκ φιλοτειμίας
Περικλέους Πλά[τωνος Μειδίου] | προ(βούλου) Ἀπολλωνίου Σιμωνίδου Ἀπολλωνίου.

Edisyon: *CIG* III 4366d; Lanckoronski 1892, nr. 125; TAM 3,1, nr. 189.

T312 (ÍS 212'den sonra)

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Ὀτάνης | Μηλου Ἐρμαίου | Μοαντος στεφθεῖς ἀγῶνα ἀνδρῶν
πάλλη ἐκ φιλοτειμίας | Περικλέους Πλάτωνος Μειδίου ἐπὶ | ἀρχιπροβούλου | Μάρ(κου)
Αὐρ(ηλίου) Ὀρεστιανοῦ Περικλέους.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, nr. 24; *SEG* 57, 1463.

Aurelia Ge Themisi (İS. 220/221 (±4) **3 yazıt**

T313 İS. 226

Ἰερεὺς) Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Οὐαριανὸς | Μεδιανὸς Περικλῆς στεφθεῖς | πα[ίδω]ν
πάλην ἀγῶ[ν]ος ἀχθέντος τὸ τρίτον ἐκ φιλοτειμίας Αὐρ(ηλίας) Γῆς Ὀτάνου ἐπὶ Μειδία,
τῶ | υἱῶ αὐτῆς, πάππῳ | δὲ τοῦ Περικλέους | προβούλου ἱερέως | Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου)
Οὐάρου Τιβερίου.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, nr. 25; *SEG* 57, 1464.

T314

Ἰερεὺς Ἀσκληπιοῦ | διὰ βίου Μ(άρκος) Αὐρ(ήλιος) | Οὐαριανὸς Μειδι | ανὸς Περικλῆς |
στεφθεῖς παίδων || πάλην ἀγῶνος ἀχθέν | τος τὸ ε' ἐκ φιλοτει | μίας Αὐρ(ηλίας) Γῆς
Οτανου | ἐπὶ Μειδία τῶ υἱῶ αὐτῆς πάππῳ δὲ τοῦ Περικλέους προ(βούλου) ἱερέως)
Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) | Ἡλιοδότου δῖς | ἐπιμελησαμένου τοῦ ἀγῶνος | Μ(άρκου)
Αὐρ(ηλίου) Λουκίου Ἐρ(μαίου) Πλάτωνος.

Edisyon: *CIG* III 4366i; Lanckoronski 1892, nr. 139; *TAM* 3,1, 180.

T315

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Θόας, υἱὸς Μ(άρκου) Α[ὐρ(ηλίου)] | Μίδου Θόαντος | νεικήσας
θέμιν παίδων πάλην ἀχθεῖσαν τὸ ἰβ' ἐκ φιλοτειμίας Αὐρ(ηλίας) Γῆς Οτανου | ἐπὶ τῶ
γενομένῳ | αὐτῆς υἱῶ Μιδία | τῶ καὶ Περικλεῖ || προ(βούλου) [ἱερέως] Μάρ(κου)
Αὐρ(ηλίου) Ἀρτέμωνος τοῦ καὶ Ἡρακλέωνος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 97; Cousin 1899, nr. 13; *TAM* 3,1, nr. 160.

Moles II Themisi (İS. 205 (±4)

T316

Ἰ(ερεὺς) Κουρήτων διὰ βίου καὶ ἱεροφάντης Φάρης Ἐ|πικράτους τοῦ καὶ | Πλουτάρχου Βίωνος || νεικήσας θέμιν παῖ | δων πάλη τὴν ἀχθεῖσαν τὸ γ ἐκ φιλοτειμίας Μολεους β Ἐρ(μαίου) Μο(λεους) Ο|πλεους ὑπὲρ Ἐρμαί|ου τοῦ υἱοῦ προ(βούλου) Ἀπολ|λωνίου Στράβωνος Ἀ|πολλωνίου.

Edisyon: TAM 3,1, nr. 194.

T317

[Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) - - - - -] | υἱὸς [Μ(άρκου) Α]ὐρ(ηλίου) [Φιλίπ(?)]|που β' νεικήσας θέμιν παῖ||δων πάλην, ἀ|χθεῖσαν τὸ ζ' ἐκ | φιλοτειμίας | Μολεους β' Ἐρ(μαίου) Μ[ο(λεους)] | [Ο]πλεους ὑπὲρ || [Ἐρ(μαίου)] τοῦ υἱοῦ | προ(οβούλου) ἰ(ερέως) Μ(άρκου)] Α[ὐ]ρ(ηλίου) Μολ[ε] | [ους Πιλλ]ακοο[υ].

Edisyon: TAM 3,1, nr. 196.

Oples Themisi (ἸS. 218 (±4))

T318

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Ἐρμαῖος Μασαν | τος ἱερέως Μάρ(κου) | Αὐρ(ηλίου) Ἐρμαίου Μα|σαντος νεικήσας παίδων πάλη | θέμιν τὴν ἀχθεῖ | σαν τὸ α' ἐκ φιλο|τειμίας Οπλεους | Οβριμο[το]υ πρεσβυ|τέρου προ(οβούλου) ἱερέως | Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) Μνησιθέου | Διοτεῖμου Πιατηραβιος.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 124; TAM 3, 1, nr. 152.

T319

Ἰερεὺς θεᾶς Ῥώμης | διὰ βίου Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) | Μειδιανὸς Πλα | τωνιανὸς Οὐᾶ || ρος νεικήσας | θέμιν ἀνδρῶν | πάλη ἀγῶνος | τοῦ καταλειφθέν|τος ἐκ φιλοτειμί|ας Οπλεους Οβρι | μοτου Οτανειτος | πρεσβυτέρου ἀ|χθέντος τὸ α' προ(βούλου) | ἰ(ερέως) Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Μνησιθέου || Διοτεῖμου Πιατηραβιος.

Edisyon: CIG III, 4366b; Lanckoronski 1892, nr. 137; IGR III 443; TAM 3,1, nr. 176.

Hermaios Themisi (ἸS. 212'den önce)

T320

Μᾶρ(κος) Α[ὐ]ρ(ήλιος) Μειδιανὸς Πλατωνιανὸς | Οὐᾶρος νεική|σας θέμιν ἀνδρῶν ||
πάλη ἀχθεῖσαν | ἐκ φιλοτειμίας | ἀς Ἐρ(μαίου) Ἐρμολάου | ἀγωνοθετούν | των τῶν περι
Μᾶρ(κον) || Αὐρ(ήλιον) Κράτερον Ἐρ(μαίου) | Ἐρμολάου προ|βούλου ἰ(ερέως)
Μάρ(κου) Αὐρ(ηλίου) | Μολητος Πιλλακοου.

Edisyon: *CIG* III, 4366h; Lanckoronski 1892, nr. 136; TAM 3,1, nr. 175.

Lalla Themisi (ἸΣ. 212'den önce)

T321

Ἐντειμος Κυήτου Κλ(αυδίου) | Κυήτου νεικήσας θέμιν παίδων πανκράτιον | ἀγῶνος τοῦ
πρῶτον || ἀχθέντος ἐκ φιλοτειμίας Λάλλης Μελησάν|δρου ἐ (vac) πὶ Τειμο | κράτει (vac)
τῶ ἀνδρὶ | αὐτῆς (vac) προκα|θεζο (vac) μένων | τοῦ τε ἀρχιπρ(οβούλου) Τι(βερίου)
Κλ(αυδίου) Μαρ|κέλλου υἱοῦ Τι(βερίου) Κλ(αυδίου) Α|γριππείνου καὶ ἰερέ|ως Τι(βερίου)
Κλ(αυδίου) Οὐάρου υἱοῦ Οὐά | ρου.

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 122; TAM 3,1, nr. 148.

Tiberius ve Aurelia Ge Themisi (ἸΣ. 229/230 (±4))

T322

Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Τιβ(έριος) Οπλητια | νὸς Πανκράτης | υἱὸς ἰ(ερέως) Μάρ(κου)
Αὐρ(ηλίου) | Τιβ(ερίου) Οπλητος στε|φθεῖς ἀγῶνα παίδων πάλην τὸν | ἀχθέντα τὸ α' |
ἐκ φιλοτειμίας | τοῦ πάππου αὐτοῦ || Τιβ(ερίου) Κλ(αυδίου) Πλάτωνος | τοῦ καὶ Τιβερίου
καὶ | τῆς μάμμης αὐτοῦ | Αὐρ(ηλίας) Γῆς Ἐρ(μαίου) Οπλεους | Ἐρ(μαίου) γυμνασιάρχων
|| πρ(οβούλου) Τιβ(ερίου) Κλ(αυδίου) Ζη|νοδοτιανοῦ Μολια | νοῦ.

Edisyon: Heberdey-Wilberg 1900, s. 189-190; TAM 3,1, nr.178.

Mamastis ve Perikles Themisi (ἸΣ. 180-190)

T323

Ἐρμαῖος Μασαντος | Ἐρ(μαίου) νεικήσας ἀνδρῶν | πάλην τὴν ἀχθεῖσαν | τὸ γ' ἐκ
φιλοτειμίας || Περικλέους Οβριμοτου | Ἐρ(μαίου) Παδαμουριος καὶ Μα|μαστιδος
Μαμωτασιος | β' Μοτασουργιος.

Edisyon: Cousin 1899, nr. 26; TAM 3,1, nr. 151.

Obrimotes Themisi (?)

T324

ἐπὶ ἐφηβάρχου | Οβριμοτου Ἑρμαίου Οβριμοτου προσχρηματίζοντος Παδαμουριος ||
φιλοπάτριδος ἐνείκη|σαν ἐν τοῖς ἀγθεῖσιν ὑπ' α[ὐ]τοῦ ἀγῶσιν οἰύπογεγραμμένοι· τ[- - -
- - -] | ουα[- - - -] || υἱο[- - - -] | αρ[- - - -]

Edisyon: Lanckoronski 1892, nr. 52; TAM 3,1, nr. 213.

Strabon Agonu

T325

Διότειμος δις Τροκονδου | τοῦ καὶ Κορκαινου νεικήσας στάδιον | παίδων ἐξ ἀγέλης
ἀγῶνων τῶν | ἀχθέντων ὑπὸ Στραβωνος Ἀπολλ|λωνίου προ(οβούλου) Ἑρμαίου Τειμοθέου.

Edisyon: TAM 3, 1 nr. 146; SEG 6, nr. 632; Çelgin 2007, 34; Çelgin 2008, 319.

Tib. Cladius Varus ve Tib. Cladius Asklepiodotos Themisi (İS. 200)

T326

Τι(βέριος) Κλ(αύδιος) Ζηνοδοτιανός | Μολλιανός υἱός Τι(βερίου) | Κλ(αυδίου) Φλώρου
νεική | σας παίδων πάλην || ἀγῶνα τὸν ἀχθέν|τα πρῶτον ἐπὶ μνήμη Τι|βερῶν Κλαυδίων
Οὐάρου | καὶ Ἀσκληπιοδότου ὑπὸ τῶν | γονέων αὐτῶν· ἱερέως Τι(βερίου) || Κλ(αυδίου)
Τειμοδώρου καὶ Τιβε|ρίας Κλαυδίας Περικλέ|ας τῆς γυναικός τῶν | γυμνασιάρχων
προ(βούλου) | Κόνωνος Διοτείου Κόνωνος.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 1992, 11-13, nr. 1; SEG 41, 1259.

Apollonius Themisi

T327

İS. 212'den önce

Μᾶ(ρκος) Αὐ(ρήλιος) Οπλεσιανὸς ὁ καὶ | Ἄρχιγένης, υἱὸς ἰ(ερέως) | Αὐ(ρηλίου)
Οπλωνιανοῦ | Πλάτωνος νεική||σας θέμιν ἀνδρῶν | πάλη ἀχθεῖσαν ἐκ φιλοτεμίας
Ἄπολλωνίου Σιμωνίδου | Γυμνάσι(ον).

Edisyon: Lanckoronski 1892, s. 202, nr. 53; TAM 3,1, nr. 171.

Obrimotes oğlu Perikles Themisi

T328

(İS. II. yüzyılın sonu)

Περικλέα Οβριμοτου Ἑρμαίου Πα[δα]||μουριος φιλόπατριν υἱὸν πόλεως, [δι'] | αἰῶνος
γυμνασίαρχον προήγορον | τῆς πόλεως αἰεὶ γενόμενον, ἄρξαντ[α] || τὴν ἐπώνυμον τῶν
ἀρχιπροβούλων ἀρχὴν ἐπωφελῶς καὶ διαφερόντως πολει|τευσάμενον τὰς δύο ὁδοὺς
βασιλικὰ[ς] | καταλιπόντα τῇ πόλει εἰς λόγον θεωρία[ς] | *, ξτ', εἰς δὲ λόγον
γυμνασιαρχίας καὶ || ἀγῶνων ἐννεετηρικῶν δόντα κληρὸν | τε τὸν ἐν Κερυανδοῖς καὶ
κτῆσιν τὴν ἐν | Νέα Κώμη τῇ κάτω καὶ τὴν ἐν Ναιβοῖς ἐν | ταῖς δὲ Οατυησσοῦ ἀμπέλοις
καὶ κτήσ|εις τὰς ἐν Κοβαυνοῖς καὶ τὰς ἐν Κλβα||μοῖς αὐτοῦ ὅλας καὶ κτῆσιν τὴν ἐν
Κο|λονταις πολλὰ καὶ ἄλλα ἀγαθὰ διαπρα|ξάμενον τῇ πόλει· τὸν δὲ ἀνδριάντα | ἀνέθηκε
Ἑρμαῖος Οβριμοτου Ἑρμαίου | Παδαμουριος φιλόπατρις υἱὸς πόλεως || ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
κατὰ τὴν τοῦ Περικλέους | vac. διαθήκην vac.

Edisyon: İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin 2007, 78-84, nr. 19; SEG 57 1444.

VERBE

Lucius Themisi

T329

ἀγῶνα θέμιδος | ἐννεαετηρικὸν | ἀχθέντα πρῶτον | ἀρχῆς Λ. Βάσσοῦ Κού[ου(?)] ||
Μάγνου | ὑπὸ Αὐρ. Σταδιανοῦ | Ἑρμαίου | ἐκ φιλοτιμίας τοῦ γεν[ο]||μένου ἀδελφοῦ ||
Λουκίου | Αὐρ. Δημητριανὸς Περ[ί]||τασις | καὶ Αὐρ. Ἀντόνιος υἱὸ[ς] | [Λ]ουκίου
Ἀμαράντου || νεικήσαντες | παίδων πάλην ἐνδόξω[ς] | καὶ | συστεφθέντες.

Edisyon: Woodward-Ormerod 1909-1910, nr. 10.

TROAS

ALEKSANDREIA TROAS

Smintheia Pauleia

T330

Αὐρ(ήλιον) · Ὑγιανὸν | [νικ]ήσαντα παίδ[ων] | [π]υθικῶν πάλη[ν] | [π]ανκράτιον
Σμίνθι[α] || [Π]αύλεια ἰσοπύθια [.] |[κα]τὰ τὸ ἐξῆς κρίσει· C[] |[Αὐρ(ήλιος)] · Ὑγιανὸς τὸν
ὕδ[ν] | [ἀ]νέστησα · ψ(ηφίσματι) · β(ουλή)ς | [Ὑ]πὸ παιδοτρίβην Ὀππ(ιον)· || [Νώ]νιον
Πέλοπα.

Edisyon: *I Alexandreia Troas*, nr. 52.

T331– (ÍS III. Yüzyıl)

[.]I IAE[] | νεικήσα[ντα παίδων/ἀνδρῶν] | πανκράτιο[ν Σμίνθια] | Παύλεια ἰσο[πύθια
κρί]||σει ΓINP [] | [....]IV[]

Edisyon: Sterrett 1885, *I Alexandreia Troas*, nr. 54.

T332

Λ(ούκιον) Καλβέντιο[ν] | Φαυστειν[ον] | νεικήσαντα παίδ[ων] | [π]ανκράτιον
Σ[μίν]||[θ]εια Παύλεια ἰσο[πύ]||[θια]

Edisyon: Özhan 2015, s. 183-184, nr. 5; Özhan 2016, s. 272.

T333

ἀγαθῆ τύχη· Φλάβιον Ἰούλ. Αὐρ. | Ἐρμῆν | υἱὸν Ἰουλ. Αὐρ. Ἐρμοῦ || νεικήσαντα
παίδων | πυθικῶν πάλην | Σμίνθεια Παύλεια.

Edisyon: *I Alexandreia Troas*, nr. 53.

T334

Ο. [proenomen] | KA[nomen] | ΣΗ [cognomen] | νεικ[ήσαντα παίδων] || πυ[θικῶν] |
Σμ[ίνθεια Παύλεια] | κρ[ίσει]

Edisyon: Özhan 2016, 272-273, Res. 5.

Sikke 1

Ön yüz: Gordianus III büstü ve AY K MAP AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC CE

Arka yüz: ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ yazılı agonistik taç

Ağırlık: 24,35 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,1

Sikke 1a

Ön yüz: Gordianus III büstü ve AY K MAP AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC CE

Arka yüz: ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ yazılı agonistik taç

Ağırlık: 22,68 gr.

Kaynak: *RPC VII*,1. 622,1 (nr. 1)

Sikke 2

Ön yüz: Gordianus III büstü ve AY KA MA AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC

¹¹¹³ *RPC* online adresinde görseli bulunmayan aynı tipteki sikkeler teze dahil edilmemiştir.

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, masa üzerinde ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ

Ağırlık: 19,41 gr.

Kaynak: *RPC VII.1, 622,2*

Sikke 2a

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, masa üzerinde ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ

Ağırlık: 17,61 gr.

Kaynak: *RPC VII, 1. 622,2 (nr. 3)*

Sikke 2b

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, masa üzerinde ΚΑΠΕΤΩΛΙΑ

Ağırlık: 19,78 gr.

Kaynak: *RPC VII, 1. 622,2 (nr. 4)*

Sikke 2c

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, masa üzerinde ΚΑΠΙΕΤΩΛΙΑ

Ağırlık: 15,65 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,2 (nr. 7)

Sikke 2d

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, masa üzerinde ΚΑΠΙΕΤΩΛΙΑ

Ağırlık: 19,55 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,2 (nr. 13)

Sikke 3

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 20,00 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 6)

Sikke 3a

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 22,79 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 9)

Sikke 3b

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 20,72 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 10)

Sikke 3c

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 17,06 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 12)

Sikke 3d

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 18,15 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 14)

Sikke 3e

Ön yüz: Gordianus III büstü ve ΑΥ ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ

Ağırlık: 20,72 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 622,3 (nr. 10)

Sikke 4

Ön yüz: Gordianus III büstü ve Α(Υ) ΚΑ ΜΑ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Üç çıplak sporcu ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ

Ağırlık: 14,21 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625.

Sikke 4a (ön yüz görseli yok)

Ön yüz: Gordianus III büstü ve Α(Υ) Κ Μ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Üç çıplak sporcu, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ

Ağırlık: 12,50 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 1)

Sikke 4b

Ön yüz: Gordianus III büstü ve A(Y) KA MA AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Üç çıplak sporcu, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ

Ağırlık: 18,84 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 2).

Sikke 4c

Ön yüz: Gordianus III büstü ve A(Y) KA MA AN ΓΟΡΔΙΑΝΟC

Arka yüz: Üç çıplak sporcu, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΑΤΤΑΛΗΑ ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ

Ağırlık: 11,29 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625.

Sikke 5

Ön yüz: Genç Senatus büstü, ΙΕΡΑ CΥΝΚΛΗΤΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 7,41 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 19)

Sikke 5a

Ön yüz: Genç Senatus büstü, ΙΕΡΑ CYNΚΛΗΤΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 6,40 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 11)

Sikke 5c

Ön yüz: Genç Senatus büstü, ΙΕΡΑ CYNΚΛΗΤΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 7,19 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 8)

Sikke 5d

Ön yüz: Genç Senatus büstü, ΙΕΡΑ CYNΚΛΗΤΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 6,23 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 3)

Sikke 5d

Ön yüz: Genç Senatus büstü, ΙΕΡΑ CYNΚΛΗΤΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 10,00 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 625 (nr. 2)

Sikke 6

Ön yüz: Geç demos büstü, ΔΗΜΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 4,85 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 634.

Sikke 6a

Ön yüz: Genç demos büstü, ΔΗΜΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 4,15 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 634 (nr. 5)

Sikke 6b

Ön yüz: Genç demos büstü, ΔΗΜΟC

Arka yüz: Taç üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 5,82 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 634 (nr. 6)

Sikke 6c

Ön yüz: ΔΗΜΟC

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙCΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 4,64 gr.

Kaynak: *RPC VII*, 1. 634 (nr. 7)

Sikke 7

Ön yüz: Phillipus I büstü ve ΑΥ Κ ΜΑΡ ΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟC CΕ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΕΠΙ ΑΡΧ ΠΟ ΑΙΛ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΝΟΥ, ΓΟΡΔΙΑΝ[ΗΑ],
masa üzerinde ΑΤΤΑΛΗΑ, ΑΦΡΟΔΙCΙΕΩΝ

Ağırlık: 19,41 gr.

Kaynak: *RPC VIII*. 20565.

Sikke 7a

Ön yüz: Phillipus I büstü ve ΑΥ Κ ΜΑΡ ΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΣΕ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΕΠΙ ΑΡΧ ΠΟ ΑΙΛ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΝΟΥ, ΓΟΡΔΙΑΝ[ΗΑ],
masa üzerinde ΑΤΤΑΛΗΑ, ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΝ

Ağırlık: 17,66 gr.

Kaynak: *RPC* VIII. 20565.

Sikke 7b

Ön yüz: Phillipus I büstü ve ΑΥ Κ ΜΑΡ ΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΣΕ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΕΠΙ ΑΡΧ ΠΟ ΑΙΛ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΝΟΥ, ΓΟΡΔΙΑΝ[ΗΑ],
masa üzerinde ΑΤΤΑΛΗΑ, ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΝ

Ağırlık: 21,58 gr.

Kaynak: *RPC* VIII. 20565.

Sikke 8

Ön yüz: ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 7,17 gr.

Kaynak: *RPC* VIII. 20567.

Sikke 8a

Ön yüz: ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 8,64 gr.

Kaynak: *RPC* VIII. 20567.

Sikke 8b

Ön yüz: ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Arka yüz: Çelenk üzerinde ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΕΩΝ ΑΤΤΑΛΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ

Ağırlık: 6,56 gr.

Kaynak: *RPC* VIII. 20567.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AE	L'Année épigraphique.
AJA	American Journal of Archaeology
AJPh	American Journal of Philology
ANRW	Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung
AncSoc	Ancient Society
Arctos	Acta Philologica Fennica
AS	Anatolian Studies, Journal of the British School at Ankara
ASAA	Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente. Atene: Scuola Archeologica Italiana di Atene; Roma: G. Bretschneider.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique
BE	Bulletin épigraphique
BGU	Berliner griechische Urkunden (Ägyptische Urkunden aus den königlichen Museen zu Berlin), Berlin 1895-.
BMC	Catalogue of Greek Coins in the British Museum
CIG	Corpus Inscriptionum Graecarum
C&M	Classica et Mediaevalia
Chios	McCabe Donald F., <i>Chios Inscriptions. Texts and List</i> . The Princeton Project on the Inscriptions of Anatolia, The Institute for Advanced Study, Princeton 1986.

Chiron	Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik
CollAn	Colloquium Anatolicum
CPh	Classical Philology: A Journal Devoted to Research in Classical Antiquity. Chicago (Ill.): University of Chicago Pr.
CR	Classical Review
CRAI	Comptes rendue de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres
Dig.	Digesta Iustiniani, in: T.Mommsen-P. Krüger (ed.), Corpus Juris Civilis I/13 (Berlin 1920).
DNP	Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike
EA	Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens
EBGR	Epigraphic Bulletin for Greek Religion
ETAM	Ergänzungsbände zu den Tituli Asiae Minoris
FD III	Fouilles de Delphes, III. Épigraphie. Paris 1929-
FGrH	F. Jacoby, Fragmente der griechischen Historiker (Berlin 1923dd; Leiden 1939dd).
GRBS	Greek, Roman and Byzantine Studies
Hellenica	Recueil d'épigraphie, de numismatique, et d'antiquités grecques
Hesperia	Journal of the American School of Classical Studies at Athens
Historia	Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte
HSCP	Harvard Studies in Classical Philology
I Aleksandreia	Ricl, M. <i>The Inscriptions of Aleksandreia Troas</i> , (IK 53), Bonn 1997.
Troas	

- I Bithynia** Şahin Sencer, *Bithynische Studien/Bithynia İncelemeleri*, (IK 7), Bonn 1978
- I Delos** Inscriptions de Délos 7 vols.
- I Didyma** Rehm Albert, *Didyma. Zweiter Teil: Die Inschriften*, Richard Harder (ed.), Deutsches Archäologisches Institut, Mann 1958.
- I Ephesos** Die Inschriften von Ephesos. 8 vols.
- IG** Inscriptiones Graecae
- IGR** Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes
- IGUR** Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes
- I İznik** Şahin Sencer, *Katalog Der Antiken Inschriften Des Museums von Iznik (Nikaia) / İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu*, (IK 9), Bonn 1979.
- I Knidos** Blümel W., *Die Inschriften von Knidos I*. Habelt, Bonn 1992
- IK** Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien
- I Magnesia** Kern, O., *Die Inschriften von Magnesia am Maeander*. W. Spemann, Berlin 1900.
- I Milet** Herrmann P.- W. Günther-N. Ehrhardt. *Inschriften von Milet. Teil 3, Inschriften n. 1020-1580*. Milet. Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahre 1899, VI, 3. Berlin-New York 2006.
- IMT Kyz**
- Kapu Dağ** M. Barth ve J. Stauber (Ed.), *Inschriften Mysia&Troas*. Mysia, Kyzikene, Kapu Dağ, nos. 1401-1856. Leopold Wenger Institut, München 1993.
- I Mylasa** Blümel W., *Die Inschriften von Mylasa. Teil 1: Inschriften der Stadt* (IK 34). Habelt, Bonn 1987.
- I Napoli** Miranda Elena. *Iscrizioni greche d' Italia, Napoli*. 2 vols. Roma 1990-1995.

- I Olympia** Dittenberger W.,-K. Purgold, *Die Inschriften von Olympia*. (Olympia), 5. Berlin 1896.
- I Perge** Şahin, Sencer, *Die Inschriften von Perge*, (IK 54-61) Bonn 1999-2004.
- I Pisid. Cent.** Horsley, G. H. R.-S. Mitchell. *The Inscriptions of Central Pisidia: including texts from Kremna, Ariassos, Keraia, Hyia, Panemoteichos, the Sanctuary of Apollo of the Perminoundeis, Sia, Kocaaliler, and the Döşeme Doğazi*, (IK 57), Bonn 2000.
- I Selge** Nollé Johannes-Friedel Schindler, *Die Inschriften von Selge*, (IK 37), Bonn 1991.
- I Side** Nollé Johannes, *Side im Altertum Geschichte und Zeugnisse I-II*, (IK 43-44), Bonn 1993-2001.
- I Smyrna** Petzl G., *Die Inschriften von Smyrna 1-2*, (IK 23-24) Bonn 1982-1990.
- IstMitt.** Istanbuler Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Tübingen 1933dd).
- JHS** Journal of Hellenic Studies
- JÖAI** Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts
- JRS** Journal of Roman Studies
- Kernos** Revue internationale et pluridisciplinaire de religion grecque antique
- KST** Kazı Sonuçları Toplantısı
- LBW** Le Bas P. -W. H. Waddington, *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure. III. Inscriptions grecques et latines recueillies en Grèce et en Asie Mineure* (Paris 1870).
- MAMA** Monumenta Asiae Minoris Antiqua
- MDAI (A)** Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts Athenische Abteilung.

MDAI (I)	Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts. Abteilung İstanbul.
Mon.Ant	Monumenti Antichi inediti
Nikephoros	Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum.
Nouv.inscr.	
D'Antioche	Byrne M. A.-G. Labarre, <i>Nouvelles inscriptions d'Antioche de Pisidie d'après les notebooks de W.M. Ramsay</i> , (IK 67), Bonn 2006.
OGIS	W. Dittenberger, <i>Orientalis Graecae Inscriptiones Selectae I-II</i> (Leipzig 1903-1905).
OMS	Opera Minora Selecta
PIR	Prosopographia Imperii Romani
RE	Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft
REA	Revue des Études Anciennes
RECAM	Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor
REG	Rheinisches Museum für Philologie
RhM	Rheinisches Museum für Philologie
RPC	Roman Provincial Coinage
RPh	Revue de philologie, de littérature et d'histoire anciennes
SCI	Scripta Classica Israelitica
SEG	Supplementum Epigraphicum Graecum
SNG Aulock	Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland. Sammlung von Aulock.
Stadion	Stadion: Zeitschrift für Geschichte des Sports.
TAD	Tarih Araştırmaları Dergisi (Ankara Üniversitesi)
TAM	Tituli Asiae Minoris

Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik
ZfN Zeitschrift für Numismatik
ZPE Zeitschrift Papyrologie und Epigraphik

ANTİK KAYNAK EDİSYONLARI

Aul. Gel. (=Aulus Gellius)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Gellius, *Attic Nights, Volume I: Books 1-5*. Translated by J. C. Rolfe. (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1927.

App. (=Appianus, *Rhomaika*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Appianus, *Appian's Roman History II*. With an English translation by H. White, (The Loeb Classical Library) Cambridge, Mass.-London 1912, 1932, 1955, 1962 (*Mithr.* = *Mithridateios*).

App. *B Civ.* (=Appianus, *Bella civilia*) Appianus, *Roman History, Volume IV: Civil Wars, Books 1-2*. Edited and translated by Brian McGing, (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 2020.

Ael. *VH.*, (=Aelianus, *Varia historia*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Aelianus, *Historical Miscellany*. Ed. and transl. by N. G. Wilson (Loeb Classical Library, Harvard University Press Cambridge 1997.

Aesch. *Ag.* (=Aeschylus, *Agememnon*) *Lib.* (= *Libation-Bearers*) *Eum.* (=Eumenides)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Aeschylus, *Oresteia: Agamemnon. Libation-Bearers. Eumenides*. Ed. and transl. by Alan H. Sommerstein. (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009.

Antiph. (=Antiphon, *Andocides*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Antiphon, *Minor Attic Orators, Volume I: Antiphon. Andocides*. Translated by K. J. Maidment. (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1941.

Aristot. *Rh.* (= Aristoteles, *Rhetorica*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Aristotle, *Art of Rhetoric*, with an English translation by J. H. Freese (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1926.

Arr. *An.* (Arrianos, *Anabasis*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *İskender'in Anabasisi*, C. I, Çev.: H. Örs, Ankara 1944.

Ath. (=Athenaeus)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Learned Banqueters, Volume I: Books 1-3.106e*. Edited and translated by S. Douglas Olson, (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 2007.

Cass. Dio (= Cassius Dio, *Historiae Rhomanae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*, with an English translate by E. Cary-H. B. Foster (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Londra 1917.

Cic. *Phil.* (= Cicero, *Orationes Philippicae in M. Antonium*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Philippics of Cicero*. With an English translation by W. C. Ker. (The Loeb Classical Library), London, New York 1926.

Cic. *Verr.* (= Cicero, *In Verrem*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Verrine Orations*. With an English translation by L. H. G. Greenwood I-II, (The Loeb Classical Library), London, New York 1959-1960.

Dion. Chrys. (= Dion Chrysostomos, *orationes*)

Kullanılan Metin ve Çeviriler: Dio Chrysostom, with an English translation by W. Cohoon-H. L. Crosby (Loeb Classical Library), Londra-New York 1932-1953.

Dion. Hal. (=Dionysius Halicarnasseus, *Antiquitates Romanae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Roman Antiquities of Dionysius of Hallicarnassus*. Ed. and Translated by E. Carry I-VII, (The Loeb Classical Library), London 1937-1950.

Epikt. *Ench.* (=Epiktetos, *Encheiridion*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Epictetus, *Discourses, Books 3-4. Fragments. The Encheiridion*. Translated by W. A. Oldfather, (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1928.

Hdt. (= Herodotos, *historiae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Herodotos, *Tarih*, Türkçe'ye Çev.: M. Ökmen, Ankara 2006.

Hes. *Op.* (Hesiodos, *Opera et dies*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Hesiod. *Theogony. Works and Days. Testimonia*. Edited and translated by Glenn W. Most. (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018.

Hier. *Synek.* (= Hierokles, *Synekdemos*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Hieroclis synecdemus et notitiae Graecae episcopatum: Accedunt Nil Doxapatrii notitia patriarchatum et locorum nomina immutata*. Translated by G. Parthey, Berolini 1866.

Hom. *Il.* (= Homeros, *Ilias*)

Kullanılan Metin Çeviri: Homeros, *İlyada*, Türkçe'ye Çev.: Azra Erhat-A. Kadir, İstanbul 2012.

Hom. *Od.* (= Homeros, *Odyseia*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros, *Odyseia*, Türkçe'ye Çev.: A. Erhat-A. Kadir, İstanbul 2011.

Liv. (= Titus Livius, *ab urbe condita*)

Kullanılan Metin ve Çeviriler: Titus Livius, *Şehrin Kuruluşundan İtibaren*, Birinci Kitap, Türkçe'ye Çev.: S. Şenbark, İstanbul 1992. (2) Livy, *History of Rome*, with an English translation by E. T. Sage, vol. XI (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1936.

Lucian. *Anach.* (= Lukianos, *Anacharsis*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Lucianus, *Anacharsis or Athletics. Menippus or The Descent into Hades. On Funerals. A Professor of Public Speaking. Alexander the False Prophet. Essays in Portraiture. Essays in Portraiture Defended. The Goddess of Surrye*, with an English translation by A. M. Harmon (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.; Harvard University Press 1925.

Orac. Sibyl. (= Oracles, Sibylline)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Sibylline Oracles*. With an English translation by M. S. Terry, New York 1899.

Paus. (= Pausanias, *Graeciae descriptio*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Pausanias, *Description of Greece*, with an English translation by W. H. S. Jones, vol. I,III, IV: 1918-1935; W. H. S. Jones-H. A. Ormerod, vol. II: 1926 (Loeb Classical Library), Harvard University Press.

Philostr. *Gymn.* (= Flavius Philostratos, *de gymnastica*)

Kullanılan Metin ve Çeviriler: Philostratus, *Heroicus, Gymnasticus, Discourses 1 and 2*, with an English translation by J. Rusten and J. König (Loeb Classical Library), Harvard University Press 2014.

Philostr. *Soph.* (= Flavius Philostratos, *vitae sophistarum*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Philostratus, *Lives of the Sophists, Eunapius: Lives of the Philosophers and Sophists*, vol. IV, with an English translation by W. C. Wright (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1921.

Pind. *O.* (= Pindaros, *Olympia*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Pindar, *Olympian Odes, Pthian Odes*, vol. I, with an English translation W. H. Race (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1997.

Plato *Ap.* (= Plato, *Apology*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Euthyphro. Apology. Crito. Phaedo. Phaedrus*. Translated by Harold North Fowler. (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914.

Plato *Resp.* (= Plato, *Republic*)

Kullanılan Metin ve Çevirileri: Plato, *Republic, Volume I: Books 1-5*. Edited and translated by Christopher Emlyn-Jones, William Preddy. (Loeb Classical Library),

Cambridge, MA: Harvard University Press, 2013. (2) Plato. *Republic, Volume II: Books 6-10*. Edited and translated by Christopher Emlyn-Jones, William Preddy. (Loeb Classical Library). Cambridge, MA: Harvard University Press, 2013.

Plin. *Ep.* (= C. Plinius Caecilius Secundus, *Epistulae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Genç Plinius'un Anadolu Mektupları* (10. Kitap), Çev.: Ç. Dürüşken-Erendiz Özbayoğlu, İstanbul 2001.

Plin. *HN.* (= C. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plinius, *Natural History*, vol. II, with an English translation by H. Rackham (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1942.

Plut. (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch' Lives, vol. I, *Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola*, with an English translation by B. Perrin (Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1914. [*Alex.* (=Aleksandros), *Caes.* (=Caesar), *Flam.* (=Flaminius), *Lyk.* (=Lykurgos), *Lys.* (=Lysandros), *Marc.* (=Marcellus)]

Pol. (= Polybios, *Historiae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Histories*, vols. III, V, tr. by W. R. Paton and revised by F. W. Walbank and C. Habicht, Cambridge, Mass.- Londra, Harvard University Press 2011-2012.

Soph. *Trach.* (= Sophokles, *Trachiniae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Sophocles, *Antigone. The Women of Trachis. Philoctetes. Oedipus at Colonus*. Edited and translated by Hugh Lloyd-Jones, (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994.

Strab. (= Strabon, *Geographika*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII - XIII - XIV). Çev. Prof. Dr. Adnan Pekman. İstanbul 1993.

Suet. (= C. Suetonius Tranquillus, *De Vita Caesarum*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Gaius Suetonius Tranquillus, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, (Türkçe'ye Çev.: Fafo Teletar - Gül Özaktürk), Ankara 2008. / *Aug.* (= Augustus) *Dom.* (= Domitianus) *Nero* (= Nero)

Tac. *Ann.* (= Tacitus, *Annales*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Annals*. With an English translation by J. Jackson. Cambridge, Mass.-London 1969 (The Loeb Classical Library).

Tac. *Hist.* (= Tacitus, *Historia*)

Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Histories*. With an English translation by C. H. Moore I-II. (The Loeb Classical Library), Cambridge, Mass.-London 1968. (2) Tacitus, *The Histories*. With an English translation by K. Wellesley. London 1989.

Thuk. (= Thukydides, *Historiae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Thukydides, *Peloponnessos Savaşları*, Türkçe'ye Çev.: F. Akderin, İstanbul 2010.

Vell. (= C. Velleius Paterculus, *Historiae Romanae*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English translation by F. Shipley. (The Loeb Classical Library), London 1924.

Verg. *Aen.* (= P. Vergilius Maro, *Aeneis*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Vergilius, *Aeneis*, Türkçe'ye Çev.: Türkan Uzel (1. Basım), Ankara 1998.

Xen. *An.* (= Ksenophon, *Anabasis*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Ksenophon, *Anabasis: Onbinlerin Dönüşü*, Çev.: O. Yarlığaş, İstanbul 2011.

Xen. *Lac.* (= Xenophon, *Respublica Lacedaemoniorum*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Xenophon, *Hiero. Agesilaus. Constitution of the Lacedaemonians. Ways and Means. Cavalry Commander. Art of Horsemanship. On Hunting. Constitution of the Athenians.* Translated by E. C. Marchant, G. W. Bowersock, (Loeb Classical Library), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1925.

MODERN KAYNAKÇA

ABUAGLA Asuman oşkun, *Roma Dönemi Küçük Asya Procuratorları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi SBE Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012.

ADAK Mustafa, "Pamphylia ve Pisidia'da Kent Eşrafı ve Resmi Unvanları", şurada: *eds. O. Tekin, C. H. Roosevelt, E. Akyürek Tarih Boyunca Anadolu'da Hayırseverlik. Birinci Uluslararası Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Sempozyumu 26-29 Mart Antalya*, (), Antalya 2020, ss. 47-72.

ADAK M.-AKDOĞU ARCA E.-OKTAN M., "Neue Inschriften aus Perge", *Philia* 1, 2015, ss. 89-122.

ADAK Mustafa-KOKKINIA Christina, "Homer in Rough Cilicia: A Late Hellenistic Metrical Inscription from Lamos". *Philia* 5, 2019, ss. 1-19.

ADAK Mustafa-TÜNER ÖNEN Nihal-ŞAHİN Sencer, "Neue Inschriften aus Phaselis", *Gephyra* 2, 2006, ss. 1-20.

AKDOĞU ARCA Ebru Nuriye, *Lykia ve Pamphylia Kentlerinde Euergesia*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi SBE-Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü, Antalya 2001.

AKDOĞU ARCA Ebru N., Lykia'ya Özgü Bir Kavram Olarak Sitometroumenoi Andres'i Plinius'un X, 116/117. Mektupları Işığında Yeniden Değerlendirme", *Adalya* 19, 2016, ss. 115-132.

AKINCI Abdullah Yavuz, *Eskiçağlarda Atletler (Sporcular): Antrenman, Beslenme ve Sporcu Yetiştirme Geleneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2018 Isparta.

AKŞAR Ahmet, "Rhomaika'nın 69. Kitabı Özeti'nin Çevirisi", *Amisos* 4/7, 2019, ss. 298-310.

ALBANIDIS Evangelos GIATSI Sotirios, "Athletic Games in Thrace during the Imperial Era", *Nikephoros* 20, 2007, ss. 177-197.

ALBRIGHT William F., "The Origin of the Name Cilicia", *AJP* 43/2, 1922, ss. 166-7.

ALFÖLDY Géza, “The Crisis of the Third Century as Seen by Contemporaries”, *GRBS* 15, 1974, ss. 89-111.

ALTIN RECEP, *Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi Agon’ları*, (Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2015.

ANDERSON J. G. C., “A Summer in Phrygia”, *JHS* 17, 1897, ss. 396-424.

ANDERSON J. G. C., “Festivals of Men Askaenos in the Roman Colonia at Antioch of Pisidia”, *JRS* 3/2, 1913, ss. 267-300.

ANEZIRI Sophia, “Stiftungen für sportliche und musische Agone”, in: (eds. K. Harter-Uibopuu-T. Kruse) *Sport und Recht in der Antike*, (Wiener Kolloquien zur Antiken Rechtsgeschichte Band II), 2014, ss.148-163.

ARSLAN Murat, *Mithradates VI Eupator Roma’nın Büyük Düşmanı*, İstanbul 2007.

ATKINSON K. M. T., “The Governors of the Province Asia in the Reign of Augustus”, *Historia* 7, 1958, ss. 300-330.

AYTÜRE Serpil, *Roma İmparatorluk Döneminde Smyrna’nın Yönetim Düzeni ve Memuriyetleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih -Eskiçağ Tarihi- Anabilim Dalı, Ankara 2017.

BAKER Patrick-THERIAULT Gaéten, “La vie Agonistique Xanthienne: Nouvel Apport Épigraphique (Primerière Partie)”, *REG* 127, 2014, ss. 97-118.

BAKER Patrick-THERIAULT Gaéten, “La Vie Agonistique Xanthienne: Nouvel Apport Épigraphique (Deuxième Partie)”, *REG* 130, 2017, s. 433-469.

BAZ Ferit, *Roma İmparator Kültü*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 1998.

BEAN G. E., “Notes and Inscriptions from Pisidia Part II”, *AS* 10, 1960, ss. 43-82.

BEAN G. E., *Side Kitabeleri / The Inscriptions of Side*, Ankara 1965.

BEAN George E.-MITFORD Terence B., *Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963*, Graz-Köln-Viyana 1965.

BEAN George E.-MITFORD Terence B., “Sites and New in Rough Cilicia”, *AS* 12, 1962, ss. 185-217.

BENGSTON Hermann, *Die Hellenistische Weltkultur*, Stuttgart 1988.

BİNGÖL Orhan, *Beyaz Kaşlı Artemis'in Kenti Menderes Magnesia-Magnesia ad Meandrum*, İstanbul 2007.

BLANCHARD Kendall, *The Antropolgy of Sport: An Introduction*, Westport 1995.

BOHUS Julius, *Sportgeschichte: Gesellschaft und Sport von Mykene bis heute*, Münih-Viyana-Zürih 1986.

BOUTET-LANOUEUETTE Matthieu, *La vie agonistique dans les cités grecques d'époque impériale: analyse de l'Agōn des Balbilleia d'Éphèse (Ier-IIIe siècle p.C.)*, (M.A. Thesis), Université Laval, 2007.

BOWERSOCK G. W., “C. Marcius Censorinus, Legatus Caesaris: In Memoriam A.D. Nock”, *Classical Philology* 68, 1964, ss. 207-210.

BOYANA Hülya, “İonialılar ve İonia'daki Kabile Teşkilatlanması”, *Tarih İncelemeleri Dergisi* 26/1, 2011, ss. 35-49.

BOYANA Hülya-TÜRKAN Ahmet, “Cassius Dio Cocceianus'un Hayatı ve Tarihçiliği”, *TAD* 65, 2019, ss. 1-20.

BRUNET Stephen, “The Date of First Balbillea at Ephesos”, *ZPE* 117, 1997, ss. 137-138.

BRUNET Stephen, “Olympic Hopefuls from Ephesos”, *Journal of Sport History* 30, 2003, ss. 219-335.

BRUNS-ÖZGAN Christine, “Eine Feine Familie: Theopompos von Knidos und Seine Nachkommen”, *EA* 42, 2009, ss. 103-134.

BUCHMANN Horst, *Der Sieg in Olympia und in den anderen panhellenischen Spielen*, Münih 1975.

- BURASELIS Kostas, “The Coordination and Combination of Traditional Civic and Ruler Cult Festivals in the Hellenistic and Roman East”, in: (eds. J. R. Brandt-J. W. Iddeng) *Greek and Roman Festivals Content, Meaning, and Practice*, Oxford 2012, ss. 247-266.
- BURCKHARDT Jacob, *Yunanlar ve Yunan Medeniyeti*, (çev. İsmail. H. Yılmaz), İstanbul 2019.
- BURKERT Walter, “Die antike Stadt als Festgemeinschaft” in: (eds. P. Hugger, W. Burkert, E. Lichtenhahn) *Stadt und Fest: zu Geschichte und Gegenwart europäischer Festkultur*, Unteraegi W&H Stuttgart Metzler 1987, ss. 25-44.
- BURNETT D. Clint, *Christ’s Enthronement at God’s Right Hand and Its Greco-Roman Cultural Context*, Berlin-Boston 2021.
- BURRELL Barbara, *Neokoroi Greek Cities and Roman Emperors*, Leiden-Boston 2004.
- CAN. B. HOFF M., “Antiochia ad Cragum, Batı Dağlık Kilikya’da Bir Roma Kenti ve Kazıları”, şurada: (eds. H. Kasapoğlu-M. A. Yılmaz), *Anadolu’nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı*, Ankara 2014, ss. 373-392.
- CALDELLI Maria Letizia, *L’Agon Capitolinus: storia e protagonisti dall’istituzione domiziana al IV secolo*, Roma 1993.
- CAMIA Francesco, “Spending on the agones: The financing of festivals in the cities of Roman Greece”, *Tyche* 26, 2011, ss. 41-76
- CAPRON Laurent, “Un calendrier de festivités du Fayoum?”, in: (ed. Fabian Reiter) *Dokumentarische Texte der Berliner Papyrussammlung aus ptolemäischer und römischer Zeit zur Wiedereröffnung des Neuen Museums*, (Berliner Griechische Urkunden 20), Berlin/Boston 2014, ss. 236-242.
- CHANDEZON Christophe, “Foires et panégyries dans le monde grec classique et hellénistique”, *REG* 113, ss. 70-100.
- CHANIOTIS Angelos, “Sich selbst feiern? Städtische Feste des Hellenismus im Spannungsfeld von Religion und Politik”, in: (eds. M. Wörrle and P. Zanker) *Stadtbild und Bürgerbild im Hellenismus*, Münih 1995, ss. 147-172.

CHANIOTIS Angelos, “Der Kaiserkult im Osten des Römischen Reiches im Kontext der zeitgenössischen Ritualpraxis”, in: (eds. H. Cancik-K. Hitzl) *Die Praxis der Herrscherverehrung in Rom und seinen Provinzen, Akten der Tagung in Blaubeuren vom 4. bis zum 6. April 2002*, Tübingen 2003, ss. 3-28.

CHANIOTIS Angelos, “The Divinity of Hellenistic Rulers”, in: (ed. Andrew Erskine) *A Companion to the Hellenistic World*, USA-UK-Australia 2005, ss. 431-446.

CHANIOTIS Angelos, “Festivals and Contests in the Greek World”, in: A. Hermay-B. Jaeger (eds.) *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum VII (ThesCra)*, Los Angeles 2011, ss. 1-43, 160-172.

CHANIOTIS Angelos, “Aphrodisiaslı Hayırseverler ve Hayırseverliğin Toplumsal-Kültürel Sınırları”, in: (eds. O. Tekin, C. H. Roosevelt, E. Akyürek) *Tarih Boyunca Anadolu’da Hayırseverlik. Birinci Uluslararası Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Sempozyumu 26-29 Mart Antalya*, Antalya 2020, ss. 111-120.

CHRISTESEN Paul, *Olympic Victor List and Ancient History*, Cambridge 2007.

COOK John M., *The Troad. An Archaeological and Topographical Survey Study*, Oxford 1973.

COUSIN G., “Inscriptions de Termessos de Pisidie”, *BCH* 23, 1899, 280-303.

CRAMER F. H., *Astrology in Roman Law and Politics*, Philadelphieia 1954.

CRAMME Stefan, *Die Bedeutung des Euergetismus für die Finanzierung staedischer Aufgaben in der Provinz Asia*, (Unpubl. Diss), Köln Üniversitesi, Köln 2001.

CROWTHER Nigel B., “Greek Games in Republican Rome”, *L’Antiquité Classique* 52, 1983, ss. 268-273.

CROWTHER N. B., “Second- Place Finishes and Lower in Greek Athletics (including the Pentathlon).” *ZPE* 90, 1992, ss. 97-102.

CROWTHER Nigel B., *Athletika: Studies on the Olympic Games and Greek Athletics*, (Nikephoros Beihefte 11) Weidmann 2004.

CROWTHER Nigel B., “The Spirit of Competition (Agon) in the Olympic Games: From the Ancient to the Modern World”, in: *Cultural Imperialism in Action Critiques in the*

Global Olympic Trust Eighth International Symposium for Olympic Research, (eds. Nigel B. Crowther, Robert K. Barney, Michael K. Heine), Londra, Ontario, Canada 2006, ss. 1-18.

CROWTHER Nigel B., *Sport in Ancient Times*, Westport-Connecticut-London 2007.

CUPELLO Katherine E., *Reconstructing Marcus Antonius: Rethinking the Representation of a Roman Triumvir in the Hellenistic East*, (Unpubl. Diss.), Emory University, Atlanta 2018. CURTIUS Ernst, “Der Wettkampf,” in: *Alterthum und Gegenwart. Gesammelte Reden und Aufsätze*, Bd. 1, Berlin 1875, ss. 132-147.

ÇAVDAR Minel, *Iulius Claudius ve Flaviuslar Döneminde Damnatio Memoriae Kararının Anıtlar, Portreler ve Sikkeler Üzerinde Uygulanışı*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Bursa 2021.

ÇELGİN A. Vedat, “Termessos Örneği Bağlamında Agon’ların Antik Kent Yaşamındaki Yeri ve Son Epigrafik Araştırmaların Agonistik Yazıt Repertuvarına Katkısı”, *Colloquium Anatolicum* 6, 2007, ss. 27-47.

ÇELGİN A. V., “Termessos’tan Sorunlu Bir Agon’a Işık Tutan Bir Agonistik Yazıt Fragmenti”, şurada: İ. Delemen (ed.) *Euergetes. Prof. Dr. Haluk Abbasoglu’na 65. Yaş Armağanı*, (Suna & İnan Kıracı Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Armağan Kitaplar Dizisi: 1), İstanbul 2008, ss. 316-326.

ÇELGİN Güler, *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*, İstanbul 2011.

ÇETİN Şahin-ENGELMANN Helmut, “Inchriften aus dem von Bodrum”, *ZPE* 34, 1979, ss. 211-220.

ÇOKBANKİR Nurşah, *Pamphylia ve Kilikia Bölgesindeki Sporcuların Testimoniası*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2003.

ÇOKBANKİR Nurşah, “Pamphylia, Lykia, Kilikia ve Pisidia’da Epigrafik Verilerle Roma İmparatorluk Dönemi’nde Atletik Oyunların Finansı”, *Olba* 19, 2011, ss. 313-330.

ÇOKBANKİR Nurşah, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya Agonları ve Sporcuları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2010.

COULTON John James, “Balboursa Survey”, *AST V-1*, Ankara 1987.

COULTON J. J.- MILNER N. P.-REYES A. T., “Balboursa Survey: Onesimos and Meleager Part II”, *AS* 39, 1989, ss. 41-62.

DAUX Georges Daux, “Concours des Titeia dans un décret d’Argos”, *BCH* 88, 1964, ss. 569-576.

DAVIDSON Thomas, *Greklerde Eğitim Düşüncesi*, (çev. A. Aydoğan), İstanbul 2008.

DECKER Wolfgang, *Sport in der griechischen Antike vom minoischen Wettkampf bis zu den Olympischen Spielen*, Münih 1995.

DECKER Wolfgang, “Sport in Ancient Egypt and The Ancient Near East”, in: (eds. A. Futrell-T. E. Scanlon) *The Oxford Handbook of Sport & Spectacle in Ancient World*, Oxford 2021, ss. 31-46.

DEMOUGIN Ségolène, *Prosopographie des chevaliers Romains Julio – Claudiens (43 av. J.-C.-70 ap. J.-C.)*, Collection de l’Ecole Française de Rome 153, Roma 1992.

DEVIJVER Hubert, *Prosopographia Militiarum Equestrum quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven 1976.

DEVIJVER Hubert, “Local Elite, Equestrians and Senators: A Social History of Roman Sagalassos”, *Anc. Soc.* 27, 1996, ss. 105-162.

DIETZ, Karlheinz, *Senatus contra principem. Untersuchungen zur senatorischen Opposition gegen Kaiser Maximinus Thrax*, (Vestigia. Beiträge zur Alten Geschichte 29), Münih 1980.

DMITRIEV Sviatosloav, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, New York 2005.

DOĞANCI Kâmil, *Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27- M.S. 284) Bithynia Eyaleti Valileri (Prosopografik Bir İnceleme)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi-SBE Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2007.

DOUPOLOY Alain, “La cité et ses élites. Modes de reconnaissance sociale et mentalité agonistique en Grèce archaïque et classique”, in: *Aristocratie antique: modèle et exemplarité sociale*, (eds. H. Fernoux et Chr. Stein), Nov 2005 Dijon France, 2007, ss. 57-77.

DÖNMEZ-ÖZTÜRK Filiz, *Lykia Bölgesi'nde Roma Vatandaşlık Hakkı Verme Politikası (Principatus'un başlangıcından M.S. 212'ye kadar)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı-Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2011.

DRAEGER Michael, *Die Stadte der Provinz Asia in der Flavierzeit*, Frankfurt-Bern-New York-Paris-Viyana 1993.

DREW-BEAR Thomas, “Recherches épigraphiques et philologiques”, *REA* 82, 1980, ss. 155-182.

DÜRÜŞKEN Çiğdem, “Asia Minor'da Olimpiyat Ruhu”, şurada: *Anadolu Uygarlıklarında Spor*, (eds. İ. Yıldırım-T. Gültekin), Ankara 2012, ss. 70-85.

ECK, Werner, “Miscellanea Consularia”, *ZPE* 25, 1977, ss. 227-240.

ECK Werner, “Jahres- und Provinzialfastens der senatorischen Staathalter von 69/70 bis 138/139”, *Chiron* 13, 1983, ss. 147-238.

EHRHARDT Norbert, “Ein milesischer Festkalender aus severischer Zeit”, *MDAI* (I) 34, 1984, ss. 371-404.

ENGELMANN Helmut, “Zur Agonistik in Ephesos”, *Stadion* 24/1, 1998, ss.101-108.

ERDEM Fatih, *Roma Phrygia'sında Kentler ve Kültler*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Denizli 2013.

ERİM Kenan T.-REYNOLDS Joyce, “A Letter of Gordian III from Aphrodisias in Caria”, *JRS* 59 1/2, 1969, ss. 56-58.

ERİM Kenan T.-REYNOLDS Joyce, “Sculptors of Aphrodisias in the inscriptions of the city”, in: (eds. Neziha Başgelen-Mihin Lugal) *Festschrift für Jale İnan Armağanı*, İstanbul, 1989/1991, ss. 517-538.

- ERKELENZ Dirk, “Keine Konkurrenz zum Kaiser-Zur Verleihung der Titel Κτίστης und Σωτήρ in der römischen Kaiserzeit”, *Scripta Classica Israelica* 21, 2002, ss. 61-77.
- FARRINGTON Andrew, *The Roman Baths of Lycia: An Architectural Study*, (BIAA Monograph No. 20), Ankara 1995.
- FARRINGTON Andrew, “ΘΕΜΙΔΕΣ and the Local Elites of Lycia, Pamphylia and Pisidia”, in: (eds. A. D. Rizakis-F. Camia), *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire Proceedings of the International Workshop held at Athens, Scuola Archeologica Italiana di Atene, 19 december 2005. (Tripodes 6)*. Atina 2008, ss. 241-249.
- FARRINGTON Andrew, “Isthmionikai: a catalogue of isthmian victors”, *Nikephoros Beihefte*, Band 21. *Beiträge zu Sport und Kultur im Altertum*, 2012.
- FAUCONNIER Bram, *Ecumenical Synods: The Associations of Athletes and Artists in Roman Empire*, (Unpubl. Diss.), University of Amsterdam, Amsterdam 2018.
- FINLEY M. I.-PLEKET H. W., *The Olympic Games The First Thousand Years*, Londra 1976.
- FISHWICK Duncan, *The Imperial Cult in the Latin West, Volume 1 Studies in the Ruler Cult of the Western Provinces of the Roman Empire Part 1* (2 vols.), 1993.
- FRIEDEL Egon, *Antik Yunan Kültür Tarihi*, (çev. Necati Aça), İkinci Baskı, Ankara 2004.
- FRISH, Peter, “Nemeseia und Barbilleia in Smyrna”, *ZPE* 15, 1974, ss. 162.
- FRISCH Peter, *Zehn agonistische Papyri* (Abhandlungen der Rheinisch-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, Papyrologica Coloniensia 13), Opladen 1986.
- FRISCH Peter, “Zwei Athleteninschriften aus der Troas”, *ZPE* 13, 1974, ss. 38-39.
- FONTENROSE Joseph, *Didyma: Apollo's Oracle Cult and Companions*, Berkeley-Los Angeles-London 1988.
- FORBES Clarence A., “Ancient Athletic Guilds”, *CPh* 50/4, 1955, ss. 238-252.

- FUL Şengül Dilek, *Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü, Erzurum 2008.
- GAGNON Jennifer M., *Agonistic Politics, Contest, and the Oresteia*, (Unpubl. Diss.), University of Minnesota, Minneapolis 2012.
- GAEBLER H., *Die Losurne in der Agonistik*, *ZfN* 39, 1929, ss.271-318.
- GARDINER E. N., *Greek Athletic Sports and Festivals*, Londra 1910.
- GARDINER E. N., “Regulations for a Local Sports Meeting”, *The Classical. Review* 43, no. 6, 1929, ss. 210-212.
- GARDINER E. N., *Athletics of the Ancient World*, Londra 1930.
- GAUTHIER Philippe, “Inscription agonistique de Messène”, *REG* 113, 2000, ss. 631-635.
- GIANNOPOULOU Mimika, “Emotional Responses to Death and the Afterlife”, in: *World of Emotions: Ancient Greece, 700 BC–200 AD*, Onassis Cultural Center, New York, March 9-June 24, 2017, ss. 216-229.
- GIANNAKOPOULOS N., “Remarks on the Honorary Titles *hyios boules*, *hyios demou* and *hyios poleos* in Roman Asia Minor”, in: (eds. A. D. Rizakis-F. Camia), *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire Proceedings of the International Workshop held at Athens, Scuola Archeologica Italiana di Atene, 19 december 2005*. (Tripodes 6). Atina 2008, ss. 251-268.
- GOLDEN Mark, *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998.
- GOLDEN Mark, *Sport in the Ancient World from A to Z*, Londra/New York 2004.
- GOUW Patrick, “Hadrian and the Calendar of Greek Agonistic Festivals. A New Proposal for the Third Year of the Olympic Cycle”, *ZPE* 165, 2008, ss. 96-104.
- GOUW Patrick Gouw, *Griekse atleten in de Romeinse Keizertijd (31 v. Chr.-400 n. Chr.)*, Amsterdam 2009.

GÖKALP Nuray, *Roma İmparatorluk Çağında Likya ve Pamfilya Kentlerinde Ünlü Ailelerin Prosopografyası*, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2001.

GÖKALP Nuray, “Oinoanda'dan Bir Soy: *Licinnii*”, şurada: *Likya İncelemeleri 1*, (eds. S. Şahin-M. Adak), İstanbul 2002, ss. 91-102.

GÖKALP Nuray, *Attaleia Kent Tarihi ve Yazıt Korpusu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2008.

GÖKALP ÖZDİL Nuray, “The Heavy Athlete M. Aurelius Eutyhion from Nysa ad Maendrum”, *Philia 2*, 2016, ss. 163-176.

GRAF Fritz, “Festivals in Ancient Greece and Rome”, in: *Oxford Research Encyclopedia of Religion*, 2016, ss. 1-25.

GÜNTHER L. M., “Caesar und die Seeräuber-eine Quellenanalyse”, *Chiron 29*, 1999, ss. 321-337.

GÜVELOĞLU Ali, *M.S. I.-III. Yüzyillarda Tuna ve Trakya Eyaletlerinde Roma Kentleşme Süreci*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

GYGAX Marc Domingo, *Benefactions and Rewards in the Ancient Greek City: The Origin of Euergetism*, Cambridge-New York 2016.

HABICHT Christian, “Review of Didyma II, edited by Albert Rehm”, *Gottingische gelehrte Anzeigen (GGA) 213*, 1959, ss. 145-166.

HABICHT Christian, “Die augusteische Zeit und das erste Jahrhundert nach Christi Geburt”, in: (ed. W. den Boer) *Le culte des souverains dans l'empire romain*, Geneve 1972, ss. 39-99

HABICHT Christian, “Neues aus Messene”, *ZPE 130*, 2000, ss. 121-126.

HAECHLER, Nikolas, *Kontinuität und Wandel des Senatorenstandes im Zeitalter der Soldatenkaiser Prosopographische Untersuchungen zu Zusammensetzung, Funktion und*

Bedeutung des amplissimus ordo zwischen 235-284 n. Chr., (Impact of Empire vol. 13), 2019.

HAGEL S.-TOMASCHITZ K., *Repertorium der westkilikischen Inschriften nach den Scheden der Kleinasiatischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Viyana 1998 (ETAM 22).

HALFMANN Helmut, *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr.*, Hypomnemata 58, Göttingen 1979.

HALFMANN Helmut, "Ein neuer Statthalterkult in der Provinz Asia", *EA* 10, 1987, ss. 83-90.

HALL A. S.-MILNER N. P., "Education and Athletics. Documents illustrating the Festivals of Oenoanda", in: *Studies in the History and Topography of Lycia and Pisidia in Memoriam A.S. Hall*, D. French (ed.), Ankara 1994, ss. 7-47.

HARRIS Harold Arthur, *Greek Athletes and Athletics*, Londra 1964.

HEBERDEY Rudolf Heberdey, "Gymnische und Andere Agone in Termessus Pisidae", in: (eds. W. H. Buckler, W. M. Calder), *Anatolian Studies Presented to Sir William Mitchell Ramsay*, Manchester-Londra-New York 1923, ss. 195-206.

HEBERDEY Rudolf, "Termessos", *RE* 5/A1, 1934.

HEBERDEY Rudolf-WILHELM A., *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Aufträge der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Dph ÖAW 44, Wien 1896.

HERRMANN Peter, "Milet unter Augustus: C. Iulius Epikrates und die Anfaenge des Kaiserkults", *MDAI(I)* 44, 1994, ss. 203-236.

HIRSCHFELD Gustav, "C. Julius Theopompus of Cnidus", *JHS* 7, 1886, ss. 286-290.

HUMANN Carl, Conrad Cichorius, Walther Judeich ve Franz Winter, *Altertümer von Hierapolis*, Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts, Ergänzungsheft 4, Berlin 1898.

IDDENG Jon W., "What is a Graeco-Roman Festival? A Polythetic Approach", in: (eds. J. R. Brandt-J. W. Iddeng) *Greek and Roman Festivals Content, Meaning, and Practice*, Oxford 2012, ss. 11-38.

İNAN Jale, “Der Demetrios und Apollonios Bogen in Perge”, *IstMitt* 39, 1989, ss. 237-244.

İPLİKÇİOĞLU, Bülent, *Die Repraesentanten des senatorischen Reichsdienstes in Asia bis Diokletian im Spiegel der ephesischen Inschriften*, (Basılmamış Doktora Tezi), Viyana 1983.

İPLİKÇİOĞLU B.-ÇELGİN G.-ÇELGİN-A. V., *Epigraphische Forschungen in Termessos und seinem Territorium II*, Viyana 1992.

İPLİKÇİOĞLU B.-ÇELGİN G.-ÇELGİN-A. V., “Termessos ve Egemenlik Alanı Epigrafik Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları (1992-1996 Çalışmaları)”, *AST* 15, Ankara 1998, ss. 371-381.

İPLİKÇİOĞLU B.-ÇELGİN G.-ÇELGİN A. V., *Epigraphische Forschungen in Termessos und seinem Territorium IV*, Viyana 2007.

JOHO Tobias, “Burckhardt and Nietzsche on the Agon: the dark luster of ancient Greece”, in: (eds. Heather L. Reid, John Serrati, Tim Sorg) *Conflict and Competition: Agon in Western Greece: Selected Essays from the 2019 Symposium on the Heritage of Western Greece*, 2020, ss. 267-288.

JONES A. H. M., *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford 1937.

JONES A. H. M., *The Greek City from Alexander to Justinian*, Oxford 1940.

JONES Christopher P., “Old and New in the Inscriptions of Perge”, *EA* 31, 1999, ss. 8-17.

JONES Christopher P., “Three New Letters of the Emperor Hadrian”, *ZPE* 161, 2007, ss. 145-156.

JÜTHNER Julius, “Pale”, *RE* 15. 3, 1949, ss. 82-89.

KALINOWSKI Angela, “The Vedii Antonini: Aspects of Patronage and Benefaction in Second-Century Ephesos”, *Phoenix* 56-1/2, 2002, ss. 109-149.

KARAKÜÇÜK Suat, *Tarihi ve Politik Yönden Olimpiyat Oyunları*, (İkinci Baskı), Ankara 1989.

KAYA Durmuş-MITCHELL Stephen, “The Sanctuary of God Eurymedon at Tymbria in Pisidia”, *AS* 35, 1985, ss. 39-55.

KENNEL Nigel M., “Age Categories and Chronology in the Hellenistic Theseia”, *Phoenix* 53-3/4, 1999, ss. 249-262.

KINACI Mesut, *Eski Yunan Dünyasında Müziğin Kullanım Alanları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Isparta 2012.

KLEE Theophil, *Zur Geschichte der Gymnischen Agone an Griechischen Festen*, Berlin 1918.

KLOSE Dietrich O. A., “Festivals and Games in the Cities of the East During the Roman Empire”, in: (eds. C. Howgego, V. Heuchert, A. Burnett) *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, Oxford 2005, ss. 125-133.

KNIBBE Dieter, “Ephesos vom Beginn der römischen Herrschaft in Kleinasien bis zum Ende der Principatszeit”, in: *ANRW* II. 7.2, 1980, ss. 748-830.

KOKKINIA Christina, *Die Opramoas Inschrift von Rhodiapolis Euergetismus und Soziale Elite in Lykien*, Bonn 2000.

KOKKINIA Christina, “Letters of Roman Authorities on Local Dignitaries: The Case of Vedius Antoninus”, *ZPE* 142, 2003, ss. 197-213.

KOKKINIA Christina, “Aphrodisias’s ‘rights of liberty’: diplomatic strategies and Roman governor”, in: *Aphrodisias Papers 4. New Research on the City and its Monuments*, (eds. Ch. Ratté and R. R. R. Smith), Portsmouth 2008, ss. 51-60.

KOKKINIA Christina, “Games vs. buildings as euergetic choices”, in: *L’organisation des Spectacles Dans le Monde Romain, Vandoeuvres-Genève 22-26 aout 2011*, 2012, ss. 97-123.

KOKKINIA Christina, “The design of the ‘archive wall’ at Aphrodisias”, *Tekmeria* 13, 2016 ss. 9-55.

KOKKINIA Christina, “Martyriai: Civic Honours and Imperial Government”, in: (eds. A. Heller-O. M. van Nijf) *The Politics of Honour in the Greek Cities of the Roman*

Empire, (Brill Studies in Greek and Roman Epigraphy vol. 8), Leiden-Boston 2017, ss. 373-385.

KOVACS David, "Horace, Pindar and Censorini in Odes 4.8", *JRS* 99, 2009, ss. 23-35.

KÜÇÜKOĞLU Sinem, *Dağlık Kilikia Bölgesi (Kilikia Trakheia) Kültürleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Bilim Dalı, İstanbul 2015.

KYLE D. G., *Sport and Spectacle in the Ancient World*, Malden-Oxford-Carlton 2007.

LADSTAETER, Sabina, "Bizans Döneminde Ephesos: Büyük bir antik kentin tarihinde son sayfa", in: *Bizans Döneminde Ephesos*, (ed. F. Daim ve S. Ladstaetter), İstanbul 2011, ss. 3-29.

LANCKORONSKI Karl G., *Staedte Pamphyliens und Pisidiens II*, Viyana 1892.

LAUM Bernhard, *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike: Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte*, 2 Cilt, (İkinci Baskı) Leipzig-Berlin 1964.

LEAKE William Martin, "On the site of the temple of Apollo Smintheus", *Transactions of the Royal Society of Literature*, 2nd series vol. 5, ss. 236-242.

LEBAS Philippe, WADDINGTON, W. H., *Inscriptions grecques et latines recueillies en Asie Mineure*, Paris 1870.

LEE Hugh M., *The Program and Schedule of the Ancient Olympic Games*, (Nikephoros Beiheft 6), Hildesheim 2001.

LEE Hugh M., "Greek Sports in Rome", in: *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity*, (eds. P. Christesen-D. G. Kyle), Chichester 2014, ss. 533-542.

LEPKE Andrew, "Neue Agonistische Inschriften aus Patara", *ZPE* 194, 2015, ss. 135-157.

LADSTAETER Sabina, "Bizans Döneminde Ephesos: Büyük bir antik kentin tarihinde son sayfa", şurada: *Bizans Döneminde Ephesos*, (eds. F. Daim ve S. Ladstaetter), İstanbul 2011, ss. 3-29.

LEHNER Michael F., *Die Agonistik im Ephesos der römischen Kaiserzeit*, (Unpubl. Diss.), Ludwig-Maximilians-Universität, München 2004.

- LEONI Alvaro M. Moreno, “En torno al culto al gobernante y a Dea Roma en el Mundo Helenístico: Las póleis y la política de la reciprocidad”, *Anuario de la Escuela de Historia Virtual* I/1, 2010, s. 132-150.
- LEVICK Barbara, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford 1967.
- LIEBENAM Wilhelm, *Staedteverwaltung im Römischen Kaiserreiche*, Leipzig 1900.
- LOLLING H. G., “Inschriften aus den Küstenstädten des Hellespontos und der Propontis (Kyzikos Poimanenon Zeleia Parion Lampsakos Perkote Troas Thrakische Küste Chersonesos)”, *MDAI(A)* 9, ss. 58-77.
- LONGPERIER A. De, “Médailles Relatives aux ΘΕΜΙΔΕΣ de L’Asie Mineure”, *RN*, 1869-1870, ss. 31-70.
- LUNT David J., *Athletes, Heroes, and the Quest for Immortality in Ancient Greece*, (Unpubl. Diss.), The Pennsylvania State University The Graduate School College of the Liberal Arts, Pennsylvania 2010.
- MACLNTYRE Alasdair, *Erdem Peşinde: Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, (çev. M. Özcan), İstanbul 2001.
- MAGIE David, *Roman Rule in Asia Minor II*, Princeton 1950.
- MANN Christian, “People on the Fringes of Greek Sport”, in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (ed. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014, ss. 276-286.
- MANN Christian, “Könige, Poleis und Athleten in hellenistischer Zeit”, *Klio* 100/2, 2018, ss. 447-479.
- MAREK Christian, *Geschichte Kleinasiens in Der Antike*, (3. Baskı), Münih 2017.
- MARGARET Julia Tomas, *Variation in Representation through Architectural Benefaction under Roman Rule: Five Cases from the Province of Asia c. 40 B.C.-A.D. 68.*, (Unpubl. Diss.), Durham University, 2020.
- MEIER Chr. “Das Grosse Fest Zu Olympia im klassischen Altertum”, *Nikephoros* 6, 1993, ss. 61-73.

- MELLOR Ronald, *ΘΕΑ ΡΩΜΗ (Thea Rome) the Worship of the Goddess Roma in the Greek World*, (Hypomnemata 42), Göttingen 1975.
- MENNEN Inge, *Power and Status in the Roman Empire AD 193-284*, (Impact of Empire vol. 12), Leiden-Boston, 2011.
- MERKELBACH Reinhold, "Der unentschiedene Kampf des Pankratiasten Ti. Claudius Rufus in Olympia", *ZPE* 15, 1974, ss. 99-104.
- MERKELBACH Reinhold, "Über ein ephesisches Dekret für einen Athleten aus Aphrodisias und über den Athletentitel παράδοξος", *ZPE* 14, 1974, ss. 91-96.
- MERKELBACH, Reinhold, "Ephesische Parerga 21: Ein Zeugnis für Ti. Claudius Balbillus aus Smyrna", *ZPE* 31, 1978, ss. 186-187.
- MERKELBACH Reinhold-ŞAHİN Sencer, "Die Publizierten Inschriften von Perge", *EA* 11, 1988, ss. 97-170.
- MIGEOTTE Léopold, *The Economy of the Greek Cities From the Archaic Period to the Early Roman Empire*, (trans. by. Janet Lloyd), Berkeley Los Angeles London 2009.
- MIGEOTTE Léopald, "Le financement des concours dans les cités hellénistiques: essai de typologie" in: (ed. Br. Le Guen), *L'argent dans les concours du monde grec. Actes du colloque international Saint-Denis et Paris, 5-6 décembre 2008*, Saint-Denis, 2010, ss. 233-244.
- MILLAR Fergus, *The Emperor in the Roman World (31 BC – AD 337)*, Worcester-London, 1977.
- MILLER Stephen G., "The Date of The Olympic Festivals", *MDAI (Athenische Abteilung)* 90, 1975, ss. 215-231.
- MILLER Stephen G., *Ancient Greek Athletics*, New Haven-London 2004.
- MILLER Stephen G., *Arete Greek Sports from Ancient Sources*, (3. Baskı), Berkeley Los Angeles London 2004.
- MILNER N. P., "Victors in Meleagria and Balbouran Élite", *AS* 41, 1991, ss. 23-62.

- MILNER Nicholas P., “New readings from Oinoanda (*SEG* 44, 1200), Olbasa (*SEG* 48, 1536) and Maionia Milner”, *Gephyra* 18, 2019, ss. 1-9.
- MILNER N. P., “A new statue-base for Constantius II and the fourth-century imperial cult at Oinoanda”, *AS* 65, 2015, ss. 181-203.
- MILNER N. P.-MITCHELL S., “An Exedra for Demosthenes of Oenoanda and His Relatives”, *AS* 45, 1995, ss. 91-104.
- MITCHELL Stephen, “The Plancii in Asia Minor”, *JRS* 64, 1974, ss. 27-39.
- MITCHELL Stephen, “Imperial Building in the Eastern Roman Provinces”, *HSPH*, 91, 1987, ss. 333-365.
- MITCHELL Stephen, “Three Cities in Pisidia”, *AS* 44, 1994, s. 139-140.
- MITCHELL Stephen, “Festivals, Games, and Civic Life in Roman Asia Minor”, *JRS* 80, 1990, ss. 183-193.
- MITCHELL Stephen, *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I*, 1993.
- MITCHELL Stephen, *Cremna in Pisidia: An Ancient City in Peace and in War*, Londra 1995.
- MORETTI Luigi, *Iscrizioni Agonistiche Greche*, Roma 1953.
- MOURATIDIS John, “The Origin of Nudity in Greek Athletics”, *Journal of Sport History* 12/3, 1985, ss. 213-232.
- MIKALSON Jon D., “The Heart of Heartology”, *GRBS* 23, 1982, ss. 213-221.
- MURRAY Sarah C., “The Role of Religion in Greek Sport”, in: (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle) *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*), Malden-Oxford 2014, ss. 309-319.
- NEWBY Zahra, *Greek Athletics in the Roman World. Victory and Virtue*, Oxford 2005.
- NG Diana, “Commemoration and Élite Benefaction of Buildings and Spectacles in the Roman World”, *JRS* 105, 2015, ss. 101-123.
- NIELSEN Thomas Heine, “Foreign Entrants at Minor Athletic Festivals in Late-Archaic and Classical Greece”, *Nikephoros* 27, 2014, ss. 91-138.

NIETZSCHE Friedrich “Homeros’un Yarışı”, şurada: *Yunanların Trajik Çağı’nda Felsefe*, (çev. G. Aytaç), İstanbul 2015, ss. 35-44.

NILSSON Martin P., *Griechische Feste von Religiöser Bedeutung Mit Ausschluss der Attischen*, Leipzig 1906.

NOLLE Johannes, *Die Inschriften von Side II* (IK 44), Bonn 2001.

NOLLE Johannes, “Epigraphische und numismatische Notizen”, *EA* 12, 1998, ss. 121-126.

NOLLE J.-ŞAHİN S.-VORSTER Ch., “Katalog der Inschriften im Museum von Alanya”, *EA* 5, 1985, ss. 125-146.

OKON Danuta, *Septimius Severus et Senatores: Septimius Severus’ Personal Policy Towards Senators in Light of Prosopographic Research (193-211 A.D.)*, (trans. by B. Zawadka), Szczecin 2012.

ÖZDİZBAY Aliye Erol, *Roma İmparatorluk Dönemi’nde Pontus-Bithynia Eyaleti’nde Agon’lar ve Agonistik Sikkeler*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD/ Esiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2011.

ÖZDİZBAY Aşkı, *Perge’nin M.S. 1.-2. Yüzyıllardaki Gelişimi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2008.

ÖZHAN Tolga, *Yazılı Kaynaklar Işığında Troas Bölgesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

ÖZHAN Tolga, “Five Fragmentary Inscriptions from Assos”, *GEPHYRA* 12, 2015, ss. 179-189.

ÖZHAN Tolga, "Anadolu'nun Antik Spor Yazıtları 2: Aleksandreia Troas'ta Agonlar ve Smintheion'dan Yeni Bir Yazıt Fragmanı", *Eskiçağ Yazıları 10 – (Akron 13)*, 2016, ss. 255-280.

ÖZHAN Tolga-TOMBUL Musa, “A New Hellenistic Decree of *Koinon ton Poleon* from Ilion”, *EA* 36, 2003, ss. 109-114.

ÖZSAİT Mehmet, *İlk Çağ Tarihinde Pisidia Başlangıçtan Büyük İskender Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul 1980.

ÖZÜDOĞRU Şükrü, “Geç Antikçağ’da Kibyra”, *Cedrus* 6, 2018, ss. 13-64.

ÖZÜSAĞLAM MUTLU Zeynep, *Principatus Devri’nde Lykia ve Pamphylia Kökenli Roma Senatörleri*, (ADALYA Suppletar Series 11), İstanbul 2013.

ÖZTÜRK Hüseyin Sami, *M.Ö. II. – M.S. IV Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2006.

PACE Biagio, “Ricerche nella regione di Conia, Adalia, e Scalanova”, *ASAA* 6-7, 1926, ss. 343-452.

PAPAKONSTANTINOU Zinon, “Spectator-Athlete Interaction in Ancient Greek Athletics” (eds. B. Takmer, E. Akdoğu Arca, N. Gökalp Özdil), *Vir doctus anaticus. Studies in Memory of Sencer Şahin*, İstanbul 2015, ss. 797-805.

PAPAKONSTANTINOU Zinon, “The Hellenistic Agonothesia: Finances, Ideology, Identities”, in: (eds. C. Mann-S. Remijsen-S. Scharff) *Athletic in the Hellenistic World*, Stuttgart 2016, ss. 95-112.

PAPAKONSTANTINOU Zinon, *Sport and Identity in Ancient Greece*, London-New York, 2019.

PARIBENI R.-P. ROMANELLI, “Studii e ricerche archeologiche nell’ Anatolia meridionale”, *Mon. Ant.* 23, 1914, ss. 277-312.

PARKER Robert, *Polytheism and Society at Athens*, New York 2005.

PEKER Gülden, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pamphylia’da Kent Memuriyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012.

PEREZ Aitor Blanco, “EPINIKIA: Celebrating Roman Victory in the Eastern Provinces of the Empire”, *Tyche* 33, 2018, ss. 9-42.

PERSSON Axel Waldemar, “Inscriptions de Carie”, *BCH* 46, 1922, ss. 394-426.

PETERMANDL Werner, "Age-Categories in Greek Athletic Contests", *Nikephoros* (Special Issue: Youth-Sports-Olympic Games), 2012, ss. 85-93.

PETZL Georg-SCHWERTHEIM, Elmar, *Hadrian und die dionysischen Künstler. Drei in Alexandria Troas neugefundene Briefe des Kaisers an die Künstler-Vereinigung*, Bonn 2006.

PFEIJFFER I. L., "Athletic Age Categories in Victory Odes", *Nikephoros* 11, 1998, ss. 21-38.

PFLAUM H.-G., *Les Procurateurs Équestres Sous Le Haut-Empire Romain*, Paris 1950.

PFLAUM H.-G., *Les Carrières Procuratoriennes Équestres Sous Le Haut-Empire Romain I*, Paris 1960.

PILHOFER Sussane, Romanisierung in Kilikien? Das Zeugnis der Inschriften, (Quellen und Forschungen zur Antiken Welt 46), Münih 2006.

PLEKET H. Willy, "Some Aspects of the History of the Athletic Guilds", *ZPE* 10, 1973, ss. 197-227.

PLEKET H. W., "Games, Prizes, Athletes and Ideology: Some Aspects of the History of Sport in the Greco-Roman World", *Stadion (=Arena)* I, 1975, ss. 49-89.

PLEKET H. W., "Olympic Benefactors", *ZPE* 20, 1976, ss. 1-18.

PLEKET H. W., "The Participants in the Ancient Olympic Games: Social Background and Mentality", in: (eds. W. Coulson-H. Kyrieleis) *Proceedings of an International Symposium on the Olympic Games 5-9 September 1988*, Atina 1992, ss. 147-152.

PLEKET H. W., "Mass-Sport and Local Infrastructure in the Greek Cities of Roman Asia Minor", *Stadion* 24/1, 1995, ss. 151-171.

PLEKET H. W., "Varia Agonistica", *EA* 30, 1998, ss. 129-132.

PLEKET H. W., "Political Culture and Political Practice in the Cities of Asia Minor in the Roman Empire", in: (ed. S. Wolfgang) *Politische Theorie und Praxis im Altertum*, Darmstadt 1998 (b), ss. 204-216

- PLEKET H. W., 'Einige Betrachtungen zum Thema Geld und Sport', *Nikephoros* 17, 2004, ss. 77-89.
- PLEKET H. W., "Inscriptions as Evidence for Greek Sport", in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014a, ss. 98-111.
- PLEKET H. W., "Sport in Hellenistic and Roman Asia Minor", in: *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity*, (eds. Paul Christesen-Donald G. Kyle), Malden-Oxford 2014b, ss. 364-376.
- PLUMMER E. M., *Athletics And Games Of The Ancient Greeks*, Cambridge 1898.
- POLIAKOFF Michael B., *Kampfsport in der Antike Das Leben um Leben und Tod*, Zurich-Münih 1989.
- POPLOW Ulrich, *Leibesübungen und Leibeserziehung in der griechischen Antike*, Stuttgart 1972.
- PRICE S. R. F., *Ritüel ve İktidar. Küçük Asya 'da Roma İmparatorluk Kültü*, (çev. Taylan Esin), Ankara 2004.
- RADET Georges Albert, "Inscriptions de la région du Méandre", *BCH* 14, s. 238-239.
- RAEPSAET-CHARLIER, Marie-Thérèse, "L'activité évergétique des femmes clarissimes sous le Haut-Empire", in: *Epigrafia 2006. Atti della XIVe rencontre sur l'épigraphie in onore di Silvio Panciera con altri contributi di colleghi, allievi e collaboratori, III*, (eds. M. L. Caldelli et al.) Roma 2008, ss. 1029-1045.
- RAMSAY W. M., "Metropolitanus Campus", *JHS* 4, 1883, ss. 53-72.
- RAMSAY W. M., "Unedited Inscriptions of Asia Minor", *BCH* 7, 1883, ss. 297-328.
- RAMSAY W. M., *The Cities and Bishoprics of Phrygia Being an Essay of The Local History of Phrygia from the Earliest Times to Turkish Conquest*, Oxford 1895.
- RATTE Chr., "The Founding of Aphrodisias.", in: *Aphrodisias Papers 4: New Research on the City and its Monuments*, (eds. C. Ratté-R.R.R. Smith, (*JRA* Supplementary 70)), Portsmouth 2008, ss. 7-36.

- RAUH N. K. et al., "Life in the Truck Lane: Urban Development in Western Rough Cilicia", *JÖAI* 78. 2009, ss. 253-312.
- REHM Albert, *Didyma. Zweiter Teil: Die Inschriften*, Richard Harder (ed.), Deutsches Archäologisches Institut, Mann 1958.
- REISCH Emil, "Agones", *RE* I, 1, Stuttgart 1893, ss. 836-66.
- REISCH Emil, "Ἀθλοθέτης", *RE* II, 2, 1896.
- REITZENSTEIN Denise, *Die Lykischen Bundespriester Repraesentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens*, (Klio, Beihefte Neue Folge Band 17), Berlin 2011.
- REITZENSTEIN Denise, "Elite und Mehrfachbürgerrechte im lykischen Bund", in: *Patrie d'origine e patries électives: les citoyennetés multiples dans le monde grec d'époque romaine*. (Colloque international 6-7 novembre 2009 à Tours, ed. A. Heller-Anne-Valérie Pont), Bordeaux 2012, ss. 153-173.
- REITZENSTEIN Denise, "Agonistik und Kaiserkult in Lykien", in: *Kaiserkult in den Provinzen des Römischen Reiches: Organisation, Kommunikation und Repräsentation*, (Hrsg. A. Kolb-M. Vitale), Berlin-Boston 2016, ss. 2-25.
- REMIJSEN Sofie "The 'alytarches', an Olympic 'agonothetes'", *Nikephoros* 22, 2009, ss. 129-143.
- REMIJSEN Sofie, "Challenged by Egyptians: Greek Sports in the Third Century BC", *The International Journal of the History of Sport* 26/2, 2009, ss. 246-271.
- REMIJSEN Sofie, "The Introduction of the Antiochene Olympics: A Proposal for a New Date", *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 50, 2010, ss. 411-436.
- REMIJSEN Sofie, "The So-called "Crown-Games": Terminology and Historical Context of the Ancient Categories for Agones", *ZPE* 177, 2011, ss. 97-109.
- REMIJSEN Sofie, *The End of Greek Athletics in Late Antiquity*, Cambridge 2015.
- REMIJSEN Sofie, "Only Greeks at the Olympics? Reconsidering the Rule against Non-Greeks at 'Panhellenic' Games" *C&M* 67, 2019, ss. 1-61.

- REMY Bernard, *Les Carrières Sénatoriales dans les Provinces Romaines D'Anatolie au Haut- Empire (31 av. J.-C.-284 ap. J.-C.)*, İstanbul-Paris 1989.
- REYNOLDS Joyce M., *Aphrodisias and Rome. Society for the Promotion of Roman Studies*, London 1982.
- RICL Marijana, *The Inscriptions of Alexandria Troas*, IK 53, Bonn 1997.
- RICL Marijana-AKAT Sevgiser, “A New Honorary Inscription for Cn. Vergilius Capito from Miletos”, *EA* 40, 2007, ss. 29-32.
- RIEGER Barbara, “Die Capitolia des Kaisers Domitian”, *Nikephoros* 12, 1999, ss. 171-203.
- ROBERT Louis, “Inscriptions grecques d'Asie Mineure”, W. M. Calder-J. Keil (ed.), *Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler*, Manchester 1939, ss. 227-248.
- ROBERT Louis, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique, et d'antiquités grecques* (12 vols.), 1940-1960 Paris.
- ROBERT Louis, *Opera Minora Selecta I-VI*, Amsterdam 1969.
- ROBERT Louis, “Discours d'ouverture”, in: *Actes du VIII Congrès international d'Épigraphie grecque et Latine à Athènes, 3-9 October 1982*, Atina 1984, ss. 35-45.
- ROBERT Louis, *Études anatoliennes: recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*, 1937.
- ROBERT Louis, “Le Culte de Caligula a Milet et la Province d'Asie”, *Hellenica* 7, 1949, ss. 206-238.
- ROBERT Louis, *Fouilles d'Amyzon en Carie I. Exploration, histoire, monnaies et inscriptions*, Paris 1983.
- ROBERT Louis, *Documents de l'Asie Mineure meridionale*, Paris 1966.
- ROBERT Louis, “Deux concours grecs a Rome”, *CRAI*, 1970, ss. 6-27.
- ROBERT Louis, “Une vision de Perpétue martyre à Carthage en 203”, *CRAI*, 1982, ss. 228-276.

- ROBERT Louis, “Documents d'Asie Mineure”, *BCH* 107/1, 1983, ss. 497-599.
- ROBERT Louis, “Opening Address: Eighth International Congress of Greek and Latin Epigraphy”, (transl. by M. Lianou), in: (ed. J. König) *Greek Athletics*, 2013, ss. 108-119.
- ROBERT Jeanne-ROBERT Louis, “Bulletin épigraphique”, *REG* 80, 1972, ss. 364-526.
- ROBERT Jeanne&Louis, “Bulletin épigraphique”, *REG* 81, 1968, ss. 420-574.
- ROBERT Jeanne, ROBERT Louis, “Bulletin épigraphique”, *REG* 87, 1974, ss. 186-340.
- ROBERTSON Noel, “The Origin of the Panathenaea”, *RhM* 128, 1985, ss. 231-295.
- ROBINSON David M., “Greek and Latin Inscriptions from Sinope and Environs”, *AJA* 9/3, 1905, ss. 294-333.
- ROSCHER W. H., *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Band III-2, Leipzig 1897-1909.
- ROSTEIN Andrea, “Mousikoi Agones and the Conceptualization of Genre in Ancient Greece”, *Classical Antiquity* 31, 2012, ss. 92-127.
- ROUCHÉ Charlotte, *Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods*, (with appendix IV by Nathalie de Chaisemartin), *Journal of Roman Studies Monographs* 6, 1993.
- RUTLEDGE Steven H., *Imperial Inquisitions: Prosecutors and Informants from Tiberius to Domitian*, London 2001.
- SALOMIES Olli, “Roman Nomina in the Greek East. Observations on some Recently Published Inscriptions”, *Arctos* 35, 2001, ss. 139-174.
- SARAÇOĞLU Nurgül, “Neue agonistische Inschriften aus Syedra”, *Philia* 7, 2021, ss. 109-123.
- SARTRE Maurice, *Le Haut-Empire romain les provinces de Méditerranée orientale d'Auguste aux Sévères, 31 av. J.-C.-235 apr. J.-C.*, (Nouvelle histoire de l'Antiquité. 9), Paris 1997.
- SAYAR Mustafa Hamdi, *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*, Österreichische

Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Denkschriften Band 269.

SAENGER, Patrik, "Eine neue Inschrift zur Person des Athlothen und Agonotheten Marius Septimius Marion", in: *Sport in der Antike: Symposion anlässlich des 25. Bandes von Nikephoros*. Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum, 2014, Graz.

SCHMITT-PANTEL Pauline, "Évergétisme et mémoire du mort. À propos des fondations de banquets publics dans les cités grecques à l'époque hellénistique et romaine", in: (eds. G. Gnoli-J. Pierre Vernant) *La mort, les morts dans les sociétés anciennes*, Cambridge-Paris 1982.

SCHRÖDER Bruno, *Der sport im Altertum*, Berlin 1927.

SCHULER Christof, "Local Elites in the Greek East", in: (eds. C. Bruun-J. Edmondson) *The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*, New York 2015, ss. 250-273.

SCHWARCZ Andreas, "Gotische und herulische maritime Einfälle in das Imperium Romanum in der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts n. Chr.", in: (hrsg. F. Mitthof-G. Martin-J. Gruskova) *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography*, (Tyche Supplementband 12), Viena 2020, ss. 389-401.

SCHWARTZ Jacques, "Ti. Claudius Balbillus (préfet d'Égypte et conseiller de Néron)", *BIFAO* 49, 1950, ss. 45-55.

SEVİN Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, (4. Baskı), Ankara 2016.

SHEAR Julia L., "Hadrian, the Panathenaia and Athenian Calendar", *ZPE* 180, 2012, ss. 135-146.

SINN Ulrich, *Das Antike Olympia: Götter, Spiel und Kunst*, München 2004.

SLATER William, "Deconstructing Festivals", in: *The Greek Theatre and Festivals Documentary Studies*, (ed. Peter Wilson), New York 2007, ss. 21-47.

SLATER W. J., "Hadrian's letters to the athletes and Dionysiac artists concerning arrangements for the 'circuit' of Games," *JRA* 21, 2008, ss. 610-620.

SLATER William, "Paying the pipers", in: (ed. B. Le Guen) *L'argent Dans les concours du monde grec*, 2010, ss. 249-281.

- SLATER William, "The Victor's Return, and the Categories of Games", in: (eds. P. Martzavou-N. Papazarkadas) *Epigraphical Approaches to the Post-Classical Polis Fourth Century BC to Second Century AD*, Oxford 2013, ss. 139-164.
- SLATER William J.-SUMMA Daniela, "Crowns at Magnesia", *GRBS* 46, 2006, ss. 275-299.
- SMITH A. H.-RAMSAY W. M., "Notes on a Tour in Asia Minor", *JHS* 8, 1887, ss. 216-267.
- SOMMER André Dupont-ROBERT Louis, *La Déesse de Hiérapolis Castabala. Cilicie*, Paris 1964.
- SPAWFORTH Tony, "Kapetoleia Olympia: Roman Emperors and Greek Agones", in: (eds. S. Hornblower-C. Morgan) *Pindar's Poetry, Patrons, and Festivals From Archaic Greece to the Roman Empire*, New York 2007, ss. 377-390.
- STERRETT J. R. S., "Inscriptions of Assos", *Papers of the American School of Classical Studies at Athens* 1, 1885, ss. 1-90.
- STERRETT J. R. S., *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, (Papers of the American School of Classical Studies at Athens III 1884-1885), Boston 1888.
- STERRETT J. R. S., *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, (Papers of the American School of Classical Studies at Athens II 1883-1884), Boston 1888.
- STRASSER Jean Yves, "Études sur les concours d'Occident", *Nikephoros* 14, 2001, ss. 109-155.
- STRASSER Jean-Yves, "Choraules et pythauls d'époque impériale. À propos d'inscriptions de Delphes", *BCH* 126, 2002, ss. 64-75.
- STRASSER Jean-Yves, "La carrière du pancratiaste Markos Aurélios Dèmostratos Damas", *BCH* 127, 2003, ss. 251-299.
- STRASSER Jean-Yves, "'Qu'on fouette les concurrents..." À propos des lettres d'Hadrien retrouvées à Alexandrie de Troade", *REG* 123/2, 2010, ss. 585-622.

STRUBBE J. H. M., “Cultic Honours for Benefactors in the Cities of Asia Minor”, in: *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives* (eds. L. De Ligt et al.), Amsterdam, 2004, ss. 315-330.

SWADDLING Judith, *Antik Olimpiyat Oyunları*, (çev. B. Gürün), İstanbul 2000.

SWAN Peter Michael, *The Augustan Succession An Historical Commentary on Cassius Dio's Roman History Books 55-56 (9 B.C.-A.D. 14)*, Oxford-New York 2004.

SWEET Waldo, *Sport and Recreation in Ancient Greece*, Oxford 1987.

SYME Ronald, *The Augustan Aristocracy*, Oxford 1986.

ŞAHİN Sencer, “Der Gesandte Apollonios und seine Familie”, *EA* 25, 1995, ss. 1-24.

ŞAHİN Sencer, “Studien zu den Inschriften von Perge III: Marcus Plancius Rutilius Varus und C. Iulius Plancius Varus Cornutus. Vater und Sohn der Plancia Magna”, *EA* 27, 1996, ss. 115-126.

ŞAHİN Sencer, *Die Inschriften von Perge II*, (IK 61), Bonn 2004.

ŞAHİN Sencer, “Der Disput der Viri Docti über die Lykiarchie Gelöst. Dokumente von Lykiarchen aus der Familie der Dionysii aus Neisa”, *Gephyra* 3, 2006, ss. 29-47.

ŞAHİN Sencer, “The ‘Lykiarkhes’ Question”, *Gephyra* 11, 2014 = ŞAHİN Sencer, “Lykiarkhes Sorunu”, *Eskiçağ Yazıları* 8 (Akron 10), İstanbul 2016, ss. 1-26.

TAKMER Burak, *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya 2006.

TAKMER Burak, “Stadiasmus Patarensis için Parerga (2) Siyma I. Yeni Yazıtlarla Birlikte Yerleşim Tarihçesi”, *Gephyra* 7, 2010, ss. 95-136.

TAKMER Burak-OKTAN Mehmet, “Parerga zum Stadiasmus Patarensis (11): Die lykische Stadt Neisa”, *Gephyra* 10, 2013, ss. 50-96.

TANRIVER Cumhuri, “Three New Inscriptions from Tripolis”, *EA* 42, 2009, ss. 81-86.

TAŞLIKLIOĞLU Zafer, *Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları II*, İstanbul 1971.

THEMELIS Petros, “Ανασκαφη Μεσσηνης”, Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας 150, 1998, ss. 55-86.

THOMAS Edmund, “Translating Roman architecture into Greek regional identities”, in: *Les Grecs Héritiers des Romains: Fondation Hardt pour l'étude de l'antiquité classique*, 2013.

THONEMANN Peter, *The Maeander Valley A Historical Geography from Antiquity to Byzantium*, Cambridge 2011.

THERIAULT Gaéten, “Évergétisme grec et administration romaine: la famille cnidienne de Gaios Ioulios Théopompos”, *Phoenix* 57, 2003, ss. 232-256.

THERIAULT Gaétan, “Culte des évergètes (magistrats) romains et agônes en Asie Mineure”, K. Konuk (ed.), *Stephanèphoros de l'économie antique à l'Asie Mineure: hommages à Raymond Descat*, Bordeaux: Ausonius 2011, ss. 377-387.

TIETZ Werner, *Der Golf von Fethiye: Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*, (Antiquitas 50.1), Bonn 2003.

TOMASCHITZ Kurt, “Die epigraphische Evidenz westkilikischer Staedte”, in: G. Huber et al., *Zu antiken Staedten Westkilikiens*, Anz. Österr. Akad. der Wiss. 138/1, 2003, ss. 124-147.

TURAN Olcay, *Roma Kolonizasyon Politikası Bağlamında Kuzeybatı Anadolu'daki Roma Kolonileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2014.

TÜNER ÖNEN Nihal, *Phaselis Antik Kenti ve Territoryumu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri Kùltürleri Bölümü, Antalya 2008.

TYBOUT Rolf A., “Dead Men Walking: The Repatriation of Mortal Remains”, in: *Migration and Mobility in Early Roman Empire*, (eds. Luuk de Ligt – Laurens E. Tacoma), Leiden-Boston 2016, ss. 390-437.

ULF Christopher, “Ancient Greek Competition-A Modern Construct?”, in: (eds. N. Fisher-H. van Wees) *Competition in the Ancient World*, Swansea 2011, ss. 85-111.

UZUNASLAN Abdurrahman, *Eski Hellenler’de Bedensel Agonlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı/ Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1998.

UZUNASLAN Abdurrahman, “Kent, Festival ve Atlet: Adada’lı Olimpiyat Şampiyonu Marcus Aurelius Abas”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9 Isparta 2003, ss. 39-50.

UZUNASLAN Abdurrahman, *Olympioniken in Kleinasien*, Karl-Franzens-Universität, Institut für Alte Geschichte und Altertumskunde, (Unpubl. Dissertation / Basılmamış Doktora Tezi), Graz 2004.

UZUNASLAN Abdurrahman, “Aphrodisias Agonları”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 13, Isparta 2005, ss. 36-68.

UZUNASLAN Abdurrahman “Side’de Agonistik Festivaller”, *Arkeoloji Dergisi* 11, İzmir 2008, ss. 117-128.

UZUNASLAN Abdurrahman, “Roma İmparatorluk Dönemi’nde Ankyra’da Agonistik Festivaller”, şurada: *İlk Kale Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100. Yıl Anı Kitabı*, Ankara 2021, ss. 3-27.

ÜNVER Güray, “Karia Kentlerinde Özel Şahısların Kent İmarına Yönelik Bağışları”, *Cedrus* 7, 2019, ss. 511-543.

ÜNVER Güray, *Yazıtlar Işığında Karia Kentlerinde Yurttaşların Kent İmarına Katılımları (MÖ I. – MS III. Yüzyıl)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Antalya 2012.

ÜRETEN Hüseyin, “Magnesia ad Maeandrum ve Artemis Leukophryene: Hellenistik Dönem Kraliyet Mektuplarının Katkılarına Bir Bakış”, *History Studies International Journal of History* 4/2, 2012, ss. 373-392.

van NIJF Onno, *The Civic World of Professional Associations in the Roman East*, Amsterdam 1997.

van NIJF Onno, "Athletics, Festivals and Greek Identity in the Roman East", *PCPS* 45, 1999, ss. 1-26.

van NIJF Onno, "Local Heroes: Athletics, Festivals and Elite self – fashioning in the Roman East", in: (ed. Simon Goldhill), *Being Greek und Rome. Cultural Identity, the Second Sophistic and the Development of Empire*, Cambridge 2001, ss. 336-334.

van NIJF Onno, "Athletics, andreia and the askêsis-culture in the Roman East". in: (eds. R. M. Rosen, I. Sluiter) *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Leiden 2003, ss. 263-286.

van NIJF Onno, "Athletics and Paideia: festivals and physical education in the world of the Second Sophistic", in: *Paideia: The World of the Second Sophistic*, (ed. Barbara E. Borg.), Berlin-New York 2004, ss. 203-228.

van NIJF Onno, "Festivals and Benefactors", in: (eds. Marc D. Gygax ve Arjan Zuiderhoek) *Benefactors and Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity*, Cambridge-New York 2020, ss. 243-264.

VERNANT Jean-Pierre, *Myth and Society in Ancient Greece*, New York 1990.

WACKER Christian, "The Record of the Olympic Victory List", *Nikephoros* 11, 1998, ss. 39-50.

WALLNER Christian, *Soldantenkaiser und Sport*, Grazer Altertumskundliche Studien 4, (Hrsg. H. Aigner), Frankfurt-Berlin-New York-Paris-Viyana 1997.

WALLNER Christian, "Der Agon Minervae: Eine Dokumentation", *Tyche* 19, 2004, ss. 223-236.

WEILER Ingomar, "Αἴέν ἀριστεύειν: Ideologiekritische Bemerkungen zu einem vielzitierten Homerwort", *Stadion* 1, 1975, ss. 199-227.

WEILER Ingomar, *Der sport bei den Völkern der alten Welt*, Darmstadt 1981.

WEISS Peter, "Ein agonistisches Bema und die isopythischen Spiele von Side", *Chiron* 11, 1981, ss. 315-346.

WILLIAMS Dyfri, "The Panathenaic stadium from the Hellenistic to the Roman period: Panathenaic prize amphorae and the Biel thrones", in: *The Panathenaic Games*

Proceedings of International conference held at the University of Athens, May 11-12, 2004, (eds. O. Palagia, A. Choremi-Spetsieri), Oxford 2007, ss. 147-158.

WILSON Peter, *The Athenian Institution of the Khoregia The Chorus, the City and the Stage*, Cambridge-New York 2000.

WISEMAN James, “Agonistic Festivals, Victors, and Officials in the Time of Nero: An Inscribed Herm from the Gymnasium Area of Corinth”, *Hesperia Supplements* 48, 2015, ss. 193-246.

WOODWARD A. M.- H. A. Ormerod, “A Journey in South-western Asia Minor”, *ABSA* 16, 1909-1910, ss. 76-136.

WÖRRLE Michael, *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*, (Vestigia 39), Münih 1988.

YILDIRAN İbrahim, “Fair Play: Etimolojik, Semantik ve Tarihsel Bir Bakış”, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 16/4, 2011, ss. 3-18.

ZIEBARTH Eric, *Aus dem griechischen Schulwesen*, Leipzig 1913.

ZIEGLER Ruprecht, *Städtisches Prestige und kaiserliche Politik: Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.*, Düsseldorf 1985.

ZOUMBAKI Sophia, “The Colonists of the Roman East and their Leading Groups Some Notes on their Entering the Equestrian and Senatorial Ranks in Comparison with the Native Elites”, *Tyche* 23, 2008, ss. 159-179.

ZGUSTA Ladislav, *Kleinasiatische Personennamen*, 1964 Prag.

ZUIDERHOEK Arjan, *The Politics of Munificence in the Roman Empire: Citizens, Elites and Benefactors in Asia Minor*, New York 2009.

ZUIDERHOEK Arjan, “Benefactors and the Poleis in the Roman Empire Civic Munificence in the Roman East in the Context of the Longue Durée”, in: (eds. Marc D. Gygax ve A. Zuiderhoek) *Benefactors and Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity*, Cambridge-New York 2020, ss. 222-242.

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı	Recep ALTIN		
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Almanca, Eski Yunanca		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme		Kurum Adı
Lise	2003	2006	İnegöl Yunus Emre Lisesi
Lisans	2007	2011	1-Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü 2- Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı
	2018	-	
Yüksek Lisans	2011	2015	Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD – Eskiçağ Tarihi
Doktora	2015	2022	Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD – Eskiçağ Tarihi
Çalıştığı Kurum	Başlama - Ayrılma		Çalışılan Kurumun Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Meslekî Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar	<ol style="list-style-type: none"> 1- AB Gençlik Projeleri / Eylem 1.2 : “İspartalı Gençler Olimpiyatların İzinde / The youth in Isparta are on track of the Olympics” 1 Şubat – 1 Haziran 2014, (Proje Yürütücüsü, Yasal Temsilci). 2- Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) , Proje No: 3438- YL1-13, (20.02.2013-20.02.2014). 3- Isparta ili Kuzey Pisidia Bölgesi Arkeolojik Yüzey Araştırması (2014) Araştırmacı 4- Bursa ili ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (2016), Araştırmacı 		

<p>Yayımlar:</p>	<p>A. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- DOĞANCI, K., ALTIN R., "Roma İmparatorluğunda Asker Evlilikleri Yasağı", <i>Tarih Araştırmaları Dergisi</i>, C. 37, S. 64, 2018, ss. 71-96. 2- ALTIN, R.,- DOĞANCI, K., "Yazıtlar Işığında Selge Agonları", <i>International Journal of Social Inquiry</i>, vol: 11 • Issue: 1, 2018, pp. 1-15. 3- DOĞANCI, K.,- ALTIN, R., "Strabon'a Göre Antikçağda Amaseia ve Çevresi", <i>Journal of the Black Sea Studies</i>, XV/58, 2018, s. 1-25. 4- ALTIN R., "Küçük Asya'daki Sporcu Dernekleri: Pisidia Antiokheia Örneği", (Yayım Aşamasında) <p>B. Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ALTIN, R., "Yazıtlar Işığında Pisidia Bölgesi'nde Düzenlenen Agonistik Festivaller", in: <i>International Young Scholars Conference II: Mediterranean Anatolia, 4-7 November</i>, Suna ve İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi, Antalya 2015. 2- ALTIN R., DOĞANCI, K., "Yazıtlar Işığında Selge Agonları", <i>II. International Academic Research Congress</i>, 18-21 October 2017, Alanya. 3- DOĞANCI, K., ALTIN, "Strabon'a Göre Pontus Bölgesi'ndeki Kentler", <i>II. International Academic Research Congress</i>, 18-21 October 2017, Alanya. 4- DOĞANCI, K., ALTIN, "MÖ I. Binyıl Başlarında Anadolu-Mezopotamya İlişkileri", <i>IV. International Academic Research Congress</i>, 30 Oct-03 Nov 2018, Alanya. 5- ALTIN R., DOĞANCI, K., "Küçük Asya'daki Sporcu Dernekleri: Pisidia Antiokheia Örneği", <i>IV. International Academic Research Congress</i>, 30 Oct-03 Nov 2018, Alanya.
<p>Diğer:</p>	<p>Türk Tarih Kurumu Doktora Bursu (Bursiyer)</p>
<p>İletişim (e-posta):</p>	
	<p>Tarih:08.06.2022</p> <p>Adı-Soyadı:Recep ALTIN</p>